

ირაკლი დვალიძე ლევან ხარანაული
გიორგი თუმანიშვილი კახა წიქარიშვილი

ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების
წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები
საქართველოს სისხლის სამართლის
კოდექსის მიხედვით
(კომენტარი)

თბილისი, 2019
გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის XXIII თავით გათვალისწინებული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების კომენტარი გაკეთებულია დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის მიხედვით.

კომენტარი, უპირველეს ყოვლისა, დიდ დახმარებას გაუწევს მოსამართლეებს, პროკურორებსა და სხვა პრაქტიკოს მუშაკებს ნორმაშეფარდებით საქმიანობაში. იგი ასევე სასარგებლო იქნება სტუდენტებისთვის, მეცნიერებისა და უმაღლესი სასწავლებლის პროფესორებისა და მასწავლებლებისთვის.

კომენტარის ავტორები:

ირაკლი დვალაძე - სსკ-ის 144¹, 144², 144³, 145-ე, 151¹, 157-ე (II თავის კომენტარში საპროცესოსამართლებრივი ნაწილი გ.თუმანიშვილთან ერთად), 157¹, 158-ე, 159-ე, 161-ე მუხლები;

ლევან ხარანაული - სსკ-ის 143¹ (VIII თავის კომენტარის გარდა), 143², 143², 150-ე, 150¹, 151-ე, 162-ე, 162¹, 163-ე, 164-ე, 164¹ (VIII თავის კომენტარის გარდა), 164², 164³ მუხლები;

გიორგი თუმანიშვილი - სსკ-ის 143-ე, 144-ე, 146-ე, 147-ე, 149-ე, 152, 160-ე მუხლები, აგრეთვე 143¹, 154-ე და 164¹ მუხლების კომენტარების VIII თავები, (157-ე მუხლის II თავის კომენტარში საპროცესოსამართლებრივი ნაწილი ი.დვალაძესთან ერთად);

კახა წიქარიშვილი - სსკ-ის 142, 142¹, 142, 153-ე, 154-ე (VIII თავის კომენტარის გარდა), 155-ე, 156-ე, 165-ე, 166-ე, 167-ე, 168-ე, 169-ე, 170-ე მუხლები.

რედაქტორი - **ირაკლი დვალაძე**, სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

კომენტარი დაწერილია საინიციატივო ჯგუფის მიერ „საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდიდან“ მიღებული გრანტის ფარგლებში.

© ავტორები, 2019

© გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2019

გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“

თბილისი, მ. კოსტავას №75; 0171

ტელ: (+995 032) 238 35 99; (+995) 557 51 51 34

ვებ-გვერდი: www.law.ge

ელ-ფოსტა: Info@law.ge

www.facebook.com/PublishingWorldofLawyers

ISBN 978- 9941-9648-8-6

წინასიტყვაობა

სამეცნიერო ნაშრომის შექმნა დიდ შრომას, მოთმინებას და დაკვირვებას მოითხოვს. მათ შორის განსაკუთრებული ძალისმევა ესაჭიროება საკანონმდებლო აქტის კომენტარის გაკეთებას, რადგან ავტორის წინაშე ორი უმთავრესი ამოცანაა გადასაჭრელი: პირველი, სრულყოფილად განმარტოს ნორმის მიზანი; მეორე, მკითხველს აზრი მიანოდოს მწყობრ, ნათელ და ადვილად გასაგებ ენაზე. ყოველივე ეს ძალზედ მნიშვნელოვანია, როდესაც ნაშრომი უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტთათვისაც ინერება, რადგან მისი დიდაქტიკური გამართულობა სტუდენტს უადვილებს „თავი დააღწიონ სამეცნიერო ლაბირინთებს.“

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის პროფესორ-მასწავლებლების მონაწილეობით არაერთი ნორმატიული აქტი და მისი შესაბამისი კომენტარი თუ სახელმძღვანელო მომზადდა. დღეს მოქმედი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი და მისი განმატებისთვის შექმნილი მრავალი სამეცნიერო ნაშრომი ამის ნათელი დასტურია. ამის მიუხედავად, იურიდიულ მეცნიერებასა და სასამართლო პრაქტიკაში უამრავი პრობლემაა დასმული, რომლის გადაჭრას ნორმის სწორი ინტერპრეტაცია ესაჭიროება, რაც, ერთი მხრივ, გულისხმობს კანონმდებლის ნების ერთგულებას, ხოლო, მეორე მხრივ, სოციალური ცხოვრების თანამედროვეობისთვის ანგარიშის გაწევას. წინამდებარე ნაშრომის მიზანია სწორედ ესაა: - ნორმის შემფარდებელს გაუადვილოს კანონიერი, სამართლიანი და არგუმენტირებული გადწყვეტილების მიღება.

წინამდებარე კომენტარი გაკეთებულია დანაშაულის სამსაფეხურიანი სისტემის მიხედვით, რასაც მოსდევს დანაშაულის გამოვლინების ფორმები, ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა, ხოლო ბოლოს მცირე ნაწილი ეთმობა სისხლის სამართლის საპროცესო ნორმების მიმოხილვას კონკრეტულ დანაშაულთან მიმართებით. ცალკეული მუხლის კომენტირებისას გამოყენებულია როგორც ქართულენოვანი და უცხოენოვანი სამეცნიერო ლიტერატურა, ისე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოსა და საერთო სასამართლოების განაჩენები/გადწყვეტილებები. აღსანიშნავია, რომ კომენტარის კითხვას, საჭირო აზრის მოძიებასა და მონიშვნას აადვილებს ისიც, რომ კომენტარს თან ერთვის შესაბამისი ველის (აბზაცის) ნუმერაცია.

წარმოდგენილი კომენტარის მოკლე დროში შექმნისთვის აუცილებელი იყო როგორც შესაბამისი ინტელექტუალურ-შემოქმედებითი ჯგუფის, ისე ფინანსური მხრადჭერის წყაროს მოძიება. პირველი საკითხის გადაჭრისთვის აღნიშნული იდეა შევთავაზე ჩემს კოლეგებს: **ლევან ხარანაულს** (სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასისტენტ-პროფესორი), **გიორგი თუმანიშვილს** (L.L.M. (Berlin) სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი) და **კახა ნიქარიშვილს** (ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი, მოწვეული ლექტორი). ჩემ

მიერ ასევე შესრულდა შექმნილი კომენტარის სამეცნიერო ანალიზი, წერის ერთიანი სტილით დამუშავება და კომპიუტერული უზრუნველყოფა.

დიდი მადლიერება მინდა გამოვთქვა საინიციატივო ჯგუფის სახელით „საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდის“ აღმასრულებელი დირექტორის, ქალბატონ **ქეთევან ხუციშვილის**, ასევე „საქართველოს ღია საზოგადოების ფონდის“ პროგრამის მენეჯერის, ბატონ **გიორგი ჩიტაძის** მიმართ, რომლებმაც გაიზიარეს არსებული კომენტარის საჭიროების იდეა, ნდობა გამოგვიცხადეს და დააფინანსეს ჩვენ მიერ წარდგენილი პროექტი.

მადლობა მინდა გადავუხადო ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დეკანს, ასოცირებულ პროფესორს, ქალბატონ **თამარ ზარანდიას** და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელს ქალბატონ **ნუნუ ოვსიანოკოვას**, რომლებმაც ყველანაირი დახმარება აღმოგვიჩინეს სამეცნიერო დისკუსიების გამართვისთვის.

ასევე დიდი მადლობა მინდა გადავუხადო საინიციატივო ჯგუფის წევრებს (კომენტარის ავტორებს) შესანიშნავი და მუყაითი შრომისთვის.

ხარვეზების თავიდან აცილების მიზნით, კომენტარი ჩვენ მიერ რამდენჯერმე გადამუშავდა. ამის მიუხედავად, ნაშრომი ვერ იქნება დაზღვეული უმნიშვნელო ხარვეზებისგან. ნაშრომის შემსრულებლები დიდი ყურადღებით გაითვალისწინებენ მკითხველთა საქმიან შენიშვნებს კომენტარის შემდეგი გამოცემისთვის.

დაბოლოს, კომენტარის ავტორები იმედს იტოვებენ, რომ მკითხველი ყურადღებით გაეცნობა წარმოდგენილ ნაშრომს და გააკეთებს შესაბამის დასკვნებს. ჩვენ, თავის მხრივ, ყურადღებით გავითვალისწინებთ შემდგომი კვლევებისას ყველა საქმიან შენიშვნასა და წინადადებას.

ირაკლი დვალაძე

სამართლის დოქტორი, ივანე ჯავახიშვილის
სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
იურიდიული ფაკულტეტის ასოცირებული პროფესორი

თბილისი, 2019 წლის 3 ოქტომბერი

სარჩევი

გამოყენებული შემოკლებანი.....	22
ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა (სსკ-ის 142-ე მუხლი).....	23
I. ზოგადი დებულებანი.....	23
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	27
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	27
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	33
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	35
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	35
1. იგივე ქმედება ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	35
2. იგივე ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	35
V. მომზადება და მცდელობა.....	35
VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა.....	36
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	36
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	37
რასობრივი დისკრიმინაცია (სსკ-ის 142^ე მუხლი).....	38
I. ზოგადი დებულებანი.....	38
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	42
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	42
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	46
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	46
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	47
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	47
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	47
3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი პირთა ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	47
4. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	47
V. მომზადება და მცდელობა.....	48
VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა.....	48
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	49
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	50
გაფრთხილებითი შეტყუების გამოწვევის უფლებების შეზღუდვა (სსკ-ის 142^ე მუხლი)	51
I. ზოგადი დებულებანი.....	51
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	56
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	56
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	59

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	59
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	59
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	59
2. იგივე ქმედება ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	60
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	60
4. იგივე ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი).....	60
V. მომზადება და მცდელობა.....	60
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	61
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	61
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	62
თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (სსკ-ის 143-ე მუხლი).....	63
I. ზოგადი დებულებანი.....	63
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	64
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	64
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	72
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	72
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	73
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	73
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისოსამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	74
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	75
4. იგივე ქმედება ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	75
5. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	76
6. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	76
7. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ (მე-3 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი).....	76
8. იგივე ქმედება, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი).....	77
9. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	78
10. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	78
V. მომზადება და მცდელობა.....	78
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	78

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	79
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	80
აღაიანიტ ვაჭრობა (ტრაფიკინგი) (სსკ-ის 143^ე მუხლი).....	81
I. ზოგადი დებულებანი.....	82
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	86
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	86
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	100
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	106
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	107
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	107
2. უმწო მდგომარეობაში მყოფის ან დამნაშავეზე მატერიალურად ანდა სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	108
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	110
4. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	110
5. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	110
6. იგივე ქმედება, ჩადენილი დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	110
7. იგივე ქმედება, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-3 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი).....	111
8. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი).....	112
9. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	112
10. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	113
V. მომზადება და მცდელობა.....	114
VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	114
VII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია.....	115
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	117
არასრულწლოვნით ვაჭრობა (ტრაფიკინგი) (სსკ-ის 143^ე მუხლი).....	118
I. ზოგადი დებულებანი.....	119
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	119
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	119
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	120
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	122
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	122
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	122
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი არასრულწლოვნის მიმართ (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	123
3. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება,	

რამაც გამოიწვია არასრულწლოვნის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	123
V. მომზადება და მცდელობა.....	123
VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	124
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	124
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	125
ადამიანით ვაჭრობის (ტრაფიკინგის) მსხვერპლის (დაზარალებულის) მომსახ- ურებით სარგებლობა (სსკ-ის 143^ე მუხლი).....	126
I. ზოგადი დებულებანი.....	126
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	128
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	128
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	129
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	129
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	129
V. მომზადება და მცდელობა.....	129
VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	129
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	129
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	130
მკვლად ხელში ჩაგდება (სსკ-ის 144-ე მუხლი).....	131
I. ზოგადი დებულებანი.....	131
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	132
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	132
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	134
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	136
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	136
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	136
2. იგივე ქმედება ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	137
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვე- პუნქტი).....	137
4. იგივე ქმედება, ჩადენილი დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი).....	137
5. იგივე ქმედება, ჩადენილი შვიდ დღეზე მეტი ხნით (მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი).....	138
6. იგივე ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი).....	138
7. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტი).....	138
8. უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მიმართ (მე-2 ნაწილის „თ“ ქვეპუნქტი).....	139
9. სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-2 ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტი).....	140
10. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	140
11. დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი	

(მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	141
V. მომზადება და მცდელობა.....	141
VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	141
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	142
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	143
ნაშევა (სსკ-ის 144¹-ე მუხლი).....	144
I. ზოგადი დებულებანი	145
1. კონსტიტუციურსამართლებრივი რეგულაცია.....	145
2. არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის საერთაშორისოსამართლებრივი ნორმები.....	147
3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით.....	151
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	157
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	157
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	166
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	169
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	173
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	173
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	176
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	177
4. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი).....	177
5. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი).....	178
6. იგივე ქმედება, ჩადენილი ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის გამო (მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი).....	179
7. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის, დაკავებული ან სხვაგვარად თავისუფლებაშეზღუდული, უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტი).....	181
8. იგივე ქმედება, ჩადენილი შეკვეთით (მე-2 ნაწილის „თ“ ქვეპუნქტი).....	184
9. იგივე ქმედება, ჩადენილი მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით (მე-2 ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტი).....	185
10. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამედიცინო მანიპულაციის, მედიკამენტის ან სპეციალური ინსტრუმენტის (ხელსაწყო) გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „კ“ ქვეპუნქტი).....	186
11. იგივე ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-2 ნაწილის „ლ“ ქვეპუნქტი).....	189
12. იგივე ქმედება, ჩადენილი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის აღიარების იძულების მიზნით ან მესამე პირის ცრუ დასმენის მიზნით (მე-2 ნაწილის „მ“ ქვეპუნქტი).....	191
13. იგივე ქმედება, ჩადენილი სექსუალური ხასიათის ძალადობის გამოყენებით	

(მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	193
14. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	194
15. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	194
V. მომზადება და მცდელობა.....	194
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	195
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	195
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	201
ნაშაპის მუქარა (სსკ-ის 144² მუხლი).....	204
I. ზოგადი დებულებანი.....	204
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	204
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	204
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	206
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	206
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება.....	207
V. მომზადება და მცდელობა.....	207
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	207
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	208
VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	209
დამამცირებელი ან არააღმიაწერი მოპყრობა (სსკ-ის 144³ მუხლი).....	210
I. ზოგადი დებულებანი.	210
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	210
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	210
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	219
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	220
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	220
V. მომზადება და მცდელობა.....	220
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	220
VII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია.....	221
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	221
დანაშაულის პროვოკაცია (სსკ-ის 145-ე მუხლი).....	222
I. ზოგადი დებულებანი.....	222
II. ძირითადი შემადგენლობა.....	223
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	223
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	233
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	239
IV. მომზადება და მცდელობა.....	239
V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	240
VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	240
VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	241
უდანაშაულო პირის განზრახ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში მიყვება (სსკ-ის 146-ე მუხლი).....	250
I. ზოგადი დებულებანი.....	250

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	251
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	251
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	253
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	254
IV. პასუხისმგებლობის დამაძიმებელი გარემოება.....	254
იგივე ქმედება, თუ მას ერთვის ბრალდება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში (მე-2 ნაწილი).....	254
V. მომზადება და მცდელობა.....	254
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	254
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	255
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	256
განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება (სსკ-ის 147-ე მუხლი).....	257
I. ზოგადი დებულებანი.....	257
II. განზრახ უკანონო დაკავებისა (1-ლი ნაწილი) და დაპატიმრების ძირითადი შემადგენლობანი (მე-2 ნაწილი).....	258
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	258
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	262
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	263
IV. პასუხისმგებლობის დამაძიმებელი გარემოება.....	263
ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-3 ნაწილი).....	263
V. მომზადება და მცდელობა.....	263
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	264
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	264
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	266
უკანონო მოთავსება ან დაკავება ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში (სსკ-ის 149-ე მუხლი).....	267
I. ზოგადი დებულებანი.....	267
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	268
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	268
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	272
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	273
IV. პასუხისმგებლობის დამაძიმებელი გარემოებანი.....	273
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	273
2. იგივე ქმედება, რამაც გაუფრთხილებლობით დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	273
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	274
V. მომზადება და მცდელობა.....	274
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	274
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	274
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	274
იძულება (სსკ-ის 150-ე მუხლი).....	276
I. ზოგადი დებულებანი.....	276
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	277

1. ობიექტური შემადგენლობა.....	277
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	287
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	287
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	288
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	288
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	289
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	289
V. მომზადება და მცდელობა.....	290
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	292
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	293
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	295
ქორწინების იძულება (სსკ-ის 150' მუხლი).....	296
I. ზოგადი დებულებანი.....	296
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	297
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	297
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	301
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	302
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	302
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	302
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	303
V. მომზადება და მცდელობა.....	303
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	303
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	303
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	304
მუქარა (სსკ-ის 151-ე მუხლი).....	305
I. ზოგადი დებულებანი.....	305
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	306
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	306
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	309
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	310
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	310
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	310
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	310
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	310
V. მომზადება და მცდელობა.....	310
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	311
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	311
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	312
ადევნება (სსკ-ის 151' მუხლი).....	313
I. ზოგადი დებულებანი.....	313

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	314
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	314
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	329
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	330
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	330
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით არასრულ- წლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	330
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	331
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	332
იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი).....	332
V. მომზადება და მცდელობა.....	332
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	332
VII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია.....	332
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	333
ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის უფლების ხელყოფა (სსკ-ის 152-ე მუხლი).....	334
I. ზოგადი დებულებანი.....	334
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	335
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	335
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	339
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	339
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	339
იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი).....	340
V. მომზადება და მცდელობა.....	340
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	340
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	340
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	341
სიტყვის თავისუფლების ხელყოფა (სსკ-ის 153-ე მუხლი).....	342
I. ზოგადი დებულებანი.....	342
I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	344
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	344
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	349
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	349
IV. მომზადება და მცდელობა.....	349
V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	349
VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	349
VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	350
ქურნალისტიკისათვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა (სსკ-ის 154-ე მუხლი).....	351
I. ზოგადი დებულებანი.....	351
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	354
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	354

2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	358
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	359
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	359
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილი).....	359
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი).....	359
V. მომზადება და მცდელობა.....	359
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	360
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	360
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	360
რელიგიური წესის აღსრულებისთვის უკანონოდ ხელის შეშლა (სსკ-ის 155-ე მუხლი).....	361
I. ზოგადი დებულებანი.....	361
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	364
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	364
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	368
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	369
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება.....	369
იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი).....	369
V. მომზადება და მცდელობა.....	369
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	369
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	369
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	370
დეზნა (სსკ-ის 156-ე მუხლი).....	371
I. ზოგადი დებულებანი.....	371
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	373
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	373
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	377
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	380
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	381
1. იგივე ქმედება ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	381
2. იგივე ქმედება ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	381
3. იგივე ქმედება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	381
V. მომზადება და მცდელობა.....	381
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	381
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	382
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	385
აირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების ხელყოფის (სსკ-ის 157-ე მუხლი).....	386
I. ზოგადი დებულებანი.....	386
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	396

1. ობიექტური შემადგენლობა.....	396
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	407
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	407
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	408
1. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ გამოყენება ან/და გავრცელება ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოების, ინტერნეტის, მათ შორის, სოციალური ქსელის, მასობრივი მაუწყებლობის ან სხვა საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-2 ნაწილი).....	408
2. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	410
3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	410
4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი იმ პირის მიერ, რომელსაც სამსახურებრივი მდგომარეობის, პროფესიული საქმიანობის ან სხვა გარემოების გამო ევალებოდა ამ ინფორმაციის ან მონაცემების დაცვა ან რომელმაც აღნიშნული ქმედება ჩაიდინა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-4 ნაწილი).....	410
V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა.....	412
VI. მომზადება და მცდელობა.....	414
VII. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა....	414
VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია.....	414
IX. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	416
პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა (157¹ მუხლი).....	417
I. ზოგადი დებულებანი.....	417
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	417
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	418
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	423
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	424
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	424
V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა.....	424
VI. მომზადება და მცდელობა.....	424
VII. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა....	424
VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია.....	424
IX. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	426
კერძო კომუნიკაციის საიდუმლოების დარღვევა.....	427
(სსკ-ის 158-ე მუხლი).....	427
I. ზოგადი დებულებანი.....	427
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	428
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	428
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	435
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	435
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	435
1. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	435

2. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	435
3. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	436
4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	436
V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა.....	436
VI. მომზადება და მცდელობა.....	436
VII. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა....	436
VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია.....	437
IX. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	438
აირადი მიმომართის, ტალღოვნით საზღვრის ან სხვაგვარი ხარისხით შეტყობინების საიდუმლოების დარღვევა (სსკ-ის 159-ე მუხლი).....	439
I. ზოგადი დებულებანი.....	439
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	440
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	440
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	443
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	444
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	444
V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა.....	444
VI. მომზადება და მცდელობა.....	444
VII. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა....	445
VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია.....	445
IX. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	448
ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეშეპრობის დარღვევა.....	449
(სსკ-ის 160-ე მუხლი).....	449
I. ზოგადი დებულებანი.....	449
II. ძირითადი შემადგენლობა.....	449
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	449
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	456
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	456
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	457
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით).....	457
2. იგივე ქმედება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	457
3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	458
4. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის ან იარაღის გამოყენებით (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	458
5. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	459
V. მომზადება და მცდელობა.....	459
VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა....	459

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	459
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	460
შაქრავის ან მანიფესტაციის უფლების ხაზყოფა (161-ე მუხლი).....	461
I. ზოგადი დებულებანი.....	461
II. ძირითადი შემადგენლობა.....	462
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	462
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	475
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	475
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	476
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი იარაღის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი).....	476
2. იგივე ქმედება, რამაც მასობრივი არეულობა გამოიწვია (მე-2 ნაწილი).....	476
3. იგივე ქმედება, რამაც სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილი).....	477
V. მომზადება და მცდელობა.....	477
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	477
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	478
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	479
არჩევნებში, რაზმარეზერვში ან პლავისციტში ნაბის განხორციელებისათვის ხელის შეშლა (სსკ-ის 162-ე მუხლი).....	480
I. ზოგადი დებულებანი.....	480
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	484
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	484
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	487
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	487
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	487
1. იგივე ქმედება, ჩადენილი, სამსახურებრივი მდგომარეობის ან იარაღის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).....	487
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი მოტყუებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).....	488
3. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).....	489
4. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი).....	490
V. მომზადება და მცდელობა.....	490
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	491
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	491
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	492
კანტისყრის შენობაში, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილას ან ათი მიმდებარე ტერიტორიაზე, ან წინასაარჩევნო აბიტაციის ან წინასაარჩევნო კამერის ღონისძიების დროს ქაღალდობა ან ქაღალდობის მუქარა (სსკ-ის 162-ე მუხლი).....	493
I. ზოგადი დებულებანი.....	493
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	494
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	494
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	497
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	497
IV. დამამძიმებელი გარემოებანი.....	497

1. არჩევნების დანიშვნის დღიდან არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებამდე კენჭისყრის შენობაში, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილას ან მათ მიმდებარე ტერიტორიაზე, ან წინასაარჩევნო აგიტაციის ან წინასაარჩევნო კამპანიის ღონისძიების დროს ძალადობა, რამაც ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება გამოიწვია (მე-2 ნაწილი).....	497
2. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-3 ნაწილი).....	497
V. მომზადება და მცდელობა.....	498
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	498
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	499
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	500
საარჩევნო ან საარაქვანდუმო კომისიის მუშაობისათვის ხელის შეშლა (სსკ-ის 163-ე მუხლი)	501
I. ზოგადი დებულებანი.....	501
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	501
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	501
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	505
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	506
IV. მომზადება და მცდელობა.....	506
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	506
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	507
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	507
ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევა, ხმახმის არასწორად დათვლა ან არჩევნების შედეგების არასწორად შეჯამება (სსკ-ის 164-ე მუხლი).....	508
I. ზოგადი დებულებანი.....	508
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	508
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	508
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	514
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	515
IV. მომზადება და მცდელობა.....	515
V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	515
VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	516
VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	517
ამომრჩევლის მოსყიდვა (სსკ-ის 164').....	518
I. ზოგადი დებულებანი.....	518
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	519
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	519
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	525
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	525
IV. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა.....	525
V. მომზადება და მცდელობა.....	527
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	527
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	527
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	527
ყალბი დოკუმენტის საფუძველზე არჩევნებში, რაყარანდუმში ან კლავისციტ-	

ში მონაწილეობის მიღება (სსკ-ის 164² მუხლი)	528
I. ზოგადი დებულებანი.....	528
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	528
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	528
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	531
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	531
IV. მომზადება და მცდელობა.....	531
V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	532
VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	533
VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	533
არჩევნების გაყალბება (სსკ-ის 164³ მუხლი)	534
I. ზოგადი დებულებანი.....	534
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	534
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	534
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	538
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	538
IV. მომზადება და მცდელობა.....	538
V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	538
VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	538
VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	539
გაფიცვის უფლების ხელყოფა (სსკ-ის 165-ე მუხლი)	540
I. ზოგადი დებულებანი.....	540
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	540
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	540
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	547
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	547
IV. მომზადება და მცდელობა.....	547
V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	548
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	548
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	548
პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანების შექმნისათვის ან მისი საქმიანობისათვის ხელის შეშლა (სსკ-ის 166-ე მუხლი)	549
I. ზოგადი დებულებანი.....	549
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	552
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	552
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	557
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	557
IV. მომზადება და მცდელობა.....	557
V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	557
VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	557
VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	558
ინფორმაციის გაცნობაზე უარის თქმა ან არასწორი ინფორმაციის წარდგენა (სსკ-ის 167-ე მუხლი)	559
I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	559
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	559

2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	565
II. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	566
III. მომზადება და მცდელობა.....	566
IV. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	566
V. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	566
VI. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	567
პროცესის თავისუფლების ხელშეწყობა (სსკ-ის 168-ე მუხლი).....	568
I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	568
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	568
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	572
II. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	573
III. მომზადება და მცდელობა.....	573
IV. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	573
V. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	573
VI. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	574
პროცესის კანონმდებლობის დარღვევა (სსკ-ის 169-ე მუხლი).....	575
I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	575
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	575
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	581
II. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	581
III. მომზადება და მცდელობა.....	581
IV. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	581
V. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	581
VI. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია.....	582
პროცესის დაცვის წესის დარღვევა (სსკ-ის 170-ე მუხლი).....	583
I. ზოგადი დებულებანი.....	583
II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.....	586
1. ობიექტური შემადგენლობა.....	586
2. სუბიექტური შემადგენლობა.....	589
III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.....	589
IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.....	589
1. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა (მე-2 ნაწილი).....	589
2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა (მე-3 ნაწილი).....	589
V. მომზადება და მცდელობა.....	589
VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.....	589
VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა.....	590
VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია.....	592

გამოყენებული ლიტერატურა, ნორმატიული მასალა და სასამართლოს

გადაწყვეტილებები (ბანაჩინები).....	593
I. ბიბლიოგრაფია.....	593
1. ქართულენოვანი ლიტერატურა.....	593
2. უცხოენოვანი ლიტერატურა.....	599

3. ანგარიში, გზამკვლევი, დასკვნა, რეკომენდაცია.....	604
II. ნორმატიული აქტები.....	605
1. ეროვნული კანონმდებლობა.....	605
1.1. კანონები.....	605
1.2. ბრძანებები/დადგენილებები.....	608
1.3. სხვადასხვა ხასიათის ქცევის წესები, ნორმატიული აქტების პროექტი (მათ შორის ინტენეტწყაროდან).....	609
2. საერთშორისო სამართლებრივი აქტები.....	609
III. სასამართლოს გადაწყვეტილებები/განაჩენები/განჩინებები.....	612
1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენები (გადაწყვეტილებები).....	612
2. საქართველოს სასამართლოების გადაწყვეტილებები/განაჩენები/განჩინებები.....	615
2.1. საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებები/განაჩენები/განჩინებები	615
2.2. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები/განჩინებები.....	618
3. გერმანიის სასამართლოების გადაწყვეტილებები/განაჩენები/განჩინებები..	620
3.1. საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებები/განაჩენები/განჩინებები	620
3.2. გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები	620
4. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებები.....	621

გამოყენებული შემოკლებანი:

ასკ - ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი;

გვ. - გვერდი;

ზაკ - ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი;

თბ. - თბილისი;

იხ. - იხილეთ;

მაგ. - მაგალითად;

პარ. - პარაგრაფი;

სსკ - სისხლის სამართლის კოდექსი;

სსსკ - სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი;

რედ. - რედაქტორი;

შეად. - შეადარეთ;

შშმ - შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე.

* * *

CRPD - Convention on the Rights of Persons with Disabilities;

ECJ - European Court of Justice ;

P - Page;

S. - Saite.

* * *

AT - Allgemeiner Teil;

GA - Goltdammer's Archiv für Strafrecht;

FS - Festschrift;

NJW - Neue Juristische Wochenschrift;

Rn. - Randnummer;

StGB - Strafgesetzbuch.

* * *

M. – Москва;

C. – Страница.

ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა (სსკ-ის 142-ე მუხლი)

მუხლი 142. ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა

1. ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა მათი ენის, სქესის, ასაკის, მოქალაქეობის, წარმოშობის, დაბადების ადგილის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან ნოდებრივი მდგომარეობის, რელიგიის ან რწმენის, სოციალური კუთვნილების, პროფესიის, ოჯახური მდგომარეობის, ჯანმრთელობის მდგომარეობის, სექსუალური ორიენტაციის, გენდერული იდენტობისა და გამოხატვის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების გამო ან სხვა ნიშნით, რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან/და თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება:

ა) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

ბ) რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

შენიშვნა: ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება ლიკვიდაციით ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან / და ჯარიმით .

1

I. ზოგადი დებულებანი. კანონის წინაშე თანასწორობა მართლწესრიგის ფუძემდებლური პრინციპია. ყველა ადამიანი განურჩევლად მისი რასობრივი, ენობრივი, სოციალური, მსოფლმხედველობრივი თუ სხვა კუთვნილებისა, ექვემდებარება ერთი და იმავე კანონს და ეს კანონი თანაბრად უნდა იქნას გამოყენებული.¹¹

2

თანასწორობის უფლება მიეკუთვნება სამოქალაქო უფლებების კატეგორიას. ის აღიარებულია და განმტკიცებულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის 1-ლი პუნქტით, რომლის თანახმადაც, „ყველა ადამიანი სამართლის წინაშე თანასწორია. აკრძალულია დისკრიმინაცია რასის, კანის ფერის, სქესის, წარმოშობის, ეთნიკური კუთვნილების, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, სოციალური კუთვნილების, ქონებრივი ან ნოდებრივი მდგომარეობის, საცხოვრებელი ადგილის ან სხვა ნიშნის მიხედვით.“¹²

3

თანასწორობა ადამიანის სხვა უფლებებით სარგებლობის წინაპირობაა. ალბათ

1 იხ. გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 59.

2 საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციის მე-14 მუხლი, რომელიც ადგენდა თანასწორობის უფლებას, შეიცავდა დისკრიმინაციის ნიშნების ამომწურავ ჩამონათვალს. ეს მიდგომა შეიცვალა 2017 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებებით, რომლითაც ნიშნების ჩამონათვალი გახდა სანიშნო.

შემთხვევითი არ არის, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის XXIII თავი სწორედ თანასწორუფლებიანობის დარღვევით იწყება.

4

კანონის წინაშე თანასწორობა „არ გულისხმობს ფაქტობრივ თანასწორობას და ადამიანთა სრულ გათანაბრებას ყველგან და ყველგან, თუმცა ეს არ გამო-რიცხავს სახელმწიფოს ვალდებულებას იზრუნოს ფაქტობრივი უთანასწორობის აღმოსაფხვრელად“³. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს გარკვეული შეღავათებისა თუ პრიორიტეტების დაწესება დაბალგანვითარებული რეგიონების მოსახლე-ობისათვის, მრავალშვილიანი და ფინანსურად შეჭირვებული ოჯახებისთვის და სხვ.

5

ადამიანთა თანასწორობა კანონის წინაშე და დისკრიმინაციის აკრძალვა მრავალი უნივერსალური თუ რეგიონალური საერთაშორისო ინსტრუმენტით არის აღიარებული და განმტკიცებული. უნივერსალური ინსტრუმენტებიდან აღსანიშნავია:

- „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“ (1948);
- „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენცია“ (1950);
- „ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი“ (1966);
- „სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტი“ (1966);
- კონვენცია „რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ (1965);
- კონვენცია „ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმო-ფხვრის შესახებ“ (1975);
- ევროკავშირის დირექტივები: „რასობრივი თანასწორობისა“ (2000) და „დასაქმების სფეროში თანასწორობის შესახებ“ (2008) და სხვა.

6

„ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის ევროპული კონვენ-ციის“ მე-14 მუხლი, გაეროს „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ პაქტის“ მე-2 მუხლის მსგავსად, კრძალავს დისკრიმინაციას მხოლოდ კონვენ-ციით და დამატებითი ოქმებით გათვალისწინებულ უფლებებთან მიმართებაში, ხოლო კონვენციის მე-12 ოქმი, პაქტის 26-ე მუხლის მსგავსად კრძალავს დისკრი-მინაციას ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ეროვნული კანონმდებლობებით გა-თვალისწინებულ ყველა უფლებასთან მიმართებაში.

7

ტრადიციულად ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი მიმართული იყო და არის სახელმწიფოს მხრიდან დისკრიმინაციული მოპყრობისგან პირთა დაცვისკენ. თუმცა თანამედროვე ანტიდისკრიმინაციული საერთაშორისო სა-3 გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქა-ლაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 60.

მართალი ნეგატიურ ვალდებულებებთან ერთად იცნობს პოზიტიური ვალდებულებების ცნებასაც, რაც იმას ნიშნავს რომ სახელმწიფომ ასევე უნდა უზრუნველყოს თანასწორობის უფლების დაცვა კერძო პირების მხრიდან.⁴

8

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს განმარტებით, ყოველგვარი განსხვავებული მოპყრობა დისკრიმინაციას არ წარმოადგენს. მოპყრობა დისკრიმინაციულია, თუ მას არა აქვს „ობიექტური და გონივრული გამართლება“, ანუ არ ემსახურება „კანონიერ მიზანს“ ან „გამოყენებული საშუალებები არ არის გონივრულად პროპორციული“ დასახულ მიზანთან.⁵

9

საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლი, რომელიც ადგენს რა ადამიანთა თანასწორობის უფლებას, იქვე კრძალავს დისკრიმინაციას სხვადასხვა ნიშნით და საფუძვლით.⁶

10

ქართული სისხლის სამართალი დისკრიმინაციისგან დაცვის სხვადასხვა სამართლებრივ მექანიზმებს ითვალისწინებს. დისკრიმინაციისგან დაცვა უზრუნველყოფილია როგორც სამოქალაქო, ასევე ადმინისტრაციული და სისხლისსამართლებრივი მექანიზმებით.

11

2014 წელს მიღებულია სპეციალური კანონი „დისკრიმინაციის აკრძალვის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“, რომელიც განმარტავს დისკრიმინაციის ცნებას, მის ფორმებს, იმ გარემოებებს, რომელთა არსებობისას ადამიანთა განსხვავებული მოპყრობა არ ჩაითვლება დისკრიმინაციად.

12

„დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კანონის მე-6 მუხლის მიხედვით, დისკრიმინაციის აღმოფხვრასა და თანასწორობის უზრუნველყოფაზე ზედამხედველობას ახორციელებს სახალხო დამცველი. სახალხო დამცველს აქვს გარკვეული კომპეტენციები დისკრიმინაციის ფაქტებზე რეაგირების და მათი აღმოფხვრის სფეროში, მათ შორის უფლება აქვს განიხილოს საჩივარი, მიმართოს დანესებულებებს რეკომენდაციით, შეეცადოს დავის მორიგებას, ან მიმართოს სასამართლოს და მოითხოვოს ადმინისტრაციული აქტის გამოცემა ან ქმედების დავალდებულება. აღნიშნული კანონის მე-11 მუხლით, ნებისმიერ პირს, რომელიც თავს დისკრიმინაციის მსხვერპლად მიიჩნევს, უფლება აქვს სასამართლოში შეიტანოს სარჩელი და მოითხოვოს მორალური ან მატერიალური ზიანის 4 იხ. **კინწურაშვილი ნ.**, დისკრიმინაციის ძირითადი კონცეპტები საერთაშორისო სამართალში, თბ., 2015, გვ. 147. მაგალითად, ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულების დარღვევა დაადგინა საქმეში „სამი თურქეთის წინააღმდეგ“, განაცხადი №51500/08, 2016 წლის 23 თებერვლის გადაწყვეტილება, სადაც პირი არ მიიღეს კერძო მუსიკალურ სასწავლებელში მხედველობის არქონის გამო.

5 ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს 1985 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება „აბდულაზიზი, კაბალეზი და ბალკანდალი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“, პარ. 72.

6 საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუციის მე-14 მუხლით ეს ჩამონათვალი იყო დახურული, ხოლო 2017 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებებით ამ ნიშნების ჩამონათვალი გახდა ღია და დაემატა სიტყვები „და სხვა ნიშნის მიხედვით“ (იხ. კონსტიტუციის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტი).

ანაზღაურება.

13

„დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლით დისკრიმინაცია შესაძლოა გამართლდეს თუ ამგვარი მოპყრობა ან პირობების შექმნა ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად. მაშასადამე, კანონი ადგენს სამსაფეხურიან ტესტს:

1. ამგვარი მოპყრობა ან პირობების შექმნა ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება;
2. და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში;
3. ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად.

14

ამავე კანონის მე-2 მუხლის მე-7 პუნქტით, დისკრიმინაცია არ არის სპეციალური და დროებითი ღონისძიებები, რომლებიც შემუშავებულია ფაქტობრივი თანასწორობის წასახალისებლად ან მისაღწევად, განსაკუთრებით გენდერულ, ორსულობისა და დედობის საკითხებში, აგრეთვე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის მიმართ. შესაბამისად, დისკრიმინაციად არ ჩაითვლება სხვადასხვა შეღავათები (შრომითი, საგადასახადო, სოციალური და სხვ.), რომლებსაც სახელმწიფო აწესებს სხვადასხვა კატეგორიის პირთა მიმართ „ფაქტობრივი თანასწორობის“ უზრუნველსაყოფად.

15

ამავე მუხლის მე-8 პუნქტით დისკრიმინაციად არ მიიჩნევა ნებისმიერი განსხვავება, დაუშვებლობა და უპირატესობა განსაზღვრულ სამუშაოსთან, საქმიანობასთან ან სფეროსთან დაკავშირებით, რომელიც სპეციფიკურ მოთხოვნებს ემყარება. მაგალითად, პირადი დაცვის სამსახურს უფლება აქვს თანამშრომლები ფიზიკური მონაცემების შესაბამისად (მაგრამ არა რასის ან კანის ფერის მიხედვით), მოდელების სააგენტოს შეუძლია მოდელები შეარჩიოს ასაკობრივი და გარეგნული ნიშნით (მაგრამ არა პოლიტიკური შეხედულებების ან რელიგიური კუთვნილების ნიშნით) და სხვა.

16

აღნიშნული კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტით: „ამ კანონის არც ერთი დებულება არ შეიძლება განიმარტოს ისე, რომ იგი გულისხმობდეს რელიგიური გაერთიანებისთვის რელიგიის თავისუფლებიდან გამომდინარე უფლებების (მათ შორის, რელიგიური მსახურების უფლების) შეზღუდვას, იმ პირობით, რომ ამ უფლებებით სარგებლობა არ ხელყოფს საჯარო წესრიგს, საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას ან/და სხვათა უფლებებს“ შესაბამისად, რელიგიურ ორგანიზაციებს აქვთ უფლება რელიგიური მომსახურების ან დასაქმების დროს დაანესონ რელი-

გიური დოგმებიდან გამომდინარე შეზღუდვები, რაც არ ჩაითვლება დისკრიმინაციად.

17

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს მიდგომით ზოგიერთი საფუძველი, როგორცაა, მაგალითად, სქესი, სქესობრივი ორიენტაცია, ეროვნება, რელიგია, მოითხოვს განსაკუთრებით სერიოზულ არგუმენტებს დისკრიმინაციის გასამართლებლად⁷. უფრო მეტიც, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ რასობრივ ან ეთნიკურ ნიადაგზე დისკრიმინაციას საერთოდ არ შეიძლება გამართლება ჰქონდეს⁸.

18

II. დანაშაულის ძირითადი შემაჯანებლობა

1. ობიექტური შემაჯანებლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

19

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - ეროვნული და საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმატიული აქტებით გარანტირებული ადამიანის თანასწორობის უფლება.

20

1.3. ქმედება. დისკრიმინაციის დროს ქმედება შეიძლება გამოიხატებოდეს როგორც მოქმედებაში, ასევე უმოქმედობაში. როგორც წესი, მოქმედებით ხდება ამა თუ იმ უფლების განხორციელებაში აქტიური ჩარევა, ხოლო უმოქმედობა გულისხმობს სპეციალური მოვალეობის შეუსრულებლობას, რაც უფლების განხორციელებისთვის აუცილებელი წინაპირობაა.

21

1-ლი მაგალითი: ა-მ რომელიც საჯარო მოხელეა ბ-ს არ მისცა მართვის მოწმობა მისი ეთნიკური კუთვნილების გამო.

მე-2 მაგალითი: ა-მ რომელიც საჯარო მოხელეა უკანონოდ ჩამოართვა ბ-ს მართვის მოწმობა მისი ეთნიკური კუთვნილების გამო.

პირველი წარმოადგენს უმოქმედობის, ხოლო მეორე მოქმედების მაგალითს.

22

როგორც წესი, სსკ-ის 142-ე მუხლის ჩადენა უმოქმედობით შეუძლიათ იმ სუბიექტებს, რომლებსაც ამა თუ იმ უფლების რეალიზაციის ხელის შეწყობა ევალებათ. ასევე არიან, მაგალითად, საჯარო მოხელეები, საჯარო სერვისების მიმწოდებლები და სხვ. მეორე მხრივ, ასევე, უფლების განხორციელებაში ხელის შეშლაც შესაძლოა უმოქმედობით განხორციელდეს. მაგალითად, თუ დამსაქმებელი, დისკრიმინაციული ნიშნით არ აძლევს უფლებას დასაქმებულს, რომ არჩევნებში მიიღოს მონაწილეობა ეს უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 142-ე და სსკ-ის 162-ე მუხლებით.

7 იხ. Council of Europe, toolkit, prohibition of discrimination, 2014, <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/linterdiction-de-la-discrimination> (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).

8 იხ. andbook on European Non Discrimination Laws, 2018, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019), პ. 201.

მაშასადამე სსკ. 142-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა შეუძლია როგორც საჯარო მოხელეს, ასევე ფიზიკურ პირს, „ჩვენ შეიძლება ვიყოთ საჯარო მოხელეები, მაღაზიის მფლობელები, დამქირაველები, მეიჯარეები ან ექიმები და ვწყვეტდეთ საზოგადოებრივი ძალაუფლების გამოყენების ან კერძო საქონლისა და სერვისების მიწოდების საკითხებს. ამ შემთხვევაში ჩვენი საქმიანობა რეგულირდება მრავალი ნორმით, მათ შორის ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობით“.⁹

დისკრიმინაციას შესაძლოა ჰქონდეს ინდივიდუალური ხასიათი, ან ხორციელდებოდეს ნორმატიული აქტის საფუძველზე (კანონით, კანონქვემდებარე აქტით) ან ორგანიზაციის მიერ მიღებული რეგულაციით ან დამკვიდრებული პრაქტიკით პირთა განუსაზღვრელი ან განსაზღვრული ჯგუფის მიმართ.

თუ დისკრიმინაცია სავალდებულო ძალის მქონე ნორმატიული აქტის საფუძველზე ხორციელდება, ის ვერ მოგვეცემს სსკ-ის 142-ე მუხლის შემადგენლობას. ამ ნორმატიული აქტის გაუქმება უნდა მოხდეს სათანადო სამართლებრივი პროცედურებით.

„დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლი ერთმანეთისგან ასხვავებს დისკრიმინაციის 2 ფორმას - პირდაპირ და ირიბ დისკრიმინაციას და იქვე მიუთითებს გამონაკლისებს. „პირდაპირი დისკრიმინაცია არის ისეთი მოპყრობა ან პირობების შექმნა, რომელიც პირს საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი უფლებებით სარგებლობისას ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე ნიშნის გამო არახელსაყრელ მდგომარეობაში აყენებს ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირებთან შედარებით ან თანაბარ მდგომარეობაში აყენებს არსებითად უთანასწორო პირობებში მყოფ პირებს, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ამგვარი მოპყრობა ან პირობების შექმნა ემსახურება საზოგადოებრივი წესრიგისა და ზნეობის დასაცავად კანონით განსაზღვრულ მიზანს, აქვს ობიექტური და გონივრული გამართლება და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში, ხოლო გამოყენებული საშუალებები თანაზომიერია ასეთი მიზნის მისაღწევად“ (მე-2 პუნქტი).¹⁰

9 იხ. სახელმძღვანელო დისკრიმინაციის აკრძალვის ევროპული სამართლის შესახებ, ევროპის საბჭო, 2013, გვ. 25.

10 არაპირდაპირი დისკრიმინაციის არსი კარგად ჩანს მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს მიერ განხილულ „შონჰაიტის საქმეში“. აღნიშნული საქმე ეხებოდა პენსიის დაანგარიშების წესს, რის გამოც, ნახევარგანაკვეთზე მომუშავე პირების პენსია არაპროპორციულად ჩამორჩებოდა სრულ განაკვეთზე მომუშავე პირების პენსიის ოდენობას. პენსიის გამოთვლის ეს ნეიტრალური წესი თანასწორად ეხებოდა ნახევარ განაკვეთზე მომუშავე ყველა პირს. თუმცა, ვინაიდან მათგან თითქმის 90%-ს შეადგენდნენ ქალები, შედეგად შეიქმნა ვითარება, როდესაც ამ რეგულაციამ არათანაზომიერად ნეგატიური შედეგი გამოიღო ქალებისთვის, ვიდრე მამაკაცებისთვის. იხ. **კინწურაშვილი ნ.**, დისკრიმინაციის ძირითადი კონცეპტები საერთაშორისო სამართალში, თბ., 2015, გვ. 98. ასევე იხ. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 23 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №C-5/02, „შონჰაიტის საქმე“ (Schönheit case) Hilde Schönheit v. Stadt Frankfurt am Main and Silvia Becker v. Land Hessen (ECJ) <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-4/02&language=en>

27

არაპირდაპირი დისკრიმინაციის დროს ამა თუ იმ ნიშნის მატარებელი ჯგუფის უმრავლესობა ექცევა არასახარბიელო მდგომარეობაში¹¹. თუ ამ ჯგუფის ყველა წევრი ასეთ მდგომარეობაში ექცევა, მაშინ ეს უკვე პირდაპირი დისკრიმინაციაა.¹²

28

სსკ-ის 142-ე მუხლის შემადგენლობას მოგვცემს მხოლოდ პირდაპირი დისკრიმინაცია.

29

დისკრიმინაციული ქმედების დადგენისას ადამიანის პირად სფეროში საქმიანობა უნდა განვასხვავოთ მისი საზოგადოებრივი საქმიანობისაგან. პირადი ცხოვრების სფეროში ადამიანს თავისუფლად შეუძლია გააკეთოს არჩევანი საკუთარი გემოვნების მიხედვით: აირჩიოს ვისთან იმეგობროს, რა შეიძინოს, ვისთან ერთად იცხოვროს და ა.შ. პირის ასეთი არჩევანი თუნდაც გარკვეულ გავლენას ახდენდეს საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე, დისკრიმინაციად ვერ დაკვალიფიცირდება.

30

მე-3 მაგალითი: მომხმარებელთა ასოციაციამ ბოიკოტი გამოუცხადა კონკრეტული ქვეყნის პროდუქციას.

31

რაც შეეხება ადამიანის საზოგადოებრივ საქმიანობას, განსაკუთრებით კი პირთა განუსაზღვრელი ჯგუფისათვის მომსახურების ან პროდუქტის მიწოდებას, დასაქმებას, ჯანდაცვას, განათლებას, შრომით ურთიერთობას, აქ ადამიანის საქმიანობა რეგულირდება მრავალი ნორმით, მათ შორის ანტიდისკრიმინაციული კანონმდებლობით, შესაბამისად, სათანადო პირობების არსებობისას პირის ქმედება შეიძლება მოექცეს სსკ-ის 142-ე მუხლის მოქმედების ქვეშ¹³.

32

არახელსაყრელი მოპყრობა დისკრიმინაციად მაშინ იქნება მიჩნეული, თუ პირს განსხვავებულად მოექცნენ იმ პირთან შედარებით, რომელიც იმავე ან მსგავს ვითარებაში იმყოფება.

(მოპოვების თარიღი: 10.109.2019)

11 იხ. Handbook on European Non Discrimination Laws, 2018, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019), პ. 201. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში არაპირდაპირი დისკრიმინაცია დადგინდა, მაგ., საქმეზე D.H. and Others v. the Czech Republic (No. 57325/00), სადაც ერთი ეთნიკური ჯგუფის ბავშვები სტატისტიკურად მაღალი პროპორციით იქნენ გაგზავნილი უნარშეზღუდულ ბავშვთა სპეციალურ სკოლებში. მიუხედავად იმისა, რომ ბავშვების ტესტირების სისტემა იყო ფორმით ნეიტრალური, ფსიქოლოგიური ტესტები არ იყო ადაპტირებული ეთნიკურად ბომა ბავშვების კულტურულ თავისებურებებზე.

12 ერთ-ერთ საქმეში მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლომ მიუთითა, რომ ვინაიდან ორსულობა მხოლოდ ქალებს ახასიათებთ ორსულების სამსახურში არ მიღება ან ორსული ქალის გათავისუფლება ამ ნიშნით პირდაპირი გენდერული დისკრიმინაციაა. იხ. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 1990 წლის 8 ნოემბრის გადაწყვეტილება, №C-177/88. Elisabeth Johanna Pasifica Dekker v. Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen, C-177/88 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0177> (მოპოვების თარიღი: 10.109.2019).

აუცილებელი არ არის რომ, შესაძარბელი პირები თუ ჯგუფები იყვნენ „იდენტურ“ მდგომარეობაში. საკმარისია, ისინი იყვნენ „რელევანტურად მსგავსი სიტუაციაში“. ტერმინი „მსგავსი სიტუაცია“ შეფასების ერთგვარ თავისუფლებას აძლევს სასამართლოს, ვინაიდან მსგავსების ხარისხის განსაზღვრა მასზეა დამოკიდებული და უნდა შეფასდეს ყოველი კონკრეტული საქმის განხილვისას¹³.

34

ზოგიერთი ქვეყნის კანონმდებლისგან განსხვავებით¹⁴, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი არ ზღუდავს დისკრიმინაციას სფეროების მიხედვით. სსკ-ის 142-ე მუხლით შეიძლება დაკვალიფიცირდეს ადამიანთა თანასწორობის ისეთი დარღვევა, რომელიც როგორც კანონმდებლობით, ასევე ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით ან ეროვნული კანონმდებლობით აღიარებული ადამიანის ნებისმიერი უფლების არსებით ხელყოფას იწვევს.

35

სსკ-ის 142-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენის დროს დაზარალებული შეიძლება იყოს როგორც საქართველოს მოქალაქე, ასევე უცხოელი და მოქალაქეობის არმქონე პირი. იურიდიული პირი დაზარალებული ვერ იქნება, ვინაიდან სსკ-ს 142-ე მუხლი პირდაპირ მიუთითებს ადამიანთა თანასწორობის დარღვევაზე. ამის მიუხედავად, თუ დისკრიმინაცია განხორციელდა იურიდიული პირის მიმართ, მაშინ ეს დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 142-ე მუხლით მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ ხელყოფს იურიდიული პირის წარმომადგენლის ან მასში დასაქმებული სხვა ფიზიკური პირების მიერ პირების კანონიერ უფლებებს.

36

თუ დისკრიმინაცია განხორციელდა ერთიანი განზრახვით პირთა ჯგუფის მიმართ, ქმედება მაინც სსკ-ის 142-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაკვალიფიცირდება (და არა დანაშაულთა ერთობლიობით), რადგან აქ ადგილი არა აქვს უზენაესად პერსონალურ სამართლებრივ სიკეთეს.

13 იხ. აგრეთვე, **კინწურაშვილი ნ.**, დისკრიმინაციის ძირითადი კონცეპტები საერთაშორისო სამართალში, თბ., 2015, 87. მაგალითად, საქმეში „ვან დერ მუსელი ბელგიის წინააღმდეგ“ (განაცხადი №8919/80, 1983 წლის 23 ნოემბრის გადაწყვეტილება) მომჩივანი იყო იურისტი, რომელიც ჩიოდა დისკრიმინაციაზე ადვოკატებსა და სხვა პროფესიის წარმომადგენელთა შორის *pro bono* (ანაზღაურების გარეშე) მომსახურების ვალდებულების გამო, რაც მათ კანონით ეკისრებოდათ. სასამართლომ არ დაადგინა მე-14 მუხლის დარღვევა იმ მიზეზით, რომ პროფესიებს შორის ფუნდამენტურ განსხვავებათა გამო (როგორცაა, სამართლებრივი სტატუსი, პროფესიაში დაშვების პირობები, შესაბამისი ფუნქციების ბუნება და ამ ფუნქციათა განხორციელების წესი და ა.შ.), მომჩივანი და სხვა პროფესიის წარმომადგენლები არ იყვნენ მსგავსი სიტუაციაში. ასევე, საქმეში „ჯონსტონი და სხვები ირლანდიის წინააღმდეგ“, სადაც ირლანდიაში მცხოვრებ მოქალაქეებს კანონი არ აძლევდა განქორწინების რეგისტრაციის უფლებას ირლანდიის ფარგლებს გარეთ მცხოვრები მოქალაქეებისგან განსხვავებით, ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ ჩათვალა, რომ მსგავსე არ იყო დისკრიმინაცია, ვინაიდან პირთა ეს ჯგუფები არ იყვნენ მსგავსი მდგომარეობაში (იხ. „ჯონსტონი და სხვები ირლანდიის წინააღმდეგ“, განაცხადი №9687, 1986 წლის გადაწყვეტილება).
14 ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსით დისკრიმინაცია ისჯება მხოლოდ დასაქმების სფეროში (მუხ. 314), ხოლო ფრანგული სისხლის სამართლის კოდექსით მხოლოდ დასაქმების, პროდუქტებისა და მომსახურების მიწოდების და ეკონომიკური საქმიანობის სფეროში (მუხ. 225 (2)).

1.4. შედეგი. სსკ-ის 142-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია. ამ დანაშაულის შედეგი გამოიხატება „ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფაში“. შესაბამისად, სსკ-ის 142-ე მუხლის შემადგენლობა აუცილებლად გულისხმობს ადამიანის ორი უფლების ხელყოფას. ეს არის თანასწორობის უფლება და რომელიმე სხვა უფლება, რომელიც გათვალისწინებულია ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით ან საქართველოს კანონმდებლობით¹⁵. ეს შეიძლება იყოს სამოქალაქო, პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური უფლება. კერძოდ, ინფორმაციის თავისუფლება, არჩევნებში მონაწილეობის, გადაადგილების უფლება, სიტყვის თავისუფლება, შეკრების და გაერთიანების უფლება, განათლების უფლება, მომხმარებლის უფლება, შრომითი უფლება, ჯანდაცვის უფლება, განათლების უფლება და სხვ.

39

სამეცნიერო ლიტერატურაში ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფას განმარტავენ როგორც მორალური ან მატერიალური ზიანის მიყენებას¹⁶. აღნიშნული განმარტება მიუღებელია. მორალური ან მატერიალური ზიანი შესაძლოა იყოს ერთ-ერთი, მაგრამ არა ერთადერთი კრიტერიუმი უფლების დარღვევის ხარისხზე მსჯელობისას. შესაბამისად, უფრო მართებულია 2018 წლის მარტში იუსტიციის სამინისტროს მიერ წარმოდგენილი კანონპროექტის მიდგომა, რომელიც ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფას განმარტავს, როგორც ისეთი პირობების შექმნას, როდესაც ადამიანს არ ეძლევა ან მნიშვნელოვნად ეზღუდება კანონით მინიჭებული უფლებით სარგებლობის საშუალება შრომითი, სამომხმარებლო ან სხვა სახის საყოფაცხოვრებო/სამართლებრივი ურთიერთობისას.¹⁷

40

უფლების არსებითი ხელყოფა უნდა გავარჩიოთ არაარსებითი ხელყოფისგან. არაარსებითი ხელყოფის დროს დაზარალებულს უმნიშვნელოდ ეზღუდება კანონით მინიჭებული უფლებით სარგებლობის საშუალება. მაგალითად, როდესაც უძნელდება ან უჭიანურდება მისი უფლების რეალიზაცია, ან ამ უფლების რეალიზაციას ახერხებს მხოლოდ ნაწილობრივ.

41

სისხლისსამართლებრივი დისკრიმინაციის გამიჯვნა არასიხლისამართლებრივი დისკრიმინაციისგან რთულია, თუმცა განმასხვავებელი ნიშანი სწორედ ადამიან-

15 ალოგიკური იქნებოდა რომ სსკ-ის 142-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი თანასწორობის უფლებას მოიაზრებდეს. ასეთ შემთხვევაში მივიღებდით შემადგენლობას, რომლითაც ისჯება თანასწორობის უფლების დარღვევა, რომელსაც შედეგად მოჰყვა თანასწორობის უფლების არსებითი დარღვევა. მეორე მხრივ, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალში თანასწორობის უფლებას „პარაზიტ უფლებად“ მოიხსენიებენ, რომელიც კანონით ან საერთაშორისო ხელშეკრულებით გათვალისწინებული სხვა უფლების არსებობას მოიზრებს და მისგან დამოუკიდებლად არ არსებობს. იხ. **კინწურაშვილი ნ.**, დისკრიმინაციის ძირითადი კონცეპტები საერთაშორისო სამართალში, თბ., 2015, გვ. 43

16 იხ. **ბაქანიძე რ.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო. (რედ.)**, **ტურავე მ.**, **თამარ ებრაღიძე თ.**, **მამულაშვილი გ.**, **ფუტყარაძე ე.**, **ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 86.

17 <https://matsne.gov.ge/document/view/4111808?publication=0> (მოპოვების თარიღი: 30.09.2019).

ნის უფლების არსებით ხელყოფაში უნდა ვეძებოთ. საქართველოს კანონმდებობა ადამიანის ბევრ სხვადასხვა უფლებას ითვალისწინებს, რომელთაგან ნებისმიერის დარღვევა დისკრიმინაციული მოტივით არის შესაძლებელი. ამ მხრივ შედარებით ადვილია დისკრიმინაციის დადგენა საჯარო დაწესებულებების საქმიანობაში. მაგალითად, თუ მოქალაქეს ამა თუ იმ დისკრიმინაციული ნიშნით უარს ეტყვიან პირადობის მონმობის გაცემაზე, სოციალურ დახმარებაზე, მშენებლობის ნებართვაზე, საგადასახადო შეღავათზე, სასჯელისგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებაზე და ა.შ. სათანადო პირობების არსებობისას ეს შემთხვევები სსკ-ის 142-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება. უფრო რთულია დისკრიმინაციის დადგენა კერძო პირების საქმიანობაში, რომელთა მიერ განსხვავებულმა მოპყრობამ შედეგად უნდა გამოიწვიოს კანონით გათვალისწინებული რომელიმე უფლების არსებითი ხელყოფა.

42

მე-4 მაგალითი: მოქალაქეს ეთნიკური წარმოშობის გამო უარი უთხრეს ბინის მიქირავებაზე.

ამ მაგალითში ქმედება შეიძლება სსკ-ის 142-ე მუხლით დაკვალიფიცირდეს, იმ შემთხვევაში თუ მოქალაქისთვის შეუძლებელია სხვა ალტერნატიული ბინის მოძიება და დაქირავება მოცემულ დროს მოცემულ ტერიტორიაზე (რითაც შეეზღუდა საცხოვრებელი ადგილის თავისუფალი არჩევის უფლება).

43

მე-5 მაგალითი: ავტობუსის მძღოლმა მგ ზავრი ავტობუსში არ შეუშვა დისკრიმინაციული მოტივით.

წინამდებარე მაგალითში ქმედება შეიძლება სსკ-ის 142-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება თუ ალტერნატიული სატრანსპორტო საშუალება არ არის ხელმისაწვდომი დროის იმ მონაკვეთში (რითაც შეიზღუდა მოქალაქის თავისუფალი გადაადგილების უფლება).

44

მეორეს მხრივ, კერძო პირის მიერ ქველმოქმედების განხორციელება პირთა შეზღუდული ჯგუფის მიმართ დისკრიმინაციად არ დაკვალიფიცირდება, ვინაიდან არ არსებობს ქველმოქმედების მიღების ზოგადი უფლება, რომელიც კანონით იქნება დადგენილი.

45

უფლება, რომლის არსებითად ხელყოფა ხდება დისკრიმინაციის შედეგად, უნდა იყოს კანონიერი. წინააღმდეგ შემთხვევაში სსკ-ის 142 -ე მუხლის შემადგენლობა სახეზე არ გვექნება.

46

მე-6 მაგალითი: რამდენიმე პირმა ჯგუფურად ჩაიდინა ბინის ქურდობა, მაგრამ პროკურორმა მხოლოდ რელიგიური უმცირესობის წარმომადგენლების მიმართ დაიწყო სისხლისსამართლებრივი დევნა.

პროკურორის ქმედება სსკ-ის 142-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება, ვინაიდან სახეზე არ გვაქვს რომელიმე კანონიერი უფლების არსებითი ხელყოფა.

47

ქმედების ობიექტური შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია მიზეზობრივი კავშირის არსებობა განსხვავებულ მოპყრობასა და დამდგარ შედეგს (ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფას) შორის.

48

აუცილებელია უფლების შემზღუდავი ქმედება იყოს **უკანონო**. თუ არათანაბარი მოპყრობა კანონის საფუძველზე ხორციელდება, ქმედება სსკ-ის 142-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, თუნდაც ეს კანონი შემდგომ არაკონსტიტუციურად იქნას ცნობილი.

49

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. განსახილველი დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი განზრახვით. კერძოდ, პირი ითვალისწინებს რომ ახორციელებს განსხვავებულ მოპყრობას, დაზარალებულის ამა თუ იმ ნიშნისადმი კუთვნილებას, ადამიანის უფლების არსებითი ხელყოფის გარდაუვალობას ან შესაძლებლობას და სურს ეს შედეგი ან არ სურს, მაგრამ ეგუება ან შეგნებულად უშვებს მის დადგომას.

50

2.2. მოტივი. სუბიექტური შემადგენლობის აუცილებელი ნიშანია **მოტივი**. კერძოდ, დისკრიმინაციის მოტივის ჩამოყალიბების ობიექტური ფაქტორი უნდა იყოს სსკ-ის 142-ე მუხლით გათვალისწინებული ამა თუ იმ ჯგუფისადმი დაზარალებულის კუთვნილება. ამასთან აუცილებელია დადგინდეს სსკ-ის 142-ე მუხლში მოცემული რომელი კონკრეტული საფუძვლით განხორციელდა დისკრიმინაცია. აღნიშნული არ გამორიცხავს იმას, რომ დამნაშავეს დისკრიმინაციულ მოტივაციასთან ერთად მოტივაციის სხვა ფაქტორებიც ამოძრავებდეს. მაგალითად, ანგარება, პატივმოყვარეობა, ყალბად გაგებული სამსახურებრივი ინტერესი და სხვ. თუმცა ეს ქმედების კვალიფიკაციაზე გავლენას არ მოახდენს.

51

შესაძლოა დამნაშავე ცდებოდეს დაზარალებულის ამა თუ იმ ჯგუფისადმი კუთვნილებასთან დაკავშირებით, რაც ასევე არ მოახდენს გავლენას ქმედების კვალიფიკაციაზე.¹⁸

52

2017 წლამდე, საქართველოს 1995 წლის კონსტიტუცია (მე-14 მუხლი) რომელიც ადგენდა თანასწორობის უფლებას, შეიცავდა დაცული ნიშნების დახურულ ჩამონათვალს¹⁹. 2017 წლის საკონსტიტუციო ცვლილებებით(იხ., კონსტიტუციის მე-11

18 აღნიშნულს ასევე ამყარებს „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის მე-6 პუნქტი, რომლის თანახმად: „ამ მუხლით განსაზღვრულ პირობებში დისკრიმინაცია არსებობს მიუხედავად იმისა, პირს რეალურად აქვს თუ არა ამ კანონის პირველი მუხლით გათვალისწინებული ნიშანი, რომლის გამოც მის მიმართ დისკრიმინაციული ქმედება განხორციელდა.“

19 თუმცა საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, ეს ჩამონათვალი მაინც არ იყო ამომწურავი და ის მოიცავდა მასში მოუთითებელ სხვა ნიშნებსაც, იხ. მაგ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 მარტის გადაწყვეტილება ნ. 2/473 საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბიჭიკო ჭოქაძე და სხვები საქართველოს ენერგეტიკის სამინისტროს წინააღმდეგ“, თავი II, პარ. 1

მუხლის პირველი პუნქტი), ჩამონათვალი გახდა ღია და დაემატა სიტყვები „და სხვა ნიშნის მიხედვით“.

53

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო დისკრიმინაციისგან დაცული ნიშანს განმარტავს, როგორც იდენტიფიცირებად, ობიექტური ან პერსონალურ თვისებას ან სტატუსს, რითაც ინდივიდი ან ინდივიდთა ჯგუფები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან²⁰. სსკ-ის 142-ე მუხლი ჩამოთვლის 18 ნიშანს, რომლის საფუძველზეც შეიძლება განხორციელდეს დისკრიმინაცია.

54

სსკ-ის 142-ე მუხლში მოცემული ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი, რაც იმას ნიშნავს რომ დისკრიმინაცია შეიძლება განხორციელდეს აქ მიუთითებელი სხვა საფუძვლითაც. ეს ნიშნები შეიძლება იყოს თანდაყოლილი ან პიროვნებისთვის სხვაგვარად დამახასიათებელი (მაგალითად, რასა, ეთნიკურობა, წარმოშობის ადგილი, ასაკი), ან არჩევითი (რწმენა, პოლიტიკური შეხედულებანი)²¹, ეს ნიშანი შეიძლება ადამიანს თან სდევდეს მთელი ცხოვრების მანძილზე (მაგალითად, რასა) ან იყოს დროებითი (მაგალითად, ასაკი, ორსულობა და სხვ).

55

სხვა ნიშნებში შეიძლება შედიოდეს, მაგალითად, ფიზიკური გარეგნობა, თვალის ფერი, სიმსუქნე, სიმაღლე²², ორსულობა²³, ადამიანის ჩვევები (მაგალითად, მწევა²⁰ Handbook on European Non Discrimination Laws, 2018, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019), p. 162. განსხვავებულ განმარტებას ვაწყდებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში. ევროსასამართლოს განმარტებით, „ეს არის ესა თუ ის პერსონალური მახასიათებელი, რომლითაც პირი ან პირთა ჯგუფები განსხვავდებიან ერთმანეთისგან“. იხ. მაგ., ევროსასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე Kjeldsen, Busk Madsen and Pedersen v. Denmark A 23 (1976), par. 56. მეორე მხრივ, ევროსასამართლომ განმარტა, რომ ეჭვმიტანილის დაკავების ადგილი ვერ ჩაითვლება „პერსონალურ მახასიათებლად“. იხ. Magee v. United Kingdom, 6 June, 2000, par. 50. ევროსასამართლოს მიდგომა იმ საკითხზე თუ რა ითვლება და რა არა პერსონალურ ნიშნად, მკაფიო და მყარ კრიტერიუმს არ ეფუძნება. იხ. **Gerards I.**, The discrimination Grounds of Article 14 of the European Convention on Human Rights, Human Rights Law Review, 13.1, 66. იანვარ-გერარდი ფიქრობს რომ შესაძლოა ამ საკითხზე არსებობდეს ორი მიდგომა: 1. დისკრიმინაციაზე დაფუძნებული მიდგომა, რომლის თანახმადაც, მხოლოდ კონკრეტული ნიშნით დახასიათებული „პრობლემური“ ჯგუფები ექცევიან დაცულ კატეგორიაში (მათ შორის ისინი, რომელთა მიმართ შეიძლება საზოგადოებაში გარკვეული ნეგატიური სტერეოტიპები არსებობდეს), და 2. თანასწორობაზე დაფუძნებული მიდგომა, რომლის მთავარი მიზანი ზოგადად თანასწორობის უზრუნველყოფაა და ნებისმიერი, თუნდაც არაპერსონალური ნიშანი შეიძლება იყოს დისკრიმინაციის საფუძველი. იხ. იქვე, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, როგორც ჩანს, მეორე მიდგომას ემხრობა და დისკრიმინაციისგან დაცულ ნიშანს ფართოდ განმარტავს. იხ. **გოცირიძე ე.**, კომენტარი: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურაია პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 81. 21 იხ. **Gerards I.**, The discrimination Grounds of Article 14 of the European Convention on Human Rights, Human Rights' Law Review, 13.1, p.114.

22 ერთ-ერთ გერმანულ საქმეში, მოსარჩელემ რომელიც იყო მდედრობითი სქესის, შეიტანა სარჩელი ლუფთაზას წინააღმდეგ იმ საფუძველით, რომ უარი უთხრეს პილოტად სამსახურში მიღებაზე ვინაიდან იყო 165 სმ-ზე დაბალი. მოსარჩელე ამტკიცებდა, რომ ადგილი ჰქონდა არაპირდაპირ გენდერულ დისკრიმინაციას გამომდინარე იქედან, რომ ქალები ბევრად უფრო მაღალი პროცენტული ოდენობით არიან 165 სმ-ზე დაბალი, ვიდრე მამაკაცები. საქმე საბოლოოდ მორიგებით დასრულდა. Handbook on European Non Discrimination Laws, 2018, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019), p. 57.

23 სახალხო დამცველის ანგარიშში დაფიქსირდა შემთხვევები, როდესაც ორსულ ქალებს შრომითი ხელშეკრულებები აღარ გაუგრძელეს მათი ორსულობის გამო. სახალხო დამცველმა დამსაქმე-

ველი)²⁴, ასევე, ამა თუ იმ ორგანიზაციის წევრობა (მაგალითად, პროფესიული კავშირის)²⁵. სხვა ნიშნებში არ იგულისხმება პირის იმნუთიერი მდგომარეობა, მაგალითად, ადამიანის სიმთვრალე, ან ცუდ ხასიათზე ყოფნა.

56

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი რაიმე განსაკუთრებულობით არ გამოირჩევა.

57

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება ჩადენილი სამსახურებრივი დანაშაულის მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). მოცემული კვალიფიციური შემადგენლობის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, ასევე კერძო საწარმოს ხელმძღვანელი, სპეციალური უფლებამოსილების მქონე პირი, რომელიც მუდმივად ან დროებით ასრულებს ორგანიზაციულ ან ადმინისტრაციულ-სამეურნეო მოვალეობებს კომერციულ ან არაკომერციულ ორგანიზაციაში, ან რიგითი თანამშრომელი, რომელიც ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევის ჩასადენად იყენებს თავის უფლებამოსილებას, რაც მას მინიჭებული აქვს სამსახურებრივი მდგომარეობით, მათ შორის შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე.

58

2. იგივე ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). მეორე მაკვალიფიცირებული გარემოებაა მძიმე შედეგის დადგომა. მძიმე შედეგში შესაძლოა ვიგულისხმოთ როგორც მსხვერპლისთვის, ასევე საზოგადოებისთვის მიყენებული ზიანი. მაგალითად, მატერიალური ზიანი, საზოგადოებრივი ნესრიგის დარღვევა, ეთნიკურ ან რელიგიურ ან სხვა სახის სოციალურ ჯგუფებს შორის შორის შუღლის ჩამოგდება და სხვ. მძიმე შედეგი შეფასებითი კატეგორიაა და ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლოს მიერ უნდა იქნას შეფასებული. მძიმე შედეგთან დამნაშავეს გაუფრთხილებლობა უნდა აკავშირებდეს. თუ მძიმე შედეგს დამნაშავე განზრახ იწვევს, ის შესაძლოა ცალკე დანაშაულად დაკვალიფიცირდეს დამდგარი შედეგის შესაბამისად (მაგალითად, ნივთის დაზიანება ან განადგურება (სსკ-ის 187-ე მუხლი).

59

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 142-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულები, რომელთა მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია.

ბელს მიმართა შესაბამისი რეკომენდაციით. იხ. სახალხო დამცველის ანგარიში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილების და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ. იხ. <http://ombudsman.ge/res/docs/2019032916015787636.pdf>, გვ. 48-69 (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).

24 იხ. მაგ., http://www.haute-loire.gouv.fr/IMG/pdf/page_internet_diversite-2.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).

25 იხ. http://www.haute-loire.gouv.fr/IMG/pdf/page_internet_diversite-2.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).

60

სსკ-ის 142-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შესაძლებელია, მანამდე ვიდრე კონკრეტული ქმედება სრულად განხორციელდება.

61

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა.

განსახილველ დანაშაულში თანაამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა და თანამონაწილეობა სავსებით შესაძლებელია. ამასთან, სავალდებულო არ არის თითოეული თანაამსრულებელი აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული იდენტური მოტივით ახორციელებდეს დანაშაულს.

62

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. იმ შემთხვევაში თუ დისკრიმინაციული მოტივით ჩადენილია დანაშაული, რომელიც პირისთვის კონკრეტული უფლების განხორციელებაზე უარის თქმას გულისხმობს, მაგალითად, ადგილსამყოფელის თავისუფლად არჩევის უფლების ხელყოფა (სსკ-ის 152-ე მუხლი), ინფორმაციის გაცემაზე უარის თქმა (სსკ-ის 167-ე მუხლი), კანონიერი სამეწარმეო საქმიანობისთვის ხელის შეშლა (სსკ-ის 190-ე მუხლი), მაშინ ქმედება სსკ-ის 142-ე მუხლთან ერთად დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა დაკვალიფიციროდეს.

63

თუ ჩადენილია ისეთი დანაშაული დისკრიმინაციული მოტივით, სადაც მოტივი დანაშაულის კვალიფიციურ შემადგენლობას აფუძნებს (მაგალითად, სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „დ“ ან „დ¹“, სსკ-ის 117-ე მუხლის მე-5 ნაწილის „დ“ ან „დ¹“, 126-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტები), ასეთ შემთხვევებში სსკ-ის 142-ე მუხლი დამატებით აღარ გამოიყენება.

64

თუ დისკრიმინაციული მოტივით ჩადენილია სხვა დანაშაულები, მაგალითად, ქურდობა (სსკ-ის 177-ე მუხლი), გაუპატიურება (სსკ-ის 137-ე მუხლი), (მაგალითად, ნივთის დაზიანება ან განადგურება (სსკ-ის 187-ე მუხლი) და სხვ., მაშინ ქმედება დამატებით სსკ-ის 142-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება და მხოლოდ შესაბამისი მუხლი გამოიყენება კვალიფიკაციისას, ხოლო დისკრიმინაციული მოტივის არსებობა პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევა (იხ. სსკ. 53¹ მუხლი).

65

ადამიანის უფლების განხორციელების უკანონოდ ხელის შეშლა, რომელიც კონკრეტული დანაშაულის სპეციალურ შემადგენლობას აფუძნებს და ჩადენილია დისკრიმინაციული მოტივით, დაკვალიფიცირდება არა სსკ-ის 142-ე მუხლით, არამედ სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით, ხოლო დისკრიმინაციული მოტივი იქნება დამამძიმებელი გარემოება სსკ-ის 53¹ მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად.

მე-7 მაგალითი: მომიტინგეებმა საავტომობილო გზა უკანონოდ გადაკეტეს და არ გაატარეს ეთნიკური სომხები, მაგრამ გაატარეს ქართველები.

ეს ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 152-ე მუხლით, როგორც საქართველოში კანონიერად მყოფი პირისათვის ქვეყნის ტერიტორიაზე თავისუფლად გადაადგილების უფლების ხელყოფა, ხოლო დისკრიმინაციული მოტივი გათვალისწინებული იქნება როგორც დამამძიმებელი გარემოება.

67

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია არასწორი მოსაზრება, რომ თუ ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა ჩადენილია მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მიღების მიზნით, ქმედება სსკ-ის 332-ე მუხლით და სსკ-ის 142-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს²⁶. მსგავსი შემთხვევა სრულად მოცულია სსკ-ის 142-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით და დამატებით სსკ-ის 332-ე მუხლზე მითითება არასწორია.

68

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

26 იხ. ბაქანიძე რ., კომენტარში: გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., თამარ ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ., სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ.

რასობრივი დისკრიმინაცია (სსკ-ის 142' მუხლი)

მუხლი 142'. რასობრივი დისკრიმინაცია

1. რასობრივი დისკრიმინაცია, ესე იგი ქმედება, ჩადენილი ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით, აგრეთვე რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა ანდა იმავე ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭება, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით;

ბ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება:

ა) ჩადენილი პირთა ჯგუფის მიერ;

ბ) რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე.

შენიშვნა: ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება ლიკვიდაციით ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან / და ჯარიმით .

1

I. ზოგადი დებულებანი. მსოფლიოს ისტორიულმა გამოცდილებამ დაადასტურა, რომ ეროვნული და რასობრივი ნიშნით დისკრიმინაცია, რასობრივი შუღლისა და მტრობის გაღვივება საფრთხეს უქმნის ადამიანების მშვიდობას და უსაფრთხოებას და შეიცავს ეთნიკური კონფლიქტების, ადამიანის უფლებათა მასობრივი დარღვევების, ომებისა და ჰუმანიტარული კატასტროფების გამოწვევის საფრთხეს.

2

დისკრიმინაციის, ქსენოფობიის და რასიზმის წინააღმდეგ ბრძოლა განმტკიცებულია მრავალ საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებში. 1966 წლის გაეროს „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებათა პაქტის“ მე-20 მუხლის მე-2 პუნქტი მიუთითებს შემდეგს: „ყოველგვარი ეროვნული, რასობრივი ან რელიგიური შუღლის გაღვივებისაკენ მიმართული პროპაგანდა, რაც წარმოადგენს დისკრიმინაციის, მტრობის ან ძალადობის ნაქეზებას, უნდა აიკრძალოს კანონით.“ რასობრივი დისკრიმინაციის განმარტებას შეიცავს 1965 წლის კონვენცია „რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის ლიკვიდაციის შესახებ“, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირებულია 1999 წლის 16 აპრილს. კონვენციის პირველი მუხლით, რასობრივი დისკრიმინაცია განიმარტა, როგორც „ნებისმიერი განსხვავება, გამორიცხვა, შეზღუდვა ან უპირატესობის მინიჭება, რასის, კანის ფერის, საგვარეულო, ეროვნული თუ ეთნიკური წარმომავლობის ნიშნებით, რო-

მელიც მიზნად ისახავს ან ინვესტ პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ, კულტურულ ან საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა სფეროებში ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა თანასწორობის საწყისებზე აღიარების, გამოყენების ან განხორციელების უარყოფას ან ხელის შეშლას“. აღნიშნული კონვენციის მეორე მუხლში მითითებულია, რომ მონაწილე სახელმწიფოები გამოხატავენ რასობრივ დისკრიმინაციას და იღებენ ვალდებულებას ყველა ხერხებით დაუყოვნებლივ გაატარონ რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის პოლიტიკა და ხელი შეუწყონ რასებს შორის ურთიერთგაგებას.

3

ამ უკანაკანელი კონვენციის მე-4 მუხლის „ა“ პუნქტით, სახელმწიფოები „კანონით დასჯად ქმედებად აცხადებენ ისეთი იდეების გავრცელებას, რომლებიც ემყარება რასობრივ უპირატესობასა და ზიზღს, რასობრივი დისკრიმინაციის ყოველგვარ წაქეზებას და ასევე ძალადობის აქტებს ან წაქეზებას ისეთი აქტებისაკენ, რომლებიც მიმართულია ნებისმიერი რასისა და კანის ფერის ან ეთნიკური წარმოშობის მქონე ჯგუფის წინააღმდეგ, და ასევე ყოველგვარი დახმარების, მათ შორის ფინანსური დახმარების აღმოჩენას რასისტული ქმედებების მიზნით“.

4

1995 წლის იუნესკოს „ტოლერანტობის პრინციპთა“ დეკლარაციის მე-2 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „ტოლერანტობა სახელმწიფო დონეზე საჭიროებს სამართლიან და მიუკერძოებელ კანონმდებლობას, კანონის დაცვას და სასამართლო და ადმინისტრაციულ საპროცესო ნორმებს. ასევე აუცილებელია, რომ თითოეული ადამიანისთვის, ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, უზრუნველყოფილი იყოს ეკონომიკური და სოციალური შესაძლებლობები. გარიყვამ და მარგინალიზაციამ შეიძლება გამოიწვიოს ადამიანების დათრგუნვა, მტრული დამოკიდებულებები და ფანატიზმი“.

5

საერთაშორისო საზედამხედველო ორგანოების პრაქტიკა მოწმობს, რომ სიძულვილის ენა, რომელიც მიზნად ისახავს სოციალურ ჯგუფებს შორის მტრობის და ძალადობის გაღვივებას არ არის დაცული ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით²⁷. მაგალითად, გამოხატვის თავისუფლებით არ არის დაცული ფანჯრიდან პლაკატის გამოფენა „ისლამი შორს ბრიტანეთისგან - დავიცვათ ბრიტანელი ხალხი“²⁸, საგაზეთო სტატიების გამოქვეყნება, რომელიც რუსეთში მცხოვრებ ებრაელებს უწოდებს ბოროტების წყაროს და ხალხს მოუწოდებს საზოგადოებრივი ცხოვრებისგან მათი გარიყვისკენ²⁹, შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლებით არ არის დაცული იმ ასოციაციის საქმიანობა, რომელიც რასისტულ და შეურაცხმყოფელ მესიჯებს ავრცელებს დემონსტრაციების საშუალებით³⁰.

27 იხ. აგრეთვე, საქართველოს დემოკრატიული ინიციატივა, სიძულვილის ენა, სამართლებრივი ჩარჩოები საქართველოსთვის, თბ. 2014 <https://www.gdi.ge/uploads/other/0/190.pdf> (მოპოვების თარიღი: 14.08.2019)

28 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 16 ნოემბრის გადაწყვეტილება „ნორვუდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“, განაცხადი №23131/03.

29 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 20 თებერვლის გადაწყვეტილება „პავლე ივანოვი რუსეთის წინააღმდეგ“, განაცხადი №35222/04.

30 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება

ამასთან, თუ ქმედება არ ისახავს მიზნად სოციალურ ჯგუფებს შორის მტრობის გამოწვევას ან არ არის აშკარად დამამცირებელი ამა თუ იმ ჯგუფისთვის, მაშინ მისი დასჯა სისხლისსამართლებრივი წესით შესაძლოა ჩაითვალოს გამოხატვის თავისუფლების გაუმართლებელ შეზღუდვად.³¹ ასევე გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებში ჯდება ჟურნალისტის მიერ გაკეთებული დოკუმენტური ფილმი, რომელიც არ არის მიმართული რასისტული შეხედულებებისა და იდეების პროპაგანდისაკენ და საზოგადოებას ინფორმაციას აწვდის ამ საკითხის შესახებ³².

საქართველოს საერთაშორისო ვალდებულებები რასობრივი და ეროვნული ნიშნით დისკრიმინაციის აკრძალვის საკითხებში ასახულია ეროვნულ საკანონმდებლო და სხვა ნორმატიულ აქტებში. „*მაუწყებლობის შესახებ*“ საქართველოს კანონი მაუწყებლებს აკისრებს გარკვეულ ვალდებულებებს, რათა თავიდან აიცილონ სიძულვილის ენის გამოყენება. კერძოდ, კანონის 56-ე მუხლის მეორე და მესამე პუნქტით:

„2. იკრძალება ისეთი პროგრამების გადაცემა, რომლებიც რაიმე ფორმით რასობრივი, ეთნიკური, რელიგიური ან სხვაგვარი შუღლის გაღვივების, რომელიმე ჯგუფის დისკრიმინაციის ან ძალადობისკენ ნაქეზების აშკარა და პირდაპირ საფრთხეს ქმნის.

3. იკრძალება ისეთი პროგრამების გადაცემა, რომლებიც მიმართულია პირის ან ჯგუფის ფიზიკური შესაძლებლობის, ეთნიკური კუთვნილების, რელიგიის, მსოფლმხედველობის, სქესის, სექსუალური ორიენტაციის ან სხვა თვისებისა თუ სტატუსის გამო შეურაცხყოფისაკენ, დისკრიმინაციისაკენ ან ამ თვისებისა თუ სტატუსის განსაკუთრებული ხაზგასმისაკენ, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ეს აუცილებელია პროგრამის შინაარსიდან გამომდინარე და მიზნად ისახავს არსებული შუღლის ილუსტრირებას.“

მაუწყებელთა ქცევის კოდექსის 33-ე მუხლის 1-4 პუნქტების თანახმად:

„1. მაუწყებელმა თავი უნდა აარიდოს ეთნიკურ ან რელიგიურ კუთვნილებასა და უარყოფით მოვლენებს შორის დაუსაბუთებელი პარალელების გავლებას, მათ შორის ცალკეული პიროვნებების საქმიანობის ასოცირებას მთელ ჯგუფთან.

2. მაუწყებელმა თავი უნდა აარიდოს უმცირესობების და სოციალური პრობლემების შესახებ არასწორი და შეცდომაში შემყვანი განცხადებების გაკე-

„ვონა უნგრეთის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №35943/10.

31 მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილება „პერინცეკი შვეიცარიის წინააღმდეგ.“

32 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1994 წლის 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება „ჯერსილდი დანიის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №15890/89.

თებას, ხელი არ უნდა შეუწყოს სტერეოტიპების ჩამოყალიბებას, აუცილებლობის გარეშე არ უნდა აღნიშნოს პირის ეთნიკური წარმოშობა და რელიგიური მრწამსი.

3. მაუწყებელმა თავიდან უნდა აიცილოს რელიგიური, ეთნიკური, ან სხვა ნიშნის მიხედვით რომელიმე ჯგუფის შეურაცხყოფა, მათ შორის გარკვეული ლექსიკის ან გამოსახულების გამოყენება. ეს მოთხოვნა არ უკრძალავს მაუწყებელს, ხელი შეუწყოს ინფორმირებულ და არაცალმხრივ დისკუსიას შეუწყნარებლობის ან დისკრიმინაციის საკითხებზე, ან გადასცეს ფაქტობრივი მასალა ან საზოგადოებაში რეალურად არსებული მოსაზრება.

4. თუ წყარო პირდაპირ ეთერში ან ახალ ამბებში უსაფუძვლოდ ასახელებს ეთნიკურ წარმომავლობას, რელიგიურ მრწამსს, სექსუალურ ორიენტაციას, ოჯახურ ან ქონებრივ მდგომარეობას, სოციალურ კუთვნილებას, ან ნებისმიერ სხვა ნიშანს, როგორც პრობლემის გამომწვევ მიზეზს ან იყენებს შეურაცხყოფელ ტერმინოლოგიას რომელიმე ჯგუფის მიმართ, წამყვანი არ უნდა აყვეს ასეთ დიალოგს და შეეცადოს შეურაცხყოფელი განცხადების ავტორს დაუსვას შეკითხვა გამოთქმული მოსაზრების დასაბუთების მიზნით.“

9

„შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტით, „დაუშვებელია შეკრების ან მანიფესტაციის ორგანიზებისას და ჩატარებისას მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობისაკენ ან ძალადობით შეცვლისაკენ, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფისა და ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევისაკენ, ან ისეთი მოწოდება, რომელიც არის ომისა და ძალადობის პროპაგანდა, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს და ქმნის ამ პუნქტით გათვალისწინებული ქმედების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს“.

10

რასობრივი დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის საერთაშორისო ვალდებულების იმპლემენტაციის მიზნით 2003 წლის 6 ივნისს, სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა 142¹ მუხლი, რომელმაც ერთ ნორმაში გაერთიანა რასობრივი და ეროვნული ჯგუფების წინააღმდეგ მიმართული სხვადასხვა სახის დანაშაულები, თუმცა ეს ნორმა ხარვეზიანია და შესწორებებს საჭიროებს. პირველ რიგში, თავად მუხლის სათაური არ არის სრულ შესაბამისობაში მუხლის დისპოზიციასთან. მეორე, სსკ-ის 142¹ მუხლში ქმედებების ნაწილი ასახულია სხვა მუხლების შემადგენლობების ანალოგიურად, ამიტომ მიზანშეწონილია ამ მუხლის რედაქტირება და მისი სახეშეცვლილი ფორმით წარმოდგენა სისხლის სამართლის კოდექსში (იხ. ქვემოთ).

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

12

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - პირთა თანასწორუფლებიანობა. დამატებითი სამართლებრივი სიკეთე არის ადამიანების პატივი და ღირსება, სახელმწიფოს უშიშროება და ქვეყანაში არსებული მართლწესრიგი.

13

1.3. ქმედება. აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობა რამდენიმე ალტერნატიულ ქმედებებში გამოიხატება:

1. ქმედება, ჩადენილი ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების მიზნით;
2. ქმედება ჩადენილი ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით;
3. რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა, რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება;
4. რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭება, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება.

14

1. ქმედება, ჩადენილი ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების მიზნით. კანონი არ მიუთითებს თუ რაში გამოიხატება ეს ქმედება. უმეტესწილად მასში უნდა მოვიაზროთ გარკვეული ინფორმაციის გავრცელება, როგორც განსაზღვრული ასევე განუსაზღვრელ პირთა წრეზე, რომელიც შეიძლება ჩადენილი იქნას როგორც ზეპირი, ასევე წერილობითი ფორმით, როგორც საჯარო შეკრებებზე, ასევე რადიოსა და ტელევიზიის მეშვეობით, ვიდეო ან აუდიო მასალის, ბროშურების, წიგნების, გაზეთების სახით, ასევე სოციალური ქსელების მეშვეობით და ა.შ.

15

ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ჩამომგდები ქმედება შეიძლება სხვადასხვა ფორმით გამოიხატოს, მაგალითად:

- საჯაროდ იმის მტკიცება, რომ ესა თუ ის ერი ან რასა არის მეორეხარისხოვანი, საფრთხეს უქმნის საზოგადოების ან სახელმწიფოს ინტერესებს;
- ანტირასისტული ჯგუფების შექმნა და შესაბამისი ემბლემის ტარება, ასევე ანტირასისტულ მსვლელობაში მონაწილეობა;
- ანტირასისტული ვებგვერდების შექმნა;

- დანაშაულის ჩადენა და კონკრეტული ეთნიკური ან ეროვნულის ჯგუფის-თვის გადაბრალევა;
- ძალადობის ან დისკრიმინაციის კონკრეტული მაგალითების მოყვანა და მათი გამართლების მცდელობა³³

16

ამა თუ იმ ერის ან რასის წარმომადგენელთა ქმედებების, მათი კულტურის, ჩვევების ჯანსაღი კრიტიკა არ მოგვცემს დანაშაულის შემადგენლობას. ასევე არ მოგვცემს ამ დანაშაულის შემადგენლობას ამა თუ იმ ერის ისტორიის ფაქტების აღწერა, ან ანტირასისტულ შეკრებაზე პასიური დასწრება.

17

ქმედება შეიძლება ჩადენილი იყოს როგორც საქართველოში, ასევე მის ფარგლებს გარეთ, თუმცა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხის გადწყვეტისას დაცული უნდა იქნას სსკ-ის მე-5 მუხლით დადგენილი პირობები.

18

სსკ-ის 142¹ მუხლით ქმედების კვალიფიკაციისთვის აუცილებელი არ არის ქმედებას შედეგად მოჰყვეს ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდება, თუმცა თუ ასეთი შედეგი დადგა, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 142¹ მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით (ამ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილებით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია).

19

2. ქმედება ჩადენილი ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით.

პატივისა და ღირსების ცნებებს კანონმდებლობა, როგორც წესი, პიროვნებასთან მიმართებაში მოიაზრებს, თუმცა სსკ-ის 142¹ მუხლში საუბარია **ეროვნულ** პატივსა და ღირსებაზე. ეროვნული პატივი შეიძლება განვმარტოთ, როგორც ერის მორალური და სხვა თვისებების შეფასება გარე საზოგადოების მიერ, ხოლო ღირსება, როგორც ამავე თვისებების შეფასება თავად ერის წარმომადგენელთა მიერ.

20

თუკი მტრობისა და განხეთქილების ჩამოგდება ორი ან მეტი სხვადასხვა ერის ან რასის წარმომადგენლების არსებობას გულისხმობს, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამამცირებელი ქმედება შეიძლება მხოლოდ ერთი ერის წინააღმდეგ იყოს მიმართული.

21

პატივისა და ღირსების დამამცირებელი ქმედებები შეიძლება გამოიხატოს როგორც დამამცირებელი და შეურაცმყოფელი ინფორმაციის გავრცელებაში, ასევე მოპყრობაში. ეს შეიძლება იყოს:

- რომელიმე ერის ისტორიის, კულტურის და ადამ-წესების შესახებ დამახინჯებული ფაქტების გადმოცემა, ამა თუ იმ ერის ან რასის არასრულფასოვნების მტკიცება;

³³ იხ. სიძულვილის ენა http://www.fes-caucasus.org/fileadmin/Publications/2017/hate_speech.pdf (მოპოვების თარიღი: 12.08.2019).

- რომელიმე ეთნიკური ჯგუფის შერაცხვა უკულტურო, ჩამორჩენილ, უინტელექტო, გაუნათლებელ ადამიანებად, რომელთაც არ შეუძლიათ რაიმე ფასეულის შექმნა;³⁴
- ამა თუ იმ ეთნიკური ჯგუფის კრიმინალებად გამოცხადება;³⁵
- რომელიმე ერის წარმომადგენელთა შეურაცხყოფა გამოხატული უნესო ფორმით, ამ ერის საფლავების, სალოცავების და კულტურული დანესებულებების ნაბიღნვა³⁶ და ა.შ.

22

დამამცირებელი მოპყრობა შეიძლება განხორციელდეს როგორც პირთა ჯგუფის მიმართ, ასევე ინდივიდის მიმართ. ამის ნათელია მაგალითია თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 16 ნოემბრის განაჩენი:

„2016 წლის 17 ოქტომბერს დაახლოებით 16:00 საათზე ა. და ბ. იმყოფებოდნენ ქალაქ თბილისის ერთ-ერთ მაღაზიაში რა დროსაც, მათ შენიშნეს ნიგერიის მოქალაქე გ. მათ განიზრახეს რასობრივი ნიშნით გ-ს დამცირება და დაუწყეს მას სიტყვიერი შეურაცხყოფის მიყენება, მოიხსენიებდნენ როგორც ზანგს. ამავდროულად, მაღაზიის მენეჯერს მოსთხოვეს, რომ მათზე წინ არ გაეტარებინა რიგში. აღნიშნულს ასაბუთებდნენ იმით, რომ მათი განმარტებით დაზარალებული იყო ზანგი და არ ჰქონდა უფლება რიგში ქართველზე წინ გაეარა. სიტუაციის განმუხტვის მიზნით, მაღაზიის მენეჯერმა გაატარა რიგში და გაარიდა კონფლიქტს. ა. და ბ. გამოედევნენ გ-ს და დაენიგნენ ქუჩაში და ნააქციეს და დაუწყეს ცემა ფეხებით, ამავდროულად, ა-მ სახეში ჩაარტყა აგური. თავდამსხმელები ცემის პროცესში აგრეთვე აყენებდნენ სიტყვიერ შეურაცხყოფას, მოიხსენიებდნენ მას როგორც ზანგს და ეძახდნენ, რომ წასულიყო საქართველოდან, ვინაიდან, საქართველოში მისი ადგილი არ იყო. აღნიშნულ კონფლიქტს შეესწრნენ გამგლელები, რომლებმაც თავდამსხმელებს არ მისცეს შესაძლებლობა გაეგრძელებინათ ცემა და მომხდარის შესახებ აცნობეს პოლიციას.“

23

ქმედებები შესაძლოა მიმართული იყოს არა მხოლოდ ერთი კონკრეტული ერის, არამედ ზოგადად მიგრანტების წინააღმდეგ, რაც ასევე დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 142¹ მუხლით.

24

3. რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა, რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება. სსკ-ის 142¹ მუხლის შემადგენლობა ამ ნაწილში თითქმის მთლიანად იმეორებს სსკ-ის 142-ე მუხლის შემადგენლობას, იმ განსხვავებით, რომ აქ დისკრიმინაცია შეზღუდულია მხოლოდ ოთხი ნიშნით, როგორი-

34 იხ. ტარტარაშვილი თ., ფირცხალაიშვილი ნ., სიძულვილის ენა, კავშირი 21-ე საუკუნე, თბ. 2017, http://www.fes-caucasus.org/fileadmin/Publications/2017/hate_speech.pdf (14.08.2018), გვ. 5

35 იხ. ტარტარაშვილი თ., ფირცხალაიშვილი ნ., სიძულვილის ენა, კავშირი 21-ე საუკუნე, თბ. 2017, http://www.fes-caucasus.org/fileadmin/Publications/2017/hate_speech.pdf (14.08.2018), გვ. 5

36 თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 274.

ცაა, რასა, კანის ფერი, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილება.

25

უფლების პირდაპირი შეზღუდვა არის ისეთი ქმედება, როდესაც ამა თუ იმ ერის თუ რასის წარმომადგენელს არ აძლევენ კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით მინიჭებული უფლების რეალიზაციის შესაძლებლობას. მაგალითად, არ აძლევენ მართვის მოწმობას, პირადობის დამადასტურებელ საბუთს, პენსიას, სოციალურ დახმარებას, საჯარო ინფორმაციას, ეუბნებიან დაუსაბუთებელ უარს საწარმოს რეგისტრაციაზე, ნებართვაზე, ან ლიცენზიაზე და ა.შ.

26

არაპირდაპირია შეზღუდვა, რომელიც არ გამოიხატება უშუალოდ კანონით გათვალისწინებული უფლების რეალიზაციაზე უარის თქმაში, მაგრამ შედეგობრივად იწვევს ამ უფლების ხელყოფას, მაგ. სასწავლებელში სტუდენტის ცოდნას აფასებენ არაობიექტურად, გაუმართლებლად მეტისმეტად მკაცრად, რამაც შედეგად გამოიწვია სტუდენტის სასწავლებლიდან გარიცხვა.³⁷

27

4. რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭება, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება. მოცემულ შემთხვევაში კანონით გათვალისწინებული უფლების შეზღუდვა არ ხდება, არამედ ადგილი აქვს კონკრეტული ადამიანისთვის ან კონკრეტული ჯგუფისათვის უპირატესობის მინიჭებას. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს პრემიის, დამატებითი შვებულების მიცემა სამსახურში, კონკრეტული პირთა ჯგუფის სწავლის გადასახადისგან გათავისუფლება და ა.შ.

28

ქმედების შემადგენლობას არ მოგვცემს კანონით გათვალისწინებული ე.წ. პოზიტიური დისკრიმინაციის შემთხვევები, როდესაც ხდება არსებითად უთანასწორო პირების განსხვავებული მოპყრობა და შეღავათების დაწესება მონყვლადი ჯგუფებისათვის როგორიცაა, მაგალითად, დაბალგანვითარებული რეგიონების მოსახლეობა, შშმ პირები, მრავალშვილიანი ოჯახები.

29

კანონის ტექსტი „იმავე ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭება, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება“ ბუნდოვანი და გაუგებარია. პირველ რიგში გაუგებარია ადამიანისთვის უპირატესობის მინიჭებამ როგორ შეიძლება ხელყოს მისივე უფლება. ამიტომ აქ სავარაუდოდ კანონმდებელი გულისხმობს არა „მის უფლებას“ არამედ „სხვის უფლებას“.

30

1.4. შედეგი. განსახილველი დანაშაული ისეა კონსტრუირებული, რომ დანაშაულის შემადგენლობა ნაწილობრივ ფორმალური შემადგენლობის მქონეა, ხოლო ნაწილობრივ მატერიალური შემადგენლობის. კერძოდ, ქმედების შემადგენლობა,

³⁷ **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 274. დისკრიმინაციული ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირ შეზღუდვასთან დაკავშირებით იხ. ასევე სსკ-ის 142-ე მუხლის კომენტარი.

რომელიც **მიზნითაა დაფუძნებული** („რასობრივი დისკრიმინაცია, ესე იგი ქმედება, ჩადენილი ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით“) ფორმალურია, ხოლო ქმედების შემადგენლობა, რომელიც დასრულებულია **ადამიანის უფლების არსებითი ხელყოფის** შემდეგ („აგრეთვე რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა ანდა იმავე ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭება, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება“), მატერიალურია.

31

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1 განზრახვა. რასობრივი დისკრიმინაცია განზრახვი დანაშაულია. ის შეიძლება ჩადენილი იქნას მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. თუ დამნაშავე ცდება მსხვერპლის ეროვნულ ან რასობრივ წარმომადგენლობასთან დაკავშირებით, ეს გავლენას ვერ მოახდენს ქმედების კვალიფიკაციაზე.

32

2.2. მიზანი. სსკ-ის 142¹ მუხლის შემადგენლობა რამდენიმე ალტერნატიულ ქმედებას ითვალისწინებს. განსხვავებულია ამ ქმედებების როგორც ობიექტური, ასევე სუბიექტური შემადგენლობა. პირველი ორი ალტერნატიული ქმედება აუცილებლად მოითხოვს **მიზნის** არსებობას, როგორიცაა, რასობრივი ან ეროვნული მტრობის ან განხეთქილების გაღვივების ან ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზანი.

33

თუ ქმედება მიზნად ისახავს არა ამ ნიშნებით, არამედ სხვა ნიშნებით მტრობის ან განხეთქილების გაღვივებას, მაგალითად, რელიგიურ, სოციალურ, პროფესიულ ან პოლიტიკურ ჯგუფებს შორის, ქმედება ამ მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება.

34

კანონმდებელი განხეთქილებასა და მტრობას შორის განსხვავებას არ განმარტავს. სავარაუდოდ მათ შორის განსხვავება ხარისხობრივია და არა არსებითი. სავარაუდოდ განხეთქილება გულისხმობს ჯგუფებს შორის არაძალადობრივ, ხოლო მტრობა ძალადობრივ დაპირისპირებას. განხეთქილება შეიძლება მტრობაში გადაიზარდოს.

35

რაც შეეხება ადამიანის უფლებების პირდაპირ ან არაპირდაპირ შეზღუდვას ან უპირატესობის მინიჭებას, ქმედების ეს შემადგენლობა სპეციალურ მიზანს არ მოითხოვს.

36

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი რაიმე განსაკუთრებულობით არ გამოირჩევა.

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). სიცოცხლისათვის საშიშია ძალადობა, რომელმაც შეიძლება გამოიწვიოს ადამიანის სიკვდილი, ხოლო ჯანმრთელობისათვის საშიშია ძალადობა, რომელსაც შედეგად შეიძლება მოჰყვეს ჯანმრთელობის მძიმე, ნაკლებად მძიმე ან მსუბუქი ხარისხის დაზიანება. თუ გამოყენებული ძალადობა, რომელიც საშიში არ არის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის, მაგალითად, სახეზეა ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 14²¹ მუხლის 1-ლი ნაწილით.

38

სიცოცხლისთვის ან ჯანმრთელობისთვის საშიში ძალადობის მუქარისას მნიშვნელობა არა აქვს მისი განხორციელება დამნაშავეს რეალურად სურს თუ არა. ამ დროს დაზარალებულს უნდა შეექმნას წარმოდგენა, რომ ეს მუქარა რეალურია.³⁸

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული კვალიფიციური შემადგენლობის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, ასევე კერძო საწარმოს ხელმძღვანელი, სპეციალური უფლებამოსილების მქონე პირი, რომელიც მუდმივად ან დროებით ასრულებს ორგანიზაციულ ან ადმინისტრაციულ სამეურნეო მოვალეობებს კომერციულ ან არაკომერციულ ორგანიზაციაში, ანდა რიგითი თანამშრომელი, რომელიც რასობრივი დისკრიმინაციის ჩასადენად იყენებს თავის უფლებამოსილებას, რაც მას მინიჭებული აქვს სამსახურებრივი მდგომარეობით, მათ შორის შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე.³⁸

39

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი პირთა ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ჯგუფური დანაშაული უნდა გავიგოთ ისე, როგორც განმარტებულია სსკ-ის 27-ე მუხლში. აქ მოიაზრება დანაშაული ჩადენილი პირთა ჯგუფის მიერ როგორც წინასწარი შეთანხმებით, ასევე ასეთი წინასწარი შეთანხმების გარეშე, ასევე ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. ორგანიზებული ჯგუფის ორგანიზატორი პასუხს აგებს ყველა იმ ქმედებისათვის, რასაც მოიცავდა მისი განზრახვა, ხოლო მონაწილეები პასუხს აგებენ ჯგუფში მონაწილეობისათვის, ასევე იმ დანაშაულთათვის, რომლის ჩადენასა და მომზადებაში მონაწილეობდნენ.

40

4. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული კვალიფიციური შემადგენლობა შედეგის

38 იხ. თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 277.

მიმართ დამნაშავის გაუფრთხილებლობას მოიაზრებს.

41

სხვა მძიმე შედეგში შეიძლება ვიგულისხმოთ როგორც ჯანმრთელობის მძიმე ხარისხის დაზიანება, ასევე ერებს შორის შუღლისა და მტრობის ჩამოგდება, ქონების დაზიანება ან განადგურება, ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, ტერიტორიული კონფლიქტები და სხვ.

42

თუ მძიმე შედეგი გამოიხატება ჯანმრთელობის მძიმე ხარისხის დაზიანებაში, სახეზე უნდა იყოს გაუფრთხილებლობა მძიმე შედეგის მიმართ³⁹, იგივე უნდა ითქვას გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობაზე. სხვა შემთხვევებში მძიმე შედეგის მიმართ განზრახვა შესაძლებელია არსებობდეს მხოლოდ მაშინ, თუ იგი მიმართული არ არის კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებისკენ. მაგალითად, დამნაშავის განზრახვა შეიძლება მიმართული იყოს დაზარალებულის სამსახურის დაკარგვასკენ, ოჯახის დანგრევასკენ და სხვა არადანაშაულებრივი შედეგის დადგომისკენ.

43

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 142¹-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაული, რომლის მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან. რაც შეეხება მცდელობას აქ ყურადღება უნდა მიექცეს შემადგენლობის აგებულებას. კერძოდ, შემადგენლობის იმ ნაწილში, რომელიც მიზნით არის დაფუძნებული და დანაშაულის დასრულებისთვის არ მოითხოვს შედეგის დადგომას (*რასობრივი დისკრიმინაცია, ესე იგი ქმედება, ჩადენილი ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით*) მცდელობის შესაძლებლობა გამოირიცხება, ხოლო შემადგენლობის იმ ნაწილში, სადაც დანაშაულის დასრულება შედეგის დადგომაზე დამოკიდებული („აგრეთვე რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირი შეზღუდვა ანდა იმავე ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭება, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება“) მცდელობა შესაძლებელია. შესაბამისად, სსკ-ის 142¹-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შესაძლებელია განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობის ამ უკანასკნელ შემთხვევაში მანამდე, ვიდრე კონკრეტული ქმედება სრულად განხორციელდება.

44

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანაამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა და თანამონაწილეობა სავსებით შესაძლებელია. ამასთან, სავალდებულო არ არის თითოეულმა თანაამსრულებელმა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული იდენტური მიზნით იმოქმედოს; საკმარისია ერთიანი განზრახვით მოქმედება, თუნდაც თანაამსრულებლებს ამოძრავებდეთ მოცემული დანაშაულის

39 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 278.

შემადგენლობით გათვალისწინებული განსხვავებული ალტერნატიული მიზანი.

45

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 142¹ მუხლის ის ნაწილი, სადაც დისკრიმინაციული ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირი ან არაპირდაპირი დარღვევა (იგულისხმება დისპოზიციის ის ნაწილი, რომელიც მიზნით არ არის დაფუძნებული) სრულად არის მოცული სსკ-ის 142-ე მუხლით. შესაბამისად, სრულიად გაუმართლებელია სისხლის სამართლის კოდექსის სხვადასხვა მუხლებში ორი იდენტური შემადგენლობის არსებობა, რის გამოც სსკ-ის 142¹ მუხლი საჭიროებს ცვლილებას, კერძოდ, შემადგენლობის ეს ნაწილი ამოღებულ უნდა იქნეს და დარჩეს მხოლოდ ქმედება მიმართული რასობრივი ან ეროვნული განხეთქილების ან მტრობის ჩამოგდების ან პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით.

46

თუკი საჯარო მოწოდება მიმართულია რასობრივ და ეროვნული ჯგუფებს შორის განხეთქილების ჩამოსაგდებად ძალადობრივი ქმედებისაკენ და თუ ეს ქმნის ძალადობრივი ქმედების განხორციელების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს, მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 239¹ მუხლით.

47

თუკი მოწოდება მიზნად ისახავს ამა თუ იმ რეგიონში სეპარატისტული განწყობების გაღვივებას, ეს ქმედება სსკ-ის 308-ე მუხლის მე-2 ნაწილით უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც ქმედება მიმართული საქართველოს ტერიტორიიდან მისი ნაწილის გამოყოფისკენ.

48

საჯაროდ მოწოდება ან ინფორმაციის გავრცელება ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით, იმავდროულად ტერორისტული საქმიანობის განხორციელებისკენ მოწოდებას ან მის განსახორციელებლად ინფორმაციას შეიცავს, სათანადო პირობების არსებობისას („...მიუხედავად იმისა, შეიცავს თუ არა იგი დანაშაულის ჩადენისაკენ პირდაპირ მოწოდებას, თუ ეს ქმნის ტერორისტული საქმიანობის განხორციელების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს“) უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 330¹ მუხლით.

49

დიფერენცირებული მიდგომაა საჭირო კვალიფიკაციისას, როდესაც ქმედება რასობრივი დისკრიმინაციის ნიშნების შემცველია და თავისი შინაარსით დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობას უტოლდება. კერძოდ:

- თუკი ქმედება განხორციელებულია ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით და ამავედროულად დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობას უტოლდება, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით, რაც გათვალისწინებულია სსკ-ის 142¹ მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი (რასობრივი დისკრიმინაცია, რამაც მძიმე

შედეგი გამოიწვია) და სსკ-ის 144³ მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის გამო);

- თუკი რასობრივი დისკრიმინაცია განხორციელდა დისპოზიციის იმ ნაწილში, რომელიც გულისხმობს რასის, კანის ფერის, ეროვნული ან ეთნიკური კუთვნილების ნიშნით ადამიანის უფლებების პირდაპირ ან არაპირდაპირ შეზღუდვას ანდა იმავე ნიშნით ადამიანისათვის უპირატესობის მინიჭებას, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება და ამავდროულად დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობას უტოლდება, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს მხოლოდ სსკ-ის 144³ მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის გამო).

50

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის უფლებების შეზღუდვა (სსკ-ის 142² მუხლი)

მუხლი 142². შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის უფლებების შეზღუდვა

1. შეზღუდული შესაძლებლობის ნიშნით შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირისათვის კანონით ან/და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით მინიჭებული უფლების განხორციელებაზე უარის თქმა, რამაც არსებითად ხელყო მისი უფლება, –

ისჯება ჯარიმით ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე ან/და თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება:

ა) ჩადენილი არაერთგზის;

ბ) ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

გ) ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით;

დ) რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

შენიშვნა: ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება ლიკვიდაციით ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან/და ჯარიმით.

1

I. ზოგადი დებულებანი. საქართველოს კონსტიტუციის მე-5 მუხლით, საქართველო არის სოციალური სახელმწიფო, რომელიც ზრუნავს საზოგადოებაში სოციალური სამართლიანობის, სოციალური თანასწორობისა და სოციალური სოლიდარობის პრინციპების განმტკიცებაზე (1-ლი და მე-2 პუნქტები).

2

საქართველოს კონსტიტუციის მე-11 მუხლის მე-5 პუნქტით, სახელმწიფო ქმნის განსაკუთრებულ პირობებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებისა და ინტერესების რეალიზებისთვის.

3

მსოფლიოში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა (შემდგომში - შშმ პირების) უფლებების დაცვამ ახალ ეტაპზე გადაინაცვლა მას შემდეგ, რაც 2006 წლის 13 დეკემბერს მიღებულ იქნა გაეროს „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია“ (CRPD), რომელიც ძალაში 2008 წლის 3 მაისს შევიდა. საქართველოს პარლამენტის მიერ აღნიშნული კონვენცია რატიფიცირებულია 2014 წლის 13 მარტს.

4

აღნიშნული კონვენციის პირველივე მუხლში მითითებულია, რომ კონვენციის მიზანია, ხელი შეუწყოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებებისა და ძირითად თავისუფლებათა თანაბარ რეალიზებას, მათი თანდაყოლილი პიროვნული ღირსების პატივისცემას.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია“ ნევრ სახელმწიფოებს აკისრებს ვალდებულებას ხელი შეუწყონ და უზრუნველყონ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების უფლებების დაცვა არა მხოლოდ საკანონმდებლო და ინსტიტუციური მექანიზმების დანერგვით/გაძლიერებით, არამედ ადმინისტრაციული ღონისძიებების გატარებით და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებადამრღვევი პრაქტიკის შეცვლით. კონვენცია სახელმწიფოს ვალდებულებად მიიჩნევს ებრძოლოს სტერეოტიპებს, არსებულ სტიგმებს და საზოგადოებაში დამკვიდრებული წარმოდგენები ახალი მიდგომებით ჩაანაცვლოს.

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების“ კონვენცია ასახავს ხელმომწერი სახელმწიფოების მისწრაფებას შშმ პირებთან დაკავშირებული პოლიტიკის ე.წ. „სამედიცინო მოდელი“ „სოციალური მოდელით“ შეიცვალოს. სამედიცინო მოდელი შეზღუდული შესაძლებლობას განიხილავს, როგორც შშმ პირის დეფექტს, რომელიც საჭიროებს მკურნალობას, ხოლო სოციალური მოდელი განიხილავს როგორც სოციალური გარემოდან გამომწვეულ პრობლემას, რომელსაც განაპირობებს საზოგადოებრივი რეაქცია და დამოკიდებულება ამ პირის მიმართ, ასევე მათთვის სერვისებისა და მხარდამჭერი პროგრამების ხელმიწვდომლობა. სამედიცინო მოდელი ყურადღებას ამახვილებს შშმ პირებისთვის განცალკევებული სერვისების შეთავაზებაზე, ხოლო სოციალური მოდელი აქცენტს აკეთებს სოციალური ინსტიტუტების რეფორმაზე, რაც უნდა მიესადაგოს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა მოთხოვნებს⁴⁰. სამედიცინო მოდელი ითხოვს, რომ შეიცვალოს ადამიანები, ხოლო სოციალური მოდელი ითხოვს, რომ შეიცვალოს საზოგადოება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან მიმართებით⁴¹. გაეროს კონვენციაში ფორმულირებული გონივრული მისადაგებისა და უნივერსალური დიზაინის მექანიზმები სწორედ „სოციალური მოდელით“ არის ნაკარნახევი⁴².

40 იხ. **მენაბდე ვ.**, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები, უნივერსალური გამოწვევა, სტატიათა კრებულში, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ. (რედ.)**, თბ., 2011, გვ. 155 იხ. აგრეთვე Disability 101: medical model v. social model <https://erinhuman.com/2017/08/05/disability-101-medical-model-vs-social-model/> (მოპოვების თარიღი: 16.08.2019).

41 **მენაბდე ვ.**, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები, უნივერსალური გამოწვევა, სტატიათა კრებულში, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ. (რედ.)**, თბ., 2011, გვ. 155.

42 კონვენციის მე-2 მუხლით: „გონივრული მისადაგება“ – გულისხმობს ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში იმ აუცილებელი და სათანადო მოდიფიკაციებისა და კორექტივების განხორციელებას, რაც არ იწვევს დაუძლეველ და გაუმართლებელ სირთულეებს და უზრუნველყოფს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა თანაბარი უფლებებისა და თავისუფლების ფუნდამენტურ ღირებულებათა რეალიზებას“. ამავე მუხლის განმარტებით, გონივრულ მისადაგებაზე უარი არის დისკრიმინაციის ერთ-ერთი ფორმა, ხოლო „უნივერსალური დიზაინი – გულისხმობს პროდუქტის, გარემოს, პროგრამებისა და მომსახურების ისეთ დიზაინს, რომელიც ყველა ადამიანს აძლევს მისი მაქსიმალური გამოყენების საშუალებას, ადაპტაციისა და სპეციალური დიზაინის გამოყენების აუცილებლობის გარეშე. უნივერსალური დიზაინი არ გამოირჩევა საჭიროების შემთხვევაში შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე კონკრეტული ჯგუფის მიერ დამხმარე საშუალებების გამოყენებას.“

აღნიშნული კონვენციის მე-9 მუხლის პირველი ნაწილით: „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა დამოუკიდებელი ცხოვრებისა და ცხოვრების ყველა სფეროში მათი სრულყოფილი მონაწილეობისათვის, მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ შესაბამისი ზომები, რათა უზრუნველყონ ფიზიკური გარემოს, ტრანსპორტის, ინფორმაციისა და კომუნიკაციის, მათ შორის, ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიებისა და სისტემების, ასევე სხვა, საზოგადოებისათვის ღია ობიექტებისა და მომსახურების თანაბარი მისწავდომობა როგორც ქალაქის, ასევე სოფლის პირობებში.

შშმ პირების უფლება, არ დაექვემდებარონ დისკრიმინაციას და სრულად ისარგებლონ ადამიანის უფლებებითა და თავისუფლებებით, განმტკიცებულია საერთაშორისო საზედამხებელო ორგანოების პრაქტიკით. სახელმწიფოს მიერ პოზიტიური ვალდებულებების შეუსრულებლობას შესაძლოა შედეგად მოჰყვეს შშმ პირის ძირითადი უფლების ან თავისუფლების დარღვევა ცალკე ან კანონის წინაშე თანასწორობის უფლებასთან კომბინაციაში. მაგალითად, საქმეში „*სამი თურქეთის წინააღმდეგ*“ (Cam v. Turkey) (განაცხადი ნ. 51500/08, 2016 წლის 23 მაისის გადაწყვეტილება), სადაც განმცხადებელს უარი ეთქვა თურქეთის ეროვნულ მუსიკალურ აკადემიაში ჩარიცხვაზე უსინათლობის გამო, ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ დაადგინა, რომ სახეზე იყო კონვენციის მე-14 მუხლის (დისკრიმინაციის აკრძალვა) დარღვევა კონვენციის პირველი ოქმის მე-2 მუხლთან (განათლების უფლება) ერთობლიობაში. სასამართლომ ჩათვალა, რომ შეზღუდული შესაძლებლობის გამო პირის დისკრიმინაცია ასევე გულისხმობდა გონივრულ მისადაგებაზე უარის თქმას, რომელიც აუცილებელი იყო ადამიანის უფლების რეალიზაციისათვის. აპლიკანტისთვის სასწავლებელში ჩარიცხვაზე უარის თქმით, მისი აკომოდაციის შესაძლებლობის განხილვის გარეშე, ეროვნულმა ორგანოებმა ობიექტური და გონივრული გამართლების გარეშე მას არ მისცეს განათლების უფლების რეალიზების შესაძლებლობა⁴³.

საქმეში „*სემიხვოსტოვი რუსეთის წინააღმდეგ*“ (2014 წლის 6 თებერვლის გადაწყვეტილება, განაცხადი ნ. 2689/12), სადაც ეტლით მოსარგებლე მსჯავრდებულმა მოიხადა საპატიმრო სასჯელი ციხეში, რომელიც არ იყო ადაპტირებული მის პირობებზე. მას არ შეეძლო დამოუკიდებლად გადაადგილება დაწესებულების სხვადასხვა სექციებში, მათ შორის სასადილოსა და სანიტარულ პუნქტში. ასევე მას არ მიუღია რაიმე ორგანიზებული დახმარება ციხის ადმინისტრაციის მხრიდან. ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ ჩათვალა, რომ ის ფსიქიკური და ფიზიკური ტანჯვა, რაც მან განიცადა ამის შედეგად, წარმოადგენდა არაადა-
⁴³ ამისგან განსხვავებით, საქმეში „*გლაიზენი შვეიცარიის წინააღმდეგ*“ (განაცხადი №40477/13, 2019 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება დასაშვებობაზე), ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაუშვებლად სცნო საჩივარი, სადაც ეტლით მოსარგებლე პირმა ვერ შეძლო კონკრეტულ კინოთეატრში სეანსზე დასწრება შენობის სათანადო ადაპტირების არარსებობის გამო. სასამართლომ მიუთითა, რომ კონვენციის მე-8 მუხლი (პირადი ცხოვრების პატივისცემა) ვერ განიმარტებოდა ისე, რომ სავალდებულო ყოფილიყო კონკრეტული კინოთეატრზე ხელმისაწვდომობა, იმ დროს როცა სხვა ახლომდებარე კინოდარბაზები იყო ხელმისაწვდომი.

მიანურ და ღირსების დამამცირებელ მოპყრობას, რაც აკრძალულია „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-3 მუხლით.

10

საქართველოს საკანონმდებლო სივრცეში შშმ პირებთან დაკავშირებული ყველაზე მოცულობითი საკანონმდებლო აქტია 1997 წლის კანონი „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“. აღნიშნული კანონის მე-2 მუხლის თანახმად, „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი არის პირი მყარი ფიზიკური, ფსიქიკური, ინტელექტუალური ან სენსორული დარღვევებით, რომელთა სხვადასხვა დაბრკოლებასთან ურთიერთქმედებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ამ პირის სრულ და ეფექტიან მონაწილეობას სხვებთან თანაბარ პირობებში.“

11

„შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“ კანონი სახელმწიფოს აკისრებს გარკვეულ ვალდებულებებს შშმ პირთა დაცვის თვალსაზრისით, ადგენს რიგ შეღავათებს და პრივილეგიებს შშმ პირებისთვის, კერძოდ, კანონის თანახმად,

- სახელმწიფო უზრუნველყოფს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალურ დაცვას და უქმნის მათ საჭირო პირობებს ინდივიდუალური განვითარების, შემოქმედებითი და საწარმოო შესაძლებლობების რეალიზაციისათვის (მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტი);
- სახელმწიფო ორგანოები, საწარმოები, დაწესებულებები და ორგანიზაციები შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს უქმნიან პირობებს საცხოვრებელი, საზოგადოებრივი და საწარმოო შენობებით, ტრანსპორტითა და სატრანსპორტო კომუნიკაციებით, კავშირგაბმულობისა და ინფორმაციის საშუალებებით სარგებლობისათვის, თავისუფალი ორიენტაციისა და გადაადგილებისათვის (მე-7 მუხლი);
- დაუშვებელია დასახლებული პუნქტების დაპროექტება და განაშენიანება, საცხოვრებელი რაიონების ფორმირება, საპროექტო გადაწყვეტილებების შემუშავება, შენობათა და ნაგებობათა, მათ შორის, სასწავლო-საგანმანათლებლო, კულტურულ-სანახაობითი და სპორტულ-გამაჯანსაღებელი ობიექტების, აეროპორტების, რკინიგზის სადგურების, საზღვაო და სამდინარო სატრანსპორტო საშუალებათა კომპლექსებისა და კომუნიკაციების, კავშირგაბმულობისა და ინფორმაციის ინდივიდუალური საშუალებების მშენებლობა და რეკონსტრუქცია, თუ ეს ობიექტები და საშუალებები არ მიესადაგება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საჭიროებებსა და მოთხოვნილებებს (მე-8 მუხლი);
- სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილ უნდა იქნას შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სამედიცინო, პროფესიული და სოციალური რეაბილიტაცია (მე-13-მე-16 მუხლები);
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს სახელმწიფო უქმნის აუცილებელ პირობებს განათლებისა და პროფესიული მომზადებისათვის (მე-

17-მე-20 მუხლები);

- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების სოციალური დახმარება ითვალისწინებს როგორც ფინანსური სახის (სოციალური პაკეტი-პენსია, სხვა სახის ფულადი დახმარება), ისე ტექნიკური და სხვა საშუალებებით (სავარძელ-ეტილგები, საპროთეზო-ორთოპედიული ნაკეთობები და სხვა სახის დამხმარე საშუალებები) უზრუნველყოფას (24-ე მუხლი);
- შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს, რომლებსაც მომვლელი ან დამხმარე სჭირდებათ, სოციალური მომსახურების ორგანოები უნიშნავენ სამედიცინო და საყოფაცხოვრებო მომსახურებას ბინაზე ან სტაციონარულ დაწესებულებებში (26-ე მუხლი).

12

შშმ პირთა სხვადასხვა ტიპის შეღავათები ასევე დაწესებულია სხვა საკანონმდებლო და კანონქვემდებარე აქტებით. მაგალითად:

- „შრომის კოდექსით“ აკრძალულია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ზეგანაკვეთურ სამუშაოზე დასაქმება მისი თანხმობის გარეშე, ასევე ღამის სამუშაოზე (22 საათიდან 6 საათამდე) ამ პირის დასაქმება-მისი თანხმობის გარეშე (მე-17 მუხლის მეორე ნაწილი, მე-18 მუხლი);
- „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „მ“ ქვეპუნქტის თანახმად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, მათი დაწესებულებები, სასწავლო-საწარმოო ორგანიზაციები და გაერთიანებები სასამართლოში საქმისწარმოებისას თავისუფლდებიან სახელმწიფო ბაჟის გადახდისგან.
- არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 30-ე მუხლის მე-3 პუნქტით, „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების პროცესის მონაწილე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე არასრულწლოვანი უფასოდ სარგებლობს აგრეთვე ყველა იმ მომსახურებით, რომლებიც მას საქმის გასაცნობად და სამართალწარმოებაში მონაწილეობისათვის ესაჭიროება.“
- „საარჩევნო კოდექსის“ 63-ე მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, „საარჩევნო უბნებზე ცესკო უზრუნველყოფს ისეთი ტექნოლოგიის გამოყენებას, რომელიც მხედველობის გამო შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ამომრჩევლებს საარჩევნო ბიულეტენის დამოუკიდებლად შევსების საშუალებას მისცემს.“
- „პატიმრობის შესახებ კოდექსის“ მე-15 მუხლის მე-5 პუნქტის თანახმად, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირს უნდა ჰქონდეს სხვა მსჯავრდებულებთან შედარებით გაუმჯობესებული საცხოვრებელი პირობები.
- „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ კანონის 29-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი თავისუფლდება სამხედრო ვალდებულებისაგან.
- სსსკ-ის 45-ე მუხლის „გ“ პუნქტით, თუ ბრალდებულს აქვს ფიზიკური ან

ფსიქიკური ნაკლი, რაც ხელს უშლის მის მიერ საკუთარი დაცვის განხორციელებას, მას საეალღებულოდ უნდა ჰყავდეს ადვოკატი.

13

საქართველოში 123 000 ადამიანზე მეტი შშმ პირია რეგისტრირებული, რომლებიც სახელმწიფოსგან სოციალურ დახმარებას იღებს⁴⁴.

14

შშმ პირთა უფლებების სფეროში სახელმწიფოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების ფონზე საქართველოს სახალხო დამცველის 2016 წლის სპეციალური ანგარიშით, სახელმწიფოს წინაშე არსებულ ერთ-ერთ მთავარ გამოწვევად რჩება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვა, სათანადო საცხოვრებლის უფლების რეალიზება და დასაქმება. ამასთან, კვლავ პრობლემას წარმოადგენს ფიზიკური გარემოს, ინფრასტრუქტურის, ტრანსპორტისა და ინფორმაციის მისაწვდომობის უზრუნველყოფა. საჯარო დაწესებულებების, მათ შორის სამინისტროების უმრავლესობა არ იყენებს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებისთვის ინფორმაციის/სერვისების ადეკვატური ფორმით მიწოდების საშუალებებს. არ ხდება ვებ-გვერდების მოდერნიზებასა და ადაპტირებაზე ზრუნვა და ა.შ.⁴⁵

15

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. დანაშაულის სუბიექტია ფიზიკური ან იურიდიული პირი, ვისაც უშუალოდ ევალება შშმ პირის კონკრეტული უფლების რეალიზება⁴⁶. დანაშაულის ამსრულებელი ვერ იქნება არასპეციალური სუბიექტი. რომელიც თავისი მოქმედებით არღვევს შშმ პირის უფლებას. მაგალითად, თუ პირი ავტომატურად აყენებს შშმ პირების სპეციალურად გამოყოფილ პარკირების ადგილას, მისი ქმედება სსკ-ის 142² მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, თუმცა შეიძლება პასუხი აგოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 125² მუხლით (დედაქალაქის ტერიტორიაზე ავტოტრანსპორტის პარკირების ნესების დარღვევა).

16

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სამართლებრივი სიკეთეა შშმ პირის უფლება თანასწორობაზე, ასევე შშმ პირის სხვა უფლებები, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით ან საერთაშორისო ხელშეკრულებით.

17

ხშირ შემთხვევაში საერთაშორისო ხელშეკრულების ან კანონით გათვალისწინე-

44 იხ. <https://sputnik-georgia.com/society/20170506/235877258/shshm-pirtatvis-ras-aketeben-saqartveloshi.html> (მოპოვების თარიღი: 21.09.2018).

45 იხ. სახალხო დამცველი, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებრივი მგომარეობა საქართველოში, 2016. <http://www.ombudsman.ge/geo/190308061623angarishebi/shezguduli-shesadzleblobis-mqone-pirta-uflebrivi-mdgomareoba2> (მოპოვების თარიღი: 18.08.2019).

46 მიუღებელია მოსაზრება, რომლის მიხედვითც, დანაშაულის ამსრულებელი არის 14 წლის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი პირი. იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 280.

ბული ნორმები ზოგადი და დეკლარაციული ხასიათისაა, თუმცა მათი კონკრეტიზაცია ხდება კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით. ამ შემთხვევაში, ასეთი კანონქვემდებარე აქტით დადგენილი უფლების დარღვევაც მოგვცემს სსკ-ის 142² მუხლის შემადგენლობას.

18

დანაშაულის მსხვერპლი (დაზარალებული) არის პირი, რომელიც დადგენილი წესით არის ცნობილი შშმ პირად. გამონაკლისია შემთხვევა, როცა პირს უსაფუძვლოდ უარს ეუბნებიან შშმ პირად ცნობაზე ან უკანონოდ უხსნიან შშმ პირის სტატუსს. ასეთი ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 142² მუხლით, თუ ამას შედეგად მოჰყვა მისი რომელიმე უფლების არსებითი ხელყოფა.

19

პირის შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსის დადგენას საფუძვლად უდევს სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზა, რასაც ახორციელებენ შესაბამისი ლიცენზიების მქონე სამედიცინო დაწესებულებები. შესაძლებლობის შეზღუდვის სტატუსი პირს შეიძლება დაუდგინდეს როგორც უვადოდ, ასევე გარკვეული ვადით.

20

„სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-10 მუხლის თანახმად, შესაძლებლობის შეზღუდვა სიმძიმის მიხედვით, გამოიხატება შემდეგი ხარისხებით: ა) მსუბუქად გამოხატული, ბ) ზომიერად გამოხატული, გ) მნიშვნელოვნად გამოხატული, დ) მკვეთრად გამოხატული. კანონით გათვალისწინებული ამა თუ იმ შეღავათის გავრცელება შესაძლოა შესაძლებლობის შეზღუდვის ხარისხზე იყოს დამოკიდებული.

21

1.3. ქმედება. სსკ-ის 142² მუხლით გათვალისწინებული ქმედება უმეტეს წილად უმოქმედობაში მდგომარეობს, თუმცა შესაძლოა მოქმედებაშიც გამოიხატოს.

22

1-ლი მაგალითი: დამსაქმებელმა შშმ პირს მისი თანხმობის გარეშე ზეგანაკვეთური სამუშაოს შესრულება დაავალა. დანაშაული ჩადენილია მოქმედებით.

მე-2 მაგალითი: სატრანსპორტო კომპანიის წარმომადგენელი არ მოემსახურა შშმ პირს კანონით დადგენილი შეღავათით. დანაშაული ჩადენილია უმოქმედობით.

23

ხშირ შემთხვევაში მოქმედება შეიძლება ამა თუ იმ შეღავათის ან სტატუსის უკანონო მოხსნაში გამოიხატოს. მაგალითად, სოციალური დახმარების მოხსნა, შშმ პირის სტატუსის უკანონოდ გაუქმება და ა.შ.

24

საკითხავია, დაკვალიფიცირდება თუ არა სსკ-ის 142² მუხლით შშმ პირს ფორმალურად უარს არ ეუბნებიან უფლების განხორციელებაზე, თუმცა უფლების განხორციელება შეუძლებელია, ვინაიდან სახეზე არ არის სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური წინაპირობები. მაგალითად, შშმ პირი მონაწილეობას ვერ იღებს არჩევნებში, ვერ სარგებლობს ტრანსპორტით, ბიბლიოთეკით, ვერ ეცნობა საჯარ-

რო ინფორმაციას და ა.შ., ვინაიდან შესაბამისი ინფრასტრუქტურა და სერვისი არ არის მის საჭიროებებზე ადაპტირებული. ვფიქრობთ რომ ასეთი შემთხვევები იმ პირის ქმედება, ვისაც ეკისრება შესაბამისი ვალდებულება და არ ასრულებს მას, სსკ-ის 142² მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, თუმცა შესაძლოა ადმინისტრაციულ ან დისციპლინურ გადაცდომად ჩაითვალოს ⁴⁷.

25

შშმ პირის კანონიერ მოთხოვნაზე დაგვიანებული რეაგირება უარის თქმად ჩაითვლება იმ შემთხვევაში, თუ გაჭიანურება ხდება განზრახ და თუ ეს არსებითად აზიანებს შშმ პირის კანონიერ ინტერესებს. აქ ყურადღება უნდა მიექცეს შშმ პირის საჭიროების საგანგებო ხასიათს, მოთხოვნის დაკმაყოფილების ხანგრძლიობას, კანონით ან სხვა რეგულაციებით დადგენილ რეაგირების ვადებს, ასევე შესაბამისი სერვისის ხელმისაწვდომობას და ა.შ.

26

სადავო საკითხი, გონივრულ მისადაგებაზე უარი უნდა ჩაითვალოს თუ არა დისკრიმინაციად სსკ-ის 142² მუხლის გაგებით. იმ ვითარებაში, როცა გონივრული მისადაგების ვალდებულება ეროვნული კანონმდებლობით არ არის დარეგულირებული, მისი შეუსრულებლობის სისხლისსამართლებრივი წესით დასჯა შედეგებს ვერ მოგვიტანს და პირიქით, ქმნის საგამოძიებო ორგანოების თვითნებობის საფრთხეს.

27

შშმ პირის მიმართ უფლების განხორციელებაზე უარი უნდა იყოს **უკანონო**. თუ პირს უარს კანონიერი საფუძვლით ეუბნებიან, ასეთი ქმედება სსკ-ის 142² მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება.

28

1.4. შედეგი. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია. დანაშაული დამთავრებულად მიიჩნევა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არსებითად ხელყო პირის უფლება.

29

სამეცნიერო ლიტერატურაში ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფას განმარტავენ „როგორც მორალურ ან მატერიალურ ზიანს.“⁴⁸ ამგვარი განმარტება მეტ დაზუსტებას მოითხოვს, ვინაიდან არ შეიძლება ადამიანის უფლების არსებითი დარღვევა მატერიალურ და მორალურ ზიანთან იქნას გაიგივებული. მორალური ან მატერიალური ზიანი შესაძლოა იყოს უფლების დარღვევის ხარისხის ერთ-ერთი კრიტერიუმი უფლების დარღვევის ხარისხზე მსჯელობისას, მაგრამ არა ერთადერთი. შესაბამისად, უნდა დავეთანხმოთ 2018 წლის მარტში იუსტიციის სამინისტროს მიერ წარმოდგენილი კანონპროექტის მიდგომას, რომელიც (სსკ-ის 142-ე მუხლის ახალი რედაქციის შენიშვნის სახით) უფლების არსებით ხელყოფას განმარტავს, როგორც პირობების შექმნას, როდესაც ადამიანს არ ეძლევა

⁴⁷ შესაძლოა დაკვალიფიცირდეს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 178², 178² მუხლებით (იხ. ქვემოთ).

⁴⁸ იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 271.

ან მნიშვნელოვნად ეზღუდება კანონით მინიჭებული უფლებით სარგებლობის საშუალება შრომითი, სამომხმარებლო ან სხვა სახის საყოფაცხოვრებო/სამართლებრივი ურთიერთობისას.

30

სსკ-ის 142² მუხლით ქმედების კვალიფიკაციისას უნდა დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირი ქმედებასა და შედეგს შორის, რაც ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფაში გამოიხატება.

31

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. სუბიექტური შემადგენლობის მხრივ აღნიშნული დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას როგორც პირდაპირი ასევე ევენტუალური განზრახვით. პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ უარს ეუბნება შშმ პირს იმ უფლების განხორციელებაზე, რომელიც მას მინიჭებული აქვს კანონით ან საერთაშორისო ხელშეკრულებით, სურს რომ დადგეს შემადგენლობით გათვალისწინებული შედეგი, ან გულგრილად ეკიდება ან უშვებს მისი დადგომის შესაძლებლობას.

32

იმ შემთხვევაში, თუ დამნაშავე მსხვერპლს შეცდომით მიიჩნევს შშმ პირად, ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 142² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მცდელობად.

33

2.2. მოტივი. დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია მოტივი. მოცემული დანაშაულით კვალიფიკაციისთვის სავალდებულოა, რომ უარი უფლების რეალიზაციაზე განპირობებული იყოს შეზღუდული შესაძლებლობის არსებობის მოტივით. ეს არ გამორიცხავს პარალელურად მოტივაციის სხვა ფაქტორების არსებობასაც, თუმცა პირის შეზღუდული შესაძლებლობა უნდა იყოს ერთ-ერთი მთავარი ობიექტური მიზეზი, რის გამოც პირს უფლების რეალიზაციაზე უარს ეუბნებიან.

34

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

35

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). განსახილველი დანაშაული არაერთგზისად ჩაითვლება მაშინ, თუ პირი ნასამართლევი სსკ-ის 142² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის, თუ ნასამართლობა არ არის მოხსნილი ან გაქარწყლებული კანონით დადგენილი წესით. არა აქვს მნიშვნელობა პირი ამსრულებელი იყო თუ თანამონაწილე, დანაშაული დამთავრებული იყო თუ დაუმთავრებელი. თუ პირი არ იყო ნასამართლევი ამავე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის, მის მიერ ჩადენილი ქმედებები ცალ-ცალკე დაკვალიფიცირდება ამ მუხლით და სასჯელი

განისაზღვრება დანაშაულთა რეალური ერთობლიობისთვის დადგენილი წესით.

36

2. იგივე ქმედება ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). მოცემული დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, ასევე კერძო სანარმოს ხელმძღვანელი, სპეციალური უფლებამოსილების მქონე პირი, რომელიც მუდმივად ან დროებით ასრულებს ორგანიზაციულ ან ადმინისტრაციულ-სამეურნეო მოვალეობებს კომერციულ ან არაკომერციულ ორგანიზაციაში, ან რიგითი თანამშრომელი, რომელიც დანაშაულის ჩასადენად იყენებს თავის უფლებამოსილებას, რაც მას მინიჭებული აქვს სამსახურებრივი მდგომარეობით მათ შორის შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე. უნდა ითქვას, ამ დამამძიმებელი გარემოების არსებობა გაუმართლებელია, ვინაიდან სსკ-ის 142² მუხლის შემადგენლობა სწორედ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით შეიძლება იქნას განხორციელებული.

37

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). ძალადობაში, ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების გარდა, მოიაზრება ნებისმიერი ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედება, ხოლო ძალადობის მუქარაში იგულისხმება ნებისმიერი ძალმომრეობითი მოქმედება, მათ შორის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებით ან მკვლელობით

38

4. იგივე ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი). სხვა მძიმე შედეგში შეიძლება ვიგულისხმოთ როგორც ჯანმრთელობის მძიმე ხარისხის დაზიანება, ქონების დაზიანება ან განადგურება, და სხვ. თუ მძიმე შედეგი გამოიხატება ჯანმრთელობის მძიმე ხარისხის დაზიანებაში, ან სიცოცხლის მოსპობაში, სახეზე უნდა იყოს გაუფრთხილებლობა მძიმე შედეგის მიმართ.⁴⁹ სხვა შემთხვევებში მძიმე შედეგის მიმართ განზრახვა შესაძლებელია არსებობდეს მხოლოდ მაშინ, თუ იგი მართული არ არის კონკრეტული დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებისკენ. მაგალითად, დამნაშავის განზრახვა შეიძლება მიმართული იყოს დაზარალებულის სამსახურის დაკარგვასკენ, ოჯახის დანგრევასკენ და სხვა არადანაშაულებრივი შედეგის დადგომისკენ.

39

V. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა მომზადება არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18 მუხლიდან. განსახილველი დანაშაულის მცდელობა თეორიულად შესაძლებელია, თუმცა პრაქტიკულად აღნიშნული დანაშაულის მცდელობას იშვიათად შეიძლება ჰქონდეს ადგილი.

40

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში მე-49 იხ. თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 278.

60

საძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა.

41

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. მნიშვნელოვანი საკითხია სსკ-ის 142² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის გამიჯვნა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 178² და 178³ მუხლებით გათვალისწინებული გადაცდომებისგან.

42

ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 178² მუხლით დასჯადია შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის მიერ საცხოვრებელი, საზოგადოებრივი და სანარმოო შენობებით, ტრანსპორტითა და სატრანსპორტო კომუნიკაციებით, კავშირგაბმულობისა და ინფორმაციის საშუალებებით სარგებლობისთვის, ასევე მისი თავისუფალი გადაადგილებისთვის აუცილებელი პირობების შექმნისგან არიდება, ხოლო ასკ-ის 178³ მუხლით დასჯადია დასახლებული პუნქტების დაპროექტებისა და განაშენიანების, საცხოვრებელი რაიონების ფორმირების საპროექტო გადანყვეტილებების შემუშავების, შენობათა და ნაგებობათა მშენებლობისა და რეკონსტრუქციის დროს შშმ პირების საჭროებებისა და მოთხოვნილებების გაუთვალისწინებლობა.

43

სსკ-ის 142¹ მუხლისგან განსხვავებით ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსის ეს მუხლები შშმ პირებისათვის ზოგადად ადაპტირებული სერვისების და ადაპტირებული ინფრასტრუქტურის შექმნისგან თავის არიდებას ითვალისწინებს, ხოლო სსკ-ის 142² მუხლი გულისხმობს კონკრეტული შშმ პირისთვის უარს კანონით დადგენილ კონკრეტული უფლების განხორციელებაზე. ასევე, 142² მუხლი შედეგის სახით მოითხოვს ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფას, რაც ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის აღნიშნული მუხლებით გათვალისწინებული არ არის.

44

განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს სსკ-ის 142² მუხლის გამიჯვნა როგორც სსკ-ის 142-ე, ასევე სსკ-ის 142¹ მუხლებისგან:

1. სსკ-ის 142-ე და 142¹ მუხლები ითვალისწინებენ პირის დისკრიმინაციას სხვადასხვა ნიშნებით, ხოლო სსკ-ის 142² მუხლი ითვალისწინებს დისკრიმინაციას მხოლოდ შეზღუდული შესაძლებლობის საფუძველზე;
2. სსკ-ის 142 და 142¹ მუხლებისგან განსხვავებით სსკ-ის 142² მუხლის შემთხვევაში არ გვჭირდება კომპარატორი, ანუ მსგავს სიტუაციაში მყოფ სხვა პირებთან შედარება. საკმარისია შშმ პირს უარი უთხრან კანონით დადგენილი უფლების რეალიზაციაზე;
3. სსკ-ის 142-ე და 142¹ მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულებისგან განსხვავებით სსკ-ის 142² მუხლის ამსრულებელი არის მხოლოდ სპეციალური, ანუ ის, ვისაც ევალება შშმ პირის უფლების რეალიზება მისი სამსახურებრივი ან სხვა მდგომარეობიდან გამომდინარე.

თუკი ადგილი ექნება შშმ პირის იძულებას, რათა მან უარი თქვას თავის კანონიერ უფლების განხორციელებაზე, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 150-ე და 142² მუხლებით.

სსკ-ის 142² მუხლი გულისხმობს შშმ პირებისთვის სპეციალურად მინიჭებულ უფლების ხელყოფას. თუკი პირს შეზღუდული შესაძლებლობის მოტივით უარი უთხრეს საყოველთაო უფლების განხორციელებაზე. მაგალითად, სამსახურში მიღებაზე, სასწავლებელში ჩარიცხვაზე, მენარმედ რეგისტრაციაზე და ა.შ., სათანადო შედეგის არსებობის შემთხვევაში (ადამიანის უფლების არსებითი ხელყოფა) ქმედება სხვა ნიშნების საფუძველზე დისკრიმინაციის ანალოგიურად (როგორცაა სქესი, კანის ფერი, სოციალური წარმოშობა, პოლიტიკური შეხედულებები და სხვ) სსკ-ის 142-ე მუხლით (ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა) უნდა დაკვალიფიცირდეს.

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველ მუხლთან მიმართ აღსანიშნავია მხოლოდ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 117-ე მუხლი (ყრუ-მუნჯის და მძიმედ დაავადებულის გამოკითხვა/დაკითხვა), რომლის პირველი ნაწილის მიხედვით, „ყრუ-მუნჯის გამოკითხვა/დაკითხვა ტარდება შესაბამისი ცოდნის მქონე თარჯიმნის მონაწილეობით. თუ გამოსაკითხი/დასაკითხი პირი ყრუა, მისთვის შეკითხვების დასმა შეიძლება წერილობით, ხოლო თუ იგი მუნჯია, მას შეუძლია შეკითხვებს პასუხები წერილობით გასცეს“, ხოლო მე-2 ნაწილის თანახმად, „მძიმედ დაავადებულის გამოკითხვა/დაკითხვა ტარდება ექიმის ნებართვით და საჭიროების შემთხვევაში მისი დასწრებით.“

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (სსკ-ის 143-ე მუხლი)

მუხლი 143. თავისუფლების უკანონო აღკვეთა

1. თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ოთხ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით;

ბ) უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მიმართ;

გ) სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ;

ბ) არაერთგზის;

გ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

დ) დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ;

ე) სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ათ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება:

ა) ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თორმეტ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. ადამიანის თავისუფლება საქართველოს კონსტიტუციით დაცული სიკეთეა. საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-2 პუნქტი კრძალავს ცალკეული ინდივიდების თავისუფლების თვითნებურ აღკვეთას ან სხვაგვარ შეზღუდვას. აღნიშნული შესაძლებელია განხორციელდეს მხოლოდ სასამართლოს გადანყევით. ადამიანის თავისუფლება გულისხმობს ადამიანის ფიზიკურ თავისუფლებას, მის უფლებას თავისუფლად გადაადგილდეს ფიზიკურად, თავისი ნების შესაბამისად, იმყოფებოდეს ან არ იმყოფებოდეს რომელიმე ადგილზე.⁵⁰ ადამიანის თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება დაცულია

⁵⁰ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის 2/1/415 გადანყევითება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 2;

არა მხოლოდ ეროვნული, არამედ ასევე საერთაშორისო სამართლით, კერძოდ, 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-5 მუხლითა და 1966 წლის 16 დეკემბრის „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის“ მე-9 მუხლით.

2

ვინაიდან საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-6 პუნქტი ადამიანის თავისუფლების უფლების ხელყოფას კანონით დასჯად ქმედებად აღიარებს, შესაბამისად, სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს დანაშაულის ცალკეულ შემადგენლობებს და ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას თავისუფლების უფლების ხელყოფისათვის. დანაშაულის ერთ-ერთ ამგვარ შემადგენლობა გათვალისწინებულია სსკ-ის 143-ე მუხლით, რომელიც ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის.

3

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.

1.ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

4

1.2 დაცული სამართლებრივი სიკეთე: ა) გადაადგილების თავისუფლება. განსახილველი მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის **ინდივიდის ფიზიკური გადაადგილების თავისუფლება**. აღნიშნული დანაშაული ხელყოფს პირის უფლებას, თავისუფლად გადაადგილდეს და შეიცვალოს არსებული ადგილსამყოფელი.⁵¹ ამაში არ მოიაზრება ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირს ეზღუდება რომელიმე კონკრეტულ ადგილას მისვლის ან კონკრეტულ ადგილზე დარჩენის შესაძლებლობა.⁵² დამამძიმებელი გარემოებების გათვალისწინებით, მუხლით დაცულ დამატებით სამართლებრივ სიკეთედ გვევლინება პირის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.⁵³

5

ბ) გადაადგილების ნება. ვინაიდან გადაადგილების თავისუფლება წარმოადგენს ნების თავისუფლების ერთ-ერთ ფორმას, ნორმით დაცულია პიროვნების თვით-

იხ. ასევე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის 2/21/872 გადანაცვითი საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - სოფიკო ვერძეული, გურამ იმნაძე და გიორგი გომილაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 5; **ტურავა მ.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 131.

51 ასეთი ადგილსამყოფლის მაგალითად სახელდება: ოთახი, ასევე შენობა, ავტომობილი; იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრებით, პირის თავისუფლების აღკვეთის ადგილად მიჩნეულია აგრეთვე ყაზარმის ტიპის დახურული ტერიტორიები, თუნდაც მცირე ზომის დასახლებები; იხ. Schumacher U., კრებულში: FS Stree/Wessels, 440 f.; ასევე კიოლნის უმაღლესი სასამართლო, კრებულში: NJW 1986, 333.

52 **Valerius B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 ღვ. 3-3.1

53 იხ. ასევე **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 281.

64

გამორკვევის უფლება საკუთარ ადგილსამყოფელთან დაკავშირებით. ამგვარი უფლება გააჩნია გადაადგილების ნების გამოხატვის უნარის მქონე ნებისმიერ პირს, მათ შორის მათ, ვისი გადაადგილებაც დამოკიდებულია სხვა პირების დახმარებაზე (მაგალითად, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები). მაშასადამე, ნორმით დაცულია მთვრალ მდგომარეობაში მყოფი, სულიერად დაავადებული და შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე ის პირებიც, ასევე ის ბავშვებიც, რომელთაც გააჩნიათ გადაადგილების თაობაზე ნების გამოხატვის უნარი.⁵⁴ იურიდიულ ლიტერატურაში გავრცელებული შეხედულებით, ამგვარი ნება არ დგინდება ჩვილ ბავშვებსა და ძლიერი სულიერი აშლილობის მქონე პირების შემთხვევაში, ვინაიდან მათ არ გააჩნიათ საკუთარ ადგილსამყოფელთან დაკავშირებით თვითგამორკვევის უნარი.⁵⁵

6

ვინაიდან განსახილველი დანაშაული მსხვერპლის ნების სანინალმდეგო ქმედებას გულისხმობს,⁵⁶ დანაშაულის შემადგენლობა გამოირიცხება თუ პირი სხვა ადამიანს თავისუფლებას აღუკვეთავს მისი თანხმობით.⁵⁷

7

თავისუფალი გადაადგილების ნების გამოხატვის უნარზე საუბრისას, სადავოა საკითხი, თუ რამდენად იცავს ნორმა პირის **პოტენციურ უნარს** თავისუფალი გადაადგილების ნების გამოხატვის თაობაზე. როგორც სასამართლო პრაქტიკა, ისე ავტორთა უმრავლესობა საკითხის გადაწყვეტისას სწორედ ნების გამოხატვის პოტენციურ უნარზე აკეთებს აქცენტს.⁵⁸ ისინი არ თვლიან საჭიროდ, რომ მსხვერპლი თავისუფალი გადაადგილების თაობაზე **აქტუალურად ავლენდეს ნებას**, ანუ მსხვერპლის მიერ ნების გამოხატვას უნდა ჰქონდეს კონკრეტულ შემთხვევაში ადგილი და ამავდროულად აცნობიერებდეს იგი თავისუფალი გადაადგილების ობიექტურ შეზღუდვებს. აღნიშნული მოსაზრების დასასაბუთებლად მიუთითებენ იმაზე, რომ ცალკეული პირების თავისუფლების სფეროში ობიექტურად მაშინაც კი ხდება ჩარევა, როდესაც მათ გადაადგილება არც კი სურთ. მიაჩნიათ, რომ საკითხის ამგვარი გაგება სრულად შეესაბამება გადაადგილების თავისუფლების მნიშვნელობას, როგორც კონსტიტუციურად დაცულ სამართლებრივ სიკეთესთან. ზოგიერთი მეცნიერი ნების გამოხატვის პოტენციური უნარის თეორიის მოდიფიცირებას ახდენს და საკმარისად მიიჩნევს ასეთ ნებას, როდესაც იგი **აქტუალიზირებადი**. შესაბამისად, მათი მოსაზრებით ნორმის დაცვა ვერ გავრცელდება უგონო და ნასვამ მდგომარეობაში მყოფ, ასევე მძინარე პირებზე, რამდენადაც მათი ნება თავისუფალი გადაადგილების თაობაზე მოცემულ სიტუაციაში ვერ იქნება აქტუალიზირებადი.⁵⁹ განსხვავებით ამისგან, აღნიშნული

54 Kühl K., Heger M., § 239 Rn. 1, 1156.

55 იხ. Fischer T., StGB, § 239 Rn. 3, 1659; ასევე გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1983 წლის 6 დეკემბრის 1 შტლ 651/83 გადაწყვეტილება.

56 იხ. ასევე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 1 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე 275აპ-17.

57 Eser A., Eisele J., StGB-Kommentar § 239 ლნ. 3, 2290.

58 Eser A., Eisele J., StGB-Kommentar § 239 Rn. 1, 2289; Kühl K., Heger M., § 239 Rn. 1, 1156; Mitsch, W., GA 2009, 332; ასევე გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1983 წლის 6 დეკემბრის 1 StR 651/83 და 1960 წლის 31 მაისის 1 StR 212/60 გადაწყვეტილებები.

59 იხ. Eisele J., 2017, Rn. 428, 154.

მოსაზრების ავტორები ნორმის დაცვის სფეროს ავრცელებენ ისეთ პირებზე, რომლებსაც მოცემულ მომენტში არ სურთ თავისუფალი გადაადგილება, თუმცა ნებისმიერ დროს შეუძლიათ გამოხატონ ასეთი ნება. ავტორთა ნაწილი კი ნების გამოხატვის პოტენციური უნარის თეორიას საერთოდ არ იზიარებს და მიიჩნევს, რომ სახეზე უნდა იყოს არა პოტენციური, არამედ გადაადგილებასთან დაკავშირებული პირის *აქტუალური ნება*, რადგან თავისუფლების აღკვეთა პირის ნების სანაღმდეგო აქტს გულისხმობს. სხვა შემთხვევაში პირს დავაკისრებდით დამთავრებული დანაშაულისთვის და არა მცდელობისთვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მაშინაც კი, როდესაც დანაშაულის მსხვერპლს რეალურად გადაადგილება და ადგილმდებარეობის შეცვლა მოცემულ მომენტში არც კი სურდა.⁶⁰

8

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, აზრთა სხვადასხვაობა გავლენას ახდენს ისეთ შემთხვევებზე, როდესაც მსხვერპლს ქმედების განხორციელების მომენტში არ გააჩნდა გადაადგილების თაობაზე ნების გამოვლენის უნარი (მაგ., მძინარე ან უგონო მდგომარეობაში მყოფი პირი).⁶¹ ავტორთა უმრავლესობა ასეთ შემთხვევებში ნების გამოვლენის პოტენციურ უნარს საკმარისად მიიჩნევს, ხოლო საპირისპირო მოსაზრება საჭიროდ მიიჩნევს მსხვერპლის აქტუალურ ნებას გადაადგილებასთან დაკავშირებით და მიაჩნიათ, რომ ასეთი პირის გამოფხიზლება მდე, შესაძლებელია ადგილი ჰქონეს მხოლოდ დანაშაულის მცდელობას.⁶² მართებულად იმსახურებს კრიტიკას უმრავლესობის მოსაზრება, ნების გამოვლენის პოტენციური უნარის ნორმით დაცვასთან დაკავშირებით. აღნიშნული მიდგომა მხედველობის მიღმა ტოვებს მსხვერპლის ნამდვილ, რეალურ ნებას და ყურადღება გადააქვს ამ უკანასკნელის ჰიპოთეტურ ნებაზე. ასეთი მიდგომა შეიძლება გამართლებული იქნეს მხოლოდ საქმეზე მტკიცებულებების მოპოვების გამარტივების მიზეზით.⁶³ სხვა მხრივ, იგი ნაკლებად არის დამაჯერებელი და წინააღმდეგობაში მოდის დაზარალებულის თანხმობით თავისუფლების აღკვეთის დროს დანაშაულის შემადგენლობის გამორიცხვის შესაძლებლობასთან.⁶⁴ ამიტომ, მძინარე ან უგონო მდგომარეობაში მყოფი პირისთვის თავისუფლების აღკვეთის დროს ადგილი შეიძლება ჰქონდეს მხოლოდ დანაშაულის მცდელობას, როდესაც პირი ფიქრობს, რომ მთელი ამ დროის განმავლობაში მის მიერ დანაშაულის მსხვერპლის თავისუფალი გადაადგილებისთვის შექმნილი დაბრკოლება ამ უკანასკნელის მიერ ვერ იქნება აღქმული. დანაშაულის შემადგენლობა განხორციელდება მას შემდეგ, როდესაც (გადაადგილების უნარის მქონე) დანაშაულის მსხვერპლი გამოხატავს თავისუფალი გადაადგილების ნებას და ამისათვის მას მართლსაწინააღმდეგოდ ექმნება სხვა პირის მიერ დაბრკოლება.⁶⁵

60 Kretschmer J., 2009, 591.

61 იხ. ასევე ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 189.

62 იხ. ვრცლად Valerius B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 8.

63 Fischer T., StGB, § 239 Rn. 4, 1660.

64 Valerius ., კომენტარებში: BeckOK St, § 239 Rn. 6.

65 იხ. ასევე Fischer T., StGB, § 239 Rn. 5, 1660.

1-ლი მაგალითი: ბექამ სასტუმრო ოთახში ჩაკეტა დავითი. დავითმა ამის თაობაზე ვერაფერი შეიტყო, რადგან იგი ფილმს უყურებდა.

ბექას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ასეთ შემთხვევაში შესაძლებელი დაეკისროს მხოლოდ თავისუფლების უკანონო აღკვეთის მცდელობისათვის, რადგან დავითის ოთახის დატოვების თაობაზე აქტუალური ნება არ გამოუვლენია და ამდენად, მისი გადაადგილების თავისუფლების ხელყოფას ადგილი არ ჰქონია. დანაშაულის შემადგენლობა განხორციელება მაშინ, როდესაც დავითი მოისურვებს ოთახის დატოვებას და იგი ამას ვერ შეძლებს.

10

1.3. ქმედება. როგორც ზემოთ აღინიშნა, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა წარმოადგენს პირის გადაადგილების თავისუფლებაში ჩარევას, რის შედეგადაც ცალკეულ ინდივიდებს ერთმევათ პირადი თავისუფლებით სარგებლობის შესაძლებლობა, კერძოდ, ეზღუდებათ მათ შესაძლებლობა, საკუთარი სურვილის შესაბამისად გადაადგილდნენ და დატოვონ კონკრეტული სივრცე (ადგილსამყოფელი). ასეთი სივრცე შესაძლოა იყოს ასევე მოძრავი ნივთიც, მაგალითად, ავტომობილი. ამასთან, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა გულისხმობს პირის თავისუფალი გადაადგილებისთვის **ფიზიკური** და არა **ფსიქიკური** დაბრკოლებების (მაგალითად, ტანსაცმლის გარეშე დარჩენილ პირს სირცხვილის გრძნობის გამო არ შეუძლია შიშველმა დატოვოს ოთახი) შექმნას.⁶⁶ გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვის ხანგრძლივობას მნიშვნელობა არა აქვს მოცემული დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობის განხორციელებისთვის. თავისუფლების უკანონო აღკვეთას შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს ასევე პირისთვის გადაადგილების თავისუფლების მცირე ვადით შეზღუდვის დროსაც. თუმცა, ძალიან მცირე ხანგრძლივობით პირის ფიზიკური შეკავება არ წარმოადგენს თავისუფლების აღკვეთას.⁶⁷ მაგალითად, რამდენიმე პირს შორის ფიზიკური დაპირისპირებისას, ერთის მიერ მეორე პირის მცირე ხნით გაკავება.⁶⁸ ამისგან განსხვავებით, თავისუფლების უკანონო აღკვეთასთან გვექნება საქმე 2-3 წუთით და უფრო მეტი დროით პირის ოთახში გამოკეტვის შემთხვევაში.⁶⁹ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკის თანახმად, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა წარმოადგენს ფორმალურ დანაშაულთა კატეგორიას და იგი დამთავრებულია თავისუფლების აღკვეთის მომენტიდან, რომლის ხანგრძლივობას ქმედების კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს.⁷⁰

⁶⁶ Valerius B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 12.

⁶⁷ Fischer T., StGB, § 239 Rn. 6, 1660 f.; იხ. ასევე ვრცლად **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, 2016, გვ. 191.

⁶⁸ იხ. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 3 დეკემბრის 4 StR 432/02 გადაწყვეტილება.

⁶⁹ იხ. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1966 წლის 14 დეკემბრის 2 StR 346/66, 1960 წლის 31 მაისის 1 StR 212/60 და 2002 წლის 3 დეკემბრის 4 StR 432/02 გადაწყვეტილებები.

⁷⁰ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე 75აპ-17.

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა დენად დანაშაულთა რიცხვს მიეკუთვნება. იგი ფორმალურ-სამართლებრივად დასრულებულია პირისთვის გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვის მომენტიდან, ხოლო მატერიალურ-სამართლებრივად სრულდება მსხვერპლის გათავისუფლებით.

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა ყველაზე ხშირად ხორციელდება ისეთი მოქმედებით, როგორც არის პირის გამოკეტვა ოთახში, ჩაკეტვა დახურულ სივრცეში, გატაცებით. შექმნილი დაბრკოლებების გამო (მაგ., ჩაკეტილი და დაცული კარი ან ფანჯარა) პირი ვერ ახერხებს სივრცის დატოვებას. აღნიშნული სივრცე შეიძლება დიდ ფართობზეც იყოს გაშლილი და მსხვერპლს შეეძლოს კიდეც მთლიან სივრცეში თავისუფალი გადაადგილება. ასეთ შემთხვევაში მაინც ადგილი აქვს თავისუფლების აღკვეთას, რადგან სივრცის ფართის მიუხედავად, მსხვერპლს არ შეუძლია მის ფარგლებიდან გასვლა.⁷¹ პირის გამოკეტვას მაშინაც აქვს ადგილი, როდესაც ობიექტურად არსებობს ოთახიდან გასასვლელი და აღნიშნულის თაობაზე მსხვერპლმა არაფერი იცის, ან არ გააჩნია ასეთი გასასვლელის გაღების უნარი. პირს შესაძლებელია მოტყუებითაც აღეკვეთოს თავისუფლება, როდესაც მსხვერპლი დაიჯერებს, რომ ბინიდან ერთადერთი გასასვლელი გადაკეტილია, თუმცა რეალურად სარდაფიდანაც შესაძლებელია ბინის დატოვება. ასევე მსხვერპლს შესაძლებელია აღეკვეთოს თავისუფლება ძალის ან ფსიქიკური იძულების გამოყენებით⁷² და **სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის** საშიში იმწუთიერი მუქარით.⁷³ მუქარა, რომელიც ხელყოფს მსხვერპლისათვის მგრძნობიარე სხვა ინტერესებს, როგორც წესი, არ არის თავისუფლების უკანონო აღკვეთისთვის საკმარისი (მაგალითად, სამსახურიდან დათხოვნის მუქარა). თავისუფლების უკანონო აღკვეთა შესაძლებელია განხორციელდეს ასევე სხვა შემდეგი ქმედებებით: პირის გათოკვით, გამაბრუებელი საშუალებების მიცემით, დანაშაულის ჩადენის შესახებ ცრუ დასმენით გამოწვეული პირის დაკავებით, შენობიდან გასასვლელის ფიზიკური ბარიკადების ჩახერგვით; პაციენტის საწოლზე მიჯაჭვით, გადაადგილების თავისუფლებისთვის შემაფერხებელი გარემოებების თაობაზე პირის მოტყუებით, როდესაც პირი მცდარად ფიქრობს, რომ გარკვეული დაბრკოლებების გამო მას წართმეული აქვს კონკრეტული ადგილის დატოვების შესაძლებლობა.⁷⁴

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა გულისხმობს თავისუფალი გადაადგილების შესაძლებლობის სრულ შეზღუდვას. შესაბამისად, თუკი პირს შეზღუდულად, მაგრამ მაინც შეუძლია გადაადგილდეს და დატოვოს კონკრეტული ადგილი, აღნიშნული ვერ განიხილება თავისუფლების აღკვეთად. მაგალითად, თუკი ხელე-

71 იხ. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 1 იანვრის 3 StR 410/14 გადაწყვეტილება.

72 ფსიქიკური იძულების გამოყენებით თავისუფლების უკანონო აღკვეთის თაობაზე იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე 75აპ-17.

73 იხ. უფრო ვრცლად დამამძიმებელი გარემოებები.

74 Valerius B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 10.

შეკრულ პირს შეუძლია გადაადგილება ან კარჩაკეტილი ოთახიდან პირს შეუძლია ღია ფანჯრიდან გააღწიოს, ადგილი არ ექნება თავისუფლების აღკვეთას. თუმცა ასეთ შემთხვევებში გასათვალისწინებელია ისიც, რომ გადაადგილების თავისუფლებისთვის არსებული დაბრკოლებები გადაულახავი არ უნდა იყოს ან მათი გადალახვა სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისთვის საშიშ რისკებთან არ უნდა იყოს დაკავშირებული. თუკი ასეთს აქვს ადგილი, მაშინ პირს სრულად აქვს აღკვეთილი გადაადგილების თავისუფლება. ასეთი შემთხვევის მაგალითად შესაძლებელია მოვიტანოთ სიტუაცია, როდესაც პირი მრავალსართულიანი შენობის ზედა სართულზეა გამოკეტილი და იქიდან გაქცევის ერთადერთი საშუალებაა ფანჯრიდან გადმოხტომა, რაც პირს სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებების ფასად შესაძლოა დაუჯდეს.⁷⁵ თავისუფლების უკანონო აღკვეთად საქართველოს უზენაესი სასამართლოს⁷⁶ მიერ არ იქნა მიჩნეული უცხო ქვეყნის მოქალაქისათვის საქართველოს ტერიტორიაზე პასპორტის, ავტომობილისა და ავტომობილის სარეგისტრაციო მონუმბის ჩამორთმევა, რის შედეგადაც პირს შეეზღუდა საკუთარი ავტომობილით ქვეყნის დატოვების შესაძლებლობა. საქართველოს უზენაესი სასამართლო თავისუფლების უკანონო აღკვეთაში მოიაზრებს განზრახ ქმედებას, რომელიც დაკავშირებულია პირის იძულებით დაკავებასთან, როცა მას ფაქტობრივად წართმეული აქვს თავისუფალი გადაადგილების ყველანაირი შესაძლებლობა (ჩაკეტილია ოთახში, დამწყვდეულია სარდაფში და ა.შ.). ქმედების 143-ე მუხლით დაკვალიფიცირებისთვის სასამართლო აუცილებელ პირობად მიიჩნევს, რომ პირს არ ჰქონდეს გადაადგილების არანაირი ობიექტური შესაძლებლობა. ვინაიდან, მოცემულ შემთხვევაში უცხო ქვეყნის მოქალაქეს მაინც ჰქონდა საკუთარი ნების შესაბამისად ფიზიკური გადაადგილების შესაძლებლობა, სარგებლობდა მობილური ტელეფონით, ურთიერთობდა გარეშე პირებთან, თანაც ისე, რომ მათ მსხვერპლის თავისუფლების მდგომარეობა არც შეუმჩნევიათ, ზემოხსენებული ფაქტი საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ შეფასდა არა თავისუფლების უკანონო აღკვეთად, არამედ იძულებად (სსკ-ის 150-ე მუხლი). ამრიგად, სამოსამართლეო სამართლის მიხედვით, სსკ-ის 143-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება პირის თავისუფლების უკანონო შეზღუდვა ფიზიკური და ფსიქიკური იძულების გამოყენებით, რომლის მიზანიც არის მასზე არამართლზომიერი ზემოქმედების მოხდენა, რათა საკუთარი ნება-სურვილის საწინააღმდეგოდ შეასრულოს მსხვერპლმა კონკრეტული მოქმედება. მაგ., მოანეროს ხელი მისთვის უცნობი შინაარსის დოკუმენტებზე და არ დატოვოს რომელიმე რეგიონის ტერიტორია. როგორც უკვე აღინიშნა, ასეთ შემთხვევაში მნიშვნელოვანია ის, რომ პირს წართმეული არ უნდა ჰქონდეს გადაადგილების ობიექტური შესაძლებლობა.

14

მე-2 მაგალითი: მაღაზიის მენეჯერმა თავისი თანამშრომელი დასჯის მიზნით გამოამწყვდია მაღაზიის საწყობში. თანამშრომელმა მოახერხა საწყობში სავინტილაციო არხის პოვნა და გამხდარი აღნაგობის წყალობით არხის გავლით გამოკე-

75 **Valerius B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 11; Eisele, J., 2017, Rn. 435, 156 f.

76 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 25 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე 543აპ-11.

ტილი საწყობიდან თავის დაღწევა.

მენეჯერი პასუხს აგებს თავისუფლების უკანონო აღკვეთისთვის, თუ მას საწყობის დატოვება ჩაკეტილი კარის გამო შეუძლებლად მიაჩნდა. მსხვერპლის მიერ ჩაკეტილი სივრციდან თავის დასაღწევად გამოყენებული არაორდინალური საშუალებები და გზები კვალიფიკაციის დროს მხედველობაში არ უნდა იქნეს მიღებული.

15

იურიდიულ ლიტერატურაში ცალკეული ავტორების მიერ გამოთქმული მოსაზრებით, თავისუფლების უკანონო აღკვეთად არ ითვლება მშობლის ან პედაგოგის მიერ ბავშვის აღმზრდელობითი ან დასჯის მიზნით დროებით ოთახში ჩაკეტვა,⁷⁷ რაც ყოვლგვარი დათქმის გარეშე არ შეიძლება პირდაპირ იქნეს გაზიარებული. უნდა აღინიშნოს, რომ ცალკეულ შემთხვევებში შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს მშობლის მიერ ბავშვისთვის გადაადგილების თავისუფლების უფლებაში ჩარევას იმ ინტენსივობით, რომ განხორციელდეს ზემოხსენებული დანაშაულის შემადგენლობა. მსგავსად ამისა, მასწავლებლის მიერ აღმზრდელობითი (ან სადამსჯელო) მიზნებით ბავშვების ოთახში გამოკეტვა არ გამოირიცხავს თავისუფლების უკანონო აღკვეთის შემადგენლობას. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გასათვალისწინებელია თუ რა ინტენსივობით და ხანგრძლივობით ხდება ბავშვის (აღსაზრდელის) გადაადგილების თავისუფლების ხელყოფა. მაგალითად, ერთ-ერთ საქმეზე⁷⁸ გერმანიის ფედერალურმა უზენაესმა სასამართლომ მშობლების მიერ ბავშვის დასჯის მიზნით მცირე დროით გათოკვა მიიჩნია თავისუფლების უკანონო აღკვეთად. ასევე საყურადღებოა ერთ-ერთი საქმე, სადაც მასწავლებელი დამნაშავედ იქნა ცნობილი თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის, რომელმაც მე-6 კლასელ მოსწავლეებს ბოლო გაკვეთილის მერე არ მისცა უფლება, გამოსულიყვნენ საკლასო ოთახიდან, ვიდრე ისინი არ დაასრულებდნენ დავალების წერას და ჩააბარებდნენ მასწავლებელს.⁷⁹ შესაბამისად, ზემოთ მოყვანილ მოსაზრებას სჭირდება მეტი კონკრეტიკა და ცალკეული შემთხვევების ანალიზი, რადგან, როგორც უკვე აღინიშნა, მშობლის და მასწავლებლის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის არ გამოირიცხება, თუნდაც ისინი აღმზრდელობითი მიზნით უზღუდავდნენ ბავშვს გადაადგილების თავისუფლებას.

16

თავისუფლების უკანონო აღკვეთა შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც აქტიური მოქმედებით, ისე **უმოქმედობითაც**. უმოქმედობის შემთხვევაში მნიშვნელოვანია, რომ პირს მსხვერპლის მიმართ გააჩნდეს სამართლებრივი გარანტიის მოვალეობა. მაგალითად, მშობელი ვალდებულია გაათავისუფლოს თავისი შვილი, რომელიც შემთხვევით ჩაიკეტა სადმე შენობაში, ან სხვა პირმა ჩაკეტა იგი. მშობელი, რომელიც შეიტყობს აღნიშნულის შესახებ და არაფერს იღონებს ჩაკეტილი შვილის გასათავისუფლებლად, შესაძლებელია, მას უმოქმედობით ჩადენილი

⁷⁷ იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 282.

⁷⁸ გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1952 წლის 25 სექტემბერი 3 StR 742/51 გადაწყვეტილება.

⁷⁹ იხ. ნოისის მიწის სასამართლოს (გერმანია) 2016 წლის 24 აგვისტოს გადაწყვეტილება.

თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.⁸⁰ აქ სამართლებრივი გარანტიის პასუხისმგებლობა დადგება როგორც დანაშაულში დახმარება. უმოქმედებით თავისუფლების უკანონო აღკვეთას მაშინაც ექნება ადგილი, როდესაც კანონიერ საფუძველზე დაკავებულ პირს პასუხისმგებელი მოხელე პირადი ანგარისწორების მოტივით არ გაათავისუფლებს დაკავების ვადის გასვლის შემდეგ.⁸¹

17

მე-3 მაგალითი: პოლიციამ ქურდობის ფაქტზე წაასწრო დავითს და იგი დააკავა. პროკურორმა დადგენილ ვადებში მიმართა სასამართლოს დავითისთვის აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის გამოყენების შუამდგომლობით, თუმცა მოსამართლემ არ დააკმაყოფილა პროკურორის შუამდგომლობა და პატიმრობის ნაცვლად გამოიყენა მის მიმართ გირაო, როგორც აღკვეთის ღონისძიება. გირაოს თანხის გადახდის მიუხედავად, დაკავებულთა ყოფნის ადგილის უფროსმა ლევანმა პირადი ანგარიშწორების მიზნით დააყოვნა რამდენიმე საათით დავითის გათავისუფლება და იგი საპატიმროში ამყოფა.

იმის გამო, რომ აღარ არსებობდა დავითის საპატიმროში გაჩერების კანონიერი საფუძველი და განზრახ დააყოვნა ლევანმა მისი გათავისუფლება, ლევანს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება უმოქმედობით ჩადენილი დავითის თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის.

18

ამ მხრივ საინტერესოა ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე „ასანიძე საქართველოს წინააღმდეგ“⁸² მომჩივანი განსაკუთრებით ასაჩივრებდა თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლების დარღვევას. მისი მტკიცებით, ის ფაქტი, რომ იგი პატიმრობაში ჰყავდა აჭარის ა/რ ხელისუფლებას, მიუხედავად იმისა, რომ იგი 1999 წელს შეიწყალა პრეზიდენტმა 1-ლი დანაშაულისთვის, ხოლო საქართველოს უზენაესმა სასამართლომ გაამართლა მეორე დანაშაულთან მიმართებით 2001 წელს, აჭარის სასამართლოების მიერ მსჯავრდების შემდგომ, წარმოადგენდა პირველ რიგში კონვენციის მე-5 მუხლით გარანტირებული უფლებების დარღვევას. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადასტურა, რომ პირის განუსაზღვრელი და განუჭვრეტელი ვადით პატიმრობა, რომელიც არ ემყარება კანონით გათვალისწინებულ დებულებას ან სასამართლო გადაწყვეტილებას, შეუსაბამოა სამართლებრივი გამჭვირვალობის პრინციპთან, თვითნებურია და ეწინააღმდეგება კანონის უზენაესობის ფუნდამენტურ ასპექტებს. სასამართლომ დაადგინა რომ მომჩივნის პატიმრობა იყო თვითნებური, რაც ეწინააღმდეგება კონვენციის მე-5 მუხლის დებულებებს. შესაბამისად, წლების განმავლობაში, მას შემდეგ, როდესაც პირი გამართლებულ იქნა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მიერ, ადგილი ჰქონდა უმოქმედობით განხორციელებულ პირის თავისუფლების უკა-

80 Fischer T., StGB, § 239 Rn. 10, 1662;

81 იხ. თავისუფლების უკანონო აღკვეთის (სსკ-ის 143-ე მუხლი) განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრებისგან (სსკ-ის 147-ე მუხლი) გასამიჯნად სსკ-ის 147-ე მუხლის კომენტარი.

82 განაცხადი №71503/01

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაულის შემადგენლობა გულისხმობს ქმედების **განზრახ** ჩადენას. ამასთან საკმარისია არაპირდაპირი განზრახვის არსებობაც.⁸⁴ მნიშვნელოვანია პირს გაცნობიერებული ჰქონდეს თავისი ქმედებით სხვა პირის გადაადგილების თავისუფლების აღკვეთის შესაძლებლობა. განსხვავებით ამისგან, ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობა ხორციელდება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით⁸⁵, რაც არ იმსახურებს მხარდაჭერას. სრულიად შესაძლებელია, რომ პირს არ სურდეს სხვა პირისთვის თავისუფლების აღკვეთა, მაგრამ იგი გარკვეული მიზეზით შეგნებულად უშვებდეს აღნიშნულს ან გულგრილად ეკიდებოდეს სხვა პირის თავისუფლების აღკვეთის ფაქტს. ასეთ შემთხვევაში, ქმედების კვალიფიკაციისთვის პირდაპირი განზრახვის არსებობის მოთხოვნა დაუსაბუთებლად გამოიწვევდა პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობიდან გათავისუფლებას, რადგან სისხლის სამართლის კანონმდებლობა არ იცნობს გაუფრთხილებლობით თავისუფლების უკანონო აღკვეთის შემადგენლობას. შესაბამისად, არაპირდაპირი განზრახვის უარყოფა ავტომატურად იწვევს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ქმედების დასჯადობის ხარვეზს.

მე-4 მაგალითი: ერთ-ერთი საწარმოს ხელმძღვანელმა გელამ სამუშაო დღის დასრულების შემდეგ საწარმოს მთავარი კარი ჩაკეტა და სახლისაკენ გაემართა. გელა უშვებდა იმას, რომ საწარმოში რომელიმე თანამშრომელი იქნებოდა და იქიდან მომდევნო სამუშაო დღემდე ვერ გამოაღწევდა კარის გადაკეტვის გამო. გელას ნამდვილად არ სურდა თანამშრომლების საწარმოში გამომწყვდევა, მაგრამ, ვინაიდან მას ძალიან ეჩქარებოდა სახლში, არ დაბრუნდა საწარმოს გადასამოწმებლად. მართლაც, საწარმოს თანამშრომელ სერგოს, რომელიც საწარმოს კარის გადაკეტვის დროს იმყოფებოდა გამოსაცვლელ ოთახში, მოუწია მომდევნო სამუშაო დღემდე საწარმოში გამოკეტილ ყოფნა.

მოცემულ მაგალითში გელას მხრიდან ადგილი არ ჰქონდა სერგოს თავისუფლების პირდაპირი განზრახვით აღკვეთას, თუმცა იგი მაინც აგებს პასუხს არაპირდაპირი განზრახვით თავისუფლების უკანონო აღკვეთის გამო.

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. განსახილველი დანაშაულის შემთხვევაშიც ქმედების მართლწინააღმდეგობა შესაძლებელია გამოირიცხოს კანონით გათვალისწინებული ზოგადი საფუძვლებით. მაგალითად, სსკ-ის 29-ე მუხლი ითვალისწინებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ისეთ გარემოებას, როგორიცაა, დამნაშავის შეპყრობა. შესაბამისად, თუ პირი დანაშაულის ჩამდენს შეიპყრობს და აღუკვეთავს თავისუფლებას ამ უკანასკნელის ხელისუფლების ორგანოში წარსადგენად, მისი ქმედება იქნება მართლზომიერი. ქმედების მართ-

83 იხ. ასევე სსკ-ს 147-ე მუხლის კომენტარი.

84 ასევე Fischer T., StGB, § 239 Rn. 13, 1662; Eser, A., Eisele, J., StGB-Kommentar § 239 Rn. 9, 2291.

85 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 284.

ლზომიერებისთვის მნიშვნელოვანია, რომ არ იქნეს გადაცილებული საამისოდ აუცილებელი ზომა. დანაშაულის ჩამდენი პირის შეპყრობის ზომის გადაცილებას ექნება ადგილი, მაგალითად, თუ სახლის მესაკუთრე მის ბინაში შეპარულ ქურდს ოთახში ჩაკეტვის ნაცვლად მცირე მოცულობის უჰაერო სივრცეში და ჯანმრთელობისთვის საშიშ მდგომარეობაში (მაგ., რკინის სეიფში) იძულებით ჩაკეტავს და ამყოფებს.

22

ქმედების მართლწინააღმდეგობა გამოიწვევს ასევე უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში პირისთვის თავისუფლების აღკვეთის დროსაც. მაგალითად, ზედმეტად ნასვამი პირი მისმა მეგობარმა ჩაკეტა ოთახში და არ მისცა გარეთ გასვლის შესაძლებლობა, რათა იგი არ დამჯდარიყო ავტომობილის საჭესთან და არ ჩაეგდო თავისი და სხვა პირების სიცოცხლე საფრთხეში. ქმედების მართლწინააღმდეგობა შესაძლებელია გამოიწვევს აგრეთვე მზრუნველობის საჭიროების მქონე პირების მიმართ განხორციელებული გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვების დროს. მაგალითად, მართლწინააღმდეგოდ არ ჩაითვლება მცირეწლოვანი ბავშვისთვის ქუჩაში გასვლის აკრძალვა მშობლის ან მზრუნველი მიერ. ასევე, ექიმის მიერ მძიმედ დაავადებული პაციენტის მიმართ განხორციელებული შეზღუდვები მის თავისუფალ გადაადგილებასთან დაკავშირებით ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება მიჩნეულ იქნეს მართლზომიერად.⁸⁶

23

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება გულისხმობს თავისუფლებააღკვეთილი პირის საქართველოს სახელმწიფო საზღვრებს გარეთ, სხვა ქვეყანაში გაყვანას. ასეთ შემთხვევაში რთულდება მსხვერპლის მიკვლევა-დობა, მსხვერპლს დამატებით ექმნება სირთულე საკუთარ ქვეყანაში დასაბრუნებლად. როგორც წესი, პირის საზღვარგარეთ გაყვანა ხდება ფარულად, სასაზღვრო გამშვები პუნქტის გვერდის ავლით. მსხვერპლს არ გააჩნია საიდენტიფიკაციო ან სამგზავრო დოკუმენტები. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის მსხვერპლი ხდება სხვა დანაშაულების მიმართ მოწყვლადი და დამატებით შესაძლოა იგი გახდეს ისეთი დანაშაულის მსხვერპლი, როგორიცაა, ადამიანი ვაჭრობა და ა.შ.

24

აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოებით ვერ მოხდება ქმედების დაკვალიფიკირება, თუ დანაშაულის მსხვერპლს საზღვარგარეთ აღუკვეთენ თავისუფლებას და თავისუფლებააღკვეთილ პირს საქართველოში შემოიყვანენ. მაგალითად, სასამართლო პრაქტიკისთვის ცნობილია შემთხვევა, როდესაც საქართველოს მოქალაქეს თავისუფლება აღუკვეთეს სომხეთის რესპუბლიკაში და ამის შემდეგ იგი ავტომობილით შემოიყვანეს საქართველოში.⁸⁷ აქვე შეგვიძლია მაგალითად მოვიტანოთ სხვადასხვა შემთხვევები:

⁸⁶ იხ. ასევე **Fischer T.**, StGB, § 239 Rn. 12, 1662.

⁸⁷ ახალქალაქის რაიონული სასამართლოს 2017 წლის 16 მარტის განაჩენი საქმეზე 1/16-2016.

მე-6 მაგალითი: სომხეთის მოქალაქეს აღეკვეთა თავისუფლება სომხეთში და შემოყვანილ იქნა საქართველოში.

სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა სახეზეა, რადგან სომხეთში დაწყებული დანაშაული გრძელდება საქართველოს ტერიტორიაზე, თუმცა აქ საკითხავია, ადგილი აქვს თუ არა დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით ქმედების განხორციელებას. იმის გათვალისწინებით, რომ დაზარალებული წარმოადგენს სომხეთის მოქალაქეს და საქართველო მისთვის არის სხვა ქვეყანა, ქმედება უნდა შეფასდეს განსახილველ დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილად.

მე-7 მაგალითი: ტრანზიტული მოძრაობისას აშშ-ს მოქალაქეს აღეკვეთა თავისუფლება სომხეთში და იგი შემოყვანილ იქნა საქართველოში.

მოცემული ქმედება ვერ ჩაითვლება დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით თავისუფლების უკანონო აღკვეთად, ვინაიდან აშშ-ს მოქალაქისთვის სომხეთიც და საქართველოც, ორივე წარმოადგენს უცხო ქვეყანას და მისი თავისუფლების აღკვეთა ხდება სხვა ქვეყანაში და არა იმ ქვეყანაში, რომლის მოქალაქეცაა და რომელთანაც იგი მყარად არის დაკავშირებული.

მე-8 მაგალითი: აშშ-ს მოქალაქე, რომელიც ტურისტული მიზნით იმყოფება საქართველოში, თავისუფლებას უკანონოდ აღუკვეთენ საქართველოში და გაიყვანენ სომხეთში.

ამ კაზუსში დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით თავისუფლების უკანონო აღკვეთას ექნება ადგილი.

მე-9 მაგალითი: თურქეთის მოქალაქეს უკანონოდ აღეკვეთა თავისუფლება საქართველოში და ამის შემდეგ გაყვანილ იქნა თურქეთში.

ამ მაგალითში გამომდინარე იქიდან, რომ დაზარალებულის გაყვანა მოხდა საკუთარ ქვეყანაში, საქართველოდან მისი გაყვანა ვერ შეფასდება დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანად.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის და საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებული პირთა წრე ფართოა და გულისხმობს საქართველოში დიპლომატიური და საერთაშორისო შეთანხმებებით გათვალისწინებული სხვადასხვა ფორმატის მისიით მყოფ პირებს, ასევე მათი ოჯახის წევრებს, საქართველოში ოფიციალური ვიზიტით მყოფ უცხო ქვეყნის სახელისუფლებლო დანესებულებებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს და სხვა.

აქვე აღსანიშნავია, რომ მოქმედებს „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ 2016 წლის 1 დეკემბრის საქართველოს კანონი, რომელიც განსაზღვრავს საერთაშორისო დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებს. კანონის თანახმად, საერთაშორისო და-

ცვა გულისხმობს თავშესაფრის პროცედურის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას და ლტოლვილის, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირის ან დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის უფლებების დაცვას. შესაბამისად, საერთაშორისო დაცვის მქონე პირს მიეკუთვნება ლტოლვილი, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირი ან დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირი (იხ. კანონის მე-3 მუხლის „ვ“ და „ლ“ ქვეპუნქტები).

28

ზემოხსენებული პირების თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, მათ უფლებებთან ერთად საფრთხეს უქმნის იმ საერთაშორისო ურთიერთობებს, რომელიც გააჩნია საქართველოს სხვა სახელმწიფოებთან და ცალკეულ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. საქართველოს აქვს ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულება, რომ განახორციელოს ყველა საჭირო ღონისძიება ზემოხსენებული პირების პირადი თავისუფლების ყოველგვარი ხელყოფის თავიდან ასარიდებლად.⁸⁸ შესაბამისად, კანონმდებელი ცდილობს მათი თავისუფლების დასაცავად გამოიყენოს ასევე სისხლისსამართლებრივი მექანიზმები და უფრო მკაცრ სასჯელს ითვალისწინებს ასეთი პირების თავისუფლების უკანონო აღკვეთისთვის.

29

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა თავისუფლების უკანონო აღკვეთისთვის მკაცრდება, თუ ასეთი ქმედების ჩადენა ხდება სხვა დანაშაულის დაფარვის ან მისი ჩადენის გაადვილების მიზნით. მაგალითად, ასეთ შემთხვევას ექნება ადგილი, თუ პირი ჩადენს დანაშაულს და ამის მერე დანაშაულის თვითმხილველს აღუკვეთს თავისუფლებას იმ მიზნით, რომ ამ უკანასკნელმა არ შეატყობინოს პოლიციას ჩადენილი დანაშაულის თაობაზე. აღნიშნულ დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილად დაკვალიფიცირდება ქმედება მაშინაც, თუკი პირს აღუკვეთენ თავისუფლებას იმ მიზნით, რომ დანაშაულის მსხვერპლზე შეძლონ სექსუალური ხასიათის ძალმომრეობითი მოქმედებების განხორციელება.⁸⁹

30

კვალიფიკაციისთვის არანარი მნიშვნელობა არ გააჩნია იმას, თუ ვისგან სურთ ჩადენილი დანაშაულის დაფარვა. ესენი შეიძლება იყვნენ სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლებიც და კერძო პირებიც.

31

4. იგივე ქმედება ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ჯგუფური დანაშაულის ლეგალური დეფინიცია მოცემულია სსკ-ის 27-ე მუხლში. აღნიშნული მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, დანაშაული

⁸⁸ ამ მხრივ მნიშვნელოვანია საქართველოს მიერ ცალკეულ სახელმწიფოებთან გაფორმებული ე.წ. საკონსულო კონვენციები; ასევე მნიშვნელოვანია 1963 წლის 24 აპრილის ვენის კონვენცია „საკონსულო ურთიერთობების შესახებ“ (საქართველოსთან მიმართებაში ძალაშია 1993 წლის 12 ივლისი) და 1961 წლის 18 აპრილის ვენის კონვენცია „დიპლომატიური ურთიერთობების შესახებ“ (საქართველოსთან მიმართებაში ძალაშია 1993 წლის 12 ივლისი).

⁸⁹ იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 1 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე 275აპ-17.

ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მის განხორციელებაში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად. საქართველოს უზენაესი სასამართლო აკონკრეტებს აღნიშნულ ცნებას და განმარტავს, რომ წინასწარ შეკავშირებაში არ იგულისხმება დანაშაულებრივ ქმედებამდე დროის ხანგრძლივი მონაკვეთის არსებობა. მთავარია, რომ შეთანხმება მოხდეს დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების დაწყების მომენტამდე. ამასთან, აუცილებელია საქმეში არსებობდეს შესაბამისი მტკიცებულებები, რომლებიც მიუთითებენ ასეთი შეთანხმების არსებობაზე, რაც შესაძლებელია, ჯგუფის წევრებს შორის გამოიხატოს როგორც სიტყვიერად, წერილობით, ისე არავერბალურ კომუნიკაციაშიც - ჟესტებსა და მიმიკებში. იმ შემთხვევაში, როდესაც უშუალოდ დანაშაულის დაწყების შემდეგ, თუნდაც ერთ-ერთი ამსრულებელი დაიწყებს ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას, მისი ჩადენის პროცესში დამნაშავეთა შორის შეთანხმება ერთობლივი მოქმედების თაობაზე არ შეიძლება ჩაითვალოს წინასწარ შეთანხმებად, ვინაიდან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, სასამართლოს მოსაზრებით, საერთოდ ვერ იარსებებდა სსკ-ის 27-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ისეთი შემთხვევა, როგორიცაა, წინასწარ შეუთანხმებლად ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენა, რომელშიც ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი.⁹⁰

32

5. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). არაერთგზისობის ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 15-ე მუხლს.

33

6. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). ასეთი დამამძიმებელი გარემოება სახეზეა მაშინ, როდესაც ხდება ორი ან მეტი პირის თავისუფლების აღკვეთა ერთიანი განზრახვით. შესაბამისად, ამსრულებლის ქმედების გეგმა უნდა მოიცავდეს ერთზე მეტი პირისთვის თავისუფლების უკანონო აღკვეთას და არ არის სავალდებულო, რომ ქმედება ერთდროულად განხორციელდეს მათ მიმართ. ამისთვის დროის მცირე მონაკვეთიც საკმარისია. თუკი რამდენიმე პირს ერთიანი განზრახვით არ აღეკვეთება თავისუფლება, მაშინ თითოეული აქტი შეფასდება ცალ-ცალკე და ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას.⁹¹

34

7. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ (მე-3 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნულ ქვეპუნქტში მოცემულია, რამდენიმე დამამძიმებელი გარემოება. მათგან საერთოა ის, რომ ყველა გარემოება უნდა არსებობდეს ობიექტურად და არა დამნაშავეის წარმოდგენის მიხედვით, ხოლო აღნიშნული რეალური გარემოების არსებობა მოცულობით უნდა იყოს პირის გან-

90 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე 75აპ-17.

91 იხ. ასევე **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 285-286.

ზრახვით.

35

(1) **ორსული ქალისთვის** თავისუფლების აღკვეთისას მსხვერპლი, ბუნებრივია, არის ორსული ქალი. მნიშვნელობა არა აქვს ორსულობის ხანგრძლივობას.

36

(2) **არასრულწლოვნისთვის** თავისუფლების აღკვეთისას მსხვერპლი არის 18 წლამდე ასაკის ადამიანი.

37

(3) **უმწეო მდგომარეობაში მყოფისთვის** თავისუფლების აღკვეთისას უნდა დადგინდეს მსხვერპლის უმწეობა, რომელიც მის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ შესაძლებლობებს უკავშირდება და პირს უკარგავს წინააღმდეგობის გაწევის შესაძლებლობას. ზოგადად შეიძლება უმწეობის გამომწვევ ფაქტორებად დასახელდეს, მაგალითად, ავადმყოფობა, ძილი, მცირეწლოვნება, ღრმა მოხუცებულობით გამოწვეული უძლურება და ა.შ.

38

თუკი უმწეობა გამოწვეულია პირის **მცირეწლოვნებით**, ბუნებრივია, აქ ასევე არის პირის არასრულწლოვნებაც, თუმცა მისი მითითება არ არის აუცილებელი, რადგან მცირეწლოვნებით გამოწვეული უმწეობა შემადგენლობის ნიშან არასრულწლოვნებასთან შედარებითი უფრო სპეციალურია და მომეტებული საშიშროებით გამოირჩევა, რის გამოც სასჯელიც უფრო მძიმე უნდა დაინიშნოს.

39

რაც შეეხება **ძილით** გამოწვეულ უმწეობას, პრაქტიკულად იშვიათად შეიძლება ეს გარემოება პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად მოგვევლინოს. გარკვეულ შემთხვევებში შეიძლება დანაშაული დაინყოს მსხვერპლის ძილში ყოფნისას, ხოლო შემდეგ გამოიღვიძოს და გაგრძელდეს დანაშაულებრივი ქმედება.

40

8. იგივე ქმედება, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი). ასეთ მაკვალიფიცირებელ გარემოებასთან გვაქვს საქმე მაშინ, როდესაც პირი დანაშაულებრივი განზრახვის სისრულეში მოსაყვანად იყენებს ისეთ საშუალებებს, რამაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას მსხვერპლის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, ანდა ემუქრება ამ უკანასკნელს ასეთი ძალადობის გამოყენებით. მაგალითისათვის, დანაშაულის მსხვერპლს ცეცხლსასროლი ან ცივი იარაღით ემუქრებიან და ასე უზღუდავენ გადაადგილების თავისუფლებას, თავისუფლებათა აღკვეთილ პირს მოათავსებენ უჭაერო სივრცეში ან სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიშ სხვა ადგილას, იყენებენ მსხვერპლის წინააღმდეგობის დასაძლევად საშიშ მედიკამენტებს ან ფიზიკურად ძალადობენ მასზე, რაც მის ჯანმრთელობას ზიანს აყენებს და ა.შ.

9. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოების ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 27-ე მუხლს.

10. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ამ შემთხვევაში დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა გამოწვეული უნდა იყოს პირის გაუფრთხილებლობით და არა მისი განზრახი მოქმედებით. თუკი პირი დანაშაულის ჩადენისას განზრახ უშვებს დაზარალებულის ჯანმრთელობის დაზიანებას ან სიკვდილს, მაშინ კვალიფიკაცია მოხდება სსკ-ის 143-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული და სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართული შესაბამისი დანაშაულთა ერთობლიობით და არა სსკ-ის 143-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით. რაც შეეხება სხვა მძიმე შედეგს, აღნიშნული ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს ცალკეული გარემოებების გათვალისწინებით. როგორც წესი, ასეთ შემდეგში უნდა მოვიზოთ დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, მისი ქონების განადგურება, მისი სამსახურებრივი საქმიანობის შეფერხება, რამაც თუნდაც სხვა პირებს მძიმე ზიანი მიაყენა (მაგალითად, თავისუფლება აღკვეთილმა ქირურგმა ვერ შეძლო გადაუდებელი ოპერაციის ჩატარება და კრიტიკულად დამძიმდა პაციენტის მდგომარეობა) და ა.შ. ამ შემთხვევაშიც ასეთი მძიმე შედეგის გამოწვევა თანმდევი უნდა იყოს თავისუფლების უკანონო აღკვეთის და დგებოდეს იგი პირის გაუფრთხილებლობით და არა განზრახი მოქმედებით.

V. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის მომზადება არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18 მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელი.

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. თავისუფლების უკანონო აღკვეთისას შესაძლებელია თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა ან შუალობითი ამსრულებლობა.

მე-10 მაგალითი: გიორგიმ მიმართა პოლიციას და ცრუდ დაასმინა დავითი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენაში. პოლიციის თანამშრომლებმა დავითი დააკავეს ცხელ კვალზე.

მოცემულ შემთხვევაში პოლიცია მოქმედებდა საკუთარი უფლებამოსილების ფარგლებში და გააჩნდა პირის დაკავების კანონიერი საფუძველი. თუმცა პოლიცია გიორგის მიერ შეცდენილი იყო დაკავების საფუძვლებთან დაკავშირებით, რაც საბოლოოდ დავითის დაკავებას უკანონოდ აქცევს. ვინაიდან პოლიცია მოქ-

მედებდა კეთილსინდისიერად და დაკავებისას არ დაურღვევია კანონი, გიორგის, როგორც შუალობით ამსრულებელს დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დავითის თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის. იგი დაისჯება ასევე დანაშაულის ჩადენაში დავითის ცრუ დასმენისათვის (სსკ-ის 373-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

46

განსახილველი დანაშაულში შესაძლებელია ასევე თანამონაწილეობაც. გამომდინარე იქიდან, რომ თავისუფლების უკანონო აღკვეთა წარმოადგენს დენად დანაშაულს, (სუკცესიურ) თანამონაწილეობას ადგილი ექნება აგრეთვე დანაშაულის შემადგენლობის ფორმალურ-სამართლებრივად განხორციელების შემდეგაც, მის მატერიალურ-სამართლებრივ დასრულებამდე. მაგალითად, ერთმა მეზობელმა მეორე მეზობელს, რომელსაც სახლის სარდაფში ჩაკეტილი ჰყავდა პირი, ათხოვა ხელბორკილები, რომ მსხვერპლს ადვილად არ მოეხერხებინა სარდაფიდან თავის დაღწევა. იმისდა მიუხედავად, რომ პირის სარდაფში ჩაკეტივით ფორმალურ-სამართლებრივად დანაშაული უკვე იყო განხორციელებული, იგი უწყვეტად გრძელდება მსხვერპლის გათავისუფლებამდე და ვიდრე იგი მატერიალურ-სამართლებრივად არ დასრულდება (მსხვერპლი არ გათავისუფლდება) მასში თანამონაწილეობა შესაძლებელია და, შესაბამისად, მეზობელი პასუხს აგებს თავისუფლების უკანონო აღკვეთაში დახმარებისთვის. დანაშაულის მატერიალურ-სამართლებრივად დასრულებამდე შესაძლებელია ასევე სუკცესიური თანამსრულებლობაც.⁹²

47

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. იმ შემთხვევებში, როდესაც პირისთვის თავისუფლების აღკვეთა სხვა დანაშაულის თანმდევი შედეგია ან მისი განხორციელების საშუალებაა და მას დამოუკიდებელი მნიშვნელობა არ ენიჭება, ადგილი არა აქვს დანაშაულთა ერთობლიობას.⁹³ ყაჩაღური თავდასხმა, როდესაც დანაშაულის მსხვერპლს არ აძლევენ ადგილიდან განძრევის უფლებას, ასევე, როდესაც პირი ჩადის სქესობრივ დანაშაულს და მსხვერპლს შეზღუდული აქვს გადაადგილების თავისუფლება. იგივე შეიძლება ითქვას მძევლად ხელში ჩაგდებაზე (სსკ-ის 144-ე მუხლი) და იძულებაზე (სსკ-ის 150-ე მუხლი), როდესაც ადამიანისთვის თავისუფლების აღკვეთა ამ დანაშაულების განხორციელების საშუალებას წარმოადგენს. განსხვავებით ამისგან, თუ პირი იყენებს იძულების მეთოდს მსხვერპლის მიმართ, რათა ამ უკანასკნელს უკანონოდ აღუკვეთოს თავისუფლება, მაშინ იძულება ამ შემთხვევაში იქნება სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის საშუალება და დანაშაულთა ერთობლიობას არ ექნება ადგილი, სსკ-ის 143-ე მუხლი, როგორც სპეციალური ნორმა განდევნის სსკ-ის 150-ე მუხლს (იძულება).

48

ზემოაღნიშნულისგან განსხვავებით, დანაშაულთა ერთობლიობას ექნება ადგილი, როდესაც თავისუფლების აღკვეთა არსებითად წინ უსწრებს სხვა დანაშაულს.

92 Kühl K., *Strafrecht AT*, § 20 Rd. 126.

93 Kühl K., *Heger M.*, § 239 Rn. 10, 1158.

ლებს. მაგალითად, როდესაც თავისუფლება აღკვეთილ პირს აიძულებენ, შეასრულოს ან არ შეასრულოს რაიმე მოქმედება (მაგალითად, ხელი მოაწეროს გარკვეულ დოკუმენტებს).⁹⁴ ასევე, თავისუფლება აღკვეთილი პირის მიმართ დამატებით სქესობრივი დანაშაულის ჩადენა. ასეთ შემთხვევებში თავისუფლების უკანონო აღკვეთა დროში წინ უსწრებს სხვა დანაშაულებს და მას დამოუკიდებელი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს. გამომდინარე იქიდან, რომ სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დენად დანაშაულთა კატეგორიას მიეკუთვნება, თავისუფლებააღკვეთილი პირის გათავისუფლებამდე პერიოდში, მის მიმართ განხორციელებული სხვა დანაშაულები მოგვცემს სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულთან ერთობლიობას.⁹⁵ ამგვარი დანაშაული შეიძლება იყოს, მაგალითად, ადამიანთა ვაჭრობა (ტრეფიკინგი), სსკ-ის 143¹, 143² მუხლები), ნამება (სსკ-ის 144¹ მუხლი) და სხვ.

49

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. თუ გამოძიება დაწყებულია ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნა ხორციელდება სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის გამო, შესაძლებელია პროკურორმა იშუამდგომლოს სასამართლოში ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების თაობაზე. ამრიგად, განსახილველი დანაშაული მიეკუთვნება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ იმ საგამონაკლისო დანაშაულთა კატეგორიას, რომელთა შემთხვევაშიც დაშვებულია ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელება (სსკ-ის 143³ მუხლის მე-2 ნაწილი).

50

ზემოაღნიშნულის გარდა, სსკ-ის 143-ე მუხლის მე-2-მე-4 ნაწილებით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმის განხილვა მიეკუთვნება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობას. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს საქმეს, თუ წარდგენილია ბრალდება სსკ-ის 143-ე მუხლის მე-2-მე-4 ნაწილებით. თუმცა ბრალდებულს უფლება აქვს, მოითხოვოს, რომ საქმე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე იქნეს განხილული. ამ შემთხვევაში საქმეს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლე განიხილავს (სსკ-ის 226-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).

94 Valerius B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 24; Eisele, J., 2017, Rn. 449, 160.

95 იხ. ასევე ჯიშკარიანი ზ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 194.

ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი) (სსკ-ის 143¹ მუხლი)

მუხლი 143¹ ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი)

1. ადამიანის ყიდვა ან გაყიდვა, ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება, აგრეთვე მუქარით, ძალადობით ან იძულების სხვა ფორმით, მოტაცებით, შანტაჟით, თაღლითობით, მოტყუებით, უმწეო მდგომარეობის ან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებით, საზღაურის ანდა სარგებლის მიცემის ან მიღების გზით იმ პირის თანხმობის მისაღწევად, რომელსაც სხვა პირზე ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია, ადამიანის გადაბირება, გადაყვანა, გადამალვა, დაქირავება, ტრანსპორტირება, გადაცემა, შეფარება ანდა მიღება ექსპლუატაციის მიზნით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან თორმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ;

ბ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ან დამნაშავეზე მატერიალურად

ანდა სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ;

გ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ცხრიდან თოთხმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) არაერთგზის;

ბ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

გ) დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით;

დ) სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების

მუქარით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან თხუთმეტი წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება:

ა) ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თხუთმეტიდან ოც წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ

ნლამდე.

შენიშვნა:

1. კოდექსის ამ და 143² მუხლების მიზნებისათვის ექსპლუატაციად მიიჩნევა დანაშაულის მიერ მატერიალური ან სხვაგვარი სარგებლის მიღების მიზნით:

ა) შრომის ან მომსახურების განევის იძულება;

ბ) სექსუალური მომსახურების განევის იძულება;

გ) პირის დანაშაულებრივ საქმიანობაში, პროსტიტუციაში, პორნოგრაფიაში ან სხვა ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაში ჩაბმა;

დ) ადამიანის სხეულის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის იძულებით ან მოტყუებით ამოღება, გადანერგვა ან სხვაგვარად გამოყენება;

ე) ადამიანის მონობის მსგავს მდგომარეობაში ან მონობის თანამედროვე პირობებში ჩაყენება. ადამიანის მონობის თანამედროვე პირობებში ჩაყენება გულისხმობს მისთვის ისეთი მდგომარეობის შექმნას, როდესაც ის ანაზღაურებით, არაადეკვატური ანაზღაურებით ან ანაზღაურების გარეშე, სხვა პირის სასარგებლოდ ასრულებს სამუშაოს ან ეწევა მომსახურებას და მას არ შეუძლია ამ გარემოების შეცვლა ამ პირზე დამოკიდებულების გამო.

პირზე დამოკიდებულება შეიძლება გამოწვეული იყოს, მათ შორის:

ე.ა) პიროვნების საიდენტიფიკაციო დოკუმენტის ჩამორთმევით, კონტროლით ან განზრახ ხელყოფით;

ე.ბ) თავისუფალი გადაადგილების უფლების შეზღუდვით ან თავისუფალი გადაადგილების კონტროლით;

ე.გ) ოჯახის წევრთან ან სხვა პირთან კომუნიკაციის, მათ შორის, მიმოწერისა და სატელეფონო კონტაქტის, შეზღუდვით ან კონტროლით;

ე.დ) იძულებითი ან დამაშინებელი გარემოს შექმნით.

2. კოდექსის ამ და 143² მუხლების მიზნებისათვის პირის წინასწარგანზრახულ ექსპლუატაციაზე მის თანხმობას მნიშვნელობა არ აქვს.

3. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციით და ჯარიმით.

1

I. ზოგადი დებულებანი. ადამიანით ვაჭრობა საერთაშორისო ხასიათის ორგანიზებული დანაშაულია⁹⁶. იგი მთელ მსოფლიოში ერთ-ერთი ყველაზე მძიმე დანაშაულია, რომელიც უხეშად არღვევს ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს⁹⁷. ადამიანით ვაჭრობის, განსაკუთრებით, ბავშვთა სექსუალური ექსპლუატაციის წინააღმდეგ ბრძოლა ევროპამ ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის 90-იან წლებში დაიწყო. 1997 წლის 24 თებერვალს ევროკავშირის საბჭომ ამ საკითხზე სპეციალური ზომები მიიღო, რამაც სათავე დაუდო ადამიანთა ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძო-

96 იხ. Schönke A., Schröder H., Strafgesetzbuch, Kommentar, 27 Auflage, Verlag C.H. Beck, München, 2006, Rn. 2, S. 1965.

97 იხ. ტურავა მ., კომენტარი: სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, გამყრელიძე ო., (რედ.), თბ., 2008, გვ. 116.

ლას სხვადასხვა ქვეყანაში⁹⁸. ტრეფიკინგი ძირითადად ტრანსნაციონალურ დანაშაულთა ჯგუფში შემავალი დანაშაულია, რომელსაც გამოვლენის სხვადასხვა ფორმა გააჩნია. აქედან, ყველაზე უფრო მძიმე ფორმებს სექსუალური ექსპლუატაცია წარმოადგენს, სოციალურად დაუცველ პირთა მოტყუება, მათი იძულება იმუშავონ მონურ პირობებში. ძირითადად, ამ დანაშაულის მსხვერპლები ქალები და ბავშვები არიან, რამაც იძულებული გახადა ევროკავშირის საბჭო ამ საკითხზე ჩარჩო გადანაცვეტილება მიეღო⁹⁹. მე-20 საუკუნის ბოლოს საქართველოში ადამიანით ვაჭრობის, როგორც ორგანიზებული დანაშაულის ერთ-ერთი ფორმის, აღმოცენება დაკავშირებულია საბჭოთა კავშირის დაშლის პროცესებთან¹⁰⁰, თუმცა ეს ისე არ უნდა იქნეს გაგებული, რომ ამ დანაშაულის ცალკეულ შემთხვევებს მანამდე არ ჰქონია ადგილი, არამედ „საბჭოთა კედლის“ ნგრევამ და გარკვეული პერიოდი უკონტროლო ვითარებამ კარგი სასათბურე პირობები შეუქმნა ორგანიზებული დანაშაულებრივი გაერთიანებების შექმნას.

2

ეროვნულ დონეზე ადამიანით ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლა საერთაშორისო-სამართლებრივი და ევროპული ვალდებულებებით არის ნაკარნახევი. ადამიანით ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის თვალსაზრისით, ეროვნული სამართლებრივი მექანიზმების შექმნას წინ უძღვოდა მნიშვნელოვანი საერთაშორისოსამართლებრივი რეგულაციების ჩამოყალიბების პროცესი.

3

ინსტიტუციურ დონეზე შექმნილია ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ მიმართული ღონისძიებების განმახორციელებელი საუნყებათაშორისო საკოორდინაციო საბჭო (შემდგომში - საბჭო), რომელსაც ხელმძღვანელობს საქართველოს იუსტიციის მინისტრი. საბჭო კოორდინაციას უწევს ტრეფიკინგის საკითხებზე მომუშავე სამთავრობო უწყებების მუშაობას, მონიტორინგს ახორციელებს ეროვნული სამოქმედო გეგმის ჯეროვან შესრულებაზე, მსხვერპლთა დაცვისა და დახმარების, დანაშაულის პრევენციისა და სისხლისსამართლებრივი დევნის წარმოების მიზნით შეიმუშავებს რეკომენდაციებსა და, საჭიროების შემთხვევაში, საკანონმდებლო ცვლილებებს, ასევე, ამზადებს სამოქმედო გეგმის შესრულების პერიოდულ და საბოლოო ანგარიშებს. ასევე, შექმნილია ადამიანის ვაჭრობის მსხვერპლთა დაცვისა და მხარდაჭერის სახელმწიფო ფონდი. ამასთან შემუშავებულია ეროვნული სამოქმედო გეგმა და შესაბამისად, ადამიანთა ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლა პოლიტიკურად პრიორიტეტულ საქმედ არის გამოცხადებული.

4

2000 წლის 15 ნოემბრის გაეროს კონვენციის „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“¹⁰¹ და მის დამატებითი ოქმის „ადამიანით, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების ვაჭრობის წინააღმდეგ

98 იხ. ტურავა მ., ევროპული სისხლის სამართალი, თბ., 2010, გვ. 57.

99 იხ. ტურავა მ., ევროპული სისხლის სამართალი, თბ., 2010, გვ. 57.

100 იხ. ჯიშკარიანი ბ., ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში, თბ., 2013, გვ. 53.

101 აღნიშნული კონვენცია საქართველოში ძალში შევიდა 2006 წლის 5 ოქტომბერს.

ბრძოლის, მათ დასჯადობის და ასეთი ქმედებების თავიდან აცილების შესახებ“ მე-3 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტში პირველად გაჩნდა ადამიანით ვაჭრობის დეფინიცია, სადაც ადამიანით ვაჭრობის სამი ძირითადი ელემენტი გამოყოფილი: 1) გადაბირება, ტრანსპორტირება, გადაყვანა, შეფარება ან მიღება; 2) ამასთან, სრულწლოვანი დაზარალებულის წინააღმდეგ ისეთი კვალიფიციური ხერხები იქნა დასახელებული, როგორიც არის მუქარა, ძალის ან იძულების სხვა საშუალებების გამოყენება, მოტაცება, თაღლითობა, მოტყუება, ძალაუფლების ან პირის უმწიფობის ბოროტად გამოყენება ან იმ პირის თანხმობის მისაღწევად თანხის ან სხვა სარგებლის მიცემა ან მიღება, ვისი დამოკიდებულების ქვეშა იმყოფება მეორე პირი, ამ ადამიანთა ექსპლუატაციის მიზნით; 3) აღნიშნული ოქმის თანახმად, დამნაშავე ადამიანით ვაჭრობის ამსრულებლად მაშინ ჩაითვლება, თუ მას მსხვერპლის მიმართ **ექსპლუატაციის მიზანი** ამოძრავებს, რომელიც გულისხმობს სხვათა პროსტიტუციის ექსპლუატაციას ან სქესობრივი ექსპლუატაციის სხვა ფორმას, იძულებით შრომას ან მომსახურებას, მონობას ან მონობის მსგავს მდგომარეობას, მონური შრომას ან ორგანოთა გადანერგვას¹⁰²; მოცემული ოქმის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, **თუ გამოყენებულია ამ მუხლის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული რომელიმე საშუალება**, ადამიანთა ტრეფიკინგის მსხვერპლის თანხმობას აღნიშნული ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ **მის წინასწარ განზრახულ ექსპლუატაციაზე მნიშვნელობა არ უნდა მიენიჭოს**. მოცემული ოქმის მე-5 მუხლი ტრეფიკინგად მიიჩნევს მხოლოდ განზრახ ქმედებებს და დასჯადაც აცხადებს ტრეფიკინგის მცდელობას და თანამონაწილეობას.

5

2005 წლის 16 მაისს მიღებულია „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენცია, რომელიც 2008 წლის პირველ თებერვალს შევიდა ძალაში. ამ კონვენციის მე-4 მუხლის თანახმად: ა) „ადამიანებით ვაჭრობა“ ნიშნავს ექსპლუატაციის მიზნით პირთა სამუშაოზე აყვანას, ტრანსპორტირებას, გადაცემას, თავშესაფრის მიცემას ან მიღებას¹⁰³, მუქარის ან

102 ადამიანთა ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის ოქმის შემუშავების დროს სახელმწიფოები ადრე ერთიანი იყვნენ იმაში, რომ ოქმში ტრადიციული პროსტიტუციის გარდა, ექსპლუატაციის ისეთი ფორმები უნდა შესულიყო, როგორიც არის იძულებითი შრომა და იძულებითი ქორწინება. სადავო დარჩა ანაზღაურებადი პროსტიტუციის საკითხი. არ იყო ერთიანობა იმაში, რომ პირის დაყოლიება პროსტიტუციის მიზნით მუქარის, ძალადობის და მოტყუების გარეშე უნდა მიჩნეულიყო თუ არა ადამიანთა ვაჭრობად. ერთი ნაწილი მიიჩნევდა, რომ ოქმის მოქმედების არეალი გაფართოებულიყო და პროსტიტუციის ყველა ფორმა მოეცვა, რადგან ისინი არგუმენტად იმას ასახელებდნენ, რომ დამნაშავეები ყოველთვის გააპროტესტებენ იმას, რომ მათ დაზარალებულის თანხმობა წინასწარ ჰქონდათ. საპირისპირო მოსაზრება იმ პოზიციაზე იდგა, რომ ნებაყოფლობითი პროსტიტუცია ადამიანთა ვაჭრობისგან გამოვლენილიყო. აღადგინა ვაჭრობის ოქმის ბოლო ვარიანტი გახდა კომპრომისი, რომელშიც პროსტიტუცია, როგორც აღნიშნული ქმედების საგანი, მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიიჩნევა, თუკი „სხვათა პროსტიტუციაში ჩართვა“ განხორციელდება ზემოთ დასახელებული ხერხების საფუძველზე. იხ. **Louise Herz A.**, Menschenhandel, eine empirische Untersuchung zur Strafverfolgungspraxis, 2005, გვ. 19.

103 თავშესაფრის მიცემა ან მიღება სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლებში გამოხატულია ტერმინში „შეფარება“, რომლის დასჯადობაზე ქართულ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმულია კონტრარაზი. კრიტიკის ავტორს მიაჩნია, რომ „თუ ვინმემ ადამიანი შეიფარა განსაცდელიდან (ვთქვათ, უსახლკარო, უმუშევარი, მშვიერი, ვისაც შიმშილისგან და სიცხისგან განსაცდელი ელოდება) და იხსნა იგი ამ ხიფათისგან, ასეთ ადამიანს არ შეიძლება ბრალად შეერაცხოს ამ პირის ექსპლუატაცია მაშინაც კი, თუ იგი შეფარებულს გამოიყენებს გარკვეული სამუშაოს შესრულებისათვის“. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართ-

ძალის ან იძულების სხვა ფორმის გამოყენების, მოტაცების, თაღლითობის, მოტყუების, ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების, ან უმწეო მდგომარეობით სარგებლობის ან საზღაურის ან სარგებლის მიცემის ან მიღების გზით, რომლის მიზანია იმ პირის თანხმობის მიღება, რომელიც ახორციელებს კონტროლს სხვა პირზე. **ექსპლუატაცია**, ყველაზე შეზღუდული განმარტებით, მოიცავს სხვა პირის ექსპლუატაციას პროსტიტუციის მიზნით ან სექსუალური ექსპლუატაციის სხვა ფორმებს, იძულებით შრომას ან მომსახურებას, მონურ ან სხვა მსგავს მდგომარეობაში ჩაყენებას, ყმობას ან ორგანოების ამოცლას; ბ) „ადამიანით ვაჭრობისას“ მსხვერპლის თანხმობა გამოყენება ამ მუხლის (ა) ქვეპუნქტით გათვალისწინებული მიზნებისათვის არ ჩაითვლება ნამდვილად, თუ ეს თანხმობა მიღებულ იქნა (ა) ქვეპუნქტში მითითებული რომელიმე საშუალებით.

6

ადამიანით ვაჭრობის წინააღმდეგ სამართლებრივი ბრძოლა, საქართველოში ჯერ კიდევ 2003 წლიდან დაიწყო. 2003 წლის 6 ივნისის კანონით სისხლის სამართლის კოდექსში, კერძოდ, ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში გაჩნდა ახალი ნორმები 143¹ და 143² მუხლების სახით, ხოლო შედარებით გვიან, კერძოდ, 2007 წლის 8 მაისის კანონით ამ ნორმებს დაემატა კიდევ ერთი ნორმა სსკ-ის 143³ მუხლის სახით. სსკ-ის 143¹ მუხლი ეხება ადამიანით ვაჭრობას (ტრეფიკინგი), სსკ-ის 143² მუხლი - არასრულწლოვნით ვაჭრობას (ტრეფიკინგი), ხოლო სსკ-ის 143³ მუხლი ეხება ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის (დაზარალებულის) მომსახურებით სარგებლობას.⁷

7

სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლებმა 2003 წლიდან, ხოლო სსკ-ის 143³ მუხლმა 2007 წლიდან მოყოლებული რამდენიმე ცვლილება განიცადა, რის საფუძველზეც მოხდა ობიექტური და სუბიექტური ნიშნების გაფართოვება, რითაც კიდევ უფრო გაიზარდა იმ ქმედებათა კრიმინალიზაციის არეალი, რომელიც ადრე დანაშაულად საერთოდ არ ითვლებოდა ანდა სხვა დანაშაულად მიიჩნეოდა, ასევე ცვლილებები შეეხო პასუხისმგებლობის სიმძიმეს. მაგალითად, ბოლო ცვლილებით მოცემულ მუხლებში ცალკე ქვეპუნქტი ჩაემატა და პასუხისმგებლობა დამძიმდა წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაულისთვის. ადამიანით ვაჭრობასთან (ტრეფიკინგთან) დაკავშირებით დასახელებული ნორმების გარდა, სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობს სხვადასხვა რეგულაციები (იხ. მაგალითად, სსკ-ის 371-ე, 375-ე და სხვა მუხლები).

თლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 295. ასეთი მსჯელობა უფრო მეტ კონკრეტიკას მოითხოვს, რადგან პრაქტიკაში ძალიან რთულდება ექსპლუატაციის მიზნის დადგენა. წინააღმდეგ შემთხვევაში შეიძლება გარკვეული შეუსაბამობა დადგინდეს დასახელებული კონვენციის ძირითად მოთხოვნებთან, რადგან მოცემული საერთაშორისო აქტის მიზანი სწორედ ის გახლავთ, რომ მონაწილე ქვეყნებმა ადამიანისთვის თავშესაფრის მიცემა ექსპლუატაციის მიზნით დასჯად ქმედებად უნდა გამოცხადონ, რასაც უპასუხა ქართველმა კანონმდებელმა და სსკ-ის 143¹-ე და 143²-ე მუხლებში ეს ქმედება დასჯადად გამოაცხადა. ის, რომ ადამიანი ადამიანს შეიფარებს და განსაცდელისგან იხსნის, რასაკვირველია, ეს კეთილშობილური საქმეა და სამართლებრივად გამართლებული საქციელია, თუმცა ეს ადამიანს არ ანიჭებს მორალურ და სამართლებრივ უფლებას შეფარებულის მიმართ შემდეგ ეტაპზე ექსპლუატაცია განახორციელოს. სწორედ ასეთი სოციალური ურთიერთობის მანკიერი პრაქტიკის აღმოფხვრას ემსახურება მოცემული კონვენცია და საქართველოს კანონმდებლობა.

2006 წლის 28 აპრილს მიღებული საქართველოს კანონი „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს სახელმწიფო პოლიტიკას ადამიანით ვაჭრობის თავიდან აცილების, მის წინააღმდეგ ბრძოლისა და ადამიანით ვაჭრობის მხვერპლთა, დაზარალებულთა დაცვის, დახმარებისა და რეაბილიტაციის სფეროებში ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულისა და კორუფციის წინააღმდეგ ბრძოლის და ადამიანის უფლებების დაცვის სფეროებში საქართველოს კონსტიტუციით და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით და შეთანხმებებით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესაბამისად („ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“).

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური და იურიდიული პირი.

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. ადამიანით ვაჭრობის დანაშაულად გამოცხადება ისეთი სამართლებრივი სიკეთის დაცვის აუცილებლობით არის ნაკარნახევი, რომელსაც საკმაოდ მოცულობითი ხასიათი გააჩნია და მათი დაცვის ვალდებულება ნაციონალურ დონეზე საერთაშორისოსამართლებრივი მოთხოვნებიდან გამომდინარეობს (მაგალითისთვის იხ.: გაეროს კონვენცია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“, და მისი დამატებითი ოქმი „ადამიანთა, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მათ დასჯადობის და ასეთი ქმედებების თავიდან აცილების შესახებ“. ასევე, ევროპის საბჭოს კონვენცია „ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“). ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლის კანონი განსაზღვრავს ტრეფიკინგის მსხვერპლის ცნებას¹⁰⁴ და მიუთითებს იმაზე, რომ ეს არის პირი, რომელსაც ამ დანაშაულის შედეგად მიადგა მორალური, ფიზიკური და ქონებრივი ზიანი (დასახელებული კანონის მე-3 მუხლის „კ“ ქვეპუნქტი).

მაშასადამე, ადამიანით ვაჭრობის (სსკ-ის 143¹ მუხლი) დაცვის ძირითად სამართ-

¹⁰⁴ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 1431-ე მუხლი იყენებს ტერმინს დაზარალებული (სსკ-ის 1431-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „გ“ და მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტები), რომელიც „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „კ“ პუნქტიდან გამომდინარე, უფრო პროცესუალური ტერმინია. შესაბამისად, უფრო მართებული იქნებოდა, თუ კი სსკ-ის 1431-ე მუხლი ნაცვლად ტერმინისა „დაზარალებული“ გამოიყენებდა ტერმინს „მსხვერპლი“, რითაც სრულად უპასუხებდა ამავე მუხლის „კ“ ქვეპუნქტის და 2008 წლის ევროპის საბჭოს კონვენციის მოთხოვნებს. ამასთან, მსხვერპლი შეიძლება დაიყოს „ძირითად“ და „დამატებით“ მსხვერპლად. ძირითადი მსხვერპლი არის პირი, რომელიც ტრეფიკერის უშუალო სამიზნეს წარმოადგენს, ხოლო დამატებითი მსხვერპლი ყველა ის პირია, რომლებიც რამენაირად დაკავშირებული არიან ტრეფიკინგის დანაშაულთან და ამის შედეგად დაირღვა მათი უფლებები და თავისუფლებები. მაგალითად, ეს არის პირი, რომელიც ხელს უშლის ტრეფიკერს დანაშაულის ჩადენაში და სწორედ ამის გამო მან მიიღო რაიმე დაზიანება, ანდა ტრეფიკერმა ძირითად მსხვერპლზე ზემოქმედების მიზნით თავისუფლება აღუკვეთა მსხვერპლის შვილს და ა. შ.

ლებრივ სიკეთეს სრულწლოვანი ადამიანის (არასრულწლოვანს იცავს სსკ-ის 143² მუხლი) კონსტიტუციით აღიარებული (მსხვერპლის) უფლებები და თავისუფლებები წარმოადგენს, კერძოდ: ა) პირადი ცხოვრების თავისუფლება¹⁰⁵, მათ შორის, სქესობრივი თავისუფლება და ხელშეუხებლობა¹⁰⁶; ბ) გადაადგილების თავისუფლება და თავისუფლების უფლება¹⁰⁷, გ) ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის უფლება, დ) შრომითი უფლებები, ე) პირადი ხელშეუხებლობის უფლება, ვ) კულტურული ცხოვრების უფლება, ზ) ადამიანის პატივი და ღირსება¹⁰⁸ და თ) საკუთრების (ქონებრივი) უფლება.

12

რაც შეეხება დამატებით სამართლებრივ სიკეთეს, რომელიც ასევე დაცულია ტრეფიკინგისგან, მიეკუთვნება: ა) ემბრიონის/ფეტუსის¹⁰⁹ დაცვის და ნორმალური განვითარების უფლება (სსკ-ის 143¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). მართალია, საერთაშორისო კონვენციები¹¹⁰ და საქართველოს კონსტიტუცია პირდაპირ არ აწესებს ემბრიონის და ფეტუსის სიცოცხლის აბსოლუტური უფლების დაცვის მექანიზმებს, თუმცა სისხლის სამართლის კოდექსი უყურადღებოდ არ ტოვებს წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედებების ფაქტს და დამამძიმებელ გარემოებად აცხადებს ასეთ შემთხვევებს. მაშასადამე, ორსული ქალის მიმართ განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედების დროს სისხლის სამართალი ქალთან ერთად იცავს ემბრიონის/ფეტუსის ნორმალურ განვითარებას¹¹¹. ბ) ტრეფიკინგის დამატებით სამართლე-

105 პირადი ცხოვრების თავისუფლების ფარგლების შესახებ იხ: **ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ.**, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, **კოპალეიშვილი მ.** (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 497; ასევე, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 10 ივლისის №1/2/458 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - დავით სართანია და ალექსანდრე მაჭარაშვილი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ.“

106 იხ. **Schönke/Schröder**, Strafrechtsgesetz, Kommentar, 27 Auflage, Verlag C.H. Beck, München 2006, Rn. 7. s.1967.

107 იხ: **ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ.**, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, **კოპალეიშვილი მ.** (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 107-108. ასევე, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 10 ივლისის №1/2/458 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - დავით სართანია და ალექსანდრე მაჭარაშვილი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ.“

108 ადამიანის ღირსების სამართლებრივი დაცვის შესახებ იხ. **გოცირიძე ე.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 110.

109 **ემბრიონი** ეწოდება ჩასახვიდან რვა კვირის განმავლობაში დაუბადებელ ბავშვს, ხოლო **ფეტუსი** - შემდგომი პერიოდის განმავლობაში. ფეტუსის სიცოცხლის უფლებაზე ეროვნულ და საერთაშორისო კონსენსუსი, ჯერ კიდევ, არ არის მიღწეული. იხ. **გოცირიძე ე.**, სიცოცხლის დასაწყისი და დასასრული: ფეტუსისა და ევთანაზიის უფლებრივი საკითხები სტრასბურგის იურისპრუდენციის მიხედვით. სტატიათა კრებულში: „ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული და ეროვნული სისტემები“, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2007, გვ.: 49, 61, მე-20 სქოლიო.

110 ამის მიუხედავად, ზოგიერთ ავტორს გამოთქმული აქვს მოსაზრება, რომ „ბავშვის უფლებათა კონვენცია“ ჩასახვის მომენტიდან იცავს სიცოცხლის უფლებას. იხ. **ჭელიძე ლ.**, სიცოცხლის უფლება ფეტუსისათვის, სტატიათა კრებულში: „ადამიანის უფლებათა დაცვა ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში“, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2002, გვ. 56.

111 მართალია, ფეტუსის სიცოცხლის უფლება არ არის აბსოლუტურად დაცული, თუმცა მისი

ბრივ სიკეთეს წარმოადგენს ასევე მსხვერპლის ჯანმრთელობა და სიცოცხლე (სსკ-ის 143¹-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი და მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).

13

1.3. ქმედება. სისხლის სამართლის თეორიაში პირობითად ტრეფიკინგის განხორციელების **სამ ეტაპს** გამოყოფენ¹¹². კერძოდ, მსხვერპლის რეკრუტირება (შერჩევა), მსხვერპლის ტრანზიტი და ექსპლუატაცია¹¹³.

14

აქედან გამომდინარე, გამოყოფილია დამნაშავეთა შემდეგი კატეგორიები: ა) **შემკრები** ახდენს მსხვერპლთა რეკრუტირებას; ბ) **გამცილებელი** ახორციელებს საზღვარზე გადაყვანას; გ) **ექსპლუატატორი** ახდენს ადამიანური რესურსების უკანონოდ გამოყენებას; დ) **შუამავალი** უზრუნველყოფს კავშირს შემკრებს, გადაყვანს და ექსპლუატატორს შორის; ე) **დამხმარე** ტრეფიკინგის სხვადასხვა ეტაპზე ახორციელებს დაცვას, ფალსიფიცირებული დოკუმენტების დამზადებას და ა. შ.; ვ) **მფარველი** ახორციელებს დაცვას სახელმწიფო, მათ შორის, სამართალდამცავი სტრუქტურებისაგან¹¹⁴.

15

ადამიანის ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) ძირითადი შემადგენლობა **ორი ალტერნატიული** ვარიანტისგან შედგება:

1) ადამიანის ყიდვა ან გაყიდვა, ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება;

2) აგრეთვე მუქარით, ძალადობით ან იძულების სხვა ფორმით, მოტაცებით, შანტაჟით, თაღლითობით, მოტყუებით, უმწეო მდგომარეობის ან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებით, საზღაურის ანდა სარგებლის მიცემის ან მიღების გზით იმ პირის თანხმობის მისაღწევად, რომელსაც სხვა პირზე ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია, ადამიანის გადაბირება, გადაყვანა, გადამალვა, დაქირავება, ტრანსპორტირება, გადაცემა, შეფარება ანდა მიღება.

ღირსების აბსოლუტური დაცვა უზრუნველყოფილია. **გოცირიძე ე.,** კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 109.

112 ადამიანით ვაჭრობის შემადგენლობის განხორციელების, კერძოდ, გადაბირების, გადაყვანის და ექსპლუატაციის დანაშაულის სტადიებად მოხსენიება, ეწინააღმდეგება თავად დანაშაულის ჩადენის სტადიის არსს. სისხლის სამართლის მეცნიერებაში დანაშაულის ჩადენის სტადიები დაუმთავრებელი დანაშაულის დახასიათებისას გამოიყენება, ხოლო ტრეფიკინგის განხორციელების დროს თითოეული ქმედება (მაგალითად, გადაბირება) არა თუ დანაშაულის სტადიას, არამედ ცალკე აღებული უკვე დამთავრებულ დანაშაულს წარმოადგენს. ამიტომ უმჯობესია თუკი გამოყენებული იქნება ტერმინი „ეტაპები“, რადგან ამ ტერმინს მატერიალური სისხლის სამართლის ნორმები არ იცნობს და შესაბამისად, მატერიალურ ნორმებთან წინააღმდეგობრიობაც ამით აღმოიფხვრება. შეად. **მესხი მ.,** ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 13; 123.

113 ტრეფიკინგის ეტაპების შესახებ დანვრლებით იხ. **ტურავა მ.,** დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, **გამყრელიძე ო.,** (რედ.), თბ., 2008, გვ. 122.

114 იხ. **ტურავა მ.,** სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, **გამყრელიძე ო.,** (რედ.), თბ., 2008, გვ. 121.

აღსანიშნავია ის, რომ დასახელებული ნორმა, მიუხედავად მასში არსებული ალტერნატიული ქმედებებისა, წარმოადგენს **ერთიან დანაშაულს**, რაც იმას გულისხმობს, რომ ნორმაში მოცემული ქმედებებიდან, შესაძლებელია, მხოლოდ ერთი ან მეტი ქმედება განხორციელდეს, რაც გავლენას ვერ მოახდენს მის ერთიან ბუნებაზე¹¹⁵.

დანაშაულის ძირითად შემადგენლობაზე დაკვირვება აჩვენებს, რომ სახეზეა ქმედებები და მათი ჩადენის ხერხები. პირველ ალტერნატიულ ვარიანტში ძირითად ქმედებებს წარმოადგენს: *ყიდვა, გაყიდვა, სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება*. აღნიშნულ ქმედებებს **არ სჭირდება** დანაშაულის ჩადენის ხერხები. მეორე ალტერნატიულ ვარიანტში ძირითად ქმედებებს მიეკუთვნება: *გადაბირება, გადაყვანა, გადამალვა, დაქირავება, ტრანსპორტირება, გადაცემა, შეფარება ანდა მიღება*. ამ უკანასკნელ ქმედებებს **ესაჭიროება** დანაშაულის ჩადენის ხერხები. ესენია: *მუქარით, ძალადობით ან იძულების სხვა ფორმით, მოტაცებით, შანტაჟით, თაღლითობით, მოტყუებით, უმწეო მდგომარეობის ან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებით, საზღაურის ანდა სარგებლის მიცემის ან მიღების გზით იმ პირის თანხმობის მისაღწევად, რომელსაც სხვა პირზე ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია*.

ა) ადამიანის ყიდვა ან გაყიდვა.¹¹⁶ სსკ-ის 143¹ მუხლი დასჯადად აცხადებს ადამიანის ყიდვას ან გაყიდვას¹¹⁷, რომელიც თავისთავად უკანონო ხასიათის არის, რადგან კანონმდებელი იქვე მიუთითებს სხვა უკანონო გარიგებაზე. ადამიანის ყიდვა ან გაყიდვა შეიძლება მოხდეს ნაღდი ან უნაღდო ანგარიშსწორებით, რაიმე ქონებაში გაცვლით ან რაიმე ფულადი ან ქონებრივი ვალდებულებაში ჩათვლით¹¹⁸.

¹¹⁵ ანალოგიური პოზიცია იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 288.

¹¹⁶ საქართველოში ადამიანის ყიდვა-გაყიდვის ისტორიული მიმოხილვის შესახებ იხ.: **ლობჯანიძე გ.**, ტრეფიკინგის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2006, გვ. 16; **რეხვიაშვილი მ.**, იმერეთის სამეფო, 1462-1810, თბ., 1989, გვ. 401.

¹¹⁷ ლიტერატურაში გამოთქმულია აზრი იმის შესახებ, თითქოს, დასახელებულ მუხლში არ არის მითითებული ადამიანის ყიდვა-გაყიდვის უკანონობაზე, თუმცა ამ ქმედების უკანონო ხასიათი ისედაც იგულისხმება. ეს აზრი არ არის გასაზიარებელი, რადგან სსკ-ის 143¹ მუხლში ყიდვა-გაყიდვის უკანონობაზე პირდაპირ მიუთითებს და ეს კარგად ჩანს წინადადებაში ან „სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება“. მაშასადამე, კანონმდებელი სანიმუშოდ ჩამოთვლის გარიგების სახეებს: ყიდვა ან გაყიდვა, და შემდეგ მიუთითებს სხვა უკანონო გარიგების შესახებ, მაშასადამე, წინადადება სხვა უკანონო გარიგება თავისთავში მოიცავს ყიდვა-გაყიდვასაც და სხვა სახის გარიგებებსაც. შეად.: **თოდუა ნ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 284; **მესხი მ.**, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 108.

¹¹⁸ სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ადამიანის ყიდვა-გაყიდვის არსი შედარებით ვიწროდ არის ახსნილი. შეად.: **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 288-289; **თოდუა ნ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების

ბ) სხვა უკანონო გარიგება გულისხმობს ყველაფერ იმას, რაც უკანონო ყიდვა-გაყიდვას არ წარმოადგენს. ასეთი შეიძლება იყოს სამენარმეო ან სხვა საქმიანობაში ხელშეწყობა, შემოსავლიდან გარკვეული პროცენტის გადახდა¹¹⁹, რაიმე არამატერიალური სიკეთის დაპირება ან გადაცემა (მაგალითად, ჰპირდება წიგნის, ნაშრომის ან სხვა მსგავსი რამის დაწერას ან გადასცემს ასეთი დაპირების საგანს).

როგორც აღინიშნა, **ადამიანის ყიდვა ან გაყიდვა ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება** არ არის აუცილებელი სსკ-ის 143¹ მუხლში მითითებული ხერხებით განხორციელდეს¹²⁰.

ადამიანის ყიდვის ან გაყიდვის ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელების დროს გარიგება შესაძლებელია შედგეს როგორც თავად მსხვერპლთან, ასევე, მესამე პირთან. იმ შემთხვევაში, თუ უკანონო გარიგება დაიდება მსხვერპლთან და ეს უკანასკნელი გარიგების შესაბამის სიკეთეს მიიღებს (მაგალითად, არაადეკვატურ ანაზღაურებას), თუნდაც მისი წინასწარი თანხმობით ექსპლუატაციაში ჩაბმით, ეს, რასაკვირველია, არ გამოირიცხავს ასეთი ქმედების 143¹ მუხლით კვალიფიკაციას¹²¹.

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომლის მიხედვით, ადამიანის ყიდვა-გაყიდვის დროს დამნაშავე „საზღაურს“ გადასცემს არა უშუალოდ მსხვერპლს, არამედ მესამე პირს, თუნდაც დამნაშავეს მიღებული ჰქონდეს მსხვერპლის წინასწარი თანხმობა ექსპლუატაციაზე. ამ აზრის ავტორები თვლიან, რომ, იმ შემთხვევაში, თუ საზღაური უშუალოდ მსხვერპლმა მიიღო, მაშინ ტრეფიკინგი გამოირიცხება¹²². ასეთი მიდგომა ეწინააღმდეგება კონვენციის მოთხოვნებს და ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთიან სულისკვეთებას. საერთაშორისო კონვენციები და ნაციონალური რეგულაციები პირდაპირ მიუთითებენ იმაზე, რომ ტრეფიკინგის დასჯადობაზე გავლენას ვერ მოახდენს მსხვერპლის წინასწარი თანხმობა მის ექსპლუატაციაზე. ამდენად, თუ, მაგალითად, ა.

კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 283-284; **მესხი მ.**, ადამიანი ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 107-108.

119 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 289.

120 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 289.

121 შეად. **თოდუა ნ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგუელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 285-286.

122 შეად. **თოდუა ნ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგუელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 285-286.

თანახმაა იმაზე, რომ ერთჯერადად გარკვეული საზღაური მიიღოს ბ-სგან, რათა იგი ამ უკანასკნელმა ჩართოს პროსტიტუციაში და ამ გზით მიღებული თანხა სისტემატიურად გადაუხადოს ბ-ს, რასაკვირველია, ეს არ გამოორიცხავს ტრეფიკინგის შემადგენლობას.

23

რაც შეეხება *მსხვერპლის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების* განხორციელებასთან დაკავშირებულ დასკვნას, რომლის მიხედვითაც, ამ დროს დამნაშავე უკანონო გარიგებას დებს არა თავად მსხვერპლთან, არამედ მესამე პირთან, რადგან კანონში წერია „მის მიმართ“ და არა „მასთან“¹²³, ასევე ეწინააღმდეგება ზემოთ დასახელებული კონვენციების მოთხოვნებს. სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი ნორმის ამგვარი ჩანაწერი აუცილებელია განიმარტოს კონვენციის მიზნიდან გამომდინარე და არა მისი სიტყვა-სიტყვითი განმარტების საფუძველზე¹²⁴.

24

სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, რომ უშუალოდ მსხვერპლთან კონტაქტი გაგებულია, როგორც „მსხვერპლის მიმართ უკანონო გარიგება“, რაც სავსებით შეესაბამება კონვენციების მოთხოვნებს¹²⁵.

25

ადამიანის ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) შემადგენლობის პირველი ალტერნატიული ვარიანტი (ყიდვა-გაყიდვა ან სხვა უკანონო გარიგება) *დამთავრებულად* მიიჩნევა მაშინ, როდესაც მსხვერპლი დამნაშავის სრული კონტროლის ქვეშ მოექცევა. წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი ექნება დაუმთავრებელ დანაშაულს.

26

გ) გადაბირება, როგორც სსკ-ის 143¹ მუხლის ძირითადი შემადგენლობის განხორციელების ერთ-ერთი ქმედება, სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში 143¹ მუხლის შემოღებისთანავე გამოცხადებული იყო ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) ერთ-ერთ ქმედებად, რაც ნაკარნახევია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ გაეროს 2000 წლის 15 ნოემბრის კონვენციის დამატებითი ოქმის - „ადამიანთა, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მათ დასჯადობის და ასეთი ქმედებების თავიდან აცილების შესახებ“ - მე-3 მუხლის შინაარსით.

27

ტრეფიკინგში გადაბირება გულისხმობს მსხვერპლთა წინასწარ შერჩევას და სსკ-ის 143¹ მუხლში ჩამოთვლილი სხვადასხვა ხერხის დახმარებით მათ დაყოლიებას

123 იხ.: თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 258; მესხი მ., ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 109.

124 ნორმის ინტერპრეტაციის თანამედროვე მეთოდების შესახებ იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 35-36.

125 იხ. თბილისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2006 წლის 12 ივნისის №1/ა-141-ე გადაწყვეტილება.

ექსპლუატაციაში ჩასაბმელად¹²⁶.

28

1-ლი მაგალითი: ა. დაემუქრა ბ-ს, რომ, თუ იგი არ ჩაებმებოდა პროსტიტუციაში და ამ გზით მიღებულ შემოსავალს არ მისცემდა, იგი მის შვილს თავისუფლებას აღუკვეთდა. ა. იძულებული იყო დათანხმებოდა ბ-ს წინადადებას.

მაშასადამე, ბ-მ მუქარის გამოყენებით ა. გადაიბირა ექსპლუატაციაში ჩასაბმელად.

29

გადაბირება შეიძლება განხორციელდეს როგორც ძალისმიერი, ასევე არაძალისმიერი მეთოდებით. თუ დამნაშავემ მსხვერპლი გადაიბირა სსკ-ის 143¹ მუხლში დასახელებული ხერხების დახმარების გარეშე, მაშინ, შესაძლებელია, ადგილი ჰქონდეს სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის პირველ ალტერნატიულ ვარიანტში მოცემულ ქმედებას, კერძოდ, მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელებას.

30

მე-2 მაგალითი: ტრეფიკერმა მსხვერპლი მისი შემდგომში ექსპლუატაციის მიზნით ჯერ სამსახურში აიყვანა და შემდეგ დაანინაურა, რითაც გადაიბირა გარკვეული მძიმე სამუშაოს შესრულებაზე.

31

ამ საკითხზე სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ზოგიერთი მეცნიერის მიერ გამოთქმულია არასწორი მოსაზრება, რომ ასეთ დროს, თითქოს, დანაშაულის შემადგენლობა საერთოდ არ არსებობს¹²⁷. ამასთან არიან მეცნიერები, რომლებიც ეჭვქვეშ აყენებენ ასეთ პოზიციას, თუმცა არ ასაბუთებენ თავიანთ მოსაზრებას¹²⁸.

32

დ) გადაყვანა, როგორც ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) ძირითადი შემადგენლობის განხორციელების ერთ-ერთი ქმედება სსკ-ის 143¹-ე მუხლის თავდაპირველ რედაქციაში იყო შეტანილი, რაც ასევე გაეროს კონვენციის დამატებითი ოქმის მე-3 ნაწილის შინაარსით იყო განპირობებული. გადაყვანა გულისხმობს მსხვერპლის ქვეყნის შიგნით ერთი ადგილიდან მეორე ადგილზე გადაადგილებას.

33

მე-3 მაგალითი: ა-მ ექსპლუატაციის მიზნით ბ-ე მოტყუებით თბილისიდან ბათუმში გადაიყვანა. გადაყვანა შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ფორმით და საშუალებით.

126 იხ. თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 288.

127 იხ. თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 288.

128 იხ. მესხი მ., ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 110.

თუმცა, თუ მსხვერპლის გადაყვანა განხორციელდა ტრანსპორტით, მაშინ სახეზე იქნება არა გადაყვანა, არამედ ტრანსპორტირება¹²⁹.

ე) ტრანსპორტირება გადაყვანის მსგავსად წარმოადგენს სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ერთ-ერთ ქმედებას, რომელმაც 2006 წლის 25 ივლისის კანონით სსკ-ის 143¹ მუხლის შინაარსი კიდევ უფრო გაფართოვა და შეიძლება ითქვას, ობიექტური თვალსაზრისით, სრულ შესაბამისობაში მოვიდა „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ გაეროს 2000 წლის 15 ნოემბრის კონვენციის დამატებითი ოქმის – „ადამიანთა, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მათ დასჯადობის და ასეთი ქმედებების თავიდან აცილების შესახებ“ - მე-3 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ ობიექტურ ნიშნებთან.

ტრანსპორტირება გულისხმობს ქვეყნის შიგნით მსხვერპლის ერთი ადგილიდან მეორე ადგილზე გადაყვანას სხვადასხვა სახის სატრანსპორტო საშუალებით (იქნება ეს საქალაქო, საჰაერო თუ წყლის ტრანსპორტი). ამასთან, მნიშვნელობა არა აქვს ტრანსპორტს უშუალოდ დამნაშავე მართავს თუ სხვა პირი¹³⁰. შესაძლებელია, დამნაშავემ მსხვერპლი ისეთი ტრანსპორტით გადაიყვანოს, რომელსაც მართავს არაბრალეული პირი.

ვ) გადამალვა გულისხმობს მსხვერპლის მოთავსებას ისეთ ადგილას, სადაც შეუძლებელია მასთან დამნაშავეს ან თავად მსხვერპლისათვის არასაასურველი პირების კონტაქტი.

მე-4 მაგალითი: დამნაშავემ მსხვერპლი ერთ-ერთი სახლის სარდაფში რამდენიმე დღის მანძილზე გამოკეტა და არ მისცა თავისუფალი გადაადგილების უფლება, რათა შესაბამის მომენტში იგი სხვა პირისათვის გადაეცა მისი პროსტიტუციაში ჩაბმის მიზნით.

მე-5 მაგალითი: დამნაშავემ მოატყუა მსხვერპლი თითქოს დაასაქმებდა და ურჩია, რომ დასაქმებამდე მითითებულ შენობაში დამალულიყო, რათა პოლიციას საბუთის არქონის გამო არ დაეკავებინა იგი. სინამდვილეში, დამნაშავეს მსხვერ-

129 შეად.: თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 288. მესხი მ., ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 110; ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 203.

130 შეად.: თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 291-292; მესხი მ., ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 113; ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 203.

პლის დასაქმების ნაცვლად, მისი პროსტიტუციაში ჩაბმის მიზანი ამოძრავებდა.

39

ზ) დაქირავება სამოქალაქოსამართლებრივი გაგებით არის გარიგების ერთ-ერთი სახე, როდესაც ერთი პირი მეორე პირთან შეთანხმდება გარკვეული ანაზღაურების სანაცვლოდ შეასრულოს რაიმე სამუშაო ან გაუწიოს რაიმე სახის მომსახურება.

40

ტრეფიკინგის დროს ადამიანის დაქირავება გამოიხატება სწორედ ასეთ გარიგებაში, თუმცა იმ განსხვავებით, რომ ეს გარიგება **უკანონო ხასიათს** იღებს სსკ-ის 143¹ მუხლში ჩამოთვლილი ხერხებიდან და ექსპლუატაციის მიზნიდან გამომდინარე.

42

მე-6 მაგალითი: დამნაშავე მსხვერპლს მოტყუების გზით ჩააბამს მონურ შრომაში და არ აძლევს ანაზღაურებას ან ადეკვატურ ანაზღაურებას¹³¹ ან კიდევ ადეკვატური ანაზღაურების სანაცვლოდ მსხვერპლის სიცოცხლისათვის საშიშ სამუშაოს ასრულებინებს.

43

შესაძლებელია, დამნაშავე მსხვერპლის შრომისათვის ანაზღაურებას აძლევდეს არა უმუშაოდ მას, არამედ მესამე პირებს, მაგალითად, მშობლებს ან სხვა პირებს. თუ დაქირავებულ მსხვერპლს დამნაშავე ჩააბამს მონურ შრომაში, რა დროსაც მას არ აძლევს ადეკვატურ ანაზღაურებას, მაგრამ მსხვერპლის მიმართ არ იყენებს სსკ-ის 143¹ მუხლში მითითებულ რომელიმე ხერხს, შესაძლებელია, ასეთი შემთხვევა ასევე ჩაითვალოს ტრეფიკინგად, გამომდინარე მუხლში მითითებული „მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელების“ თვალსაზრისით¹³².

44

თ) გადაცემა. 2006 წლის 20 ივნისის კანონით სსკ-ის 143¹ მუხლს დაემატა ისეთი ობიექტური ნიშანი, როგორიც არის გადაცემა (დაქირავებასთან ერთად). აღნიშნული ქმედებას „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ

131 სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომლის მიხედვით, ანაზღაურების არაადეკვატურობა შეფასებითი ცნებაა და მხარეების შეთანხმებაზეა დამოკიდებული ის, თუ რამდენად ადეკვატურ ანაზღაურებაზე შეთანხმდებიან ისინი. იხ. **თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი.,** ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 291. თუმცა ეს მოსაზრება ისე არ უნდა გავიგოთ, რომ დამსაქმებელს გააჩნია სრული თავისუფლება, თუნდაც დაქირავებულის თანხმობით განსაზღვროს ანაზღაურების ოდენობა. მინიმალური ანაზღაურება არ უნდა იყოს საარსებო მინიმუმზე ნაკლები, ხოლო საარსებო მინიმუმის ოდენობა განისაზღვრება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით. იხ. **ფუტკარაძე ი., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 280.

132 განსხვავებული შეფასებები იხ. **თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი.,** ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 290-291.

ბრძოლის შესახებ“ გაეროს 2000 წლის 15 ნოემბრის კონვენციის დამატებითი ოქმის, - „ადამიანთა, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მათ დასჯადობის და ასეთი ქმედებების თავიდან აცილების შესახებ,“ მე-3 მუხლი არ იცნობს. თუმცა ისინი დასახელებულია „ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ 2005 წლის 16 მაისს ევროპის საბჭოს კონვენციის მე-4 მუხლში.

45

გადაცემა ნიშნავს ექსპლუატატორის ან სხვა პირისთვის ტრეფიკინგის მსხვერპლის ჩაბარებას¹³³. გადაცემის დროს შესაძლებელია მსხვერპლის როგორც ფიზიკურად ჩაბარება, ასევე მისი დოკუმენტების სხვა პირისათვის გადაცემა¹³⁴.

46

შესაძლებელია, მსხვერპლის გადაცემა წინ უძღვოდეს ან მოსდევდეს მსხვერპლის გადაბირებას, გადაყვანას, ტრანსპორტირებას ან დაქირავებას. მსხვერპლი შეიძლება ექსპლუატატორების ხელიდან ხელში გადადიოდეს, რა დროსაც დანაშაულის ერთიანობას უზრუნველყოფს ერთიანი განზრახვის არსებობა. მაშასადამე, გადაცემამ შესაძლოა განგრძობადი ხასიათი შეიძინოს. გადაცემის სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ ამ დროს სახეზეა აუცილებელი თანაამსრულებლობა.

47

ი) შეფარება. გაეროს ზემოაღნიშნული კონვენციის დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე, 2006 წლის 20 ივნისის კანონით სსკ-ის 143¹ მუხლში გაჩნდა ისეთი ქმედება, როგორიც არის შეფარება. შეფარება გულისხმობს მსხვერპლისათვის თავშესაფრის მიცემას სსკ-ის 143¹ მუხლში ჩამოთვლილი ხერხების დახმარებით, რა დროსაც თავშესაფრის მიმცემს ამოძრავებს ექსპლუატაციის მიზანი.

48

ამასთან, გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ შეფარება ვერ განხორციელდება ისეთი ხერხის დახმარებით, როგორიც არის, მაგალითად, მუქარა ან ძალადობა¹³⁵. სამაგიეროდ, იგი შეიძლება განხორციელდეს მოტყუებით¹³⁶, უმწეო მდგომარეობის ან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებით¹³⁷.

49

თუკი დამნაშავე იყენებს მოტყუების ხერხს და ჰპირდება მსხვერპლს, რომ სამუ-

133 იხ. თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 292.

134 იხ. Wolter J., Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch, Band IV, Auflage 8, Köln, 2012, Rn. 9. ციტირებულია: ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 203.

135 იხ. თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 295.

136 იხ. თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 293.

137 იხ. ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 204.

შაოს შესრულების სანაცლოდ მისცემს თავშესაფარს და სათანადო ანაზღაურებას, რაზეც მსხვერპლი თანხმდება, ხოლო დამნაშავე სინამდვილეში არ აპირებს ანაზღაურების მიცემას, სახეზე იქნება არა შეფარება, არამედ გადაბირება¹³⁸.

50

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ „თუ ვინმემ ადამიანი შეიფარა განსაცდელისგან და იხსნა იგი ამ ხიფათისგან, ასეთ ადამიანს არ შეიძლება ბრალად შეერაცხოს ამ პირის ექსპლუატაცია მაშინაც კი, თუ იგი შეფარებულს გამოიყენებს გარკვეული სამუშაოს შესრულებისათვის“¹³⁹. ამგვარი განმარტება ეწინააღმდეგება გაეროს და ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციების მოთხოვნებს, რადგან მოცემული საერთაშორისო აქტების მიზანი სწორედ ის გახლავთ, რომ მონაწილე ქვეყნებმა ადამიანისათვის თავშესაფრის მიცემა ექსპლუატაციის მიზნით დასჯად ქმედებად გამოაცხადონ, რაც ქართველმა კანონმდებელმა და სსკ-ის 143¹ მუხლში (ასევე 143² მუხლში) ცვლილების სახით განახორციელა. ის, რომ ადამიანი ადამიანს შეიფარებს და განსაცდელისგან იხსნის, რასაკვირველია, ეს კეთილშობილური საქმე და გამართლებული საქციელია, თუმცა ადამიანს ეს არ ანიჭებს მორალურ და სამართლებრივ უფლებას შეფარებულის მიმართ ექსპლუატაცია განახორციელოს. სწორედ ასეთი სოციალური ურთიერთობის მანკიერი პრაქტიკის აღმოფხვრას ემსახურება მოცემული კონვენცია და ნაციონალური კანონმდებლობა. მაგალითად, თუ ა.-მ შეიფარა ბ. და იხსნა განსაცდელისგან, ხოლო ამის შემდეგ მას გაუჩნდა შეფარებულის მონურ შრომაში ჩართვის მიზანი, რითაც მან ისარგებლა მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობით და დაიყოლია იგი, სახეზე იქნება ტრეფიკინგი გამოხატული არა შეფარებაში, არამედ გადაბირებაში მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობის გამოყენებით.

51

ი) მიღება გულისხმობს სხვა დამნაშავეს მიერ უკვე გადაბირებული, გადაყვანილი, დაქირავებული და ა.შ. მსხვერპლის მიღებას ექსპლუატაციის მიზნით. მიღება შესაძლებელია განხორციელდეს ნორმაში მოცემული შესაბამისი ხერხებით.

52

მიღების სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ ამ დროს სახეზეა აუცილებელი თანაამსრულებლობა.

53

ზემოთ დასახელებული ქმედებები შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც **აქტიური (მოქმედებით), ასევე პასიური (უმოქმედობით) ფორმით**.

54

ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) ძირითადი შემადგენლობის მეორე ალტერნატიულ ვარიანტში ჩამოთვლილი ქმედებები (ადამიანის გადაბირება, გადაყვანა, გადამალვა, დაქირავება, ტრანსპორტირება, გადაცემა, შეფარება ანდა მიღება),

¹³⁸ იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 295.

¹³⁹ **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 295.

როგორც უკვე აღინიშნა, სსკ-ის 143¹ მუხლით რომ დაკვალიფიცირდეს, აუცილებელია ისინი განხორციელდეს ნორმაში მოცემული რომელიმე ერთ-ერთი ხერხის დახმარებით:

55

ა) მუქარა გულისხმობს დამნაშავეს მიერ მსხვერპლის ან მისი ახლობლის¹⁴⁰ დაშინებას მის მიმართ ჯანმრთელობის და სიცოცხლისათვის არასაშიში ფიზიკური ან ფსიქიკური ძალადობის გამოყენების დაპირებით. მაგალითად, ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა. თუკი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიშია ძალადობის მუქარა, მაშინ დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობა ხორციელდება. ამასთან, არა აქვს მნიშვნელობა მუქარა რეალურია თუ არა. საკმარისია, რომ ასეთმა მუქარამ მსხვერპლში გააჩინოს მისი სავარაუდო განხორციელების შიში.

56

ბ) ძალადობა არის ჯანმრთელობის და სიცოცხლისათვის არასაშიში ფიზიკური და ფსიქიკური ზემოქმედება. ფიზიკური ძალადობა ნიშნავს მსხვერპლის ან მისი ახლობლის სხეულის ხელშეუხებლობის დარღვევას, მაგალითად, ცემას ან სხვაგვარ ძალადობას. თუკი სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის საშიშია ძალადობა, მაშინ დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობა ხორციელდება. რაც შეეხება ფსიქიკურ ძალადობას, მასში იგულისხმება მსხვერპლისათვის ფსიქიკური დისკომფორტის მყისიერი შექმნა, მაგალითად, მსხვერპლისათვის ერთჯერადად დახურულ სივრცეში გამაყრუებელი მუსიკის ჩართვა¹⁴¹. მუქარა ან ძალადობა შეიძლება გამოყენებული იყოს სხვა პირის მიმართაც, რომელიც ხელს უშლის დამნაშავეს მსხვერპლის გადაყვანას, ტრანსპორტირებას, დამალვას და ა.შ.¹⁴².

57

გ) იძულების სხვა ფორმა, რომელიც გამოიხატება მსხვერპლის ან მისი ახლობლის უკიდურეს მდგომარეობაში ჩაყენებაში.

58

მე-7 მაგალითი: დამნაშავემ მსხვერპლს შეუწვიტა საკვები და იძულებული გახადა უფასოდ ემუშავა დამნაშავეს სასარგებლოდ.

მე-8 მაგალითი: დამნაშავემ სამსახურიდან გაუშვა მსხვერპლის შვილი, რათა მისი აღდგენის სანაცვლოდ მსხვერპლი ჩაბმულიყო პროსტიტუციაში.

59

დ) მოტაცება გულისხმობს მსხვერპლისთვის თავისუფლების აღკვეთას და ამ

140 ახლობელი - სიტყვის ამ მნიშვნელობით იგულისხმება ყველა ის პირი, რომლის ბედიც დაინტერესებულია მსხვერპლი. იხ. **თოდუა ნ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალმეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 298.

141 ტრეფიკინგის ობიექტური შემადგენლობის ხერხში, კერძოდ, „ძალადობაში“ არ შეიძლება მოაზრებული იყოს წამება, რადგან წამება, როგორც *jus cogens* ნორმა ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციის დროს მისი სხვა ნორმებით მოცვა დაუშვებელია. შეად. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 290.

142 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 290.

გზით მსხვერპლის გადაპირებას, გადაყვანას, ტრანსპორტირებას ა. შ. ექსპლუატაციის მიზნით.

60

ე) შანტაჟი ადამიანის მიმართ ფსიქიკური ზემოქმედებაა, რომლის შინაარსი გულისხმობს თვით მსხვერპლზე ან მის ახლობელზე მათი პატივისა და ღირსების შემლახავი ინფორმაციის გავრცელებას, რამაც, შესაძლებელია, მათ საზოგადოების თვალში სახელი შეუბღალოს. ამასთან, არა აქვს მნიშვნელობა რამდენად რეალურია ეს ინფორმაცია.

61

ვ) თაღლითობა სსკ-ის 143¹ მუხლის თავდაპირველ რედაქციაში გათვალისწინებული არ ყოფილა, როგორც დანაშაულის ჩადენის ხერხი. ეს ხერხი დანაშაულის შემადგენლობას მხოლოდ 2006 წლის 20 ივნისი კანონის საფუძველზე დაემატა, გამომდინარე გაეროს და ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციების მოთხოვნის საფუძველზე.

თაღლითობა, როგორც დანაშაულის შემადგენლობა გულისხმობს მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრების მიზნით სხვისი ნივთის დაუფლებას ან ქონებრივი უფლების მიღებას მოტყუებით (სსკ-ის 180-ე მუხლი), ხოლო ტრეფიკინგის დროს თაღლითობა გამოყენებულია დანაშაულის ჩადენის ხერხად, როგორც ექსპლუატაციის მიზნის მიღწევის საშუალება.

62

მე-9 მაგალითი: ა.-მ თაღლითურად გადაიფორმა ბ.-ს ქონება და მისი უკან დაბრუნების სანაცვლოდ მოსთხოვა მას ჩაბმულიყო მონურ შრომაში, რაზეც ბ. -მ თანხმობა გამოთქვა¹⁴³.

63

თაღლითობის ამგვარი გაგება ერთი შეხედვით კოლიზიაში მოდის სსკ-ის 143¹ მუხლში დასახელებულ ისეთ ხერხთან, როგორიც არის „იძულების სხვა ფორმა“, რომელშიც მოიაზრება ყველა ისეთი შემთხვევა, როდესაც მსხვერპლს დამნაშავე აღარ უტოვებს სხვა გზას, გარდა ერთისა: ჩაებას ექსპლუატაციაში, რათა მსხვერპლმა მიაღწიოს მისთვის სასურველ მიზანს. მაშასადამე, თაღლითობა, შანტაჟთან და მოტაცებასთან ერთად, თავსდება იძულების სხვა ფორმაში, ეს უკანასკნელი უფრო ფართო ცნებაა, თუმცა მისგან სწორედ იმ კონკრეტული და სპეციფიკური შინაარსით განსხვავდება, რაც ახასიათებს თაღლითობის, მოტაცების და შანტაჟის ხერხებს.

64

ზ) მოტყუების დროს დამნაშავეს მსხვერპლი შეცდომაში შეჰყავს სხვადასხვა სახის დაპირებით¹⁴⁴. მაგალითად, დამნაშავე მსხვერპლს მიძიმე სამუშაოს შესასრულებლად მაღალ ანაზღაურებას ჰპირდება, მაშინ, როდესაც მას არა აქვს 143 იხ.: თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 291; **ტურავა მ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, გამყრელიძე ო., (რედ.), თბ., 2008, გვ. 144.

144 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 291.

98

საზღაურის გადახდის მიზანი.

65

თ) უმწეო მდგომარეობის ან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება. ტრეფიკინგის შემადგენლობაში აღნიშნული ხერხი (ისევე, როგორც ზოგიერთი სხვა მათგანი) გადმოღებულია გაეროს და ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციებიდან. აღნიშნული ხერხი, ერთი შეხედვით, კოლიზიაშია სსკ-ის 143¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დამამძიმებელ გარემოებასთან, კერძოდ, „დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ან დამნაშავეზე მატერიალურად ანდა სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ“ (გამიჯვნა იხ. ქვემოთ).

66

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებაში მოაზრებულია კრიმინალური ავტორიტეტის ძალაუფლება¹⁴⁵. აქვე, ასევე შესაძლებელია დასახელდეს ოჯახში წევრებს შორის ურთიერთობის შემთხვევა, როდესაც ე. წ. ოჯახის უფროსი თავის „ძალაუფლებას“ იყენებს ბოროტად და ზეგავლენის ქვეშ აქცევს სხვა დანარჩენი ოჯახის წევრებს არა აშკარად გამოხატული ძალისმიერი მეთოდებით, არამედ ოჯახში დამკვიდრებული სუბორდინაციით (ე. წ. ოჯახის უფროსის იმიჯით).

67

ი) საზღაურის ანდა სარგებლის მიცემა ან მიღება იმ პირის თანხმობის მისაღწევად, ვისაც სხვაზე ზეგავლენის მოხდენა შეუძლია. აქ იგულისხმება შემდეგი შემთხვევები:

68

პირველი, პირი საზღაურს ანდა სარგებლს (იგულისხმება როგორც მატერიალური, ასევე არამატერიალური) **მისცემს** კონკრეტულ პირს, რათა ამ უკანასკნელმა მსხვერპლზე ზეგავლენა მოახდინოს.

69

მე-10 მაგალითი: ა-მ გარკვეული თანხა გადაუხადა ბ-ს, რის სანაცვლოდ ამ უკანასკნელმა დ. უნდა გადაიბიროს ექსპლუატაციის მიზნით მძიმე სამუშაოების შესასრულებლად.

70

მეორე, საზღაურის ან სარგებლის (იგულისხმება როგორც მატერიალური, ასევე არამატერიალური) **მიმღებმა** ანუ მოსყიდულმა პირმა მსხვერპლზე უნდა მოახდინოს ზეგავლენა.

71

მე-11 მაგალითი: ბ-მ ათი ათასი ამერიკული დოლარი აიღო ა-სგან, რის სანაცვლოდ ბ-ს დ. უნდა გადაეხადებინა პროსტიტუციისთვის. ამასთან, ბ.-ს ამოძრავებდა ექსპლუატაციის მიზანი.

145 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 292.

ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) ძირითადი შემადგენლობა **შედეგარეზე (ფორმალური) დელიქტია**. ეს იმას გულისხმობს, რომ შედეგი ტრეფიკინგის ობიექტურ შემადგენლობაში შეტანილი არ არის, თუმცა შედეგზეა მიმართული დამნაშავეს მიზანი. მაშასადამე, მსხვერპლის ექსპლუატაციაში ჩართვა არ წარმოადგენს ტრეფიკინგის ობიექტური შემადგენლობის ნიშანს, არამედ იგი დამნაშავეს მიზნით არის მოცული. ამდენად, ტრეფიკინგის დასრულებისთვის არ არის აუცილებელი ფაქტობრივი შედეგის დადგომა, კერძოდ, მსხვერპლის ჩართვა ექსპლუატაციაში.

ამ საკითხთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკაში იყო ისეთი შემთხვევა¹⁴⁶, როდესაც მსხვერპლი ყალბი პასპორტის საფუძველზე გაიყვანეს საზღვარგარეთ, თუმცა პასპორტში აღმოჩენილი სიყალბის გამო, მსხვერპლი უცხო ქვეყანიდან დეპორტირებულ იქნა საქართველოში. გამოძიებით კი დადგენილი იყო, რომ დამნაშავეთა ჯგუფი მსხვერპლის მიმართ მოქმედებდა ექსპლუატაციის მიზნით, კერძოდ, მათ განზრახული ჰქონდათ მსხვერპლის ჩაბმა პროსტიტუციაში. ამას ამყარებდა ის გარემოებაც, რომ მსხვერპლმა თავდაპირველად უარი განაცხადა საზღვარგარეთ წასვლაზე, რაზეც მის მიმართ დამნაშავეთა მხრიდან ადგილი ჰქონდა მუქარას და იძულებას წასულიყო საზღვარგარეთ, თუმცა მათ მიზანს ვერ მიაღწიეს. ამიტომ 2006 წლის 12 ივნისს თბილისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიამ დამნაშავეს დააკისრა პასუხისმგებლობა ადამიანით ვაჭრობისთვის სსკ-ის 143¹ მუხლის საფუძველზე¹⁴⁷. უზენაესმა სასამართლომ არ გაიზიარა მსჯავრდებულის დაცვის მოთხოვნა იმის თაობაზე, რომ მისი დაცვის ქვეშ მყოფს არ ჩაუდენია მოცემული დანაშაული, რადგან, როგორც უკვე ზემოთ აღინიშნა, ტრეფიკინგი დამთავრებულია სსკ-ის 143¹ მუხლში ჩამოთვლილი ერთ-ერთი ქმედების განხორციელების მომენტიდან და არ არის აუცილებელი რაიმე შედეგის დადგომა¹⁴⁸.

მაგრამ თუკი შედეგი მაინც დადგება, შესაძლებელია, კვალიფიკაცია შეიცვალოს და ქმედება დაკვალიფიცირდეს დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ ადამიანით ვაჭრობად. მაშასადამე, დამამძიმებელი გარემოებების ნაწილში ტრეფიკინგი **შედეგაღ** (მატერიალურ) დანაშაულად გადაიქცევა (სსკ-ის 143¹-ე მუხლის მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. სსკ-ის 143¹-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტურ შემადგენლობის დასაფუძნებლად აუცილე-

146 სასამართლო გადაწყვეტილება ამ საქმეზე იხ. მე-20 ზემოთ

147 თბილისის საოლქო სასამართლო გადაწყვეტილების კრიტიკა იხ. **თოდუა ნ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 300.

148 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2006 წლის 20 სექტემბრის №67-კოლ განჩინება, კრებულში: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე, 2006, გვ. 17.

ბელია ამავე მუხლის სუბიექტური შემადგენლობის დადგენა, რომელიც გამოიხატება **განზრახვაში**¹⁴⁹. მაშასადამე, დამნაშავე ტრეფიკინგის ამსრულებლად რომ ჩაითვალოს, იგი უნდა მოქმედებდეს **პირდაპირი განზრახვით**.

76

2.2. მიზანი. სსკ-ის 143¹ მუხლის სუბიექტური შემადგენლობის აუცილებელ ნიშნად, გაეროს და ევროპის საბჭოს კონვენციებიდან გამომდინარე, ასევე დასახელებულია **ექსპლუატაციის მიზანი**, რომელიც დაწვრილებით განერილია სსკ-ის 143¹ მუხლის შენიშვნაში. ამავე შენიშვნაში ხაზგასმულია **მოტივზე**, რომელიც გულისხმობს მატერიალური ან სხვაგვარი გამორჩენის მიღებას¹⁵⁰. სწორედ ამ მოტივის საფუძველზე დამნაშავე ისწრაფვის განახორციელოს შემდეგი **მიზანი**:

77

ა) შრომის ან მომსახურების, მათ შორის, სექსუალური მომსახურების განწევის იძულება. აქ იგულისხმება შემთხვევა, როდესაც, მაგალითად, დამნაშავემ მოტყუებით დაქირავებულ მსხვერპლს (ობიექტური ნიშანი) **ერთჯერადად** იძულებით შეასრულებინებს ფიზიკურ ან ინტელექტუალურ სამუშაოს. მაგალითად, ამუშავებს მშენებლობაზე, ან დაანერინებს რაიმე ქიმიურ ფორმულას, **ერთჯერადად** აიძულებს მას გაუკეთოს მასაჟი, ანდა გაუწიოს სექსუალური მომსახურება, რომელიც მრავალფეროვან სექსუალურ ქმედებებს მოიცავს. იძულებითი შრომა ასევე გულისხმობს პირის ჩაბმას ბრძოლაში (მაგალითად, შეიარაღებულ კონფლიქტებში)¹⁵¹.

78

ბ) პირის დანაშაულებრივ საქმიანობაში, პროსტიტუციაში, პორნოგრაფიაში ან სხვა ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაში ჩაბმა. აქ იგულისხმება ორი შემთხვევა: *პირველი*, დამნაშავე იძულებით გადაბირებულ მსხვერპლს ჩართვას დანაშაულებრივ საქმიანობაში, რომელშიც იგულისხმება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულებრივი ქმედება. მაგალითად, ქურდობა, ყაჩაღობა, ნარკოტიკებით ვაჭრობა, ტრეფიკინგი, წამება და სხვ. ამ დროს ტრეფიკერს პასუხისმგებლობა დაეკისრება არა მხოლოდ სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის, არამედ იმ დანაშაულში ნაქეზების ან ორგანიზებისთვის, რომლის ჩადენაშიც მან დაიყოლია მსხვერპლი. *მეორე*, როდესაც დამნაშავე გადაბირებულ მსხვერპლს ჩააბამს ისეთ ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაში, როგორიც არის პროსტიტუცია, მათხოვრობა და სხვ.¹⁵²,

149 განზრახვის შესახებ დაწვრილებითი ანალიზი იხ. **მალაკელიძე ლ.**, განზრახვა და მართლმართლმდგომის შეგნება ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), თბ., 2013.

150 სსკ-ის 143¹ მუხლის შენიშვნა შესაძლებელია სტილისტურად უკეთესად ჩამოყალიბდეს, სადაც მოტივი და მიზანი ერთმანეთში არ იქნება აღრუელი. მოტივისა და მიზნის ურთიერთგამიჯვნის შესახებ იხ. **დვალაძე ი.**, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციაზე და სისხლის სამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008.

151 იხ. **ადლერი ფ., მიულერი გ.ო.ვ., ლაუფერი ვ. ს.**, კრიმინოლოგია და სამართალდამცავი სისტემა, 2005, გვ. 318. ციტირებულია: **ტურავა მ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, **გამყრელიძე ო.**, (რედ.), თბ., 2008, გვ. 125-126.

152 საქართველოში პროსტიტუციის და პორნოგრაფიის ლეგალური დეფინიცია არ არსებობს, რადგან არ არსებობს რაიმე საკანონმდებლო რეგულაცია, რომელიც საქმიანობის ამ სფეროს

საიდანაც მსხვერპლის მიერ განეული მომსახურებისთვის დამნაშავე იღებს მატერიალურ ან სხვაგვარ გამორჩენას, ან ასეთი გამორჩენის მოლოდინშია.

79

საქართველოს კანონის „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ მე-3 მუხლის „ვ“ ქვეპუნქტი განმარტავს **სექსუალურ ექსპლუატაციას** და მასში ათავსებს ყველა სექსუალური ხასიათის ქმედებას. მაშასადამე, ეს უკანასკნელი კანონი ერთ ტერმინში აერთიანებს: **პირის ჩაბმას პროსტიტუციაში, სხვა სახის სექსობრივ მომსახურებაში ან პორნოგრაფიული მასალის წარმოებაში** მის მიმართ მუქარის, ძალადობის, იძულების, შანტაჟის ან მისი უმწეო მდგომარეობის გამოყენებით, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ან სამუშაოს ხასიათისა და პირობების შესახებ ყალბი ინფორმაციის მიწოდებით.

80

გაეროს (პალერმოს) კონვენციის დამატებითი ოქმი და ევროპის საბჭოს კონვენცია ტერმინს „**სხვა ანტისაზოგადოებრივი ქმედება**“ არ იცნობს, თუმცა ამ უკანასკნელში შესაძლებელია, მოაზრებული იყოს ნებისმიერი ქმედება, რომელიც აკრძალულია კანონით, მაგალითად, საქართველოს ადმინისტრაციული კანონმდებლობით, ასეთია: წვრილმანი ქურდობა, წყლის დაბინძურება და ა. შ.¹⁵³

81

ექსპლუატაციის მიზანი შესაძლებელია გულისხმობდეს ასევე **უკანონო გაშვილებას** და **იძულებითი ქორწინებას**. ზოგიერთი სამეცნიერო ნაშრომი მიუთითებს იმაზე, რომ უკანონო გაშვილება და იძულებითი ქორწინება გაეროს კონვენციის დამატებითი ოქმიდანაც გამომდინარეობს¹⁵⁴.

82

გ) ადამიანის სხეულის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის იძულებით ან მოტყუებით ამოღება, გადანერგვა ან სხვაგვარად გამოყენება. სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების ერთ-ერთი მიზანი არის ადამიანი ორგანოების და მათი რეპროდუქციული ფუნქციის კომერციული ან სხვაგვარი გამოყენება.

83

კომერციული მიზნებით შეიძლება მოხდეს იძულებით ან მოტყუებით მსხვერპლის ორგანოების ამოღება-ტრანსპლანტაცია ან ქალის ფიზიოლოგიური უნარის გამოყენება საორსულოდ და სამშობიაროდ (**კომერციული შვილოსნობა**).¹⁵⁵ რაც

დარეგულირებად. ამიტომ მიზანშეწონილია მათი განმარტებისთვის მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული უცხოური გამოცდილება. ამასთან, სსკ-ის 253-ე მუხლი დანაშაულად აცხადებს პროსტიტუციაში ჩაბმის ფაქტს, თუ იგი განხორციელდა ძალადობით, ძალადობის მუქარით, შანტაჟით ან მოტყუებით. სსკ-ის 255-ე მუხლი დანაშაულად მიიჩნევს ისეთ ქმედებას, რომელიც დაკავშირებულია პორნოგრაფიული მასალის დამზადებასთან, რეკლამირებასთან, გავრცელებასთან და ა.შ. პასუხისმგებლობა პროსტიტუციისთვის ასევე დაწესებულია ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსით.

¹⁵³ სისხლის სამართლის კოდექსის 171-ე მუხლი იძლევა ანტისაზოგადოებრივი ქმედების სანიმუშო ჩამონათვალს. კანონი ასეთად მიიჩნევს მათხოვრობას, გამაბრუებელ საშუალებათა არასამედიცინო მოხმარებაში ჩაბმას.

¹⁵⁴ იხ. Sieber U., Satzger H., Heintschel-Heinegg B., Europäisches Strafrecht, 2. Auflage, 2014, გვ. 400.

¹⁵⁵ იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამი-

შეეხება მსხვერპლის ორგანოების სხვაგვარად გამოყენებას, ეს შეიძლება გამოიხატოს იმაში, რომ დამნაშავემ მსხვერპლის ორგანოები, მაგალითად, საკულტო რიტუალების შესასრულებლად გამოიყენოს.

84

დ) ადამიანის მონობის მსგავს მდგომარეობაში ჩაყენება. სსკ-ის 143¹ მუხლის შენიშვნაში არ არის მოცემული ისეთი ნიშანი, როგორიცაა, **მონობა** და **მონური შრომა**. სამაგიეროდ, აღნიშნული ნიშნები დასახელებულია გაეროს ზემოაღნიშნული კონვენციის დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლში. მართალია, თავად ოქმი მონობას, მონობის მსგავს მდგომარეობას და მონურ შრომას არ განმარტავს, მაგრამ ისინი განმარტებულია საერთაშორისო შეთანხმებებში, როგორიც არის 1926 წლის 25 სექტემბრის „მონობის წინააღმდეგ ბრძოლის“ კონვენცია და 1956 წლის 7 სექტემბრის დამატებითი შეთანხმება „მონობის, მონათვაჭრობისა და მონობის მსგავსი ინსტიტუტებისა და ჩვეულებების გაუქმების შესახებ“⁴⁵⁶. ამ უკანასკნელის თაობაზე მითითებს 2006 წლის 28 აპრილის „ადამიანთა ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტიც, რომლის მიხედვითაც, **მონობის მსგავსი მდგომარეობა** გულისხმობს 1956 წლის დამატებითი კონვენციით განსაზღვრული პირის **სტატუსს ან მდგომარეობას**. აქედან გამომდინარე, ლიტერატურაში გამოთქმული შეხედულება, იმის თაობაზე, თითქოს, არ არის განმარტებული მონობის მსგავს მდგომარეობაში ჩაყენება და ამით სასამართლოს სსკ-ის 143¹ მუხლის ე. წ. კაუჩუკის პრინციპით გამოყენების შესაძლებლობა ექნება¹⁵⁷, არ არის გასაზიარებელი, რადგან ქართულ სასამართლოს აქვს შესაძლებლობა ისარგებლოს ზემოთ დასახელებული აქტებით და დაადგინოს მონობის მსგავსი მდგომარეობის შინაარსი.

85

ე) ადამიანის მონობის თანამედროვე პირობებში ჩაყენება გულისხმობს მსხვერპლისთვის ისეთი მდგომარეობის შექმნას, როდესაც ანაზღაურებით, არაადეკვატური ანაზღაურებით ან ანაზღაურების გარეშე სხვა პირის სასარგებლოდ ის ასრულებს სამუშაოს ან ეწევა მომსახურებას და მას არ შეუძლია ამ გარემოების შეცვლა ამ პირზე დამოკიდებულების გამო. მთავარი ამ მიზანში ის გახლავთ, რომ მსხვერპლი, რომელიც დამნაშავეს სასარგებლოდ ასრულებს სამუშაოს ან ეწევა რაიმე მომსახურებას, თუნდაც ანაზღაურების სანაცვლოდ, სხვადასხვა გარემოებების გამო დამოკიდებული ხდება დამნაშავეზე და მას არ შეუძლია გარემოს შეცვლა.

86

პირზე დამოკიდებულება შეიძლება გამოწვეული იყოს: პიროვნების საიდენტიფიკაციო დოკუმენტების ჩამორთმევით, კონტროლით ან განზრახ ხელყოფით; თავისუფალი გადაადგილების უფლების შეზღუდვით ან თავისუფალი გადაადგილების კონტროლით; ნებისმიერ პირთან (იქნება ეს ოჯახის წევრი თუ სხვა პი-

ანის წინააღმდეგ, **გამყრელიძე ო.**, (რედ.), თბ., 2008, გვ. 130.

156 იხ. **Herz A, L.**, Menschenhandel, eine empirische Untersuchung zur Strafverfolgungspraxis, 2005, გვ. 18.

157 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 298.

რი) ნებისმიერი კომუნიკაციის (მათ შორის, მიმოწერა, სატელეფონო კონტაქტი) შეზღუდვით ან კონტროლით; იძულებითი ან დამაშინებელი გარემოს შექმნით.

87

პიროვნების საიდენტიფიკაციო დოკუმენტების ჩამორთმევა ეს ისეთი შემთხვევაა, როდესაც, მაგალითად, დამნაშავე მოტყუებით გადაიყვანს პირს საზღვარგარეთ და ჩააბამს მძიმე სამუშაოს შესრულებაში და ამასთან, მას ჩამოართმევს პიროვნების საიდენტიფიკაციო დოკუმენტებს¹⁵⁸, რათა მსხვერპლმა ვერ შეძლოს გადაადგილება მოცემული ადგილიდან. ჩამორთმევა, შესაძლებელია, განხორციელდეს, როგორც ძალის გამოყენებით, ასევე ნებაყოფლობით. მთავარი მომენტი ისაა, რომ მსხვერპლი ამის შემდეგ დამოკიდებული ხდება დამნაშავეზე, მიუხედავად იმისა, იღებს თუ არა იგი რაიმე გასამრჯელოს.

88

რაც შეეხება **საიდენტიფიკაციო დოკუმენტების კონტროლს**, ამ დროს დამნაშავე, მართალია, მსხვერპლს არ ჩამოართმევს დოკუმენტს, თუმცა სისტემატურად ამოწმებს მას, ხომ არ გადამალა იგი მსხვერპლმა ან რაიმე ცვლილება ხომ არ შეიტანა მასში. დოკუმენტების **განზრახ ხელყოფის** დროს დამნაშავე აზიანებს ან ანადგურებს მსხვერპლის დოკუმენტებს, რათა ამ უკანასკნელმა ვეღარ შეძლოს მისი გამოყენება.

89

თავისუფალი გადაადგილების უფლების შეზღუდვა ან თავისუფალი გადაადგილების კონტროლი თავისუფლების უკანონო აღკვეთის ტოლფასია. თუმცა აქ საუბარი არ არის მსხვერპლისათვის თავისუფლების სრულ აღკვეთაზე. მართალია, ამას სსკ-ის 143 მუხლით ქნელების კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს, თუმცა მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს მონობის მსგავსი მდგომარეობისა და მონობის თანამედროვე პირობების ერთმანეთისაგან გასამიჯნად. მაშასადამე, თუ ადგილი აქვს დამნაშავის მხრიდან მსხვერპლის თავისუფლების სრულ აღკვეთას ეს შეიძლება განხილული იქნეს, როგორც მონობის მსგავსი სიტუაცია. მაგრამ თუ მსხვერპლს სრულად არა აქვს თავისუფლება აღკვეთილი, არამედ მას გარკვეულ დროსა და გარკვეულ ადგილზე შეზღუდული აქვს გადაადგილების უფლება, მაშინ, შესაძლებელია, მონობის თანამედროვე მდგომარეობაზე საუბარი. ეს ეხება ასევე ოჯახის წევრებთან ან სხვა პირებთან კომუნიკაციის შეზღუდვა-კონტროლს. ამ შემთხვევაშიც, თუ დამნაშავემ მსხვერპლს საერთოდ აუკრძალა ახლობელ ადამიანებთან და გარემოსთან ნებისმიერი კომუნიკაცია, ეს შემთხვევა, შესაძლებელია, შეფასდეს, როგორც პირის მონობის მსგავსი მდგომარეობაში ჩაყენება.

158 პიროვნების საიდენტიფიკაციო დოკუმენტებში იგულისხმება პირადობის მოწმობა (პასპორტი), ბინადრობის მოწმობა, დროებითი საიდენტიფიკაციო მოწმობა. ეს უკანასკნელი ადასტურებს პირის ვინაობას, მოქალაქეობას და სტატუსს. ეს გახლავთ უცხოელის საქართველოში შემოსვლისა და ყოფნის ერთ-ერთი საფუძველი. იგი გაიცემა თავშესაფრის მაძიებელ პირებზე; მოქალაქეობის არმქონე პირის მაძიებელ პირზე; გაძევებას დაქვემდებარებულ უცხოელზე, რომლის გაძევება კანონით განსაზღვრულ შემთხვევაში შეუძლებელია და მიუსაფარ ან ძალადობის მსხვერპლ ბავშვებზე. იხ. 1996 წლის 27 ივნისი საქართველოს კანონი „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობის და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის გაცემის წესის შესახებ“.

იძულებითი ან დამაშინებელი გარემოს შექმნაც სწორედ იმას ემსახურება, რომ მსხვერპლი დამნაშავეზე დამოკიდებული ხდება და მის გარეშე არსებობა ვერ წარმოუდგენია. ასეთ ვითარებაში იგი მუშაობს დამნაშავის სასარგებლოდ მძიმე და არაადამიანურ პირობებში, თუნდაც გარკვეული ანაზღაურების მიღების სანაცვლოდ ან მის გარეშე. მაგალითად, დამნაშავე მსხვერპლი სამუშაოდ ისეთ ადგილზე წაიყვანა (უკიდურესი ჩრდილოეთით), სადაც ადამიანები არ ცხოვრობენ, ამინდიც ძალიან მკაცრია და გარშემო მხოლოდ გარეული ცხოველები არიან, რომლებიც ადამიანს ყოველ წუთს საფრთხეს უქმნიან. შესაბამისად, შიშით შეპყრობილი მსხვერპლი თანხმობას გამოთქვამს მძიმე სამუშაოს შესრულებაზე და ემორჩილება დამნაშავის მითითებებს, რადგან მოცემულ სიტუაციაში მას არა აქვს სხვაგვარად ქცევის შესაძლებლობა.

91

ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციის მე-4 მუხლში შეტანილია ისეთი ნიშანი, როგორიც არის „**ყმობა**“ (იგივე პატრონყმური დამოკიდებულება), როგორც ექსპლუატაციის ერთ-ერთი გამოვლენის ფორმა. სსკ-ის 143¹ მუხლის შენიშვნაში ამ ნიშნის არარსებობა არ ნიშნავს, რომ ადგილი აქვს ჰარმონიზაციის თვალსაზრისით ერთგვარ ხარვეზს, არამედ, შესაძლებელია, ეს ნიშანი მოაზრებული იქნეს „მონობის თანამედროვე პირობებში“.

92

სამეცნიერო ლიტერატურაში **მონობის თანამედროვე ფორმებს**¹⁵⁹ ასევე მიაკუთვნებენ: ვალდებულებით კაბალურ მდგომარეობაში ჩაყენებას, ე. წ. სამხედრო ბავშვებს¹⁶⁰ და ხელშეკრულებით მონობას. ეს გულისხმობს იმას, რომ ადამიანი სწორედ ხელშეკრულების ძალით ვარდება მონობის მდგომარეობაში (აღნიშნულს უმეტესად ადგილი აქვს აზიის და არაბეთის ქვეყნებში, ასევე ბრაზილიაში). შემდეგ შეიძლება დასახელდეს ისტორიული ხასიათის მონური მდგომარეობა¹⁶¹, კერძოდ, მონათმფლობელობა (ბატონყმობა) (*Leibeigenschaft*), როდესაც ადამიანი მონობაში იბადება ანდა მისი ყიდვა ხდება. მონობის ასეთი ფორმის დროს ადგილი აქვს პირის საკუთრებად მიჩნევას (მონობის ასეთი ფორმა დღემდე არსებობს მავრიტანიაში და ზოგიერთ არაბულ ქვეყანაში)¹⁶². ზოგადად, აქ ისეთი შემთხვევები იგულისხმება, როდესაც დამნაშავე მსხვერპლზე ბატონობს მათ შორის ჩამოყალიბებული სოციალურ-კულტურული ურთიერთობის ფარგლებში აღმოცე-

159 მონობის თანამედროვე ფორმას „თეთრი მონობის“ სახელითაც მოიხსენიებენ. იხ. **მესხი მ.**, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, 2016, გვ. 33.

160 გაეროს კვლევის მიხედვით, დაახლოებით 250000 ბავშვი არის იძულებითი სამხედრო. აქედან, მესამედი აფრიკაზე მოდის.

161 ისტორიული თვალსაზრისით, მონობის წინააღმდეგ ბრძოლა მე-20 საუკუნის დასაწყისში დაიწყო, კერძოდ, 1927 წელს ძალაში შევიდა ერთა ლიგის კონვენცია მონობის შესახებ, სადაც განმარტებულია მონობა. აღნიშნული განმარტების თანახმად, მონობა წარმოადგენს ადამიანის შეძენას ან განკარგვას. მოცემული კონვენცია წარმოადგენს პირველ საერთაშორისო სამართლებრივ აქტს, რომლის მიხედვით, ქვეყნები იღებდნენ ვალდებულებას მონობის ყველა ფორმის გაუქმების თაობაზე. იხ. **მესხი მ.**, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, 2016, გვ. 27-28.

162 იხ. **Martens T.**, Menschenhandel zum Zweck der Arbeitsausbeutung am Beispiel der Ausbeutung von Hausangestellten, 2017, გვ. 36-38.

ნებული ტრადიციების საფუძველზე (მაგალითად, დაბადებით მონობაში ყოფნის ტრადიცია, რაც სხვა ქვეყნებისგან განსხვავებით, საქართველოში გავრცელებული არ არის).

93

ექსპლუატაციის მიზანი წარმოადგენს სსკ-ის 143¹ მუხლით (სსკ-ის 143² მუხლით) გათვალისწინებული ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) **უმართლობის სუბიექტურ ნიშანს**. მაშასადამე, იგი არის მიზნით დეტერმინირებული დელიქტი. ეს იმას გულისხმობს იმას, რომ დამნაშავე, რომელსაც შეცნობილი აქვს ტრეფიკინგის მიზანი და ახორციელებს სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებულ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებს, იგი ახორციელებს ადამიანით ვაჭრობას. ეს ეხება ამ მუხლით გათვალისწინებულ ყველა ქმედებას, იქნება ეს ადამიანის ყიდვა-გაყიდვა, ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება, თუ სხვა ქმედებები.¹⁶³

94

გაეროს ზემოაღნიშნული კონვენციის დამატებითი ოქმი (მე-3 მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტი) და ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენცია (მე-4 მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტი) აწესებენ ვალდებულებას, რომ სახელმწიფოებმა გაიზიარონ მოცემული კონვენციების სულისკვეთება, რომელიც გულისხმობს შეურიგებელ ბრძოლას ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში. სწორედ ამიტომ დასახელებულ კონვენციებში ხაზი გაესვა იმ ფაქტს, რომ **მსხვერპლის მიმართ გამოყენებული რომელიმე საშუალებით (მუქარით, ძალადობით და ა. შ.) მიღებული მსხვერპლის წინასწარ გამოხატული თანხმობა არ ჩაითვლება ნამდვილად და არ მიენიჭება მნიშვნელობა ტრეფიკინგის შემადგენლობის გამორიცხვის თვალსაზრისით**. საქართველომ გაიზიარა აღნიშნული და შეიტანა სსკ-ის 143¹ მუხლის შენიშვნის მე-2 ნაწილში და „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტში.

95

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. ადამიანით ვაჭრობისას მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი რომელიმე გარემოების დასაბუთება პრაქტიკულად შეუძლებელია.

96

იმ შემთხვევაში, თუკი პირმა ტრეფიკინგის მსხვერპლი **გამოისყიდა** და ამით

163 შეად.: **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 297-298; **ტურავა მ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, **გამყრელიძე ო.**, (რედ.), თბ., 2008, გვ. 131-132; **მესხი მ.**, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 108-109; 116. აღსანიშნავია ის მომენტი, რომ მესხის დასახელებულ ნაშრომში, კერძოდ, 108-109-ე გვერდებზე გაზიარებულია პოზიცია, რომლის მიხედვით, ადამიანის ყიდვა... შესაძლებელია ექსპლუატაციის მიზნის გარეშეც ჩაითვალოს ტრეფიკინგად, ხოლო ნაშრომის 116-ე გვერდზე, პირიქით, საწინააღმდეგო პოზიციაა დაფიქსირებული, რა დროსაც ექსპლუატაციის მიზანზე მიუთითებლობა დაუშვებლად არის მიჩნეული, ოღონდ არა დოგმატური, არამედ პრაქტიკული დასაბუთების თვალსაზრისით. იხ. **მესხი მ., ბაქაქური ნ.**, ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი), თეორი მონობა ოცდამეერთე საუკუნეში, ტრეფიკინგთან ბრძოლის სამართლებრივი და პრაქტიკული ასპექტები, ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, 2006, გვ. 15.

უზრუნველყო მისი უფლებების დაცვა, ამით გამოირიცხება სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობა და არა მართლწინააღმდეგობა¹⁶⁴.

97

დაზარალებულის თანხმობა, რომელიც ასევე წარმოადგენს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებას, სსკ-ის 143¹ მუხლთან მიმართებაში ვერ იქცევა პასუხისმგებლობის გამომრიცხველ გარემოებად იმ მარტივი მიზეზის გამო, რომ თავად კონვენციები და სსკ-ის 143¹ მუხლი მიუთითებენ იმაზე, რომ ასეთ დროს მსხვერპლის წინასწარი თანხმობა მის ექსპლუატაციაზე დასჯადობის დაფუძნებაზე გავლენას ვერ იქონიებს.

98

ადამიანი ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) დროს ბრალი სტანდარტულად მოწმდება. შესაძლებელია ბრალი გამოირიცხოს მაშინ, როდესაც ტრეფიკერი, მართალია, მოქმედებს ექსპლუატაციის მიზნით, მაგრამ იძულებულია ასე მოიქცეს.

99

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენცია, 24-ე მუხლიდან გამომდინარე, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ავალდებულებს თავიანთ კანონმდებლობაში უზრუნველყონ შემდეგი დამამძიმებელი გარემოებების ასახვა, თუკი: a) დანაშაული განზრახ ან უხეში დაუდევრობით (გაუფრთხილებლობით) საფრთხეში აგდებს მსხვერპლის სიცოცხლეს; b) დანაშაული ჩადენილ იქნა ბავშვის წინააღმდეგ; c) დანაშაული ჩადენილ იქნა საჯარო მოსამსახურის მიერ სამსახურეობრივი მოვალეობების შესრულების დროს; d) დანაშაული ჩადენილ იქნა ჯგუფის მიერ.

100

მაშასადამე, კონვენცია, პასუხისმგებლობის დამძიმების თვალსაზრისით, განსაზღვრავს მინიმალურ სტანდარტს, რაც ნევრ სახელმწიფოებს არ უზღუდავს საკუთარი შეხედულებისამებრ ეროვნულ კანონმდებლობაში დამატებით შემოიღონ სხვა დამამძიმებელი გარემოებებიც, როგორც ამას ადგილი აქვს საქართველოს სსკ-ის 143¹ მუხლში. ეს მაკვალიფიცირებელი გარემოებებია:

101

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). აქ იგულისხმება შემთხვევა, როდესაც ქალი ორსულია. ასევე, არა აქვს მნიშვნელობა რამდენი ხნის ორსულია იგი. მთავარია, რომ დამნაშავეს მსხვერპლის ორსულობა შეცნობილი ჰქონდეს, რათა იგი დამამძიმებელ გარემოებად შეერაცხოს მას. ორსულობა ტრეფიკინგის **უმართლობის ობიექტური ნიშანია.** ამდენად, ამ გარემოების დამამძიმებელ გარემოებად კვალიფიკაცია შეიძლება სუბიექტური (შეცნობადობა) და ობიექტური

164 შეად.: ტურავა მ., სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, გამყრელიძე ო., (რედ.), თბ., 2008, გვ. 142; თოდუა ნ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 282; მესხი მ., ადამიანი ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 108, სქოლიო 288.

(მაღალი ღირებულების სამართლებრივი სიკეთე) გარემოებების დამთხვევით. დამნაშავეს მიერ ამ ნიშნში დაშვებული შეცდომა იწვევს კვალიფიკაციას დანაშაულის მცდელობისთვის¹⁶⁵.

102

რაც შეეხება ტერმინს „წინასწარი შეცნობით“, იგი არ უნდა გახდეს დამაბნეველი სამართალშემფარდებლისთვის, რადგან კანონმდებლის ეს ჩანაწერი ისე უნდა იქნეს გაგებული, რომ დამნაშავემ ორსულობის შესახებ არა მხოლოდ დანაშაულის დაწყებამდე იცოდა, არამედ დანაშაულის დამთავრებამდე გაიგო ამ გარემოების შესახებ და ამის მიუხედავად, მან დანაშაული ბოლომდე მაინც მიიყვანა. მაშასადამე, ამ დამამძიმებელ გარემოებაში, მთავარია, დამნაშავეს დანაშაულის ჩადენის დროს ჰქონდეს ცოდნა იმის შესახებ, რომ მსხვერპლი ორსულადაა.

103

2. უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ან დამნაშავეზე მატერიალურად ანდა სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). როგორც აღინიშნა, დანაშაულის შემადგენლობის თითქმის ანალოგიური ნიშნები ძირითად შემადგენლობაშიც გვხვდება. მათ შორის განსხვავება მდგომარეობს იმაში, რომ განსახილველი დანაშაულის ძირითად შემადგენლობაში „უმწეო მდგომარეობის ან ძალაუფლების ბოროტად გამოყენება“ დანაშაულის ჩადენის ხერხია, რა დროსაც **თვით დამნაშავეა ასეთ მდგომარეობაში** ხოლო განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში იგულისხმება **მსხვერპლის მდგომარეობა**.

104

(1) უმწეო მდგომარეობა გულისხმობს პირის ისეთ ფიზიკურ ან ფსიქიკურ მდგომარეობას, როდესაც **მსხვერპლს კონკრეტულ მომენტში არა აქვს სხვაგვარად მოქმედების შესაძლებლობა**. ეს შეიძლება იყოს პირის ავადმყოფობა, სიმთვრალე, მოულოდნელობით გამოწვეული მდგომარეობა, მაგალითად, შიში. ამ დამამძიმებელ გარემოებაში მთავარი არის ის, რომ დამნაშავე ექსპლუატაციის მიზნით მოქმედებს სწორედ ასეთ მდგომარეობაში მყოფი პირის მიმართ, რომელსაც არ გააჩნია სხვაგვარად მოქმედების შესაძლებლობა და მას შეცნობილი აქვს ამის შესახებ. მაშასადამე, მოცემულ მომენტში მსხვერპლს წართმეული აქვს წინააღმდეგობის გაწევის შესაძლებლობა.

105

მოცემული დამამძიმებელი გარემოებით არ დაკვალიფიცირდება ისეთი შემთხვევა, როდესაც ტრეფიკერმა მსხვერპლი ჯერ უმწეო მდგომარეობაში ჩააყენა და ამის შემდეგ განახორციელა მის მიმართ ექსპლუატაცია.

106

(2) დამნაშავეზე მატერიალურად დამოკიდებულის მიმართ. ადამიანთა შორის დამოკიდებულება მრავალგვარია და შეუძლებელიც არის ამგვარი დამოკიდებულების გარეშე საზოგადოების არსებობა. საკითხის სწორად დასადგენად აუცილებელია ზემოაღნიშნული დამოკიდებულების ფარგლების სწორად განსაზღ-

¹⁶⁵ დამამძიმებელი და შემამსუბუქებელი გარემოებებში დაშვებული შეცდომის შესახებ იხ. **ტურავა მ.**, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 157-158.

108

ვრა. კანონმდებლის მიზანი არაა პასუხისმგებლობა დაამძიმოს იმ შემთხვევებში, როდესაც ადამიანთა შორის ურთიერთობები სწარფმავალია და სუბორდინაციული დამოკიდებულება ძალიან სუსტია. „დამნაშავეზე დამოკიდებულებაში“ გადამწყვეტილი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ დამნაშავეს „ძალაუფლება“ მსხვერპლზე ისეთი ხარისხობრივი მაჩვენებლით გამოირჩევა, რომ მსხვერპლს ან **არა აქვს არჩევანის საშუალება, რომ განერიდოს უარყოფით შედეგებს** ან არჩევანის გაკეთების შემთხვევაში **საკმაოდ გაუარესდება მისი მდგომარეობა**. მაშასადამე, ნორმის შეფარდებისას უნდა დადგინდეს დამნაშავესა და მსხვერპლს შორის არამხოლოდ რაიმე დამოკიდებულება, არამედ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დამოკიდებულების ქმედითობას.

107

მატერიალური დამოკიდებულება მოიცავს ყველა იმ ურთიერთობას, როდესაც მსხვერპლის მატერიალური მოთხოვნილების დაკმაყოფილების უმთავრესი წყარო არის თვით დამნაშავე. მატერიალური დამოკიდებულება ძირითადად ოჯახურ ურთიერთობებში წარმოიშობა. განსაკუთრებით ასეთ პირებს მიეკუთვნებიან მონყვლად ჯგუფში შემავალი ადამიანები (მაგალითად, მოხუცები). მატერიალური დამოკიდებულება შეიძლება გამოიხატებოდეს ფულით, საკვებით, ტანსაცმლით უზრუველყოფისას და სხვ.

108

(3) დამნაშავეზე სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ. სხვაგვარ დამოკიდებულებაში იგულისხმება, რომ **არამხოლოდ კანონიერი ურთიერთობებიდან** წარმოშობილი დამოკიდებულება, **არამედ დანაშაულებრივი მოქმედების** შედეგად წარმოშობილი დამოკიდებულებაც.

109

აქ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ „სხვაგვარ დამოკიდებულებაში“ არ უნდა მოვიანოთ სამსახურებრივი დამოკიდებულება, რადგან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი ტრეფიკინგი მოიცავს სამსახურებრივ დამოკიდებულებასაც. სამსახურებრივი **მდგომარეობის** გამოყენება შემთხვევათა უფრო დიდ ნაწილს მოიცავს და სამსახურებრივი **დამოკიდებულება**, როგორც მთელის ნაწილი ისე გვევლინება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებასთან. სამსახურებრივი დამოკიდებულება გვაქვს, როდესაც დამნაშავეს აქვს დაზარალებულის მიმართ ზედამხედველი, მაკონტროლებელი ფუნქცია, ე.ი. დაქვემდებარებულის სახით ყოველთვის უნდა გვევლინებოდეს მსხვერპლი. მაშასადამე, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება არ დაიყვანება სამსახურებრივ დამოკიდებულებაზე.

110

სხვაგვარ დამოკიდებულებაში იგულისხმება, მაგალითად, პარტიის ლიდერსა და ამ პარტიის წევრს შორის, მღვდელსა და მრევლის წარმომადგენელს შორის, რეპეტიტორსა და მოსწავლეს შორის დამოკიდებულება და ა.შ.

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციიდან გამომდინარე, აქ ადგილი აქვს სპეციალურ სუბიექტს, როდესაც პირი სამსახურებრივი მოვალეობის (საჯარო ან კერძო სექტორში) შესრულების დროს თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას იყენებს ტრეფიკინგის ჩასადენად, არა აქვს მნიშვნელობა სამსახურში თუ რა პოზიციაზე იმყოფება იგი.

4. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). სსკ-ის მე-15 მუხლიდან გამომდინარე, არაერთგზისი ტრეფიკინგი გულისხმობს ტრეფიკინგისათვის ადრე ნასამართლევ პირის მიერ განმეორებით ტრეფიკინგის ჩადენას. თუმცა აქ ერთი მნიშვნელოვანი მომენტის გამოყოფაა აუცილებელი. კერძოდ, საუბარია ისეთ შემთხვევებზე, როდესაც სსკ-ის 143² მუხლით გათვალისწინებული არასრულწლოვნის ვაჭრობისთვის ნასამართლევ პირი ჩადის სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებულ ტრეფიკინგს. **ნორმის სისტემური განმარტების**¹⁶⁶ საფუძველზე, მოცემულ შემთხვევაში, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა უნდა დაუმძიმდეს ტრეფიკერს და დაისაჯოს არაერთგზის ჩადენილი ადამიანით ვაჭრობისათვის (ტრეფიკინგისათვის) სსკ-ის 143¹-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, რადგან სსკ-ის 143²-ე მუხლი სსკ-ის 143¹-ე მუხლის ლოგიკური გაგრძელებაა და იგი წარმოადგენს სსკ-ის 143¹-ე მუხლის მძიმე უმართლობის სპეციალურ შემთხვევას.

5. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). მოცემული დამამძიმებელი გარემოება გულისხმობს ერთიანი განზრახვით მოცულ ორი მსხვერპლის მიმართ ჩადენილ ადამიანით ვაჭრობას. თუ ტრეფიკინგი ერთდროულად განხორციელდა სრულწლოვანი და არასრულწლოვანი მსხვერპლის მიმართ, მაშინ დაუშვებელია მხოლოდ მოცემული დამამძიმებელი გარემოებით ქმედების შეფასება. ამ შემთხვევაში დამნაშავეს ქმედება სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლების ერთობლიობით დაკვალიფიცირდება.

6. იგივე ქმედება, ჩადენილი დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). ეს დამამძიმებელი გარემოება წარმოადგენს ტრეფიკინგის ობიექტური შემადგენლობის ნიშანს, კერძოდ, **ხერხს**. სწორედ ამ ობიექტური ნიშნის ზეგავლენის შედეგად მძიმდება ტრეფიკინგის უმართლობა.

ზოგადად ტრეფიკინგის არსი და მისი ბუნება გამოიხატება იმაში, რომ თავდაპირველად, ტრეფიკერის მიერ ხდება მსხვერპლის რეკრუტირება (შერჩევა), შემდეგ, მასი საზღვარგარეთ გაყვანა, ხოლო ბოლოს მათი ექსპლუატაციაში ჩართვა¹⁶⁷. თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ტრეფიკინგი ყოველთვის დაკავშირებულია მსხ-

¹⁶⁶ ნორმის სისტემური განმარტების შესახებ იხ. **ციპელიუსი რ.**, იურიდიული მეთოდების მოძღვრება, მე-10 გამოცემა, 2006, თოთლაძე ლ., მთარგმნელი, ტურავა მ., (რედ.), თბ., 2009, გვ. 53, 59.

¹⁶⁷ ტრეფიკინგის ეტაპების შესახებ იხ. **ტურავა მ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, **გამყრელიძე ო.**, (რედ.), თბ., 2008, გვ. 122-125.

ვერპლის საზღვარგარეთ გაყვანასთან. ამდენად, ქართველი კანონმდებელი სისხლის სამართლის კოდექსში წარმოადგენს ტრეფიკინგს, როგორც **ტრანსნაციონალურ დანაშაულს** და ე. წ. **შიდა ტრეფიკინგს**, რა დროსაც მსხვერპლის საზღვარგარეთ გაყვანა არ ხდება¹⁶⁸.

116

საზღვარგარეთ გაყვანა გულისხმობს ტრეფიკერის მიერ სსკ-ის 143¹ მუხლის ძირითად შემადგენლობაში დასახელებული ობიექტური ნიშნების განხორციელებით პირის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთის ფაქტს. მაშასადამე, როგორც კი დამნაშავე მსხვერპლს საქართველოს საზღვარს გადააკვეთინებს, მისი ქმედება შეფასდება სწორედ ამ დამამძიმებელი გარემოებით. საზღვარგარეთ გაყვანა, შესაძლებელია, განხორციელდეს სხვადასხვა საშუალებით და სხვადასხვა გზით. მაგალითად, სახმელეთო, საზღვაო ან საჰაერო გზით.

117

ამასთან დაკავშირებით, აუცილებელია ერთმანეთისაგან გაიმიჯნოს ადამიანით ვაჭრობა და უკანონო მიგრაცია. ისინი ძალიან ახლოს დგანან ერთმანეთთან. როგორც ადამიანით ვაჭრობის, ასევე უკანონო მიგრაციის დროს ადამიანის ტრანსპორტირება ძირითადად ანგარების მოტივით ხდება. არსებითი განსხვავება მათ შორის მდგომარეობს იმაში, რომ მიგრანტისა და უკანონო მიგრაციის განმახორციელებლის ურთიერთობა სწორედ მიგრანტთან შეთანხმებულ ქვეყანაში მათი ჩაყვანით მთავრდება. ხოლო ადამიანით ვაჭრობისას დამნაშავეს და მსხვერპლის ურთიერთობა ამ უკანასკნელის ქვეყნის საღვარზე გადაყვანით და სხვა ქვეყანაში შეყვანით არ მთავრდება¹⁶⁹. ადამიანით ვაჭრობა შეიძლება უკანონო მიგრაციის ნიშნებსაც შეიცავდეს. თუმცა, ამასთან ერთად, აუცილებელია სხვა მძიმე ნიშნების დადგენაც, რომელსაც დამნაშავე მიმართავს, რა დროსაც ყველაზე უკიდურეს შემთხვევაში დგინდება დაზარალებულის მონობის მდგომარეობაში ჩაყენების ფაქტი, რაც ადამიანით ვაჭრობას დასრულებულ დანაშაულად აქცევს. ამის მიუხედავად, პრაქტიკაში მაინც რთულია ამ ორი ქმედების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა¹⁷⁰.

118

7. იგივე ქმედება, ჩადენილი სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-3 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი). მსხვერპლის მიმართ სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის **არასაშიში ძალადობა** კვალიფიკაციას იწვევს სსკ-ის 143¹ მუხლის პირველი ნაწილით, ხოლო **საშიშ ძალადობა** უკვე დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს. მასში იგულისხმება როგორც ფიზიკური, ისე ფსიქიკური ძალადობა, რაც ობიექტურად ჰქმნის მსხვერპლის სიკვდილის ან ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანების გამოწვევის რეალურ საფრთხეს.

168 იხ. **ტურავა მ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, **გამყრელიძე ო.**, (რედ.), თბ., 2008, გვ. 132.

169 იხ. **Martens T.**, Menschenhandel zum Zweck der Arbeitsausbeutung am Beispiel der Ausbeutung von Hausangestellten, 2017, გვ. 8.

170 იხ. **Bales K., Cornell B.**, Moderne Sklaverei, 2008, გვ. 48.

8. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი). ორგანიზებული ჯგუფისგან განსხვავებით, სიახლეს წარმოადგენს სსკ-ის 143¹ მუხლში ისეთი დამამძიმებელი გარემოების გაჩენა, როგორიც არის „წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის“ მიერ ტრეფიკინგის ჩადენა. სისხლის სამართლის კოდექსში აღნიშნული დამატება განხორციელდა 2018 წლის 17 მაისის კანონით. მისი დამამძიმებელ გარემოებად გამოცხადება განპირობებულია ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციის მოთხოვნებიდან გამომდინარე. კერძოდ, ამ კონვენციის 24-ე მუხლი დამამძიმებელ გარემოებად აცხადებს ტრეფიკინგის ჩადენას **დანაშაულებრივი ჯგუფის** მიერ. ეს უკანასკნელი, როგორც წესი, გულისხმობს უფრო მეტად ორგანიზებული კრიმინალური გაერთიანების მიერ ტრეფიკინგის ჩადენას, თუმცა სავსებით შესაძლებელია მასში მოაზრებულ იქნეს სსკ-ის 27-ე მუხლით გათვალისწინებული ჯგუფის ყველა ფორმა, მათ შორის, წინასწარ შეთანხმებული ჯგუფიც. თუმცა ქართველმა კანონმდებელმა სსკ-ის 27-ე მუხლით გათვალისწინებული ჯგუფის მხოლოდ ორი ფორმა გამოაცხადა სსკ-ის 143¹ მუხლის დამამძიმებელ გარემოებად: წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ადამიანით ვაჭრობის ჩადენა. ასეთი ნაბიჯი, შესაძლებელია, პრაქტიკული თვალსაზრისითაც აიხსნას. კერძოდ, როდესაც რთულია იმის დამტკიცება, რომ ტრეფიკინგი ჩადენილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, სავსებით შესაძლებელია, რომ მათი ქმედება წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ჩადენილ ტრეფიკინგად შეფასდეს. მაშასადამე, ამ დამამძიმებელი გარემოების შემოტანას ერთგვარი მაკომპენსირებელი (დამხმარე, შემავსებელი) ფუნქციაც გააჩნია.

120

ტრეფიკინგის ჩადენას **წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის** მიერ მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც დანაშაულის მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად. ეს იმას ნიშნავს, რომ სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელების დაწყებას ჯერ კიდევ არ უნდა ჰქონდეს ადგილი, ანუ ჯერ კიდევ არ უნდა იყოს განხორციელებული დანაშაულის მცდელობა. წინააღმდეგ შემთხვევაში, სახეზე იქნება წინასწარ შეთანხმებული ჯგუფის მიერ ტრეფიკინგის ჩადენა, რაც ამ დამამძიმებელი გარემოებით კვალიფიკაციას გამოორიცხავს.

121

9. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). გაეროს ზემოაღნიშნული კონვენციის დამატებითი ოქმის მე-5 მუხლის „ც“ ქვეპუნქტი ხაზს უსვამს ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) **ორგანიზების ან ხელმძღვანელობის ფორმით** განხორციელების მომენტს, რადგან ექსპლუატაციის მიზნისკენ მიმართული ორგანიზებული ჯგუფის ქმედებები კიდევ უფრო საშიშს ხდის მოცემულ დანაშაულს. პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ტრეფიკინგის დანაშაულის უმეტესი ნაწილი სწორედ ორგანიზებული ჯგუფის ფორმით არის ჩადენილი. სწორედ ამიტომ **ტრეფიკინგი ორგანიზებულ დანაშაულს** მიეკუთვნება.

ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ტრეფიკინგის ჩადენის ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-3 ნაწილს. შესაძლებელია, ტრეფიკინგი განახორციელოს **იურიდიული პირის** მიერ შექმნილმა ორგანიზებულმა ჯგუფმა. ეს ისეთი შემთხვევებია, როდესაც ორგანიზებული ჯგუფი შექმნილია იურიდიული პირის ფორმაში და ახორციელებს ტრეფიკინგს ან როდესაც იურიდიული პირები მონაწილეობენ ორგანიზებულ ჯგუფში და ახორციელებენ ტრეფიკინგს. საბოლოოდ, ისინი ემსახურებიან ერთ მიზანს, კერძოდ, ექსპლუატაციის მიზანს.¹⁷¹

ვინაიდან ჯგუფურობა ტრეფიკინგის უმართლობის (და არა მარტო ტრეფიკინგის) ობიექტური ნიშანია, ამიტომ ჯგუფურ ტრეფიკინგს ადგილი ექნება მაშინაც, როდესაც ტრეფიკინგს ახორციელებს ორი პირი და აქედან ერთ-ერთი მათგანი შეურაცხია. მაგალითად, ჯგუფის ერთი წევრი არის 13 წლის, შესაბამისად, იგი ახორციელებს ტრეფიკინგის უმართლობას. ასეთ შემთხვევაში უმართლობის მომეტებული ხარისხი განაპირობებს დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილ ტრეფიკინგს.

10. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). იმ შემთხვევაში, თუ ტრეფიკინგის დროს დამნაშავეს მიერ განხორციელებულმა ქმედებამ მსხვერპლის (მათ შორის, დამატებითი მსხვერპლის) სიკვდილი ან მის მიმართ სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, ტრეფიკერი დაისჯება მოცემული დამამძიმებელი გარემოების ფარგლებში. მაგალითად, დამნაშავეს გადაბირებული მსხვერპლი ავტობუსის საბარგულით გადაჰყავდა თურქეთში, რა დროსაც მსხვერპლი უჰაერობის გამო გაიგუდა.

სხვა მძიმე შედეგში მოიაზრება, მაგალითად, მსხვერპლის (მათ შორის, მსხვერპლთა) ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, მათ შორის, თვით-დაზიანება, თვითმკვლელობამდე მიყვანა, დიდი მატერიალური ზარალი და სხვ.

სხვა მძიმე შედეგების გამოწვევა, შესაძლებელია, ასევე განზრახ. აქ იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როდესაც, მაგალითად, დამნაშავემ მსხვერპლის გადაყვანის დროს მას მიაყენა ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება. რასაკვირველია, ამ დროს დამატებით კვალიფიკაციაზე მითითება ზედმეტია. რაც შეეხება ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანების შემთხვევას, ეს მოცემული მაკვალიფიცირებელი გარემოების ფარგლებს სცილდება.

ამასთან, არ არის სწორი რადიკალურად განსხვავებული სიმძიმის, ობიექტური თუ

¹⁷¹ ნაჭყებია გ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 29.

სუბიექტური ნიშნით განსაზღვრული გარემოებების ერთი სანქციის ფარგლებში შეფასება, მით უმეტეს იქ, სადაც სანქციის ამპლიტუდა ნაკლებად იძლევა ლავირების საშუალებას. სწორედ ამიტომ მიზანშეუწონელია სსკ-ის 143¹ მუხლის მე-4 ნაწილით განსაზღვრული მძიმე შედეგის განზრახ ან გაუფრთხილებლობით, განსაკუთრებით, დაუდევრობით გამოწვევის ერთი სანქციის ფარგლებში შეფასება.

128

V. მომზადება და მცდელობა. შესაძლებელია, ტრეფიკინგის როგორც მომზადება, ისე მცდელობა.¹⁷²

129

ტრეფიკინგის მომზადებას ადგილი აქვს იმ შემთხვევაში, თუკი ნორმაში დასახელებული (სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლები) ტრეფიკინგის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების დასაწყებად გარკვეული პირობებია შექმნილი.

130

მე-14 მაგალითი: დამნაშავემ მსხვერპლი, მისი შემდგომი გადაბირების განზრახვით, სხვადასხვა მეთოდით შეარჩია მათი ექსპლუატაციაში ჩართვის მიზნით.

სახეზეა ადამიანი ვაჭრობის მომზადება (სსკ-ის მე-18, 143¹ ან 143² მუხლების საფუძველზე).

131

რაც შეეხება ტრეფიკინგის მცდელობას, იგი სახეზეა მაშინ, როდესაც ადამიანით ვაჭრობის ქმედების ობიექტური შემადგენლობა სრულად არ არის განხორციელებული, ე. ი. ნაკლებია. მაშასადამე, თუ ტრეფიკინგის ობიექტური შემადგენლობის რომელიმე ნიშანი არ არის სახეზე, შესაძლებელია ტრეფიკინგის მცდელობაზე საუბარი (სსკ-ის მე-19, 143¹ ან 143² მუხლების საფუძველზე).

132

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. ტრეფიკინგი, თანამსრულებლობის ფორმის გარდა, რომელზეც ზემოთ იყო საუბარი, შესაძლებელია, თანამონაწილეობის ფორმითაც განხორციელდეს, სსკ-ის 23-ე მუხლის საფუძველზე.

133

სსკ-ის 143¹ მუხლისთვის მოქმედებს თანამონაწილეობის ზოგადი წესები, თუმცა ტრეფიკინგის ობიექტურ შემადგენლობაში მოცემული სხვადასხვა ტიპის ქმედებების სპეციფიკის გათვალისწინებით, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, აუცილებელია შემონმდეს ამ ქმედებების თანამონაწილეობის ფორმით ჩადენის შესაძლებლობის საკითხი, რათა ერთმანეთისაგან გაიმიჯნოს ამ დანაშაულის ამსრულებელი თანამონაწილისაგან. ამ დანაშაულში ამსრულებლისა და თანამონაწილის ერთმანეთისაგან გამიჯვნის მთავარი მომენტი არის ის, რომ, თუ ერთპიროვნულად მოქმედ პირს, როგორც წესი, მსხვერპლთან **უშუალო შეხება**

¹⁷² დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის დასჯადობის შესახებ იხ.: **ნერეთელი თ.**, დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, თბ., 1961; **ხარანაული ლ.**, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, თბ., 2014; **მჭედლიშვილი-ჭედრიძი ქ.**, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლენის ცალკეული ფორმები, თბ., 2011.

აქვს, მაშინ სახეზეა ამსრულებელი, ხოლო სხვა შემთხვევაში, შესაძლებელია, თანამონაწილეობაზე საუბარი. მაგალითად, თუ ა-მ მსხვერპლი სხვადასხვა ხერხის გამოყენებით გადაიყვანა, გადამალა, გადასცა ან მოახდინა მისი ტრანსპორტირება, სახეზეა სსკ-ის 143¹ მუხლის **ამსრულებელი**, ხოლო თუკი ა-ს მსხვერპლის მიმართ არ გამოიყენებია სსკ-ის 143¹ მუხლში მოცემული არავითარი ხერხი და მასთან არ ჰქონია რაიმე უშუალო შეხება, არამედ მან მხოლოდ ხელი შეუწყო მსხვერპლის გადაყვანას, გადამალვას, გადაცემას ან ტრანსპორტირებას. დახმარებას აქვს ადგილი თუკი ამსრულებელს ტრანსპორტით, ბინით ან სხვა საშუალების გადაცემს ამსრულებელს, რათა მან მსხვერპლის მიმართ განახორციელოს სსკ-ის 143¹ მუხლში ჩამოთვლილი რომელიმე ქმედება. მაგალითად, ბ-მ ა-ს ბინა დაუთმო, რათა ა-ს მსხვერპლი ამ ბინაში გადაემალა. ამასთან, ბ-ს შეცნობილი ჰქონდა ექსპლუატაციის მიზანი, რაც სავსებით საკმარისია მისი ქმედების ტრეფიკინგად კვალიფიკაციისათვის.

134

ამდენად, თუკი დანაშაულში მონაწილე ტრეფიკინგის შემადგენლობის განხორციელებაში უშუალოდ იღებს მონაწილეობას, როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი ფორმით, სახეზეა ამსრულებელი, სხვა დანარჩენ შემთხვევაში, შესაძლებელია, თანამონაწილეობაზე საუბარი.

135

ადამიანით ვაჭრობა, როგორც მრავალაქტიანი დელიქტი, არის როგორც **კონვერგენციული**, ასევე **თანმხვედრი ტიპის დელიქტი** და შესაბამისად, იგი **აუცილებელი თანამონაწილეობის**¹⁷³ ფორმით ხორციელდება, რაც იმას გულისხმობს, რომ მისი ჩადენისთვის აუცილებელია მეორე პირის არსებობაც.¹⁷⁴

136

VII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია. დანაშაულთა ერთობლიობის თვალსაზრისით, პირველ რიგში, აღსანიშნავია თავად სსკ-ის 143¹ მუხლის და სსკ-ის 143²-ე მუხლის დამამძიმებელი გარემოებების ერთობლიობის სწორად გადაჭრის საკითხი, რაზეც სისხლის სამართლის ლიტერატურაში და სასამართლო პრაქტიკაში არაერთგვაროვანი მიდგომა არსებობს. ამ საკითხის სწორად გადანყევთა დაკავშირებულია სისხლის სამართლის კოდექსში მუხლების ნაწილებად და ქვეპუნქტებად დაყოფის მიზანთან. კერძოდ, ცნობილია, რომ კანონმდებელმა ასეთ დაყოფას საფუძვლად დაუდო სისხლის სამართლის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის დამამძიმებელი გარემოებებისთვის შესაბამისი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის განსაზღვრის აუცილებლობა და არა ქმედების ძირითადი შემადგენლობის და დამამძიმებელი გარემოების ერთობლიობით კვალიფიკაცია.

137

ადამიანით ვაჭრობის შემადგენლობის მრავალფეროვნებიდან გამომდინარე,
173 ადამიანით ვაჭრობაში აუცილებელი თანამონაწილეობის შესახებ მიუთითებს ასევე **გამყრელიძე ო.**, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბ., 2008, გვ. 192-193.

174 აუცილებელი თანამონაწილეობის შესახებ იხ. **მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ.**, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლენის ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, გვ. 201; **Heinrich B.**, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, 2014, s. 616-618.

წარმოიშობა მისი სხვა მომიჯნავე დანაშაულის შემადგენლობებისგან გამიჯვნის აუცილებლობა. მაგალითად, სსკ-ის 143¹ მუხლის (ასევე სსკ-ის 143²-ე მუხლის) შემადგენლობაში მოცემული ქმედებები და ხერხები ცალკე აღებული დამოუკიდებელ შემადგენლობებს ქმნიან, თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ იმ შემთხვევებში, როდესაც ტრეფიკინგია ჩადენილი, აუცილებელია დამატებით ამ მუხლებზე მითითებით დანაშაულთა ერთობლიობით კვალიფიკაცია. მაგალითად, სსკ-ის 143¹- და 143² მუხლების არსებობისას კვალიფიკაცია დანაშაულთა ერთობლიობით გამოირიცხება შემდეგ მუხლებთან: თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (სსკ-ის 143-ე მუხლი)¹⁷⁵, თაღლითობა (სსკ-ის 180-ე მუხლი), ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე, ნაკლებად მძიმე, ან მსუბუქი დაზიანება (სსკ-ის 117-ე, 118-ე და 120-ე მუხლები), ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება გაუფრთხილებლობით (სსკ-ის 124-ე მუხლი), სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით (სსკ-ის 116-ე მუხლი), ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის აღების იძულება (სსკ-ის 134-ე მუხლი), სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (სსკ-ის 332-ე მუხლი).

138

მოხელის ან მასთან გათაბრებული პირის მიერ ტრეფიკინგის ჩადენა გამოირიცხავს დამატებით კვალიფიკაციას სსკ-ის 332-ე მუხლით. თუ ტრეფიკერი ვინმემ მოისყიდა იმ მიზნით, რომ მან თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობა გამოიყენოს მსხვერპლზე ზეგავლენის მოსახდენად, სახეზე იქნება ტრეფიკინგი და ქრთამის აღება. მაგალითად, ტრეფიკერი არის საჯარო მოხელე გარკველი ანაზღაურების მიღების სანაცვლოდ და ის თავის სპეციალისტს მოტყუებით გადაიბირებს ექსპლუატაციაში ჩართვის მიზნით.

139

ტრეფიკინგის შემადგენლობა ასევე მოიცავს სსკ-ის 139-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულსაც.

140

მაშასადამე, ის ქმედებები, რომლებიც ცალკე აღებული დანაშაულის შემადგენლობებს ქმნიან და სსკ-ის 143¹ მუხლის (სსკ-ის 143² მუხლის) შემადგენლობის გარეთ არიან, რასაკვირველია, საჭიროებენ დანაშაულთა ერთობლიობით კვალიფიკაციას. ამასთან, გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ, თუ ტრეფიკინგი სხვა სახის გვარეობით ობიექტს ხელყოფს, რომელიც არა რის დაკავშირებული უშუალოდ ამ მსხვერპლის უფლებებთან, მაშინ დანაშაულთა რეალური ერთობლიობა არ უნდა გამოირიცხოს, მიუხედავად იმისა, რომ შესაძლებელია ეს გარემოება სსკ-ის 143¹ მუხლითაც (სსკ-ის 143² მუხლი) იყოს მოცული. ასე, მაგალითად, ტრეფიკინგის ერთ-ერთი მიზანი გულისხმობს მსხვერპლის ჩაბმას დანაშაულებრივ საქმიანობაში. იმ შემთხვევაში, თუ ტრეფიკერმა მსხვერპლი იძულებით გა-
175 სისხლის სართლის ლიტერატურაში მიუთითებენ იმაზე, რომ გადამალვა თავის თავში მოიცავს თავისუფლების უკანონო აღკვეთას და დამატებით კვალიფიკაცია სსკ-ის 143-ე მუხლით საჭირო არ არის. იხ. **ტურავა მ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, **გამყრელიძე ო.**, (რედ.), თბ., 2008, გვ. 134; **თოდუა ნ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყეაბია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 289.

დაიბირა და დაავალა ნარკოტიკების გასაღებაში დახმარება, რასაკვირველია, ეს ტრეფიკერის ქმედება სსკ-ის 143¹ მუხლთან (სსკ-ის 143² მუხლთან) ერთად, ნარკოტიკული დანაშაულის თავით გათვალისწინებული შესაბამისი მუხლითაც შეფასდება.

141

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. სსკ-ის 143¹, 143² მუხლებით გათვალისწინებულ ერთ-ერთ დანაშაულში დაზარალებულად მყოფი პირის მიერ ისეთი დანაშაულის ჩადენა, როგორიც არის ოკუპირებულ ტერიტორიებზე შესვლის წესების დარღვევა (სსკ-ის 322¹ მუხლი), საქართველოს საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა (სსკ-ის 344-ე მუხლი) და ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება (სსკ-ის 362-ე მუხლი) წარმოადგენს სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების და განხორციელების შემაფერხებელ გარემოებას. შესაბამისად, პროკურორმა არ უნდა დაიწყოს ან უნდა შეწყვიტოს დაწყებული სისხლისსამართლებრივი დევნა, თუ დადგინდება, რომ ზემოხსენებული რომელიმე დანაშაული ჩაიდინა განსახილველი დანაშაულში დაზარალებულად მყოფმა პირმა.

142

ასევე სსსკ-ის 167-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი დევნა ან/და სასამართლო განხილვა არ უნდა დაიწყოს ან უნდა შეჩერდეს განსახილველ დანაშაულში დაზარალებული პირის მიმართ მოსაფიქრებელი ვადის განმავლობაში.

143

ასევე სსსკ-ის 269-ე მუხლის მე-5 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტის თანახმად, გამამტყუნებელ განაჩენს სასჯელის დანიშვნით და მისი მოხდისაგან გათავისუფლებით სასამართლო ადგენს, თუ განაჩენის გამოტანის მომენტისათვის სსკ-ის 322¹, 344-ე ან 362-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება ჩადენილია პირის მიერ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 143¹ და 143² მუხლებით გათვალისწინებულ ერთ-ერთ დანაშაულში დაზარალებულად ყოფნის გამო.

144

თუ გამოძიება დაწყებულია ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნა ხორციელდება სსკ-ის 143¹, 143² ან 143³ მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა გამო, შესაძლებელია პროკურორმა იშუამდგომლოს სასამართლოში ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების თაობაზე. ამრიგად, განსახილველი დანაშაული მიეკუთვნება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ დანაშაულთა კატეგორიას, რომელთა შემთხვევაშიც დაშვებულია ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელება (სსსკ-ის 143³ მუხლის მე-2 ნაწილი).

145

ასევე მნიშვნელოვანია, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა კრძალავს განრიდების გამოყენებას სსკ-ის 143¹, 143² ან 143³ მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმეებზე.

მუხლი 143². არასრულწლოვნით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი)

არასრულწლოვნის ყიდვა ან გაყიდვა, ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელება, აგრეთვე მისი გადაბირება, გადაყვანა, გადამალვა, დაქირავება, ტრანსპორტირება, გადაცემა, შეფარება ანდა მიღება ექსპლუატაციის მიზნით, – **ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თორმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.** იგივე ქმედება, ჩადენილი:

- ა) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ;
- ბ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ან დამნაშავეზე მატერიალურად ანდა სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ;
- გ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თერთმეტიდან თხუთმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

იგივე ქმედება, ჩადენილი:

- ა) არაერთგზის;
- ბ) იძულებით, შანტაჟით ან მოტყუებით;
- გ) ორი ან მეტი არასრულწლოვნის მიმართ;
- დ) დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით;
- ე) სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით;
- ვ) წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ,

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თოთხმეტიდან ჩვიდმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება:

- ა) ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;
- ბ) რამაც გამოიწვია არასრულწლოვნის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ჩვიდმეტიდან ოც წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ანდა უვადო თავისუფლების აღკვეთით.

შენიშვნა: ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციით და ჯარიმით.

1

I. ზოგადი დებულებანი. კანონმდებელმა არასრულწლოვნის მიმართ განხორციელებული ტრეფიკინგი 2000 წლის 15 ნოემბრის კონვენციის „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ და მისი დამატებითი ოქმის, ასევე 2005 წლის 16 მაისს ევროპის საბჭოს კონვენციის „ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ და სხვა საერთაშორისო აქტების საფუძველზე დანაშაულად გამოაცხადა და ცალკე მუხლში დაარეგულირა. ამით, ერთი მხრივ, მკაცრი პასუხისმგებლობის დაწესება უზრუნველყო, ხოლო, მეორე მხრივ, ხაზი გაუსვა სისხლის სამართლის იმ შეუქცევად პოლიტიკას, რომელიც მიმართულია მოწყვლადი ჯგუფების დაცვისკენ.

2

არასრულწლოვანთა მიმართ განხორციელებული ტრეფიკინგისათვის გამკაცრებული პასუხისმგებლობის განსაზღვრის ვალდებულება გამომდინარეობს საერთაშორისო კონვენციებიდან. მაგალითად, **ევროპის საბჭოს აღნიშნული კონვენციის 24-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის** თანახმად, მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებული არიან უზრუნველყონ მკაცრი სასჯელის დაწესება იმ პირებისთვის, ვინც არასრულწლოვნების მიმართ განახორციელებს ტრეფიკინგს.

3

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგელობა. სსკ-ის 143² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული წარმოადგენს სსკ-ის 143¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ერთ-ერთ კერძო შემთხვევას.

4

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - დანაშაულის ამსრულებელი არის ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

5

1.2 სამართლებრივი სიკეთე. სამართლებრივი სიკეთის განსაზღვრისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 143¹ მუხლის კომენტარით, თუმცა იმის გათვალისწინებით, რომ განსახილველ დანაშაულში მსხვერპლი არასრულწლოვანია. არასრულწლოვნის ფსიქო-სოციალური მდგომარეობიდან გამომდინარე, იგი ადვილად ექცევა სხვათა ზეგავლენის ქვეშ და აქედან გამომდინარე, სრულწლოვანთან შედარებით, ბევრად მარტივად ხდება ამ დანაშაულის მსხვერპლი. სწორედ მათი მოწყვლადი ხასიათიდან გამომდინარე, ის განსაკუთრებული დაცვის ღირსია.

6

როგორც სრულწლოვნის, ასევე არასრულწლოვნის ტრეფიკინგის შემთხვევაშიც ხდება სამართლებრივი სიკეთეების დაყოფა ძირითად და არაძირითად სიკეთეებად (ამის შესახებ დაწვრილებით იხ. სსკ-ის 143¹-ე მუხლის კომენტარი).

7

კანონმდებელი სახელდებით არ ახდენს არასრულწლოვნებში ასაკობრივ დიფერენცირებას და ამაზე არც საერთაშორისო აქტებშია საუბარი. თუმცა სსკ-ის 143² მუხლის დამამძიმებელ გარემოებაში, კერძოდ, „**დამნაშავისთვის წინასწა-**

რი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფის... მიმართ“ მოიაზრება ის არასრულწლოვნები, რომლებსაც მათი მცირეწლოვნებიდან გამომდინარე არა აქვთ უნარი იმოქმედონ სხვაგვარად და რეალური წინააღმდეგობის განევით თავი დააღწიონ დამნაშავეს.

8

მიუხედავად ამისა, უკეთესი იქნებოდა კანონმდებელს მაინც მოეხდინა ასაკობრივი დიფერენცირება, როგორც ეს გააკეთა სსკ-ის 137-ე მუხლში.

9

1.3. ქმედება - განსახილველი დანაშაულისთვის დამახასიათებელი ქმედებების განმარტებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 143¹ მუხლის კომენტარით. სსკ-ის 143²-ე მუხლის ძირითადი შემადგენლობის დასაფუძნებლად სავალდებულო არ არის სსკ-ის 143¹ მუხლში მითითებული ისეთი ობიექტური ელემენტი, როგორიც არის **ხერხი** (ძალადობა, შანტაჟი, მოტყუება). ეს მოთხოვნა გამომდინარეობს გაეროს ზემოაღნიშნული კონვენციის დამატებით ოქმის მე-3 მუხლის „ც“ ქვეპუნქტიდან, სადაც წერია, რომ: ბავშვის გადაბირება, ტრანსპორტირება, გადაყვანა, შეფარება ან მიღება ექსპლუატაციის მიზნით უნდა ჩაითვალოს „ტრეფიკინგად“ მაშინაც კი, როდესაც გამოყენებული არ ყოფილა ამავე მუხლის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული რომელიმე ხერხი. იგივე აზრს იმეორებს ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლის ევროპის საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციის მე-4 მუხლის „ც“ ქვეპუნქტი.

10

იმ შემთხვევაში, თუ არასრულწლოვნის მიმართ გამოყენებულია აღნიშნული ხერხები, ქმედება დაკვალიფიცირდება დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილ დანაშაულად, სსკ-ის 143² მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე.

11

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. დანაშაული განზრახვით. ქმედების სსკ-ის 143² მუხლით კვალიფიკაციისათვის საკმარისია **არაპირდაპირი განზრახვის** არსებობაც¹⁷⁶. არასრულწლოვანთა ტრეფიკინგში განზრახვა გულისხმობს სსკ-ის 143² მუხლის ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებისადმი აქტუალურ ცოდნას და ნებელობას¹⁷⁷.

12

2.2. მიზანი. სსკ-ის 143¹ მუხლის შენიშვნაში მოცემული დათქმის თანახმად, გულისხმობს **განზრახვას** და **ექსპლუატაციის მიზანს**. შესაბამისად, მიზნის დადგენა აუცილებელია.

176 შეად.: თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 305-306; **მამულაშვილი გ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 464.

177 იხ. **ტურავა მ.**, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 130.

120

13

იმ შემთხვევაში, თუ დამნაშავე **შეცდომას** უშვებს და არ იცის, რომ ტრეფიკინგის მსხვერპლი არასრულწლოვანია, იგი დაისჯება სსკ-ის 143¹ მუხლის საფუძველზე, თუ ორივე მსხვერპლი არასრულწლოვანია, ხოლო დამნაშავეს ერთ-ერთი მათგანი სრულწლოვანი ჰგონია, მაშინ მას დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დანაშაულთა ერთობლიობით სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლების საფუძველზე.

14

იმ შემთხვევაში, თუ პირიქით მოხდა და დამნაშავეს მსხვერპლი არასრულწლოვანი ეგონა, ვის მიმართაც უნდოდა ტრეფიკინგის განხორციელება, სინამდვილეში, მსხვერპლი სრულწლოვანი აღმოჩნდა, მაშინ დამნაშავე პასუხს აგებს არასრულწლოვნის მიმართ განხორციელებული ტრეფიკინგის მცდელობისათვის სსკ-ის მე-19 და 143² მუხლების საფუძველზე. თუმცა, საბრალდებო დასკვნაში უნდა მიეთითოს, რომ სრულწლოვნის მიმართ ქმედება ობიექტურად დასრულდა.

15

ექსპლუატაციის მიზნის დადგენას გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება ქმედების არასრულწლოვნის ტრეფიკინგად კვალიფიკაციის და მისი სხვა დანაშაულებისგან გამიჯვნის თვალსაზრისით¹⁷⁸. მაშასადამე, მიზანზე დაყრდნობით უნდა მოხდეს სხვადასხვა ტიპის და სიმძიმის უმართლობის ერთმანეთისაგან გამიჯვნა. მაგალითად, მიზნის მიხედვით ერთმანეთისაგან უნდა გაიმიჯნოს სსკ-ის 143² და 172-ე მუხლები. ეს უკანასკნელი გულისხმობს არასრულწლოვნის მიმართ უკანონო გარიგების განხორციელებას შვილად აყვანის მიზნით. ამ ნორმიდან ლოგიკურად გამომდინარეობს ის აზრი, რომ კანონის შესაბამისად შვილად აყვანის მიზნით არასრულწლოვნის მიმართ კანონიერი გარიგების განხორციელება დასაშვებია, რაც იმას გულისხმობს, რომ არასრულწლოვნის მიმართ განხორციელებული გარიგება თავისთავად არ ნიშნავს მის უკანონო ხასიათს, არამედ გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება **მიზანს**.

16

ამასთან, სსკ-ის 143² მუხლის სსკ-ის 172-ე მუხლთან შედარება იმის დასკვნის საფუძველს იძლევა, რომ არასრულწლოვნის ყიდვა-გაყიდვას ან მის მიმართ სხვა უკანონო გარიგების განხორციელებას აუცილებლად სჭირდება მიზანი, რადგან სწორედ ამ ელემენტის დახმარებით დგინდება ქმედება ექსპლუატაციის მიზნით იყო ჩადენილი, თუ შვილად აყვანის ან სხვა მიზნით. ასე, რომ მიზანი **სსკ-ის 143² მუხლის უმართლობის აუცილებელი სუბიექტური ელემენტია**.¹⁷⁹

178 სისხლის სამართალში მიზნის (ასევე მოტივის) ფუნქციების შესახებ იხ. **დვალიძე ი.**, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, გვ. 73-80.

179 შეად.: **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 305-306; **მამულაშვილი გ.**, მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალიძე ი.**, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 464; **მესხი მ.**, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016, გვ. 122-123.

საერთაშორისო გამოცდილება აჩვენებს, რომ ბავშვთა ტრეფიკინგში ექსპლუატაციის მიზანი გულისხმობს ბავშვთა კომერციულ სექსუალურ ექსპლუატაციას, რომელიც, თავის მხრივ, მოიცავს ბავშვთა პროსტიტუციას, ბავშვთა პორნოგრაფიას, ბავშვთა სექსტურიზმს.

ექსპლუატაციის მიზანი ასევე მოიცავს: ბავშვთა შრომით ექსპლუატაციას, მის ჩაბმას დანაშაულებრივ ან ანტისაზოგადოებრივ ქმედებაში, ასევე მისი ორგანოებით ვაჭრობას, მათ გამოყენებას შეიარაღებულ კონფლიქტებში (ე. წ. სამხედრო ბავშვები), მათ ნაადრევ დაქორწინებას¹⁸⁰.

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებების შესახებ უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 143¹ მუხლის კომენტარის შესაბამისად.¹⁸¹

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

სსკ-ის 143² მუხლში ჩამოთვლილი დამამძიმებელი გარემოებები სსკ-ის 143¹ მუხლში მოცემული დამამძიმებელი გარემოებების ანალოგიურია, გარკვეული სპეციფიკის გათვალისწინებით:

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). არასრულწლოვნის ტრეფიკინგის დროს **არაერთგზისობა**, როგორც წესი, გულისხმობს წინათ სსკ-ის 143² მუხლით ნასამართლეთ პირის მიერ სსკ-ის 143² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას. თუმცა ამ დამამძიმებელ გარემოებაში, შესაძლებელია, ისეთი შემთხვევის მოაზრებაც, როდესაც წინათ სრულწლოვნის 180 იხ. **მამულაშვილი გ.,** მონოგრაფიაში: **ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი.,** ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლენების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 396-397.

181 ამ საკითხთან დაკავშირებით მოკლე კრიტიკულ მოსაზრებას გთავაზობთ: სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დასახელებულია მაგალითები საქართველოს რეალური ყოფიდან, როდესაც მშობლები არასრულწლოვნებს ამათხოვრებენ შიმშილისაგან თავის დასაღწევად და აღნიშნულია, რომ ასეთი ფაქტები არ შეიძლება ტრეფიკინგად შეფასდეს და მოშველიებულია პრაქტიკიდან მაგალითები. ასეთი შემთხვევები, გამოვლენის მიუხედავად, რეაგირების გარეშეა დატოვებული. იხ. **მამულაშვილი გ., მონოგრაფიაში: ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი.,** ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლენების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 461. სამართლებრივი ჭრილში საკითხის ასეთი განხილვა და გადანეწყვა დაუშვებელია. საქმე ისაა რომ ის, რაც დღეს არასრულწლოვნების მიმართ ხორციელდება კლასიკური ტიპის ტრეფიკინგია და არ არსებობს არავითარი სხვაგვარი შეფასება ან არგუმენტაცია, რომელიც ამ კვალიფიკაციას საფუძველს გამოაცლის. მაგრამ სხვაა, როდესაც ტრეფიკინგის შემადგენლობის ობიექტური ნიშნები ადამიანის გადარჩენის მიზნით ხორციელდება, რაც გამოირიცხავს ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას. მაშასადამე, აუცილებელია იმის დადგენა, თუ რის გამოა ჩადენილი ესა თუ ის ქმედება და არ შეიძლება ქვეყანაში შექმნილი მდგომარეობიდან გამომდინარე, პრაქტიკამ თვალი დახუჭოს დანაშაულებრივ ფაქტებზე და ეს სამართლებრივად სხვადასხვა მიუღებელი მოტივებით ახსნან.

ტრეფიკინგისთვის ნასამართლევი პირი ჩაიდენს არასრულწლოვნის ტრეფიკინგს.

22

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი არასრულწლოვნის მიმართ (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნულ კვალიფიციურ შემადგენლობაში იგულისხმება შემთხვევა, როდესაც დამნაშავე ერთიანი განზრახვით და მიზნით განახორციელებს ტრეფიკინგს ორი ან მეტი არასრულწლოვნის მიმართ. შესაძლებელია, დამნაშავემ ერთის მიმართ გამოიყენოს შანტაჟი, ხოლო მეორეს მიმართ ასეთ ხერხს საერთოდ არ მიმართოს, არამედ ის ნებაყოფლობით გადაიბიროს ექსპლუატაციის მიზნით.

23

იმ შემთხვევაში, თუკი დამნაშავემ არა ერთიანი, არამედ სხვადასხვა განზრახვით ჩართავს არასრულწლოვნებს ექსპლუატაციაში, მაშინ ამ დამამძიმებელი გარემოებით კვალიფიკაცია გამოირიცხება და ადგილი ექნება სსკ-ის 143² მუხლების ერთობლიობას სსკ-ის მე-16 მუხლის საფუძველზე.

24

თუკი ტრეფიკინგი დამნაშავემ ერთიანი განზრახვითა და მიზნით ერთდროულად ერთი არასრულწლოვნის, ხოლო მეორე სრულწლოვნის მიმართ განახორციელა, მაშინაც გამოირიცხება ამ დამამძიმებელი გარემოებით კვალიფიკაცია და სახეზე იქნება დანაშაულთა ერთობლიობა სსკ-ის სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლების საფუძველზე.

25

3. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია არასრულწლოვნის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). მოცემული დამამძიმებელი გარემოების მიმართ (ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი) გაუფრთხილებლობის გარდა, განზრახვაც იგულისხმება, რაც სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით დამატებით კვალიფიკაციას გამოირიცხავს. კანონმდებლის ასეთი გადაწყვეტა სამართლიანად არის გაკრიტიკებული სისხლის სამართლის თეორიაში¹⁸².

26

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 143¹ მუხლის მსგავსად სსკ-ის 143² მუხლის მომზადება და მცდელობა შესაძლებელია.

27

სსკ-ის 143² მუხლის მცდელობას მაშინაც ექნება ადგილი, როდესაც დამნაშავე მოქმედებს ობიექტური ნიშნით დამძიმებული ქმედების განხორციელების განზრახვით, თუმცა იგი ამ ნიშანს ბოლომდე ვერ ახორციელებს.

1-ლი მაგალითი: როდესაც დამნაშავემ ექსპლუატაციის მიზნით ორი არასრულწლოვნიდან მხოლოდ ერთ-ერთ მათგანს გადაიბირებს, ხოლო მეორეს გადაბირებას ვერ მოახერხებს.

182 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 308.

ასეთ შემთხვევაში, დამნაშავეს ქმედება არასრულწლოვნის ტრეფიკინგის მცდელობით დაკვალიფიცირდება სსკ-ის მე-19, 143² მუხლების საფუძველზე, რადგან სსკ-ის 143²-ე მუხლის ქმედების ობიექტური შემადგენლობა ბოლომდე არ არის განხორციელებული.

28

ზოგჯერ არასრულწლოვნით ვაჭრობის მცდელობას ასევე ექნება ადგილი მაშინ, როდესაც ქმედების განხორციელება დაწყებულია არასრულწლოვნის მიმართ, ხოლო ამ ქმედების დასრულების მომენტში მსხვერპლი უკვე სრულწლოვანია. მაგალითად, დამნაშავემ მსხვერპლი გადაიბირა და იმ მიზნით, რომ საზღვარგარეთ გაეყვანა. გადაბირების მომენტში მსხვერპლი არასრულწლოვანი იყო, ხოლო საზღვრის გადაკვეთის დროს, იგი უკვე სრულწლოვანი გახდა.

29

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. აღნიშნული საკითხი უნდა განვიხილოთ სსკ-ის 143¹-ე მუხლის კომენტარის შესაბამისად.

30

თანამონაწილეობის სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ თანამონაწილეებმა (თანაამსრულებლებმა) აუცილებლად უნდა იცოდნენ, რომ ტრეფიკინგის მსხვერპლი, ვის მიმართაც ახორციელებენ ტრეფიკინგს, არასრულწლოვანია. წინააღმდეგ შემთხვევაში, მათი ქმედება სსკ-ის 143² მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, მიუხედავად იმისა, რომ მათ შეცნობილი აქვთ ექსპლუატაციის მიზანი.

31

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 143² მუხლის და სსკ-ის 172-ე მუხლის ერთმანეთისაგან გამიჯვნის შესახებ საუბარი არასრულწლოვნის ტრეფიკინგის სუბიექტურ შემადგენლობაში.

32

რაც შეეხება სსკ-ის 143² მუხლის (მათ შორის, სსკ-ის 143¹ მუხლის) და სსკ-ის 253-ე, 254-ე და 255¹ მუხლების ურთიერთმიმართებას, შეიძლება ითქვას, რომ ისინი **კოლიზიაშია** ერთმანეთთან.

33

პრობლემას ქმნის სანქციათა სხვაობაც. მაგალითად, სსკ-ის 253-ე მუხლის მე-2 ნაწილი ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ხუთიდან შვიდ წლამდე ვადით, მაშინ, როდესაც სსკ-ის 143² მუხლით გათვალისწინებული მინიმალური სანქცია რვა წელია.

34

პროსტიტუციაში ჩაბმა ტრეფიკინგის ექსპლუატაციის მიზანს წარმოადგენს და იგი სრულად მოიცავს სსკ-ის 253-ე მუხლის შინაარსს, ამიტომ, სსკ-ის 253-ე მუხლის საჭიროება აღარ არსებობს¹⁸³. ასევე მიუღებელია სისხლის სამართლის ლი-183 სსკ-ის 143²-ე მუხლის და სსკ-ის 253-ე მუხლის ნაწილობრივ კოლიზიას იზიარებს გოჩა მამულაშვილი. იხ. მამულაშვილი გ., მონოგრაფიაში: ნაწყები გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი., ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქარ-

ტერატურაში გამოთქმული აზრი იმის შესახებ, რომ ამ მუხლების ერთმანეთისგან გასამიჯნად უნდა დადგინდეს, ჰქონდა თუ არა მსხვერპლს შეზღუდული გადაადგილების თავისუფლება და იღებდა თუ არა მსხვერპლი განუვლი მომსახურეობის სანაცვლოდ რაიმე თანხას¹⁸⁴. როგორც უკვე ტრეფიკინგის დახასიათებისას აღინიშნა, ეს გარემოებები არ წარმოადგენს გადამწყვეტ მომენტებს ქმედების ტრეფიკინგის დანაშაულად შეფასებისთვის.

35

ტრეფიკინგის ნორმების შემოტანამ განაპირობა ის, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში რიგი საკითხები გადახედვას საჭიროებს. სწორედ ამის დასტურად უნდა ჩაითვალოს სსკ-ის 171-ე მუხლის მე-3 ნაწილის ამოღებაც.

36

როგორც უკვე ითქვა, სსკ-ის 143² მუხლი ასევე კოლიზიაშია სსკ-ის 255¹-ე მუხლთან და მისი არსებობაც სისხლის სამართლის კოდექსში აზრს მოკლებულია.

37

ასევე, სსკ-ის 254-ე მუხლი, სადაც საუბარია არაძალადობრივი მეთოდებით არასრულწლოვნის პროსტიტუციაში დაყოლიებაზე, ასევე კოლიზიურ ხასიათს ატარებს, რადგან, როგორც უკვე აღინიშნა, ტრეფიკინგი შესაძლებელია არაძალადობრივი მეთოდებითაც განხორციელდეს, რათა მსხვერპლი გამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა სახის სექსუალური მომსახურეობის გასაწევად.

38

VIII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. უნდა ვიხელძღვანელოთ სსკ-ის 143¹ მუხლის შესაბამისი კომენტარით.

თულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012, გვ. 459.

¹⁸⁴ იხ. მამულაშვილი გ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი პირველი, მამულაშვილი გ., (რედ.), თბ., 2016, გვ. 724. ზემოაღნიშნული მოსაზრება შემდგომ გამოცემაში აღარ გვხვდება. ეს აზრი ახალ გამოცემაში აღარ გვხვდება. იხ. ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 817-819.

**ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის
(დაზარალებულის) მომსახურებით სარგებლობა
(სსკ-ის 143³ მუხლი)**

მუხლი 143³. ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის (დაზარალებულის) მომსახურებით სარგებლობა

1. წინასწარი შეცნობით ამ კოდექსის 143¹ და 143² მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულის მსხვერპლის ან დაზარალებულის ისეთი მომსახურებით სარგებლობა, რომელიც, ამავე კოდექსის 143¹ მუხლის თანახმად, არის ექსპლუატაცია, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ხუთ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) არაერთგზის;

ბ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ;

გ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ან დამნაშავეზე მატერიალურად ანდა სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ;

დ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

ბ) სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით;

გ) წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან თორმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან თხუთმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

შენიშვნა: პირი, რომელმაც ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედება ჩაიდინა, გათავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ მან ამის თაობაზე ინფორმაცია გამოძიების დაწყებამდე წერილობით ან კომუნიკაციის ნებისმიერი ტექნიკური საშუალების გამოყენებით, ნებაყოფლობით მიაწოდა საგამოძიებო ორგანოებს, ხელი შეუწყო გამოძიების წარმართვას და მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები.

1

I. ზოგადი დებულებანი. 2007 წლის 8 მაისს საქართველოს სისხლის სამართლის

კოდექსს დაემატა ახალი ნორმა სსკ-ის 143³ მუხლის სახით, რომელიც ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) მსხვერპლის (დაზარალებულის) მომსახურებით სარგებლობისათვის. აღნიშნული ნორმა წარმოადგენს სსკ-ის 143¹ და სსკ-ის 143² მუხლების ლოგიკურ გაგრძელებას, რადგან სწორედ ტრეფიკინგის დანაშაულის შედეგად ქცეული მსხვერპლი კვლავ ხდება სხვა დანაშაულის მსხვერპლი, თუმცა ამჯერად იმ დანაშაულის, რომელიც არ წარმოადგენს ტრეფიკინგს, მაგრამ დაკავშირებულია მასთან და შეიძლება ზოგჯერ ტრეფიკინგის განმაპირობებელიც იყოს.

2

ამ მხრივ, საერთაშორისო საზოგადოებამ კარგად გააცნობიერა ის მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი, რაც არსებობს ტრეფიკინგსა და მის მოთხოვნას შორის. შავ ბაზარზე მაღალი მოთხოვნა განაპირობებს მიწოდების აუცილებლობას და ამის შედეგად იზრდება ტრეფიკინგის მაჩვენებელიც. სწორედ ამიტომ ეს პრობლემა კიდევ აისახა საერთაშორისო და ეროვნულ სამართლებრივ აქტებში. ამ მხრივ, განსაკუთრებით აღსანიშნავია „ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ 2005 წლის 16 მაისს ევროპის საბჭოს კონვენციის მე-19 მუხლი, სადაც ხაზგასმით წერია, რომ თითოეული ხელმომწერი სახელმწიფო იღებს ვალდებულებას იმის თაობაზე, „რათა თავის შიდა კანონმდებლობაში სისხლის სამართლის დანაშაულად გამოცხადდეს პირის ისეთი მომსახურებით სარგებლობა, რომელიც წარმოადგენს ექსპლუატაციას წინამდებარე კონვენციის მე-4 მუხლის შესაბამისად, თუ ამგვარი მომსახურებით სარგებლობა ხორციელდება წინასწარი შეცნობით იმისა, რომ ეს პირი ადამიანებით ვაჭრობის მსხვერპლია“.

3

„ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ 2005 წლის 16 მაისს ევროპის საბჭოს კონვენციის მე-19 მუხლი ნაკარნახევია ამავე კონვენციის მე-6 მუხლის მოთხოვნებით, რომელიც მიმართულია ადამიანის ექსპლუატაციის ყველა ფორმასთან დაკავშირებული *მოთხოვნის* შესუსტებისკენ, რაც გამოიხატება ხელმომწერი სახელმწიფოების მიერ საკანონმდებლო და სხვა სახის ზომების მიღება-გაძლიერებაში.

4

ამდენად, საერთაშორისო აქტი ტრეფიკინგის მომსახურებით სარგებლობას დამოუკიდებელ დანაშაულად გამოცხადების აუცილებლობაზე აკეთებს ხაზგასმას. ამასთან, კონვენციის შესაბამისი მუხლით დაკონკრეტებულია ის გარემოებები, რომლებიც შეიძლება მიჩნეულ იქნეს დანაშაულად. ეს არის პირის ისეთი მომსახურებით სარგებლობა, რომელიც წარმოადგენს ექსპლუატაციას დასახელებული კონვენციის მე-4 მუხლის შესაბამისად. მაშასადამე, კონვენციით დადგენილია კონკრეტული ობიექტური გარემოებები. რაც შეეხება სუბიექტურ გარემოებებს, კონვენცია ხაზგასმას აკეთებს ობიექტური გარემოებების „წინასწარი შეცნობადობის“ აუცილებლობაზე, რაც იმას ნიშნავს, რომ, თუ პირს არა აქვს შეცნობილი, რომ მომსახურებას, რომელსაც იღებს მეორე პირისგან არის ტრეფიკინგის მსხვერპლი, არ შეიძლება მან პასუხი აგოს ამ ქმედებისთვის.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი. სსკ-ის 143³ მუხლის ამსრულებელია ის, ვინც უშუალოდ არ ასრულებს სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობებს ან არ არის ამ დანაშაულში თანამონაწილე.

6

1.1. სამართლებრივი სიკეთე. სამართლებრივი სიკეთის განსაზღვრებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 143¹ მუხლის კომენტარით იმის გათვალისწინებით, რომ ამ სიკეთის მატარებელი არის ადამიანი, რომელიც ტრეფიკინგის მსხვერპლია ან დაზარალებულის სტატუსის მიენიჭა ან არ მიენიჭებია. თუმცა სსკ-ის 143³ მუხლის შემადგენლობა ისე იკითხება, თითქოს ამ მუხლის მსხვერპლი ის პირია, რომელიც „მსხვერპლის“ ან „დაზარალებულის“ სტატუსის მინიჭების შემდგომ გახდა ტრეფიკინგის მსხვერპლი. სსკ-ის 143³ მუხლით დასაცავი სამართლებრივი სიკეთეების ასეთი შეზღუდვა წინააღმდეგობაში მოდის ტრეფიკინგის წინააღმდეგ ბრძოლის გაეროს და ევროპი საბჭოს ზემოაღნიშნული კონვენციების მოთხოვნებთან.

7

აღნიშნული კონვენციების მიზანია დაიცვას ის ადამიანი, რომელიც გახდა ტრეფიკინგის მსხვერპლი და დამნაშავე წინასწარი შეცნობით ასეთი მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობს, რაც მოცემული კონვენციებით ტრეფიკინგად არის მოხსენიებული. შესაბამისი კონვენციებიდან არ გამომდინარეობს, რომ პირი მხოლოდ მაშინ უნდა დაისჯოს, თუ იგი სარგებლობს ტრეფიკინგის მსხვერპლის ან დაზარალებულის სტატუსის მქონე პირის მომსახურებით. სამწუხაროდ, როგორც უკვე აღინიშნა, ასეთ მოთხოვნას აწესებს საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა და შესაბამისად, ასეთ კომენტარებს აქვს ადგილი სისხლის სამართლის თეორიაშიც¹⁸⁵. ამრიგად, სსკ-ის 143³ მუხლი ხარვეზიანია და გასწორებას საჭიროებს. იგი ისე უნდა ჩამოყალიბდეს, რომ სამართალშემფარდებელს შეეძლოს ამ ნორმის გავრცელება ყველა იმ პირზე, ვინც ტრეფიკინგის შედეგად იქცა ამ დანაშაულის მსხვერპლად იმის მიუხედავად, მინიჭებული აქვთ თუ არა მსხვერპლის ან დაზარალებულის სტატუსი¹⁸⁶.

8

1.3. ქმედება გულისხმობს მომსახურებით **სარგებლობას**. ზოგადად, მომსახურების ფორმები მრავალფეროვანია, თუმცა სსკ-ის 143³ მუხლი მიუთითებს ისეთ მომსახურებაზე, რომელიც სსკ-ის 143¹ მუხლის შენიშვნის თანახმად, არის ექსპლუატაცია (სსკ-ის 143³ მუხლი მითითებითი ნორმია). ამ შემთხვევაში სარგებლობა გულისხმობს „რაიმეს გამოყენებას.“ სარგებლობა შეიძლება აქტიური მოქმედებით. მაგალითად, როდესაც პირი წინასწარი შეცნობით ტრეფიკინგის მსხ-

¹⁸⁵ იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 311.

¹⁸⁶ ტრეფიკინგის მსხვერპლის და დაზარალებულის სტატუსის მინიჭების შესახებ, იხ. 2006 წლის 28 აპრილის კანონის „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ მე-11 მუხლი.

ვერპლთან დაამყარებს სქესობრივ კავშირს ტრეფიკინგისაგან თავის დაღწევის სანაცვლოდ, სახეზეა აქტიური ქმედება.

9

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაულია განზრახვით. ეს შეიძლება იყოს, როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი განზრახვა. რაც შეეხება მიზანს და მოტივს, მათ ქმედების სსკ-ის 143³ მუხლით კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვთ.

10

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებების საკითხი განიხილება სტანდარტულად.

11

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. სსკ-ის 143³ მუხლის დამამძიმებელი გარემოებები თითქმის ემთხვევა სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლების დამამძიმებელ გარემოებებს და დამატებით აქ აღარ საჭიროებს განხილვას.

12

V. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულია, რომლის მომზადება არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან.

13

რაც შეეხება ამ დანაშაულის მცდელობას, იგი ზოგიერთ შემთხვევაში დასაშვებია. ვთქვათ, უვარგის ობიექტზე განხორციელებული ქმედების დროს.

14

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა შესაძლებელია. დამატებით მხოლოდ ის უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-ის 143³ მუხლის ამსრულებელი უნდა გაიმიჯნოს ტრეფიკინგის ორგანიზატორისგან (ნამქეზებისგან). ეს უკანასკნელი ერთი შეხედვით სსკ-ის 143³ მუხლის ამსრულებელია, თუმცა მის მიერ წინარე ქმედებების განხორციელების გათვალისწინებით, ტრეფიკინგში თანამონაწილედ მიიჩნევა. მაგალითად, ერთმა პირმა შეუკვეთა მეორე პირს მესამე პირის გადაბირება ექსპლუატაციაში ჩართვის მიზნით, რათა შემდგომ მესამე პირის მსხვერპლად ქცევის შემთხვევაში, მისგან მიეღო მას ან სხვას მომსახურება.

15

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშუღთა ერთობლიობა. კონკურენციის თვალსაზრისით, სსკ-ის 143³ მუხლი ძალიან ახლოს დგას სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლებთან და საჭიროა ამ მუხლებისაგან მისი გამიჯვნა, რათა დასაბუთდეს ამ ნორმის აუცილებლობა სისხლის სამართლის კოდექსში.

16

მთავარი განმასხვავებელი გახლავთ ობიექტური ნიშანი, კერძოდ, ტრეფიკინგის მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობის დროს დამნაშავე არ ახორციელებს

სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლების ობიექტური შემადგენლობის არც ერთ ნიშანს. თუმცა, ამის მიუხედავად, არის შემთხვევები, როდესაც რთულია მოცემული დანაშაულების ერთმანეთისაგან გამიჯვნა. მაგალითად, როდესაც დამნაშავე სარგებლობს ტრეფიკინგის მსხვერპლის მდგომარეობით და იღებს მისგან მომსახურებას, რთულია პირდაპირ იმის თქმა, რომ აქ ადგილი აქვს სსკ-ის 143³ მუხლის შემადგენლობას, ვინაიდან მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობით სარგებლობა ტრეფიკინგის ობიექტური ნიშანიც არის. მაგრამ ამ ნიშნის გარდა, თუ დამნაშავე ახორციელებს სსკ-ის 143¹ და 143² მუხლებით გათვალისწინებულ რომელიმე ქმედებას (გადაყვანა, ტრანსპორტირება, მიღება, შეფარება და ა.შ.), მაშინ შეუძლებელია ქმედების სსკ-ის 143³ მუხლით კვალიფიკაცია. მაშასადამე, მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობა აპრიორი არ გამოორიცხავს სსკ-ის 143³ მუხლის შემადგენლობას. მაგალითად, როდესაც დამნაშავე იცის, რომ ტრეფიკინგის მსხვერპლია და არ გააჩნია წინააღმდეგობის გაწევის უნარი და სწორედ ასეთი ადამიანისაგან იღებს მომსახურებას. მაგალითად, იღებს რაიმე სახის სექსუალურ მომსახურებას, სახეზე იქნება არა ტრეფიკინგი, არამედ სსკ-ის 143³ მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული (დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი მსხვერპლის მომსახურებით სარგებლობა).

17

თუ დამნაშავე ამის შესახებ კონკრეტულ ამსრულებელს არ ავალებს რაიმეს, არამედ ზოგადად ის ამ საქმეში დიდ ფინანსურ რესურსს ხარჯავს, მაგალითად, ფულს იმ მიზნით, რომ მსხვერპლად ქცეული განუსაზღვრელი პირებისაგან შემდგომში მომსახურება მიიღოს, ჩადენილია ასევე ტრეფიკინგი და არა მომსახურებით სარგებლობა.

18

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 143¹ მუხლის შესაბამისი კომენტარით.

მძევლად ხელში ჩაგდება (სსკ-ის 144-ე მუხლი)

მუხლი 144. მძევლად ხელში ჩაგდება

1. მძევლად ხელში ჩაგდება იმ მიზნით, რომ მძევლის გათავისუფლების პირობით აიძულონ ორგანიზაცია ან პირი, შეასრულოს ან არ შეასრულოს ესა თუ ის მოქმედება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ათ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ;

ბ) არაერთგზის;

გ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

დ) დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით;

ე) შვიდ დღეზე მეტი ხნით;

ვ) ანგარებით;

ზ) დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ;

თ) უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მიმართ;

ი) სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ცხრიდან თოთხმეტ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება:

ა) ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

ბ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ცამეტიდან თვრამეტ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. ადამიანის თავისუფლება და მისი ფიზიკური ხელშეუხებლობა საქართველოს კონსტიტუციით დაცული სამართლებრივი სიკეთეებია (საქართველოს კონსტიტუციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტი და მე-13 მუხლის პირველი პუნქტი). პიროვნების პირადი თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება ექვემდებარება ასევე განსაკუთრებულ საერთაშორისოსამართლებრივ დაცვას. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის“ კონვენციის (1950 წლის 4 ნოემბერი) მე-5 მუხლი და „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“ საერთაშორისო პაქტის (1966 წლის 16 დეკემბერი) მე-3 და მე-9 მუხლები.

განსახილველი დანაშაულის შემთხვევაში განსაკუთრებით საყურადღებოა ქ. ნიუ-იორკში 1979 წლის 18 დეკემბერს ხელმოწერილი საერთაშორისო კონვენცია „მძევლების აყვანის წინააღმდეგ“.¹⁸⁷ კონვენციის 1-ლი მუხლის თანახმად, ნებისმიერი პირი, რომელიც შეიპყრობს ან ატყვევებს და ემუქრება მოკვლით, ზიანის მიყენებით ან ტყვეობაში ყოფნით სხვა პირს (მძევალს), რათა აიძულოს მესამე მხარე, კერძოდ, კი სახელმწიფო, საერთაშორისო სამთავრობათაშორისო ორგანიზაცია, ფიზიკური ან იურიდიული პირი, ან პირთა ჯგუფი, განახორციელოს ქმედება, ან თავი შეიკავოს მისი განხორციელებისაგან, მძევლის გათავისუფლების პირდაპირი ან არაპირდაპირი პირობით, ჩადის მძევლად აყვანის დანაშაულს. კონვენციის ხელშემკვერელი სახელმწიფოები იღებენ აღნიშნული დანაშაულის აღსაკვეთად და დამნაშავის დასასჯელად შესაბამისი ღონისძიებების გატარების ვალდებულებას. შესაბამისად, კანონმდებელი აღნიშნული მიზნით ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მძევლად ხელში ჩაგდებისა (სსკ-ის 144-ე მუხლი) და ტერორისტული მიზნით მძევლად ხელში ჩაგდებისათვის (სსკ-ის 329-ე მუხლი).

3

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

4

1.2. დაცული სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 144-ე მუხლი პირველ რიგში იცავს მძევლის თავისუფლებასა და უსაფრთხოებას, მის ფსიქო-ფიზიკურ მთლიანობას. ნორმით დაცული სამართლებრივი სიკეთეა ასევე მესამე პირების და ორგანიზაციების ნების თავისუფლება, რადგან მძევლის გათავისუფლების პირობით ხორციელდება მათ თავისუფლებაზე უკანონო ზემოქმედება.¹⁸⁸ დამამძიმებელი გარემოებების გათვალისწინებით, მუხლით დაცულ დამატებით სამართლებრივ სიკეთედ გვევლინება პირის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.¹⁸⁹

5

მძევალი შესაძლოა იყოს ნებისმიერი პირი, მისი ასაკის, ფიზიკური და გონებრივი მდგომარეობის და ასევე იმის მიუხედავად, თუ რამდენად აღიქვავს ეს უკანასკნელი არსებულ ვითარებას და მისი თავისუფლების შეზღუდვას, ვინაიდან დამნაშავის ქმედება მიმართულია მესამე პირებზე ზემოქმედების მოხდენისაკენ.¹⁹⁰

¹⁸⁷ კონვენციის მე-13 მუხლის თანახმად, მოხსენიებული კონვენცია არ მოქმედებს, როდესაც დანაშაული ჩადენილია ერთ სახელმწიფოში, მძევალი და სავარაუდო დამნაშავე არიან ამ სახელმწიფოს მოქალაქეები და სავარაუდო დამნაშავე ნაპოვნია ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე.

¹⁸⁸ იხ. ასევე **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 314-315; **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 196; **ühl, K./Heger, M.**, § 239a Rn. 1, 1159; **Valerius B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239a Rn. 1; **Eser A., Eisele J.**, StGB-Kommentar § 239a Rn. 2, 2293.

¹⁸⁹ იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 315.

¹⁹⁰ **Fischer T.**, StGB, § 239a Rn. 4, 1665; **Kühl K., Heger M.**, § 239 Rn. 1, 1159; **ჯიშკარიანი ბ.**, 2016, 196; **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, 283.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, ასევე არავითარ როლს არ თამაშობს მძევალის დამნაშავესთან დამოკიდებულება. შესაბამისად, დანაშაულის კვალიფიკაციაზე გავლენას არ მოახდენს ის ფაქტი, რომ პირმა მძევლად ხელში საკუთარი ოჯახის წევრი ჩაიგდოს.¹⁹¹

6

1.3. დანაშაულებრივი ქმედება. სსკ-ის 144-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება გულისხმობს *პირის მძევლად ხელში ჩაგდებას*. ამასთან ერთად, კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს მძევლის გათავისუფლების პირობით მესამე პირზე ზემოქმედება, რათა მათ შეასრულონ ან არ შეასრულონ ესა თუ ის მოქმედება, განხორციელდა თუ არა.

7

მძევლად ხელში ჩაგდება მიეკუთვნება დენად დანაშაულთა რიცხვს. იგი ფორმალურ-სამართლებრივად დასრულებულია პირისთვის თავისუფლების შეზღუდვის მომენტიდან, ხოლო მატერიალურ-სამართლებრივად მთავრდება მსხვერპლის გათავისუფლებით. ამასთან, განსახილველი დანაშაული წარმოადგენს აბსტრაქტულ საფრთხის შემქნელ დელიქტს.¹⁹²

8

მძევლად ხელში ჩაგდება, როგორც წესი, ხორციელდება პირის გატაცებით, იძულების ან მოტყუების გზით მისთვის ადგილსამყოფლის შეცვლით, მსხვერპლის შენობაში გამოკეტვით და სხვ. მნიშვნელოვანია, რომ მძევალს შეზღუდული ჰქონდეს თავისუფლება და მის ფიზიკურ თავისუფლებაზე სრული კონტროლი გააჩნდეს დამნაშავეს. ამასთან, არ არის აუცილებელი მძევალს გადაადგილების თავისუფლება აბსოლუტურად ჰქონდეს წართმეული, როგორც ეს თავისუფლების უკანონო აღკვეთისას ხდება (სსკ-ის 143-ე მუხლი). ამ შემთხვევაში სავალდებულოა, რომ მძევალი იყოს დამნაშავის ფიზიკური ბატონობის ქვეშ.¹⁹³

9

1-ლი მაგალითი: ლევანი სამსახურებრივი მივლინებით გაემგზავრა ერთ-ერთ პატარა ქალაქში, სადაც მას თემურმა ძალადობის მუქარით წაართვა მობილური ტელეფონი. თემური დაემუქრა ლევანს მოკვლით თუ ის დატოვებდა ქალაქს და ასევე აღნიშნულის თაობაზე დაუკავშირდებოდა პოლიციას. თემურის ნათესავი ალექსანდრე გამუდმებით აკვირდებოდა ლევანის გადაადგილებას და იგი ემუქრებოდა ამ უკანასკნელს, რომ დამორჩილებოდა თემურის მითითებებს. თემური ასევე დაუკავშირდა ლევანის დამსაქმებელ ორგანიზაციას და მათი თანამშრომლის სახლში დაბრუნების სანაცვლოდ მოსთხოვა გარკვეული თანხის გადახდა. წინააღმდეგ შემთხვევაში თემური იმუქრებოდა ლევანის მოკვლით.

იმისდა მიუხედავად, რომ ლევანს ალექსანდრეს მეთვალყურეობის ქვეშ თავი-

191 იხ. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1974 წლის 21 ნოემბრის 4 StR 502/74 გადაწყვეტილება.

192 Fischer T., StGB, § 239a Rn. 4, 1665.

193 Valerius B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239a Rn. 4; ასევე ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 196; თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 315.

სუფლად გადაადგილების შესაძლებლობა ჰქონდა ერთი კონკრეტული ქალაქის ტერიტორიაზე და მას არ ჰქონდა გადაადგილების თავისუფლება ბოლომდე წართმეული, თემურის და ალექსანდრეს მხრიდან ადგილი მაინც აქვს ლევანის მძევლად ხელში ჩაგდებას.

10

იურიდიულ ლიტერატურაში გაბატონებული მოსაზრებით, შესაძლებელია მძევალს მოტყუებით შეეზღუდოს თავისუფლება და ობიექტურად არც კი ჰქონდეს ადგილი დამნაშავის მხრიდან მასზე ფიზიკურ ბატონობას. ასეთი შემთხვევაა, მაგალითად, როდესაც მსხვერპლს შორი მანძილიდან ემუქრებიან სათამაშო ან უვარგისი იარაღით და უბრძანებენ არ დატოვოს ადგილსამყოფელი, ხოლო მსხვერპლი მუქარას და იარაღს რეალურად აღიქვამს და ემორჩილება მითითებებს.¹⁹⁴ ამ პოზიციის კრიტიკოსებს მიაჩნიათ, რომ აღნიშნული ქმედებისთვის დანესებული გაზრდილი სანქციის გათვალისწინებით, მსხვერპლზე ბატონობას რეალურად და არა მოჩვენებითად უნდა ჰქონდეს ადგილი. სხვა შემთხვევაში უნდა გამოირიცხოს დანაშაულის შემადგენლობა. შესაბამისად, უმცირესობის მოსაზრებით, დანაშაულის შემადგენლობას ვერ მოგვცემს თუ მძევალზე ფიზიკური ბატონობა მხოლოდ ამ უკანასკნელის ან მესამე პირების წარმოდგენაში და არა ობიექტურად არსებობს.¹⁹⁵ ეს უკანასკნელი პოზიცია მხარდაჭერას არ იმსახურებს.

11

მძევლად ხელში ჩაგდება მძევალის ნების საწინააღმდეგო ქმედებას გულისხმობს. მსხვერპლის თანხმობა მის მძევლად აყვანასთან დაკავშირებით გამორიცხავს დანაშაულის შემადგენლობას. თუმცა ასეთი მოჩვენებითი მძევლად ხელში ჩაგდების შემთხვევაში შესაძლებელია პირს დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა იძულებისთვის (სსკ-ის 150-ე მუხლი) ან გამოძალავისთვის (სსკ-ის 181-ე მუხლი), თუ იგი მძევლის გათავისუფლების პირობით, აიძულებს მესამე პირს გარკვეული მოქმედების შესრულებას ან აყენებს მას ქონებრივ ზიანს.¹⁹⁶ განსხვავებით ამისგან, პირის მიერ მძევალის გათავისუფლების პირობით დამნაშავისთვის საკუთარი თავის ე.წ. „სათადარიგო მძევლად“ შეთავაზებით, მძევლად ხელში ჩაგდებაზე ამ უკანასკნელის ნების არსებობის მიუხედავად, სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა არ გამოირიცხება. ამგვარი თანხმობა სისხლის სამართლის დოგმატიკაში არ განიხილება დანაშაულის შემადგენლობის გამომრიცხავ მსხვერპლის აქტუალურ ნებად.¹⁹⁷

12

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა გულისხმობს განზრახვას.

13

2.2. მიზანი. განზრახვასთან ერთად აუცილებელია სპეციალური მიზნის დადგენა, რადგან პირის მძევლად ხელში ჩაგდება ხორციელდება იმ მიზნით, რომ მძე-

¹⁹⁴ იხ. Fischer T., StGB, § 239a Rn. 4a, 1666; Eser, A., Eisele J., StGB-Kommentar § 239a Rn. 7, 2294.

¹⁹⁵ Fischer T., StGB, § 239a Rn. 4b, 1666; Valerius B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239a Rn. 7.

¹⁹⁶ იხ. ასევე Valerius B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239a ღნ. 5.

¹⁹⁷ Eser A., Eisele, J., StGB-Kommentar § 239a Rn. 8-9, 2295.

ვლის გათავისუფლების პირობით აიძულონ ორგანიზაცია ან პირი, შეასრულოს ან არ შეასრულოს ესა თუ ის მოქმედება. ასეთი მიზნის გარეშე გამოირიცხება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა. დამნაშავე შეგნებულად ცდილობს გამოიყენოს მძევალზე მესამე პირების მზრუნველობა ცალკეული მიზნებისთვის და მძევლის გათავისუფლების პირობით აიძულოს ისინი ამა თუ იმ მოქმედების შესრულება ან მისგან თავის შეკავება.¹⁹⁸

14

ამრიგად, პირის მძევლად ხელში ჩაგდების საბოლოო მიზანს წარმოადგენს მესამე პირების მხრიდან გარკვეული მოქმედების განხორციელებას ან ასეთისგან თავის შეკავებას. ვინაიდან სპეციალური მიზანი ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანს წარმოადგენს, იგი შეცნობილი უნდა ჰქონდეს დანაშაულის თანამონაწილესაც, სხვა შემთხვევაში პირი ვერ იქნება სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის თანამონაწილე (სსკ-ის 25-ე მუხლის მე-4 ნაწილი).¹⁹⁹

15

მესამე პირში მოიაზრება, როგორც ფიზიკური, ისე იურიდიული პირები. დანაშაულის შემადგენლობისთვის არარელევანტურია, თუ რა ურთიერთობა აკავშირებს მძევალს მესამე პირებთან.²⁰⁰ მაშასადამე, არ არის აუცილებელი, რომ მძევალი მათთვის იყოს ახლო ნათესავი, ოჯახის წევრი, მეგობარი და ა.შ. მესამე პირი შეიძლება იყოს ნებისმიერი, რომელიც დამნაშავეს წარმოდგენით მძევლის უსაფრთხოებაზე ზრუნვიდან გამომდინარე შეასრულებს მისთვის ნაყენებულ პირობებს. რეალურად მესამე პირი მოექცევა თუ არა დამნაშავეს ზემოქმედების ქვეშ და რამდენად დააკმაყოფილებს მძევლის გათავისუფლების სანაცვლოდ ნაყენებულ პირობებს, დანაშაულის შემადგენლობისთვის მნიშვნელობა არა აქვს.²⁰¹

16

ამრიგად, სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა ითხოვს **ფუნქციონალურ ურთიერთკავშირს ორ გარემოებას შორის**, კერძოდ, დამნაშავე მძევლის ხელში ჩაგდებით გამოწვეულ მდგომარეობას იყენებს მესამე პირების იძულების ან გამოძალვისთვის.²⁰² ამასთან გასათვალისწინებელია, რომ მძევლის ხელში ჩაგდების მომენტში არ არის სავალდებულო, რომ უკვე იყოს იდენტიფიცირებული კონკრეტული მესამე პირი ან მესამე პირისგან შესასრულებელი პირობა.²⁰³ ვინაიდან, საუბარია მესამე პირზე ზემოქმედებაზე, დანაშაულის შემადგენლობა გამოირიცხება, თუ გამოძალვის ან იძულების ადრესატია თავად მძევალი. ასეთ შემთხვევაში, კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით ქმედება შესაძლებელია დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 143-ე, 150-ე ან სხვა მუხლე-

198 **Valerius B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239a Rn. 8-9;

199 იხ. ასევე სერ., **Eisele, J.**, StGB-Kommentar § 239a Rn. 26, 2298; **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლექციები მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 318.

200 **Kühl K., Heger M.**, § 239a Rn. 4, 1160.

201 **Eser A., Eisele J.**, StGB-Kommentar § 239a Rn. 13, 2295.

202 **Kühl K., Heger M.**, § 239a Rn. 4a, 1161

203 **Eser A., Eisele J.**, StGB-Kommentar § 239a Rn. 13, 2295.

ბით და არა სსკ-ის 144-ე მუხლით.²⁰⁴ გამოირიცხება ზემოხსენებულ ორ გარემოებას შორის ასევე ფუნქციონალური ურთიერთკავშირი, თუკი მესამე პირმა გარკვეული მოქმედება მძევლის გათავისუფლების შემდეგ უნდა შეასრულოს და არა მძევლის გათავისუფლებამდე, რადგან მძევლის გათავისუფლების შემდეგ რეალურად აღარ არსებობს მძევლის გათავისუფლებაზე ზრუნვით გამოწვეული მესამე პირებზე ზემოქმედების მოხდენის სიტუაცია. თუმცა, სსკ-ის 144-ე მუხლი არ გამოირიცხება მაშინ, როდესაც ასეთი ურთიერთკავშირი მას შემდეგ დაირღვევა, რაც მძევლად ხელში ჩაგდება მესამე პირზე ზემოქმედების მიზნით მოხდება. აღსანიშნავია, რომ სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებულ მესამე პირებში არ მოიაზრებიან ხელისუფლების ორგანოები, უცხო ქვეყნის ხელისუფლების ორგანოები, საერთაშორისო ორგანიზაციები და რელიგიური ორგანიზაციები. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაცია მოხდება სპეციალური შემადგენლობით, სსკ-ის 329-ე მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ტერორისტული მიზნით მძევლად ხელში ჩაგდებისთვის.

17

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამოთქმის მიზნით რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება.

18

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ჯგუფური დანაშაულის ლეგალური დეფინიცია მოცემულია სსკ-ის 27-ე მუხლში. აღნიშნული მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, თუ მის განხორციელებაში მონაწილე წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად. საქართველოს უზენაესი სასამართლო აკონკრეტებს აღნიშნულ ცნებას და განმარტავს, რომ წინასწარ შეკავშირებაში არ იგულისხმება დანაშაულებრივ ქმედებამდე დროის ხანგრძლივი მონაკვეთის არსებობა. მთავარია, რომ შეთანხმება მოხდეს დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელების დაწყების მომენტამდე. ამასთან, აუცილებელია საქმეში არსებობდეს შესაბამისი მტკიცებულებები, რომლებიც მიუთითებს ასეთი შეთანხმების არსებობაზე, რაც შესაძლებელია, ჯგუფის წევრებს შორის გამოიხატოს როგორც სიტყვიერ-წერილობით, ისე არავერბალურ კომუნიკაციაშიც - ჟესტებსა და მიმიკებში. ხოლო იმ შემთხვევაში, როდესაც უშუალოდ დანაშაულის დაწყების შემდეგ, თუნდაც ერთ-ერთი ამსრულებელი დაიწყებს ქმედების შემადგენლობის განხორციელებას, მისი ჩადენის პროცესში დამნაშავეთა შორის შეთანხმება ერთობლივი მოქმედების თაობაზე არ შეიძლება ჩაითვალოს წინასწარ შეთანხმებად, ვინაიდან, წინააღმდეგ შემთხვევაში, სასამართლოს მოსაზრებით, საერთოდ ვერ იარსებებდა სსკ-ის 27-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ისეთი შემთხვევა, როგორიცაა წინასწარ შეთანხმებლად ჯგუფის მიერ დანაშაულის ჩადენა, რო-

204 შეად. თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 319.

მელშიც ერთობლივად მონაწილეობდა ორი ან მეტი ამსრულებელი.²⁰⁵

19

2. იგივე ქმედება ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). არაერთგზისობის ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 15-ე მუხლს.

20

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). ასეთი დამამძიმებელი გარემოება მოცემულია მაშინ, როდესაც ხდება ორი ან მეტი პირის მძევლად ხელში ჩაგდება ერთიანი განზრახვით. შესაბამისად, ამსრულებლის ქმედების გეგმა უნდა მოიცავდეს ერთზე მეტი პირის მძევლად ხელში ჩაგდებას და არ არის სავალდებულო, რომ ქმედება ერთდროულად განხორციელდეს მათ მიმართ. ამისათვის დროიც მცირე მონაკვეთიც საკმარისია. თუკი არ მოხდება რამდენიმე პირის ერთიანი განზრახვითა და მიზნით მძევლად ხელში ჩაგდება, მაშინ თითოეული აქტი შეფასდება ცალ-ცალკე და ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას.

21

4. იგივე ქმედება, ჩადენილი დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება გულისხმობს მძევლის საქართველოს სახელმწიფო საზღვრებს გარეთ, სხვა ქვეყანაში გაყვანას. ასეთ შემთხვევაში როთუღდება მსხვერპლისა და დამნაშავეთა მიკვლევადობა, მსხვერპლს დამატებით ექმნება სირთულე საკუთარ ქვეყანაში დასაბრუნებლად. როგორც წესი, პირის საზღვარგარეთ გაყვანა ხდება ფარულად, სასაზღვრო გამშვები პუნქტის გვერდის ავლით. მსხვერპლს არ გააჩნია საიდენტიფიკაციო ან სამგზავრო დოკუმენტები. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის მსხვერპლი ხდება სხვა დანაშაულების მიმართ მოწყვლადი და დამატებით შესაძლოა გახდეს იგი ისეთი დანაშაულის მსხვერპლი, როგორიცაა ადამიანით ვაჭრობა და ა.შ.

22

მოცემული დამამძიმებელი გარემოება საკმაოდ დიდი სპეციფიკურობით გამოირჩევა. უპირველეს ყოვლისა, გასარკვევია, თუ რა უფრო პრიორიტეტულია ნორმისთვის: მსხვერპლის ბედი, თუ დამნაშავეთა გამოვლინება და მართლმსაჯულების ინტერესი. მოცემული კვალიფიციური შემადგენლობისთვის პრიორიტეტული არის დაზარალებულთან დაკავშირებული ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთეები. სწორედ ამიტომ დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით ჩადენილი მძევლად ხელში ჩაგდებისას ყურადღება უნდა მიექცეს: დაზარალებულის მოქალაქეობას, მის მუდმივ საცხოვრებელს, დაზარალებულის სტატუსს (მაგალითად, თუკი დაზარალებული ტურისტია ან სამუშაოდ იმყოფება, დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობა სახეზეა), საქართველოს ტერიტორიაზე შემოყვანას აქვს ადგილი თუ გაყვანას.

23

მე-2 მაგალითი: საქართველოს მოქალაქეს თავისუფლება აღუკვეთეს სომხეთის რესპუბლიკაში და ამის შემდეგ იგი ავტომობილით შემოიყვანეს საქართველოში.

205 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება, საქმე №75აპ-17.

აქ განსახილველი დამამძიმებელი გარემოება არ გვექნება.

მე-3 მაგალითი: სომხეთის მოქალაქეს მძევლად ხელში ჩაიგდებდნენ სომხეთში და მას გადმოიყვანენ საქართველოში.

აქ განსახილველი დამამძიმებელი გარემოება სახეზეა.

მე-4 მაგალითი: რუსეთში სამუშაოდ მყოფ აშშ-ს მოქალაქე მძევლად ხელში ჩაიგდეს რუსეთში და იგი შემოყვანილ იქნა საქართველოში.

დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანით ჩადენილი მძევლად ხელში ჩაგდება განხორციელებულია.

მე-5 მაგალითი: თურქეთის მოქალაქე მძევლად ხელში ჩაიგდეს საქართველოში და ამის შემდეგ გაყვანილ იქნა იგი თურქეთში.

გამომდინარე იქიდან, რომ დაზარალებულის გაყვანა მოხდა საკუთარ ქვეყანაში, საქართველოდან მისი გაყვანა ვერ შეფასდება დაზარალებულის საზღვარგარეთ გაყვანად.

24

5. იგივე ქმედება, ჩადენილი შვიდ დღეზე მეტი ხნით (მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი). მძევლად ხელში ჩაგდების შემთხვევაში პასუხისმგებლობის დამძიმების მიზეზია იმ ზიანის გაღრმავება, რაც მძევალს ასეთი ქმედებით მიაღდა. რაც უფრო დიდია დროის შუალედი პირის მძევლად ჩაგდებასა და მის გათავისუფლებას შორის, მით უფრო ინტენსიური ხდება ის ზიანი, რომელიც ადგება მას ასეთი მდგომარეობით. გარდა ამისა, დროის ფაქტორი მძევლისთვის სხვა სახის ზიანის მიყენების საფრთხეც ქმნის(მაგ., სამსახურებრივი ურთიერთობები, უმეტესაყურედ დატოვებული ქონების დაზიანება, ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება და სხვა).

25

6. იგივე ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი). ანგარებითი მოტივით პირის მძევლად ხელში ჩაგდებას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც დამნაშავე ასეთი ქმედებით მესამე პირებისგან მატერიალური სარგებლის მიღებას მოელის. მატერიალურ სარგებელში მოიაზრება ფულის, ფასიანი ქაღალდების, ძვირფასი ლითონების, სხვა ფასიანი ნივთების, უძრავი ქონებაზე უფლების მიღება და ა.შ. აღნიშნული გულისხმობს ასევე მატერიალური ვალდებულებებისაგან გათავისუფლებასაც. მაშასადამე, დამნაშავე მძევლის გათავისუფლების პირობით მესამე პირებისგან ითხოვს ისეთ ქონების, ან ქონებაზე უფლების გადაცემას, ან ასეთი ვალდებულებებისაგან გათავისუფლებას, რომელიც მას არ ეკუთვნის. მძევლად ხელში ჩაგდება ანგარებით არის ჩადენილი მაშინაც, თუკი დამნაშავე მესამე პირებისგან ვერ მიიღებს მატერიალურ სარგებელს.

26

7. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნულ ქვეპუნქტში მოცემულია, რამდენიმე დამამძიმებელი გარემოება. მათგან საერთოა ის, რომ ყველა გარემოება უნდა არსებობდეს ობიექტურად და არა დამნაშავის წარმოდგენის მიხედვით, ხოლო აღნიშ-

ნული რეალური გარემოების არსებობა მოცული უნდა იყოს პირის განზრახვით.

27

(1) **ორსული ქალისთვის** თავისუფლების აღკვეთისას მსხვერპლი, ბუნებრივია, არის ორსული ქალი. მნიშვნელობა არა აქვს ორსულობის ხანგრძლივობას.

28

(2) **არასრულწლოვნისთვის** თავისუფლების აღკვეთისას მსხვერპლი არის 18 წლამდე ასაკის ადამიანი.

29

(3) **უმწეო მდგომარეობაში მყოფისთვის** თავისუფლების აღკვეთისას უნდა დადგინდეს მსხვერპლის უმწეობა, რომელიც მის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ შესაძლებლობებს უკავშირდება და პირს უკარგავს წინააღმდეგობის გაწევის შესაძლებლობას. ზოგადად შეიძლება უმწეობის გამომწვევ ფაქტორებად დასახელდეს, მაგალითად, ავადმყოფობა, ძილი, მცირეწლოვნება, ღრმა მოხუცებულობით გამოწვეული უძლურება და ა.შ.

30

თუკი უმწეობა გამოწვეულია პირის **მცირეწლოვნებით**, ბუნებრივია, აქ ასევე არის პირის არასრულწლოვნებაც, თუმცა მისი მითითება არ არის აუცილებელი, რადგან მცირეწლოვნებით გამოწვეული უმწეობა შემადგენლობის ნიშან არასრულწლოვნებასთან შედარებითი უფრო სპეციალურია და მომეტებული საშიშროებით გამოირჩევა, რის გამოც სასჯელიც უფრო მძიმე უნდა დაინიშნოს.

31

რაც შეეხება **ძილით** გამოწვეულ უმწეობას, პრაქტიკულად იშვიათად შეიძლება ეს გარემოება პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად მოგვევლინოს. გარკვეულ შემთხვევებში შეიძლება დანაშაული დაინდოს მსხვერპლის ძილში ყოფნისას, ხოლო შემდეგ გამოიღვიძოს და გაგრძელდეს დანაშაულებრივი ქმედება.

32

8. უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებული მიმართ (მე-2 ნაწილის „თ“ ქვეპუნქტი).

უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის და საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებული პირთა წრე ფართოა და გულისხმობს საქართველოში დიპლომატიური და საერთაშორისო შეთანხმებებით გათვალისწინებული სხვადასხვა ფორმატის მისიით მყოფ პირებს, ასევე მათი ოჯახის წევრებს, საქართველოში ოფიციალური ვიზიტით მყოფ უცხო ქვეყნის სახელისუფლებლო დაწესებულებებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლებს და სხვა.

33

აქვე აღსანიშნავია, რომ მოქმედებს „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“ საქართველოს კანონი, რომელიც განსაზღვრავს საერთაშორისო დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებს. კანონის თანახმად, საერთაშორისო დაცვა გულისხმობს თავშესაფრის პროცედურის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფას და ლტოლვილის, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირის ან დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის

უფლებების დაცვას. შესაბამისად, საერთაშორისო დაცვის მქონე პირს მიეკუთვნება ლტოლვილი, ჰუმანიტარული სტატუსის მქონე პირი ან დროებითი დაცვის ქვეშ მყოფი პირი (იხ. კანონის მე-3 მუხლის „ვ“ და „ლ“ ქვეპუნქტები).

34

ზემოხსენებული პირებისთვის თავისუფლების შეზღუდვა, მათ უფლებებთან ერთად საფრთხეში აყენებს იმ საერთაშორისო ურთიერთობებს, რომელიც საქართველოს სხვა სახელმწიფოებთან და ცალკეულ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან გააჩნია. საქართველოს ნაკისრი აქვს საერთაშორისო ვალდებულება, რომ განახორციელოს ყველა საჭირო ღონისძიება ზემოხსენებული პირების პირადი თავისუფლების ყოველგვარი ხელყოფის თავიდან ასარიდებლად.²⁰⁶ შესაბამისად, კანონმდებელი ცდილობს მათი თავისუფლების დასაცავად გამოიყენოს ასევე სისხლისსამართლებრივი მექანიზმები და ითვალისწინებს უფრო მკაცრ სასჯელს ასეთი პირების თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის.

35

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ასეთი პირების გათავისუფლების პირობით ულტიმატუმის ადრესატები არ უნდა იყვნენ სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, უცხო ქვეყნის ხელისუფლების ორგანოები, საერთაშორისო ორგანიზაციები და რელიგიური ორგანიზაციები. ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის კვალიფიკაცია მოხდება სსკ-ის 329-ე მუხლით, რომელშიც სპეციალური ნორმა და ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ტერორისტული მიზნით მძევლად ხელში ჩაგდებისთვის.

36

9. სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით (მე-2 ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტი). ასეთ მაკვალიფიცირებელ გარემოებასთან მაშინ გვაქვს საქმე, როდესაც პირი დანაშაულებრივი განზრახვის სისრულეში მოსაყვანად იყენებს ისეთ საშუალებებს, რამაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას მძევლის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, ანდა ემუქრება ამ უკანასკნელს ასეთი ძალადობის გამოყენებით. მაგალითისათვის, დანაშაულის მსხვერპლს ცეცხლსასროლი ან ცივი იარაღით ემუქრებიან და ასე უზღუდავენ თავისუფლებას, მას მოათავსებენ უჭაერო სივრცეში ან სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიშ სხვა ადგილას, იყენებენ მსხვერპლის წინააღმდეგობის დასაძლევად საშიშ მედიკამენტებს ან ფიზიკურად ძალადობენ მასზე, რაც მის ჯანმრთელობას აყენებს ზიანს და ა.შ.

37

10. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოების ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 27-ე მუხლს.

²⁰⁶ ამ მხრივ მნიშვნელოვანია საქართველოს მიერ ცალკეულ სახელმწიფოებთან გაფორმებული ე.წ. საკონსულო კონვენციები; ასევე მნიშვნელოვანია 1963 წლის ვენის კონვენცია „საკონსულო ურთიერთობების შესახებ“ 24 აპრილი (საქართველოსთან მიმართებაში ძალაშია 1993 წლის 12 ივლისი) და 1961 წლის 18 აპრილის ვენის კონვენცია „დიპლომატიური ურთიერთობების შესახებ“ (საქართველოსთან მიმართებაში ძალაშია 1993 წლის 12 ივლისი).

11. დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). ამ შემთხვევაში დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა გამონეულები უნდა იყოს პირის გაუფრთხილებლობით და არა მისი განზრახი მოქმედებით. თუკი პირი დანაშაულის ჩადენისას განზრახ უშვებს მძევლის სიკვდილს, მაშინ კვალიფიკაცია მოხდება დანაშაულთა ერთობლიობით და არა სსკ-ის 144-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით. რაც შეეხება სხვა მძიმე შედეგს, აღნიშნული ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს ცალკეული გარემოებების გათვალისწინებით. როგორც წესი, ასეთ შემდეგში უნდა მოვიზოროთ მძევლის ჯანმრთელობის მძიმედ დაზიანება, მისი ქონების განადგურება, მისი სამსახურებრივი საქმიანობის შეფერხება, რამაც თუნდაც სხვა პირებს მძიმე ზიანი მიაყენა (მაგალითად, თავისუფლება შეზღუდულმა ქირურგმა ვერ შეძლო გადაუდებელი ოპერაციის ჩატარება და კრიტიკულად დამიძმდა პაციენტის მდგომარეობა) და ა.შ. ამ შემთხვევაშიც ასეთი მძიმე შედეგის გამოწვევა თანმდევი უნდა იყოს მძევლად ხელში ჩაგდების და დგებოდეს იგი პირის გაუფრთხილებლობით და არა განზრახი მოქმედებით.

39

V. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი დანაშაულის მომზადება და მცდელობა შესაძლებელია.

40

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. მძევლად ხელში ჩაგდებისას შესაძლებელია თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა ან შუალობითი ამსრულებლობა. ვინაიდან განსახილველი დანაშაული დენად დანაშაულს წარმოადგენს და იგი ფორმალურ-სამართლებრივად ხორციელდება პირისთვის თავისუფლების შეზღუდვის მომენტიდან, კვალიფიკაციისთვის არარელევანტურია, რეალურად შეძლო თუ არა დამნაშავემ მესამე პირებზე ზემოქმედების მოხდენა. დანაშაულის მატერიალურ-სამართლებრივად დასრულებამდე შესაძლებელია ასევე ადგილი ჰქონდეს თანამონაწილეობას და სუკცესიურ თანაამსრულებლობას.

41

მე-6 მაგალითი: ბექამ მძევლად ხელში ჩაიგდო ერთ-ერთი ბიზნესმენის შვილი ნინო. ნინოს მძევლად ხელში ჩაგდების შემდეგ ბექამ გაანდო თავისი გეგმები მეგობარ თემურს. ბექა აპირებდა ბიზნესმენისგან მისი შვილის გათავისუფლების პირობით მოეთხოვა გარკვეული თანხა. მანვე სთხოვა მეგობარ თემურს დახმარება ნინოსთვის მეთვალყურეობის გაწევაში, რათა ამ უკანასკნელს გაქცევა არ მოეხერხებინა. თავად კი წავიდოდა და თანხის მოთხოვნის მიზნით დაუკავშირდებოდა მძევლის მამას, რაზეც თემურისგან თანხმობა მიიღო. თემურიმ თავის თავზე აიღო ნინოსთვის მეთვალყურეობის გაწევა.

მიუხედავად იმისა, რომ ბექას მიერ ნინოს მძევლად ხელში ჩაგდებით დანაშაული ფორმალურ-სამართლებრივად დამთავრდა, თემურს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება დანაშაულში თანაამსრულებლობისთვის, ვინაიდან დანაშაული ნინოს საბოლოოდ გათავისუფლებამდე უწყვეტად გრძელდება

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. როგორც უკვე აღინიშნა, სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა ითხოვს *ფუნქციონალურ უთიერთკავშირს ორ გარემოებას შორის*, კერძოდ, პირის მძევლად ხელში ჩაგდება წარმოადგენს მესამე პირების იძულების ან გამოძალვის საშუალებას. ამგვარი უთიერთკავშირის გარეშე პირისთვის თავისუფლების შეზღუდვა ვერ მოგვცემს განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობას. მაგალითად, თუ მძევლად ხელში ჩაგდების შემდეგ დანაშაულზე შეეცდება არა მესამე პირებზე, არამედ თავად მძევლზე ზემოქმედების მოხდენას და მისგან თავისუფლების სანაცვლოდ მატერიალური სარგებლის მიღებას, მაშინ ქმედების კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს არა სსკ-ის 144-ე მუხლით, არამედ სსკ-ის 143-ე (თავისუფლების უკანონო აღკვეთა) და 181-ე (გამოძალვა) მუხლებით. განსხვავებულად მოხდება დანაშაულის კვალიფიკაცია შემდეგ შემთხვევაში:

მე-7 მაგალითი: თენგომ მოტყუებით მიიყვანა სახლში ტურისტის და ჩაკეტა სახლის სარდაფში. მან ტურისტს გათავისუფლების პირობით მოსთხოვა გარკვეული თანხის გადახდა. ტურისტს თან არ ჰქონდა თანხა და ვერ მოახერხა თენგოს მიერ წაყენებული პირობის დაკმაყოფილება. ტურისტმა თენგოსთან საუბარში აღნიშნა, რომ მასი ნათესავები ცხოვრობდნენ იმავე ქალაქში. თენგოც დაუკავშირდა ამ უკანასკნელებს და მოსთხოვა ტურისტის გათავისუფლების პირობით მისთვის 10 000 ლარის გადახდა. თენგო პოლიციამ დააკავა მოთხოვნილი თანხის მიღების მომენტში.

ასეთ შემთხვევაში თენგოს ქმედების სამი მუხლით შეფასდება. კერძოდ, ტურისტის მიმართ განხორციელებული თავისუფლების უკანონო აღკვეთით (სსკ-ის 143-ე მუხლი), გამოძალვით (სსკ-ის 181-ე მუხლი) და ამ უკანასკნელის მძევლად ხელში ჩაგდებით (სსკ-ის 144-ე მუხლი). მართალია, თავდაპირველად ადგილი ჰქონდა ტურისტის თავისუფლების უკანონო აღკვეთას (სსკ-ის 143-ე მუხლი), თუმცა ასეთი ქმედება გადაიზარდა მძევლად ხელში ჩაგდებაში, როდესაც თენგომ შექმნილი სიტუაცია გამოიყენა მესამე პირებზე ზემოქმედების მოხდენისათვის და მოსთხოვა მათ ტურისტის გათავისუფლების პირობით თანხის გადახდა. რაც შეეხება ტურისტის თავისუფლების უკანონო აღკვეთას, იგი კვალიფიკაციაში აღარ აისახება, რადგან მის უმართლობის შინაარსს უკვე მოიცავს სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა.

გამომდინარე იქიდან, რომ სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დენად დანაშაულთა კატეგორიას მიეკუთვნება, მძევლად აყვანილი პირის გათავისუფლებამდე პერიოდში, მის მიმართ განხორციელებული სხვა დანაშაულები მოგვცემს სსკ-ის 144-ე მუხლთან დანაშაულთა ერთობლიობას.

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. თუ გამოძიება დაწყებულია ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნა ხორციელდება სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის გამო, შესაძლებელია პროკურორმა იშუამდგომლოს სასამართლოში ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების თაობაზე. ამრიგად, განსახილველი დანაშაული მიეკუთვნება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ იმ დანაშაულთა კატეგორიას, რომეთა შემთხვევაშიც დაშვებულია ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელება (სსსკ-ის 143³ მუხლის მე-2 ნაწილი).

ზემოაღნიშნულის გარდა, სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმის განხილვა მიეკუთვნება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობას. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს საქმეს, თუ წარდგენილია ბრალდება სსკ-ის 144-ე მუხლით. თუმცა ბრალდებულს უფლება აქვს, მოითხოვოს, რომ საქმე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე იქნეს განხილული. ამ შემთხვევაში საქმეს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლე განიხილავს (სსსკ-ის 226-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).

ასევე გასათვალისწინებელია, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა კრძალავს სსკ-ის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ განრიდების, როგორც სისხლისსამართლებრივი დევნის ალტერნატიული ღონისძიების, გამოყენებას (სსკ-ის 168¹ მუხლის მე-2 ნაწილი).

ნამეზა (სსკ-ის 144¹-ე მუხლი)

მუხლი 144¹. ნამეზა

1. ნამეზა, ესე იგი პირისათვის ან მესამე პირისათვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას და რომლის მიზანია ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღება, პირის დაშინება ან იძულება ანდა პირის დასჯა მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის, -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ათ წლამდე, ჯარიმით, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

- ა) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ;
- ბ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;
- გ) არაერთგზის;
- დ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;
- ე) ჯგუფურად;
- ვ) ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან ნოდებრივი მდგომარეობის გამო;
- ზ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის, დაკავებული ან სხვაგვარად თავისუფლებაშეზღუდული, უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ;
- თ) შეკვეთით;
- ი) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით;
- კ) სამედიცინო მანიპულაციის, მედიკამენტის ან სპეციალური ინსტრუმენტის (ხელსაწყო) გამოყენებით;
- ლ) ანგარებით;
- მ) განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის აღიარების იძულების მიზნით ან მესამე პირის ცრუ დასმენის მიზნით, -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ცხრიდან თხუთმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

3. იგივე ქმედება, -

- ა) ჩადენილი სექსუალური ხასიათის ძალადობის გამოყენებით;
- ბ) ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

გ) რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან ოც წლამდე ან უვადო თავისუფლების აღკვეთით, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი

1. კონსტიტუციურსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის 1-ლი ნაწილის ერთმნიშვნელოვნად განსაზღვრავს, რომ „ადამიანის ღირსება ხელშეუვალია და მას იცავს სახელმწიფო.“ „განსხვავებით კონსტიტუციის სხვა ნორმებისაგან, რომლებიც უშვებენ უფლებაში ჩარევის შესაძლებლობას, დასახელებული მუხლი გამორიცხავს ყოველგვარ გამონაკლისს ამ მხრივ, რითაც ის განამტკიცებს დემოკრატიული საზოგადოების ღირებულებებს.“²⁰⁷ საქართველოს კონსტიტუციის მე-9 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, „დაუშვებელია ადამიანის წამება, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა, არაადამიანური და დამამცირებელი სასჯელის გამოყენება.“

2

საკონსტიტუციო სასამართლომ მართებულად მიუთითა, რომ „ღირსება ასევე არ შეიძლება იქნეს განხილული, როგორც მხოლოდ ერთ-ერთი სუბიექტური კონსტიტუციური უფლების ობიექტი. ღირსება არის ის უფლება და ამავე დროს, ის ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპი, რომელსაც ეყრდნობა და უკავშირდება ძირითადი უფლებები.“²⁰⁸

3

„ადამიანის ღირსების“ განვითარება ისტორიულად მჭიდროდ არის დაკავშირებული ქრისტიანობასთან. ამის საფუძველია ადამიანის ღმერთთან მსგავსება: „შექმნა ღმერთმა კაცი სახედ თვისად, თავის ხატად შექმნა იგი.“²⁰⁹ სწორედ აქედან გამომდინარე, ყოველ ადამიანს აქვს საკუთარი ღირსება. ღირსება ის ღირებულებაა, რის გამოც იგი არ შეიძლება იქცეს რაიმეს ობიექტად ან ინსტრუმენტად. ღირსების ძირითადი უფლებით დაცული სფერო მოიცავს ყველა ადამიანს.

4

აღნიშნული მუხლით დაცული უფლების მიმართ, რომელიც შესაბამისობაშია ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-3 მუხლთან, არ მოქმედებს შეფასების თავისუფლების დოქტრინა, რომელიც კონვენციის ხელშემკვრელ მხარეს საშუალებას მისცემდა ამ აკრძალვიდან გამონაკლისი დაეშვა.

207 ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ., ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, კოპალეიშვილი მ. (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 85.

208 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II, 31.

209 კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები. თბ., 2003, გვ. 86.

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსაზრებით, კონსტიტუციის მე-17 მუხლის პირველი პუნქტით დაცული პატივისა და ღირსების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი განმარტება ფართო შინაარსის მატარებელია და განსხვავდება ამ ცნებათა სამოქალაქო-სამართლებრივი გაგებისაგან.²¹⁰ „საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, ღირსების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ინსტიტუტი გულისხმობს სოციალურ მოთხოვნილებას ადამიანის პატივისცემაზე. პატივისა და ღირსების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ცნებისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს საზოგადოების მხრიდან პიროვნების შეფასებას ან თავად ინდივიდის მიერ საკუთარი თავის თვითშეფასებას.“²¹¹

„...კონსტიტუციის მე-17 მუხლის პირველი პუნქტის (იგულისხმება წინამორბედი კონსტიტუცია. შენიშვნა ჩემია - ი.დ.) არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ამ ნორმის შესაბამისად, მთავარი ღირებულება არის ადამიანი, როგორც თვითმყოფადი, თავისუფალი და სხვა ადამიანების თანასწორი სუბიექტი.“²¹² „მაშასადამე, კონსტიტუციის მიზნებისთვის ღირსების დაცვა გულისხმობს სოციალურ მოთხოვნილებას ადამიანის პატივისცემაზე. ეს არის ფუნდამენტური კონსტიტუციური პრინციპი, რომელსაც ეყრდნობა და უკავშირდება ძირითადი კონსტიტუციური უფლებები. ამასთან, სახელმწიფო საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის პირველ პუნქტს (იგულისხმება წინამორბედი კონსტიტუცია. შენიშვნა ჩემია - ი.დ.) არღვევს მაშინ, როდესაც ფუნდამენტური უფლებების დარღვევის გზით (შედეგად), მიზნად ისახავს ადამიანის დამცირებას, მისი მიზნის მიღწევის საშუალებად გამოყენებას ან/და მისი ფაქტობრივი ქმედება ასეთ შედეგს გარდაუვლად იწვევს.“²¹³

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკაში საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-2 პუნქტის (იგულისხმება წინამორბედი კონსტიტუცია. შენიშვნა ჩემია - ი.დ.) დარღვევის საქმეები განპირობებული იყო არაგონივრული და არაპროპორციული სასჯელებით. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ დადგენილი პრაქტიკის მიხედვით, რომ დაწესებული სასჯელი მხოლოდ მაშინ იქნება საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-2 პუნქტის (იგულისხმება წინამორბედი კონსტიტუცია. შენიშვნა ჩემია - ი.დ.) შემლახველი, თუკი იგი კანონმდებლის მიერ

210 იხ. **ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ.**, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, კოპალეიშვილი მ. (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 85.

211 **ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ.**, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, **კოპალეიშვილი მ.** (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 85.

212 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადამწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II, 30.

213 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადამწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა წიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 16;

დასახული მიზნის მიღწევის აშკარად არაგონივრული და არაპროპორციული საშუალებაა²¹⁴. ამასთან აღსანიშნავია ისიც, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა პრაქტიკა, სადაც განსაზღვრულია სასჯელის კონსტიტუციურობის შეფასების ტესტი.²¹⁵

8

2. არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის საერთაშორისოსამართლებრივი ნორმები. კაცობრიობის ისტორიაში წამების, გენოციდის, ადამიანით ვაჭრობისა თუ ადამიანის სხვა უმაღლესი უფლებებისა და თავისუფლებების ხელმყოფი დანაშაულების ჩადენის მრავალი ფაქტი არსებობს. სამწუხაროდ, მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ პერიოდამდე ადამიანის ღირსების შემლახველი ქმედებების სერიოზულ სამართლებრივ შეფასებას ადგილი არ ჰქონია. თანამედროვე მსოფლიოს ცივილიზებული საზოგადოება თანმხედება იმაზე, რომ არასათანადო მოპყრობას Jus Cogens სტატუსი გააჩნია ანუ არასათანადო მოპყრობა (იგულისხმება წამება, არაადამიანური და ღირსების შემლახავი (დამამცირებელი) მოპყრობა აბსოლუტური ხასიათის აკრძალვაა.²¹⁶

9

არასათანადო მოპყრობის ამკრძალავი საერთაშორისოსამართლებრივი ინსტრუმენტებიდან აღსანიშნავია:

- გაეროს მიერ გენერალურ ასამბლეაზე 1948 წლის 10 დეკემბერს მიღებული „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“, რომლის მე-5 მუხლის მიხედვით, „არავის მიმართ შეიძლება წამების ან სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის გამოყენება.“²¹⁷
- 1950 წლის 4 ნოემბერს ევროსაბჭოს წევრი ქვეყნების მიერ მიღებული „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“ არასათანადო მოპყრობის ამკრძალავ ნორმას შეიცავს, თუმცა არ გვხვდება სიტყვა „სასტიკი“. აღნიშნული კონვენციის მე-3 მუხლის თანახმად: „არავის მიმართ შეიძლება წამების ანდა არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან მსგავსი სასჯელის გამოყენება.“²¹⁸

214 იხ.: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 13 მაისის №1/1/500 განჩინება, „საქართველოს მოქალაქე რევაზ ჩაგუნავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 2; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 13 ოქტომბრის №1/10/703 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი ქართველიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 27.

215 იხ.: საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 28; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 13 ოქტომბრის №1/10/703 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი ქართველიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 30; საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 13 ივლისის №1/8/696 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ლაშა ბახუტაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 7.

216 გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-2 მუხლი პირდაპირ მიუთითებს წამების რომელიმე საფუძვლით გამართლების აკრძალვაზე.

217 ინგლისური ვერსია: <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (მოპოვების თარიღი: 23.06.2018).

218 ინგლისური ვერსია: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (მოპოვების თარიღი: 23.06.2018).

- ანალოგიური ხასიათის ნორმებს ვხვდებით 1966 წლის 16 დეკემბერს გენერალური ასამბლეის მიერ მიღებულ „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის“²¹⁹ მე-7 მუხლში. არასათანადო მოპყრობის კუთხით, ასევე ყურადღებას იპყრობს მე-8 და მე-10 მუხლები, რადგან აქ დაკონკრეტებულია არასათანადო მოპყრობის ზოგიერთი გამოვლინების ფორმა. კერძოდ, ხაზგასმულია სასჯელისა და სხვა თავისუფლების შემზღუდველი ღონისძიებების გამოყენებისას ღირსების დაცვა, სამედიცინო ხასიათის მოქმედებებზე პიროვნების თანხმობის მოთხოვნა, მონობასა და დაბეჩავებულ მდგომარეობაში ცხოვრების აკრძალვა;
- 1989 წლის 20 ნოემბრის „ბავშვის უფლებათა კონვენციის“ 37-ე მუხლის (ა) პუნქტი ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის ანალოგიურად გადმოგვცემს წამების აკრძალვას: „არავის მიმართ შეიძლება წამების ან სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის გამოყენება.“²²⁰
- 2000 წლის 7 დეკემბრის „ევროპის კავშირის ადამიანის ძირითად უფლებათა ქარტიის“ მე-4 მუხლის მიხედვით, „არავის მიმართ შეიძლება წამების ან არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის გამოყენება.“²²¹

10

არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის წინააღმდეგ მიმართული **სპეციალური** საერთაშორისოსამართლებრივი აქტებიდან აღსანიშნავია:

- გაეროს 1975 წლის 9 დეკემბერს მიღებული „წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი და დასჯისაგან პირის დაცვის დეკლარაცია.“²²² მოცემული კონვენცია ძალაშია 1994 წლის 25 ნოემბრიდან. ამ უკანასკნელს საქართველო შეუერთდა პარლამენტის 1994 წლის 22 დეკემბრის N1493 დადგენილებით;²²³
- გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენცია“²²⁴ რომელსაც საქართველო შეუერთდა საქართველოს პარლამენტის 1994 წლის 22 სექტემბრის დადგენილებით;
- 1987 წლის 26 ნოემბრის „წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი

219 ინგლისური ვერსია: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).

220 ინგლისური ვერსია: <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).

221 ინგლისური ვერსია: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).

222 ინგლისური ვერსია: <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/declarationtorture.aspx> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).

223 საქართველოს პარლამენტის 07.07.2002 წლის 1493 დადგენილებით კონვენციის 21-ე და 22-ე მუხლების მოთხოვნათა შესაბამისად საქართველო აღიარებს კონვენციით გათვალისწინებულ წამების საწინააღმდეგო კომიტეტის კომპეტენციას.

224 ინგლისური ვერსია: <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cat.pdf> (მოპოვების თარიღი: 23.06.2018).

მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენცია,²²⁵ რომელსაც საქართველო შეუერთდა საქართველოს პარლამენტის 2000 წლის 3 მაისის დადგენილებით;

- სტრასბურგის 1993 წლის 4 ნოემბრის „წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენციის“ პირველი დამატებითი ოქმი, რომელიც რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის N273 დადგენილებით;
- სტრასბურგის 1993 წლის 4 ნოემბრის „წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენციის“ მეორე ოქმი, რომელიც რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის N274 დადგენილებით.

11

ჩამოთვლილი საერთაშორისო სამართლებრივი აქტები წამებასთან ერთად იყენებენ ტერმინებს: ცუდი მოპყრობა, დამამცირებელი მოპყრობა.

1975 წლის 9 დეკემბრის გაეროს „წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისა და დასჯისაგან პირის დაცვის“ დეკლარაციაში პირველად განისაზღვრა საერთაშორისო დონეზე წამება. აღნიშნული დეკლარაციის 1-ლი მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „წამება მოიცავს წინასწარ განზრახულ განსაკუთრებით მძიმე ფორმის სასტიკ, არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას ან სასჯელს.“ აქ საყურადღებოა ის, რომ წამების იმანენტურ ნიშნად დასახელებულია „განსაკუთრებით მძიმე ფორმა“ (aggravated form).

12

გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-16 მუხლი მიუთითებს, რომ წამების თავიდან აცილებისთვის დადგენილი სახელმწიფოს პოზიტიურ სამართლებრივი ვალდებულება თანაბრად ვრცელდება არასათანადო მოპყრობის ნებისმიერი სხვა ფორმების მიმართაც.

13

საერთაშორისო დონეზე არსებობს ისეთი სამართლებრივი აქტებიც, რომლებიც არასათანადო მოპყრობის ნიშნების შემცველია, თუმცა მთლიანობაში სხვა იურიდიული სახელწოდების ქვეშ თავსდება. ამ მხრივ, აღსანიშნავია:

1) 1998 წლის 17 ივლისს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის უფლებამოსილ წარმომადგენელთა დიპლომატიურ კონფერენციაზე მიღებული „სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის წესდება“, რომელიც რატიფიცირებულია საქართველოს პარლამენტის 2003 წლის 16 ივლისის N 2479 – რს დადგენილებით;

2) ჟენევის 1949 წლის 12 აგვისტოს ოთხივე კონვენციაში მოხსენიებულია სასტიკი, არაადამიანური მოპყრობა და წამება:

ა) „მოქმედ ჯარში დაჭრილთა და ავადმყოფთა მდგომარეობის გაუმ-

225 ინგლისური ვერსია: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a67f> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).

ჯობესების შესახებ“;²²⁶

ბ) „საზღვაო შეიარაღებულ ძალებში დაჭრილთა, ავადმყოფთა და ხო-
მალდის დაღუპვაში მოყოლილ პირთა მდგომარეობის გაუმჯობესების
შესახებ“;²²⁷

გ) „სამხედრო ტყვეებთან მოპყრობის შესახებ“;²²⁸

დ) „ომის დროს სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვის შესახებ“.²²⁹

14

აღნიშნული ოთხი კონვენცია იცავს იმ პირებს, რომლებიც უშუალოდ არ მონაწი-
ლეობენ იმ საომარ მოქმედებებში ან სხვადასხვა მიზეზის გამო დაყარეს იარაღი
ან სამხედრო ტყვეები არიან. არასათანადო მოპყრობის კუთხით ასევე საინტერე-
სოა ჟენევის 1949 წლის 12 აგვისტოს კონვენციების ორი დამატებითი ოქმი. ესე-
ნია:

ა) 1977 წლის 8 ივნისის დამატებითი ოქმი „საერთაშორისო შეიარაღე-
ბული კონფლიქტების მსხვერპლთა დაცვის შესახებ“ (I ოქმი);²³⁰

ბ) 1977 წლის 8 ივნისის დამატებითი ოქმი „არასაერთაშორისო ხასია-
თის შეიარაღებული კონფლიქტების მსხვერპლთა დაცვის შესახებ“ (II
ოქმი).²³¹

15

„სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის წესდების“ მე-7
მუხლის (ე) ქვეპუნქტში წამება ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანა-
შაულის ერთ-ერთ ნიშნად გვევლინება. „ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართუ-
ლი დანაშაულების“, როგორც სამართლებრივი კონცეფციის, ერთობლივ აღიარ-
ებაზე მნიშვნელოვანი ხაზგასმა 1915 წელს განხორციელდა საფრანგეთის,
დიდი ბრიტანეთისა და რუსეთის მიერ. ეს იყო პასუხი თურქების მიერ სომხების
მასიურ განადგურებაზე.²³² წამების მნიშვნელოვანი დეფინიცია, რომელიც წა-
მების წინააღმდეგ მიმართული 1984 წლის კონვენციაშია მოცემული, ომისა და
ადამიანურობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულებისთვის წამების განსაზღ-
ვრის ქვაკუთხედად გვევლინება.²³³ წესდების მე-8 მუხლის (იი) ქვეპუნქტში ალ-
ტერნატიულ ობიექტურ შემადგენლობად მოცემულია: წამება ან არაადამიანური
მოპყრობა, მათ შორის ბიოლოგიური ექსპერიმენტები. „ტრადიციულად სახელ-
მწიფოები და სასამართლოები მიიჩნევდნენ, რომ ომის დანაშაულები უნდა ხორ-
ციელდებოდეს საომარი მოქმედებების მიმდინარეობისას.“²³⁴ ომის დანაშაულები
შეიძლება განხორციელდეს, როგორც საერთაშორისო, ისე არასაერთაშორისო

226 მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტის (ა) ქვეპუნქტში, მე-12 მუხლში და 50-ე მუხლებში.

227 მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტის (ა) ქვეპუნქტში, მე-12 მუხლში და 51-ე მუხლებში.

228 მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტის (ა) ქვეპუნქტში, მე-17 მუხლში და 130-ე მუხლებში.

229 მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტის (ა) ქვეპუნქტში და 147-ე მუხლებში.

230 დამატებითი ოქმის 75-ე მუხლის მე-2 ქუნქტის (ა) ქვეპუნქტის (ი) ქვეპუნქტი.

231 მე-4 მუხლის მე-2 ქუნქტის (ა) ქვეპუნქტი.

232 Cryer R., Friman H., Robinson D., Wolmshurst E., An Introduction to International Criminal law and Procedure. Cambridge. 2009, p. 187.

233 Cryer R., Friman H., Robinson D., Wolmshurst E., An Introduction to International Criminal law and Procedure. Cambridge. 2009, p. 206.

234 Cassese A., International criminal law, New York, 2003, p. 54.

კონფლიქტების დროს. თუმცა იგი შეიძლება ჩადენილი იქნეს მას შემდეგ, რაც საომარი ოპერაციები დასრულდა. მაგალითად, ომის დროს ტყვედ აყვანილ პირთა რეპატრიაციისას.²³⁵

16

საერთაშორისო დონეზე არსებობს ასევე სხვა სამართლებრივი აქტებიც, რომლებიც წამების განსაზღვრებას და აკრძალვას იძლევიან.²³⁶

17

გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-3 მუხლი პირდაპირ მიუთითებს გადაცემის²³⁷ ან გასახლების და უკან დაბრუნების აკრძალვაზე. აღნიშნული კონვენცია მონაწილე სახელმწიფოებს ავალდებულებს წამების ნებისმიერ საქმეზე აწარმოოს ეფექტური გამოძიება (მე-12 მუხლი), წამების მსხვერპლმა დაუბრკოლებლად წარადგინოს საჩივარი, რათა სწრაფად და ეფექტურად იქნეს განხილული წამების საქმე (მე-13 მუხლი), ხოლო საჭიროების შემთხვევაში მსხვერპლმა ან მისმა წარმომადგენელმა, თუ წამებას მსხვერპლის სიკვდილი მოჰყვა, მიიღოს შესაბამისი ანაზღაურება ან კომპენსაცია (მე-14 მუხლი). ასევე საინტერესოა, რომ ამ უკანასკნელი კონვენციის მე-15 მუხლი წამების შედეგად მიღებულ მტკიცებულებას დაუშვებლად მიიჩნევს, გარდა იმ შემთხვევისა, თუკი იგი გამოიყენება იმ პირის წინააღმდეგ, რომელსაც ბრალად ედება წამება, როგორც იმის მტკიცება, რომ ეს განცხადება გაკეთდა.

18

3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით. არასათანადო მოპყრობა, როგორც შეფასებითი ტერმინი, აბსტრაქციის მაღალი ნიშნულით გამოირჩევა, რაც ხშირად ნორმაშეფარდებით საქმიანობაში აზრთა სიმრავლეს იწვევს. ამიტომ აუცილებელია იმ მინიმალური ზღვრების დადგენა, რომელიც „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-3 მუხლში ნაგულისხმებ ქმედებებს ერთმანეთისგან გამიჯნავდა.

19

არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით ერთგვაროვანი სასამართლო პრაქტიკის ჩამოყალიბებისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოსაზრებები. „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ 46-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, აღ-

235 **ხუციშვილი ქ.**, გაეროს უშიშროების საბჭოსა და სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს კონკურენტული და კომპლემენტარული კომპეტენციები, თბ., 2011, გვ. 66.

236 წამების აკრძალვა ასევე გამომდინარეობს 1981 წლის 27 ივნისის „ადამიანისა და ხალხთა უფლებების აფრიკულ ქარტიიდან“, 1981 წლის 18 სექტემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო ისლამური დეკლარაციიდან“, 1990 წლის 5 აგვისტოს „ისლამში ადამიანის უფლებათა კაიროს დეკლარაციიდან“. არასათანადო მოპყრობის შესახებ სხვა სამართლებრივი აქტების შესახებ იხ. **წულაია დ.**, წამების აკრძალვა საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების მიხედვით, ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, 2, გვ. 227-236.

237 ტერორიზმში ექვმიტანილთა გადაცემისას წამებისგან დაცვის დიპლომატიური გარანტიების შესახებ იხ. **ბურდული ნ.**, წარმოადგენს თუ არა დიპლომატიური გარანტიები ეფექტურ ზომებს წამების წინააღმდეგ? ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, №2, გვ. 333-345.

ნიშნული სასამართლოს გადაწყვეტილებები სავალდებულოა პროცესის მონაწილე სახელმწიფოსთვის.²³⁸ „ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი გამოყენებული უნდა იქნეს არა როგორც სამართლის წყარო, არამედ როგორც ევროპული კონვენციის დებულებათა ავტორიტეტული განმარტება.“²³⁹

20

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია არასათანადო მოპყრობასთან დაკავშირებით კარგად ჩანს შემდეგ სიტყვებში:

„სასამართლო კიდევ ერთხელ აღნიშნავს, რომ არაადამიანურმა მოპყრობამ უნდა მიიღოს გარკვეულ ზღვარს იმისთვის, რომ მოხდეს მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში, ამ მინიმუმის შეფასება, მოვლენათა შეფასება, მოვლენათა ხასიათიდან გამომდინარე, შეფარდებითია, იგი დამოკიდებულია საქმის ყველა გარემოებაზე, როგორცაა მოპყრობის ხასიათი და კონტექსტი, მისი აღსრულების მანერა და მეთოდი, ხანგრძლივობა, ფიზიკური თუ სულიერი ზეგავლენა და ზოგიერთ შემთხვევაში სქესი, ასაკი და მსხვერპლის ჯანმრთელობის მდგომარეობა (იხ. ზემოხსენებული *Soering*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, სერია A, N161, გვ. 39, პუნქტი 100 და მასში წარმოდგენილი მაგალითები).“²⁴⁰

21

სასამართლოს გადაწყვეტილება მრავალმხრივაა საინტერესო. უპირველეს ყოვლისა, კიდევ ერთხელ არის ხაზგასმული, რომ წამებისა და სხვა არასათანადო მოპყრობის საქმეებში ქცევის „ხარისხობრივ“ მხარეს ანუ „შეფასებით“ ნიშანს გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის ამოქმედებისთვის აპრიორია არა ის, რომ ცალკე აღებული ქცევა ობიექტურად არსებული მოცემულობა (მაგალითად, როგორც ეს არის შიდსის შეყრისას, თავისუფლების უკანონო აღკვეთისას, გაუპატიურებისას და ა.შ.), რომელიც კონკრეტული დანაშაულის ობიექტურ შემადგენლობას იძლევა, არამედ გადამწყვეტია „მინიმუმის“ გადალახვა, რაც წამებისა და არაადამიანური მოპყრობის ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებს დააფუძნებს. ამ მოსაზრებას კიდევ უფრო ამყარებს თვით სასამართლოს მიერ გამოთქმული მოსაზრება სხვა საქმეზე:

„კონვენცია „ცოცხალი დოკუმენტია, რომლის ინტერპრეტაცია უნდა მოხდეს დღევანდელი გარემოებების კუთხით...“, სასამართლო მიიჩნევს, რომ გარკვეული ქმედებები, რომლებიც წარსულში კლასიფიცირებულ იყო „არაადამიანურ და დამამცირებელ მოპყრობად“ „წამების“ სანინალმდევოდ, შეიძლება მომავალში სხვაგვარად იქნეს კლასიფიცირებული.“²⁴¹

238 იხ. *კორკელია კ.* წიგნში: *კორკელია კ., ქურდაძე ი.*, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, 2004, გვ. 44.

239 იქვე, გვ. 45.

240 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1991 წლის 20 თებერვლის განაჩენი „კრუზ ვარასი და სხვები შვედეთის წინააღმდეგ“ (*Cruz Varas and others v. Sweden*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი I, თბ., 2004, გვ. 212.

241 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „სელმუნის საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Selmouni v. France*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გა-

22

მეორე, სასამართლოს აქ ტერმინი **მოპყრობა** ფართოდ აქვს გაგებული და მასში გულისხმობს ნებისმიერი ქცევას, მიუხედავად მისი განხორციელების დროისა, რაოდენობისა და გამოვლინების ფორმისა (მაგალითად, მოპყრობაში უმოქმედობაც მოიაზრება).

23

მესამე, სასამართლომ ჩამოაყალიბა საორიენტაციო კრიტერიუმები, რომელთა ერთობლივი განსჯა მოგვცემს კონვენციის ამოქმედების საშუალებას. ზემოაღნიშნული გარემოებები შეიძლება პირობითად დავაჯგუფოთ **ობიექტურ და პერსონალურ** პირობებად. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ამგვარი დაყოფა არ ნიშნავს იმას, რომ კონვენციის მე-3 მუხლის ამოქმედებისთვის, ცალკე აღებული რომელიმე პირობის არსებობა საკმარისია. პირიქით, ყველა პირობა **კუმულაციურად** უნდა იქნეს განხილული.

24

ობიექტურ პირობებში უნდა განვიხილოთ:

- 1) მოპყრობის ხასიათი და კონტექსტი;
- 2) მოპყრობის მანერა და მეთოდი;
- 3) ფიზიკური თუ სულიერი ზეგავლენა.

25

პერსონალურ პირობებად უნდა განვიხილოთ:

- 1) ასაკი;
- 2) სქესი;
- 3) ჯანმრთელობის მდგომარეობა.

26

აღნიშნული ობიექტური პირობებიდან ყველაზე საინტერესოა სიტყვა „**კონტექსტი**“, რომელიც კონკრეტულ ცხოვრებისეულ სფეროებზე აქცენტირებას ნიშნავს. საზოგადოების ცალკეულ ინდივიდთა თანაცხოვრება გამორიცხულია შესაბამის ქცევის წესებზე შეთანხმების გარეშე, რომელიც აყალიბებს ჩვეულებებს, სამართალს და მათ წარმოდგენებს გარკვეულ ღირებულებებზე. რა თქმა უნდა, ყოველთვის არსებობენ საზოგადოებაში ცალკეული ადამიანები, რომლებიც სხვაგვარად ფიქრობენ, ვიდრე უმრავლესობა, მაგრამ ეს აბსოლუტურად არ არყევს იმ აზრს, რომ საზოგადოებაში ჯანსაღი ცხოვრების წესი განისაზღვრება დომინირებული კულტურის საფუძველზე. სწორედ ამიტომ არის, რომ სამართლის ნორმის გამოყენებისას საზომ ერთეულად ვიყენებთ საშუალო შესაძლებლობის ადამიანს, რომელიც აღნიშნული კულტურის პოტენციური გამტარებელია. „კონტექსტის“ განმარტებისთვის საზოგადოებრივი ცხოვრების რამდენიმე სფეროს მოხმობაც საკმარისი იქნება. მაგალითად, ზოგიერთი რელიგიური რიტუალები, რელიგიური ნორმებიდან გამომდინარე შეზღუდვები, სამხედრო სამსახურში დაკისრებული ურთულესი ვარჯიშები შეიძლება შეფასდეს წამებად ან სხვა არაადა-

მიანურ მოპყრობად, თუ კონტექსტიდან ამოგლიჯილად გავიგებთ.

27

რაც შეეხება, პერსონალურ ნიშნებს, შეუძლებელია არ მივაქციოთ ყურადღება მათ უდიდეს მნიშვნელობას საქმის წარმოებისას. აქ მნიშვნელოვანია როგორც პიროვნების ფიზიკური და ფსიქიკური შესაძლებლობები, ასევე საზოგადოებაში დამკვიდრებული შეხედულებანი მამარობითი და მდედრობითი სქესის წარმომადგენელთა ცხოვრების წესის შესახებ. მაგალითად, წამებად უნდა ჩაითვალოს, თუკი ციხის ადმინისტრაცია პატიმარს აიძულებს მამაკაცმა მდედრობითი სქესისთვის განკუთვნილი ტანსაცმლით იაროს; წამებად უნდა ჩაითვალოს, როდესაც 12 წლის ბავშვს აიძულებენ ზრდასრული ადამიანის შესაფერისი მძიმე სამუშაო შეასრულოს და ა.შ.

28

დაბოლოს, ბუნებრივია ქმედების შეფასებისას ასევე ყურადღება უნდა მიექცეს განზრახვის ბუნებასაც.

29

არასათანადო მოპყრობის საქმეებზე სახელმწიფოს მიერ გამოძიების წარმოებასთან დაკავშირებით, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს წევრთა შორისაც იწვევს უთანხმოებას. ერთ-ერთ საქმეზე კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევა არ დაადასტურა სასამართლომ (9 ხმით რვის წინააღმდეგ), თუმცა აქ საინტერესოა განსხვავებული აზრის მქონე მოსამართლეთა არგუმენტაცია:

„ვეთანხმებით რა უმრავლესობის აზრს იმასთან დაკავშირებით, რომ განმცხადებლის მტკიცებულებები წარმოადგენს მხოლოდ ზოგად არასაკმარის მტკიცებულებებს, ჩვენ მაინც ვითვალისწინებთ იმ სიძნელეებს, რომლებსაც პატიმარი, რომელიც განიცდის არასათანადო მოპყრობას იმ პირობებისგან, ვინც პასუხისმგებელია მის დაცვაზე, შეიძლება წააწყდეს, და ასევე იმ რისკს, რომელსაც იგი შეიძლება დაუპირისპირდეს, თუკი გაამჟღავნებს ასეთ მოპყრობას. სინამდვილეში განმცხადებელი ამტკიცებდა, რომ პიანოსას მესაკნეები აფრთხილებდნენ პატიმრებს, არ ელაპარაკათ ხსენებულ მოპყრობაზე ერთმანეთთან თუ ადვოკატებთან და აშინებდნენ რეპრესიებით, თუკი ისინი მაინც გაბედავდნენ ამას.“²⁴²

30

შეიძლება ითქვას, რომ სასამართლო დილემის წინაშე დადგა. ერთი მხრივ, გასათვალისწინებელია გამოძიების საპროცესო ფორმები და გარანტიები და, მეორე მხრივ, ფაქტობრივ ალოგიკურობას ვხვდებით, რადგან იმის განცხადება, რომ მტკიცებულებები არასაკმარისია კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის დასადასტურებლად, მაგრამ გამოძიება არ იყო ეფექტიანი, ლოგიკურად იმას ნიშნავს, რომ თუ არაა გამოძიება ეფექტიანი, მაშინ არც მტკიცებულებების საკმარისობაზე შეიძლება საუბარი. აქვე მითითებულია, რომ:

„...ის სტანდარტი, რომელიც გამოყენებულ იქნა მტკიცებულებათა შეფა-

242 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (Labita v. Italy). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენითა კრებული, წიგნი I, თბ., 2004, გვ. 387.

სებისათვის, ამ შემთხვევაში არაადეკვატურია, შესაძლოა არალოგიკური და ნამდვილად უსარგებლო, ვინაიდან ეფექტიანი გამოძიების არარსებობის შემთხვევაში განმცხადებელს არ შეეძლო მოეპოვებინა მტკიცებულებები და ხელისუფლების ორგანოებმა ვერ დაადგინეს არასათანადო მოპყრობის განმახორციელებელი მესაკნეები. თუკი სახელმწიფოებს შემდგომშიც შეეძლებათ იმედი ჰქონდეთ, რომ სასამართლოები ანალიგიურ საქმეებში თავს შეიკავებენ არასათანადო მოპყრობის მტკიცებულებათა განხილვისგან მტკიცებულებათა არასაკმარისობის გამო, მათ გაუჩნდებათ იმის ინტერესი, რომ აღარ გამოიძიონ ასეთი მტკიცებები და, ამგვარად, განმცხადებელს წაართვან “გონივრულ ეჭვს მიღმა” დამტკიცების საშუალება.”²⁴³

31

ამ მოსაზრებაში საინტერესოა, იმ რისკების განჭვრეტაც, რაც განსხვავებული მოსაზრების მოსამართლეებმა გამოთქვეს. კერძოდ, მართლაც, არის იმის ალბათობა, რომ ამით ცალკეული სახელმწიფოებს ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების ცდუნება ექნებათ.

32

კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევისას, „ეფექტიან“ გამოძიებასთან დაკავშირებით, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ერთ-ერთ განაჩენში გამოძიების ჩატარების ვალდებულებასთან ერთად მიუთითა გამოძიების **დროულობაზე**:

„სასამართლო აღნიშნავს, რომ საქმის გარემოებები ცხადყოფს სამართალწარმოების რამდენიმეჯერ გაჭიანურებას, რაც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული...საკითხი იმას კი არ ეხება, ჩატარდა თუ არა მოკვლევა, რომელიც, როგორც საბოლოოდ დადგინდა, განხორციელდა, არამედ ჩატარდა თუ არა გულმოდგინებით, ითვალისწინებდა თუ არა ხელისუფლება პასუხისმგებელი პირების იდენტიფიცირებასა და დასჯას და, შესაბამისად, იყო თუ არა მოკვლევა „ეფექტიანი.“²⁴⁴

33

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ **დაკავებული ან სხვაგვარად თავისუფლებაშეზღუდული ადამიანის** მიმართ არასათანადო მოპყრობისაგან დაცვის მაღალ სტანდარტზე მიუთითებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შემდეგი პოზიციები:

„როდესაც ადამიანს ათავსებენ პატიმრობაში ჯანმრთელ მდგომარეობაში, მაგრამ მას აღენიშნება დაზიანებები გათავისუფლების დროს, სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება, უზრუნველყოს სათანადო ახსნა-განმარტება, თუ საიდან გაჩნდა ამგვარი დაზიანებები. ამის შეუსრულებლობის შემთხვევაში წამოიჭრება საკითხი კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად (იხ.

243 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (Labita v. Italy). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი I, თბ., 2004, გვ. 388.

244 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „სელმუნი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (Selmouni v. France). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი II, თბ., 2004, გვ. 218-219.

საქმეზე *Tomasi v. France* 1992 წლის 27 აგვისტოს გამოტანილი განაჩენი, სერია A N241-A, გვ. 40-41, პუნქტები 108-11; და საქმეზე *Ribitsch v. Austria* 1995 წლის 4 დეკემბერს გამოტანილი განაჩენი, სერია A N336, გვ. 25-26, პუნქტი 34).²⁴⁵

„თუ პირი დაზიანდა პატიმრობის ან სხვა ისეთ დროს, როდესაც იმყოფებოდა პოლიციის კონტროლის ქვეშ, ნებისმიერი ასეთი დაზიანება წარმოშობს მტკიცე პრეზუმციას, რომ პირი დაექვემდებარა სასტიკ მოპყრობას (იხ. *Bursuc v. Romania*, №42066/98, მე-80 პუნქტი, 2004 წლის 12 ოქტომბერი). სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება წარმოადგინოს დამაჯერებელი ახსნა, რამ გამოიწვია დაზიანებები. თუ სახელმწიფო ვერ წარმოადგენს ამის ახსნას, აშკარად წამოიჭრება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი (*Selmouni v. France*, 87-ე პუნქტი).“²⁴⁶

„ის ფაქტი, რომ განმცხადებელს სხეულზე არ ჰქონდა სისხლჩაქცევები ან სასტიკი მოპყრობის სხვა ხილვადი ნიშნები, სასამართლოს აზრით, არ არის გადამწყვეტი. სასამართლოსათვის კარგად არის ცნობილი, რომ არსებობს ძალის გამოყენების მეთოდები, რომლებიც არ ტოვებს რაიმე კვალს მსხვერპლის სხეულზე.“²⁴⁷

34

დაბოლოს, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო უყურადღებოდ არ ტოვებს ეროვნულ დონეზე არასათანადო მოპყრობისას სახელმწიფოს მხრიდან რეაგირების საკითხსაც და სახელმწიფოს მიერ ორი ღონისძიების განხორციელების აუცილებლობაზე მიუთითებს: **პირველი**, პასუხისმგებელი პირების გამოვლენისა და დასჯის მიზნით **დეტალური და ეფექტიანი გამოძიების** უზრუნველყოფა.²⁴⁸ **მეორე**, საჭიროების შემთხვევაში, აუცილებელია განმცხადებლისთვის **კომპენსაციის მინიჭება**, ან, სულ მცირე, არასათანადო მოპყრობის შედეგად მიყენებული ზიანისათვის **კომპენსაციის მოთხოვნისა და მიღების შესაძლებლობა**.²⁴⁹

245 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „სელმუნი სა-ფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Selmouni v. France*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი II, თბ., 2004, გვ. 221.

246 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 20 ივნისის განაჩენი „ბოიცენკო მოლდოვას წინააღმდეგ“ (*Boicenco v. Moldova*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი V, თბ., 2008, გვ. 31.

247 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 20 ივნისის განაჩენი „ბოიცენკო მოლდოვას წინააღმდეგ“ (*Boicenco v. Moldova*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი V, თბ., 2008, გვ. 32.

248 არასათანადო მოპყრობის საქმეებზე ეფექტიანი გამოძიების უზრუნველყოფის სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებებზე იხ.: **ხაჭაპურიძე ნ.**, წამების აკრძალვის ეფექტიანი მექანიზმი და მისი გამოყენება საქართველოში, სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებები და სამართლის უზენაესობა, **კორკელია კ. (რედ.)**, თბ., 2013, გვ. 317-332; ხუციშვილი ე., მონმისა და დაზარალებულის უსაფრთხოება წამებისა და არასათანადო მოპყრობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, სტატიათა კრებულში ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო მექანიზმები, **კორკელია კ. (რედ.)**, თბ., 2016, გვ. 184-201.

249 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (*Gäfigen v. Germany*). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, წიგნი III, თბ., 2013, გვ. 39-40.

I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა. 2005 წლის 23 ივნისის კანონით სისხლის სამართლის კოდექსს დაემატა 144¹-ე (წამება), 144² (წამების მუქარა) და 144³ (დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა) მუხლები, რომლებითაც ახლებურად განისაზღვრა წამებისა და წამების მუქარის ობიექტური და სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნები და შესაბამისი დამამძიმებელი გარემოებანი.²⁵⁰ ამგვარი საკანონმდებლო ცვლილებები და დამატებები სახელმწიფოს მხრიდან არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის პოზიტიურსამართლებრივი ვალდებულების ეროვნულ დონეზე განხორციელების გამოხატულებაა.²⁵¹

36

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. 1975 წლის 9 დეკემბერის გაეროს „წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახავი მოპყრობისაგან და დასჯისაგან პირის დაცვის“ დეკლარაციაში პირველად განისაზღვრა საერთაშორისო დონეზე წამება. აღნიშნული დეკლარაციის 1-ლი მუხლის მიხედვით, წამების ამსრულებელი არის მოხელე, რადგან განსაზღვრებაში მითითებულია წამების უშუალოდ მის მიერ ან მისი ნაქეზებით ჩადენაზე.²⁵² ანალოგიურ მითითებას ვხვდებით 1984 წლის 10 დეკემბერის გაეროს „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ“ კონვენციის 1-ლი მუხლში. კერძოდ, ამ უკანასკნელის მიხედვით, წამების სუბიექტად მიიჩნევა:

ა) მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი **უშუალოდ** ახორციელებს წამებას;

ბ) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის **ნაქეზებით** ხორციელდება წამება.²⁵⁰ აღნიშნულ ცვლილებამდე წამების დასჯადობა მოცემული იყო სსკ-ის 126-ე მუხლით.

მუხლის 126. წამება

1. სისტემატური ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, რამაც დაზარალებულის ფიზიკური ან ფსიქიკური ტანჯვა გამოიწვია, მაგრამ არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 117-ე ან 118-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

ბ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის მიმართ;

გ) დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით;

დ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებულის მიმართ;

ე) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით;

ვ) შეკვეთით;

ზ) რასობრივი, რელიგიური, ეროვნული ან ეთნიკური შეუწყნარებლობის გამო;

თ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ექვს წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

²⁵¹ ამგვარი ვალდებულება გამომდინარეობს, მაგალითად, გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-2 და მე-4 მუხლებიდან.

²⁵² ინგლისური ვერსია იხ.: Declaration on the Protection of All Persons from Being Subjected to Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment. Adopted by General Assembly resolution 3452 (XXX) of 9 December 1975. <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/DeclarationTorture.aspx> (მოპოვების თარიღი: 6.06.2018)

მება;

გ) წამება ხორციელდება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის **თანხ-
მობით**;

დ) წამება ხორციელდება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის **დუმი-
ლით**.

37

საქართველოს სსკ-ით დასახელებული ოთხი ვარიანტიდან მხოლოდ პირველი შემთხვევა უნდა მივიჩნიოთ ამსრულებლობად. ვინაიდან სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტში დამამძიმებელ გარემოებად მოცემულია წამება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ, კეთდება ლოგიკური დასკვნა, რომ ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობით წამებისას ამსრულებელთა წრე არაა შეზღუდული და ამსრულებლად გვევლინება ნებისმიერი **ფიზიკური პირი**.

38

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. წამებისას სამართლით დაცული **ძირითადი სა-
მართლებრივი სიკეთე** არის ადამიანის პატივი, ღირსება, თავისუფალი განვი-
თარების უფლება და ჯანმრთელობა, ხოლო ცალკეული კვალიფიციური შემა-
დგენლობის არსებობისას **დამატებით** სამართლებრივ სიკეთედ გვევლინება:
სახელმწიფო ორგანოების ავტორიტეტი (სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“
ქვეპუნქტი), როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორის ამა თუ ორგანიზაციის ავ-
ტორიტეტი (სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი), ადამიანთა თა-
ნასწორუფლებიანობა (სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი), ადა-
მიანის თავისუფლად გადაადგილების უფლება (სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-2 ნაწი-
ლის „ზ“ და „ი“ ქვეპუნქტები), მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი
(სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „მ“ ქვეპუნქტი), ადამიანის სქესობრივი თა-
ვისუფლება და ხელშეუხებლობა (სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქ-
ტი), ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა (სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-3 ნაწილის
„გ“ ქვეპუნქტი).

39

დაზარალებული (მსხვერპლი). წამებისას დაზარალებული (მსხვერპლი) შეი-
ძლება იყოს:

- 1) ნებისმიერი ადამიანი ვის მიმართაც წამების ობიექტურ შემადგენლო-
ბაში აღწერილი პირობები შეიქმნა ან მოპყრობა განხორციელდა და ვის-
განაც უშუალოდ არის მოსალოდნელი ინფორმაციის, მტკიცებულების ან
აღიარების მიღება ან ის ვინც, ისჯება, ექვემდებარება იძულებას ან დაში-
ნებას მის მიერვე ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ქმედებისთვის. მაშასა-
დამე, ვის მიმართაც უშუალოდ ხორციელდება წამების ობიექტური და სუ-
ბიექტური შემადგენლობა;
- 2) პირი, რომლის მიმართაც უშუალოდ არ ხორციელდება წამების ობიექ-
ტური შემადგენლობა, მაგრამ მისგან სურთ ინფორმაციის, მტკიცებულე-
ბის ან აღიარების მიღება.

1.3. ქმედება - წამების განხორციელება შეიძლება ორი ალტერნატიული ქმედების განხორციელებით: **პირისათვის ან მესამე პირისათვის პირობების შექმნა ან მოპყრობა**. წამების განხორციელება შეიძლება როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით.

41

ყველა ადამიანს აქვს კონსტიტუციით გარანტირებული თავისუფალი განვითარების უფლება (კონსტიტუციის მე-12 მუხლი). თავისუფალი განვითარების უფლება შინაარსობრივად საკმაოდ ტევადია და ადამიანის უმნიშვნელოვანეს უფლებებსა და თავისუფლებებს მოიცავს. ადამიანის ცხოვრება გარესამყაროსაგან მოწყვეტით არ მიმდინარეობს. ადამიანი გარესამყაროსთან თანაარსებობს. ადამიანის და, საერთოდ საზოგადოების, არსებობისთვის აუცილებელია, სხვადასხვა სოციალური და ეკონომიკური პირობების არსებობა. ადამიანი ბიოფსიქოსიალური არსებაა. მას ცხოვრებისთვის სჭირდება, სივრცე, ტერიტორია, ჰაერი წყალი, კულტურული ურთიერთობები, საზოგადოების სხვადასხვა წევრებთან ურთიერთობა და ა.შ. მაშასადამე, ადამიანს თავისუფალი განვითარების უფლების რეალიზაციისთვის სჭირდება შესაბამისი გარემო, სადაც იგი მისთვის სასურველ მოქმედებას განახორციელებს. „სწორედ ამიტომ, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება გულისხმობს ქცევის თავისუფლებასაც, რომლის ფარგლები მხოლოდ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების მიჯნითაა შემოფარგლული.“²⁵³

42

არსებობს ობიექტური პირობები, რომლებიც ადამიანისაგან დამოუკიდებლად არსებობს, რომელთაგან ზოგიერთი მათგანი შეიძლება ადამიანის ხელით შეიძლება შეიცვალოს. თუმცა ასევე არსებობს გარკვეული მოვლენები, რომლებიც ადამიანის მიერ ხელოვნურად იქნება ობიექტურად არსებული პირობების გათვალისწინებით.

43

პირობების შექმნისას ან მოპყრობისას პირზე შესაძლებელია, საერთოდ არ განხორციელდეს რაიმე ფიზიკური ზემოქმედება და ის მაინც ჩაითვალოს წამების ობიექტად.²⁵⁴ წამების შემადგენლობაში პირობების შექმნა გულისხმობს ადამიანის მიერ **მართლზომიერად დაგულვებული** ნორმალური ცხოვრების, თავისუფალი ქცევის განხორციელებისთვის ხელშეშლას. მაგალითად, ისეთი საცხოვრებელი პირობების შექმნა, როდესაც პირს შესაძლებლობა არა აქვს დაიძინოს, იკვებოს ნორმალურად, დაიცვას ჰიგიენა, ბნელ ოთახში მოთავსება, სადაც განუწყვეტელი ხმაურია, არიან მღრნელები, არ არსებობს „სველი წერტილები“ და ა.შ.²⁵⁵

253 გოცირიძე ე., კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 91.

254 იხ. ტურავა მ., კომენტარში: **გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 198.

255 **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სა-

პირობების შექმნა შეიძლება გამოიხატოს უმოქმედობაში, როდესაც პირი ვალდებულია აღკვეთოს ისეთი გარემოებები, რომელიც წამების წამების შემადგენლობის დაფუძნებას იძლევა.

1-ლი მაგალითი: ციხის ადმინისტრაცია არ გამოასწორებს ძლიერ დანესტიანებულ და ცივ გარემოს, რათა აიძულოს პატიმარი შეცვალოს გამოძიებისთვის მიცემული ჩვენება.

მოპყრობა შეიძლება როგორც ერთჯერად, მყისიერ, ისე დროში განგრძობად მოქმედებაშიც გამოიხატოს. პირობების შექმნისაგან განსხვავებით მოპყრობის ფიზიკური კონტაქტიც დაზარალებულთან უფრო ხშირია. მართებულია მოსაზრება, რომ მოპყრობა უფრო აქტიურ და აგრესიულ მოქმედებას გულისხმობს, მაგალითად, სისტემატური ცემა, სიგარეტით სხეული დანვა, პირის იძულება საათობით იდგეს ფეხის წვერებზე და ა.შ.²⁵⁶

ვინაიდან ადამიანი სოციალური არსებაცაა, ამიტომ ანგარიში უნდა გაეწიოს საზოგადოებრივი ცხოვრების იმ სფეროსაც, სადაც მომეტებულ საფრთხესთან ბრძოლის ან მძიმე სიტუაციის გამო პირს გარკვეული დოზით თმენის ვალდებულება აქვს, იმის მიუხედავად, რომ ეს მისთვის შესაბამისი ტანჯვის გამომწვევია. მაგალითად, ჯარისკაცის რთულ პირობებში ვარჯიში, მეხანძრის, მაღაროელის მძიმე პირობებში მუშაობა და ა.შ.

პირობების შექმნა ან მოპყრობა წამების დამაფუძნებელ ქმედებებად ვერ მოგვევლინება, თუკი მათ არ ახასიათებთ ისეთი იმანენტური ერთ-ერთი ალტერნატიული ნიშანი როგორიცაა: **(1) ხასიათი, (2) ინტესოვობა ან (3) ხანგრძლივობა.** ბუნებრივია, სამი ალტერნატიული ნიშანი შეიძლება ერთადაც იყოს მოცემული.

(1) ქმედების ხასიათი. იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულადაა მითითებული, რომ „ქმედების ხასიათში იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როცა ეს ქმედება **ერთჯერადად** ჩადენის შემთხვევაშიც, როგორც წესი, ინვესს სსკ-ის 144¹ მუხლში მითითებული შედეგებიდან ერთ-ერთს. მაგალითად, ხელის ან ფეხის ფრჩხილის ამოძრობა ან ცხელი ორთქლის დიდი ნაკადის მიფრქვევა სახეზე, ადულებულ წყალში პირის იძულებით ჩასმა, ცეცხლში ჩაგდების, მაღალი სართულის ფანჯრიდან გადმოგდების იმიტაცია...“²⁵⁷

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთი განაჩენით წამებად მართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 321.

256 **თოდუა ნ.,** სახელმძღვანელოში: **ლეკვიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.,** სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 322.

257 **თოდუა ნ.,** სახელმძღვანელოში: **ლეკვიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.,** სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 322.

იქნა შეფასებული შემდეგი ქმედებები:

განმცხადებელი მიუთითებდა, რომ პიანოსას ციხეში ყოფნისას „იგი რამდენიმეჯერ ათრიეს. პატიმრებს უფლება ჰქონდათ, სანმენდი საშუალებები დაენყოთ დერეფნებში. ზოგჯერ ციხის მესაკნეები იატაკზე ასხამდნენ ხსენებულ საშუალებებს, ურევდნენ წყალს და დერეფნის იატაკს აგლუვებდნენ, შემდეგ კი პატიმრებს აიძულებდნენ, ერბინათ დერეფნებში მესაკნეთა 2 რიგს შორის. მას, ვინც დაეცემოდა, მესაკნეები სცემდნენ და ხელჯობებს ურტყამდნენ.“²⁵⁸

51

მოპყრობა შეიძლება არც იყოს დაკავშირებული ფიზიკურ შეხებასთან, თუმცა ფსიქიკური ზემოქმედების ხასიით ისეთი ფორმით იყოს გამოხატული, რომ სისასტიკემ წამებას მიაღწიოს. მაგალითად, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ფსიქოლოგიურ წამებად მიიჩნევს შემდეგ შემთხვევას:

„განმცხადებელი ასევე ექვემდებარებოდა ფსიქოლოგიურ წამებას. მას ეუბნებოდნენ, რომ კაზაკები მივიდნენ მის სახლში, მოიტაცეს მისი ცოლი და ორი ქალიშვილი და გააუპატიურეს ისინი, რომ მისი ცოლი და ერთ-ერთი ქალიშვილი იპოვეს და წაიყვანეს ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში, მაგრამ მეორე ქალიშვილი ვერ იპოვეს. შემდეგ მას სთავაზობდნენ აღიარების მიცემასა და ხელმოწერას. 3 დღის შემდეგ ბ-ნი გორბოვი დაბრუნდა და უთხრა, მას რომ მისი მეორე ქალიშვილი მკვდარი იქნა ნაპოვნი და აიძულებდა განმცხადებელს, ხელი მოეწერა აღიარებაზე, რათა წასულიყო სახლში და ქრისტიანულად დაესაფლავებინა ქალიშვილი. განმცხადებელმა დაკარგა კონტროლი თავზე და გაარტყა გორბოვს. ამის შემდეგ მას ძალზე ცუდად ეპყრობოდნენ.“²⁵⁹

52

(2) ქმედების ინტენსივობა. „ქმედების ინტენსივობაში იგულისხმება ძალადობის ხარისხი და მისი უწყვეტობა. მაგალითად, პირის დიდი ხნით თავდაყირა დაკიდება, ჩხვლეტა ნემსის წვერით ფეხის გულელებში ანდა ხანგრძლივი ცემა ისეთი ძალით და ისეთ ორგანოებში, რომელიც ამ ძალადობის შეწყვეტის შემდეგაც ხანგრძლივ ფიზიკურ ტკივილს ტოვებს.“

53

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ „პრაქტიკულად ძალზედ ძნელია ისეთი ობიექტური კრიტერიუმის მოძებნა, რომელიც ერთმანეთისგან გამიჯვნავს ხასიათს და ინტენსივობას.“²⁶⁰ მართლაც, ხშირად, ეს უკანასკნელნი ერთმანეთის გადამკვეთი ცნებებია. ამის ნათელია მაგალითია შემდეგი:

258 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (Labita v. Italy). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი I, თბ., 2004, გვ. 339.

259 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 ივლისის განაჩენის „ილაშკუ და სხვები მოლდოვისა და რუსეთის წინააღმდეგ“ (Illaşcu and others v. Moldova and Russia). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი III, თბ., 2006, გვ. 181-192.

260 თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 322.

„მეორე განმცხადებელმა თქვა, რომ ისიც ანამეს დაკითხვისას. დილით ადრე ერთმა ოფიცერმა ზურგზე ხელკეტით სცემა და მუცელშიც ჩაარტყა, მოგვიანებით იგი ისევ დაბრუნდა მის კიდევ ერთხელ საცემად. შემდგომში, მეორე განმცხადებელმა ამოიცნო ეს ოფიცერი - ბ-ნი ციკრიკასი. ის ასევე ირწმუნებოდა, რომ პოლიციის ოფიცრებმა „ხელკეტი შეუდეს უკანა ტანში, ხოლო შემდეგ ეს ხელკეტი მიუტანეს სახესთან და ეკითხებოდნენ, როგორი სუნი ჰქონდა მას.“²⁶¹

„განმცხადებლებმა თქვეს, რომ მათ ესმოდათ ერთმანეთის კვნესა და ტირილი დაკითხვის დროს. პირველმა განმცხადებელმა ეროვნული სასამართლოს წინაშე განაცხადა: „მე მესმოდა კუტროპულოსის ტირილი მეორე ოთახიდან“. მეორე განმცხადებელმა თქვა: „მე ვკვნესოდი და ვტიროდი, როცა ისინი მირტყამდნენ. მესმოდა ბეკოსის ტირილისა და კვნესის ხმა“. მათ ასევე განაცხადეს, რომ არაერთხელ მიაყენეს სიტყვიერი შეურაცხყოფა, ახსენებდნენ რა მათ ბოშურ წარმომავლობას. წერილობით ჩვენებაში, რომელიც თარიღდება 1998 წლის 3 ივლისით, პირველი განმცხადებელი ამბობს საზოგადოებრივი პროკურორის წინაშე, რომ ოფიცერი, რომელიც ახრჩობდა რკინის ბარით, ეუბნებოდა: „ეი, ბიჭებო, თქვენ მოგიტ... დები“ და „თქვენი დედები მოტ... სხვებმა“ (იხ. აგრეთვე 25-ე პუნქტი ქვემოთ).“²⁶²

54

(3) ქმედების ხანგრძლივობა. ხანგრძლივობა, შეიძლება ითქვას, რომ „რაოდენობრივის თვისებრივში გადასვლის“ კანონის მსგავს მოვლენად წარმოგვიდგება. შეიძლება ერთჯერადი მოქმედება არ არის წამების მომცემი, მაგრამ მისი განმეორებითობა უკვე წამების ნიშნებს შეიცავდეს. მაგალითად, სისასტიკე გამოიყენება წამების ანალოგიურ ტერმინად. საინტერესოა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად მიიჩნევს ექიმის მიერ **დიეტურად შესაფერისი საკვების** მიუცემლობას.²⁶³ მსგავსი შემთხვევების დეტალური ანალიზი აუცილებელია იმისათვის, რომ დროის მცირე ხანგრძლივობამ შეიძლება **არაადამიანური მოპყრობის** მაჩვენებელს მიაღწიოს. ხანგრძლივობაში „იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როცა თავად ქმედება ცალკე აღებული არც ხასიათითაა გამორჩეული და არც ინტენსივობით, მაგრამ იგი გრძელდება იმდენად ხანგრძლივად, რომ ინვეს განსახილველ ნორმაში მითითებულ რომელიმე შედეგს. მაგალითად, პირს რამდენიმე დღის განმავლობაში აიძულებენ იდგეს ცალ ფეხზე ან იყოს დაჩოქილი ანდა ხელებანუელი, რაც ინვეს მის მორალურ ტანჯ-

261 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 29 ნოემბრის განაჩენი „ბეკოსი და კუტროპულოსი საბერძნეთის წინააღმდეგ“, (Bekos and koutropoulos v. Greece). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II, თბ., 2013, გვ. 58.

262 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 29 ნოემბრის განაჩენი „ბეკოსი და კუტროპულოსი საბერძნეთის წინააღმდეგ“, (Bekos and koutropoulos v. Greece). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II, თბ., 2013, გვ. 58.

263 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 ივლისის განაჩენი, „ილაშკუ და სხვები მოლდოვისა და რუსეთის წინააღმდეგ“ (Illaşcu and others v. Moldova and Russia). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი III, თბ., 2006, გვ. 118.

ვას.²⁶⁴ აქვე ისიც უნდა შევნიშნოთ, რომ მოცემულ მაგალითში ჩამოთვლილ ქმედებს შეუძლია არამართო მორალური, არამედ ფიზიკური ტანჯვის გამოწვევა.

55

საინტერესოა, არის თუ არა სიკვდილით დასჯის მოლოდინი წამება. აქ ორი მომენტი გასათვალისწინებელი. *პირველი*, სიკვდილით დასჯა კანონიერად არის გათვალისწინებული, მაგრამ გაჭიანურებულია მისი აღსრულება და ყოველდღიურად ემუქრებიან ხელისუფლების წარმომადგენლები მისი აღსრულებით ან მისი აღსრულების იმიტაციას ახორციელებენ. *მეორე*, უკანონოდ არის გამოტანილი სიკვდილით დასჯა. ალბათ არ არის სადავო, რომ თუ სიკვდილით დასჯა უკანონოდ არის მისჯილი, ამგვარი სასჯელის აღსრულების მოლოდინი უნდა გავუნაბროთ სიკვდილით მუქარას.

56

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ცალსახად განსაზღვრა შემდეგი:

„...გარკვეულ პირობებში ასეთი სასჯელის დაკისრებამ შეიძლება გამოიწვიოს მოპყრობა, რომელიც სცილდება მე-3 მუხლით დადგენილ ფარგლებს, როდესაც, მაგალითად, დიდი დრო უნდა გაატაროს პირმა სიკვდილმისჯილთა საკანში საშინელ პირობებში, სულ თანმდევი სიკვდილით დასჯის სისრულეში მოყვანის ფიქრით...

სიკვდილით დასჯის იმიტირებას, რომელიც განხორციელდა კონვენციის ძალაში შესვლამდე... ეჭვი არ არის, რომ ასეთი ბარბაროსული ქმედებების მიზანს წარმოადგენდა განმცხადებლის უსუსურობის გრძნობის გამწვავება, რომელიც განმცხადებელს გააჩნდა მის მიმართ სასიკვდილო განაჩენის აღსრულებასთან დაკავშირებით.“²⁶⁵

57

მართებულია მოსაზრება, რომ „ფიზიკური ძალადობის ყოველნაირი მოლოდინი, ასევე განიხილება ფსიქიკურ წამებად.“²⁶⁶

58

დაბოლოს, გამორიცხული არაა ქმედება ერთდროულად მოიცავდეს წამების შემადგენლობაში მოცემული ხასიათის, ინტენსივობისა და ხანგრძლივობის შინაარსს. ამის ნათელია მაგალითია ერთ-ერთი შემთხვევა სასამართლო პრაქტიკიდან:

„მან ხელ-ფეხ შეკრულ ჯ----- ი-----ს მიაყენა ფიზიკური შეურაცხყოფა, კერძოდ, სცემა იგი თავისა და სხეულის სხვადასხვა ადგილებში ხელების,

264 თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 322-323.

265 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 ივლისის განაჩენი, ილაშკუ და სხვები მოლდოვისა და რუსეთის წინააღმდეგ. (*Ilascu and others v. Moldova and Russia.*) ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი III, თბ., 2006, გვ. 113-114.

266 *Egmez v. Cyprus*, 2000-IX; 34 EHRR 753. ციტირებულია: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 119.

ფეხების, ასევე რკინის ჯოხის და სხვადასხვა ნივთების გამოყენებით, ამასთან კარგავდა რა გონებას მსხვერპლი, უმაღლესი აფხიზლებდა მას და კვლავ განაგრძობდა მის ცემას რამდენიმე საათის განმავლობაში გარკვეული ინტერვალებით. ბრალდებულის ქცევის მიზანი იყო მსხვერპლისგან აღიარების მიღება სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის (აღიარება ბრალდებულის მეუღლესთან სქესობრივი კავშირის არსებობის თაობაზე). კვლავ ხსენებული მიზნით, ფიზიკური ძალადობის შედეგად დაუძლურებულ და უმწეო მდგომარეობაში მყოფ ჯ-----ი-----ს ა-----ა-----მა მარჯვენა ფეხის ტერფში ჩაარჭო ლურსმანი ჩაქურჩის გამოყენებით. ამასთან საგულისხმოა, რომ ეს ხდებოდა ეტაპობრივად ჩაქურჩის დარტყმებს შორის ხანგრძლივი ინტერვალით, რაც გარდა ფიზიკური ტკივილისა მსხვერპლისათვის განაპირობებდა განსაკუთრებულ ფსიქოლოგიურ სტრესს (მოსალოდნელი გაუსაძლისი ტკივილის შიში).²⁶⁷

59

1.4. შედეგი. წამება მატერიალური დანაშაულია. კანონმდებელი აქ შედეგის გამოსახატად შემდეგნაირად მიუთითებს: „...**ინვეს** ძლიერ ფიზიკურ ტკივილის ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას...“ ბუნებრივია, დანაშაული ყოველთვის წარსულში მომხდარი ფაქტია, თუმცა აქ კანონმდებელი სიტყვას „ინვეს“ იყენებს არა იმ გაგებით, რომ ამგვარ ქმედებას შეუძლია სამომავლოდ „გამოიწვიოს“, არამედ აქ მოიაზრება ისეთი ქმედება, რომელმაც დაზარალებულში გამოიწვია ამგვარი დანაშაულებრივი შედეგი. წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოვიდოდა, რომ შედეგის დამტკიცების საზომი იქნებოდა მხოლოდ საშუალო შესაძლებლობის მქონე, ჰიპოთეტურად წარმოდგენილი ადამიანი და არა ის პირი, ვინც წამებას დაექვემდებარა. მაშასადამე, დასრულებული წამების ნიშნები გამოირიცხება, თუ განსახილველ მუხლში დასახელებულმა ერთ-ერთმა ქმედებამ აღნიშნული კონკრეტული შედეგი არ გამოიწვია.

60

კანონმდებელი ჩამოთვლის სამი სახის შედეგს:

- (1) ძლიერი ფიზიკურ ტკივილი;
- (2) ძლიერი ფსიქიკური ტანჯვა;
- (3) ძლიერი მორალური ტანჯვა.

61

(1) ფიზიკური ტკივილი უკავშირდება ადამიანის სხეულზე ზემოქმედების შედეგად გამოწვეულ დისკომფორტს. აქ შეუძლებელია ჯანმრთელობის დაზიანების ხარისხებზე საუბარი, რადგან, შესაძლებელია ერთ შემთხვევაში ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება მიჩნეული იქნეს წამებად, ხოლო სხვა შემთხვევაში დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობად. ამისთვის აუცილებელია დადგინდეს ის კონტექსტი, რომელშიც ამგვარი ტკივილის გამომწვევი ქმედება იქნა განხორციელებული და თვით ამ ქმედების ბუნება.

267 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 24 იანვრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 8.

(2) **ფსიქიკური ტანჯვა** უკავშირდება ადამიანის შინაგან განცდას, რომელიც სტრესულ მდგომარეობას უკავშირდება. იგი შეიძლება გამოწვეული იყოს განზრახვი მოქმედებით შექმნილი გარემოპირობებით, ერთჯერადი ქცევით, უმოქმედობით ანუ იმ უარყოფითი მოვლენების არალკვეთით, რომელმაც შეიძლება ადამიანის ფსიქიკაზე იმოქმედოს.

უპირველეს ყოვლისა, **მორალური ტანჯვასთან** დაკავშირებით, უნდა აღნიშნოს, რომ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის საერთაშორისო სტანდარტთან მნიშვნელოვანი ტექნიკური შეუსაბამობა შეინიშნება. სამწუხაროდ, განსახილველ მუხლში გაპარულია მნიშვნელოვანი შეცდომა. კერძოდ, **მორალური (ზნეობრივი) ტანჯვა** მითითებულია გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ **ქართულ** თარგმანში, თუმცა არც აღნიშნული კონვენციის და არც გაეროს 1975 წლის 9 დეკემბერს მიღებული „წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი და დასჯისაგან პირის დაცვის დეკლარაციის“ ინგლისური ვერსია რა იყენებს ტერმინს მორალური (ზნეობრივი). შესაბამისად, დიდი ალბათობით უნდა ვიგულისხმოთ, რომ სწორედ ქართულ ვერსიაზე დაყრდნობით შეიქმნა სსკ-ის 144¹ და 144³ მუხლებიც. ეს ხარვეზი სასწარაფოდ უნდა გამოსწორდეს.

მორალური ტანჯვა ფსიქიკური ტანჯვის გარეშე წარმოუდგენელია, რადგან ზნეობრივი ნორმებისადმი შეუსაბამო მოქმედებებით გამოწვეული დისკომფორტი ასახვას სწორედ ფსიქიკურ ტანჯვაში ჰპოვებს. მორალური ტანჯვა ფსიქიკური ტანჯვის გამოვლინების ერთ-ერთ ფორმად უნდა მივიჩნიოთ. ფსიქიკური ტანჯვა შეიძლება არც იყოს გამოწვეული პიროვნების ზნეობრივი ღირებულებების შელახვით.

მორალური ტანჯვის განმარტებისთვის, უპირველეს ყოვლისა, უნდა გავარკვიოთ მორალის ის ძირითადი ნიშნები, რომლებიც ნორმის სწორი განმარტების საშუალებას მოგვცემს. „მორალი არის კულტურაზე, რელიგიაზე ან ფილოსოფიურ მსოფლმხედველობაზე დაფუძნებული ადამიანთა ქცევის წესების სისტემა.“²⁶⁸ „მორალს ხშირად განმარტავენ როგორც „შინაგან ვალდებულებას“, რომელსაც სინდისი განსაზღვრავს. **მორალური ნორმები ადამიანის სინდისისკენაა მიმართული.** სინდისი აბსოლუტურად ინდივიდუალურია. ადამიანთა ნაწილს სინდისის განვითარებული გრძნობა აქვს, ზოგიერთს კიდევ სინდისის ხმა ნაკლებად ანუხებს.“²⁶⁹ საზოგადოებაში ქცევის მარეგულირებელი მრავალი მორალური ნორმა არსებობს, რომელთაგან ზოგიერთი მისაღებია კონკრეტული პიროვნებისთვის, ზოგიერთი არა, რის გამოც ადამიანი საზოგადოების უმრავლესობას სწორედ საკუთარი მორალური ნორმების მიხედვით უპირისპირდება. ამის-

268 **ხუბუა გ.**, სამართლის თეორია, თბ., 2015, გვ. 76.

269 **ხუბუა გ.**, სამართლის თეორია, თბ., 2015, გვ. 76-77.

და მიხედვით, შეიძლება გამოვყოთ **კონვენციონალური და ინდივიდუალური მორალი**.²⁷⁰ „**კონვენციონალური მორალი** ეფუძნება საზოგადოების მნიშვნელოვანი უმრავლესობის მორალურ წარმოდგენებს. კონვენციონალური მორალი ბევრად განსაზღვრავს **ინდივიდუალური მორალის** შინაარსს (თუმცა, ამ გავლენის ინტენსიურობა განსხვავებულია სხვადასხვა საზოგადოებაში).“²⁷¹

66

„პიროვნება ითვისებს და ეზიარება სხვადასხვა სოციალურ ჯგუფებში არსებულ შეხედულებებს და თვალსაზრისებს, ნორმებს და ღირებულებებს და ეს ყოველივე განსაზღვრავს მისი ფსიქიკის შინაარსს.“²⁷² პიროვნება, გარკვეულწილად, ანგარიშს უწევს საზოგადოებაში არსებულ მორალურ ქცევის წესებს, თუმცა ეს იმას არ ნიშნავს, რომ მორალური ტანჯვის დასადგენად ან კონვენციონალურ ან ინდივიდუალურ მორალს უნდა მიენიჭოს უპირატესობა. მორალური ტანჯვის დასადგენად ყურადღება უნდა მიექცეს როგორც საზოგადოებაში გაბატონებული მორალის ბუნებას (კონვენციონალურ მორალს), ისე ინდივიდუალურ მორალურ შეხედულებებს, თუმცა ეს უკანასკნელი პირველისგან აბსოლუტურად მოწყვეტილი არ უნდა გავიგოთ, რადგან დაიკარგება ის ობიექტური საზომი, რომელიც მოსამართლეს სწორი გადაწყვეტილების გამოტანის საშუალებას მისცემს. შეუძლებელია ადამიანის ისეთი ინდივიდუალური მორალური წესები მივიღოთ მხედველობაში, რომელიც ეწინააღმდეგება, როგორც სამართალს, ისე გაბატონებულ მორალს. მაგალითად, არ შეიძლება მორალურ ტანჯვად მივიჩნიოთ სამართლიანი სასჯელით გამოწვეული ტანჯვა, ჯარში განწვევა, პატიმრისთვის საკანში ჰიგიენის წესების დაცვის მოთხოვნა, თუნდაც ეს მისი მორალური წარმოდგენების საწინააღმდეგო იყოს. ამრიგად, მორალური ტანჯვა უნდა განისაზღვროს როგორც კონვენციონალური, ისე ინდივიდუალური მორალის გათვალისწინებით. მაშასადამე, მორალური ტანჯვა ფსიქიკური ტანჯვის გამოვლინების ფორმად უნდა მივიჩნიოთ.

67

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ზემოაღნიშნული ტკივილისა თუ ტანჯვის განცდა შესაძლებელია ერთდროულად დადგეს.

68

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. წამების განხორციელება შეიძლება პირდაპირი განზრახვით.

69

2.2. მიზანი. კვალიფიკაციისთვის გადამწყვეტია **მიზნის** დადგენა. წამება შეიძლება განხორციელდეს ერთ-ერთი შემდეგი ალტერნატიული მიზნით:

(1) ინფორმაციის მიღება. მაგალითად, კომერციული საიდუმლოების, პირის ადგილსამყოფელის, ადამიანის პირადი ცხოვრების შესახებ ინფორმაციის მისაღებად წამების განხორციელება;

(2) მტკიცებულების მიღება. აქ იგულისხმება სისხლის სამართლის სა-

270 იხ. **ხუბუა გ.**, სამართლის თეორია, თბ., 2015, გვ. 77.

271 **ხუბუა გ.**, სამართლის თეორია, თბ., 2015, გვ. 77.

272 **ხარშილაძე მ.**, სოციალური ფსიქოლოგია, თბ., 2011, გვ. 35.

პროცესო კანონმდებლობით დადგენილი მტკიცებულების მოპოვება. მაგალითად, ნივთიერი მტკიცებულების გადასაცემად წამება;

(3) აღიარების მიღება. აღიარება შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ინფორმაციის, ისე მტკიცებულების ნაირსახეობად, თუმცა აქ იგულისხმება უფრო კონკრეტული ფორმა, რომელიც უკავშირდება პირის მიერ წარსულში რეალურად ან გამოგონილი ხასიათის განხორციელებულ ქმედებას. მაგალითად, პირის წამება, რათა მან განაცხადოს, რომ იგი წარსულში უცხოეთის სპეცსამსახურებთან საქმიანობდა ან სქესობრივი ურთიერთობა ჰქონდა კონკრეტულ პიროვნებასთან და ა.შ.

(4) დაშინება. მაგალითად, დამნაშავისადმი დაზარალებულის უსიტყვო მორჩილების მისაღწევად წამება²⁷³;

(5) იძულება. იძულებაში მოიაზრება ნებისმიერი ხასიათის მოქმედების შესრულება, გარდა ინფორმაციის და აღიარების მიღებისა, რადგან ამგვარი მოქმედებების იძულება წამების დამოუკიდებელი მიზნებია. მაგალითად, წამება იძულების მიზნით იქნება განხორციელებული, თუკი პირს აიძულებენ შეასრულოს რაიმე სამუშაო, უარი თქვას სწავლის გაგრძელებაზე, დატოვოს საცხოვრებელი ადგილი და ა.შ. შესაბამის შემთხვევაში შეიძლება ადგილი ჰქონდეს დანაშაულთა ერთობლიობასაც (იხ. ქვემოთ);

(6) პირის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისთვის პირის დასჯა. მოცემული მიზნის განხილვისას რამდენიმე მომენტი საყურადღებოა: ა) წამებას საფუძვლად უდევს თვით წამების მსხვერპლის ან სხვა პირის რეალურად ჩადენილი ან დამნაშავის წარმოდგენით ჩადენილი **ქმედება**; ბ) წამება განიხილება აღნიშნული ქმედების თანმდევ სასჯელად; გ) მნიშვნელობა არა აქვს კვალიფიკაციისთვის თვით ასეთი დასჯა საბოლოო მიზანია (მაგალითად, წამება პოლიციაში გამამტყუნებელი ჩვენების მიცემისთვის) თუ იგი სხვა მიზნის მიღწევის საშუალებაა. მაგალითად, თუკი სამხედრო მოსამსახურის წამება ხორციელდება დასჯის მიზნით, რათა სხვებისთვის ამგვარი დასჯა სამაგალითო იყოს, რითაც მათი მხრიდან იგივე მოქმედების პრევენციაა განზრახული.²⁷⁴

70

სასამართლო პრაქტიკაში გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც წამების შემადგენლობაში მოცემული ალტერნატიული მიზნებიდან რამდენიმე ერთდროულად ხორციელდება:

„დაზარალებულ ----- ჩვენების შესაბამისად, მასთან კონფლიქტის ინიცირება მოახდინა ----- რომელიც ვითომ ფლობდა ინფორმაციას მის მიერ სავარაუდოდ განხორციელებული „ჩაშვების“ გამო. ----- განმარტებით ----- ხელში ეჭირა ფურ-

273 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 324.

274 მიზანის განხილვისას საყურადღებოა დისკრიმინაციული მოტივი, რომელიც განსაზღვრული მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტში მოცემული და წამების კვალიფიციურ შემადგენლობაში არასწორად არის წარმოდგენილი.

ცელი რომელიც ადასტურებდა მის თანამშრომლობას ციხის ადმინისტრაციასთან, შესაბამისად, მუქარა იმისა, რომ ფიზიკურად გაუსწორდებოდნენ ციხის „მაყურებლების“ მეშვეობით, მიზნად ისახავდა მის დასჯას და ასევე ინფორმაციის მიღებას, მეორე სავარაუდო დამსმენის თაობაზე.“²⁷⁵

„დაზარალებულის გადმოცემით, N--- საკანში გადაყვანის შემდგომ, მის მიმართ ბრალდებულთა მხრიდან განხორციელებული ყველა სასტიკი მოპყრობა განპირობებული იყო მათი მოტივაციით, რომ რაც შეიძლება მკაცრად დაესაჯათ იგი და ასევე დაესახელებინა დასმენაში თანამონაწილე პირი და როდესაც წამების თითოეული მეთოდი აღმოჩნდებოდა უშედეგო, შემდეგ ხდებოდა ახალი მოქმედებების განხორციელება, როგორიც იყო მის მუცელზე დამდნარი პოლიეთილენის წვეთების დაღვენება, წყლით სავსე სათლში თავის ჩაყოფა, გადაჭრილი რეზინის მილებით ცემა და ა.შ.“²⁷⁶

71

საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია სამართლდამცავი ორგანოს წარმომადგენელთა მიერ ნარკოტიკულ დანაშაულზე მტკიცებულების მოპოვების მიზნით განხორციელებულ მოქმედებებთან დაკავშირებით:

„განმცხადებლის თანახმად, ამოსაღებინებელ საშუალებათა ძალდატანებით გამოყენებამ მნიშვნელოვნად ხელყო მისი პირადი ხელშეუხებლობა და სერიოზული საფრთხის ქვეშ დააყენა მისი ჯანმრთელობა და აგრეთვე სიცოცხლე, რადგან გამოყენებულ ამოსაღებინებელ საშუალებებს - იპეკაკუნას ნაყენი და აპომორფინი - შეიძლება ახლდეთ სიცოცხლისათვის საშიში გვერდითი მოვლენები. ეჭვმიტანილი არ დაეთანხმა თანამშრომლობას და ასეთ პირობებში მისთვის ცხვირში ზონდის ძალდატანებით შეყვანას შეეძლო დაეზიანებინა [მისი] ცხვირი, ყელი და საყლაპავი, ასევე გაეხეთქა ნარკოტიკების შემცველი პაკეტი მის კუჭში.“²⁷⁷

„განმცხადებელმა ასევე განაცხადა, რომ მას მიაყენეს სხეულის დაზიანება, კერძოდ, კუჭს, რაც დაადასტურა ციხის საავადმყოფოში ჩატარებულმა გასტროსკოპიამ. ამასთან, მან განიცადა ფიზიკური და სულიერი ტანჯვა ამოსაღებინებელი საშუალებისა და მისი შემცველი ქიმიური ნივთიერებების ზემოქმედებისგან.“²⁷⁸ 96

„საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით, სასამართლო მიიჩნევს, რომ სადავო ზომამ მიაღწია სისასტიკის იმ მინიმალურ ზღვარს, რაც

275 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 30 მაისის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 22.

276 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 30 მაისის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 22.

277 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 მაისის განაჩენი „ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ“ (Jalloh v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 95.

278 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 მაისის განაჩენი „ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ“ (Jalloh v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 96.

საკმარისია მისი მე-3 მუხლის ფარგლებში მოსაქცევად. ხელისუფლების ორგანოები, განმცხადებლის ნების საწინააღმდეგოდ, უხეშად ჩაერივნენ მის ფიზიკურ და გონებრივ ხელშეუხებლობაში. მათ გამოიწვიეს იძულებითი ლებინება, არა თერაპევტული მიზეზით, არამედ მტკიცებულების მოსაპოვებლად, რაც ნაკლებად ძალადობრივი მეთოდებითაც შეიძლება. შესაძლებელია, რომ მანერა, რომლითაც სადავო ზომა განხორციელდა, განმცხადებელში აღძრავდა შიშის, წამებისა და დაუცველობის განცდას, რასაც, თავის მხრივ, შეეძლო მისი შეურაცხყოფა და დამცირება. მეტიც, პროცედურას თან სდევდა რისკი განმცხადებლის ჯანმრთელობისათვის, თუნდაც იმიტომ, რომ წინასწარ სათანადოდ არ შეუდგენიათ ანამნეზი. მართალია, ეს არ იყო მიზანმიმართული ზომა, მაგრამ შესრულდა იმგვარად, რომ განმცხადებელს მიაყენა როგორც ფიზიკური, ასევე სულიერი ტკივილი. შესაბამისად, მე-3 მუხლის საწინააღმდეგოდ, განმცხადებელი დაექვემდებარა არაადამიანურ და ღირსების შემლახველ მოპყრობას.²⁷⁹

72

თუმცა არსებოს მოსამართლეთა განსხვავებული მოსაზრებაც, რომლის მიხედვითაც, კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევას ადგილი არ ჰქონია.²⁸⁰

73

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. არასათანადო მოპყრობის გამართლება რომელიმე სამართლებრივი სიკეთის გადასარჩენად არ ხდება. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაერთგზის მიუთითა, რომ 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-3 მუხლი არანაირ გამონაკლისს არ უშვებს, თუნდაც ყველაზე რთულ სიტუაციებშიც კი, იქნება ეს ტერორიზმთან თუ ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლა.²⁸¹ „კონვენცია (იგულისხმება 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია.“ ხაზგასმა ჩემია - ი.დ.) კატეგორიულად კრძალავს წამებას და არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობას თუ სასჯელს, მიუხედავად მსხვერპლის (პირის) ქმედებისა (იხ. საქმეზე „Chahal v. the United Kingdom“ 1996 წლის 15 ნოემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1996-V, გვ. 1855, პუნქტი 79).“²⁸² „თვით სავარაუდო მსხვერპლის ჯანმრთელობის სასარგებლოდ განხორციელებული ქმედება არ შეიძლება მიჩნეულ იქნეს წამე-

279 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 მაისის განაჩენი „ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ“ (Jalloh v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 102.

280 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 მაისის განაჩენი „ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ“ (Jalloh v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 124-129.

281 იხ.: ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (Labita v. Italy). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი I, თბ., 2004, გვ. 360; ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი, სელმუნი საფრანგეთის წინააღმდეგ, (Selmouni v. France). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი II, თბ., 2004, გვ. 223-224.

282 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (Labita v. Italy). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი I, თბ., 2004, გვ. 360.

ბად. ასეთ მაგალითს წარმოადგენს ისეთი შემთხვევა, როგორცაა პირისათვის გადაუდებელი აუცილებლობის პირობებში ნარკოზის გარეშე ამპუტაციის ჩატარება მისი სიცოცხლის შენარჩუნების მიზნებიდან გამომდინარე.²⁸³

74

გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „ნამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“, მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით „ზემდგომი უფროსის ან სახელმწიფო ხელისუფლების ბრძანება არ შეიძლება იყოს ნამების გამამართლებელი საბუთი.“

75

დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობის შემთხვევაშიც მართლწინააღმდეგობის დადგენა ნამების მართლწინააღმდეგობის ანალოგიურად ხორციელდება. თუმცა რამდენიმე მომენტზე შევჩერდებით, რომელზეც ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ იმსჯელა. ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლომ აღნიშნა, რომ:

„სასამართლოს ანალიზისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, საკნების გადატვირთვა გამონვეული იყო მიმდინარე რემონტით თუ სხვა მიზეზებით, მთავრობას ეკისრებოდა ვალდებულება, საკუთარი პენიტენციარული სისტემა იმგვარად მოეწყო, რომ უზრუნველყოფილიყო პატიმრების პატივისცემა, მიუხედავად ფინანსური თუ მატერიალურ-ტექნიკური სიძნელეებისა.“²⁸⁴

76

შედარებით ვრცლად იქნება წარმოდგენილი ამონარიდები ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან, რომელიც „მაგნუს გეფგენის“ საქმეს ეხება. აღნიშული საქმე საინტერესოა, იმით, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ნამების მუქარა დაადგინა, ხოლო ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დიდმა პალატამ არაადამიანურ მოპყრობად²⁸⁵ შეაფასა:

განმცხადებელმა თერთმეტი წლის J. თავის ბინაში, ფრანკფურტში, მაინზე, მოტყუებით შეიყვანა - მოიგონა, რომ მის დას იქ ქურქი დარჩა, თუმცა მან ბიჭი დაახრჩო და მშობლების შვილის ნახვის სანაცვლოდ გამოსასყიდი ერთი მილიონი ევრო მოსთხოვა, ხოლო ცხედარი წაიღო წყალსაცავზე და დაბაში დამალა. გამოსასყიდის მიღების შემდეგ იგი პოლიციამ დააპატიმრა.²⁸⁵

განმცხადებელმა პოლიციელ M.-ს განუცხადა, რომ ბავშვი სხვა გამტაცებელთან ცოცხალი იმყოფებოდა. შემდეგ დღეს სანამ M. სამსახურში მივიდოდა, ფრანკფურტის პოლიციის უფროსის მოადგილემ, ბ-ნმა დაშენერმა („D“), სხვა ოფიცერს, ბ-ნ ენიგკეიტს („E.“) უბრძანა, მძიმე ფიზიკური ტკი-

283 ნამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 17.

284 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 20 ივნისს განაჩენი „ბოიცენკო მოლდოვას წინააღმდეგ“ (Boicenco v. Moldova). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენითა კრებული, ნიგნი V, თბ., 2008, გვ. 137.

285 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (Gäfen v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 11.

ვილის მიყენების მუქარით - საჭიროების შემთხვევაში კი ასეთი ტკივილის მიყენებით - განმცხადებლისგან გაეგო ბიჭის ადგილსამყოფელი...ამის შემდეგ გამომძიებელი E. დაემუქრა ხელბორკილებით მყოფ განმცხადებელს, რომ თუ ბავშვის ადგილსამყოფელს არ გაამჟღავნებდა, მას ტკივილს მიაყენებდა ამ საქმისთვის საგანგებოდ განვრთნილი პირი. დაკითხვისას D-მ ისიც დაადასტურა, რომ აღნიშნულ მოპყრობას ადგილი ექნებოდა ექიმის ზედამხედველობით.²⁸⁶

„განმცხადებელმა, რომელსაც შეეშინდა, რომ მის მიმართ მუქარას აასრულებდნენ, დაახლოებით 10 წუთში გაამხილა J.-ის გვამის ადგილსამყოფელი.“²⁸⁷

„D-მ აგრეთვე აღიარა, რომ მან პოლიციის სხვა თანამშრომელს უბრძანა, მოეპოვებინა „სიმართლის სიტყვა“, რასაც განმცხადებლის მიმართ გამოიყენებდა. ჩანანერის მიხედვით, მუქარა მიზნად ისახავდა მხოლოდ და მხოლოდ ბავშვის სიცოცხლის გადარჩენას და არა მოტაცების საქმეზე სისხლისსამართლებრივი დევნის გაგრძელებას. რადგან განმცხადებელმა გაამჟღავნა J.-ის ცხედრის ადგილსამყოფელი ტკივილის მუქარის შედეგად, ფაქტობრივად, არანაირი ამგვარი ღონისძიება არ გამოყენებულა მის მიმართ.“²⁸⁸

„დაკითხვა არასათანადო მოპყრობის პირობებში დაახლოებით ათი წუთის განმავლობაში გრძელდებოდა.“²⁸⁹

„ფილოსოფიური საფუძველი, რომელიც ხაზს უსვამს უფლების აბსოლუტურ შინაარსს მე-3 მუხლის შესაბამისად, არ ითვალისწინებს რაიმე გამონაკლისს ან გამამართლებელ ფაქტორს, ან ინტერესების ბალანსს, შესაბამისი პირის საქციელისა და განსახილველი დანაშაულის შინაარსის მიუხედავად.“²⁹⁰

77

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ სასამართლომ გაითვალისწინა განმცხადებლის მიმართ მოპყრობის ფაქტორები, რეალური და მყისიერი მუქარის არსებობა, ასევე განმცხადებლის საქმე შეადარა იმ საქმეებს, რომლებშიც, პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, წამება დადგინდა და მიიჩნია, რომ განმცხადებელთან მიმართებით გამოყენებული დაკითხვის მეთოდი უთანაბრდება არაადამიანურ 286 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (Gäfgen v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 11-12. 287 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (Gäfgen v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 12. 288 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (Gäfgen v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 13. 289 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (Gäfgen v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 35. 290 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (Gäfgen v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 36.

მოპყრობას მე-3 მუხლის შესაბამისად, მაგრამ მას არ მიუღწევია სისასტიკის იმ დონისათვის, რაც საჭიროა წამების ზღვარის მისაღწევად.²⁹¹

78

მართებულად მიუთითებს მ. ტურავა, რომ ცნობილ ავტორთა მცდელობა, რომელიც გამოწვევის სახით წამების ან წამების მუქარის გამართლებისკენ არის მიმართული, წამების აბსოლუტური აკრძალვის რელატივიზაციას და სამართლიანობის მასშტაბების ტელეოლოგიურად განსაზღვრას წარმოადგენს.²⁹² თუნდაც ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად, ექსტრემალურ ვითარებაში ჩადენილი წამება ან წამების მუქარა, ვერ გამოირიცხავს ქმედების მართლწინააღმდეგობას, თუმცა შეიძლება, იყოს ბრალის გამომრიცხველი საპატიებელი გარემოება.²⁹³

79

„წამებისა და წამების მუქარის აკრძალვის აბსოლუტურობიდან არავითარი გამონაკლისი არ უნდა იქნეს დაშვებული და იგი, როგორც ადამიანის ღირსების ხელშეუხებლობის გარანტია, არავითარ რელატივიზაციას არ უნდა დაექვემდებაროს.“²⁹⁴ მ. ტურავა ავითარებს შეხედულებას, რომ ასეთი შეზღუდვა ეხებათ საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლებს თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობების შესრულების დროს და არ მოქმედებს კერძო ფიზიკური პირების მიმართ, რომლებიც სიცოცხლის გადარჩენის დროს ადამიანის ღირსებას ხელყოფენ.²⁹⁵ მათი მოქმედება ბრალის ეტაპზე შეიძლება გახდეს პასუხისმგებლობის გამომრიცხველი გარემოება.²⁹⁶

80

ქართული იურიდიულ ლიტერატურაშიც არის გამოთქმული მოსაზრება, რომ წამების (აქ იგულისხმება არასათანადო მოპყრობის ყველა ფორმა) აკრძალვა ზოგჯერ ატარებს ფორმალურ ხასიათს და განპირობებულია პრევენციული მიზ-

291 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (Gäfgen v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013, გვ. 36-37.

292 იხ. **ტურავა მ.**, წამება და წამების მუქარა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად – სისხლის-სამართლებრივად ნებადართული იძულების ღონისძიება? (ეროვნული და ევროპული მიდგომები მაგნუს გეფგენის საქმის მიხედვით), სტატიათა კრებული, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2011, გვ. 194-195.

293 იხ. **ტურავა მ.**, წამება და წამების მუქარა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად – სისხლის-სამართლებრივად ნებადართული იძულების ღონისძიება? (ეროვნული და ევროპული მიდგომები მაგნუს გეფგენის საქმის მიხედვით), სტატიათა კრებული, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2011, გვ. 199-200.

294 **ტურავა მ.**, წამება და წამების მუქარა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად – სისხლის-სამართლებრივად ნებადართული იძულების ღონისძიება? (ეროვნული და ევროპული მიდგომები მაგნუს გეფგენის საქმის მიხედვით), სტატიათა კრებული, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2011, გვ. 221.

295 იხ. **ტურავა მ.**, წამება და წამების მუქარა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად – სისხლის-სამართლებრივად ნებადართული იძულების ღონისძიება? (ეროვნული და ევროპული მიდგომები მაგნუს გეფგენის საქმის მიხედვით), სტატიათა კრებული, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2011, გვ. 221.

296 იხ. **ტურავა მ.**, წამება და წამების მუქარა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად – სისხლის-სამართლებრივად ნებადართული იძულების ღონისძიება? (ეროვნული და ევროპული მიდგომები მაგნუს გეფგენის საქმის მიხედვით), სტატიათა კრებული, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2011, გვ. 221.

ნით.²⁹⁷ „წამების აბსულუტურმა აკრძალვამ, გამონაკლისის სახით შეიძლება გაითვალისწინოს წამების მუქარის დაშვების მხოლოდ შესაძლებლობა ბრალის გამომრიცხველი ტრაგიკული კოლოზიის დროს **ვ. ბრუგერის** მიერ განვითარებული რვა პირობის მოთხოვნათა დაცვით.“²⁹⁸ წამებისა და წამების მუქარის გამართლების ან პატიების საკითხის დასაბუთებისას ასევე გამოთქმულია მოსაზრება, რომ ადამიანის სიცოცხლე აბსოლუტური ხასიათის უფლებაა, იგი პატივსა და ღირსებაზე ღირებული სამართლებრივი სიკეთეა და ზოგჯერ შესაძლებელია წამების განხორციელება მის გადასარჩენად (მაგალითად, ოპერაციის გაკეთება გაუტკივარების გარეშე).²⁹⁹ იქვე დაკონკრეტებულია, რომ მხოლოდ ისეთი წამება და წამების მუქარაა მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი (აუცილებელი მოგერიება), რომელიც დროში განვლილი არ არის, იმნუთიერი ქმედებით ხორციელდება და საფრთხის დაუყოვნებელი განეიტრალება ხდება.³⁰⁰

81

„ტერორისტების მიმართ, ისევე როგორც გეფგენის საქმეში, წამების ან წამების მუქარის მიტევება ბრალის გამომრიცხველ საპატიებელ უკიდურეს აუცილებლობაზე მითითებით, სამართლებრივად არასწორი იქნებოდა. ასეთი პრეცედენტის დაშვების შემთხვევაში, პოლიციას წარმოეშობოდა შესაძლებლობა, გადაეხვია ამ სამართლებრივი აკრძალვის აბსოლუტურობიდან ბრალის ეტაპზე. სწორედ ამიტომ, ევროპული პოზიციიდან გამომდინარე, საუბარი შეიძლება მხოლოდ პასუხისმგებლობის შემსუბუქებაზე და არა ქმედების მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის გამორიცხვაზე. წინააღმდეგ შემთხვევაში, **დაირღვევა სახელმწიფოს კონსტიტუცია და საერთაშორისო სამართალი.**“³⁰¹

82

დღესდღეობით ეს უკანასკნელი პოზიცია უფრო მეტ მხარდაჭერას იმსახურებს. სამომავლოდ, შესაბამისი სამართლებრივი რეგულაციების შემოღებით, შეიძლება გამართლდეს წამების მუქარა ან მოხდეს მისი პატიება.

83

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). (1) მოხელე. მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის მიზნებისთვის მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის, როგორც „სპე-

297 იხ. **წულაია დ.**, წამების აკრძალვა საერთაშორისოსამართლებრივი ნორმების მიხედვით, ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, N 2, გვ. 250.

298 **წულაია დ.**, წამების აკრძალვა საერთაშორისოსამართლებრივი ნორმების მიხედვით, ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, N 2, გვ. 252.

299 იხ. **თოდუა ნ.**, მისატყვევებელი უკიდურესი აუცილებლობა ქართულ სისხლის სამართალში, სისხლის სამართლის სამეცნიერო სიმპოზიუმის კრებული: სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, თბ., 2013, გვ. 144-145.

300 იხ. **თოდუა ნ.**, მისატყვევებელი უკიდურესი აუცილებლობა ქართულ სისხლის სამართალში, სისხლის სამართლის სამეცნიერო სიმპოზიუმის კრებული: სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, თბ., 2013, გვ. 146-148.

301 **ტურავა მ.**, წამება და წამების მუქარა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად – სისხლის-სამართლებრივად ნებადართული იძულების ღონისძიება? (ეროვნული და ევროპული მიდგომები მაგნუს გეფგენის საქმის მიხედვით), სტატიათა კრებული, ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2011, გვ. 223.

ციალური ამსრულებლის“, ნიშნების დასადგენად ნორმაშეფარდებით პროცესში აუცილებელია შემდეგი სამართლებრივი აქტების გამოიყენება:

- 1) საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის სისხლის სამართლის კოდექსი;
- 2) საქართველოს 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონი „საჯარო დანესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“;
- 3) საქართველოს 2014 წლის 5 თებერვლის ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“;
- 4) საქართველოს 2015 წლის 27 ოქტომბრის „საჯარო სამსახურის შესახებ“.

84

საქართველოს „ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი“ თანამდებობის პირის დეფინიციას „საჯარო დანესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლზე მითითებით განსაზღვრავს (ზაკ-ის 27-ე მუხლის „დ“ პუნქტი).

85

საქართველოს 2015 წლის 27 ოქტომბრის „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლი იძლევა როგორც „სამსახურების“, ისე აღნიშნულ სამსახურში დასაქმებულ პირთა კლასიფიკაციას და განმარტებას. საჯარო სამსახურის დეფინიციიდან ნათლად გამომდინარეობს, რომ იგი მოიცავს ასევე სახელმწიფო სამსახურს. შესაბამისად, საჯარო სამსახური უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე სახელმწიფო სამსახური. თავისთავად, საჯარო მოსამსახურე უფრო ფართო ცნებაა და მოიცავს სახელმწიფო მოსამსახურეს. მაშასადამე, შეიძლება ითქვას, რომ აღნიშნული მუხლი ზედმინევით აკონკრეტებს იმ პირებს ვინც შეიძლება განახორციელოს **საჯარო უფლებამოსილება**. „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ა“ პუნქტიდან იკვეთება, რომ სახელმწიფო სამსახური ხელისუფლების სამივე შტოში (საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო) შეიძლება განხორციელდეს. ამას ემატება სახელმწიფო ზედამხედველობა და კონტროლი, აგრეთვე სახელმწიფო თავდაცვა.

86

ბუნებრივია, სისხლის სამართლის კოდექსში მოცემულ სამოხელეო დანაშაულებად ქმედების სწორი კვალიფიკაციისთვის გადამწყვეტია მოხელის ცნების სწორი განსაზღვრება. „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ე“ პუნქტი განმარტავს მოხელეს: - „პროფესიული საჯარო მოხელე/საჯარო მოხელე/მოხელე (შემდგომ – მოხელე) – პირი, რომელიც უვადოდ ინიშნება მოხელისათვის განკუთვნილ საჯარო სამსახურის საშტატო თანამდებობაზე სახელმწიფოს, ავტონომიური რესპუბლიკის, მუნიციპალიტეტის, საჯარო სამართლის იურიდიული პირის მიერ, რომელიც ახორციელებს საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებებს, როგორც თავის ძირითად პროფესიულ საქმიანობას, რაც უზრუნველყოფს მის მიერ საჯარო ინტერესების დაცვას, და რომელიც ამის სანაცვლოდ იღებს შესაბამის ანაზღაურებას და სოციალური და სამართლებრივი დაცვის გარანტიებს“.

ამრიგად, მოხელეს ახასიათებს შემდეგი ნიშნები:

- ა) ინიშნება უვადოდ;
- ბ) ინიშნება მოხელისათვის განკუთვნილ საჯარო სამსახურის სამტატო თანამდებობაზე;
- ბ) ინიშნება სახელმწიფოს, ავტონომიური რესპუბლიკის, მუნიციპალიტეტის, საჯარო სამართლის იურიდიული პირის მიერ;
- გ) ახორციელებს საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებებს, როგორც თავის ძირითად პროფესიულ საქმიანობას, რაც უზრუნველყოფს მის მიერ საჯარო ინტერესების დაცვას;
- დ) ამის სანაცვლოდ იღებს შესაბამის ანაზღაურებას და სოციალური და სამართლებრივი დაცვის გარანტიებს;
- ე) მართლია, აღნიშნული კანონი პირდაპირ არ მიუთითებს, თუმცა ლოგიკურად გამომდინარეობს ისიც, რომ საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილება ხორციელდება საქართველოს (საქართველოს სახელმწიფოს) სახელით.

სწორედ ის, რომ საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილება ხორციელდება საქართველოს (საქართველოს სახელმწიფოს) სახელით, დაედო საფუძვლად იმას, რომ სსკ-ის 332-ე მუხლის შენიშვნაში სპეცილური დათქმები გახდა საჭირო უცხო ქვეყნის თანამდებობის პირებზე, რაც კანონშემფარდებელს სამოხელეო დანაშაულების მათზე, როგორც ამსრულებლებზე, გავრცელების საშუალებას აძლევს.

(2) მოხელესთან გათანაბრებული პირი. ვინაიდან მოხელესთან გათანაბრებული პირი ქმედების შემადგენლობის შეფასებითი ნიშანია, ხოლო სისხლის სამართალში კანონიერების პრინციპის განუხრელი დაცვა სამართლებრივი სახელმწიფოს უმნიშვნელოვანესი ვალდებულებაა, აუცილებელია ზუსტად განისაზღვროს თუ რას ნიშნავს „მოხელესთან გათანაბრებული პირი“. მაშასადამე, ნორმის შემფარდებელმა უნდა დაადგინოს შესაბამისი დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების შემცველი ქმედების განმახორციელებელი უნდა ჩაითვალოს თუ არა მოხელესთან გათანაბრებულ პირად.

აღნიშნული ტერმინის საზღვრების დასადგენად, უპირველეს ყოვლისა, ყურადღებით უნდა გავეცნოთ სსკ-ის 332-ე მუხლის შენიშვნას, რომელიც გარკვეულ ორიენტირებს იძლევა. აღნიშნულ შენიშვნაში რამდენიმე მომენტი საინტერესოა:

- ა) ერთ-ერთი გადამწყვეტი ნიშანი, რომელიც მოხელესთან გათანაბრებულ პირად მიჩნევისთვის არის აუცილებელი, არის **საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილება**;
- ბ) ვინაიდან მოხელის დეფინიციაში ერთ-ერთი გადამწყვეტი მომენტი სწო-

რედ ისაა, რომ **საჯაროსამართლებრივ უფლებამოსილებაში** მხოლოდ საქართველოს სახელით ანუ საქართველოს სახელმწიფოს სახელით განხორციელებული უფლებამოსილება იგულისხმება, ამიტომ კანონმდებელმა მოხელესთან გათანაბრებულ პირში უცხო ქვეყნის ან ორგანიზაციის **საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილება** სპეციალური დათქმით მოიაზრა;

გ) მოცემული შენიშვნა მოხელესთან გათანაბრებულ პირს **ზოგჯერ** მხოლოდ კონკრეტული სამოხელეო დანაშაულის შემადგენლობის სუბიექტად ასახელებს. მაგალითად:

- *საარჩევნო სუბიექტები* მხოლოდ ქრთამის (სსკ-ის 338-ე მუხლი) სუბიექტები არიან,
- ქრთამის აღების (სსკ-ის 338-ე მუხლი) და ქრთამის მიცემის სუბიექტები (სსკ-ის 339-ე მუხლი) *საქართველოსა და უცხო ქვეყნის არბიტრაჟების ნევრები*,
- ქრთამის აღების (სსკ-ის 338-ე მუხლი), ქრთამის მიცემის (სსკ-ის 339-ე მუხლი) და ზეგავლენით ვაჭრობის (სსკ-ის 339¹-ე მუხლი) სუბიექტები - *ნაფიცი მსაჯულები (ნაფიცი მსაჯულობის კანდიდატები), რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე ახორციელებენ აღნიშნულ უფლებამოსილებას.*“

91

როგორც გაირკვა მოხელის ამსრულებლად მიჩნევისთვის კანონმდებელი მოხელეთა ამომწურავ ჩამონათვალს აკეთებს. გამომდინარე იქიდან, რომ ამა თუ იმ ფორმით კერძოსამართლებრივ ურთიერთობებში სახელმწიფოც მონაწილეობს, გარდაუვალია საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილების დელეგირება. ამგვარ სიტუაციაში დელეგირებული უფლებამოსილების ფარგლებში კონკრეტული პირი საჯაროსამართლებრივი უფლებამოსილების განმახორციელებლად გვევლინება, რის გამოც შეუძლებელია დაცული სამართლებრივი სიკეთე არ იყოს სახელმწიფოს ინტერესები. შესაბამისად, გაუმართლებელი იქნება თუკი ნორმა-შეფარდებითი საქმიანობა შეზღუდული იქნება მხოლოდ მოხელის ამომწურავი ჩამონათვალით.

92

დაბოლოს, თუკი მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირის მოქმედებასთან მისი სამსახურებრივი უფლებამოსილება მიზეზობრივ კავშირში არ არის, მაშინ აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება გამოირიცხება.

93

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტში დამამძიმებელ გარემოებად მოცემულია წამება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ, ხოლო „ბ“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამძიმებას, თუკი წამება ჩადენილია სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ნორმის სიტყვა-სიტყვითი ინტერპრეტაციიდანაც ადვილად დგინდება, რომ აღნიშნული მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტი მოიცავს „ა“ ქვეპუნქტს. ამას ისიც ემატება,

რომ კონკურენციის თვალსაზრისითაც არ შეიძლება საკითხის გადაწყვეტა, რადგან კანონმდებელმა ორივე დამამძიმებელი გარემოება ერთ ნაწილში მოათავსა და სასჯელიც ორივე შემთხვევაში თანაბარია. მაშასადამე, აუცილებელია ერთ-ერთი ქვეპუნქტის გაუქმება. ვინაიდან „ბ“ ქვეპუნქტის მოქმედების არეალი უფრო ყოვლისმომცველია, ამიტომ „ა“ ქვეპუნქტი საკანონმდებლო დონეზე უნდა გაუქმდეს.

94

სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში რამდენიმე მომენტი გასათვალისწინებელი:

- ა) სამსახურში იგულისხმება როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორში არსებული სამსახური;
- ბ) სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილება აძლევს დამნაშავეს საშუალებას ან უადვილებს პირობებს წამების განსახორციელებლად.

95

აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება გამოირიცხება, თუ სამსახურში მიღებული გამოცდილება ან ფიზიკური განვითარება უადვილებს პირს ჩაიდინოს წამება.

96

მე-2 მაგალითი: სამსახედრო სამსახურში გავლილი წვრთნის შედეგად პირი უფრო იოლად ახერხებს წამების მტკიცვეული მეთოდების შერჩევასა და განხორციელებას.

97

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დანაშაულის არაერთგზის განხორციელების ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 15-ე მუხლს. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სპეციალური არაერთგზისობის შემოღება წამების მუხლში გამართლებული იქნება, რომელიც მოიცავს წამების მუქარას და დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობას. ლოგიკურად არ უნდა იყოს გამართლებული, თუკი პირი ნასამართლებია წამების მუქრისთვის ანდა დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობისთვის და ჩადენს წამებას, მას წამების კვალიფიციური შემადგენლობა, არაერთგზისობის სახით, არ შეერაცხოს. ანალოგიური დამამძიმებელი გარემოება, მიზანშეწონილი იქნება დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობის მუხლშიც, რომელიც მოაზრებული იქნება წამება და წამების მუქარა.

98

4. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორი ან მეტი პირის მიმართ (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი). წამების აღნიშნული კვალიფიციური შემადგენლობის არსებობისთვის აუცილებელია წამებას დაექვემდებაროს მინიმუმ ორი ადამიანი. ესაა აღნიშნული კვალიფიციური შემადგენლობის ობიექტური ნიშანი. რაც შეეხება სუბიექტურ ნიშანს, აქ გადამწყვეტია საერთო განზრახვის და არა წამების დამაფუძნებელი რომელიმე ალტერნატიული მიზნის იდენტიურობა ყველა პირის მიმართ.

განსახილველი კვალიფიციური შემადგენლობის განხორციელების რამდენიმე ვარიანტი უნდა დასახელდეს:

ა) დამნაშავე ორ ადამიანს ერთდროულად სასტიკად სცემს წამების დამაფუძნებელი ერთ-ერთი მიზნის მისაღწევად (მაგალითად, ინფორმაციის მისაღებად და ა.შ.). მაშასადამე, აქ წამების ობიექტური შემადგენლობაც და მიზანიც იდენტურია;

ბ) დამნაშავე პირს სასტიკად სცემს მისი მეუღლის თვალწინ, რათა ამ უკანასკნელისგან ზემოთ დასახელებულ ერთ-ერთ მიზანს მიაღწიოს. მაშასადამე, დამნაშავის ამგვარი მოპყრობით ფიზიკურ ტკივილს ერთი განიცდის, ხოლო მეორე ფსიქიკურს;

გ) მინიმუმ ორი დამნაშავე აწამებს ორ მსხვერპლს. ამ დროს მნიშვნელობა არა აქვს კვალიფიკაციისთვის ორივე დამნაშავე იდენტური მიზნებით მოქმედებენ თუ არა. კვალიფიკაციისთვის გადამწყვეტია საერთო განზრახვით მოქმედება. სავალდებულო არაა, რომ მსხვერპლთა წამება ერთ ადგილზე ან ერთდროულად მიმდინარეობდეს. მაგალითად, წამება მიმდინარეობს სხვადასხვა სახლში ან ერთის წამების შემდეგ წამება გრძელდება მეორე ადამიანის მიმართ. ბუნებრივია, მსგავსი შემთხვევისას **ჯგუფურობაც** სახეზეა.

დ) დამნაშავე აწამებს ორ ადამიანს წამების დამაფუძნებელი სხვადასხვა მიზნებით. მაგალითად, შეიძლება ერთისგან სურს მტკიცებულების მიღება, ხოლო მეორეს აწამებს მსხვერპლის მიერ ჩადენილი ქმედების გამო დასჯისთვის.

100

ამრიგად, მოცემული კვალიფიციური შემადგენლობისას საკვებით შესაძლებელია ორი ან მეტი პირის მიმართ წამების ობიექტურ შემადგენლობაში დასახელებულ ქმედებათა და სუბიექტურ შემადგენლობაში დასახელებულ მიზანთა არაიდენტურობა.

101

5. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტი). განსახილველი დამამძიმებელი გარემოების სწორი ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოდ სსკ-ის 27-ე მუხლს, რომელიც დანაშაულებრივი ჯგუფების სახეებსა და ნიშნებს აღწერს. აღნიშნული მუხლის მიხედვით, ჯგუფური დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს წინასწარი შეთანხმების გარეშე ჯგუფის მიერ, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. ვინაიდან სსკ-ის 144¹ მუხლი დამამძიმებელ გარემოებებად იყენებს ტერმინებს „ჯგუფურად“ და „ორგანიზებული ჯგუფის მიერ“, ლოგიკური და სისტემური განმარტებით ჯგუფურად ჩადენილ წამებაში უნდა მოვიპოვოთ ჯგუფი როგორც წინასწარი შეთანხმების გარეშე, ისე წინასწარი შეთანხმებით. რაც შეეხება ორგანიზებულ ჯგუფს, რადგან იგი დამოუკიდებელი შემადგენლობის სახითაა მოცემული, შესაბამისად, განსახილველი დამამძიმებელი გარემოებიდან იგი გამოირიცხება.

102

ჯგუფურად ჩადენილი წამებისას ადგილი აქვს თანაამსრულებლობას ანუ მინიმუმ ორი ადამიანი უნდა ახორციელებდეს წამების უმართლობას. თუკი ერთ-ერთ-

თი შეურაცხი აღმოჩნდება ეს გავლენას ვერ მოახდენს ჯგუფურობაზე, ვინაიდან ჯგუფურობა დანაშაულის ობიექტური ნიშანია და ქმედების სოციალური საშიშროება, უმართლობის ხარისხი ვერ შემცირდება იმის გამო, რომ ორიდან ერთ-ერთი სისხლისსამართლებრივად შეურაცხია.

103

ჯგუფურობის დროს ასევე გადამწყვეტია, რომ ყველას გაცნობიერებული ჰქონდეს ნამების დამაფუძნებელი რომელიმე დანაშაულებრივი მიზანი.

104

6. იგივე ქმედება, ჩადენილი ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან ნოდებრივი მდგომარეობის გამო (მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი). გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „ნამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ 1-ლი მუხლი ნამების სუბიექტური შემადგენლობის დამაფუძნებელ ალტერნატიულ ნიშნად მიუთითებს **ნემისმიერი სახის დისკრიმინაციის მოტივზე**. მაშასადამე, სსკ-ით გათვალისწინებული ნამების ძირითადი შემადგენლობის დამაფუძნებელი მიზნების გვერდით, აღნიშნული კონვენცია ნამების შესაბამის მოტივსაც გვთავაზობს.

105

აღნიშნულ დამამძიმებელ გარემოებას საფუძვლად ქცევის მოტივები უდევს. იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ „ამ დამამძიმებელი გარემოების არსიდან აშკარად ჩანს, რომ პირის ნამებისათვის არაა საჭირო 144¹ მუხლში მითითებული რომელიმე მიზნის არსებობა, არამედ აქ ადამიანის ნამება ხდება რასის, ეროვნების თუ სხვა ნიშნის გამო, ე.ი. სიძულვილის მოტივით. ამდენად, ამ ნაწილში სსკ-ის 144¹ მუხლის I ნაწილი და II ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტის სუბიექტური შემადგენლობა ერთმანეთს არ ემთხვევა.“³⁰² სამწუხაროა, რომ ამ მოსაზრებას თან არ ახლავს გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „ნამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ 1-ლი მუხლის საფუძველზე დამყარებული კრიტიკა, რის გამოც ნამების განსაზღვრელი დამამძიმებელი გარემოების ამგვარი განმარტება არ არის გასაზიარებელი ვინაიდან, ჯერ ერთი, რომ სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტში მოცემულია ნამების მოტივები და არა მიზნები და, მეორე, კანონმდებელი მეორე ნაწილს იწყებს სიტყვებით „იგივე ქმედება, ჩადენილი“, რაც იმას ნიშნავს, რომ ნამების ძირითადი შემადგენლობის როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური ნიშნების არსებობა აუცილებელია იმისთვის, რომ ნამების კვალიფიციური შემადგენლობა მივიღოთ. წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოდის, რომ „იგივე ქმედებაში“ მოიაზრება ნამების მხოლოდ ობიექტური შემადგენლობა, რაც საკანონმდებლო ტექნიკას და კანონმდებლის ნების საწინააღმდეგო განმარტება იქნება.

³⁰² თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 326.

ამრიგად, გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „ნამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციასთან“ შედარებით საქართველოს სსკ-ში ნამების ძირითადი შემადგენლობა, სუბიექტური შემადგენლობის კუთხით, ვიწროდ არის წარმოდგენილი. ნამების მოცემული კვალიფიციური შემადგენლობაც აუცილებლად მოითხოვს ნამების ძირითადი შემადგენლობის დამაფუძნებელი ერთ-ერთი მიზნის არსებობას. პრაქტიკულადაც და თეორიულადაც სავსებით შესაძლებელია, რომ დანაშაულებრივი მიზანი სხვადასხვა მოტივით იქნეს მიღწეული. ამის ნათელი მაგალითია, თუნდაც განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის „ლ“ ქვეპუნქტი, რაც ანგარებით ჩადენილ ნამებას მოიცავს. იმის მიუხედავად, რომ სსკ-ის 144¹ მუხლის მეორე ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი, ნებისმიერ დისკრიმინაციულ ნიშანზე, როგორც ნამების დამამძიმებელ გარემოებაზე მიუთითებს, საკითხი საერთაშორისო ვალდებულების და საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით გადაუჭრილი რჩება. შესაბამისად, საერთაშორისოსამართლებრივ ნორმებთან ნამების სისხლისსამართლებრივი ნორმის ჰარმონიზაციისთვის აუცილებელია ცვლილებების შეტანა სსკ-ის 144¹-ე მუხლში.³⁰³

107

არაადამიანურ მოპყრობასთან დაკავშირებით საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოსაზრება:

„მოპყრობა „არაადამიანურად“ ჩაითვალა, ვინაიდან inter alia იგი წინასწარ იყო დაგეგმილი, გამოიყენებოდა გარკვეული ხნის განმავლობაში და გამოიწვია როგორც სხეულის დაზიანება, ისევე ძლიერი ფიზიკური და სულიერი

303 იმისდა მიხედვით, დისკრიმინაციის შემცველი რაიმე ნიშნით შეუწყნარებლობის მოტივით ჩადენილმა ნამებმა უნდა დააფუძნოს ნამების ძირითადი შემადგენლობა თუ ნამების დამოუკიდებელი შემადგენლობა უნდა შექმნას, რომელიც უფრო მძიმე პასუხისმგებლობას გამოიწვევს, ცვლილების ორი ვარიანტი უნდა განვიხილოთ.

პირველი ვარიანტი:

თუკი ნამების ძირითად შემადგენლობაში შევიტანთ ცვლილებას სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი გაუქმდება და ნამების შემადგენლობა შემდეგნაირად ჩამოყალიბდება:

„1. ნამება, ესე იგი პირისათვის ან მესამე პირისათვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას და რომლის მიზანია ინფორმაციის, მტკიცებულების ან აღიარების მიღება, პირის დაშინება ან იძულება ანდა პირის დასჯა მის ან მესამე პირის მიერ ჩადენილი ან სავარაუდოდ ჩადენილი ქმედებისათვის ანდა დისკრიმინაციის შემცველი რაიმე ნიშნით (შეუწყნარებლობის მოტივით).“

მეორე ვარიანტი:

თუკი დამოუკიდებელი შემადგენლობის სახით ჩამოყალიბდება, მაშინ, ბუნებრივია, ნამების ახალი შემადგენლობის შექმნის საჭიროება იქნება, რადგან ეს შემადგენლობა იქნება არა იგივე ქმედება (იგულისხმება სსკ-ის 144¹-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი), არამედ ახალი ქმედება (სუბიექტური შემადგენლობის გამო). ამიტომ სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტი გაუქმდება, 144¹-ე მუხლს დაემატება მე-4 ნაწილი და ამ ნაწილში ნამების შემადგენლობა შემდეგნაირად ჩამოყალიბდება:

„4. ნამება, ესე იგი დისკრიმინაციის შემცველი რაიმე ნიშნით (შეუწყნარებლობის მოტივით) პირისათვის ან მესამე პირისათვის ისეთი პირობების შექმნა ან ისეთი მოპყრობა, რომელიც თავისი ხასიათით, ინტენსივობით ან ხანგრძლივობით იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ან ფსიქიკურ ან მორალურ ტანჯვას.“

სანქცია განისაზღვრება მოქმედი სსკ-ის 144¹-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით.

ტრავმა; ჩაითვალა ასევე „დამამცირებლად“, ვინაიდან იგი წარმოშობდა მსხვერპლში შიშის შეგრძნებას, ტკივილსა და დამონება და მორჩილების გრძნობას, რომელიც მას ამცირებდა. იმისათვის, რომ ქმედება ჩაითვალოს „არაადამიანურად“ ან „დამამცირებლად“, მიყენებულმა ტკივილმა ან დამცირებამ ყველა შემთხვევაში უნდა გადალახოს მიყენებულ ტკივილთან ან დამცირებასთან დაკავშირებული ელემენტის ზღვარი, რომელიც სხვა შემთხვევაში ჩაითვლებოდა კანონიერად. საკითხი, იყო თუ არა მსხვერპლის დამცირება თუ შეურაცხყოფა მოპყრობის მიზანი, წარმოადგენს კიდევ ერთ ფაქტორს, რომელიც მიღებული უნდა იქნეს მხედველობაში (მაგალითად იხ. საქ მე „V. v. the United Kingdom“ [GC], N24888/94, პუნქტი 71, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (ECHR) 1999-IX, და საქმეზე „Raninen v. Finland“ 1997 წლის 16 დეკემბერს გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1997-VIII, გვ. 2821-22, პუნქტი 55), მაგრამ ასეთი მიზნის უქონლობას არ შეუძლია საბოლოოდ იქონიოს ზეგავლენა მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენაზე.³⁰⁴

108

ერთ-ერთ საქმეში განმცხადებელი საჩივარში მიუთითებდა, რომ იგი პოლიციელებმა, არაერთგზის სცემეს, სხვადასხვა საგანი ჩაარტყეს, ახალგაზრდა ქალის წინაშე დააჩოქეს, ხოლო ამ ქალს პოლიციელი ეუბნებოდა: „ნახე, შენ ახლა სიმღერას გაიგონებ“; პოლიციელის მიერ პენისის დანახება და ორალური სექსის შეთავაზება და შემდეგ დაშარდვა, დამუქრება სარჩილავი ლამპით, ნემსით, გაუპატიურება შავი ხელჯოხით, რომელსაც თან ახლდა სიტყვიერი შეძახილი რომ მსხვერპლის ეროვნების წარმომადგენლებს მოსწონთ ძალადობით სექსობრივი კავშირი.³⁰⁵

109

7. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის, დაკავებული ან სხვაგვარად თავისუფლებაშეზღუდული, უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნულ ქვეპუნქტში მოცემულია, რამდენიმე დამამძიმებელი გარემოება. მათვის საერთოა ის, რომ ყველა გარემოება უნდა არსებობდეს ობიექტურად და არა დამნაშავეის წარმოდგენის მიხედვით, ხოლო აღნიშნული რეალური გარემოების არსებობა მოცული უნდა იყოს პირის განზრახვით.³⁰⁶

110

304 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (Labita v. Italy). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი I, თბ., 2004, გვ. 361.

305 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „სელმუნის საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (Selmouni v. France). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი II, თბ., 2004, გვ. 220.

306 სიმულტანობის პრინციპიდან გამომდინარე, აბსოლუტურად ზედმეტია სიტყვების „დამნაშავეისთვის წინასწარი შეცნობით“, რადგან თავისთავად შეუძლებელია განზრახვი ქმედების შემადგენლობა დავაფუძნოთ იქ, სადაც დამნაშავეს განზრახვით ობიექტური შემადგენლობის რომელიმე ნიშანი ქმედების ჩადენისას შეცნობილი არ ჰქონდა.

(1) **ორსული ქალის** წამებისას მსხვერპლი არის ორსული ქალი. მნიშვნელობა არა აქვს ორსულობის ხანგრძლივობას.

111

(2) **არასრულწლოვნის** წამებისას მსხვერპლი არის 18 წლამდე ასაკის. თუკი მსხვერპლის მიმართ წამება განხორციელდება იმ დღეს, როდესაც მას შეუსრულდა 18 წელი, ეს შემთხვევა უნდა დაკვალიფიცირდეს დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი წამებად.

112

(3) **დაკავებული ან სხვაგვარად თავისუფლებაშეზღუდული ადამიანის** წამების განხილვისას რამდენიმე მომენტი საყურადღებოა: ა) არანაირი მნიშვნელობა არა აქვს დაკავება ან სხვაგვარად თავისუფლების შეზღუდვა კანონის სრული დაცვით მოხდა თუ უკანონოდ; ბ) სხვაგვარად თავისუფლების შეზღუდვაში უნდა მოვიაზროთ არამხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული კანონიერი გარემოებები (მაგალითად, პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება, თავისუფლების აღკვეთა, როგორც სასჯელი, დამნაშავის შეპყრობა, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება და ა.შ.), არამედ ისეთი დანაშაულებრივი მოქმედებებიც, რომლებიც პირს თავისუფლად გადაადგილების საშუალებას არ აძლევას. მაგალითად, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (სსკ-ის 143-ე მუხლი), ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგი) (სსკ-ის 143¹ მუხლი) კონკრეტული შემთხვევები და ა.შ. აქ ბუნებრივია, არ მოიაზრება მძევლად ხელში ჩაგდება, რადგან მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით წამება დამოუკიდებელი შემადგენლობის სახითაა მოცემული განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტში.

113

(4) **უმწეო მდგომარეობაში მყოფი** პირის წამებისას უნდა დადგინდეს მსხვერპლის უმწეობა, რომელიც მის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ შესაძლებლობებს უკავშირდება და პირს უკარგავს წინააღმდეგობის გაწევის შესაძლებლობას. ზოგადად შეიძლება უმწეობის გამომწვევ ფაქტორებად დასახელდეს, მაგალითად, ავადმყოფობა, ძილი, მცირეწლოვნება, ღრმა მოხუცებულობით გამოწვეული უძლურება და ა.შ.

114

თუკი უმწეობა გამოწვეულია პირის **მცირეწლოვნებით**, ბუნებრივია, აქ ასევე არის პირის არასრულწლოვნებაც, თუმცა მისი მითითება არ არის აუცილებელი, რადგან მცირეწლოვნებით გამოწვეული უმწეობა შემადგენლობის ნიშან არასრულწლოვნებასთან შედარებითი უფრო სპეციალურია და მომეტებული საშიშროებით გამოირჩევა, რის გამოც სასჯელიც უფრო მძიმე უნდა იყოს.

115

რაც შეეხება **ძილით** გამოწვეულ უმწეობას, პრაქტიკულად იშვიათად შეიძლება ეს გარემოება წამებისას მოგვევლინოს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად, რადგან შეუძლებელია, წამების რომელიმე მიზნის მიღწევა მძინარე ადამიანზე ზემოქმედებით მიაღწიო. გარკვეულ შემთხვევებში შესაძლებელია

შეიძლება წამება დაიწყოს მსხვერპლის ძილში ყოფნისას, ხოლო შემდეგ გამოიღვიძოს და გაგრძელდეს დანაშაულებრივი ქმედება.

116

გარკვეული სპეციფიკით გამოირჩევა უმწეო მდგომარეობა, რომელიც დამნაშავის ქმედებით არის გამოწვეული. აქ აუცილებელია შემთხვევათა კლასიფიკაცია:

ა) თუკი პირს განზრახული აქვს წამების განხორციელება და მსხვერპლს უმწეო მდგომარეობაში ჩააგდებს, მაშინ აღნიშნული ნიშნით წამების დამძიმება გამოირიცხება;

ბ) თუკი პირს განზრახული აქვს სხვა განზრახი დანაშაულის ჩადენა, თუმცა მსხვერპლის უმწეო მდგომარეობაში ჩაგდების შემდეგ გაუჩნდება წამების სურვილი, მაშინ შეიძლება ვისაუბროთ უმწეო მდგომარეობაში მყოფის წამებაზე. მაგალითად, პირს სურდა ქურდობის ჩადენა და უმწეო მდგომარეობაში ჩააგდო პირი, თუმცა გარკვეული დროის შემდეგ გადაწყვიტა წამების განხორციელება;

გ) თუკი დამნაშავე წინარე გაუფრთხილებლობითი მოქმედებით ჩააგდებს პირს უმწეო მდგომარეობაში და ამის შემდეგ განახორციელებს წამებას, შეიძლება ადგილი ჰქონდეს უმწეო მდგომარეობაში მყოფის წამებას;

დ) დამნაშავის მართლზომიერი მოქმედებით გამოწვეული უმწეობა ორი სახის შეიძლება იყოს: 1) მართლზომიერი მოქმედება, რომელიც უკავშირდება სოციალურად ადეკვატურ მოქმედებას. მაგალითად, სამედიცინო მოქმედების შედეგად გამოწვეული უმწეობა; 2) მართლწინააღმდეგობის გამოპრიცხველი გარემოებით (მაგალითად, აუცილებელი მოქმედება) გამოწვეული უმწეობა. ორივე დასახელებული შემთხვევა შეიძლება მივიჩნიოთ წამების განსახილველი კვალიფიციური შემადგენლობის დამაფუძნებელ გარემოებად.

117

(5) დამნაშავეზე მატერიალურად დამოკიდებული პირის მიმართ. ადამიანთა შორის დამოკიდებულება მრავალგვარია და შეუძლებელიც არის ამგვარი დამოკიდებულების გარეშე საზოგადოების არსებობა. საკითხის სწორად დასადგენად აუცილებელია ზემოაღნიშნული დამოკიდებულების ფარგლების სწორად განსაზღვრა. კანონმდებლის მიზანი არაა პასუხისმგებლობა დაამძიმოს იმ შემთხვევებში, როდესაც ადამიანთა შორის ურთიერთობები სწორფშავალია და სუბორდინაციული დამოკიდებულება ძალიან სუსტია. მაგალითად, საკმაოდ ელემენტარული, წვრილმანი საყოფაცხოვრებო ურთიერთობები ქალაქის ავტობუსის მძღოლსა და მგზავრებს შორის, მრავალბინიანი კორპუსის თავმჯდომარესა და მეზობლებს შორის, შეყვარებულებს შორის დამოკიდებულება და ა.შ. „დამნაშავეზე დამოკიდებულებაში“ გადამწყვეტილი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ დამნაშავის „ძალაუფლება“ მსხვერპლზე ისეთი ხარისხობრივი მაჩვენებლით გამოირჩევა, რომ მსხვერპლს ან არა აქვს არჩევანის საშუალება, რომ განერიდოს უარყოფით შედეგებს ან არჩევანის გაკეთების შემთხვევაში საკმაოდ გაუარსდება მისი მდგომარეობა. მაშასადამე, ნორმის შეფარდებისას უნდა დადგინდეს დამ-

ნაშავესა და მსხვერპლს შორის არამხოლოდ რაიმე დამოკიდებულება, არამედ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს დამოკიდებულების ქმედითობას.

118

მატერიალური დამოკიდებულება მოიცავს ყველა იმ ურთიერთობას, როდესაც მსხვერპლის მატერიალური მოთხოვნილების დაკმაყოფილების უმთავრესი წყარო არის თვით დამნაშავე. მატერიალური დამოკიდებულება ძირითადად ოჯახურ ურთიერთობებში წარმოიშობა. განსაკუთრებით ასეთ პირებს მიუეკუთვნებიან მონყვლად ჯგუფში შემავალი ადამიანები (მაგალითად, არასრულწლოვნები, მოხუცები). მატერიალური დამოკიდებულება შეიძლება გამოიხატებოდეს ფულით, საკვებით, ტანსაცმლით უზრუნველყოფისას.

119

(6) დამნაშავეზე სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ. სხვაგვარ დამოკიდებულებაში იგულისხმება, რომ არამხოლოდ კანონიერი ურთიერთობებიდან წარმოშობილი დამოკიდებულება, არამედ დანაშაულებრივი მოქმედების შედეგად წარმოშობილი დამოკიდებულებაც, თუმცა არა ისეთი, რომელიც გულისხმობს თავისუფლების შეზღუდვას, რადგან იგი მოიაზრება განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის „ზ“ ქვეპუნქტში. აქ ასევე არ მოიაზრება მიქცვლად ხელში ჩაგდებასა და დამნაშავესა და მსხვერპლს შორის დამოკიდებულება, რადგან ამგვარი შემთხვევა განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტშია ნაგულისხმები.

120

აქ აუცილებლად უნდა აღინიშნოს, რომ „სხვაგვარ დამოკიდებულებაში“ არ უნდა მოვიაზროთ სამსახურებრივი დამოკიდებულება, რადგან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი წამება მოიცავს სამსახურებრივ დამოკიდებულებასაც. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება შემთხვევათა უფრო დიდ ნაწილს მოიცავს და სამსახურებრივი დამოკიდებულება, როგორც მთელის ნაწილი ისე გვევლინება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებასთან. სამსახურებრივი დამოკიდებულება გვაქვს, როდესაც დამნაშავეს აქვს დაზარალებულის მიმართ ზედამხედველი, მკონტროლებელი ფუნქცია, ე.ი. დაქვემდებარების სახით ყოველთვის უნდა გვევლინებოდეს მსხვერპლი. მაშასადამე, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება არ დაიყვანება სამსახურებრივ დამოკიდებულებაზე. შესაბამისად, როდესაც საქმე ეხება სამსახურებრივ დამოკიდებულებას, მაშინ კვალიფიკაცია ყოველთვის სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით უნდა განხორციელდეს.

121

სხვაგვარ დამოკიდებულებაში იგულისხმება, მაგალითად, პარტიის ლიდერსა და ამ პარტიის წევრს შორის, მღვდელსა და მრევლის წარმომადგენელს შორის, რეპეტიტორსა და მოსწავლეს შორის დამოკიდებულება და ა.შ.

122

8. იგივე ქმედება, ჩადენილი შეკვეთით (მე-2 ნაწილის „თ“ ქვეპუნქტი). შეკვეთა დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტური ნიშანია, რაც იმის თქმის საშუალებას

გვაძლევს, რომ შეკვეთისას ქმედების განხორციელების **მოტივი მრავალგვარი** შეიძლება იყოს. მაგალითად, პატივმოყვარეობა, კარიერის მიზანი, ანგარება, რაიმე დისკრიმინაციული ნიშნით სიძულვილი და ა.შ. პრაქტიკული და თეორიული თვალსაზრისით საინტერესოა შეკვეთის ორ სახედ დაყოფა: შეკვეთა **ანგარების თანხლებით** და **შეკვეთა ანგარებითი მოტივის გარეშე**.³⁰⁷

123

ორივე სახის შეკვეთისას გადამწყვეტია შემდეგი ნიშნების დადგენა: ა) **ორი პირის არსებობა**, რომელთაგან ერთი ყოველთვის ინიციატორია, ხოლო მეორე აღნიშნული ინიციატივის განმახორციელებელი, თუმცა შესაძლებელია აღნიშნული ინიციატივის განმახორციელებლად მასთან ერთად თვით ინიციატორიც მოგვევლინოს (თანამსრულებლობისას). შეკვეთა უნდა შეერაცხოს როგორც თანამონაწილეს, ისე ამსრულებელს, თუნდაც ეს უკანასკნელი ანგარებით მოქმედებდეს; ბ) შეკვეთა **არ ნიშნავს ნებისმიერი სახის დაყოლიებას (დავალებას)**.

124

მე-3 მაგალითი: ელენე ბადრისთან საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე წარმოშობილი ჩხუბის გამო საკუთარ ქმარს წააქეზებს ბადრის სანამებლად.

ამგვარი დაყოლიება ვერ მოგვცემს შეკვეთას.

შეკვეთისას ქმედების სოციალური საშიშროება უფრო მაღალი ხარისხისაა, ვიდრე წაქეზების მარტივი შემთხვევებისას. შეკვეთა ზოგჯერ გულისხმობს გარკვეული სუბორდინაციის არსებობას (მაგალითად, კრიმინალურ ავტორიტეტსა და კრიმინალური დაჯგუფების წევრს შორის ურთიერთობა), ანდა შეკვეთა, სადაც შემკვეთიც და შეკვეთის მიმღებიც არ იმყოფებიან ურთიერთდამოკიდებულებაში და მხოლოდ გარიგების საფუძველზე ხორციელდება შეკვეთილი ქმედება. მაგალითად, გარკვეული საფასურის გადახდისას. დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ შეკვეთა, რომელიც ანგარებით ხორციელდება დამატებით ანგარებაზე, როგორც ცალკე დამამძიმებელ გარემოებაზე, მითითება არ არის სავალდებულო.

125

9. იგივე ქმედება, ჩადენილი მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით (მე-2 ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტი). განსახილველი დამამძიმებელი გარემოება უკავშირდება სსკ-ის 144-ე მუხლით (მძევლად ხელში ჩაგდება) და სსკ-ის 329-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მძევლად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით) დანაშაულებს.

126

მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით შეიძლება განიმარტოს სიტყვა-სიტყვით ან შეზღუდვითადა. სიტყვა-სიტყვითი განმარტებისას აქ მოიაზრება არა მხოლოდ ის პირი, ვინც მძევლობის მსხვერპლია ან ამ უკანასკნელთან დაკავშირებით მძევლობის მოსაზრება შეკვეთაზე, მკვლელობის შესაბამისი კვალიფიციური შემადგენლობის განმარტებისას, გამოთქმულია იურიდიულ ლიტერატურაშიც. შეად.: **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 74-75; იხ. **თოდუა, ნ.**, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამამძიმებელი ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანამსრულებლისა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, საიუბილეო კრებულში: იხ. გურამ ნაჭყებია-75, 2016, თბ, გვ. 27.

შირებული პირია, არამედ ისიც, ვინც მძევლად ხელში ჩაგდება განხორციელა (დამნაშავე), ვინაიდან აქ კანონმდებელი იხსენიებს სიტყვებს „დაკავშირებით“ და არა „ჩაგდებისას“.

127

კანონმდებლის მიზანი იყო პასუხისმგებლობა დაემძიმებინა მოწყვლადი პირების, კერძოდ, მძევლის ან მძევლის ოჯახის წევრის ან სხვა ახლობელი პირის მიმართ (ვისთანაც მძევლად ხელში ჩაგდების მსხვერპლს განსაკუთრებული მჭიდრო სოციალური ურთიერთობა აქვს) განხორციელებული წამებისთვის. ამ დროს ქმედების სოციალური საშიშროება იმატებს, ხოლო თუკი მძევლად ხელში ჩამგდების მიერ ჩადენილი დანაშაულისთვის აწამებენ, ქმედების სოციალური საშიშროება არ იმატებს, რადგან მის მიმართ შურისძიება კანონიერი მოქმედების განხორციელების გამო არ ხდება. შესაბამისად, აქ ნორმას უნდა მიეცეს შეზღუდვითი განმარტება და პასუხისმგებლობის დამძიმება უნდა დაუკავშირდეს მხოლოდ იმ პირის მიმართ განხორციელებულ წამებას, რომელიც **მძევლად ხელში ჩაგდების მსხვერპლი გახდა ან მძევლად ხელში ჩაგდებულთან მჭიდრო სოციალურ ურთიერთობაში იმყოფება** (მაგალითად, დედა, მამა, შვილი, ნათესავი, მეგობარი და ა.შ.).

128

მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით წამება შეიძლება განხორციელდეს მძევლად ხელში ჩაგდების (სსკ-ის 144-ე და სსკ-ის 329-ე მუხლები) **მომზადებიდან მატერიალურ დასრულებამდე** პროცესში. თუკი წამება განხორციელდება მას შემდეგ, რაც მძევლად ხელში ჩაგდება დასრულდება, ხოლო მის მსხვერპლს დამნაშავეები მათ მიერ ჩადენილი მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით აწამენ (მაგალითად, მსხვერპლის ახლობლებმა არ გადაიხადეს ფული), მაშინ პასუხისმგებლობის დამძიმება უნდა გამოირიცხოს, რადგან მძევლად ხელში ჩაგდებას უკვე ადგილი აღარ აქვს.

129

10. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამედიცინო მანიპულაციის, მედიკამენტის ან სპეციალური ინსტრუმენტის (ხელსაწყო) გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „კ“ ქვეპუნქტი). სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა მიძიმდება დანაშაულის ჩადენის რამდენიმე ალტერნატიულ საშუალებაზე (იარაღზე) მითითებით.

130

(1) სამედიცინო მანიპულაცია ეს არის ადამიანის სხეულის გარკვეულ ნაწილზე ხელით ან შესაბამისი მექანიკური მოწყობილობის ან სხვა ავტომატიზებული მექანიზმების თანხლებით ზემოქმედება. მანიპულაციის მიზანია დადებითი სამკურნალო ეფექტის მიღწევა. მანიპულაცია შეიძლება რამდენიმე სახის იყოს: **დიაგნოსტიკური** (წონის ან სიმაღლის, თავის ან მკერდის გარშემოწერილობის დადგენა, ამა თუ იმ პრეპარატის მიმართ მგრძნობელობაზე სინჯების აღება და ა.შ.) **სამკურნალო მანიპულაციები** ქირურგიასა და თერაპიაში მოიცავს სხვადასხვა სახის ღონისძიებების განხორციელებას, ნაკერების დადებას ან მოხსნას, კათეტერის დადგმას და სხვ.

186

სამედიცინო მანიპულაცია შეიძლება განახორციელოს მედდამ ან სხვადასხვა პროფილის ექიმმა. სამედიცინო მანიპულაციების მეთოდები მრავალია, რომელიც შეიძლება იყოს ან არ იყოს დაკავშირებული ქირურგიულ ჩარევასთან. არაქირურგიული ჩარევით (ექიმის ან მედდის მიერ) შეიძლება ჩატარდეს, მაგალითად: კანქვეშ ანდა კუნთში ინექციის გაკეთება, სხვადასხვა სახის ოყნის გაკეთება, სისხლის აღება და ა.შ.³⁰⁸ ქირურგიული ჩარევით შეიძლება განხორციელდეს, მაგალითად: კბილების ტრანსპლანტაცია, ხელოვნური აბორტი, თვალის რქოვანას გადანერგვა (კერატოპლასტიკა), რბილი ქსოვილიდან სხვადასხვაგვარი რბილი ქსოვილის მოჭრა და ა.შ.³⁰⁹

(2) მედიკამენტი ადამიანის სამკურნალოდ, ტკივილის მოსახსნელად, სისხლდენის შესაჩერებლად და სხვა მსგავსი უარყოფითი მოვლენების აღსაკვეთად გამოიყენება. მედიცინაში სამკურნალო მედიკამენტების მრავალი ნაირსახეობა გამოიყენება. იგი შეიძლება წარმოდგენილი იყოს ხსნარის სახით ინექციისთვის, კაფსულის, ტაბლეტის სახით და ა.შ. მედიკამენტების ადამიანის სხეულში შეყვანის რამდენიმე მეთოდი არსებობს, რომელიც შეიძლება ორ სახედ დაიყოს: ენტერალური და პარენტერალური. მედიკამენტის გამოყენების მეთოდი გავლენას ახდენს სამკურნალო ნამლის მოქმედების სისწრაფესა და ხანგრძლივობაზე.³¹⁰ ენტერალური მეთოდი გულისხმობს ნამლის მიღებას კუჭ-ნაწლავის ლორწოვანი გარსის ტრაქტიდან.³¹¹ ნამლის პარენტერალური მეთოდით გაკეთებისას პრეპარატი კუჭ-ნაწლავის ტრაქტისგან გვერდის ავლით პირდაპირ სისხლში ხვდება.³¹²

(3) სპეციალური ინსტრუმენტი (ხელსაწყო). საყურადღებოა, რომ აქ კანონმდებელი საუბრობს არა წამებისთვის გამოყენებულ საგნებზე ზოგადად, არამედ **სპეციალურ ინსტრუმენტზე (ხელსაწყოზე)**, რომელიც **თავიდანვე წამებისთვის არის შექმნილი ან სხვა მიზნებისთვის არის შექმნილი**, თუმცა იმ კონკრეტულ შემთხვევაში წამებისთვის გამოიყენება. წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოვიდოდა, რომ წყლის, ნებისმიერი ქვის, ჯოხის თუ სხვა საგნის გამოყენება უკვე დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილ წამებას დააფუძნებდა.

კაცობრიობის ისტორიამ წამების მრავალ მეთოდთან ერთად, წამების განსახორციელებლად სპეციალურად შექმნილი მრავალი ხელსაწყო შემოგვინახა. სპეცია-

308 მედდის ჩასატარებელი მანიპულაციების შესახებ იხ.: <http://sestrinskoe-delo.ru/manipulyatsii/> (მოპოვების თარიღი: 18.06.2018); **Рой С.В.,** Сестринский уход. (Алгоритмы манипуляций) Учебно-методическое пособие для самостоятельной работы, Ставрополь, 2011.

309 ქირურგიული ოპერაციების და მისი სახეების შესახებ იხ.: <https://studfiles.net/preview/6758886/page:5/> (მოპოვების თარიღი: 18.06.2018).

310 დანვრილებით იხ.: <https://www.aprupes-birojs.lv/ru/meditsinskij-ukhod-doma/sposoby-vvedeniya-medikamentov.html> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018).

311 იხ.: <https://www.aprupes-birojs.lv/ru/meditsinskij-ukhod-doma/sposoby-vvedeniya-medikamentov.html> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018).

312 იხ.: <https://www.aprupes-birojs.lv/ru/meditsinskij-ukhod-doma/sposoby-vvedeniya-medikamentov.html> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018).

ლური ხელსაწყოები კიდევ უფრო აძლიერებს და აუტანელს ხდის წამებას, რის გამოც მათი გამოყენებით ჩადენილი წამებისთვის პასუხისმგებლობის დამძიმება ლოგიკურია. აღნიშნული ხელსაწყოები გულისხმობს სკამების, მაგიდების, ჩამოსაკიდების, ხელჯოხების, საყელურებისა და სხვა მსგავსი საგნების ნაირსახეობებს, რომელიც აღჭურვილია მჭრელი, მჩეხავი ან მჩხვლეტავი რკინის პირებით (წვერებით), დამწვრობის გამომწვევი საგნებით, დაღლილობის ან მოტეხილობის გამომწვევი აღჭურვილობით.

135

სპეციალურად წამებისთვის შექმნილი ხელსაწყოებია, მაგალითად, სპილენძის ხარი (გახურებულ სპილენძის ხარში ადამიანს ათავსებდნენ), მსხალი (ორალური, ანალური და ვაგინალური. იგი თავსდებოდა ადამიანის სხეულში და ხრახნიანი მექანიზმის დახმარებით სამად იშლებოდა), ადამიანის საჭყლეტი (გირაგი, რომელიც აღჭურვილი იყო ადამიანის თავის ფორმის ღრმულით, თავსდებოდა ადამიანის თავზე და ხრახნის გამოყენებით იწვევდა თავის დაჭყლეტას. თავიდან კბილები და ყბები იმტვრეოდა, შემდეგ თავის ტვინი გამოდიოდა თავის ქალადან) და ა.შ.³¹³

136

სპეციალური ხელსაწყოები, რომლებიც **წამებისთვის არაა თავიდანვე შექმნილი**, თუმცა გამოიყენება წამებისთვის უცვლელად ან მცირედენი ცვლილებების შეტანის შემდეგ ადაპტირებულია წამებისთვის. ასეთი ხელსაწყოები შეიძლება იყოს: ბრტყელტუჩა, ლანცეტი, სტომატოლოგიური ხელსაწყოები, მაცივარი, გირაგი, ხერხი, ე.წ. ტაკერის ტელეფონი³¹⁴ და ა.შ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში ვკითხულობთ:

„ამის შემდეგ Kh.-მ და K.-მ პირველ განმცხადებელს ცერა თითები შეუკრეს და ურტყამდნენ მუცელში. მათ აირწინალი დაადეს პირველ განმცხადებელს სახეზე და დახრჩობის მდგომარეობამდე მიჰყავდათ ჰაერის მიწოდების შეზღუდვით. გარდა ამისა, საყურეებზე მიამაგრეს სადენი, რომელშიც გაატარეს ელექტროდენი. ზემოხსენებულ ქმედებებს თან სდევდა აღიარების მოთხოვნა.“³¹⁵

137

საკითხავია, უნდა დამძიმდეს თუ არა პასუხისმგებლობა თუკი წამებისთვის გამოყენებულია გველი, ვირთხა, ობობა და სხვა მსგავსი ცოცხალი არსება. თუკი ეს არსებები სხვა შესაბამისი გალიასთან ან სხვა სპეციალურად მოწყობილ ყუთთან თუ ოთახთან ერთად გამოიყენება, მაშინ ასეთი შემთხვევაც უნდა მივიჩნიოთ

313 <https://scisne.net/a-83> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018)

314 არკანზასის სახელმწიფო ციხეში, სახელწოდებით „ტაკერი“, 1960 წელს ექიმებმა ზოგიერთი დაუმორჩილებელი პატიმრის მიმართ გამოიყენეს ხელსაწყო, რომელსაც შემდეგ უწოდეს დაკერის ტელეფონი. ადამიანის ფეხის დიდ თითზე ახვევდნენ დამინების სადენს, ხოლო საიდანაც ელექტრო ენერგია მოდიოდა სასჯესო ორგანოზე ამაგრებდნენ. ამ სადენს უერთებდნენ ტელეფონს და დარეკვისას გენიტალიაში ელექტრორობა გაივლიდა. დაკერის ტელეფონი 1970-იან წლებში აიკრძალა. იხ. <https://novate.ru/blogs/160315/30447/> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018).

315 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 24 იანვრის განაჩენი „მასლოვა და ნალბანდოვი რუსეთის წინააღმდეგ“ (Maslova and Nalbandov v. Russia). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, წიგნი II, თბ., 2013, გვ. 182.

188

პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებად. მაგალითად, აღიარების მისაღებად სპეციალურად მოწყობილი გალიის დადგმა ადამიანის მუცელზე ან სასქესო ორგანოზე და შიგნით ვირთხის შეშვება. თუკი ცოცხალი არსებები ასეთი მოწყობელობების გარეშე გამოიყენება, მაშინ პასუხისმგებლობა განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილით უნდა მოხდეს.

138

11. იგივე ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-2 ნაწილის „ლ“ ქვეპუნქტი). ანგარება წმინდა ფსიქოლოგიური ტერმინი არაა, რადგან ფსიქოლოგია ფაქტებს აღწერს შეფასების გარეშე, ხოლო ანგარება გარკვეული ღირებულების საფუძველზე გაკეთებული შეფასებაა. მატერიალური მოთხოვნილების დადგენა ჯერ კიდევ არ მიუთითებს ანგარებაზე.

139

ნებელობითი ქცევის განხროციულების უპირველესი ფაქტორი **მოთხოვნილებაა**, რომლის დაკმაყოფილებისკენ სწრაფვა განაპირობებს ადამიანის მოტივაციის პროცესს და მოტივის ჩამოყალიბებას. დ. უზნაძის მიხედვით, „მოთხოვნილება აქტივობის წყაროა: იქ, სადაც არავითარი მოთხოვნილება არ არსებობს, იქ არც აქტივობაზე შეიძლება ლაპარაკი.“³¹⁶

140

მოთხოვნილებას მოჰყვება ინტერესის წარმოშობა, საიდანაც უკვე იწყება შეფასებითი მსჯელობა, რომელიც ინდივიდის **ღირებულებითი სისტემისა და საზოგადოებრივი აზრის**, სოციალურ-სამართლებრივი ნორმების ერთდროულად განსჯას გულისხმობს. „მოტივაციაში მოცემული ფაქტორები და თვით სამომავლო მოქმედება შეფასებას იღებს მათი სუბიექტური შეფასების საფუძველზე. ამ მომენტების ობიექტური ღირებულება სუბიექტის ღირებულებით ორიენტაციათა სისტემაში გარდატყდება და თუ რომელ სუბიექტურ შეფასებას მიიღებენ ისინი როგორც მოტივაციის ფაქტორები, დამოკიდებულია ამ ფაქტორთა ობიექტური ღირებულებებისადმი სუბიექტურ დამოკიდებულებაზე.“³¹⁷

141

მოტივაციის პროცესში ანუ მოტივის ჩამოყალიბებაში მიზანიც იღებს მონაწილეობა, როგორც ერთ-ერთი ფაქტორი და რაც მთავარია მოტივისგან განსხვავებით მიზნის ფორმირებაში ინტელექტუალური სფერო ერთვება, რომელიც აუცილებლად გულისხმობს სუბიექტის შეფასებით მსჯელობას. ცნობილია, რომ მიზნის დასახვა მისი მიღწევის საშუალებისა და ხერხის განსაზღვრის გარეშე შეუძლებელია, რაც აუცილებლად გულისხმობს მოთხოვნილების საგნისადმი ღირებულებითი დამოკიდებულებისათვის ანგარიშის გაწევას. სწორად შენიშნავს დ. ბეჭვაია, რომ „ღირებულება შეფასებაში გამოითქმის. როდესაც სუბიექტი საგანს აფასებს, იგი გარკვეულ **დამოკიდებულებას ამჟღავნებს საგნისადმი** (ხაზგასმა ჩემია _ ი.დ.).“³¹⁸ ეს მომენტი ასევე სწორადაა შენიშნული სისხლისსამართლებრივ **ლიტერატურაშიც**.³¹⁹

316 უზნაძე დ., ზოგადი ფსიქოლოგია, ტომი III-IV, თბ., 1998, გვ. 163.

317 Кикнадзе Д.А., Система факторов действия и развития личности, Тб., 1982, с. 149-150.

318 ბეჭვაია დ., საზოგადოებრივი ცნობიერების აქტუალური საკითხები, თბ., 1990, გვ. 228.

319 იხ. ნაჭყებია გ., სახელმძღვანელოში: გაბიანი ა., გვენეტაძე ნ., დვალაძე ი. (რედ.), თოდუა ნ.,

ღირებულება მნიშვნელობს მხოლოდ სუბიექტისთვის და ღირებულება არის იქ, სადაც არის სუბიექტი.³²⁰ „ღირებულება - ეს არის მნიშვნელობა, რომელზეც დამყარებულია შეფასება. ღირებულება არაა შეფასება, არც საგანი (ან მისი თვისება), რომელიც ფასდება; ღირებულება არის სოციალურად ჩამოყალიბებული გარკვეული იდეალური საფუძველი შეფასებისა და ორიენტაციისა.“³²¹

ბუნებრივია, მოტივაციის პროცესი მხოლოდ ამით არ ამოიწურება და მოტივის ჩამოყალიბებას კიდევ სხვა ფაქტორები სჭირდება (მაგ., რწმენა, განწყობა),³²² თუმცა, ყველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, უკვე დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ მატერიალური მოთხოვნილებით განპირობებული მოტივი ანგარებისგან მონყვევითაც არსებობს. შესაბამისად, მოტივის ანგარებითად, შეფასებას სჭირდება ღირებულებაზე დამყარებული შეფასება. **ანგარებითი მოტივი**, თუკი მატერიალური მოთხოვნილების (როგორც მოცემული მოტივის განმსაზღვრელი მოტივაციის უმთავრესი ფაქტორის) და, შესაბამისად, მოტივის დაკმაყოფილება საზოგადოებაში დამკვიდრებული ჯანსაღი ცხოვრების წესების **საწინააღმდეგო ხერხებისა და საშუალებების** გამოყენებითაა მიღწეული. მაშასადამე, ანგარებითი მოტივი ქვენა მოტივების ჯგუფში უნდა მოვიაზროთ.

მას შემდეგ რაც განიზაღვრა მოტივის უზოგადესი ნიშნები, აუცილებელია ზუსტად დადგინდეს ის ნიშნები, რომლებიც აუცილებელია დანაშაულის ანგარებითი მოტივის საფუძველზე ჩადენილად კვალიფიკაციისთვის:

- 1) განზრახვასთან ერთად აუცილებელია ანგარებითი მოტივი ობიექტურად განხორციელებული ქმედების თანადროული იყოს (ე.წ. სიმულტანობის პრინციპი);
- 2) ანგარებითი მოტივით დაფუძნებული შემადგენლობის არსებობაზე გავლენას ვერ მოახდენს მატერიალური მოთხოვნილების **დაუკმაყოფილებლობა**, ვინაიდან დანაშაულებრივი ქმედება სწორედ ამგვარი მოტივითა განხორციელებული. ქცევაში უკვე რეალიზებულია პიროვნების მრწამისა და განწყობის უღირსობა. ქცევის გასაკიცხაობაზე ანგარებითი მოტივის დაუკმაყოფილებლობა გავლენას ვერ მოახდენს. შესაბამისად, ვიღებთ სამ შემთხვევას: ა) მოტივი წამების განხორციელებამდე დაკმაყოფილდა (მაგალითად, ფული გადაეცა წამების ჩადენამდე); 2) მოტივი დაკმაყოფილდა დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების შემდეგ (მაგალითად, ფულის გადაცემა წამების შემდეგ); 3) მოტივი დაუკმაყოფილებელი დარჩა (მაგალითად, ვერ მიიღო დაპირებული თანხა წამების ჩადენის შემდეგ);

ივანიძე მ., მამულაშვილი გ., ნაჭყებია გ. (რედ.), ტყეშელიაძე გ., ხუროშვილი გ., სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, 2007, გვ. 194.

320 იხ. Чавчавадзе Н., Культура и ценности. Тб., 1984, с. 128.

321 ქვაჩახია ვ., ნადირაშვილი შ., ბეჭვიაა დ., ქელიძე ვ., სოციოლოგიური ნარკვევები. ღირებულება და განწყობა, თბ., 1969, გვ. 57.

322 მოტივაციის პროცესზე დაწვრილებით იხ. დვალაძე ი., მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008. გვ. 28-35.

4) ანგარებითი მოტივის არსებობას განაპირობებს მატერიალური სარგებლის მიღება, რომელიც გულისხმობს პიროვნების მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას (მაგალითად, თანხის მიღება, ფასიანი სამუშაოს უფასოდ შესრულება დამნაშავის სასარგებლოდ და ა.შ.) ან დამნაშავისთვის მატერიალური მდგომარეობის შემცირების აღკვეთა ანუ მატერიალური ვალდებულებისგან გათავისუფლება (მაგალითად, სესხის ხელშეკრულებით დადგენილი გადასახდელი ძირითადი თანხისგან ან პროცენტისგან გათავისუფლება, ნასყიდობისა და გადაცემულია თანხის ნაწილი და დარჩენილი თანხის გადახდისგან გათავისუფლება და ა.შ.);

5) მატერიალური მოთხოვნილებით ნაწარმოები მოტივი ადამიანმა შეიძლება მართლზომიერი, ზნეობრივად გამართლებული ხერხით ან საშუალებით მიაღწიოს. ანგარების დასადგენად გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს იმას, რომ მოტივის დაკმაყოფილება განხორციელდეს **გასაკიცხი ხერხით ან საშუალებით**. შესაბამისად, მატერიალური მოთხოვნილების დაკმაყოფილება **დაუმსახურებელი** მატერიალური სარგებლით ხორციელდება.

145

12. იგივე ქმედება, ჩადენილი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის აღიარების იძულების მიზნით ან მესამე პირის ცრუ დასმენის მიზნით (მე-2 ნაწილის „მ“ ქვეპუნქტი). თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის აღიარებისას იძულებას შეიძლება დაექვემდებაროს როგორც **ფაქტობრივად დანაშაულის ჩამდენი**, ისე პირი, რომელსაც **რეალურად არ ჩაუდენია დანაშაული**. როდესაც საქმე ეხება მესამე პირის ცრუ დასმენის მიზნით წამებას, აქ ადგილი აქვს მოწმედ გამოსვლის იძულებას, რადგან პირს აიძულებენ ჩვენება მისცეს.

146

უდანაშაულობის პრეზუმფცია და თვითინკრიმინაციისაგან დაცვის პრივილეგია როგორც საერთშორისო სამართლებრივი ნორმებით, ისე ეროვნული კანონმდებლობით აღიარებული საპროცესო გარანტიაა.³²³ კონსტიტუციის მე-31 მუხლის მე-5 და მე-6 პუნქტების მიხედვით:

„5. ადამიანი უდანაშაულოდ ითვლება, ვიდრე მისი დამნაშავეობა არ დამტკიცდება კანონით დადგენილი წესით, კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენით.

6. არავინ არის ვალდებული ამტკიცოს თავისი უდანაშაულობა. ბრალდების მტკიცების მოვალეობა ეკისრება ბრალმდებელს.“

147

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში უდანაშაულობის პრეზუმფცია (სსსკ-ის მე-5 მუხლი), თვითინკრიმინაციისაგან დაცვის პრივილეგია (სსკ-ის მე-15 მუხლი) პრინციპული ხასიათის დებულებებია. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი კიდევ უფრო აკონკრეტებს აღნიშნულ საპროცესო გარანტიებს 38-ე და 74-ე მუხლებში, სადაც პირდაპირ არის მითითებული, რომ ბრალდებულის უფლებაა 323 იხ. **თუმანიშვილი გ.**, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014, გვ. 80-81.

არ დაიბრალოს დანაშაული, ნებაყოფლობით მისცეს ჩვენება ან თავი შეიკავოს მისი მიცემისაგან.³²⁴

148

სსსკ-ის მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილი ერთმნიშვნელოვანად კრძალავს ადამიანის ნების თავისუფლებაზე ზემოქმედებას წამების, ძალადობის, სასტიკი მოპყრობის, გამოყენებით. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის არსებითი დარღვევით მოპოვებული მტკიცებულება შეუძლებელია პირის დამნაშავედ ცნობას დაედოს საფუძვლად, რადგან იგი დაუშვებელ მტკიცებულებად მიიჩნევა (სსსკ-ის 74-ე მუხლი).³²⁵

149

რაც შეეხება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს, რომელიც განსახილველი დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობის ერთ-ერთ ნიშნად გვევლინება, მის დასადგენად უნდა მივმართოთ სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-4 ნაწილის.

150

მეორე ალტერნატიულ შემადგენლობად მოცემულია **მესამე პირის ცრუ დასმენის მიზნით** ადამიანის წამება. აქ კარგად უნდა გაიმიჯნოს ერთმანეთისგან ცრუ დასმენა და ცრუ ჩვენება, რომელიც ადამიანის დამნაშავედ ცნობას შეიძლება დაედოს ერთ-ერთ მტკიცებულებად. ცრუ დასმენა შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ფორმით და საშუალებით (წერილობით, ზეპირად, ტელეფონით, სამართლდამცავ ორგანოში გამოცხადებით და ა.შ.). ცრუ დასმენა ანონიმურადაც შეიძლება, თუმცა წამების შემთხვევაში, პრაქტიკულად გამორიცხულია დასმენისას ანონიმური დარჩეს.³²⁶ ცრუ დასმენისთვის დამახასიათებელი ნიშნებია:

1) ინფორმაცია ყოველთვის მიენოდება იმ ორგანოებს, რომლებსაც გამოძიების ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის უფლებამოსილება გააჩნიათ;

2) ინფორმაცია მიენოდება კონკრეტული პირისა და მის მიერ კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის შესახებ. ამ დროს მნიშვნელობა არა აქვს იმ პირის შესახებ, ვიზეც ცრუ დასმენა განხორციელდა, ზუსტი მონაცემების მიწოდებას. საკმარისია ისეთი ინფორმაციის მიწოდება, რაც შესაბამის ორგანოებს საშუალებას მისცემს დაადგინოს კონკრეტული პირი. რაც შეეხება დანაშაულს, აქ გადამწყვეტია კონკრეტული დანაშაულის შესახებ ინფორმაციის მიწოდება და დანაშაულის გამოვლინების ფორმებს, მნიშვნელობა არა აქვს. მაგალითად, დამთავრებული თუ დაუმთავრებელი დანაშაულის შესახებ, პირზე როგორც ამსრულებელზე თუ როგორც წამქეზებელზე განხორციელდა ინფორმაციის მიწოდება და ა.შ. ასევე გავლენას არ ახდენს დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებებს ან შემამასუბუქებელ გარემოებებს სწორად აღწერს თუ არა პირი. საკითხავია, იქნება თუ არა ცრუ დას-

324 იხ. **თუმანიშვილი გ.**, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014, გვ. 127-128.

325 აღსანიშნავია, რომ განსახილველ დამამძიმებელ გარემოებაში სიტყვა „იძულების“ გამოყენება აბსოლუტურად ზედმეტია, ვინაიდან წამება თავისთავში იძულებას იმთავითვე მოიცავს.

326 შეად. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.**, სისხლის სამართლის კერძო, წიგნი II, თბ., 2017, გვ. 500.

მენა თუკი ინფორმაციის მიწოდება ხდება ისეთ გარემოებაზე, რომელიც უფრო ამძიმებს პირის პასუხისმგებლობას. მაგალითად, პირი მხილებულია განზრახ მკვლელობაში და მასზე ცრუ ინფორმაცია შევიდა სამართალდამცავ ორგანოში მკვლელობის დამამძიმებელი გარემოების შესახებ. მსგავსი შემთხვევა კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით შეიძლება დაკვალიფიციროს სსკ-ის 369¹-ე (სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია) ან 370-ე მუხლით (ცრუ ინფორმაცია, ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა, საექსპერტო კვლევის ობიექტის დაუცველობა ან არასწორი თარგმანი).

4) ცრუ დასმენა ყოველთვის პირდაპირი განზრახვით ხორციელდება.

151

ყოველივე აღნიშნულის შემდეგ უნდა გავავლოთ ზღვარი, ერთი მხრივ, ცრუ ჩვენებას ან ცრუ ინფორმაციის მიწოდებასა და, მეორე მხრივ, ცრუ დასმენას შორის:

- 1) ცრუ ჩვენების ან ინფორმაციის მიწოდებისას გარკვეული საპროცესო სტატუსით სარგებლობს პირი (მოგამოსაკითხი პირი, მოწმე), ხოლო ცრუ დასმენისას პირს არანაირი საპროცესო სტატუსი არ გააჩნია;
- 2) ცრუ ჩვენების ან ინფორმაციის მიწოდებისას პირმა შეიძლება არც კი იცოდეს ვის მიერ ჩადენილი ქმედების შესახებ აწვდის ფაქტობრივი გარემოებების ამსახველ ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება გამამართლებელიც იყოს და გამამყუნებელიც. ცრუ დასმენისას ყოველთვის პირის ბრალეულობის დამადასტურებელი ინფორმაცია გადაეცემა სამართალდამცავ ორგანოს;
- 3) ცრუ დასმენისას, როგორც აღინიშნა, ინფორმაცია მიეწოდება კონკრეტული პირისა და მის მიერ კონკრეტული დანაშაულის ჩადენის შესახებ, ი.ე. დამნაშავე გამოგონილ ქმედებას სისხლისსამართლებრივ შეფასებას აძლევს. ცრუ ჩვენების ან ინფორმაციის მიწოდებისას კი (იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირის შესახებ გამამატყენებელი ინფორმაცია გადაეცემა) პირი ისეთ ინფორმაციას გადმოსცემს, რომელიც არ არის საკმარისი ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის.

152

ასეთი გამიჯვნა ერთობ მნიშვნელოვანია, რადგან თუკი ცრუ ჩვენების ან ცრუ ინფორმაციის მიღებისთვის ხდება წამება, მაშინ ქმედება განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილით უნდა დაკვალიფიციროს.

153

13. იგივე ქმედება, ჩადენილი სექსუალური ხასიათის ძალადობის გამოყენებით (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). განსახილველი დამამძიმებელი გარემოება წამების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნად უნდა მივიჩნიოთ. სექსუალური ხასიათის ძალადობის ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 137-ე (გაუპატიურება) და 138-ე (სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი ქმედება) მუხლებს. მაგალითად, მამაკაცსა და ქალს შორის სქესობრივი კავშირი, მამათმავლური, ლესბოსური სექსუალური ხასიათის მოქმედება, რაიმე საგნის (ხელკეტის, თითის, ხელოვნური პენისის და სხვ.) ქალის სასქესო ორგანოში ან მამაკაცის ყითა ნაწლავში

ვში მოთავსება და ა.შ.

154

ამ მხრივ საინტერესოა, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია:

„სასამართლო აღნიშნავს, რომ მისი პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, პატიმრობაში მყოფი პირის გაუპატიურება სახელმწიფო მოხელის მხრიდან უნდა ჩაითვალოს არასათანადო მოპყრობის განსაკუთრებით მძიმე და ამაზრზენ ფორმად, როცა დამნაშავეს მარტივად შეუძლია ისარგებლოს მსხვერპლის მოწყვლადობითა და სისუსტით. გარდა ამისა, გაუპატიურება მსხვერპლს უტოვებს ღრმა ფსიქოლოგიურ ჭრილობებს, რაც დროთა განმავლობაში არ გადის ისე სწრაფად, როგორც ფიზიკური და სულიერი ძალადობის სხვა ფორმები. ამასთან, მსხვერპლი განიცდის ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს ძალადობრივი აქტისას, რაც უტოვებს დამცირებისა და ძალადობის განცდას, როგორც ფიზიკურ, ასევე ემოციურ დონეზე (იხ. Aydın-ის ზემოთ მოყვანილი საქმე, § 83).“³²⁷

155

14. იგივე ქმედება, ჩადენილი ორგანიზებული ჯგუფის მიერ (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). ორგანიზებული ჯგუფის ნიშნების დასადგენად უნდა მივმართოთ სსკ-ის 27-ე მუხლის მე-3, მე-4 ნაწილებსა და შენიშვნას. აქ შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს როგორც თანამსრულებლობას, ისე თანამონაწილეობას.

156

15. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გაუფრთხილებლობით უნდა დადგეს. მძიმე შედეგად უნდა მივიჩნიოთ, ასევე ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, ქვეყანაში არეულობის გამოწვევა (თვითმკვლელობასთან დაკავშირებით იხილეთ ქვემოთ) და სხვ.

157

V. მომზადება და მცდელობა. გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-4 მუხლის 1-ლი პუნქტი ავალდებულებს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს უზრუნველყონ წამების (აქ იგულისხმება არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებიც) მცდელობის, თანამონაწილეობისა და „რაიმე სახით მონაწილეობის (უნდა ვიგულისხმოთ დანაშაულთან შემხებლობაც) სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დასჯადობა. ამ მხრივ, მოქმედი კანონმდებლობა რაიმე ხარვეზს არ შეიცავს.

158

განსახილველი მუხლის მომზადება და მცდელობა შესაძლებელია.

327 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 24 იანვრის განაჩენი „მასლოვა და ნალბანდოვი რუსეთის წინააღმდეგ“ (Maslova and Nalbandov v. Russia). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, წიგნი II, თბ., 2013, გვ. 195.

194

VII. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. წამებისას თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა შესაძლებელია და რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება.

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. წამებისა და დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობის ურთიერთგამიჯვნის საკითხი პრობლემატური და სადისკუსიოა როგორც სამეცნიერო ლიტერატურაში, ისე ეროვნული და საერთაშორისო სასამართლოს მიერ ჩამოყალიბებულ პოზიციებში.

იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულად არის მითითებული, რომ „წამებასთან დაკავშირებული დავა ძირითადად ეფუძნება თავად წამების კონცეპტუალურ გაგებას. ხშირ შემთხვევაში საქმეს ართულებს ის გარემოება, რომ ადამიანის უფლებების უბემ დარღვევად წამებასთან ერთად მოცემულია სინონიმური ცნებები, მაგალითად, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობა, რაც ასევე ხელს უშლის წამების ზუსტ განსაზღვრას. გარდა ამისა, საქმეს ართულებს ის ფაქტიც, რომ საერთაშორისო აქტებშიც უშუალოდ წამების განსაზღვრება არაიდენტურია. აღნიშნული გარემოებები, საბოლოო ჯამში, სხვა სამართლებრივ სირთულეებთან ერთად გარკვეულ სირთულეს წარმოშობს ქმედების წამებად კვალიფიკაციის თვალსაზრისით.“³²⁸

ყოველი წამება არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობაა და არა პირიქით. მოსამართლე *ზუპაჩიჩის* სიტყვებით, რომ ვთქვათ „წამება არის არაადამიანური და ღირსების შემლახველი მოპყრობის გამწვავებული ფორმა.“³²⁹ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიხედვით:

„არასათანადო მოპყრობა, რომელიც არ წარმოადგენს წამებას, რადგანაც მას არ გააჩნია საკმარისი ინტენსივობა ან მიზანი, კვალიფიციერებული იქნება როგორც არაადამიანური ან დამამცირებელი. ისევე როგორც მე-3 მუხლთან დაკავშირებული ყველა შეფასება, ხსენებულის შეფასებაც წარმოებს ფარდობითობის საფუძველზე.“³³⁰

„წამებასა და არაადამიანურ მოპყრობას შორის უმთავრესი განსხვავება მდგომარეობის მიყენებული ტანჯვის სიმძიმეში. მარტივად, რომ ვთქვათ, არაადამიანური მოპყრობა გულისხმობს წამებასთან შედარებით ნაკლები სიძლიერისა და ინტენსივობის არასათანადო მოპყრობას.“³³¹

328 **წულაია დ.**, წამების აკრძალვა საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმების მიხედვით, ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, N 2, გვ. 225.

329 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 მაისის განაჩენი „ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ“ (Jalloh v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, წიგნი III, თბ., 2013, გვ. 119.

330 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 64.

331 **ბოხაშვილი ბ.**, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი, თბ., 2004, გვ. 151, 153. ციტირებულია სახელმძღვანელოს მიხედვით: **შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ.**,

მაშასადამე, ქმედების „ხარისხობრივ“ მაჩვენებელს უდიდესი მნიშვნელობა გააჩნია. სწორედ, ქმედების მომეტებული „სიმწვევა“ თვისებრივად ერთ მოვლენას გადააქცევს თვისებრივად სხვა მოვლენად. წამებისა (სსკ-ის 144¹ მუხლი) და დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობის (სსკ-ის 144³ მუხლი) კონკურენციისას მოსამართლის შეფასება უნდა დაეფუძნოს იმ სანიმუშო კრიტერიუმებს, რომლებიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ არის დადგენილი. მაგალითად, მოპყრობის ხასიათი და კონტექსტი, მოპყრობის მანერა და მეთოდი, ასაკი, სქესი და ა.შ. (იხ. ზემოთ).

საქართველოს საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, რომ გარკვეულ შემთხვევებში ქმედებას სწორი კვალიფიკაცია აქვს მიცემული, ხოლო ზოგჯერ ქმედება წამების ნიშნების შემცველია, თუმცა იგი დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობად არის შეფასებული:

„გამოძიებით ამ ეტაპზე დაუდგენელი პირები, „კარანტინის დაშლისას“ სასჯელალსრულების დეპარტამენტის N- დანესებულების თანამშრომლების მიერ შექმნილ დერეფანში გაჰყავდათ პატიმრები და სცემდნენ მათ ხელფეხით და ხელკეტებით, ამცირებდნენ და აყენებდნენ სიტყვიერ შეურაცხყოფას, რის შემდეგაც ანაწილებდნენ საკნებში.“³³²

„თანასაკნელების თვალწინ ხელების და ფეხების გამოყენებით, რამდენიმე წუთის განმავლობაში სასტიკად სცემეს მხოლოდ იმის გამო, რომ იგი ხმაღალა ლოცულობდა.“³³³

„თანასაკნელების თვალწინ ხელების და ფეხების გამოყენებით, რამდენიმე წუთის განმავლობაში, სასტიკად სცემეს მხოლოდ იმის გამო, რომ საკანში ყოფნის დროს მათ ხმაღალა გაიცინეს. ამის შემდეგ ზემოაღნიშნულმა პირებმა ნ----- კ-----ე და გ-----ი გაიყვანეს საკნიდან და შეიყვანეს ამავე სარეჟიმო კორპუსის აბანოში. აბანოში კვლავ სცემეს ისინი, შემდეგ ორივე მათგანი რამდენიმე საათის განმავლობაში მიაბეს სკამზე ხოლო მოგვიანებით დააბრუნეს კვლავ N---ე საკანში.“³³⁴

„2012 წლის მაისის თვეში სასჯელალსრულების დეპარტამენტის N- დანესებულების N- სარეჟიმო კორპუსის N-- საკანში მყოფმა პატიმარმა ნ----- კ-----ემ კბილის ტკივილის გამო მოთხოვა ექიმთან წაყვანა. აღნიშნულის გამო საკანში შევიდა ამავე დანესებულების თანამშრომელი ლ---- ბ-----ე და ნ----- კ-----ეს გაღიზიანებულმა ჰკითხა, თუ როგორ გაბედა ექიმის მოთხოვნა,

ხასია მ. (ზ.), სასჯელალსრულების სამართალი, თბ., 2014, გვ. 40.

332 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 3.

333 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 4.

334 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 5.

ამასთან მოსთხოვა მას ერვენებინა თუ რომელი კბილი სტკიოდა. ნ----- კ--
-- ემ მას მართლაც აჩვენა მტკივანი კბილი, რა დროსაც ლ---- ბ-----ემ
რკინის გასაღები ჩაართყა ნაჩვენებ კბილში და მოსტეხა იგი. ამ ფაქტიდან
დაახლოებით ორი კვირის შემდეგ, ლ---- ბ----- ემ ნ----- კ-----ე წაიყვანა
კბილის ექიმთან და ამოაღებინა ჯანსაღი კბილი.“³³⁵

165

გვხვდება ისეთი შემთხვევებიც, სადაც გარკვეული ეპიზოდი დამამცირებელი ან
არაადამიანური მოპყრობის ნიშნების შემცველია, ხოლო სხვა ეპიზოდი ობიექ-
ტურად წამების ნიშნების შემცველია, თუმცა საქმიდან პრობლემატურია წამების
სუბიექტური შემადგენლობის გამოკვეთა, რის გამოც ქმედება დამამცირებელ ან
არაადამიანურ მოპყრობად არის შეფასებული:

„პატიმრობის მთელი პერიოდის მანძილზე, ვ----- ს-----ის და თ-----
ვ-----ის მიერ პატიმრებს არ მიეწოდებოდათ საკმარისი ოდენობით
საკვები, არც იზოლატორში არსებული მარაგებიდან და არც მათი ოჯახის
წევრების მიერ შეგზავნილი ამანათებიდან; პატიმრებს არ ეძლეოდათ და-
ბანის, თმის შეჭრის, წვერის გაპარსვის, კბილების გახეხვის, ფრჩხილების
შეჭრის და თავის მონესრიგების სხვა საშუალებები; ღამის და დღის საა-
თებში არ ეძლეოდათ დაძინებისა და დასვენების საშუალება; პერიოდულად,
თ----- ვ-----ის უკანონო ბრძანებებით და ვ----- ს-----ის მე-
თვალყურეობით, პატიმრებს უხდებოდათ საათობით ფეხზე დგომა, რასაც
ისინი უსიტყვოდ ასრულებდნენ, ვინაიდან მათთვის ცნობილი იყო, რომ ნე-
ბისმიერი სახის დაუმორჩილებლობა ისჯებოდა ცემით.“³³⁶

„აიძულებდა საკნის და იზოლატორის დერეფნის საკუთარი მაისურებით მო-
რეცხვას, რის შემდეგაც ზოგიერთ მათგანს, სხვების თანდასწრებით სველ
და დაბინძურებულ მაისურებს აცმევდა ძალით.“³³⁷

„როგორც კი მანქანიდან გადმოვიდა დააყარეს წიხლები, მწკრივში დააყენეს
და სცემეს სასტიკად. იქ ერთ-ერთმა პირმა განაცხადა, რომ იყო უფროსი ვ--
-----ი. ისე სცემეს ჯ-----ე, რომ კრუნჩხვებში ჩავარდა, რაც არ
დაავიწყდება, რადგან მთელი ორი თვე ვ-----ი ამ პატიმრის სახელს
გაიძახოდა.“³³⁸

იქ ასევე იყო ერთი ა-----ი ბიჭი, ტუბერკულოზი ჰქონდა და ეუბნებოდა,
რომ არ შეიძლებოდა მისი ცემა, მაგრამ მაინც სცემდნენ, ჩავარდა კრუნჩხ-
ვებში, წამალი ჰქონდა ჯიბეში და არ აძლევდნენ. ტანსაცმელს ხდიდნენ, ას-

335 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასა-
სამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 მარტის განაჩენი (საქმის
ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 5

336 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასა-
სამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 29 მარტის განაჩენი (საქმის
ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 2-3.

337 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასა-
სამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 29 მარტის განაჩენი (საქმის
ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 3.

338 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასა-
სამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 29 მარტის განაჩენი (საქმის
ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 7.

166

უკანასკნელ ეპიზოდებში, როდესაც ისეთ ცემას აქვს ადგილი, რომ პირი კრუნჩხვებში ჩავარდა, რა თქმა უნდა, წამების ობიექტური შემადგენლობა სახეზეა, თუმცა, როგორც ზემოთ აღინიშნა, წამებისთვის აუცილებელია მიზნის დადგენა. შესაბამისად, მიზნის დაუდგენლობა გამორიცხავს ქმედების წამებად შეფასებას.

167

საკითხავია, როგორ უნდა გაიმიჯნოს სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით (წამება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ) და 144² (წამების მუქარა) მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულები სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულისგან (მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარით პირის იძულება განმარტების ან ჩვენების მიცემისათვის ანდა ექსპერტისა – დასკვნის მიცემისათვის). გამიიჯნავი კრიტერიუმების დადგენა ორი მიმართულებით არის საინტერესო: პირველი, სწორი კვალიფიკაცია კანონიერების დაცვის უმნიშვნელოვანესი საფუძველია. მეორე, ნათელი კრიტერიუმების დადგენა თავიდან აგვარიდებს ხელისუფლების მხრიდან ნორმის ბოროტად გამოყენებასა და შესაბამისი პირებისთვის პასუხისმგებლობის შემსუბუქებას ან თავიდან არიდებას. საქმე ისაა, რომ სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის სასჯელი გაცილებით მსუბუქია, ვიდრე სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის.³⁴⁰ ამასთან, არასათანადო მოპყრობის შემცველ ქმედებებზე (სსკ-ის 144¹-144³ მუხლები) ხანდაზმულობის ვადები არ ვრცელდება.

168

თავიდანვე უნდა გაიმიჯნოს სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით (წამება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ) გათვალისწინებული შემადგენლობა სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული შემადგენლობისგან, რათა შემდეგ გაიმიჯნოს ეს უკანასკნელი წამების მუქარისაგან. წამება თავისთავში მოიცავს როგორც სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობას, ასევე პირისაგან განმარტების ან ჩვენების ან ექსპერტისგან - დასკვნის მიცემის მიზანს. არ უნდა ჩაითვალოს სწორად ის, რომ სპეციალური სუბიექტის გამო, უპირატესობა სსკ-ის 335-ე მუხლს უნდა მიენიჭოს.³⁴¹

169

უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ მას შემდეგ, რაც საქართველომ წამებისა და სხვა არასათანადო მოპყრობის აკრძალვის საერთაშორისო სტანდარ-

339 თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 29 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 7.

340 წამების მუქარისთვის დაწესებული სასჯელი გაცილებით მსუბუქია, ვიდრე სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის, რაც არ უნდა გამოსწორდეს.

341 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 325.

ტებთან შესაბამისობაში მოიყვანა ქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, ეს იმას ნიშნავს, მსგავსი ქმედებების ამკრძალავმა ნორმებმა უკან უნდა დაიხიოს უფრო გვიან მიღებულ ნორმებთან შედარებით. მეორე, მოცემულ შემთხვევაში ნორმები უნდა განიმარტოს კონვენციების შესაბამისად, რაც იმას ნიშნავს, რომ ნამების (იგულისხმება ნამების მუქარაც) ამკრძალავი ნორმები უფრო სპეციალურია, ვიდრე სსკ-ის 335-ე მუხლში მოცემული ნორმა. მესამე, ნამების ამკრძალავ ნორმაში მოცემულია ქმედების ისეთი მახასიათებლები, რომლებიც უფრო აკონკრეტებს ქმედებას: - ინტენსივობა, ხასიათი და ხანგრძლივობა. მეოთხე, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია ცალსახად მიუთითებს იმაზე, რომ ნებისმიერმა სახელმწიფომ მსგავსი ქმედებები არასათანადოდ მოპყრობად შეაფასონ:

„როცა პატიმრობაში მყოფი ან პოლიციის კონტროლს სხვაგვარად დაქვემდებარებული ადამიანი იღებს დაზიანებებს, ნებისმიერი ასეთი დაზიანება საფუძველს აძლევს ძლიერ ვარაუდს, რომ ამ ადამიანს არასათანადოდ მოეპყრნენ (იხ. *Bursuc v. Romania*, №42066/98, § 80, 12 ოქტომბერი, 2004). სახელმწიფოს ვალდებულებაა, წარმოადგინოს მართებული ახსნა-განმარტება ამ დაზიანებათა გაჩენის მიზეზებზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, აშკარად დგება მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი (*Selmouni v. France*, ციტირებულია ზემოთ, § 87).“⁴⁴²

„თუ პირი დაზიანდა პატიმრობის ან სხვა ისეთ დროს, როდესაც იმყოფებოდა პოლიციის კონტროლის ქვეშ, ნებისმიერი ასეთი დაზიანება წარმოშობს მტკიცე პრეზუმპციას, რომ პირი დაექვემდებარა სასტიკ მოპყრობას (იხ. *Bursuc v. Romania*, № 42066/98, მე-80 პუნქტი, 2004 წლის 12 ოქტომბერი). სახელმწიფოს ეკისრება ვალდებულება წარმოადგინოს დამაჯერებელი ახსნა, რამ გამოიწვია დაზიანებები. თუ სახელმწიფო ვერ წარმოადგენს ამის ახსნას, აშკარად წამოიჭრება კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევის საკითხი (*Selmouni v. France*, 87-ე პუნქტი).“⁴⁴³

170

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ ნამების ობიექტურ შემადგენლობაში მოხსენიებული „ხასიათის“ კრიტერიუმით სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება ყოველთვის უნდა მივიჩნიოთ ნამების დამაფუძნებელ ქმედებად. ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება, სხვადასხვა გარემოებების გათვალისწინებით შეიძლება შეფასდეს ან არ შეფასდეს ნამებად. ბუნებრივია, ცალკე განხილვის საგანია ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება „ხანგრძლივობისა“ და „ინტენსივობის“ ტრილში.

171

ყოველივე ამის შემდეგ უკვე ნათელია, თუ როგორ უნდა გაიმიჯნოს სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტში მოცემული მუქარა სსკ-ის 144² მუხლით

342 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 17 მარტის განაჩენი „ბრეაბინი მოლდოვის წინააღმდეგ“, (*Breabin v. Moldova*). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი I, თბ., 2013, გვ. 40.

343 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 20 ივნისის განაჩენი „ბოიციენკო მოლდოვას წინააღმდეგ“ (*Boicenco v. Moldova*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი V, თბ., 2008, გვ. 31.

გათვალისწინებული მუქარისაგან. კერძოდ, წამების შემადგენლობის დამაფუძნებელი ქმედების მუქარა უნდა შეფასდეს წამების მუქარად და არა სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დანაშაულად. ბუნებრივია, კონკურენციის კუთხით ცალკე განხილვას აღარ მოითხოვს სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „მ“ ქვეპუნქტი (წამება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის აღიარების იძულების მიზნით ან მესამე პირის ცრუ დასმენის მიზნით).

172

ამრიგად, სსკ-ის 335-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი პრობლემატური და დახვეწას მოითხოვს. ყველა შემთხვევაში ამ უკანასკნელი დანაშაულის შემადგენლობისგან უნდა გამოირიცხოს სიცოცხლისა და ჯანრმთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანების შემცველი ძალადობა ან ასეთი ძალადობის მუქარა.

173

წამების ერთ-ერთ მიზნად დასახელებულია იძულება. თუკი იძულების შინაარსი ისეთი ქმედების შემცველია, რომელიც ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) ნიშნებს შეესაბამება, მაშინ იძულების შედეგად მსხვერპლის მხრიდან კონკრეტული ქმედების განხორციელებისას აუცილებელია წამების სსკ-ის 143¹ მუხლით (ადამიანით ვაჭრობა) ან 143² მუხლით (არასრულწლოვნით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი) გათვალისწინებულ შესაბამის დანაშაულთან ერთობლიობით კვალიფიკაცია).

174

თუკი ადგილი აქვს წამებას მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ (სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი) ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი) დამატებითი კვალიფიკაცია სსკ-ის 333-ე მუხლის „ბ“ (ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით) ან „ბ“ ქვეპუნქტებით (დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით) არაა სავალდებულო. გამონაკლისია, თუკი იარაღის უკანონო ბრუნვასთან დაკავშირებული დანაშაულის ნიშნებს აქვს ადგილი (სსკ-ის 336-ე ან 337-ე მუხლი).

175

ასევე გამოირიცხება სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დანაშაულთან (წამება ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან ნოდებრივი მდგომარეობის გამო) სსკ-ის 142-ე მუხლით (ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა) ან სსკ-ის 142¹ მუხლით (რასობრივი დისკრიმინაცია) გათვალისწინებულ ერთ-ერთ დანაშაულთან ერთობლიობა, რადგან აღნიშნული წამების კვალიფიციური შემადგენლობა მოიცავს უკანასკნელი ორი მუხლით მოცემულ დანაშაულებს.

176

ასევე გამოირიცხება დანაშაულთა ერთობლიობა სსკ-ის 137-ე მუხლით (გაუპატიურება) ან სსკ-ის 138-ე მუხლით (სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი მოქმედება) გათვალისწინებულ დანაშაულებთან, თუკი წამება ჩადენილია სექსუალური

ხასიათის ძალადობის გამოყენებით (სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).

177

დანაშაულთა რეალურ ერთობლიობას ექნება ადგილი, თუკი მძევლად ხელში ჩაგდებული პირის წამება განხორციელდება მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით. კერძოდ, სსკ-ის 144-ე მუხლით (მძევლად ხელში ჩაგდება) ან 329-ე მუხლით (მძევლად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით) და სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ი“ ქვეპუნქტით (წამება მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით) გათვალისწინებული დანაშაულები.

178

თუკი წამებას თან ახლავს განზრახ მკვლელობა, აუცილებელია სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-3 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დანაშაულთან (მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით) ერთობლიობით კვალიფიკაცია.

179

წამებას, წამების მუქარას ან დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობას შეიძლება მოჰყვეს მსხვერპლის თვითმკვლელობა ან თვითმკვლელობის მცდელობა. სსკ-ის 115-ე მუხლით თვითმკვლელობამდე ან თვითმკვლელობამდე მიყვანისთვის აუცილებელია განზრახვის დასაბუთება. განზრახვის დასაბუთებისთვის, ჯერ უნდა განისაზღვროს ობიექტური შერაცხვის კუთხით, რამდენად ტიპურია ამგვარი შედეგი. ალბათობის მაღალი ხარისხით უნდა ვივარაუდოთ, რომ თუკი არასათანადო მოპყრობას მსხვერპლის თვითმკვლელობა ან თვითმკვლელობას მცდელობა მოჰყვება, ზოგადი ცხოვრებისეული გამოცდების ფარგლებს არ სცდება მოვლენების ამგვარი განვითარება და არც სუბიექტური შერაცხვის ეტაპზე უნდა გამოირიცხოს განზრახვა. უკიდურეს შემთხვევაში ე.წ. პოტენციური მართლწინააღმდეგობის შეგნების დადასტურების კუთხით უნდა მივუდგეთ განზრახვის დადგენას. რეალობას არ სცდება იმის დაშვება, რომ არასათანადო მოპყრობისას მსხვერპლმა თვითმკვლელობა სცადოს. აქედან გამომდინარე, თუკი წამებას, წამების მუქარას ან დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობას მოჰყვა მსხვერპლის თვითმკვლელობა ან თვითმკვლელობის მცდელობა, სსკ-ის 115-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთან ერთობლიობა აუცილებელია.

180

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. არასათანადო მოპყრობის წინააღმდეგ ბრძოლის მექანიზმებში მნიშვნელოვანი როლი უკავია სისხლის სამართლის პროცესით დადგენილ წესებს. მტკიცებულებათა მოპოვებისას³⁴⁴, პროცესის მონაწილეების და განსაკუთრებით მოხელეთა მხრიდან უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების დიდი რისკი არსებობს, რის გამოც აუცილებელია გარკვეული, საპროცესო გარანტიებისა და სხვა პროცესუალური მექანიზმების არსებობა, რომელიც არასათანადო მოპყრობის პრევენციისკენ იქნება მიმართული.

344 წამებით მოპოვებულ მტკიცებულებაზე დაწვრილებით იხ. **ხოდელი მ.**, წამების შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებათა დასაშვებობის პრობლემა სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით), ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, №2, გვ. 254-288.

181

ნიშანდობლივია, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-2 თავი (სისხლის სამართლის პროცესის პრინციპები) ადამიანის ღირსების ხელშეუვალობის პრინციპით იწყება. ეს იმაზე მიაჩნდება, რომ სისხლის სამართლის პროცესში ადამიანის ღირსება უმთავრესი დაცვის საგანია. სსსკ-ის მე-4 მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებიდან ნათლად ირკვევა, რომ პროცესის ნებისმიერ მონაწილის ეკრძალება წამების ან ადამიანის ღირსების შემლახველი სხვაგვარი მეთოდის გამოყენება.

182

სსსკ-ის 143³ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით ფარული საგამოძიებო მოქმედებები შეიძლება ჩატარდეს წამებაზე (სსკ-ის 144¹-წ მუხლი) და არაადამიანურ ან დამამცირებელ მოპყრობაზე (სსკ-ის 144³-ე მუხლი). რაც შეეხება წამების მუქარას (სსკ-ის 144²-ე მუხლი), მასზე ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება არ შეიძლება, რადგან იგი ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულია.

183

ბრალდებულის სასამართლოში პირველი წარდგენის სხდომაზე მაგისტრანტმა მოსამართლემ უნდა განუმარტოს, რომ წამებისა და არაჰუმანური მოპყრობისთვის საჩივრის (სარჩელის) შეტანის უფლებით სარგებლობს (სსსკ-ის 197-ე მუხლის „გ“ ქვეპუნქტი).

184

სსსკ-ის 210-ე მუხლის მე-5 ნაწილით, „დაუშვებელია ისეთი საპროცესო შეთანხმების დადება, რომელიც უზღუდავს ბრალდებულს უფლებას, წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის შემთხვევაში მოითხოვოს შესაბამის პირთა მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელება.“

185

სსსკ-ის 212-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი სასამართლოს ავალდებულებს, რომ საპროცესო შეთანხმების დადებამდე სხვა გარემოებებთან ერთად დაადგინოს, რომ „საპროცესო შეთანხმება დადებულია წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სხვაგვარი ძალადობის, დაშინების, მოტყუების ან რაიმე უკანონო დაპირების გარეშე.“ ამავე მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით კი, „მოსამართლე ვალდებულია ბრალდებულს განუმარტოს, რომ მის მიერ წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ფაქტზე საჩივრის შეტანა ხელს არ შეუშლის კანონის დაცვით დადებული საპროცესო შეთანხმების დამტკიცებას.“

186

სსსკ-ის 213-ე მუხლი მე-5 ნაწილის მიხედვით, „თუ წინასასამართლო სხდომის გამართვამდე იხილება სასამართლოს მიერ საქმის არსებითი განხილვის გარეშე განაჩენის გამოტანის თაობაზე პროკურორის შუამდგომლობა და სასამართლო მიიჩნევს, რომ საპროცესო შეთანხმება წამების, არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან სხვაგვარი ძალადობის, დაშინების, მოტყუების ან რაიმე უკანონო დაპირების შედეგად არის დადებული, იგი საქმეს ზემდგომ პროკურორს გა-

დასცემს. ზემდგომი პროკურორი საპროკურორო საქმიანობის განხორციელების ვალდებულებას სხვა პროკურორს აკისრებს.“

187

სსსკ-ის 310-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტით, განაჩენი ახლად გამოვლენილ გარემოებათა გამო გადაისინჯება, თუ „არსებობს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ადამიანის უფლებათა კომიტეტის, ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის კომიტეტის, ბავშვის უფლებათა კომიტეტის, წამების წინააღმდეგ კომიტეტის ან რასობრივი დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის (შემდგომ კომიტეტი) გადაწყვეტილება, რომლითაც ამ საქმესთან დაკავშირებით დადგენილ იქნა კომიტეტის დამაარსებელი კონვენციის დარღვევა და გადასასინჯი განაჩენი ამ დარღვევას ეფუძნება.“

188

ზემოაღნიშნულის გარდა, სსკ-ის 144¹ და 144² მუხლებით, აგრეთვე 144³ მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმის განხილვა მიეკუთვნება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობას. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს საქმეს, თუ წარდგენილია ბრალდება განსახილველი დანაშაულის მიხედვით. თუმცა ბრალდებულს უფლება აქვს, მოითხოვოს, რომ საქმე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე იქნეს განხილული. ამ შემთხვევაში საქმეს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლე განიხილავს (სსსკ-ის 226-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).

189

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა კრძალავს განრიდების გამოყენებას სსკ-ის 144¹, 144², 144³ მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმეებზე. სსკ-ის 218-ე მუხლის მე-8 ნაწილის თანახმად, „დაუშვებელია ასევე საპროცესო შეთანხმების დადების გზით ბრალდებულის/მსჯავრდებულის სასჯელისაგან სრულად განთავისუფლება სსკ-ის 144¹, 144², 144³ მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა საქმეებზე.“

190

დაბოლოს, სისხლის სამართლის კოდექსის 71-ე მუხლის მე-5¹ ნაწილის მიხედვით, „ხანდაზმულობა არ გამოიყენება ამ კოდექსის 144¹–144³ მუხლებით გათვალისწინებული ქმედებების მიმართ.“

ნამების მუქარა (სსკ-ის 144² მუხლი)

მუხლი 144². ნამების მუქარა

ამ კოდექსის 144¹ მუხლში აღნიშნული პირობების შექმნის, მოპყრობის ან დასჯის მუქარა, განხორციელებული იმავე მიზნით, თუ ეს მუქარა არის რეალური და იმნუთიერი, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 144¹ მუხლის კომენტარით (იხ. ზოგადი დებულებანი) ნამების მუქარისთვის დამოუკიდებელი შემადგენლობის შემოტანა, კიდევ ერთხელ ხაზს უსვამს იმას, რომ ნამების გამოვლინების ნებისმიერი ფორმის აკრძალვით სახელმწიფო ნამების აკრძალვის პოზიტიური ვალდებულების მაღალ სტანდარტს აწესებს.

2

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. მოცემული დანაშაულის ამსრულებელი არის ფიზიკური პირი.

3

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - ადამიანის პატივი, ღირსება, ადამიანის ფსიქიკური ხელშეუხებლობა და მშვიდ გარემოში ცხოვრების უფლება, ხოლო დამატებით დაცულ სამართლებრივ სიკეთედ გვევლინება თავისუფალი განვითარების უფლება.

4

1.3. ქმედება. ნამების მუქარა ყოველთვის მოქმედებით ხორციელდება. მუქარის გამოხატვის ფორმას კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს. ასეთი მოქმედებები შეიძლება იყოს: სიტყვიერი ან წერილობითი, რაც შეიძლება განხორციელდეს უშუალოდ დაზარალებულისთვის მუქარის შემცველი სიტყვების თქმით, სატელეფონო კავშირით, წერილის მიწერით და ა.შ. ნამების მუქარა ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულია, ვინაიდან მუქარის მოხატვისთანავე იგი დასრულებულია.

5

საინტერესოა, რამდენად შეიძლება ნამების მუქარად მივიჩნიოთ მოქმედება, თუკი ნამების მუქარა არა უშუალოდ მსხვერპლის თანდასწრებით, არამედ სხვა პირებთან ხორციელდება, რომლებმაც მუქარის სიტყვები დაუყოვნებლივ უნდა გადასცენ. მაგალითად, თუკი პოლიციის უფროსი მის ხელქვეითს უბრძანებს ნამების მუქარის შემცველი ტექსტის დაკავებული პირისთვის გადაცემას. ასეთი მოქმედებაც ტექსტის გადაცემისთანავე დასრულებულ დანაშაულად უნდა მივიჩნიოთ.

6

განსახილველი მუხლი **ბლანკეტური** ხასიათის ნორმის შემცველია, რადგან მიუ-

თითებს სსკ-ის 144¹ მუხლში მოცემულ პირობების შექმნის, მოპყრობისა და დასჯის მუქარაზე.

7

კანონმდებელი აკონკრეტებს მუქარის **ხერხს**, რომელიც შეიძლება იყოს სსკ-ის 144¹ მუხლში (წამება) აღნიშნული **პირობების შექმნის, მოპყრობის ან დასჯის მუქარა**.

8

პირობების შექმნისა და მოპყრობის განმარტებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ 144¹ მუხლის კომენტარით.

9

რაც შეეხება **დასჯას**, ბუნებრივია, აქ დასჯის ცნება სცილდება სასჯელის სისხლისსამართლებრივ გაგებას. ზოგჯერ საკმაოდ რთულია ზღვრის გავლება დასჯასა და პირობების შექმნას ან მოპყრობას შორის, ვინაიდან ეს ცნებები, გარკვეულწილად ერთმანეთს კვეთს. დასჯაში უნდა მოვიპოვოთ ნებისმიერი ხასიათის მოქმედება, რომელიც კონკრეტულ სოციალურ ალიქმება, როგორც ადამიანის მოქმედების თანმდევი შედეგი, რომელიც საზოგადოებაში დადგენილი ნორმების (თუნდაც სუბკულტურის ნორმების) დარღვევისთვის დაკისრებული პასუხისმგებლობის ფორმად გვევლინება. მაგალითად, გაროზგვა, საცხოვრებელი ადგილიდან გაძევება, ჩაქოლვა და სხვ.

10

იურიდიულ ლიტერატურაში გაკრიტიკებული იყოს წამების მუქარის ობიექტური შემადგენლობის ის ნაწილი, სადაც დანაშაულის ერთ-ერთ ხერხად წარმოდგენილია დასჯის მუქარა.³⁴⁵ ამ მოსაზრების მიხედვით, აბსურდულად გამოიყურება იმგვარი კონსტრუქცია, როდესაც ბლანკეტურ ნორმაში დანაშაულის ხერხად გათვალისწინებულია „დასჯა“, რაც მითითებულ ნორმაში (იგულისხმება სსკ-ის 144¹ მუხლი) მიზნად არის წარმოდგენილი.³⁴⁶ თუმცა ასეთი შეხედულება შემდეგ გამოცემაში სამართლიანად არის ამოღებული.³⁴⁷

11

წამების მუქარის ფორმის დასაკონკრეტებლად კანონმდებელი გარკვეულ საზღვრებსაც ავლებს **საფრთხის ხარისხობრივ და დროის ფაქტორზე** მითითებით. კერძოდ, მუქარა უნდა იყოს **რეალური და იმწუთიერი**. ამგვარი ჩანაწერი წამების მუქარის დისპოზიციაში განხორციელდა 2016 წლის 1 დეკემბრის კანონით, რომელმაც გარკვეული ცვლილებები და დამატებები შეიტანა სსკ-ში. მიუხედავად იმისა, რომ რეალურობაზე მითითებული არ იყო აღნიშნულ ცვლილებამდე, სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში სწორად იყო განმარტებული, რომ: „ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ მოგვცემს არასერიოზული ტონით ან ნახევრად

345 იხ. **თოდუა ნ.**, წიგნში: **ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2016, გვ. 296.

346 იხ. **თოდუა ნ.**, წიგნში: **ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2016, გვ. 296.

347 **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 330-332.

ხუმრობით წარმოთქმული მუქარა. ამიტომ, მისი რეალურობის შეფასებისთვის მხედველობაში უნდა მივიღოთ დამნაშავის პიროვნება, მუქარის ადგილი, მისი არაერთგზისობა და ა.შ.³⁴⁸

12

მუქარის **რეალურობის** მტკიცების თვალსაზრისით, უაღრესად მნიშვნელოვანია ფაქტობრივი გარემოებების ზედმინევენით შესწავლა, რათა თავიდან ავირიდოთ განხორციელებული ქმედების არასწორი კვალიფიკაცია. მუქარის რეალურობის დასადგენად ყურადღება უნდა მიექცეს: მუქარის წარმომთქმელის პიროვნულ მახასიათებლებს (ტემპერამენტი, სისასტიკისკენ მიდრეკილება და ა.შ.), ცხოვრების წესს, მის წარსულს, სოციალურ სტატუსს (ოჯახში, საზოგადოებაში მისი ადგილი და როლი, სამსახურებრივი მდგომარეობა), ფიზიკურ მონაცემებს, მუქარის ადგილს, მუქარის ადრესატის პიროვნული მახასიათებლებს და ა.შ. მაშასადამე, მუქარის რეალურობისთვის გადამწყვეტია როგორც დამნაშავისა და დაზარალებულის მხარეს მოქმედი მონაცემები, ასევე ისე გარემოც, სადაც ხდება მუქარის რეალიზება.

13

მუქარის **იმწუთიერობა** დროსთან არის დაკავშირებული და ზუსტი მათემატიკური ფორმულა მისი განსაზღვრისთვის არ არსებობს. იმწუთიერობაში იგულისხმება დროის მცირე მონაკვეთი, რომლის ხანგრძლივობაზე გავლენას ახდენს თვით დაზარალებულისა და დამნაშავის ადგილსამყოფელი. მაგალითად, პენიტენციალურ დაწესებულებაში მყოფი პირის მიმართ სასჯელაღსრულებითი დაწესებულების დირექტორის მიერ გამოთქმული მუქარის იმწუთიერობის ფარგლები უფრო ფართოა, ვიდრე იმ პირის მიმართ წაყენებული მუქარა, რომელსაც თავისუფლება შეზღუდული არა აქვს. ამრიგად, წარმოთქმულ მუქარასა და მის რეალიზებას შორის „არაგონივრული“ დროის ხანგრძლივობა არ მოიაზრება ანუ მუქარის დაუყოვნებელი რეალიზების საფრთხე საკმაოდ დიდი ალბათობით უნდა გამოირჩეოდეს.

14

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. წამების მუქარა შეიძლება განხორციელდეს პირდაპირი განზარახვით.

15

2.2. მიზანი. კვალიფიკაციისთვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მიზნის დადგენას. წამების მუქარის მიზანი ემთხვა სსკ-ის 144¹ მუხლში მოცემულ დანაშაულის მიზანს, რადგან განსახილველი მუხლი პირდაპირ მითითებას აკეთებს სსკ-ის 144¹ მუხლის მიზნებზე. ამიტომ, აქაც იგივე შენიშვნები არსებობს, რაც წამების მუქარისთვის.

16

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 144¹ მუ-

348 ტურავა მ., კომენტარში: გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ., სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ. 205.

ხლის (წამების) კომენტარით (III თავი).

17

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილი). აღნიშნული დანაშაულის არაერთგზის განხორციელების ინტერპრეტაციისთვის, უნდა მივმართოთ სსკ-ის 15-ე მუხლს. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ სპეციალური არაერთგზისობის შემოღება წამების მუქარის მუხლში გამართლებული იქნება, რომელიც მოიცავს წამებას და დამამცირებელ ან არაადამიანურ მოპყრობას. ლოგიკურად არ უნდა იყოს გამართლებული, თუკი პირი ნასამართლეობა წამებისთვის ანდა დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობისთვის და ჩაიდენს წამების მუქარას, მას წამების მუქარის კვალიფიციური შემადგენლობა არ შეერაცხოს არაერთგზისობის სახით.

18

V. მომზადება და მცდელობა. გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-4 მუხლის 1-ლი პუნქტი ავალდებულებს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს უზრუნველყონ წამების (აქ იგულისხმება არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებიც) მცდელობის, თანამონაწილეობისა და „რაიმე სახით მონაწილეობის (უნდა ვიგულისხმოთ დანაშაულთან შემხებლობაც) სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დასჯადობა.

19

ვინაიდან წამების მუქარა ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა კატალოგში ექცევა, ამიტომ მისი მომზადება გამოირიცხება სსკ-ის მე-18 მუხლზე დაყრდნობით. წამების მუქარის მცდელობის შესაძლებლობას გამოირიცხავს თვით მისი განხორციელებისათვის აუცილებელი ნიშნის „იმწუთიერობის“ არსებობა. წამების მუქარის „იმწუთიერობის“ დადასტურება უკვე დანაშაულის დასრულებაზე მიუთითებს.

20

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკურობით არ გამოირჩევა. როგორც უკვე აღინიშნა, გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-4 მუხლის 1-ლი პუნქტი ავალდებულებს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს უზრუნველყონ წამების (აქ იგულისხმება არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებიც) მცდელობის, თანამონაწილეობისა და „რაიმე სახით მონაწილეობის (უნდა ვიგულისხმოთ დანაშაულთან შემხებლობაც) სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დასჯადობა.

21

დანაშაულის შემხებლობისთვის სსკ-ით გათვალისწინებული ისეთი დანაშაულები როგორებიცაა დანაშაულის დაფარვა (სსკ-ის 375-ე მუხლი) და დანაშაულის შეუტყობინებლობა (სსკ-ის 376-ე მუხლი) ნაწილობრივ ვერ უზრუნველყოფს გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციით“

გათვალისწინებულ მოთხოვნებს, რადგან დასჯადობას არ ექვემდებარება წამების მუქარის დაფარვა ან შეუტყობინებლობა. კერძოდ, წამების მუქარისთვის მაქსიმალური სანქცია არ ელემენტება ორ წლით თავისუფლების აღკვეთას, რის გამოც წამების მუქარა ნაკლებად მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას მიეკუთვნება. დანაშაულის დაფარვისა (სსკ-ის 375-ე მუხლი) და დანაშაულის შეუტყობინებლობისთვის (სსკ-ის 376-ე მუხლი) დასჯადობა ძირითადად დაწესებულია მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ან სპეციალურად კანონმდებლის მიერ სახელდებით მოხსენიებული ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შემხებლობის გამო. წამების მუქარა კი, როგორც ნაკლებად მძიმე დანაშაული, ამგვარ ჩამონათვალში მოხსენიებული არ არის.

22

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 151-ე მუხლში ზოგადად მოხსენიებულია მუქარა, ხოლო სსკ-ის 144² მუხლის დაკონკრეტებულია მუქარა. აღნიშნულ დანაშაულთა ობიექტური და სუბიექტური შემადგენლობანი რადიკალურად განსხვავდებიან ერთმანეთისგან. უპირველესი განსხვავება ისაა, რომ სსკ-ის 151-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია, ხოლო სსკ-ის 144² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია. მეორე, მუქარის შინაარსი სამი ნაირსახეობითაა წარმოდგენილი: - სიცოცხლის მოსპობა, ჯანმრთელობის დაზიანება და ქონების განადგურება. წამების მუქარის ობიექტური შემადგენლობა ფართო შინაარსის მომცველია, თუმცა წამების მუქარაში საუბარია ქმედების ინტენსივობაზე, ხასიათზე და ხანგრძლივობაზე. შესაბამისად, აქ ობიექტური შემადგენლობა უფრო კონკრეტულია, ვიდრე მუქარის შემთხვევაში.

23

როგორც აღინიშნა, წამების მუქარისას შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს მუქარაში მოცემული ანალოგიური შინაარსის შემცველ მოქმედებებს, თუმცა აქ სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის დაზიანებისთვის ისეთი ხერხების გამოყენების მუქარაც ახლავს თან, რომელიც პიროვნებაში განსაკუთრებულ ფსიქიკურ ან ფიზიკურ ტკივილს იწვევს. რაც შეეხება ქონების განადგურებას, პრაქტიკულად არაა გამორიცხული ადამიანს დაემუქრო ისეთი ქონების განადგურებით, რომელიც მასში განსაკუთრებულ ემოციურ ტანჯვას იწვევს, რაც წამების შემადგენლობაში ნაგულისხმებ ფსიქიკურ ტანჯვას უთანაბრდება. მაგალითად, მეცნიერს ემუქრებიან, რომ გაანადგურებენ მის მიერ შესრულებულ უნიკალურ კვლევის შედეგებს, ან პირს ემუქრებიან წინაპრების მიერ დატოვებული ნივთების განადგურებით და ა.შ. ამიტომ არ უნდა ჩაითვალოს მართებულად მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, წამების მუქარა არაა მიმართული სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის დაზიანების, მით უმეტეს, ქონების განადგურებისკენ.³⁴⁹ თუმცა ცოტა ქვემოთ სწორად არის მითითებული, რომ წამების მუქარისას ისეთი ქმედებით არ იმუქრება დამნაშავე, რომელსაც მომენტალურად სიკვდილი ან ჯანმრთელობის

349 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 331.

აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ იქვე ავტორი ასახელებს ისეთ მაგალითს, რომელიც ჯანმრთელობის დაზიანებისკენაა მიმართული.

დაზიანება მოჰყვება, მაგრამ შემდეგომი მსჯელობა არ უნდა ჩაითვალოს სწორად, როდესაც მუქარაში გამოირიცხება ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება.³⁵⁰ ამრიგად, შეიძლება ითქვას, რომ როგორც წამების მუქარის, ისე მუქარის შემთხვევაში სიცოცხლის მოსპობა, ჯანმრთელობის დაზიანება და ქონების განადგურება არის არა თვითმიზანი, არამედ სხვა მიზნის მიღწევის საშუალება.

24

რაც შეეხება მუქარისა და წამების მუქარის სუბიექტურ შემადგენლობებს, მათი განმასხვავებელი ნიშანი არის წამების მუქარისთვის დამახასიათებელი სპეციალური მიზნები.

25

დანაშაულთა რეალურ ერთობლიობას ექნება ადგილი, თუკი წამების მუქარას, რეალურად მოჰყვება წამების განხორციელება.

26

VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 144¹ მუხლის (წამების) კომენტარით.

350 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 332.

დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა (სსკ-ის 144³ მუხლი)

მუხლი 144³. დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა

1. პირის დამცირება ან იძულება, არაადამიანურ, პატივისა და ღირსების შემლახავ მდგომარეობაში ჩაყენება, რაც მას ძლიერ ფიზიკურ, ფსიქიკურ ტკივილს ან მორალურ ტანჯვას აყენებს, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან შვიდ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ;

ბ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

გ) არაერთგზის;

დ) ორი ან მეტი პირის მიმართ;

ე) ჯგუფურად;

ვ) ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევით, მათი რასის, კანის ფერის, ენის, სქესის, რელიგიისადმი

დამოკიდებულების, აღმსარებლობის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულებების, ეროვნული, ეთნიკური, სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობის გამო;

ზ) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით ორსული ქალის, არასრულწლოვნის, დაკავებული ან სხვაგვარად თავისუფლებაშეზღუდული, უმწეო მდგომარეობაში მყოფი ანდა დამნაშავეზე მატერიალურად ან სხვაგვარად დამოკიდებული პირის მიმართ;

თ) შეკვეთით;

ი) მძევლად ხელში ჩაგდებასთან დაკავშირებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ათ წლამდე, ჯარიმით, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 144¹ მუხლის კომენტარით (იხ. ზოგადი დებულებანი).

2

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.

3

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. მოცემული დანაშაულის ამსრულებელი არის ფიზიკური პირი.

4

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. განსახილველი დანაშაულის სამართლებრივი სიკეთე იგივეა, რაც წამებისას (იხ. 144¹-ე მუხლის კომენტარი).

1.3. ქმედება. მოცემული დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს ერთ-ერთი შემდეგი ქმედებით:

- 1) დამცირება;
- 2) იძულება;
- 3) არაადამიანურ მდგომარეობაში ჩაყენება;
- 4) პატივისა და ღირსების შემლახავ მდგომარეობაში ჩაყენება.

თვითნებ უნდა აღინიშნოს, რომ ტერმინები დამცირება და არაადამიანურ მდგომარეობაში ჩაყენება შეუძლებელია პატივისა და ღირსებისგან მოწყვეტით განვიხილოთ. დამცირებაც და არაადამიანურ მდგომარეობაში ჩაყენებაც, თავისთავად პატივისა და ღირსების შემლახველია. საკითხისადმი ამგვარი მიდგომის მართებულობას ადასტურობს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიცია:

„რთულია და ყოველთვის არ არის შესაძლებელი ერთმანეთისგან გაიმიჯნოს არაადამიანური, სასტიკი მოპყრობა და სასჯელი ადამიანის პატივისა და ღირსების შემლახველი, დამამცირებელი მოპყრობისა და სასჯელისგან, რადგან უმეტეს შემთხვევაში, შეუძლებელია ადამიანის მიმართ სასტიკმა და არაადამიანურმა მოპყრობამ არ გამოიწვიოს მისი დამცირება.“³⁵¹

შესაბამისად, ჩამოთვლილი ტერმინები ერთიან განხილვას უნდა დაექვემდებაროს, რათა თვიდან იქნეს აცილებული ხელოვნური ტავტოლოგია. ამგვარი ალტერნატიული მოქმედებების არსებობა არ გამორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ ყოველი მათგანი ერთდროულად ერთ ქმედებაში იყოს გამოვლენილი. შესაბამისად, ოთხი ალტერნატიული მოქმედებიდან, იძულების გარდა, ყველა ერთად იქნება განხილული.

(1) დამცირება, როგორც ადამიანის პატივისა და ღირსებას შელახვის ერთ-ერთი ფორმა, დაკავშირებულია საზოგადოებაში გაბატონებულ ზნეობასთან და შეფასებითი ტერმინია. ადამიანი როგორც სოციალური არსება, ბუნებრივია, გარკვეულწილად, ემორჩილება საზოგადოებაში დადგენილ წესებს, ჩვეულებებს, ქცევას ახორციელებს სოციუმში დამკვიდრებული ღირებულებების გათვალისწინებით. შესაბამისად, ადამიანი გარკვეულ სოციალურ ჯგუფებში ერთიანდება, რომელიც მის, როგორც ინდივიდის, ცხოვრებასაც განაპირობებს. ეს კი იმაზე მიანიშნებს, რომ პიროვნებას საზოგადოების მიერ დადგენილი ღირებულებების მიმართ გარკვეული დაქვემდებარებულობა ახასიათებს. სოციალურ ჯგუფებში ნორმების დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის გარკვეული სახეები არსებობს. მაშასადამე, საზოგადოებაში, რაღაც დოზით, ყველა ინდივიდს ახასიათებს კომფორტულობა.

³⁵¹ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 22.

ადამიანის ეთიკური თუ ესთეტიკური შეხედულებების უპირველესი წყარო, სწორედ საზოგადოებაში უნდა ვეძებოთ. ბუნებრივია, არ უნდა დავივიწყოთ ადამიანის ინდივიდუალური ხასიათის ღირებულებები და მორალი. ამრიგად, დამცირების განხილვისას გასათვალისწინებელია როგორც გაბატონებული საზოგადოებრივი, ისე ინდივიდუალური შეხედულებანი და ღირებულებანი.

9

ქმედების დამამცირებელად შეფასებისას საზოგადოებრივი აზრის გათვალისწინების აუცილებლობაზე მეტყველებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოსაზრებაც:

„ცალკეულ მოწმეთა ჩვენებებიდან ნათლად ჩანს, რომ პატიმრობაში მყოფი პირის მიმართ როგორც პოლიციის, ასევე სამხედრო ხელისუფლების წარმომადგენელთა მხრიდან განხორციელებული მოპყრობის გარკვეული უხეშობა შეწყნარებულია (დაშვებულია) უმეტესი პატიმრების მიერ და ზოგჯერ ჩვეულებრივ მოვლენადაც კი აღიქმება. ხსენებული ხაზს უსვამს იმ ფაქტს, რომ ზღვარი, რომლის ქვემოთაც პატიმრებსა და საზოგადოებას შეუძლიათ შეინყნარონ ფიზიკური ძალადობა, როგორც არასასტიკი და ზღვარგადალახული, ცვალებადობს სხვადასხვა საზოგადოებებს და თვით საზოგადოების სხვადასხვა ნაწილებს შორისაც კი.“³⁵²

„სასამართლოს მიერ განხილულ ერთ-ერთ საქმეში 15 წლის ბიჭს მიესაჯა სხეულებრივი სასჯელი, კერძოდ, სამი დარტყმა ტირიფის როზგით. განმცხადებელს უნდა ჩაეხადა შარვალი და ტრუსები, გადახრილიყო მაგიდაზე, რომლის მეორე მხრიდანაც მას ორი პოლიციელი დაიჭერდა, მესამე კი აღასრულებდა სასჯელს, ტირიფის როზგი ტყდებოდა პირველივე დარტყმაზე. განმცხადებლის მამამ დაკარგა კონტროლი საკუთარ თავზე და „გაინია“ ერთ-ერთ პოლიციელზე, ამიტომაც საჭირო გახდა მისი შეკავება. გაროზგვამ გაუწიოთ, მაგრამ არ გაუჭრა განმცხადებელს კანი, რომელსაც ტკივილები ჰქონდა ამის შემდგომ კვირა-ნახევრის განმავლობაში.“³⁵³ „სასამართლომ დაადგინა, რომ ხსენებული სასჯელი მოიცავდა შეურაცხყოფისა და დამცირების ელემენტს და მიაღწია იმ ზღვარს, რომელსაც გულისხმობს ცნება „დამამცირებელი სასჯელი.“³⁵⁴

10

დამამცირებელი ქმედების განხილვისას თვით დაზარალებულის ინდივიდუალური შეხედულებების გათვალისწინებაზე მიუთითებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოც:

„ისეთ ფაქტორებს, როგორიც არის მსხვერპლის ასაკი და სქესი, შეუძლიათ დიდი ზეგავლენა მოახდინოს იმის შეფასებისას, მოპყრობა დამამცირებელი თუ არა. ამის საპირისპიროდ, იმის ანალიზი, რომ მოპყრობა არაადამიან-

352 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 55.

353 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 66.

354 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 66.

ნურია თუ იგი წამებას წარმოადგენს, უფრო სუბიექტურია. ამ კონტექსტში სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ შესაძლოა საკმარისი აღმოჩნდეს ის ფაქტი, რომ მსხვერპლი დამცირებულ იქნა საკუთარ თვალში, თუნდაც სხვის თვალში არ იყოს დამცირებული.³⁵⁵

11

საინტერესოა, როგორ მოქმედებს საჯაროობის მომენტი დამცირების, პატივისა და ღირსების დადგენისას. „მაშინ, როდესაც ისეთი ფაქტორები, როგორიცაა საჯაროობა, რომელიც თან ახლავს კონკრეტულ მოპყრობას, შესაძლოა მნიშვნელოვანი იყოს იმის შეფასებისას, იყო თუ არა სასჯელი დამამცირებელი“ მე-3 მუხლის მნიშვნელობით, საჯაროობის არარსებობა არ გამოორიცხავს აუცილებლად მოცემული სასჯელის ამ კატეგორიაში მოხვედრას.³⁵⁶

12

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მოსაზრებით პიროვნული ღირსების დამამცირებელ მოპყრობად ითვლება, თუკი პატიმრები ტუალეტს იყენებენ თანამესაკნეების თანდასწრებით, ასევე პირობების გასაუმჯობესებლად მცდელობის გამოუმუშავებლობაც კი, როდესაც ადგილი ჰქონდა სტანდარტებთან დაკავშირებულ საჩივრებს, წარმოადგენს პატიმრისადმი უპატივისცემლობას.³⁵⁷ საინტერესოა, რომ კანონიერ საფუძველზე ნებისმიერი სახით თავისუფლება-შეზღუდული ადამიანისთვის ტანსაცმლის მინოდებაზე უარის თქმა, თუნდაც მისივე უსაფრთხოებიდან გამომდინარე, ჩაითვლება შეურაცხმყოფელად და დამამცირებლად, თუკი ციხის ხელმძღვანელობას საშუალება აქვს პატიმარს მიაწოდოს ისეთი ტანსაცმლი რომელიც არ იხევა.³⁵⁸

13

(3) არაადამიანურ, (4) პატივისა და ღირსების შემლახავ მდგომარეობაში ჩაყენების განსაზღვრისას გადამწყვეტია საზოგადოებაში მიღებული ჯანსაღი ცხოვრების წესი. „ქმედება იმ შემთხვევაში არღვევს არასათანადო მოპყრობის, წამებისა და ღირსების შემლახველი მოპყრობის აკრძალვას, თუ იგი სცდება ტანჯვისა და დამცირების გარდაუვალი ელემენტის ზღვარს (ხაზგასმა ჩემია - ი.დ.), რომელიც კონკრეტულ შემთხვევაში დადგენილ კანონიერ მოპყრობას, ან სასჯელს უკავშირდება.“³⁵⁹ როგორც ზემოთ აღინიშნა, ყურადღება უნდა მიექცეს მოპყრობის ხასიათს, კონტექსტს, მეთოდს, დაზარალებულის ასაკს, ჯანმრთელობის მდგომარეობს, და ა.შ. ბუნებრივია, გადამწყვეტია „კონტექსტი“, რომელიც შეფასების უმნიშვნელოვანესი ტესტია.

355 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 65-66.

356 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 66.

357 იხ. წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 82-83.

358 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 31 მაისის განაჩენი „ჰელიგი გერმანიის წინააღმდეგ“, (Hellig v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II, თბ., 2013, გვ. 133-134.

359 **ბოხაშვილი ბ.**, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლებით გათვალისწინებული პოზიტიური ვალდებულებები - პრეცედენტული სამართლით დადგენილი უახლესი სტანდარტები, სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა დაცვის თანამედროვე გამოწვევები, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2009, გვ. 80.

არაადამიანურია, პატივისა და ღირსების შემლახველი მდგომარეობაა, მაგალითად, სასჯელალსრულებითი დაწესებულების თანამშრომლის მიერ საწინააღმდეგო სქესის პატიმრის გაშიშვლება,³⁶⁰ აგრესიული პაციენტისთვის უსაფუძვლოდ დიდი ხნის განმარვლობაში (მაგალითად, 10 საათი) შემზღუდველი ქაშის ჩაცმა,³⁶¹ საპატიმრო საკნის გადატვირთულობა დიდი ხნის განმავლობაში (იმის მიუხედავად, სახელმწიფოს აქვს თუ არა მისი გამოსწორების რესურსი),³⁶² პატიმრებისთვის განკუთვნილი უხარისხო, ზიზლის მომგვრელი და არასაკმარისი საკვები (მაგალითად, საკვები, რომელიც ვადა გასულია, მწერებით სავსეა და ა.შ.),³⁶³ პატიმრისთვის ადეკვატური ქვეშაგებისა და თეთრეულის უქონლობა და ძალზე შეზღუდული დღის შუქი, ასევე არასათანადო სანიტარიული პირობები,³⁶⁴ საკანში, სადაც რამდენიმე ადამიანია, საერთო ტუალეტი არ არის გამოყოფილი,³⁶⁵ პატიმრისთვის ტანსაცმლის ჩამორთმევა და შიშველი ყოფნა სამართო საკანში,³⁶⁶ საკნების გადატვირთულობა, სიბნელე, სინესტე, სიბინძურე და ცუდი ვენტილაცია³⁶⁷.

15

რაც შეეხება საკნებში უსაფრთხოების ან სხვა დისციპლინური მოსაზრებებიდან დაწესებულ სრულ იზოლაციას, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აქაც ერთმნიშვნელოვნად მიუთითებს, რომ:

„სრულ იზოლაციას, რომელსაც თან ახლავს სრული სოციალური იზოლაცია, შეუძლია გამოიწვიოს პიროვნების დაკნინება და წარმოადგენს არაადამიანური მოპრობის სახეს, რომელიც არ შეიძლება გამართლებულად ჩაითვალოს უსაფრთხოებისა თუ სხვა მიზეზების გამო.“³⁶⁸

360 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 10 მარტის განაჩენი „ვიკტორკო პოლონეთის წინააღმდეგ“, (Wiktorko v. Poland). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი I, თბ., 2013, გვ. 322.

361 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 10 მარტის განაჩენი „ვიკტორკო პოლონეთის წინააღმდეგ“, (Wiktorko v. Poland). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი I, თბ., 2013, გვ. 322-323.

362 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 5 თებერვლის განაჩენი „ბელევიცკი რუსეთის წინააღმდეგ“, (Belevitskiy v. Russia). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი VI, თბ., 2009, გვ. 23.

363 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი „ისტრატი და სხვები მოლდოვას წინააღმდეგ“, (Istratii and others v. Moldova). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი VI, თბ., 2009, გვ. 228.

364 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი „ისტრატი და სხვები მოლდოვას წინააღმდეგ“, (Istratii and others v. Moldova). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, ნიგნი VI, თბ., 2009, გვ. 228.

365 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 31 მაისის განაჩენი „ჰელიგი გერმანიის წინააღმდეგ“, (Hellig v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II, თბ., 2013, გვ. 123.

366 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 31 მაისის განაჩენი „ჰელიგი გერმანიის წინააღმდეგ“, (Hellig v. Germany). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II, თბ., 2013, გვ. 134.

367 იხ. **მიქსაძე გ.**, წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის საქმიანობის ზეგავლენა საქართველოს სასჯელალსრულების სისტემის რეფორმაზე, სტატიატათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2015, გვ. 132.

368 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 ივლისის განაჩენი, „ილაშკუ და

სახელმწიფოს მხრიდან გამოყენებულ სასჯელთან მიმართებითაც დიდი სიფრთხილეა საჭირო. სასჯელი, რომელიც პირს არამართლზომიერი ქმედების გამო შეეფარდება და პიროვნების დამცირებას არ ისახავს მიზნად, როგორც წესი, დამამცირებელ მოპყრობად არ შეიძლება შეფასდეს. ასევე არ შეიძლება დამამცირებელ და არაადამიანურ სასჯელად შეფასდეს ისეთი სასჯელი თუ სხვა იძულებითი ხასიათის ღონისძიება, რომელიც სამართალდამრღვევის შემდგომ ფინანსურ და პიროვნულ პრობლემებს იწვევს.³⁶⁹

17

ამ მხრივ საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთი-ერთი გადაწყვეტილება:

ექიმ ჰერმან ლე კომპტის „1974 წლის 22 თებერვალს „*Ordre des médecins*“-ის დასავლეთ ფლანდრიის პროვინციის საბჭომ აცნობა, რომ მიღებული იყო ბრძანება მისი დაკითხვის შესახებ არამართლზომიერი საჯაროობისა (*ongoorloofde publiciteit*) და „*Ordre*“-ს შეურაცხყოფისათვის (*beledigingen*)“: მან სამჯერ მისცა ინტერვიუ გაზეთებს და გაუგზავნა წერილი პროვინციის საბჭოს თავმჯდომარეს. “ექიმ ჰერმან ლე კომპტის ორი წლით შეუჩერდა სამედიცინო პრაქტიკის განხორციელების უფლება.”³⁷⁰

„ექიმი ლე კომპტის გვარი „*Ordre*“-ს რეესტრიდან 26 დეკემბერს იქნა ამოღებული. 1967 წლის 10 ნოემბრის N79 სამეფო დეკრეტის მე-7 მუხლის 1-ლი პუნქტისა და 31-ე მუხლის, აგრეთვე, 1967 წლის 10 ნოემბრის N78 სამეფო დეკრეტის 38-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის შესაბამისად, რეესტრიდან მისი გვარის ამოღებით ექიმ ლე კომპტს აეკრძალა სამედიცინო პრაქტიკის წარმოება.“³⁷¹

ექიმი ლე კომპტი ასაჩივრებდა, რომ „*Ordre*“-ს რეესტრიდან მისი გვარის ამოღება არაადამიანურ და დამამცირებელ სასჯელს წარმოადგენდა კონვენციის მე-3 მუხლის შესაბამისად.³⁷²

სასამართლომ არ დააკმაყოფილა სარჩელი და მიუთითა, რომ „თავისთავად აღებული, პრაქტიკის განხორციელებაზე უარი მიზნად ისახავდა დოქტორი ლე კომპტისათვის არამართლზომიერი ქმედების გამო სასჯელის შეფარდებას და არა მისი პიროვნების დამცირებას; ამავ დროს, ზემოხსენებულ ღონისძიებას, რამდენადაც საქმე შედეგებს ეხება, არ მოუხდენია მის პიროვნებაზე არასასურველი ზეგავლენა მე-3 მუხლთან შეუთავსებელი სახით. აქედან გამომდინარე, ადგილი არ ჰქონია მე-3 მუ-

სხვები მოლდოვისა და რუსეთის წინააღმდეგ“ (*Ilășcu and others v. Moldova and Russia*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი III, თბ., 2006, გვ. 113.

369 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1981 წლის 22 აპრილის განაჩენი „ბუჰოლცი გერმანიის წინააღმდეგ“ (*Buchholz v. Germany*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი I, თბ., 2004, გვ. 129-130.

370 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1983 წლის 28 იანვრის განაჩენი „ალბერტი და ლეკომპტი ბელგიის წინააღმდეგ“ (*Albert and Le Compte v. Belgium*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი I, თბ., 2004, გვ. 10-12.

371 იხ. იქვე, გვ. 12.

372 იქვე, გვ. 14.

18

აღნიშნული დანაშაულის **უმოქმედებით** განხორციელება შესაძლებელია მაშინ, როდესაც პირს მოქმედების სპეციალური მოვალეობა გააჩნია, თუმცა ამ უკანასკნელს არ ასრულებს.

19

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ არაადამიანურ მოპყრობად ჩათვალა შემთხვევა, როდესაც დანაშაულებრივი ხელყოფისგან დაზარალებული ორი უგონო მდგომარეობაში მყოფი მოქალაქე პოლიციის ოფიცრებმა უყურადღებოდ დატოვეს:

„განმცხადებლის თქმით, 2001 წლის 30 ივლისს პოლიციის ოფიცრებმა, ჟაროვმა და ვოლკოვმა, საკმარისი ყურადღებით არ შეამოწმეს მისი მდგომარეობა, რათა დაედგინათ, რომ მის სიცოცხლეს საფრთხე არ ემუქრებოდა. მათ არ გამოუყენებიათ თავიანთი რაციები სასწრაფო დახმარებისათვის დასარეკად. გადაწყვეტილება - ორივე მსხვერპლი გადაეყვანათ სხვა ადგილას - არა მხოლოდ არაპროფესიონალური იყო, არამედ გამოიწვია განმცხადებლის ჯანმრთელობის შემდგომი დაზიანება და თავდასხმასთან დაკავშირებულ მტკიცებულებათა კვალის ნაშლა. შემდგომი გამოძიება და საქმის სასამართლო განხილვა არ აკმაყოფილებდა დამოუკიდებლობის მოთხოვნებს პოლიციისა და ადგილობრივი სასამართლოების ზედმეტი სიახლოვის გამო. ბრალდებისაგან გათავისუფლების შედეგად, პოლიციის ოფიცრებს არ დაეკისრათ არანაირი პასუხისმგებლობა - დისციპლინური თუ სხვა სახის - მათ ქმედებათა გამო.“³⁷⁴

„გამოვიდა ასე: პოლიციის ორმა ოფიცერმა ნამდვილად ნახა უგონოდ მყოფი განმცხადებელი და დატოვა შემთხვევის ადგილი მისთვის დახმარების აღმოჩენის გარეშე. ამავე დროს, მორიგე ოფიცერმა პოლიციის განყოფილებაში ვერაფერი გაიგო მომხდარის შესახებ, რადგან მან დაუშვა, ჩაენაცვლებინა არაკომპეტენტურ თანამშრომელს, რომელმაც, თავის მხრივ, არ დაიცვა საპატრულო შეტყობინების შემდგომი დამუშავების დადგენილი პროცედურა. გადაცემული ვალდებულებების ამ მანკიერმა წრემ და მრავალგვარმა ჩავარდნამ შედეგად მოიტანა ის, რომ განმცხადებელი უგონოდ იწვა მიწაზე მომდევნო 6 თუ 7 საათს, სანამ ის არ იპოვეს მეეზოვეებმა და არ მოვიდა სასწრაფო დახმარების მანქანა. რუსეთის ხელისუფლების ორგანოთა ამგვარ მოპყრობას, სასამართლოს შეფასებით, შეიძლება დაერქვას „არაადამიანური“.³⁷⁵

373 იქვე, გვ. 14.

374 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 6 ნოემბრის განაჩენი „დენის ვასილევს რუსეთის წინააღმდეგ“ (Denis Vasilyev v. Russia). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II, თბ., 2013, გვ. 101.

375 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 6 ნოემბრის განაჩენი „დენის ვასილევს რუსეთის წინააღმდეგ“ (Denis Vasilyev v. Russia). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II, თბ., 2013, გვ. 104.

„ამდენად, დაირღვა კონვენციის მე-3 მუხლი იმის გამო, რომ ხელისუფლების ორგანოებმა ვერ მიიღეს სათანადო ზომები განმცხადებლის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის ზიანის თავიდან ასაცილებლად, რაც უტოლდება არაადამიანურ მოპყრობას.“³⁷⁶

20

(2) იძულება სსკ-ის 150-ე მუხლის მიხედვით უნდა იქნეს გაგებული. ბუნებრივია, იმ თანმდევი შედეგებით, რომელიც ძლიერ ფიზიკურ, ფსიქიკურ ტკივილში ან მორალურ ტანჯვაში გამოიხატება. ფიზიკური ძალის გამოყენებასთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიუთითებს:

„სასამართლო იმეორებს, რომ ნებისმიერ შემთხვევაში თავისუფლებააღკვეთილი პირის მიმართ ფიზიკური ძალის გამოყენება, რაც არ იყო მკაცრად აუცილებელი მისი საქციელიდან გამომდინარე, ამცირებს ადამიანურ ღირსებას და პრინციპში წარმოადგენს მე-3 მუხლით გათვალისწინებული უფლების დარღვევას (იხ. *Ribitsch*-ის საქმეზე გამოტანილი განაჩენი, გვ. 26, პუნქტი 38, და საქმეზე *Tekin v. Turkey 1998* წლის 9 ივნისის გამოტანილი განაჩენი, მოხსენებები 1998-IV, გვ. 1517-18, გვ. 53).“³⁷⁷

21

1.4. შედეგი. განსახილველი დანაშული მატერიალური ხასიათისა. დანაშაულებრივ ქმედებებს უნდა მოჰყვეს მსხვერპლის **ძლიერი ფიზიკური, ფსიქიკური ტკივილი ან მორალური ტანჯვა**.

22

მიუხედავად იმისა, რომ როგორც წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისას მითითებულია სიტყვა „ძლიერი“, უნდა აღინიშნოს, რომ არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობისას ფიზიკური, ფსიქიკური და მორალური ტანჯვა ისეთ **ინტენსივობას** არ უნდა აღწევდეს, რომ წამებაში ნაგულისხმებ შედეგებს გაუთანაბრდეს.

23

ფიზიკური ტკივილი სხეულზე ზემოაღნიშნული შესაბამისი ქმედებებით ზემოქმედებასთანაა დაკავშირებული. რაც შეეხება ჯანმრთელობის დაზიანების ხარისხს, შესალებელია, მაქსიმუმ ნაკლებად მძიმე დაზიანება მოვიპოვოთ განსახილველ დანაშაულში. ბუნებრივია, ამ დროს გათვალისწინებული უნდა იყოს დამნაშავის ქცევის მოტივი და მიზანი, რათა წამების შემადგენლობის დამაფუძნებელი ქმედება არ დარჩეს შეფასების გარეშე.

24

ფსიქიკური ტკივილი³⁷⁸ და **მორალური ტანჯვა** (წამების განხილვისას უკვე იყო

376 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 6 ნოემბრის განაჩენი „დენის ვასილევს რუსეთის წინააღმდეგ“ (*Denis Vasilyev v. Russia*). სტრასბურგის სასამართლოს გადანიშნულებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, წიგნი II, თბ., 2013, გვ. 104-105.

377 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „სელმუნის საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Selmouni v. France*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი II, თბ., 2004, გვ. 225.

378 წამებისაგან განსხვავებით აქ კანონმდებელი მიუთითებს არა ფსიქიკურ ტანჯვაზე, არამედ

საუბარი მორალური ტანჯვის ცალკე გამოყოფის აბსურდულობაზე), უპირატესად უკავშირდება შიშს არასრულფასოვნებას,³⁷⁹ ღირსების ან პატივის შელახვას, თუმცა, არა იმ ინტენსივობით, როგორც ეს წამებაშია მოცემული. „დამამცირებელია ქმედება, რომელიც, როგორც ამბობენ, წარმოშობს მსხვერპლში შიშის, ტკივილისა და არასრულფასოვნების განცდას, რომელსაც შეუძლია მისი დამცირება და დაკნინება. განმარტების თანახმად, დამამცირებელი მოპყრობა ასევე მოიცავს მოპყრობას, რომელიც არღვევს მსხვერპლის ფიზიკურ თუ სულიერ ხელშეუვალობას, ან აიძულებს მსხვერპლს, იმოქმედოს თავისი სურვილის ან სინდისის საწინააღმდეგოდ.“³⁸⁰

25

ფსიქიკურ ტანჯვასთან დაკავშირებით, საინტერესოა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო კონვენციის მე-3 მუხლის დარღვევად მიიჩნევს შემდეგს:

„განმცხადებელი იძულებული იყო ეცხოვრა, დაეძინა და ესარგებლა საპირფარეშოთი იმავე საკანში სხვა ბევრ პატიმართან ერთად... რომელიც აღემატება პატიმრობის თანმდევი ტანჯვის დასაშვებ დონეს და განმცხადებელში იწვევს შიშის, მწუხარებისა და არასრულფასოვნების შეგრძნებას, რასაც შეუძლია მისი დამცირება და შეურაცხყოფა.“³⁸¹

26

დამამცირებელი და არაადამიანური მოპყრობის ალტერნატიული შედეგები შეიძლება ერთდროულად დადგეს. ამის ნათელი მაგალითია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენი, რომლის მიხედვითაც, დამამცირებელ და არაადამიანურ მოპყრობად შეფასდა მძიმე დანაშაულისთვის მსჯავრდებულთან პენიტენციალურ დაწესებულებაში განხორციელებული სპეცდანიშნულების რაზმის სწავლებები:

„სასამართლოს მიაჩნია, რომ გადამეტებული ძალისა და აღჭურვილობის (როგორიცაა ჩაფხუტები, ნიღბები) გამოყენებამ - რათა დამალულიყო სწავლებაში მონაწილეთა ვინაობა და არ მომხდარიყო მათი გარჩევა და იდენტიფიცირება, რაც გასაჩივრებას პრაქტიკულად შეუძლებელს გახდიდა - ისევე როგორც დაზიანებებმა და ჩხრეკის ჩატარების დამამცირებელმა მეთოდმა (იხ. § 207-220 და 222-230), პირველი სწავლების შედეგად პირველ და მეორე განმცხადებელთა და მეორე სწავლებისას სამივე განმცხადებლის ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ტკივილი და ტანჯვა გამოიწვია.“³⁸²

ფსიქიკურ ტკივილზე. ტერმინდებით ამგვარი მანიპულირება არ უნდა იყოს გამართლებული. 379 იხ. წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 60.

380 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 65.

381 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 17 მარტის განაჩენი „კარალევიჩუსი ლიტვის წინააღმდეგ“ (Karalevičius v. Lithuania). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენითა კრებული, ნიგნი IV, თბ., 2006, გვ. 241.

382 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 18 მაისის განაჩენი „დავიდოვი და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ“ (Davydov and others v. Ukraine). სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III, თბ., 2013,

„სასამართლო ადგენს, რომ პირველი სწავლებისას პირველი და მეორე განმცხადებლების, ხოლო მეორე სწავლებისას სამივე განმცხადებლის მიმართ განხორციელდა არასათანადო მოპყრობა, რომელიც მათში გამოიწვევდა შიშის, მღელვარებისა და მოწყვლად მდგომარეობაში ყოფნის გრძნობას, რომელიც, სავარაუდოდ, მათ დაამცირებდა, დააქინებდა და გამძლეობასა და ნებისყოფას შეურყევდა. სასამართლო აღნიშნავს, რომ ამგვარი მოპყრობა განზრახ განხორციელდა სახელმწიფოს წარმომადგენელთა მიერ, რადგან მათ სურდათ განმცხადებელთა ნებისყოფის გატეხა, რადგან მათთან გამკლავება ძალიან ძნელი იყო. ასევე, აუცილებელი იყო იმის უზრუნველყოფა, რომ მათ ეთანამშრომლათ ზამკოვას ციხის თანამშრომლებთან. ზემოაღნიშნულის მიუხედავად, სასამართლოს მიაჩნია, რომ განმცხადებელთა მიმართ არასათანადო მოპყრობას ფიზიკურ და ფსიქიკურ ძალადობას მთლიანობაში არ მიუღწევია ტანჯვის ისეთი დონისთვის, რომელიც, კონვენციის მე-3 მუხლის მიხედვით, შესაძლებელია ნამებად ჩაითვალოს. ამრიგად, საქმის კონკრეტულ გარემოებათა გათვალისწინებით - როგორებიცაა: მოპყრობის ხანგრძლივობა, მისი ფიზიკური და ფსიქიკური შედეგები, მსხვერპლთა სქესი, ასაკი და ჯანმრთელობის მდგომარეობა - სასამართლოს მიაჩნია, რომ ძალადობა განმცხადებელთა მიმართ იყო როგორც არაადამიანური, ასევე დამამცირებელი (შეადარეთ *Selmouni v. France* [GC], §§ 103-105).“³⁸³

27

ამრიგად, ამგვარი შედეგები შეიძლება გამიწვიოს, მაგალითად, პატიმრის არაჰიგიენურ საკანში მოთავსებამ, სანოლების ნაკლებობამ ციხეში, ხელმძღვანელი პირის მიერ მუშაკისთვის ტანსაცმლის შემოხევამ და გაშიშვლებამ თანამშრომლების წინაშე და ა.შ.

28

2. სუბიექტური შემადგენლობა. მოცემული დანაშაული განზრახია და, მიუხედავად იმისა, რომ არასათანადო პოყრობის განხორციელების ფორმაა, არ საჭიროებს სპეციალური მიზნის ან მოტივის დამატებით დადგენას. ამას ადასტურებს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან ორი მაგალითი:

„რაც შეეხება მთავრობის არგუმენტს, რომ ხელისუფლების ორგანოებს არ ჰქონდათ მიზნად განმცხადებლისათვის ტანჯვის მიყენება, სასამართლო იმეორებს, რომ, მართალია, ის საკითხი, იყო თუ არა დამცირება მსხვერპლის მოპყრობის მიზანი, მნიშვნელოვანი ფაქტორია, რომელიც მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული. ასეთი მიზნის არარსებობას არ შეუძლია გამოირიცხოს მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენის შესაძლებლობა (იხ.: ზემოხსენებული *Kalashnikov*-ის საქმე, § 101; *Peers*-ის ზემოხსენებული საქმე, § 74).“³⁸⁴

გვ. 218.

383 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 18 მაისის განაჩენი „დავიდოვი და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ“ (*Davydov and others v. Ukraine*). სტრასბურგის სასამართლოს გადწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, წიგნი III, თბ., 2013, გვ. 218.

384 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 20 ივნისის განაჩენი „ბოიცენკო

„იმის განხილვისას, არის თუ არა სასჯელი ან მოპყრობა „დამამცირებელი“ მე-3 მუხლის მნიშვნელობით, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული, წარმოადგენს თუ არა სასჯელის ან მოპყრობის მიზანს შესაბამისი პირის დამცირება ან დაკნინება, ხოლო, რაც შეეხება შედეგებს, იქონია თუ არა მან უარყოფითი ზეგავლენა მის პიროვნებაზე იმ სახით, რომელიც არ შეესაბამება მე-3 მუხლს. თუმცაღა, ასეთი მიზნის არქონას არ შეუძლია გამოორიქხოს მე-3 მუხლის დარღვევის დადგენა.“³⁸⁵

29

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 144¹ მუხლის (წამების) კომენტარით (III თავი).

30

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. მოცემული დანაშაულის დამამძიმებელი გარემოებები წამების (სსკ-ის 144¹ მუხლის) დამამძიმებელი გარემოებების იდენტურია, გარდა იმ დამამძიმებელი გარემოებებისა, რომელიც წამების კვალიფიციურ შემადგენლობებს უფრო ფართოდ წარმოგვიდგენს. შესაბამისად, აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოებების განმარტებისას წამების დამამძიმებელ გარემოებათა კომენტარით უნდა ვიხელმძღვანელოთ.

31

განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტთან მიმართებით მხოლოდ ის უნდა აღინიშნოს, რომ ეს მოტივები 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ 1-ლი მუხლით დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობის სუბიექტური შემადგენლობის ალტერნატიულ ნიშნებად გვევლინება.

32

V. მომზადება და მცდელობა. დანაშაულის მომზადება და მცდელობა შესაძლებელია.

33

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკურობით არ გამოირჩევა. როგორც უკვე აღინიშნა, გაეროს 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენციის“ მე-4 მუხლის 1-ლი პუნქტი ავალდებულებს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოებს უზრუნველყონ წამების (აქ იგულისხმება არასათანადო მოპყრობის სხვა ფორმებიც) მცდელობის, თანამონაწილეობისა და „რაიმე სახით მონაწილეობის (უნდა ვიგულისხმოთ დანაშაულთან შემხებლობაც) სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დასჯადობა.

მოლდოვას წინააღმდეგ“ (*Boicenco v. Moldova*). ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენთა კრებული, წიგნი V, თბ., 2008, გვ. 137.

385 წამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005, გვ. 65.

VII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია. განსახილველი მუხლისა და სხვა შესაბამის დანაშაულებთან კონკურენციაზე ან ერთობლიობაზე უნდა ვიხელმძღვანელოთ წამების (სსკ-ის 144¹ მუხლი) კომენტარით (VI თავი).

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 144¹ მუხლის (წამების) კომენტარით.

დანაშაულის პროვოკაცია (სსკ-ის 145-ე მუხლი)

მუხლი 145. დანაშაულის პროვოკაცია

დანაშაულის პროვოკაცია, ესე იგი სხვისი დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად მისი სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის მიზნით, –

ისჯება შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთიდან სამ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. თანამედროვე მსოფლიოს ზოგიერთი განვითარებული ქვეყნის მაგალითზე (მაგ.: ბელგია, საფრანგეთი, გერმანია და სხვ.) შეიძლება ითქვას, რომ დანაშაულის პროვოკაციასთან დაკავშირებული სირთულეები არაერთგვაროვნადაა გადაწყვეტილი, რაც უპირველეს ყოვლისა, თანამონაწილეობის ბუნებისადმი სხვადასხვაგვარი მიდგომით აიხსნება.³⁸⁶

2

საბჭოთა ქვეყნებიდან პირველად საკანონმდებლო დონეზე სპეციალური ნორმა ქრთამის პროვოკაციისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ დაწესდა რსფსრ 1922 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით.³⁸⁷ ქრთამის პროვოკაცია განისაზღვრებოდა როგორც თანამდებობის პირის მიერ წინასწარი შეცნობით მდგომარეობისა და პირობების შექმნა, რომელიც იწვევს ქრთამის შეთავაზებას ქრთამის მიმცემის შემდგომი მხილების მიზნით. ასე რომ, პასუხისმგებლობა გათვალისწინებული იყო მხოლოდ ქრთამის მიმცემის პროვოკაციული საქმიანობისათვის.³⁸⁸ თუმცა, 1926 წლის რსფსრ სისხლის სამართლის კოდექსში ამგვარი ხარვეზი შეივსო კანონმდებლის მიერ (მუხლი 119-ე) და ქრთამის პროვოკაციაში იგულისხმებოდა თანამდებობის პირის მიერ წინასწარი შეცნობით მდგომარეობისა და პირობების შექმნა, რომელიც იწვევს ქრთამის შეთავაზებას ან ალებას ქრთამის მიმცემის ან ამლების შემდგომი მხილების მიზნით.³⁸⁹

3

თუ საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობის განვითარების ისტორიას გადავხედავთ, ცალკე მუხლად დანაშაულის პროვოკაცია საერთოდ არ ყოფილა გათვალისწინებული. საქართველოს სსრ 1928 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე მუხლი ითვალისწინებდა მხოლოდ თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის პროვოკაციის შემადგენლობას.

4

1999 წლის 22 ივლისის საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსმა მისი წინა-

386 თანამონაწილეობისა და დანაშაულის პროვოკაციის შესახებ ზოგადი ინფორმაციის სახით იხ: პრადელი ჟ., შედარებითი სისხლის სამართალი. გამოცემის მეცნიერული რედაქტორი ნინიძე თ., თარგმნა ე. სუმბათაშვილმა, 1999, გვ. 207-213.

387 იხ. Дубоносов Е. С., Провокация взятки либо коммерческого подкупа. Серия «высшая школа», М., 2002, с. 8.

388 იხ. Дубоносов Е. С., Провокация взятки либо коммерческого подкупа. Серия «высшая школа», М., 2002, с. 8.

389 იხ. Дубоносов Е. С., Провокация взятки либо коммерческого подкупа. Серия «высшая школа», М., 2002, с. 8.

მორბედი სისხლის სამართლის კოდექსისგან განსხვავებით უკვე ცალკე ზოგადი შემადგენლობის სახით გაითვალისწინა დანაშაულის პროვოკაცია (სსკ-ის 145-ე მუხლი).

5

უცხო სიტყვათა ლექსიკონში მოცემული განმარტების მიხედვით, პროვოკაცია (ლათ. *Provocatio* გამოწვევა) არის ცალკეული პირების, ორგანიზაციების და სხვათა წაქეზება, ბიძგის მიცემა, რათა ჩაიდინონ მოქმედება, რასაც შეიძლება სავალალო შედეგი მოჰყვეს ან და ეს შეიძლება იყოს დაავადების ხელოვნურად გამოწვევა, რათა დარწმუნდნენ მკურნალობის საბოლოო დასრულებაში.³⁹⁰ პროვოკატორი კი, რომელიც ასევე ლათინური სიტყვაა (*Provocator*), მოლაღატური მიზნით მომქმედს, წამქეზებელს ნიშნავს.³⁹¹

6

II. ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. ამ დანაშაულის ამსრულებელი არის ფიზიკური პირი.

7

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. გარკვეული სპეციფიკურობით გამოირჩევა დანაშაულის პროვოკაციისას დაცული სამართლებრივი სიკეთე. სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება ყოველთვის უნდა გავიგოთ სამართლის ცალკეული დარგის სპეციფიკის გათვალისწინებით, რამეთუ დაცული სამართლებრივი სიკეთე განისაზღვრება თვით ამ დარგის მიზნებითა და რეგულირების საგნით. ზოგიერთ სამართლებრივ სიკეთეთა რაგვარობას, ასევე თვით ხელყოფის საგანი ან თვით დაზარალებულთან დაკავშირებული ღირებულება განსაზღვრავს (მაგალითად, სიცოცხლე, ჯანმრთელობა). თუკი ჯანმრთელობაა დაზიანებული, მაშინ შეუძლებელია დაზიანებული სამართლებრივი სიკეთის გამოსწორებაზე ვისაუბროთ სისხლისსამართლებრივი გაგებით, - ადამიანის გამოჯანმრთელების მიუხედავად, - რადგან სისხლისსამართლებრივად სამართლებრივი სიკეთე დაზიანებულია მაშინ, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის „მატარებლისთვის“ სამართლებრივი სიკეთე, ნებისმიერ დროს, სოციალურ ურთიერთობებში იგივე დატვირთვით ვერ წარმოჩინდება, ვიდრე ეს მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფამდე არსებობდა. სამართლებრივი სიკეთის ასეთი გაგება საშუალებას გვაძლევს ავხსნათ, თუ რატომაა, რომ ზოგჯერ დანაშაულის ჩადენისკენ ბიძგის მიმცემი წამქეზებელია, ზოგჯერ კი - დანაშაულის პროვოკატორი, მისი მიზნის მიუხედავად. მაგალითად, თუკი პირს სურს ვინმეს დააკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა და ეგუება იმას, რომ დაყოლიებული პირი ადამიანის ჯანმრთელობას დააზიანებს, იგი მაინც დაისჯება ჯანმრთელობის დაზიანების წაქეზებისთვის. სულ სხვა ვითარებაა ქურდობისას, თუ პროვოკატორი ნაქურდალი ნივთის უკან დაბრუნებას შეძლებს ან ქრთამის მიცემისას ქრთამის ამღებს გამოავლენს.

390 იხ. **თეზელიშვილი ს. (ბიჭი)**, უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, თბ., 2007, გვ. 403.

391 იხ. **თეზელიშვილი ს. (ბიჭი)**, უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, თბ., 2007, გვ. 403.

ამრიგად, დანაშაულის პროვოკაციისას ვერასოდეს ვერ იქნება დაცული ისეთი სამართლებრივი სიკეთე, რომლის დაზიანება „გამოსწორებას“ არ ექვემდებარება (მაგალითად, სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, სექსობრივი თავისუფლება და ხელშეუხებლობა და სხვ.).

სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი გულისხმობს იმასაც, რომ, ერთი მხრივ, ბრალდებული, როგორც წესი, არ გახდეს სახელმწიფოს მოქმედებების ობიექტი, ხოლო მეორე მხრივ, მატერიალური თანასწორობის არსებობას.³⁹² „სამართლიანი სასამართლოს უფლება მხოლოდ მაშინ დაირღვევა, თუ მოხდება „კონსტიტუციურად ხელშეუვალზე უარის თქმა“. შესაბამისად, კონსტიტუციურსამართლებრივი თვალსაზრისით, დაუშვებელი პროვოკაციის დროს, მხოლოდ უკიდურეს გამოწვევების შემთხვევებში შეიძლება პროცესის შეწყვეტის მოთხოვნა.“³⁹³ ადამიანი ყოველთვის უნდა განიხილებოდეს როგორც მიზანი და არა როგორც საშუალება. დანაშაულის პროვოკაციისას ირღვევა ადამიანის ზოგიერთი კონსტიტუციურსამართლებრივი უფლება და თავისუფლება, ასევე სისხლის სამართლის პროცესის ფუნდამენტური პრინციპები. კერძოდ, დანაშაულის პროვოკაციისას ხდება ადამიანის ნების თავისუფლებაზე ზემოქმედება მოტყუებით, რაც არღვევს პიროვნების ღირსების ხელშეუვალობის პრინციპს (სსსკ-ის მე-4 მუხლის მე-2 ნაწილით), რაც ასევე გარანტირებულია კონსტიტუციით (კონსტიტუციის მე-17 მუხლი); ასევე ირღვევა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის უფლება (სსსკ-ის მე-15 მუხლი), რადგან დანაშაულის პროვოკაციისას დანაშაულის ჩასადენად დაყოლიებული პირი, შეიძლება ითქვას, რომ თვითინკრიმინაციას ახდენს. ამ დროს პროვოკაციის მსხვერპლი საკუთარი მოქმედებით თავიდანვე ამხელს საკუთარ თავს დანაშაულის ჩადენაში. ეს კი, თავის მხრივ, ხელყოფს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას. აქედან გამომდინარე, დანაშაულის პროვოკაცია ხელყოფს **ადამიანის პატივსა და ღირსებას, თვითინკრიმინაციისგან დაცვის პრივილეგიას და სამართლიანი სასამართლოს უფლებას.**

1.3. ქმედება. დანაშაულის პროვოკაციის შემადგენლობის დამაფუძნებელი ქმედება არის სხვისი დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად.

რას ნიშნავს სიტყვა „**სხვისი**“? ნორმის სიტყვა-სიტყვითი განმარტებიდან გამომდინარეობს, რომ დანაშაულის პროვოკაციისას დაყოლიებული პირი ანუ ხელოვნურად მოწყობილი დანაშაულის ამსრულებელი შეიძლება იყოს ნებისმიერი

392 იხ. **ჰაინრიხი ბ.**, სახელმწიფოს მიერ დანაშაულის პროვოცირება, გერმანულ-ქართული ელექტრონული ჟურნალი, ქართულად თარგმნა **ხატია თანდილაშვილმა**, პირველი გამოცემა, 2016 წლის აპრილი, გვ. 25. <http://dgstz.de/storage/documents/9hZ7uvGaAbz57yAJapA5ExtYM2N9bmH4tH-4g2Vw3.pdf> (მოპოვების თარიღი: 21.11.2018).

393 **ჰაინრიხი ბ.**, სახელმწიფოს მიერ დანაშაულის პროვოცირება, გერმანულ-ქართული ელექტრონული ჟურნალი, ქართულად თარგმნა **ხატია თანდილაშვილმა**, პირველი გამოცემა, 2016 წლის აპრილი, გვ. 25. <http://dgstz.de/storage/documents/9hZ7uvGaAbz57yAJapA5ExtYM2N9bmH4tH-4g2Vw3.pdf> (მოპოვების თარიღი: 21.11.2018).

პირი, თუმცა, საკითხავია, რამდენად შეიძლება ამგვარი დებულების მიღება გამონაკლისების გარეშე.

12

1-ლი მაგალითი: ა-ს ჰგონია, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა შეიძლება 13 წლის ადამიანსაც დაეკისროს. იგი დაიყოლიებს ბ-ს ქურდობის ჩასადენად, რათა შემდეგ იგი პოლიციამ დააკავოს და მას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დააკისროს. ბ. ქურდობის განხორციელებისას პოლიციამ დააკავა.

მე-2 მაგალითი: პირი შეცდომას უშვებს პიროვნების ასაკში და ჰგონია, რომ პროვოკაციის მსხვერპლი 14 წელს მიღწეული პირია, თუმცა ეს უკანასკნელი 13 წლისაა და მას დაიყოლიებს ქურდობის ჩასადენად. 13 წლის პირს ქურდობის განხორციელებისას დააკავენ.

1-ლ და მე-2 მაგალითებში პირის შეცდომა გავლენას ვერ მოახდენს კვალიფიკაციაზე და საკითხი უნდა გადაწყდეს ობიექტურად არსებული სიტუაციის მიხედვით. ორივე შემთხვევაში დანაშაულის პროვოკაცია უნდა გამოირიცხოს, რადგან განსახილველი ნორმის დისპოზიცია მიუთითებს, რომ სხვისი დაყოლიება ხდება **დანაშაულის ჩასადენად მისი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მიცემის მიზნით**. ეს კი იმას ნიშნავს, რომ დაყოლიებული პირი შერაცხადი უნდა იყოს ანუ „სხვა“ ის პირია, ვისაც დანაშაულის ჩადენა შეუძლია, რასაც შეიძლება მოჰყვეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა. მოცემულ მაგალითში დამყოლიებელი იქნება არა დანაშაულის პროვოკატორი, არამედ შუალობითი ამსრულებელი. ანალოგიურად უნდა შეფასდეს ფსიქიკურად შეურაცხის დაყოლიების შემთხვევა.

13

ახლა უნდა გაირკვეს რა იგულისხმება სიტყვა **„დაყოლიებაში“**. *უპირველეს ყოვლისა*, უნდა აღინიშნოს, რომ დაყოლიება მოიცავს ორ მხარეს: დამყოლიებელს და დაყოლიებულს. როგორც წესი, დაყოლიებას, ახასიათებს შემდეგი **ქრონოლოგიური** თანმიმდევრობა: როგორც წესი, დაყოლიებულს არ უნდა ჰქონდეს დამყოლიებლის პროვოკაციულ ნინადადებამდე იმ დანაშაულის ჩადენის განზრახვა, რომელიც პროვოკატორის მიერ არის შეთავაზებული ან დაყოლიებულს განზრახული დანაშაულის ისეთი „სცენარით“ განხორციელება არ უნდა სურდეს, რომელიც პროვოკატორის მიერ არის შეთავაზებული. ეს უკანასკნელი შეიძლება რჩევა-დარიგებაც იყოს, რაც უკავშირდება დანაშაულის გაადვილებას, მისი ჩადენის ხერხს, საშუალებას ან დროს.³⁹⁴ სწორედ ამიტომ ტერმინი „დაყოლიება“

394 ადრინდელ ნაშრომში გამოთქმული მქონდა მოსაზრება, რომ დანაშაულის ხელშეწყობაც (დახმარება) პროვოკაციული მიზნით კანონმდებელმა დასჯადად უნდა გამოაცხადოს პროვოკაციის შემადგენლობაში ცვლილების შეტანის გზით, რადგან ამით უფრო ნათელი გახდება დანაშაულის პროვოკაციის ნამდვილი არსი. ამის შემდეგ სსკ-ს 145-ე მუხლის დისპოზიცია ასე წაიკითხება: **„დანაშაულის პროვოკაცია, ესე იგი სხვისი დაყოლიება ან ხელშეწყობა დანაშაულის ჩასადენად მისი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაში მისაცემად.“** რასაკვირველია, ამ დროს დამხმარეს არ უნდა სურდეს სამართლებრივი სიკეთის გამოუსწორებელი დაზიანება. იხ. **დვალიძე ი.**, „სულიერი გახრწნის“ პრობლემა სისხლის სამართალში, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის პროცესის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომები, თბ., 2011, გვ. 33-34.

პროვოკაციისას, გარკვეულწილად, სხვა ელფერის მატარებელია, ვიდრე ეს გვაქვს დანაშაულის წამქეზებლობისას. მსგავსი მოსაზრებაა გამოთქმულია ბერნდ ჰაინრიხის მიერაც: „B. ჩაერთო არა უკვე ჩადენილი დანაშაულის გამოძიების პროცესში, არამედ, მას, როგორც „აგენტ-პროვოკატორს“ დაევალა, პოლიციის კონტროლის ქვეშ გამოეწვია დანაშაული, რათა შემდეგ შესაძლებელი გამხდარიყო ბრალდებულის დაკავება და მის წინააღმდეგ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება. დანაშაულში აგენტ-პროვოკატორის ამგვარი მონაწილეობა უბრალო მონაწილეობისგან იმით განსხვავდება, რომ ამ შემთხვევაში დანაშაულის მთავარ შემსრულებელს თავდაპირველად დანაშაულის ჩადენის მზაობას უღვიძებენ ან სულაც უძლიერებენ, როგორც A-სთან მიმართებაში მოხდა.“³⁹⁵ მაშასადამე, ამ მაგალითში მითითებულია, რომ პროვოკატორი ან დანაშაულბრივ განზრახვას უღვიძებს ან უკვე არსებულს უძლიერებს.

14

მეორე, დაყოლიებისას უნდა შედგეს **კომუნიკაცია** დამყოლიებელსა და დაყოლიებულს შორის, რაც იმას ნიშნავს, რომ დამყოლიებელმა (პროვოკატორმა) კონკრეტული პირის ფსიქიკაზე უნდა იმოქმედოს კონკრეტული ქმედების განსახორციელებლად, მათ შორის, ორმხრივი კომუნიკაცია უნდა შედგეს. ცალმხრივი კომუნიკაცია „დაყოლიებას“ ვერ დააფუძნებს.

15

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთმულია მოსაზრება, რომ დანაშაულის ჩასადენად პირობების შექმნაც უნდა ჩაითვალოს დანაშაულის პროვოკაციად (მაგალითად, პოლიციელი რკინიგზის სადგურზე ჩანთას დადებს და უყურებს თუ ვინმე აიღებს მას).³⁹⁶ საწინააღმდეგო მოსაზრებაა გამოთქმული სისხლის სამართლის კომენტარებში. ეს უკანასკნელი აზრი მართებულად უნდა ჩაითვალოს, რადგან პირობების შექმნისას ადგილი არა აქვს დაყოლიებას, რომელიც დანაშაულის პროვოკაციის შემადგენლობის აუცილებელი ობიექტური ნიშანია. ის მსჯელობა თითქოს „დაყოლიება“ შეიძლება ფარულადაც შეიძლება განხორციელდეს,³⁹⁷ ეწინააღმდეგება „დაყოლიების“ არსს. სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში

395 **ჰაინრიხი ბ.**, სახელმწიფოს მიერ დანაშაულის პროვოცირება, გერმანულ-ქართული ელექტრონული ჟურნალი, ქართულად თარგმნა **ხატია თანდილაშვილმა**, პირველი გამოცემა, 2016 წლის აპრილი, გვ. 3. <http://dgstz.de/storage/documents/9hZ7uvGaAbz57yAJapA5ExtYM2N9bm-H4tH4g2Vw3.pdf> (მოპოვების თარიღი: 21.11.2018).

396 იხ.: **გამყრელიძე ო.**, მოტყუების გზით სხვისი დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად, თეუსუ სამეცნიერო შრომების კრებული, მიძღვნილი გურამ თავართქილაძის დაბადების 60 წლისადმი, თბ., 2007, გვ. 186; **ებრაღიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 125-126. მსგავსი მოსაზრება მეც მქონდა გამოთქმული. იხ. **დვალაძე ი.**, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციას და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, გვ.124. თუმცა ეს აზრი შემდგომ სამეცნიერო ნაშრომში გავაკრიტიკე. მსგავს საკითხებზე დანვრილებით იხ. **დვალაძე ი.**, „სულიერი გახრწნის“ პრობლემა სისხლის სამართალში, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის პროცესის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომები, თბ., 2011, გვ. 33.

397 იხ. **ებრაღიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 126. დანაშაულის პროვოკაციის შესახებ ანალოგიური შინაარსის კომენტარი შეგიძლიათ იხილოთ: **ებრაღიძე თ.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ.**, **ებრაღიძე თ.**, **მამულაშვილი გ.**, **ფუტყარაძე ე.**, **ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 216-243.

გამოთმულია მოსაზრება, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში მხოლოდ წინადადების მიცემა ვერ ჩაითვლება პროვოკაციად, თუ საქმე ეხება მოხელეს ან პირს, რომელსაც სამსახურებრივად ევალება ნორმატიული აქტების დაცვა.³⁹⁸ „მაგალითად, მოქალაქემ წინადადება შესთავაზა მოხელეს, თუ მიიღებდა მას სამუშაოზე, მისცემდა ქრთამს (ამ მოქალაქის მიზანი იყო მოხელის პასუხისმგებლობაში მიცემა).“³⁹⁹ ამ აზრს მართებულად არ ეთანხმება თ. ებრალიძე, რომელიც აღნიშნავს, რომ დაყოლიება არ გულისხმობს მაინცდა მაინც ხანგრძლივ, აქტიურ ზემოქმედებას პირის ფსიქიკაზე. დაყოლიება ნიშნავს პირისათვის დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილების აღძვრას, რაც შეიძლება მოხდეს უბრალო წინადადების მიცემითაც, ჩაიდინოს დანაშაული.⁴⁰⁰ ასევე ნათელი არაა მსჯელობა, რომლის მიხედვითაც, თუკი მოხელე პროვოკაციისას ქრთამად შეთავაზებულ ფულს აიღებს ან ცდუნებას გაუძღვება და არ აიღებს ფულს, ორივე შემთხვევაში გვაქვს სსკ-ის 145-ე მუხლი.⁴⁰¹ აქ უნდა დაკონკრეტდეს, რომ თუ რომელ შემთხვევაშია დამთავრებული დანაშაულის პროვოკაცია და როდის აღნიშნული დანაშაულის მცდელობა. თუ მოხელე პროვოკაციას არ წამოეგება, მაშინ დანაშაულის პროვოკაციის მცდელობას აქვს ადგილი, რადგან დაყოლიება ვერ განხორციელდა, ხოლო თუკი აიღებს შეთავაზებულ ფულს ან დაიყოლიების მის აღებაზე, მაშინ ადგილი აქვს დამთავრებულ დანაშაულის პროვოკაციას.

16

წამქეზებელთან მიმართებით დაყოლიების განმარტების ძირითადი დებულებანი, მისაღებია დანაშაულის პროვოკაციის შემთხვევაშიც. კერძოდ, სწორად უნდა ჩაითვალოს მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, ყოველგვარი აშკარა **გონებრივი კონტაქტის** გზით **ნებაზე ზეგავლენის მოხდენით ქმედების ჩადენისკენ მასტიმულირებელი სიტუაციის** ყოველგვარი გამოწვევა საკმარისი არაა (მაგალითად, მხოლოდ წერილის მიწერა ან ინფორმაციის სხვაგვარი მიწოდება, რაც არ იყო მიმართული პირის დაყოლიებაზე, თუმცა ამან გამოიწვია პირის დანაშაულერივი ქცევა.⁴⁰² მაშასადამე, „წამქეზებლობისთვის დამფუძნებელია წამქეზებელსა და ნაქეზებულს შორის ინტელექტუალური **კონტაქტი (კომუნიკაციის თეორია)**.“⁴⁰³

17

მესამე, დანაშაულის ჩასადენად დაყოლიება ნიშნავს არა შეთანხმებას დაუკონკრეტებელ დანაშაულზე, არამედ **კონკრეტულ დანაშაულზე**. მაგალითად, დაყოლიება არ იქნება, თუკი ა. ბ.-ს დაიყოლიებს ჩაიდინოს, რაიმე დანაშაული. ამგვარი კონტაქტი უნდა მოიცავდეს ე.წ. წამქეზებლის ორმაგ განზრახვას, რაც იმას ნიშნავს, რომ წამქეზებლის განზრახვა მიმართული უნდა იყოს, რო-

398 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 337.

399 **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 337.

400 **ებრალიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 123.

401 იხ. **ებრალიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 130.

402 იხ. **Wessels J., Beulke W., Satzger H.**, Strafrecht Allgemeiner Teil, Auflage 43, 2013, S. 224.

403 **მჭედლიშვილი-შედრიხი ქ.**, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ., 2011, გვ. 219.

გორც კონკრეტული ამსრულებლის ნებაზე ზემოქმედებისკენ, ისე კონკრეტული დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენისა და დამთავრებისკენ.⁴⁰⁴ ანალოგიური დებულებები მისაღებია დანაშაულის პროვოკატორის განზრახვასთან მიმართებით, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ დანაშაულის დასრულების ნება ზოგიერთი დანაშაულის მიმართ უნდა გამოირიცხოს. რადიკალურად განსხვავებული ვითარებაა, როდესაც პირს გადაწყვეტილი აქვს კონკრეტული დანაშაულის ჩადენა, თუმცა **თვისებრივად სხვა დანაშაულზე ან თვისებრივად იგივე, მაგრამ სხვა დანაშაულზე** მოხდება დაყოლიება.

18

მე-4 მაგალითი: ა-ს სურს ქურდობის ჩადენა. ბ. მას პარალელურად დაიყოლიებს დოკუმენტების გაყალბებაზე, რათა მას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისროს.

მე-5 მაგალითი: ა-ს განზრახული აქვს ბ-ს ბინიდან ფარულად გამოიტანოს ძვირფასი ნივთები და მიისაკუთროს. გ-მ გადააფიქრებინა ბ-ს აღნიშნული ქურდობის ჩადენა, თუმცა დაიყოლია დ-ს ბინაში შეღწევით ქურდობაზე, რადგან ამ დანაშაულში მისი მხილება და მისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება უფრო გაუადვილდება.

ამ უკანასკნელ მაგალითებში დანაშაულის პროვოკაცია სახეზეა.

19

მეოთხე, დაყოლიება ყოველთვის ხდება **განზრახ** დანაშაულზე. თუმცა აქ გასარკვევია, შეიძლება თუ არა ნებისმიერ განზრახ დანაშაულზე დაყოლიება და ყოველთვის შეიძლება თუ არა დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე დაყოლიება. გასარკვევია, იმ დანაშაულებთან პროვოკაციის შესაძლებლობა, რომელთა **მომზადება არ იწვევს** სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. თუკი პროვოკატორს სურს მხოლოდ დანაშაულის მომზადება და მისი შემდგომი გაგრძელება არ სურს, დანაშაულის პროვოკაცია უნდა გამოირიცხოს, რადგან დაყოლიებული პირის ქმედება არ იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, მაშინ პროვოკატორის ქმედება უნდა გადანყდეს ე.წ. „მოჩვენებითი დანაშაულის“ თაობაზე დაშვებული შეცდომის მიხედვით და დანაშაულის პროვოკაციაც უნდა გამოირიცხოს.

20

რადიკალურად განსხვავებული ვითარება იქნება, როდესაც პირს სურს დაყოლიებული პირის მოქმედება **გასცდეს მოსამზადებელ სტადიას**, მაგრამ პროვოკაციის მსხვერპლის მოქმედება აღკვეთილი იქნება იმ ნაკლებად მძიმე დანაშაულის მომზადების სტადიაზე, რომელიც არ იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. კითხვა ასე უნდა დაისვას: რამდენად მართებული იქნება, მაგალითად, თუ ქურდობის მარტივი შემადგენლობის განხორციელება მომზადების სტადიაზე იქნა აღკვეთილი და ქურდობის ამსრულებელი გათავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, ხოლო პროვოკატორი დაისჯება? უდავოა, რომ ქურდობის მომზადების განმახორციელებელი უნდა გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან. ასეთ ვითარებაში, დანაშაულის პროვოკაციის შემადგენლობა დასრულებულია. თუნდაც ის

404 იხ. **Wessels J., Beulke W., Satzger H.**, Strafrecht Allgemeiner Teil, Auflage 43, 2013, S. 226.

ფაქტი, რომ პროვოკატორს განზრახული ჰქონდა ქურდობის განმახორციელების საქმიანობის აღკვეთა მომზადების სტადიაზე, სურათი მაინც არ იცვლება, რადგან დანაშაულის ჩადენაზე დაყოლიება ეს იმას ნიშნავს, რომ პროვოკატორი პირს იყოლიებს იმ ქმედების ჩასადენად, რომელიც პროვოკაციის მსხვერპლის წარმოდგენით ბოლომდე უნდა განხორციელდეს და ეს უკვე იმას ნიშნავს, რომ მისი „სულიერი გახრწნა“ მოხდა ანუ ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთე დაზიანებულია.⁴⁰⁵

21

სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში გვხვდება ისეთი დელიქტებიც, რომელიც **ფაქტობრივად წამქეზებლურ** საქმიანობას, როგორც **ამსრულებლის** მოქმედებას სჯის. მაგალითად, სსკ-ის 272-ე მუხლით დასჯადაა გამოცხადებული ნარკოტიკული საშუალების, მისი ანალოგის, ფსიქოტროპული ნივთიერების, მისი ანალოგის მოხმარებაზე დაყოლიება. იურიდიულ ლიტერატურაში მითითებულია, რომ „აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობა დამთავრებულია არა დაყოლიებისკენ მიმართული ქმედების ჩადენისას ან მაშინ, როცა დაზარალებულს გაუჩნდა სურვილი ამ ნივთიერების მიღებისა, არამედ, როცა დაზარალებული დაჰყვება ამ დანაშაულის სუბიექტის ნებას და მიიღებს ნარკოტიკულ საშუალებას, მის ანალოგს, ფსიქოტროპულ ნივთიერებას ან მის ანალოგს, ამასთან არა აქვს მნიშვნელობა, თუ რამდენჯერ მიიღებს პირი ამ ნივთიერებას.“⁴⁰⁶ აღნიშნული ნორმით დაცული სამართლებრივი სიკეთის ბუნებიდან გამომდინარე, დანაშაულის პროვოკაცია აქ გამორიცხულია, რადგან თუ პირი აღნიშნულ ნივთიერებას მოიხმარს სამართლებრივი სიკეთე იმგვარადაა დაზიანებული, რომ მისი გამოსწორება შეუძლებელია.

22

საინტერესოა თუ როგორ უნდა შეფასდეს ქმედება, როდესაც პროვოკატორს შეცდომაში შეჰყავს პირი და თავისსვე „განკარგულებაში“ მყოფ სამართლებრივი სიკეთეს დაზიანებინებს, თუმცა ამის შესახებ დაყოლიებულმა პირმა არაფერი იცის და ჰგონია, რომ დანაშაულს ახორციელებს.

23

მე-6 მაგალითი: ა. შეაცდენს პირს და საკუთარი სახლიდან ნივთებს გამოატანინებს, რათა მას სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისროს, თუმცა ამის შესახებ დაყოლიებულმა პირმა არაფერი იცოდა და სჯერადა, რომ ქურდობა განახორციელა.

24

უპირველეს ყოვლისა, გასარკვევია: არის თუ არა პროვოკაციის მსხვერპლის მიერ დამთავრებული ქურდობა განხორციელებული? რამდენად მართებულია მან პასუხი აგოს იმ სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებისთვის, რომლის დაზიანებაზეც ობიექტურად დაზარალებულის თანხმობა არსებობს და ეს სამართლებრივი ⁴⁰⁵ შეად. **დვალისძე ი.**, „სულიერი გახრწნის“ პრობლემა სისხლის სამართალში, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის პროცესის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომები, თბ., 2011, გვ. 32-33.

⁴⁰⁶ **ლევკეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი II, 2017, გვ. 115-116.

სიკეთე ადამიანის თავისუფალი განკარგვის სფეროშია? თუ გამოვალთ იქიდან, რომ პირის მოქმედებას ობიექტურად არ შეეძლო პროვოკატორის სამართლით დაცული სიკეთე დაეზიანებინა, მან მხოლოდ **დანაშაულის მცდელობისთვის** უნდა აგოს პასუხი. ვინაიდან პირმა დასჯადი ქურდობა განახორციელა, რადგან ქურდობის მცდელობა დასჯადია, მაშინ ეს იმის თქმის საშუალებასაც გვაძლევს, რომ „ხაფანგის დამგებმა“ დანაშაულის პროვოკაციისთვის უნდა აგოს პასუხი.

25

ერთობ საინტერესოა საკითხი, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც ადამიანს დანაშაულის ჩასადენად გადაწყვეტილება მიღებული აქვს, მაგრამ პირს სურს, რომ ეს ადამიანი უფრო მკაცრად დაისაჯოს და ამისთვის იგივე დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობის ჩადენისკენ უბიძგებს. ამგვარი ქმედება იგივე სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებისკენაა მიმართული, მაგრამ რამდენადაც სხვა ქმედების შემადგენლობის განხორციელება ხდება, ამდენად სრული უფლება გვაქვს პირის მოქმედება დანაშაულის პროვოკაციად მივიჩნიოთ. რასაკვირველია, თუ პროვოკატორის მოქმედებას სამართლებრივი სიკეთის გამოუსწორებელი დაზიანება არ მოჰყვება.

26

თუკი პირს გადაწყვეტილი აქვს კვალიფიციური შემადგენლობის განხორციელება, მაგრამ პროვოკატორი დაყოლიებულს ძირითად შემადგენლობას ჩაადენინებს, დანაშაულის პროვოკაციისთვის დასჯადობა უნდა გამოირიცხოს რისკის შემცირების გამო. ამასთან, გარკვეულ პირობებში, თუკი დადგინდება, რომ პირს კვალიფიციური შემადგენლობის განხორციელების გადაწყვეტილება არა აქვს საბოლოოდ ჩამოყალიბებულ და პროვოკატორის სიტყვა გადამწყვეტ როლის ითამაშებს ძირითადი შემადგენლობის განსახორციელებლად, მაშინ შესაძლებელია დანაშაულის პროვოკაციაზე ვისაუბროთ.

27

მეხუთე, საკითხავია, დანაშაულის ჩასადენად დაყოლიება ნიშნავს მხოლოდ იმას, რომ დანაშაული მხოლოდ პროვოკაციის მსხვერპლმა ჩაიდინოს **უშუალოდ**, თუ აქ მოიაზრება ისეთი შემთხვევა, როდესაც თვით პროვოკატორიც მასთან ერთად ჩადის დანაშაულს. დანაშაულის პროვოკაციის მსხვერპლის მიერ ჩადენილ დანაშაულში თვით პროვოკატორის მხრიდან თანამსრულებლობისას დანაშაულის პროვოკაციისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ უნდა გამოირიცხოს. მაშასადამე, დანაშაულის პროვოკაციისას პროვოკატორმა შესაძლებელია როგორც **თანამსრულებელმა** მონაწილეობა მიიღოს მის მიერ ხელოვნურად გამოწვეულ დანაშაულში.

28

მეექვსე, დანაშაულის ჩასადენად დაყოლიება არ ნიშნავს მხოლოდ იმას, რომ პროვოკაციის მსხვერპლი მაინცდა მაინც დანაშაულის ამსრულებლად უნდა მოგვევლინოს. სავსებით შესაძლებელია, რომ დანაშაულის პროვოკაციისას მსხვერპლი თანამონაწილედ მოგვევლინოს. მაგალითად, პროვოკაციის მსხვერპლი აღმოჩნდა ნამქეზებლის როლში.

29

სისხლის სამართლის კოდექსის 24-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით: „ნამქეზებელია ის, ვინც დაიყოლია სხვა პირი განზრახი დანაშაულის ჩასადენად.“ ამ კონკრეტულ შემთხვევაში საკითხის ღრმა კვლევისათვის აუცილებელია გამოვიყენოთ შედარებითი კვლევის მეთოდი, რაც, უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს ორ მოვლენას შორის მსგავსების, ხოლო მეორე საფეხურზე განსხვავების დადგენას.

30

პირველი, აგენტ-პროვოკატორის, ისევე როგორც ნამქეზებლის მოქმედება, ობიექტური მხრივ, გამოიხატება **სხვა პირის დაყოლიებაში დანაშაულის ჩასადენად**.

31

მეორე, მსგავსება აგენტ-პროვოკატორსა და ნამქეზებელს შორის ისაა, რომ **ორივე მათგანი შერაცხადი** უნდა იყოს.

32

მესამე, აგენტ-პროვოკატორიც და ნამქეზებელიც **იყოლიებენ შერაცხადს**, რადგან თუ შეურაცხის დაყოლიება ხდება ადგილი ექნება შუალობით ამსრულებლობას.

33

მეოთხე, აგენტ-პროვოკატორიც და ნამქეზებელიც შერაცხად პირს **უბიძგებენ პირდაპირი განზრახვით ჩასადენი დანაშაულისაკენ**. მართალია, სსკ-ის 145-ე მუხლი ნამქეზებლის განსაზღვრებისაგან განსხვავებით არ შეიცავს მითითებას განზრახი თუ გაუფრთხილებლობითი დანაშაულისათვის ხდება დაყოლიება, მაგრამ შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ ისეთი სიტუაცია, როდესაც პირის დაყოლიება ხდება არაპირდაპირი განზრახვით ან გაუფრთხილებლობით ჩასადენი დანაშაულისათვის. ამასთან, თუ აგენტ-პროვოკატორი ან ნამქეზებელი შეაცდენს პირს და იგი გაუფრთხილებლობით დანაშაულს ჩაიდეს, მაშინ საქმე გვექნება შუალობით ამსრულებლობასთან.

34

მეხუთე, არც აგენტ-პროვოკატორად და არც ნამქეზებლად პირის ცნობისათვის **მნიშვნელობა არა აქვს დანაშაულის მოტივს**.

35

მსგავსი ნიშნების დადგენის შემდეგ აუცილებელია გაირკვეს მათი განმასხვავებელი ნიშნებიც.

36

უპირველეს ყოვლისა, აგენტ-პროვოკატორსა და ნამქეზებელს განასხვავებს მათი **საბოლოო სამოქმედო მიზანი**.⁴⁰⁷ ნამქეზებლის საბოლოო მიზანი ყოველთვის ემთხვევა ამსრულებლისა და სხვა თანამონაწილეების მიზანს; დანაშაულის პროვოკატორი სწორედ იმიტომ არ მიიჩნევა მის მიერ დაყოლიებული პირის ნამქეზე-
⁴⁰⁷ ადრინდელ ნაშრომში სიტყვა „საბოლოო“ არ მქონდა მითითებული, რომლის მითითება აუცილებელია. იხ. **დვალაძე ი.**, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციას და სისხლისამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, გვ. 121.

ბლად, რომ მათ სხვადასხვა საბოლოო მიზანი გააჩნიათ: - პროვოკატორის მიზანი ყოველთვის დაყოლიებულის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში მიცემაა, რომელიც ხელოვნურად გამოწვეული დანაშაულის ამსრულებლისთვის **უცნობი მიზანია**. მაშასადამე, პროვოკატორისთვის მასსა და დაყოლიებულს შორის შეთანხმებული მიზანი, „პროვოკაციის მახეში“ გაბმული პირისთვის **უცნობი მიზნის მიღწევის საშუალებაა**. მართებულად მიუთითებს ო. გამყრელიძე, რომ „ნამქებების მოქმედება მაშინ იქნება მიმართული ამსრულებლის პიროვნების წინააღმდეგ, როცა ნამქება ხდება პროვოკაციული მიზნით, როცა ამსრულებელმა არ იცის, რომ მას აქეზებენ იმისათვის, რათა დანაშაულის ჩადენის მომენტში შეიპყრონ და დასაჯონ.“⁴⁰⁸

37

მაშასადამე, აგენტ-პროვოკატორი იმიტომ არაა ნამქებებელი, რომ მას ამსრულებლისა და თანამონაწილეებისათვის უცნობი, განსხვავებული საბოლოო მიზანი ამოძრავებს. მიზანზე დაკვირვება კი სულ სხვა სურათს ქმნის: **ჯერ ერთი**, პროვოკატორი სსკ-ის 145-ე მუხლში მოხსენიებული მიზნის გამო დამოუკიდებელი დანაშაულის უშუალო ამსრულებლად გვევლინება, რაც საშუალებას გვაძლევს ვთქვათ, რომ ნამქებებისაგან განსხვავებით აგენტ-პროვოკატორი დანაშაულის შემადგენლობას უშუალოდ ასრულებს; **მეორე**, ცნობილია, რომ ხშირად მიზანი დანაშაულის ობიექტს ავლენს, რის გამოც ნამქებებელი იგივე სამართლებრივ სიკეთეს ხელყოფს, რასაც ამსრულებელი და სხვა თანამონაწილე, ხოლო პროვოკატორი ყოველთვის ხელყოფს ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებთან დაკავშირებულ სამართლებრივ სიკეთეს.

38

ჩვენთვის მიუღებელია საბჭოთა სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში გამოთქმული აზრი, რომლის თანახმადაც, პროვოკატორი ნამქებების განსაკუთრებულ სახედ განიხილება მისი მოქმედების მიზნის მიუხედავად. მართალია, საბჭოთა სისხლის სამართლის კოდექსები საშუალებას არ იძლეოდა პროვოკაციული მოქმედება დამოუკიდებელ დანაშაულად მიჩნეულიყო, მაგრამ კანონმდებლობის ამ ნაკლზე მეცნიერებაშიც არ მიუთითებდნენ. გავრცელებულ დებულებად ითვლებოდა, რომ „ყოველგვარი დაყოლიება დანაშაულის ჩადენისათვის შემდგომში იმ პირის მხილების მიზნით, რომელსაც პროვოკაცია მოუწყვეს, განიხილება თანამონაწილეობად და გამოიწვევს პასუხისმგებლობას თანამონაწილეობის წესების მიხედვით. ამ თვალსაზრისზე იყო როგორც საბჭოთა მეცნიერ-კრიმინალისტთა უმრავლესობა, ისე სასამართლო პრაქტიკა.“⁴⁰⁹

39

მეორე განმასხვავებელი ნიშანი ამ ორ ფიგურას შორის **დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღებაში** უნდა ვეძებოთ. რამდენადაც დანაშაულის პროვოკაცია

408 **გამყრელიძე ო.**, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბ., 1989, გვ. 14.

409 **მაყაშვილი ვ., ტყეშელიაძე გ.**, პასუხისმგებლობა მექრთამეობისათვის, თბ., 1964, გვ. 211 ასევე იხ.: **Траинин А. Н.**, Учение о соучастии, М., 1941, с. 103; **Гришаев П. И., Кригер Г.А.**, Соучастие советскому уголовному праву, М., 1959, с. 148-149; **Шаргородский М.Д. (Ред.), Беляев Н.А. (Ред.)**, Советское уголовное право, часть общая, кол. авт., Л., 1968, с. 619.

ფორმალური დანაშაულია, ამდენად წამქეზებელთან შედარებით აგენტ-პროვოკატორისათვის დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება მნიშვნელოვნად შეზღუდულია: წამქეზებელს სრული იურიდიული უფლება აქვს დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელი აიღოს მას შემდეგ, როდესაც მან დანაშაულის ჩასადენად სხვა დაიყოლია, ჯერ კიდევ არ განხორციელებულა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული ყველა ნიშანი და შეგუიანებულ ადამიანს ნებაყოფლობით და საბოლოოდ გადაარწმუნებს დანაშაულის ჩადენისაგან. ანალოგიურ სიტუაციაში ამგვარი შესაძლებლობა აგენტ-პროვოკატორს საერთოდ არ გააჩნია, რამეთუ სხვისი დაყოლიებისა და დაყოლიებულის მიერ დანაშაულის მომზადების-თანავე დანაშაულის პროვოკაცია დამთავრებულ დანაშაულად ითვლება.

40

2.სუბიექტური შემადგელობა. 2.1. განზრახვა. დანაშაულის პროვოკაცია პირდაპირი განზრახვით ჩასადენი დანაშაულია, რაზეც, ერთი მხრივ, თვით ტერმინ პროვოკაციის ეტიმოლოგიური წარმომავლობა მეტყველებს, ხოლო, მეორე მხრივ, თვით კანონმდებელი უსვამს ხაზს სპეციალურ მიზანს.

41

2.2. მიზანი. პროვოკატორის მიზანი პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხის-გებაში მიცემაა.

42

დანაშაულის პროვოკაციისას სუბიექტური შემადგელობის ბუნება საკმაოდ რთული შინაარსით გამოირჩევა. საკითხის ნათლსაყოფად აუცილებელია თეზისებად წარმოჩინდეს დანაშაულის პროვოკაციისას განზრახვის ბუნება:

43

პირველი, პროვოკატორს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ დაყოლიებული პირი **შერაცხადია**. თუ პირს გაცნობიერებული აქვს მსხვერპლის რეალურად არსებული შეურაცხაობა, მაშინ დანაშაულის პროვოკაცია გამოირიცხება და დანაშაულის შუალობითი ამსრულებლობა იქნება. როგორც ზემოთ აღინიშნა, დაყოლიებული პირის შერაცხაობისა და მისი სისხლისსამართლებრივი პასუხის-მგებლობის შესახებ დაშვებული შეცდომისას, საკითხი უნდა გადაწყდეს ობიექტურად არსებული ვითარების მიხედვით და არა პირის წარმოდგენის მიხედვით.

44

მეორე, ერთ-ერთი საკამათო საკითხია, სურს თუ არა პროვოკატორს ხელოვნურად გამოწვეული დანაშაულის **ბოლომდე მიყვანა** ანუ დაცული სამართლებრივი სიკეთის **დაზიანება** უნდა იყოს თუ არა პროვოკატორის განზრახვით მოცული, თუ უნდა მოხდეს დიფერენცირებული მიდგომა სხვადასხვა დანაშაულების მიმართ.

45

აგენტ-პროვოკატორის საკითხს უყურადღებოდ არ ტოვებს რევოლუციამდელი რუსეთის ერთ-ერთი უდიდესი კრიმინალისტი ნ. ტაგანცევი, რომელიც იხილავს, წამქეზებლის ქცევის მოტივებსა და საფუძვლებს, ეხება ისეთ სიტუაციას, როდესაც წამქეზებელი პირადი სურვილებით არ მოქმედებს.⁴¹⁰ ამასთან დაკავშირე-

410 იხ. Таганцев Н. С., Русское уголовное право. Часть общая, том I, (полное переиздание), Тула, 2001,

ბით იგი სვამს საკითხს: „იქნება თუ არა წამქეზებელი ის, ვინც დანაშაულისაკენ აგულიანებდა სხვას მისი მართლმსაჯულებისათვის გადაცემისა და პასუხისმგებლობის დაკისრების მიზნით?... ასეთი წამქეზებლები შეიძლება იყვნენ როგორც კერძო პირები, ასევე, უმეტესწილად, ამ როლში გვევლინებიან საპოლიციო ხელისუფლების უმცროსი აგენტები, გამომძიებლები, რომლებიც ასრულებენ ე.წ. agents provokateurs (Lockspitzel) როლს.“⁴¹¹ შეიძლება თუ არა ამ პირების მიმართ გამოვიყენოთ წამქეზებლის ცნება, რა თქმა უნდა, ამისათვის ყველა საერთო პირობის არსებობისას?⁴¹²

46

ნ. ტაგანცევი კატეგორიულად მოითხოვს აგენტ-პროვოკატორის დასჯას წამქეზებლის სახით: – „უპირველეს ყოვლისა, უეჭველია, რომ ერთმა მხოლოდ წამქეზებულის კანონიერ პასუხისმგებაში მიცემის სურვილმა არ შეიძლება გამორიცხოს წამქეზებლის დასჯადობა. თუ ვინმემ შეაგულიანა, დაუშვათ, საკუთარი ძმა მკვლელობისათვის, რათა შემდეგ დააბეზლოს და ისარგებლოს მისი ქონებით, რომელსაც უფლებები ჩამოართვეს, ან როგორც გლაზერს მოჰყავს მაგალითი, იმისათვის, რომ ისარგებლოს მისი დაკავებით და მოხიბლოს მისი ცოლი ან ქალიშვილი, რა თქმა უნდა, ასეთი პირი არამარტო უზნეოდ მოქმედია, არამედ სისხლისსამართლებრივად დასჯადი წამქეზებელია.“⁴¹³

47

ნ. ტაგანცევის ციტირებული აზრის საფუძვლიანობა, ბუნებრივია, არავითარ ეჭვს არ იწვევს, რამდენადაც მოყვანილ მაგალითებში წამქეზებლის მოქმედებები ვერავითარ გამართლებას ვერ ჰპოვებს. თუკი სამართალი უშვებს დანაშაულებრივი სიტუაციის ხელოვნურად გამოწვევას, ეს ნაკარნახევი უნდა იყოს არამარტო დამნაშავის მართლმსაჯულებისათვის გადაცემის განზრახვით, არამედ შექმნილი ვითარების უკიდურესობით ანუ დანაშაულში ეჭვმიტანილის სხვაგვარად დაკავების შეუძლებლობით. ნ. ტაგანცევის ნააზრევით აშკარაა, რომ აგენტ-პროვოკატორის მოქმედება ყოველთვის უნდა განიხილებოდეს როგორც დანაშაულის წაქეზება. ანალოგიურ მოსაზრებას იზიარებს თ. წერეთელიც.⁴¹⁴

48

თ. ებრალიძე ავითარებს მოსაზრებას, რომ პროვოკატორს განზრახული არა აქვს მის მიერ ხელოვნურად გამოწვეული დანაშაულის ბოლომდე მიყვანის მიზანი.⁴¹⁵ ეს მოსაზრება ყველა დანაშაულთან მიმართებით არ უნდა იყოს მართებული, რადგან პროვოკაციისას სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების თავიდან აცილებასა და დანაშაულის ბოლომდე მიუყვანლობაზე მხოლოდ მაშინ შეიძლება ვისაუბროთ, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის გამოუსწორებელ დაზიანებაზეა საუბარი.

ს. 595.

411 იხ. **Таганцев Н. С.**, Русское уголовное право. Часть общая, том I, (полное переиздание), Тула, 2001, с. 595.

412 **Таганцев Н. С.**, Русское уголовное право. Часть общая, том I, (полное переиздание), Тула, 2001, с. 595.

413 იქვე, გვ. 595.

414 იხ. **წერეთელი თ.**, თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბ., 1965, გვ. 163-169.

415 იხ. **ებრალიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 135. ანალოგიური აზრი იხ.: **ჯიშკარიანი ზ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 223.

დანაშაულის პროვოცირებასთან დაკავშირებული პრობლემის გადაჭრას გერმანულ სისხლისსამართლებრივ დოქტრინაში ჩამოყალიბებული თეორიები სხვადასხვაგვარად ცდილობენ:

50

„სამართლებრივი სიკეთის საფრთხეში ჩაგდების ზღვრის თეორიის (Die Theorie der Rechtsgutsgefährdungsgrenze) მიხედვით, წამქეზებლობა მხოლოდ მაშინ გამოირიცხება, თუ წამქეზებელს სიტუაციის განვითარება, ქმედების ობიექტის სხვაგვარი ხელყოფის გამოირიცხვით, მხოლოდ მთავარი ქმედების მცდელობამდე სურს. თუ ქმედების დასრულების გამოირიცხვა შეუძლებელია ან აუცილებელიც არის ქმედების ფორმალური დასრულება, სახეზე ყოველთვის წამქეზებლობა გვექნება, რადგანაც თანამონაწილის სისხლისსამართლებრივი დასჯადობის განმაპირობებელი „ხელყოფის მიმართულება,“ სამართლებრივ სიკეთესთან მიმართებაში, უკვე სწორედ სამართლებრივი სიკეთის საფრთხეში ჩაგდებაში განსხეულდება. მხოლოდ აგენტ-პროვოკატორის „საფრთხის თავიდან ასარიდებლად შიშველ მზადყოფნას“ არ შეუძლია ქმედებას სამართლებრივი სიკეთის დამაზიანებელი ხასიათი დაუკარგოს. ასევე საგულისხმოა, რომ საჭიროა შეიზღუდოს მოქმედების სისხლისსამართლებრივი დასჯადობისაგან გათავისუფლებული ის არეალი, რომელიც ტვირთად, საბოლოოდ, სამართლებრივი სიკეთის მატარებელს აწვება. მაშასადამე, როგორც კი სამართლებრივი სიკეთის საფრთხეში ჩაგდების გამოირიცხვა აღარ მოხერხდება, ან საჭირო გახდება ქმედების ფორმალური დასრულება, ამ შეხედულების თანახმად, ადგილი ექნება წამქეზებლობას აგენტ-პროვოკატორის მხრიდან. ასეთ შემთხვევებში, მხოლოდ გამამართლებელი გარემოების ამოქმედების საკითხიღა უნდა იქნეს განხილული გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 34-ე პარაგრაფზე (მართლზომიერი უკიდურესი აუცილებლობა) დაყრდნობით.“⁴¹⁶

51

„ქმედების განხორციელების ფორმალური ზღვრის თეორიის (Die Theorie der formellen Vollendungsgrenze) მიმდევრები წამქეზებლობას მხოლოდ მაშინ უარყოფენ, თუ წამქეზებელს სიტუაციის განვითარება მხოლოდ მთავარი ქმედების მცდელობამდე სურს. ამასთან ერთად, მდგომარეობა არ შეიცვლება თუ წამქეზებელს არ შეეძლო გამოერიცხა სამართლებრივი სიკეთის დაუგეგმავი დაზიანების საფრთხე. წამქეზებლობას მხოლოდ მაშინ ექნება ადგილი, თუ იგი საკუთარ განზრახვაში ქმედების ფორმალურ დასრულებასაც იტევდა.“⁴¹⁷

52

„სამაგიეროდ, ქმედების მატერიალური განხორციელების ზღვრის თეორიის (Die Theorie der materiellen Vollendungsgrenze) მიხედვით, წამქეზებლობა მხოლოდ მაშინ კი არ გამოირიცხება, როდესაც წამქეზებელს სიტუაციის განვითარება მხოლოდ მთავარი ქმედების მცდელობამდე სურს, არამედ მაშინაც, როდესაც იგი ამასთანავე განზრახ ურიგდება ქმედების ფორმალურ განხორციელებას (პი-

416 **Heinrich B.**, Strafrecht - Allgemeiner Teil II, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 2005, S. 187.

417 **Heinrich B.**, დასახ. ნამ., გვ. 188.

რობითად). ის მხოლოდ მაშინ იქნება (ნამდვილი) ნამქეზებელი, თუ იგი აგრეთვე ქმედების მატერიალური დასრულებისკენაც მიისწრაფვის. ეს იმიტომ, რომ ამ თეორიის მიმდევართა აზრით, ნამქეზებელს, საბოლოო ჯამში, სამართლებრივი სიკეთის მფლობელისათვის ზარალის მიყენება არ უნდოდა. აქედან გამომდინარე, ისეთ კაზუსებში, სადაც ამსრულებელი ქმედების სისრულეში მოყვანასა და ქმედების დასრულებას შორის უნდა იქნეს მხილებული, დასჯადი ნამქეზებლობის განმაპირობებელი სამართლებრივი სიკეთის მატერიალური ხელყოფა არ არსებობს. ამასთანავე, სასჯელისაგან გათავისუფლებულ ქმედებათა არეალის გაფართოება კრიმინალურ-პოლიტიკური საფუძვლების გამოც მიზანშეწონილია. ამ შეხედულებას იმ დასკვნამდე მივყავართ, რომ აგენტ-პროვოკატორის ქმედება ნამქეზებლობის გამო მანამ არ არის დასჯადი, სანამ იგი საკუთარ განზრახვაში ქმედების მატერიალურ დასრულებასაც არ ითავსებს.⁴¹⁸

53

აღნიშნული თეორიების განხილვის შემდეგ გერმანელი მეცნიერი ბ. ჰაინრიხი მხარს სამართლებრივი სიკეთის გამოუსწორებელი დაზიანების იმ თეორიას (Die Theorie der irreparablen Rechtsgutsverletzung) უჭერს, რომელიც აგენტ-პროვოკატორს, ტენდენციის შესაბამისად, სასჯელისაგან გათავისუფლებულ ქმედებათა კიდევ უფრო ფართო არეალით უზრუნველყოფს, ვიდრე წინა თეორია.⁴¹⁹ „აქედან გამომდინარე, სავსებით მიზანშეწონილია ნამქეზებელს მაშინაც კი მივცეთ სიტუაციიდან დაუსჯელად გამოსვლის შესაძლებლობა, როდესაც იგი, მართალია, ურიგდება ქმედების შესაძლო მატერიალურ დასრულებას, მაგრამ არ სურს ამ სიტუაციის სამართლებრივი სიკეთის გამოუსწორებელ დაზიანებამდე განვითარება. მაშასადამე, დასჯადობის ზღვარზე მხოლოდ მაშინ იქნება გადაბიჯებული, თუ ნამქეზებელი სამართლებრივი სიკეთის შესაძლო გამოუსწორებელ დაზიანებას შეურიგდება. ამგვარი მიდგომის სისწორის დასაბუთება იმითაა შესაძლებელი, რომ ნამქეზებელს, საბოლოო ჯამში, არ სურს ზარალი მიაყენოს სამართლებრივი სიკეთის მფლობელს. აქედან გამომდინარე, არ არსებობს ნამქეზებლის დასჯადობის განმაპირობებელი, სამართლებრივი სიკეთის მატერიალური ხელყოფა. ამგვარი ხელყოფა მაშინაც კი, როდესაც ადგილი აქვს სამართლებრივ სიკეთეზე ხანმოკლე მავნე ზემოქმედებას, მხოლოდ ისეთ დროს გვაქვს სახეზე, როდესაც სამართლებრივი სიკეთე, საბოლოო ჯამში, გამოუსწორებლად დაზიანდება. სავაჭრო ცენტრებში ჩადენილი ქურდობების მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ხელყოფილ სამართლებრივ სიკეთესთან მიმართებაში, არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს ამსრულებელს ნივთის დაუფლების მომენტში ამხელენ (წაასწრებენ), მისი გადამალვის მომენტში, თუ შენობის დატოვებისას. აქედან გამომდინარე, ნამქეზებლობის საკითხი აქტუალური მაშინ ხდება, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფა ხანგრძლივ ხასიათს მიიღებს და ნამქეზებელი ამგვარ შედეგთან შეგუებული იყო. თუმცა, ამგვარ შემთხვევებში, ერთხელ კიდევ, გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსის 34-ე პარაგრაფზე (მართლზომიერი უკიდურესი აცილებლობა) დაყრდნობით, აუცილებლად უნდა დავფიქრდეთ ქმედების გა-

418 **Heinrich B.**, დასახ. ნაშ., გვ. 188.

419 იხ. **Heinrich B.**, დასახ. ნაშ., გვ. 189.

54

მესამე, დანაშაულის პროვოკაციისას ამსრულებლისა და დაყოლიებულის **საბოლოო მიზანი** იდენტური არ არის. როგორც აღინიშნა, პროვოკატორის მიზანი დაყოლიებულის **სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემაა**, ხოლო დაყოლიებული პირს, როგორც წესი, კონკრეტული დანაშალის ბოლომდე მიყვანის მიზანი ამოძრავებს. აქვე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ „სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის“ ინსტიტუტს მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა აღარ იცნობს. შესაბამისად, ეს მიზანი უნდა შეიცვალოს და პროვოკაციის მიზანი უნდა იყოს **„პირისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება.“**

55

სწორედ, დანაშაულის პროვოკატორისა და პროვოცირებული პირის განსხვავებული მიზნები არის ის ერთ-ერთი გადამწყვეტი მნიშვნელობის მქონე მომენტი, რომელიც დანაშაულის პროვოკატორს ნაძქეზებლისგან გამოარჩევს. ო. გამყრელიძემ მონოგრაფიული ნაშრომი მიუძღვნა თანამონაწილეობის პრობლემას, სადაც ავტორი ასაბუთებს, რომ თანამონაწილეთა დასჯადობის საფუძველი არის ერთიანი უმართლობის განხორციელება, ხოლო მათი გამაერთიანებელი სუბიექტური ელემენტი საერთო მიზანია.⁴²¹ დღესდღეობით უფრო მართებული იქნება მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, თანამონაწილეებს უნდა ჰქონდეთ საერთო განზრახვა და არა საერთო მიზანი. ამგვარი გაგება პირდაპირ გამომდინარეობს სსკ-ის 23-ე მუხლიდან.

56

თანამონაწილეობის აქცესორული ბუნებიდან გამომდინარე, თანამონაწილენი ერთიან უმართლობას ახორციელებენ. თუმცა, თუ მათ საერთო, ერთიანი **საბოლოო განზრახვა** არ ექნებათ, მაშინ თანამონაწილეობის დასაბუთება რთულდება. დანაშაულში თანამონაწილეობისას თანამონაწილეს და ამსრულებელს დაინტერესებულები არიან ერთი სამართლებრივი სიკეთის ისეთი ხელყოფით, რომლის გადარჩენაც თავიდანვე არავის სურდა. სწორედ ასევე უნდა გავიგოთ სსკ-ის 23-ე მუხლში მოცემული თანამონაწილეობის დეფინიცია. დანაშაულის პროვოკაციისას პროვოკატორის განზრახვა არ უნდა მოიცავდეს სამართლებრივი სიკეთის საბოლოოდ დაზიანებას. იგი ამავედროულად დანაშაულის ხელოვნურად გამონევაამდე მიზნად ისახავს პროვოკაციის მსხვერპლის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემას ანუ დანაშაულის უშუალო ამსრულებლისგან განსხვავებით პროვოკატორის განზრახვა დამატებით მოიცავს პროვოკაციის მსხვერპლთან დაკავშირებული სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებასაც. ვინაიდან დანაშაულის პროვოკატორის მიზანი არის პროვოცირებული პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა, რაც პროვოკაციის მსხვერპლისთვის უცნობია. საკითხის მთელი სირთულე სწორედ ისაა, თუ რა იგულისმება საერთო განზრახვასა და ერთიან მიზანში: საერთო განზრახვისა და მიზნის დასადასტურებლად საკმარისია 420 **Heinrich B.**, დასახ. ნაშ., გვ. 189.

421 იხ. **გამყრელიძე ო.**, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბ., 1989.

მხოლოდ ის, რომ ბოროტმოქმედთა მიერ გარეგნულად გამოხატული მიზანი მათ მიერ მისაღები აღმოჩნდა, თუ საერთო განზრახვა და მიზანი ასევე გულისხმობს მათი მხრიდან გარეგნულად გამოხატულ ნებას და შინაგანად არსებულ ნებას შორის იდენტურობას? თუკი ვიტყვით, რომ თანამონაწილეობისთვის საკმარისია პირთა შორის მხოლოდ გარეგნულად გამოხატული ნების მისაღებობა მათი მხრიდან, მაშინ დანაშაულის პროვოკაციის პრობლემა საერთოდ არ დადგება, ვინაიდან დანაშაულის პროვოკაციისას ადგილი აქვს თვალთმაქცობას, ისეთი საქმიანობის შეთავაზებას, რომელიც, მართალია, განსახორციელებლად შემთავაზებლისთვისაც სასურველია, მაგრამ **არა როგორც საბოლოო მიზანი**, არამედ როგორც სხვა დაფარული, შინაგანად არსებული **მიზნის განხორციელების საშუალება**. რჩება ერთი გზა: უნდა ვაღიაროთ, რომ ამსრულებლისა და თანამონაწილის საერთო განზრახვა და ერთიანი მიზანი ნიშნავს იმას, რომ მათ შორის გარეგნულად გამოხატული განზრახვა და მიზანი არის არამარტო საერთო, არამედ იურიდიული თვალსაზრისითაც საბოლოო და ამ მიზნის უკან კიდევ არ იმალება სხვა მიზანი. თუმცა, აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუ პროვოკატორი სამართლებრივი სიკეთის გამოუხსნორებელ დაზიანებას ურიგდება, პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის მიუხედავად, იგი მაინც წამქეზებლად გვევლინება.

57

დაბოლოს, დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ კონკრეტულ შემთხვევაში დანაშაულის წამქეზებლობას აქვს ადგილი თუ დანაშაულის პროვოკაციას, სამართლებრივი სიკეთის გამოუხსნორებელი დაზიანების თეორიის (**Die Theorie der irreparablen Rechtsgutsverletzung**) დებულებების შესაბამისად უნდა გადაწყდეს. კერძოდ, ამ საკითხის მართებული გადაწყვეტისათვის მთავარია არა დანაშაულის შემადგენლობის სრული განხორციელება, არამედ აქ გადამწყვეტია სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების გამოსნორების ობიექტური შესაძლებლობა და ამ შესაძლებლობისადმი დამყოლიების სუბიექტური დამოკიდებულება. თუ პირს ვინმეს დაყოლიებამდე სურდა სამართლებრივი სიკეთის იმგვარი დაზიანება, რომ მისი ხელყოფის შემდგომი გამოსნორება არ შეიძლებოდა, მაშინ ადგილი აქვს დანაშაულის წამქეზებლობას.

58

მე-7 მაგალითი: ა-მ ბ. დაიყოლია კაცის მოსაკლავად, რადგან ბ-ს სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა სურდა და კაცის სიკვდილს თავიდანვე ეგუებოდა.

ამ მაგალითში ადგილი აქვს წამქეზებლობას.

მე-8 მაგალითი: ა-ს სურდა ბ-ს სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა და მისი წაქეზებით ბ. ნივთს ფარულად დაეუფლა, თუმცა ეს ნივთი პოლიციამ დროის მცირე მონაკვეთში უკან დააბრუნა.

აქ საკითხი განსხვავებულად უნდა გადაწყდეს, რადგან დაზიანებული სამართლებრივი სიკეთის გამოსნორება შეიძლება. შესაბამისად, ა-ს მოქმედება დანაშაულის პროვოკაციად უნდა შეფასდეს.

59

სსკ-ის 145-ე მუხლის (დანაშაულის პროვოკაცია) შესახებ ქ. თბილისის საოლქო სასამართლოსა და უზენაესი სასამართლოს მაგალითზე, რამდენადაც ხელმისაწვდომი იყო, სასამართლო პრაქტიკა არ არსებობს. თუმცა, ალბათობის მაღალი ხარისხით რეალურად ცხოვრებაში იქნება დანაშაულის პროვოკაციის შემადგენლობის ნიშნები, რომელიც სხვადასხვა მიზეზების გამო რეაგირების გარეშე დარჩა.

60

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. დანაშაულის პროვოკაციისას მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხელი გარემოებები რაიმე სპეციფიკურობით არ გამოირჩევა.

61

საინტერესოა შემთხვევა, როდესაც პროვოკატორი გადაიფიქრებს სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებას და მის გადარჩენას მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებით შეეცდება.

62

მე-9 მაგალითი: ა-ს სურს სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მისცეს ბ. და მას დაიყოლიებს გ-ს სახლის გასაქურდად, მაგრამ ბ-ს მიერ გ-ს ქურდობის დაწყებისას ა-ს გ. შეეცოდება და მისი სახლიდან ნივთების წამოღებისას წინ აღუდგება ქურდობის ბოლომდე მიყვანას.

აქვს თუ არა ამ შემთხვევაში პროვოკატორს აუცილებელი მოგერიების უფლება? მისი განზრახვა ხომ არ ყოფილა თავიდანვე მიმართული იქითკენ, რომ აუცილებელი მოგერიების უფლება ბოროტად გამოეყენებინა? ამგვარ სიტუაციაში პროვოკატორს უნდა მიეცეს აუცილებელი მოგერიების უფლება, თუმცა შეზღუდულად.

63

IV. მომზადება და მცდელობა. დანაშაულის პროვოკაციის შემადგენლობის საკანონმდებლო კონსტრუქცია მისი როგორც მომზადების, ისე მცდელობის შესაძლებლობას იძლევა, თუმცა დანაშაულის პროვოკაციის, როგორც ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის, მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან.

64

კვალიფიკაციის თვალსაზრისით, საინტერესოა შემთხვევა, როდესაც დანაშაულის პროვოკაციისას დაყოლიებულ პირს კარგად აქვს გაცნობიერებული დანაშაულის პროვოკატორის ფარული მიზნის შესახებ.

65

მე-10 მაგალითი: ა. ბ-ს დაიყოლიებს ქურდობის ჩასადენად, რათა მას სისხლისსამართლებრივი პასუხისგება დაეკისროს. ა-ს ჰგონია, რომ ბ-მ მისი ფარული ზრახვების შესახებ არაფერი იცის, თუმცა ა-ს კარგად აქვს გაცნობიერებული ბ-ს ჩანაფიქრი. ამის მიუხედავად, ბ. მაინც ჩაიდენს ქურდობას.

ამ მაგალითში დაცვის ღირსი სამართლებრივი სიკეთე აღარ არის, რადგან პროვოკაციის სავარაუდო მსხვერპლი თვითონ ეთანხმება მის პიროვნებასთან დაკავშირებული ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთის დაზიანებას, რის გამოც ქმედება დანაშაულის პროვოკაციის **მცდელობად** უნდა შეფასდეს.

66

ნამქეზებელსა და პროვოკატორს შორის ერთ-ერთი განსხვავება, როგორც აღინიშნა **დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღებაში** უნდა ვეძებოთ. ვინაიდან დანაშაულის პროვოკაცია ფორმალური დანაშაულია, ამდენად ნამქეზებელთან შედარებით აგენტ-პროვოკატორისთვის დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება მნიშვნელოვნად შეზღუდულია. ნამქეზებელს სრული იურიდიული უფლება აქვს დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელი აილოს მას შემდეგ, როდესაც მან დანაშაულის ჩასადენად სხვა დაიყოლია, ჯერ კიდევ არ განხორციელებულა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული ყველა ნიშანი და შეგულიანებულ ადამიანს ნებაყოფლობით და საბოლოოდ გადაარწმუნებს დანაშაულის ჩადენისგან. ანალოგიურ სიტუაციაში ამგვარი შესაძლებლობა აგენტ-პროვოკატორის ნებაყოფლობით ხელის აღების შესაძლებლობა საკმაოდ შეზღუდულია, რადგან დაყოლიებული პირის მიერ მოსამზადებელ სტადიაზე საქმიანობა უკვე დასჯადია, რაც უკვე დანაშაულის პროვოკაციას დასრულებულ დანაშაულად წარმოაჩენს, რა დროსაც დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება უკვე შეუძლებელია. სწორედ, ამიტომ ურიგო არ იქნება, თუკი დანაშაულის პროვოკატორს ე.წ. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმის შემოღების საფუძველზე კიდევ ერთხელ მივცემთ საშუალებას დაფიქრდეს და გადაარწმუნოს პროვოკაციის მსხვერპლი, რათა მან დანაშაული ბოლომდე არ მიიყვანოს. პროვოკატორის ამგვარი მოქმედება დაყოლიებული პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან თავის დაცვასაც ემსახურება, რადგან დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება მისი დაუსჯელობის საფუძველია.

67

V. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. დანაშაულის პროვოკაციისას როგორც თანამონაწილეობა, ისე თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა შესაძლებელია.

68

VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. როგორც უკვე აღინიშნა, დანაშაულის პროვოკაციისას პროვოკატორს არ სურს სამართლებრივი სიკეთის გამოუსწორებელი დაზიანება, თუმცა პრაქტიკაში, შესაძლებელია, ძირითად ქმედებას მოჰყვეს იმ სამართლებრივი სიკეთის დაზიანება, რომელიც პროვოკატორის განზრახვით მოცულობა არ იყო. ასეთ ვითარებაში, ყოველგვარი საფუძველი გვაქვს პროვოკატორის მიერ გაუფრთხილებლობით ჩადენილი დანაშაულისთვის პასუხისმგებლობაზე ვიმსჯელოთ. მსგავს მოსაზრებას ვხვდებით როგორც ქართულ⁴²², ისე გერმანულ იურიდიულ ლიტერატურაში: „ძირითად ქმედებასთან მიმართებით, ქმედების დასრულების სურვილის არარსებობით

422 იხ. **ებრაღიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 135-137.

აგენტ-პროვოკატორის მხარეს განზრახვის არსებობის გამოთქმის გამო, თავისთავად ცხადია, წინ ვერ აღუდგება გაუფრთხილებლობის გამო პასუხისმგებლობას იმ შედეგებისთვის, რომლებსაც ნაქეზებული სუბიექტი გამოიწვევს და რომელთათვისაც ანგარიშის განევა ევალეზოდა აგენტ-პროვოკატორს და შეეძლო კიდეც. მაგალითად, თუ ა-მ ტ. ყაჩაღური თავდასხმის მცდელობის ჩასაძენად წააქეზა და ამასთან, ძალადობით ცნობილი ტ. ბანკის თანამშრომელს მოკლავს, რაც ა-სთვის წინასწარგანჭვრეტადი იყო, მაშინ ა. გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობისთვის (§ 222-ე) დაისჯება. ვინაიდან, ა-ს ყაჩაღობასთან მიმართებით დასრულების განზრახვა არ გააჩნია, ამიტომ ტ-ს ქცევის გამო ამოქმედებული 251, 22-ე პარაგაფები ა-ს შემთხვევაში გამოიყენება.”⁴²³

69

სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაში გამოთქმული მოსაზრების მიხედვით, თუკი ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებისას ექსპერიმენტი გასცდება მომზადების სტადიას (მაგალითად, პირი ვარაუდობს, რომ გადამწყვეტ მომენტში თოფზე ხელს აუკრავს) და საფრთხე შეუქმნა პიროვნების სიცოცხლეს, მაშინ საიდუმლო თანამშრომელმა პასუხი უნდა აგოს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების (სსკ-ის 333-ე მუხლი) და სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩადებისთვის (სსკ-ის 127-ე მუხლი).⁴²⁴ ამგვარი კვალიფიკაცია რამდენიმე დეტალის დაზუსტებას მოითხოვს: 1) თუკი პირდაპირი განზრახვით მოქმედებს საიდუმლო თანამშრომელი, მაშინ სსკ-ის 127-ე მუხლი გამოიყენება და ქმედება მკვლელობის მცდელობად უნდა შეფასდეს; 2) მოცემულ მაგალითში პრაქტიკულად წარმოუდგენელია სსკ-ის 127-ე მუხლით კვალიფიკაცია, რადგან თუნდაც პირი არაპირდაპირი განზრახვით მოქმედებდეს, სიცოცხლისთვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენება ობიექტურად არ გულისხმობს ისეთ სიტუაციას, როდესაც დამნაშავის მოქმედებასა და სამართლებრივ სიკეთის, კერძოდ, სიცოცხლის მოსპობას, შორის დროის უმცირესი ინტერვალია. აქ ადგილი უნდა ჰქონდეს მკვლელობის მცდელობას.

70

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-ის 145-ე მუხლის სრულყოფისთვის უპრიანი იქნება მას დაემატოს ორი დამამძიმებელი გარემოება: ა) იგივე ქმედება, რამაც გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მიმე შედეგი გამოიწვია; ბ) იგივე, ქმედება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.

71

VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. დანაშაულის პროვოკაცია პირობითად შეიძლება ვიხმართ ვინრო და ფართო გაგებით. ვინრო გაგებით დანაშაულის პროვოკაცია ყოველთვის დანაშაულებრივ ხასიათს ატარებს, ხოლო ფართო გაგებით დანაშაულის პროვოკაცია მოიცავს სამართლით ნებადართულ, მართლზომიერ მოქმედებასაც. ეს უკანასკნელი დანაშაულობასთან ბრძოლის სისხლის სამართლის პოლიტიკის ეფექტურობას უკავშირდება.

423 **Baumann/Weber/Mitch**, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, Auflage 11, 2003, S. 728.

424 იხ. **ებრაღიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 130.

დამნაშავე პირთა დადგენა განსაკუთრებით რთულდება ისეთ სიტუაციებში, როდესაც ჩადენილ დანაშაულთა შესანიშნავად ბოროტმოქმედნი საკმაოდ ორიგინალურ კონსპირაციულ ხერხებს მიმართავენ. მაგალითად, ორგანიზებული ჯგუფის მიერ განხორციელებულ დანაშაულთა მომეტებული საშიშროება მისი დადგენის სირთულითაცაა განპირობებული; ზოგიერთი დანაშაული თავისი ბუნებით იმდენად „დახურული“ ტიპისაა (მაგალითად, მექრთამეობისას), რომ დაზარალებული მხოლოდ ამ უკანასკნელი ფაქტის გამოაშკარავების შემდეგ ხდება ცნობილი და სხვ.

სისხლის სამართლის კოდექსისა და სისხლის სამართლის პროცესის ამოცანების განსახორციელებლად გამონაკლის შემთხვევებში აუცილებელი ხდება დანაშაულის ხელოვნურად გამოწვევა, რომლის ფარგლების მკვეთრი განსაზღვრა ერთ-ერთი ურთულესი იურიდიული პრობლემაა.

ახლა უნდა გაირკვეს შემდეგი საკითხი: პროვოკაციული საქმიანობა ყოველთვის აკრძალულია, თუ არის განსაზღვრული სიტუაციები, როდესაც სამართალი გამონაკლისის სახით დასაშვებად მიიჩნევს დანაშაულის ხელოვნურად გამოწვევას. „სიტყვის მკაცრი გაგებით“ დანაშაულის პროვოკაცია საერთოდ არ დაიშვება, რადგან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, ტერმინი პროვოკაციისას „დაყოლიება“ პროვოკატორის სურვილის შესაბამისად სხვა პირისთვის დანაშაულებრივი განზრახვის რეალიზაციის გამოწვევას ნიშნავს. „დანაშაულის მართლზომიერ პროვოკაციაში“ იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც არსებობს კონკრეტული პირის დანაშაულებრივი განზრახვა, თუმცა კომპეტენტური ორგანოების მიერ „დანაშაულებრივი სურათის“ იმგვარი წარმართვა ხდება, რომელიც აადვილებს მტკიცებულებების მოპოვებას და პირის მხილებას.

„ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში, ტერმინები „დანაშაულის პროვოცირება“ („Entrapment“) და „პოლიციის მიერ წაქეზება“ („Police Incitement“) ურთიერთმონაცვლეობითა და ერთი და იმავე მნიშვნელობით გამოიყენება. ცნების დეტალური დეფინიცია ასახულია რამანაუსკასის საქმეზე, რომლის მიხედვითაც, დანაშაულის პროვოცირებას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც საგამოძიებო მოქმედებებში მონაწილე სახელმწიფოს წარმომადგენლები ან მათი მითითებებით მოქმედი კერძო პირები „არ იზღუდებიან დანაშაულებრივი ქმედების გამოძიების არსებითად პასიური მეთოდით, არამედ ისეთ გავლენას ახდენენ სუბიექტზე, რომ აქეზებენ ჩადენას დანაშაულისა, რაც სხვაგვარად არ იქნებოდა ჩადენილი.“ გარდა ამისა, ამგვარი ქმედება მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიიჩნევა დანაშაულის პროვოცირებად, როდესაც იგი მიზნად ისახავს დანაშაულის დამადასტურებელი მტკიცებულებების მოპოვებასა და სისხლის სამართლებრივი დევნის დაწყებას.“⁴²⁵

425 ცხვედიანი თ, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 6.

„ზოგადად, ევროპულმა სასამართლომ არაერთ საქმეზე აღიარა სპეციალური საგამოძიებო მეთოდების საჭიროება, განსაკუთრებით ნარკოტიკულ დანაშაულსა და კორუფციასთან ბრძოლის ფარგლებში. ამგვარი ღონისძიებების, მათ შორის, ფარული აგენტებისა თუ საკონტროლო შესყიდვების, გამოყენება *per se* არ არღვევს უფლებას სამართლიან სასამართლოზე. გარკვეული წინაპირობებით, სახელმწიფო ორგანოებს შეუძლიათ მიმართონ განსაკუთრებულ საგამოძიებო მოქმედებებს ისე, რომ აღნიშნული არ გულისხმობდეს ან იწვევდეს დანაშაულის ნაქეზებასა თუ პროვოცირებას.“⁴²⁶

სისხლის სამართლისა და სისხლის სამართლის პროცესის მიზნების განხორციელება საკმაოდ მრავალმხრივ ძალისხმევას საჭიროებს. ზოგჯერ იქმნება უკიდურესი სიტუაცია, როდესაც აუცილებელია დანაშაულის პროვოცირება. ამ თვალსაზრისით, ყურადღებას იპყრობს საქართველოს 1999 წლის 30 აპრილის კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“, რომლის 1-ლი მუხლის 1-ლი პუნქტიდან ირვევა, რომ ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის „მიზანია ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების, იურიდიული პირის უფლებების, საზოგადოებრივი უშიშროების დაცვა დანაშაულებრივი და სხვა მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან.“ დანაშაულის პროვოცაციასთან დაკავშირებით, საყურადღებოა ამ უკანასკნელი კანონის მე-3 მუხლში მოცემული შემდეგი ამოცანები: ა) დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების გამოვლენა, აღკვეთა და თავიდან აცილება; ბ) იმ პირის დადგენა, რომელიც ამზადებს, სჩადის ან რომელსაც ჩადენილი აქვს დანაშაული ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედება; გ) სისხლის სამართლის საქმეზე აუცილებელი ფაქტობრივი მონაცემების მოპოვება; ზ) დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩამდენი პირის იდენტიფიცირება (სახელის, გვარის, ასაკის, მოქალაქეობის დადგენა).

აღნიშნული ამოცანების საერთო ნიშანი ისაა, რომ ყველა მათგანი მიმართულია დანაშაულის გახსნისკენ, რისთვისაც აუცილებელია დანაშაულის ჩამდენი პირის გამოვლენა და დანაშაულის ჩადენაში მისი მამხილებელი მტკიცებულებების დადგენა. ამ ამოცანების განხორციელებისათვის მართლაც შესაძლებელია დანაშაულის პროვოცირება თუ იგი არ არღვევს კანონიერებისა და პროპორციულობის პრინციპებს, აუცილებელია დემოკრატიული საზოგადოების ლიგიტიმური მიზნების მისაღწევად და საზოგადოებისთვის უკიდურესად აუცილებელი, გადაუდებელი საჭიროებითაა განპირობებული (იხ. „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლი).

„ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის“ კონვენციის მე-6 მუხლი განამტკიცებს ეროვნულ დონეზე დადგენილი ფაქტების სისწორის საკმაოდ ძლიერ პრეზუმფციას, რომელიც მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში ექ-

426 ცხვედიანი თ, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 5.

ვემდებარება გადახედვას - როდესაც სამართალწარმოება ეწინააღმდეგება მე-6 მუხლის არსს.⁴²⁷

80

„ამგვარ გამონაკლისს განეკუთვნება ე.წ. დანაშაულის პროვოცირების („Entrapment“) საქმეები, სადაც სტრასბურგი ერთმნიშვნელოვნად მიუთითებს, რომ კონკრეტული მეთოდით - კერძოდ, დანაშაულის პროვოცირებით - მოპოვებული მტკიცებულების გამოყენება ეროვნულ სამართალწარმოებაში დაარღვევს მე-6 მუხლს. ევროპული სასამართლოს განმარტებით, ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის საჯარო ინტერესიც კი ვერ გაამართლებს ასეთ მტკიცებულებებზე განაჩენის დაფუძნებას. ამდენად, დანაშაულის პროვოცირებისაგან დაცვის უფლება, რომელიც მე-6 მუხლში ნაგულისხმებ უფლებად მოიაზრება, აბსოლუტური ხასიათისაა.“⁴²⁸

81

კომპეტენტური ორგანოს მუშაკების მიერ დანაშაულის ხელოვნურად გამოწვევის კუთხით, ყურადღებას იპყრობს „საკონტროლო შესყიდვა“, „კონტროლირებადი მიწოდება“ ან „დადგენილი წესით კონსპირაციული ორგანიზაციის შექმნა“ (იხ. „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტის „გ“, „დ“ და „ლ“ ქვეპუნქტები). მაშასადამე, პრაქტიკულად შეიძლება წარმოიშვას ისეთი ვითარება, როდესაც დანაშაულის აღსაკვეთად, მტკიცებულებების მოსაპოვებლად და დამნაშავეისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად დანაშაულის პროვოცირება აუცილებელია. ბუნებრივია, მსგავსი პროვოკაციული საქმიანობა შესაბამის მიზნებს, ამოცანებსა და პრინციპებს ემყარება.

82

დანაშაულის ხელოვნურად გამოწვევის გამართლებისთვის აუცილებელია რამდენიმე დეტალის დაზუსტება. კერძოდ, დანაშაულის პროვოცირება მხოლოდ მაშინ უნდა იყოს დასაშვები თუ ეჭვმიტანილთა (ამ სიტყვის არასამართლებრივი გაგება იგულისხმება) დანაშაულებრივი საქმიანობა რომელიმე ერთ-ერთ პირობას აკმაყოფილებს: 1) „თუ ეჭვმიტანილთა დანაშაულებრივი საქმიანობა **სისტემატურ** ხასიათს ატარებს.“⁴²⁹ იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია კრიტიკა, რომ სისტემატურობისას ყოველ ჯერზე ადგილი აქვს ახალ დანაშაულს.⁴³⁰ ეს მოსაზრება მართებულია იმ მაგალითების ფონზე, რაც იმ ნაშრომშია დასახელებული. თუმცა ისეთი დანაშაულებრივი ქმედებების მიმართ, სადაც ე.წ. უზენაესად პერსონალური სამართლებრივი სიკეთის (მაგალითად, სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, სქესობრივი თავისუფლება და ხელშეუხებლობა, თავისუფლება) ხელყოფა ხდება ანუ იქ, სადაც განგრძობადი დანაშაულის წარმოდგენა შეუძლებელია,

427 იხ. **ცხვედიანი თ.**, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 4.

428 **ცხვედიანი თ.**, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 4.

429 **დვალიძე ი.**, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008, გვ. 125.

430 იხ. **ებრაღიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016, გვ. 129.

მაშინ შესაძლებელია დანაშაულის ხელოვნურად გამოწვევა მართლზომიერად ჩაითვალოს. მაგალითად, როდესაც არსებობს დასაბუთებული ეჭვი, რომ ბოროტმოქმედი სერიული მკვლეელია; 2) დანაშაულებრივი საქმიანობა **განგრძობად** (ამ სიტყვის იურიდიული გაგებით) ხასიათს ატარებს. მაგალითად, კომპიუტერების სანარმოს დირექტორმა დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველზე პოლიციას მიაწოდა ინფორმაცია, რომ კონკრეტული მუშა კომპიუტერის ნაწილებს ქურდობის გზით ეუფლება, შემდეგ აწყო და მის რეალიზაციას ახდენს. პოლიციამ აგენტის მეშვეობით აღნიშნულ მუშას შესთავაზებს კვლავ მითვისოს კომპიუტერის ნაწილები და მოახდნოს მისი რეალიზაცია; ანდა ნარკოტიკების გამსაღებლების დასადგენად ზოგჯერ აუცილებელია პოლიციის აგენტმა შეისყიდოს ნარკოტიკული ნივთიერება, რათა შემდეგ ეს ფაქტი მტკიცებულებად გამოიყენოს; ანდა, ვთქვათ, გარკვეული პირები საცხოვრებელს ან ადგილს გადასცემენ „კლიენტებს“ პროსტიტუციისათვის (სსკ-ის 253-ე მუხლი); 3) ამა თუ იმ დანაშაულის **მომზადების სტადიაზე** მისი აღკვეთის და მისი ჩამდენის დაკავების მიზნით მოხდება პროვოცირება. მაგალითად, აგენტ-პროვოკატორი ბინაში უკანონოდ შეღწევით ქურდობის მომზადებისას პირს შესთავაზებს სხვა გეგმით განხორციელოს დანაშაულებრივი განზრახვა. თუ კომპეტენტური ორგანოს აგენტი ასეთი დანაშაულის ჩამდენ პირებს დანაშაულის პროვოკაციას მოუწყობს მათი შემდგომი დანაშაულებრივი საქმიანობის აღსაკვეთად და მათ ფაქტზე წასწრების გამო დააკავებენ, აგენტის მოქმედება მართლზომიერად უნდა ჩაითვალოს. ზემოაღნიშნულ ორივე შემთხვევაში დანაშაულის პროვოკაციის მართლზომიერად მიჩნევისთვის ასევე უმთავრესია შემდეგი გარემოება: ეჭვმიტანილ პირს **უნდა ჰქონდეს დანაშაულებრივი განზრახვა** და შესაბამისი ქმედება განხორციელებული, რომელიც სისხლისსამართლებრივად რელევანტურია. ამგვარი საქმიანობის განხორციელების უფლებამოსილი ორგანოები ჩამოთვლილია „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-12 მუხლში. მოქალაქის მიერ დანაშაულის პროვოკაცია, თუნდაც განხორციელებული იყოს დამნაშავის შეპყრობის მიზნით და სხვა საშუალება არ იყოს დანაშაულებრივი საქმიანობის აღკვეთის, მტკიცებულებათა მოპოვებისა და დამნაშავის მხილებისათვის, გარდა დანაშაულის პროვოცირებისა ანუ დანაშაულის პროვოცირება გამოწვეული იყოს „უკიდურესი აუცილებლობით“, ყოველთვის დანაშაულად უნდა შეფასდეს. მსგავს სიტუაციებში კომპეტენტურ ორგანოთა მუშაკების მიერ განხორციელებულ საგამოძიებო ექსპერიმენტს მაშინ ექნება დანაშაულებრივი ხასიათი თუ მათ აღუძრეს მოქალაქეს ისეთი დანაშაულებრივი განზრახვა, რომლის განხორციელების სურვილი საერთოდ არ ჰქონია. ანალოგიურ აზრს ეხვდებით სისხლისსამართლებრივ ლიტერატურაშიც: „ოპერატიული ექსპერიმენტი უნდა ჩაითვალოს მართლზომიერად და არა პროვოკაციად, თუ იგი არ იწვევს პირის დანაშაულებრივ ქცევას და ერთვება მისი უკვე დაწყებული განზრახვის რეალიზაციაში. მნიშვნელოვანია ისიც, რომ „შესამონმებელს“ ექსპერიმენტის განხორციელებამდე გააჩნია არჩევანის თავისუფლება და უფლება აქვს ნებაყოფლობით ხელი აიღოს დანაშაულის ბოლომდე მიყვანაზე.“⁴³¹

431 Селезнев М., Эксперимент или провокация? (К вопросу о борьбе с коррупцией) Российская юстиция, 1996, №5, с. 51; მსგავსი პოზიცია იხ: Дубоносов Е. С., დასახ. ნაშ., გვ. 19.

ამ მხრივ, მართებულია ვ. ივანოვის პოზიცია, რომელიც მართლზომიერად თვლის და საერთოს არ ხედავს პროვოკაციასა და ორგანიზებულ დანაშაულებრივ ჯგუფში შეგზავნილი, აგრეთვე სამართალდამცავი ორგანოებისათვის დანაშაულობასთან ბრძოლაში კონფიდენციალურ საწყისზე დახმარების აღმომჩენი პირების საქმიანობას შორის, რომლებიც მონოდეზულნი არიან გამოავლინონ, აიცილონ, შეწყვიტონ და გახსნან დანაშაული მათი გამოვლენის რომელიმე სტადიაზე.⁴³² აღნიშნული პირები არ უბიძგებენ ამსრულებელს დანაშაულის ჩადენისაკენ.⁴³³ ასევე არ მიიჩნევიან პროვოკატორებად დანაშაულებრივი ჯგუფის ის წევრები, რომლებიც თვითონ მონაწილეობდნენ დანაშაულის ჩადენაში, თუმცა შემდეგ დაეკისრათ თანამშრომლობა ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარებისა და დანაშაულებრივი ჯგუფის სხვა წევრების მხილებისათვის.⁴³⁴

სისხლის სამართლის კანონმდებლობით დაცულია ისეთი სამართლებრივი სიკეთეები, რომელთა დაზიანებით ან დაზიანების საფრთხის შექმნით არ იქნება გამართლებული აგენტთა პროვოკაციული საქმიანობა, რამდენადაც თვით ამ სამართლებრივ სიკეთეთა ღირებულება ყოველთვის აღემატება სხვა კანონიერ ინტერესებს. „*ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ*“ კანონის მე-2 მუხლის მე-5 პუნქტის თანახმად:

„აკრძალულია იმ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების განხორციელება, რომელიც:

- ა) საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას, პატივსა და ღირსებას, ქონებას;*
- ბ) საფრთხეს უქმნის იურიდიული პირის უფლებებს;*
- გ) დაკავშირებულია მოტყუებასთან, შანტაჟთან, ძალით დაყოლიებასთან, დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენასთან.“*

მართალია, კანონი არ აკონკრეტებს თუ როგორი საფრთხე იგულისხმება აქ, თუმცა უპრიანი იქნება, რომ აქ მოვიაზროთ მხოლოდ **კონკრეტული საფრთხე** და არა ყოველგვარი აბსტრაქტული საფრთხე, რადგან ეს სამართალდამცავთა ოპერატიულ მუშაობას გაუმართლებლად შეაფერხებდა. შესაბამისად, კომპეტენტური ორგანოების აგენტთა მოქმედება დანაშაულის მომზადების სტადიას არ უნდა გასცდეს, რამდენადაც სამართლით დაცულ სიკეთეს მხოლოდ მცდელო-

432 იხ. **Иванов В.Д.**, Понятие провокации преступления. Концепция развития органов внутренних дел и внутренних войск МВД: теория практика. Тезисы и доклады межвузовской научно-практической конференции. Белгород, 1996, с. 100.

433 იხ. **Иванов В.Д.**, Понятие провокации преступления. Концепция развития органов внутренних дел и внутренних войск МВД: теория практика. Тезисы и доклады межвузовской научно-практической конференции. Белгород, 1996, с. 100.

434 იხ. **Иванов В.Д.**, Понятие провокации преступления. Концепция развития органов внутренних дел и внутренних войск МВД: теория практика. Тезисы и доклады межвузовской научно-практической конференции. Белгород, 1996, с. 100.

ბის სტადიაზე ექმნება კონკრეტული საფრთხე.

86

ასევე დაკვირვებას მოითხოვს აღნიშნული კანონის მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის „გ“ ქვეპუნქტი, სადაც მითითებულია, რომ ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიების ჩატარება დაუშვებელია, რომელიც დაკავშირებულია მოტყუებასთან. კანონის ეს დებულება, შეზღუდულად უნდა გავიგოთ, რადგან ეს არ გულისხმობს კანონით ნებადართულ შემთხვევაში პროვოკაციული საქმიანობის აკრძალვას. პროვოკაციული საქმიანობა ყოველთვის მოტყუებით ხორციელდება ანუ შესაპყრობი პირი ცდება სწორედ იმიტომ, რომ მან არ იცის შექმნილი სიტუაციის რეალური სურათი. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი არც „წამოეგებოდა ანკესზე.“ მაგალითად, პოლიციის აგენტს ნარკოტიკების გამსაღებელი იმიტომ აძლევს გარკვეული საფასურის გადახდის შემდეგ ნარკოტიკს, რომ იგი მოტყუედა მყიდველის ვინაობაში.

87

„დანაშაულის პროვოცირების საკითხზე სტრასბურგმა პირველად იმსჯელა საქმეზე *ტეიშეირა დე კასტრო* (Teixeira De Castro) პორტუგალიის წინააღმდეგ, 19 სადაც განმარტა, რომ პროვოცირების შედეგად მოპოვებული მტკიცებულებების გამოყენება ბრალდებულს იმთავითვე და საბოლოოდ წაართმევს მე-6 მუხლით გარანტირებულ უფლებებს. რამანაუსკასის (Ramanauskas) საქმის შემდგომ კი, დანაშაულის პროვოცირებით მიღებული მტკიცებულებებისაგან თავისუფალი სამართალწარმოება „სამართლიან სასამართლოში“ ნაგულისხმევ მოთხოვნად განიხილება.“⁴³⁵

88

„იმისათვის, რომ განსაზღვროს, დაცული იყო თუ არა სპეციალური საგამოძიებო მეთოდების გამოყენებისას კონვენციის მოთხოვნები, ევროპული სასამართლო მიმართავს ორეტაპიან ტესტს, რომელიც პირველად *ბანიკოვას* საქმეზე ჩამოყალიბდა. ამ მიმართულებით, სტრასბურგი, უპირველეს ყოვლისა, იკვლევს დანაშაულის პროვოცირების ფაქტის არსებობას („მატერიალური ტესტი“), რომლის ფარგლებშიც ფასდება, რამდენად მოქმედებდნენ სახელმწიფოს წარმომადგენლები „არსებითად პასიურად.“ შემდგომ კი, ევროპული სასამართლო ამოწმებს, ჰქონდა თუ არა განმცხადებელს ეროვნული სასამართლოს წინაშე პროვოცირების საკითხის დაყენების ეფექტიანი შესაძლებლობა („საპროცესო ტესტი“).“⁴³⁶

89

„თუ სტრასბურგი მიიჩნევს, რომ ადგილი ჰქონდა დანაშაულის პროვოცირებას, ხოლო ამ გზით მოპოვებული მტკიცებულება გამოყენებული იქნა ეროვნულ სამართალწარმოებაში, იგი მე-6 მუხლის პირველი ნაწილის დარღვევას დაადგენს. ევროპული სასამართლოს განმარტებით, აღნიშნული არ გულისხმობს დანაშაულის პროვოცირების შედეგად დამდგარი გამამტყუნებელი განაჩენის არაკანონიერებას ან განმცხადებლის უდანაშაულობას. სტრასბურგი საქმის განახლებასა

435 **ცხვედიანი თ.**, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 5.

436 **ცხვედიანი თ.**, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 7.

თუ გადასინჯვას მე-6 მუხლის დარღვევის აღმოსაფხვრელ „ყველაზე ადეკვატურ“ მექანიზმად განიხილავს. ამ მიზნით, სასჯელის შემსუბუქება არ ჩაითვლება სამართლებრივი დაცვის ქმედით საშუალებად.⁴³⁷

90

„მატერიალური ტესტის ფარგლებში, ევროპული სასამართლო აფასებს, მოქმედებდნენ თუ არა გამოძიებისას სახელმწიფოს წარმომადგენლები „არსებითად პასიურად,“ ჩაიდნენ თუ არა განმცხადებელი დანაშაულს მათი ჩარევის გარეშე და, შესაბამისად, ჰქონდა თუ არა ადგილი დანაშაულის პროვოცირებას.“⁴³⁸

91

„პოლიციის წაქეზება სახეზეა მაშინ, როდესაც შესაბამის მოქმედებებში ჩართული პოლიციელები, უშიშროების ძალები ან ადამიანები, რომლებიც ინსტრუქციებით მოქმედებენ – არ სჯერდებიან არსებითად პასიური ფორმით მხოლოდ გამოძიებას და იმგვარად ახდენენ გავლენას საკითხზე, რაც უბიძგებს დანაშაულის ჩადენას, რომელიც სხვაგვარად არც მოხდებოდა, იმ მიზნით, რომ შესაძლებელი გაეხადა დანაშაულის ჩადენა, წარმოეშვა მტკიცებულება და დაეწყო გამოძიება (იხ.: Teixeira de Castro, პარ. 38, და შედარებისთვის იხ.: Eurofinacom v. France (dec.), no. 58753/00, ECHR 2004, VII). შესაბამისად, წაქეზებით მოპოვებული ყველა მტკიცებულება დაუშვებლად უნდა იქნას ცნობილი. აღნიშნული განსაკუთრებით რელევანტურია, თუ პოლიცია მოქმედებდა არასაკმარისი კანონიერი ჩარჩოების ფარგლებში და სათანადო გარანტიების არარსებობისას.“⁴³⁹

92

„სასამართლოს აზრით, თუნდაც ფარული გამოძიებლის მიერ წმინდა პასიური მოქმედების დროსაც, აუცილებელია კონკრეტული, ობიექტური ეჭვის მომენტის არსებობა, რათა სახელმწიფომ განახორციელოს ქმედებები. ამასთან, საჭიროა შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოს მიერ ფარული გამოძიებლის ქმედებებზე მუდმივი ზედამხედველობა.“⁴⁴⁰

93

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პოზიცია საკმაოდ მკაცრია და ასეთ მტკიცებულებებს საერთოდ არ ცნობს დასაშვებად: „პროვოცირების დადგენის შემთხვევაში, ეროვნულმა სასამართლომ „კონვენციის შესაბამისი დასკვნები“ უნდა გამოიტანოს. უფლების დარღვევის აღიარება ან სასჯელის შემსუბუქება საკმარისი არ არის – აუცილებელია, საქმიდან გამოირიცხოს პროვოცირების შე-

437 **ცხვედიანი თ.**, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 7-8.

438 **ცხვედიანი თ.**, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 8.

439 **ნიპარიშვილი ბ.**, მტკიცებულებათა დასაშვებობა სისხლის სამართლის პროცესში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, №3, 2017, გვ. 27.

440 **ჰაინრიხი ბ.**, სახელმწიფოს მიერ დანაშაულის პროვოცირება, გერმანულ-ქართული ელექტრონული ჟურნალი, ქართულად თარგმნა **ხატია თანდილაშვილმა**, პირველი გამოცემა, 2016 წლის აპრილი, გვ. 25. <http://dgstz.de/storage/documents/9hZ7uvGaAbz57yAJapA5ExtYM2N9bm-H4tH4g2Vw3.pdf> (მოპოვების თარიღი: 21.11.2018).

დეგად მოპოვებული მტკიცებულებები ან დადგეს სხვა ანალოგიური შედეგი.⁴⁴¹ სწორედ, ამიტომ არ უნდა იყოს მართებული მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, დანაშაულის პროვოკაციისას პროვოცირებულს სასჯელი უნდა შეუმსუბუქედეს.⁴⁴² თუკი პროვოკაციული საქმიანობა არამართლზომიერია, მაშინ პიროვნება საერთოდ უნდა გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, რადგან დაუშვებელი მტკიცებულებები გვექნება სახეზე, ხოლო თუ პროვოკაცია მართლზომიერია, მაშინ გაუგებარია სასჯელის შემსუბუქება.

94

მართებლად განმარტავს გ. თუმანიშვილი, რომ „კონვენციასთან შეუსაბამო დანაშაულის პროვოკაციას ექნება ადგილი, თუკი პოლიციის საიდუმლო თანამშრომელი ან ოპერატიული მუშაკი აქტიური მოქმედებებით დანაშაულებრივი ქმედებების განხორციელებაში ეჭვმიტანილ პირს ახალი დანაშაულის ჩასადენად დაიყოლიებს.“⁴⁴³ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო კიდევ ერთხელ დაეყრდნო მის მიერ დანაშაულის პროვოკაციასთან დაკავშირებით დადგენილ სასამართლო პრაქტიკას და „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-6 მუხლის დარღვევა დაადგინა საქართველოს მოქალაქის ელდარ ჭოხონელიძის საქმეზე, რადგან ფარული საგამოძიებო მოქმედებების შედეგად ქრთამის აღებისას ადგილი ჰქონდა დანაშაულის პროვოცირებას ანუ სამართალდამცავი ორგანოები შემოფარგლულები არ იყვნენ დანაშაულებრივი საქმიანობის გამოძიების **არსებითად პასიური მეთოდით**, ხოლო ამ გზით მოპოვებული მტკიცებულება გამოყენებული იქნა ეროვნულ სამართლწარმოებაში.⁴⁴⁴

95

როგორც ვხედავთ, დანაშაულის პროვოკაციის მართლზომიერებისათვის აუცილებელია აგენტ-პროვოკატორთა პასიური ფუნქცია, რაც გამორიცხავს პროვოკაციის მსხვერპლის ფსიქიკაში კონკრეტული დანაშაულებრივი განზრახვის აღმოცენებასა და პროვოკატორის გეგმის შესაბამისად წარმართვას. ასევე აუცილებელია აგენტ-პროვოკატორის მკაცრი კონტროლი.

441 **ცხედიანი თ.**, დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017, გვ. 18.

442 იხ. **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 225.

443 იხ.: **თუმანიშვილი გ.**, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014, გვ. 289.

444 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 28 ივნისის განაჩენი „ჭოხონელიძე საქართველოს წინააღმდეგ“ (Tchokhonelidze v Georgia). <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/choxonelidze-saqartvelos-winaagmddeg.pdf> (მოპოვების თარიღი: 1.12.2018.).

უდანაშაულო პირის განზრახ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა (სსკ-ის 146-ე მუხლი)

მუხლი 146. უდანაშაულო პირის განზრახ მიცემა სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში

1. უდანაშაულო პირის განზრახ მიცემა სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში, –
ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, თანამდებო-
ბის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან
უამისოდ.

2. იგივე ქმედება, თუ მას ერთვის ბრალდება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე და-
ნაშაულში, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა სისხლის
სამართლის კოდექსში არსებული რედაქციით (მხოლოდ სანქციის ნაწილში ცვლი-
ლებით) მოცემულია კოდექსის მიღების დღიდან (22.07.1999), რომელიც ტერმინო-
ლოგიურ თანხვედრაშია უკვე ძალადაკარგულ 1998 წლის 20 თებერლის სისხლის
სამართლის საპროცესო კოდექსთან. ძალადაკარგული სისხლის სამართლის სა-
პროცესო კოდექსის 24-ე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად, ბრალდების წარდგენი-
სათვის საკმარის მტკიცებულებათა შეკრების შემდეგ გამომძიებელს პროკურო-
რის თანხმობით ან პროკურორს გამოჰქონა დადგენილება პირის ბრალდებულის
სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შესახებ. ასევე, მოხსენიებუ-
ლი საპროცესო კოდექსის 44-ე მუხლის 24 ნაწილის მიხედვით, ბრალდებულად
ინოდებოდა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული პირი.

2

2009 წლის 9 ოქტომბრის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის ძალაში შეს-
ვლის შემდეგ (01.10.2010), ძალადაკარგულად გამოცხადდა 1998 წლის სისხლის
სამართლის საპროცესო კოდექსი და ამასთან ერთად, ამოქმედდა სრულიად
ახალ პრინციპებზე დაფუძნებული სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმ-
დებლობა, რომელმაც ახლებურად განსაზღვრა ბრალდებულის სტატუსი და
მის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელების წესები. ყველა-
ფერთან ერთად, ასევე ცვლილებები განიცადა და თავისი მნიშვნელობა დაკარ-
გა ძალადაკარგული საპროცესო კანონმდებლობით მანამდე დამკვიდრებულმა
არაერთმა პროცესუალურმა ტერმინმა, მათ შორის, „პირის სისხლის სამართლის
პასუხისგებაში მიცემა“. მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის
თანახმად, ბრალდებული არის პირი, რომლის მიმართაც არსებობს დასაბუთე-
ბული ვარაუდი, რომ მან ჩაიდინა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით
გათვალისწინებული დანაშაული და რომელიც მიმართაც გამოტანილია პროკუ-
რორის მიერ ბრალდების შესახებ დადგენილება (სსსკ-ის მე-3 მუხლის მე-19
ნაწილი და 169-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები). ამრიგად, მანამდე არსებული
ტერმინი „პირის ბრალდებულის სახით სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მი-

ცემა“, ახალმა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსმა ჩაანაცვლა ტერმინით „პირის ბრალდებულად ცნობა“. ამას გარდა, მოქმედი კანონმდებლობით პირის ბრალდებულად ცნობა მხოლოდ პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილებაა და გამომძიებელი, თუნდაც პროკურორის თანხმობით, ვერ მიიღებს მსგავს დადგენილებას ან გადაწყვეტილებას.

3

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა, მოქმედი საპროცესო კანონმდებლობიდან გამომდინარე, უნდა გავიგოთ, როგორც პროკურორის გადაწყვეტილებით **პირის ბრალდებულად ცნობა**.⁴⁴⁵ სხვა შემთხვევაში, შესაძლოა არასწორად და ფართოდ იქნეს გაგებული განსახილველი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა და დანაშაულის სუბიექტთა წრე. იმისათვის, რომ გამოირიცხოს სსკ-ის 146-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების არასწორად გაგების შესაძლებლობა, მუხლის სათაური და ნორმის შინაარსი შესაბამისობაში უნდა მოვიდეს მოქმედ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობასთან და იგი ნაცვლად „უდანაშაულო პირის განზრახ მიცემა სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში“ უნდა ჩამოყალბდეს შემდეგი რედაქციით: „**უდანაშაულო პირის განზრახ უკანონოდ ბრალდებულად ცნობა**“.

4

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი. გამომდინარე იქიდან, რომ მოქმედი კანონმდებლობით პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება და შესაბამისად, პირის ბრალდებულად ცნობა, მხოლოდ პროკურორის დისკრეციულ უფლებამოსილებას მიეკუთვნება, განსახილველი დანაშაულის **ამსრულებელი** შესაძლებელია იყოს მხოლოდ **პროკურორი**. თუკი გამომძიებელი უკანონოდ მიიღებს დადგენილებას უდანაშაულო პირის ბრალდებულად ცნობასთან დაკავშირებით, ასეთი ქმედება ვერ შეფასდება სსკ-ის 146-ე მუხლით. ამ შემთხვევაში გამომძიებლის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სსკ-ის 333-ე მუხლის შესაბამისად (სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება) დადგება. ვინაიდან დანაშაულის ამსრულებელი სპეცილურ სუბიექტს წარმოადგენს, სხვა პირები (გამომძიებელი, პოლიცია და სხვები) შესაძლებელია იყვნენ აღნიშნული დანაშაულის მხოლოდ თანამონაწილეები (მაგ., ნამძეხებელი, დამხმარე).

5

1.2. დაცული სამართლებრივი სიკეთე. განსახილველი მუხლით დაცულია ბრალდებულად უკანონოდ ცნობილი (სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემული) პირის ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთეები, კერძოდ, დანაშაულის მსხვერპლის ღირსება, თავისუფლება, საქმიანი რეპუტაცია და სხვა პირადი ურთიერთობები. ფაქულტატურად დაცული სამართლებრივი სიკეთეა აგრეთვე, სახელმწიფო ორგანოების რეპუტაცია და მათ მიმართ მოსახლეობის მაღალი

⁴⁴⁵ შეად. ასევე **მეურმიშვილი, ბ.**, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება და განხორციელება ქართულ სისხლის სამართლის პროცესში (გამოძიების სტადიაზე), 2015, გვ. 87.

ნდობის არსებობის ინტერესი.⁴⁴⁶ ამ დროს მართლმსაჯულების ინტერესიც ირლ-ვევა.

6

1.3. დანაშაულებრივი ქმედება. თუ რას გულისხმობს კონკრეტულად დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა, მნიშვნელოვანია თავდაპირველად განხილულ იქნეს პირის ბრალდებულად ცნობის (სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემის) საფუძვლები და წესი.

7

როგორც უკვე აღინიშნა, სსსკ-ის 169-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, პირის ბრალდებულად ცნობის საფუძველია გამოძიების სტადიაზე შეკრებილ იმ მტკიცებულებათა ერთობლიობა, რომლებიც საკმარისია დასაბუთებული ვარაუდისთვის, რომ ამ პირმა დანაშაული ჩაიდინა. პირის ბრალდებულად ცნობა მხოლოდ პროკურორის დისკრეციული უფლებამოსილებაა. პირის ბრალდებულად ცნობა ხდება მისთვის ბრალის წაყენების გზით. თუ პროკურორი გადაწყვეტს პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყებას, მან უნდა მიიღოს დადგენილება პირის ბრალდების შესახებ და დადგენილების მიღებიდან 24 საათში მას თავად ან გამომძიებლის მეშვეობით უნდა წაუყენოს ბრალი. ბრალი, როგორც წესი, წაყენება უშუალოდ ბრალდებულს, რომელსაც გადაეცემა პროკურორის დადგენილება ბრალდების შესახებ თანდართული ბრალდებულის უფლებებისა და მოვალეობების ნუსხით. თუ ბრალდებული სარგებლობს ადვოკატის მომსახურებით, ამ უკანასკნელს უფლება აქვს დაესწროს ბრალის წაყენების პროცედურას. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს აგრეთვე ბრალის წაყენებას ძებნილი პირის შემთხვევაშიც. ამ დროს ბრალდების მხარე სთავაზობს ბრალდებულს ან მის ახლო ნათესავს ადვოკატის აყვანას და განუსაზღვრავს ამისათვის გონივრულ ვადას. თუ აღნიშნულ ვადაში იგი არ აიყვანს ადვოკატს, მაშინ ბრალდებულს სავალდებულო წესით დაენიშნება ადვოკატი, რომელსაც შემდგომ პროკურორი ან მისი დავალებით გამომძიებელი გააცნობს დადგენილებას ბრალდების შესახებ, რაც ჩაითვლება ბრალის წაყენებად. კანონი ადგენს გარკვეულ შეზღუდვებს ზოგიერთი თანამდებობის პირისთვის ბრალის წაყენებად. მაგალითად, სსსკ-ის 169-ე მუხლის მე-7 ნაწილის თანახმად, საქართველოს სახალხო დამცველის, სახელმწიფო ინსპექტორის, გენერალური აუდიტორის, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს წევრის ბრალდებისთვის აუცილებელია საქართველოს პარლამენტის თანხმობა. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის ბრალდებისთვის აუცილებელია საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პლენუმის თანხმობა. საქართველოს სხვა საერთო სასამართლოს მოსამართლის ბრალდებისთვის აუცილებელია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარის თანხმობა. ვინაიდან ბრალდებულად ცნობის შემდეგ პროცესის მწარმოებელი პირის გადაწყვეტილებით პირს შეიძლება შეეზღუდოს ცალკეული კონსტიტუციური უფლებებით სარგებლობის შესაძლებლობები და ამით მის ინტერესებს მიაღგეს არსებითი ზიანი, კანონი ზუსტად განსაზღვრავს პირის ბრალდებულად ცნობის ვადებს, რომლის გასვლის შემდეგაც ან სა-

446 იხ. **v. Heintschel-Heinegg B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 344 Rn. 3; **Kühl, K./Heger, M.**, § 344 Rn. 1; **Hecker, B.**, StGB-Kommentar § 344 Rn. 1.

ქმე განხილვისთვის უნდა გადაეცეს სასამართლოს ან სისხლისსამართლებრივი დევნა შეწყდეს პირის მიმართ. თუ პირის მიმართ შეწყდა სისხლისსამართლებრივი დევნა, დაუშვებელია მომავალში მისთვის იმავე ბრალის წაყენება. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-ის 105-ე მუხლი განსაზღვრავს სისხლისსამართლებრივი დევნის არდანეების საფუძვლებს. მაგალითად, კანონი გამორიცხავს სისხლისსამართლებრივი დევნის დანეებას, თუ გამოძიებით არ დადასტურდა სისხლისსამართლის კანონით გათვალისწინებული ქმედება, თუ ქმედება არ არის მართლსაწინააღმდეგო, თუ ახალი კანონი აუქმებს ქმედების დანაშაულობრიობას და სხვ. ასეთ შემთხვევებში კანონი კრძალავს სისხლისსამართლებრივი დევნის დანეებას.

8

ყოველივე ზემოთქმულიდან გამომდინარე, უკანონო იქნება პირის ბრალდებულად ცნობა (სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა), როდესაც პროკურორი თვითნებურად გამოიტანს პირის მიმართ ბრალდების დადგენილებას ამისათვის საჭირო მტკიცებულების არსებობის გარეშე. უდანაშაულოდ მიიჩნევა პირი, რომლისთვისაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრებას გამორიცხავს კანონმდებლობა. ასეთი პირია, ვისაც არ ჩაუდენია სისხლისსამართლებრივად რელევანტური ქმედება, ან მის მიერ ჩადენილი ქმედება მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით მართლზომიერია ან არაბრალეული. პირის სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემას ადგილი არა ექვს, თუ ჩადენილ ქმედებასთან დაკავშირებით გამოძიება დაიწყება. დანაშაულის ნიშნების არსებობისას, ნებისმიერ შემთხვევაში გამომძიებელი ან პროკურორი ვალდებულია დაიწყოს გამოძიება. გამოძიების შედეგებზე დაყრდნობით კი მიიღება პროკურორის მიერ სისხლისსამართლებრივი დევნის დანეების გადაწყვეტილება.

9

2. სუბიექტური შემადგენლობა. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა გულისხმობს ქმედების განზრახ ჩადენას. მნიშვნელოვანია პროკურორის გაცნობიერებული ჰქონდეს სათანადო სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე სხვა პირის ბრალდებულად ცნობა. კერძოდ, პროკურორმა უნდა იცოდეს, რომ კონკრეტული პირი ბრალდებულად ცნობა დაუშვებელია, ან რომ, მას სისხლისსამართლებრივი დევნის დასაწყებად არ გააჩნია სათანადო მტკიცებულებები, ან საქმეში არსებული მტკიცებულებები ყალბია. თუ პროკურორი არასწორად აფასებს საქმეში არსებულ მტკიცებულებებს, ან არ აქვს ინფორმაცია მათი სიყალბის თაობაზე და დაიწყებს პირის მიმართ სისხლისსამართლებრივ დევნას, ამ შემთხვევაში გამოირიცხება განზრახვის არსებობა და ადგილი არ ექნება სსკ-ის 146-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებას.

10

კვალიფიკაციისათვის მიზანს და მოტივის მნიშვნელობა არა აქვს. მოტივი ან მიზანი შეიძლება იყოს პირადი მტრობა, შურისძიება, ანგარება და ა.შ.⁴⁴⁷ თუ დაზარალებულის უკანონოდ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში მიცემა მხოლოდ

447 იხ. ასევე თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 342.

გარკვეული მიზნის მისაღწევ საშუალებას (ანუ შუალედურ მიზანს) წარმოადგენს, მაშინ განზრახვის არსებობისათვის არ არის სავალდებულო, რომ დამნაშავე დარწმუნებული იყოს დაზარალებულის უდანაშაულობაში, საკმარისია ისიც, როდესაც იგი პირის უდანაშაულობას შესაძლებლად მიიჩნევას.⁴⁴⁸

11

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. დანაშაულის შემადგენლობის ხასიათიდან გამომდინარე, ქმედების მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი კანონით გათვალისწინებული გარემოებები ამ შემთხვევაში ვერანაირ როლს ვერ ითამაშებს. ქმედების მართლწინააღმდეგობას ვერ გამორიცხავს ასევე მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი ისეთი ზეკანონური გარემოება, როგორიცაა დაზარალებულის თანხმობა, ვინაიდან განსახილველი დანაშაულისგან ინდივიდუალური სამართლებრივი სიკეთესთან ერთად დაცულია საერთო სამართლებრივი სიკეთე, კერძოდ, სახელმწიფო ორგანოების რეპუტაცია და მათ მიმართ მოსახლეობის მაღალი ნდობის არსებობის ინტერესი.⁴⁴⁹ არც ბრალის გამომრიცხველი რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება.

12

IV. პასუხისმგებლობის დამძიმებელი გარემოება

იგივე ქმედება, თუ მას ერთვის ბრალდება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში (მე-2 ნაწილი). სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-3 ნაწილის მიხედვით, მძიმეა ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ათი წლით თავისუფლების აღკვეთას, აგრეთვე გაუფრთხილებლობითი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ხუთ წელზე მეტი ვადით. ამავე მუხლის მე-4 ნაწილით განსაკუთრებით მძიმეა ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

13

V. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის მომზადება არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18 მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია. ბუნებრივია, შესაძლებელია განსახილველი მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის მომზადება და მცდელობა.

14

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა ან შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანამსრულებლობისას ყველა ამსრულებელი პროკურორი უნდა იყოს.

448 იხ. **v. Heintschel-Heinegg B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 344 Rn. 8; **Kühl, K./Heger, M.**, § 344 Rn. 6; **Hecker, B.**, StGB-Kommentar § 344 Rn. 18;

449 იხ. **v. Heintschel-Heinegg B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 344 Rn. 10; **Hecker, B.**, StGB-Kommentar § 344 Rn. 20;

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. განსახილველი დანაშაული წარმოადგენს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების (სსსკ-ის 332-ე მუხლი) კერძო შემთხვევას, ამიტომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი დადგება მხოლოდ სპეციალური ნორმით (სსკ-ის 146-ე მუხლი) და არა დანაშაულთა ერთობლიობით.

დანაშაულთა ერთობლიობაზე შეგვიძლია ვისაუბროთ, თუ უდანაშაულო პირის განზრახ ბრალდებულად ცნობა მოხდა პროკურორის მხრიდან მატერიალური გამორჩენის სანაცვლოდ (სსკ-ის 146-ე და 338-ე მუხლები), ან ასეთ ქმედებას წინ უსწრებდა პროკურორის მხრიდან მტკიცებულებების ფალსიფიკაცია (სსკ-ის 146-ე და 369¹ მუხლები). როგორც უკვე აღინიშნა, დანაშაულთა ერთობლიობასთან გვაქვს საქმე ასევე, თუ მოხდა უკანონოდ ბრალდებული პირის განზრახ უკანონოდ დაკავება (სსკ-ის 146-ე და 147-ე მუხლები).

საკითხავია, როგორ უნდა დაკვალიფიცირდეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირმა ნამდვილად ჩაიდინა დანაშაული, თუმცა პროკურორმა მის მიმართ დაიწყო სისხლისსამართლებრივი დევნა სისხლის სამართლის პროცესის წარმოების დამატებითი გარემოებების არსებობის მიუხედავად.

1-ლი მაგალითი: პროკურორმა ბრალდებულად ცნო დანაშაულის ჩამდენი პირი სისხლის სამართლის კოდექსით დადგენილი სისხლისსამართლებრივი დევნის ხანდაზმულობის ვადის გასვლის მიუხედავად.

პროკურორის ასეთი გადაწყვეტილება წინააღმდეგობაში მოდის სსსკ-ის 105-ე მუხლის პირველი ნაწილის „ე“ ქვეპუნქტთან. მიუხედავად ამისა, პროკურორი არ ახორციელებს სსკ-ის 146-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებას, ვინაიდან დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანს წარმოადგენს „უდანაშაულო პირის“ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებებაში მიცემა. ასეთ შემთხვევაში კი, პროკურორი უკანონოდ იწყებს სისხლისსამართლებრივ დევნას დანაშაულის ჩამდენი პირის მიმართ. შესაბამისად „უდანაშაულო პირი“ უნდა გავიგოთ მხოლოდ მატერიალურ-სამართლებრივი მნიშვნელობით და პროცესუალურ-სამართლებრივი გარემოებები კი, რომლებიც გამორიცხავენ დანაშაულის ჩამდენი პირების მიმართ სისხლისსამართლებრივი დევნის განხორციელებას, მხედველობაში არ მიიღება.⁴⁵⁰ მსგავს შემთხვევებში პროკურორისთვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების საკითხი გადაწყდება სამოხელეო დანაშაულის შესაბამისი ნორმებით. წარმოდგენილ მაგალითში სსკ-ის 333-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს პროკურორის მოქმედება (სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება).

450 იხ. ასევე **v. Heintschel-Heinegg B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 344 Rn. 7; **Kühl, K./Heger, M.**, § 344 Rn. 3; **Hecker B.**, StGB-Kommentar § 344 Rn. 10; **Geerds F.**, Verfolgung Unschuldiger (§ 344 StGB), კრებულში: Festschrift für Günter Spendel zum 70. Geburtstag am 11. Juli 1992, S. 511; **Geilen G.**, Rechtsbeugung durch Verfolgung, § 344 im Spiegel eines Fehlurteils, კრებულში: Festschrift für Hans Joachim Hirsch zum 70. Geburtstag am 11. April 1999, S. 522.

ასევე დანაშაულთა ერთობლიობით გადაწყდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი, როდესაც პროკურორი აყალბებს მტკიცებულებებს და ასეთ მტკიცებულებებზე დაყრდნობით გამოიტანს დანაშაულის მსხვერპლის მიმართ ბრალდების შესახებ დადგენილებას (სსკ-ის 146-ე და 369¹ მუხლები).

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. სსკ-ის 146-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმის განხილვა მიეკუთვნება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობას. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს საქმეს, თუ წარდგენილია ბრალდება სსკ-ის 146-ე მუხლის მე-2 ნაწილით. თუმცა ბრალდებულს უფლება აქვს, მოითხოვოს, რომ საქმე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე იქნეს განხილული. ამ შემთხვევაში საქმეს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლე განიხილავს (სსსკ-ის 226-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).

განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება (სსკ-ის 147-ე მუხლი)

მუხლი 147. განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება

1. განზრახ უკანონო დაკავება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან რვა წლამდე ანდა თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

2. განზრახ უკანონო დაპატიმრება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ათ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ცხრიდან თორმეტ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. ადამიანის თავისუფლება საქართველოს კონსტიტუციით დაცული უფლებაა. ადამიანის თავისუფლება გულისხმობს ადამიანის ფიზიკურ თავისუფლებას, მის უფლებას თავისუფლად გადაადგილდეს ფიზიკურად, თავისი ნების შესაბამისად, იმყოფებოდეს ან არ იმყოფებოდეს რომელიმე ადგილზე.⁴⁵¹ საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-2 პუნქტი კრძალავს ცალკეული ინდივიდების თავისუფლების თვითნებურ აღკვეთას ან სხვაგვარ შეზღუდვას. ამასთან, აღნიშნული უფლება არ არის აბსოლუტური ხასიათის და საქართველოს კონსტიტუცია უშვებს ადამიანის თავისუფლების შეზღუდვას კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და კანონით დადგენილი წესით. კერძოდ, კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, „ადამიანის დაკავება დასაშვებია კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში კანონით უფლებამოსილი პირის მიერ. დაკავებული პირი უნდა წარედგინოს სასამართლოს განსჯადობის მიხედვით არაუგვიანეს 48 საათისა. თუ მომდევნო 24 საათის განმავლობაში სასამართლო არ მიიღებს გადაწყვეტილებას დაპატიმრების ან თავისუფლების სხვაგვარი შეზღუდვის შესახებ, პირი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს.“ გარდა ამისა, აღნიშნული მუხლის მე-5 პუნქტი ადგენს პატიმრობის ვადებს და ბრალდებულის პატიმრობის ზღვრულ ვადად განსაზღვრავს 9 თვეს. შესაბამისად, პირის დაკავება ან დაპატიმრება უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს კონსტიტუციასა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობას. წინააღმდეგ შემთხვევაში ასეთი მოქმედება ჩაითვლება უკანონოდ.

451 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის N2/1/415 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 2; იხ. ასევე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის N2/21/872 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – სოფიკო ვერძეული, გურამ იმნაძე და გიორგი გვიმრაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 5; **ტურავა მ.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 131.

2

ადამიანის თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება დაცულია არა მხოლოდ ეროვნული, არამედ ასევე საერთაშორისო სამართლით, კერძოდ, „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ (1950 წლის 4 ნოემბერი) მე-5 მუხლითა და „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის“ (1966 წლის 16 დეკემბერი) მე-9 მუხლით.

3

რამდენადაც საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-6 პუნქტი ადამიანის თავისუფლების უფლების ხელყოფას კანონით დასჯად ქმედებად აღიარებს. შესაბამისად, სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს დანაშაულის ცალკეულ შემადგენლობებს და ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას თავისუფლების უფლების ხელყოფისათვის. დანაშაულის ერთ-ერთი ამგვარი შემადგენლობა გათვალისწინებულია სსკ-ის 147-ე მუხლით, რომელიც ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას განზრახ უკანონო დაკავების ან დაპატიმრებისთვის.

4

II. განზრახ უკანონო დაკავებისა (1-ლი ნაწილი) და დაპატიმრების ძირითადი შემადგენლობანი (მე-2 ნაწილი). 1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი

- განზრახ უკანონო დაკავების ან დაპატიმრების ამსრულებელი სპეციალური სუბიექტია. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესებულია მხოლოდ ფიზიკური პირებისთვის. კერძოდ, კანონით განსაზღვრულია ასევე იმ პირთა წრეც, რომელთაც აქვთ დაკავების უფლება. ასეთი პირია გამოძიების ჩატარების უფლებამოსილებით აღჭურვილი ორგანოს ის თანამშრომელი, რომელიც ასრულებს ოპერატიულ ფუნქციებს, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის მოვალეობას, აწარმოებს გამოძიებას ან ახორციელებს სისხლისსამართლებრივ დევნას (იხ. სსკ-ის 172-ე მუხლი).

5

განზრახ უკანონო დაპატიმრების ამსრულებელი, როგორ წესი, მოსამართლეა, ვინაიდან მოსამართლე იღებს პირის დაპატიმრების განჩინებას. ცალკეულ შემთხვევაში შეიძლება მოგვევლინოს სხვა სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენელიც. მაგალითად, ციხის ადმინისტრაციის უფროსი, რომელიც არ გაათავისუფლებს იმ პირის, რომელსაც პატიმრობის ვადა გაუვიდა.

6

1.2. სამართლებრივი სიკეთე . განსახილველი მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთეა **ინდივიდის ფიზიკური გადაადგილების თავისუფლება**. აღნიშნული დანაშაული ხელყოფს პირის უფლებას, თავისუფლად გადაადგილდეს და შეიცვალოს არსებული ადგილსამყოფელი. ამავდროულად, ეს არ უკავშირდება უბრალო შეზღუდვებს გადაადგილების თავისუფლებაზე.⁴⁵² შესაბამისად, გადაადგილების

452 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 18 დეკემბრის გადაწყვეტილება N39804/04, „ბაისუევი და ანზორივი საქართველოს წინააღმდეგ“, § 50; **Schumacher, U.**, კრებულში: FS Stree/Wessels, 440 f.; **Eisele J.**, 2017, Rn. 427, 154.

თავისუფლების ხელყოფაში არ მოიაზრება ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირს ეზღუდება რომელიმე კონკრეტულ ადგილას მისვლის ან კონკრეტულ ადგილზე დარჩენის შესაძლებლობა.⁴⁵³ ვინაიდან გადაადგილების თავისუფლება წარმოადგენს ნების თავისუფლების ერთ-ერთ ფორმას, ნორმით დაცულია პიროვნების თვითგამორკვევის უფლება საკუთარ ადგილსამყოფელთან დაკავშირებით. ამგვარი უფლება გააჩნია გადაადგილების ნების გამოხატვის უნარის მქონე ნებისმიერ პირს, მათ შორის იმ პირებსაც, ვისი გადაადგილებაც დამოკიდებულია სხვა პირების დახმარებაზე (მაგ., შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები).⁴⁵⁴ სსკ-ის 147-ე მუხლი იცავს ფიზიკურ პირებს საქართველოს კონსტიტუციითა და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესის განზრახ დარღვევით დაკავების ან დაპატიმრებისაგან. დაუშვებელია სამართლებრივ სახელმწიფოში პირს თავისუფლება შეეზღუდოს თვითნებურად, კანონის მოთხოვნათა გვერდის ავლით. პირის განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება ხელყოფს როგორც ცალკელი პირების კონსტიტუციურ გარანტიებს, ისე ლახავს სახელმწიფო ორგანოთა იმიჯსა და სახელმწიფოს ავტორიტეტს.

7

1.3. დანაშაულებრივი ქმედებები. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ადამიანის თავისუფლების უფლება კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში შესაძლებელია დაექვემდებაროს შეზღუდვებს და განხორციელდეს პირის დაკავება და დაპატიმრება. შესაბამისად, დანაშაულებრივი ქმედების შინაარსის სწორად გაგების მიზნით, მნიშვნელოვანია დაკავებისა და დაპატიმრების საფუძვლებისა და წესის განხილვა.

8

ა) უკანონო დაკავება. სსსკ-ის 170-ე მუხლის თანახმად, დაკავება არის თავისუფლების ხანმოკლე აღკვეთა. პირი დაკავებულია ითვლება მიმოსვლის თავისუფლების შეზღუდვის მომენტიდან. დაკავების საფუძველია დასაბუთებული ვარაუდი, რომ პირმა ჩაიდინა დანაშაული, რომლისთვისაც კანონით სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა, ამასთანავე, პირი მიიმალება ან არ გამოცხადდება სასამართლოში, გაანადგურებს საქმისათვის მნიშვნელოვან ინფორმაციას ან ჩაიდენს ახალ დანაშაულს. როგორც წესი, პირის დაკავება ხდება სასამართლოს განჩინების საფუძველზე. თუმცა კანონი უშვებს სასამართლოს განჩინების გარეშეც პირის დაკავებას, თუ: ა) პირს წაასწრეს დანაშაულის ჩადენისას ან ჩადენისთანავე; ბ) პირი დაინახეს დანაშაულის ჩადენის ადგილას და მის მიმართ დაუყოვნებლივ ხორციელდება სისხლისსამართლებრივი დევნა მისი დაკავების მიზნით; გ) პირზე, მასთან ან მის ტანსაცმელზე აღმოჩნდა ჩადენილი დანაშაულის აშკარა კვალი; დ) პირი დანაშაულის ჩადენის შემდეგ მიიმალა, მაგრამ შემდგომ იგი თვითმხილველმა ამოიცნო; ე) პირი შესაძლოა მიიმალოს; ვ) პირი ძებნილია (სსსკ-ის 171-ე მუხლი).

453 **Valerius B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 3-3.1

454 იხ. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1983 წლის 6 დეკემბრის 1 StR 651/83 გადაწყვეტილება; **Kühl K., Heger, M.**, § 239 Rn. 1, 1156; **Valerius B.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 4.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, დაკავების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 72 საათს. დაკავებიდან არა უგვიანეს 48 საათისა დაკავებულს უნდა გადაეცეს ბრალდების შესახებ დადგენილება. თუ ამ ვადაში დაკავებულს დადგენილება არ გადაეცა, იგი დაუყოვნებლივ უნდა გათავისუფლდეს (სსსკ-ის 174-ე მუხლის მე-5 ნაწილი). დაკავებული თავისუფლდება დაუყოვნებლივ ასევე, თუ დაკავებიდან არა უგვიანეს 48 საათში პროკურორი გამოძიების ადგილის მიხედვით არ წარუდგენს მაგისტრატ მოსამართლეს შუამდგომლობას აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ (სსსკ-ის 196-ე მუხლი). დაკავებული თავისუფლდება პროკურორის ან მოსამართლის გადანყვებილებით. დაკავებული თავისუფლდება დაკავებულთა ყოფნის ადგილის უფროსის დადგენილებით, თუ გავიდა დაკავების ვადა (სსსკ-ის 176-ე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები).

10

დაკავებასთან დაკავშირებით კანონის იმპერატიულ მოთხოვნას წარმოადგენს დაკავების თაობაზე ოქმის შედგენა. სსსკ-ის 175-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, დამკავებელმა მოხელემ დაკავებისთანავე, დაუყოვნებლივ უნდა შეადგინოს დაკავების ოქმი. თუ დაკავების ოქმის შედგენა დაკავებისთანავე ობიექტური მიზეზით (მიზეზებით) შეუძლებელია, იგი უნდა შედგეს დაკავებულის პოლიციის დაწესებულებაში ან სხვა სამართალდამცავ ორგანოში მიყვანისთანავე. დაკავების ოქმის არშედგენა წარმოადგენს კანონის არსებით დარღვევას, რის გამოც დაკავებული უნდა გათავისუფლდეს დაუყოვნებლივ.

11

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, დაკავება იქნება უკანონო, თუ საამისოდ უფლებამოსილი პირი განზრახ უგულებელყოფს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონის მოთხოვნას და სასამართლოს შესაბამისი განჩინების ან სათანადო კანონიერი საფუძვლის გარეშე აღუკვეთს პირს თავისუფლებას. უკანონო დაკავებას ადგილი არა აქვს, როდესაც პოლიციელი პრევენციული ღონისძიების განხორციელების ფარგლებში ზედაპირული შემოწმების მიზნით შეაჩერებს პირს და განახორციელებს მისი ნივთების ან სატრანსპორტო საშუალების ზედაპირულ დათვალიერებას.⁴⁵⁵ თუმცა ასეთი ღონისძიება შესაძლოა გადაიზარდოს პირის უკანონო დაკავებაში, თუ პოლიცია შეგნებულად დაარღვევს ზედაპირული შემოწმებისა და დათვალიერებისთვის კანონით განსაზღვრულ 30 წუთიან ვადას და პირს განზრახ უსაფუძვლოდ აღუკვეთს გადაადგილების თავისუფლებას. განზრახ უკანონო დაკავება სახეზე გვექნება მაშინაც, როდესაც პირის დაკავება მოხდა კანონიერად, თუმცა მომდევნო 48 საათის განმავლობაში პროკურორის მიერ არ იქნა მიღებული ბრალდების შესახებ დადგენილება და არ გათავისუფლდა დაკავებული ან დაკავებიდან 48 საათის განმავლობაში პროკურორი მაგისტრატ მოსამართლეს არ წარუდგენს შუამდგომლობას აღკვეთის ღონისძიების გამოყენების შესახებ და არ გაათავისუფლებენ დაკავებულს. დაკავება უკანონოა მაშინაც, როდესაც კანონიერად დაკავებული პირის მიმართ სასამართლოს მიერ არ იქნა მიღებული გადანყვებილება მის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების სახით

455 იხ. „პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონის 22-ე მუხლი.

პატიმრობის გამოყენების შესახებ და ასეთ პირს მაინც თავისუფლება აქვს აღკვეთილი და არ გათავისუფლდება.

12

სსსკ-ის 147-ე მუხლის პირველ ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულებრივ ქმედებას წარმოადგენს დაკავების უფლებამოსილების მქონე პირის მიერ დაკავების ოქმის განზრახ არშედეგა და სათანადო ოქმის შედგენის გარეშე პირის თავისუფლების თუნდაც მცირე ვადით შეზუდება. ამ მხრივ საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაც. სტრასბურგის სასამართლო მიიჩნევს, რომ თავისუფლების აღკვეთის რეალური ხანგრძლივობის მიუხედავად, პირის დაკავება, რომელიც არ არის ოქმით დაფიქსირებული, წარმოადგენს კონვენციის მე-5 მუხლის (თავისუფლებისა და ხელშეუხებლობის უფლება) სრულ უგულებელყოფას და მიუთითებს მის სერიოზულ დარღვევაზე.⁴⁵⁶ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლომ თავის არაერთ გადაწყვეტილებაში მიუთითა, რომ პირის დაკავება შეიძლება იყოს კანონიერი შიდა კანონმდებლობის მიხედვით, მაგრამ თვითნებური და კონვენციასთან შეუსაბამო.⁴⁵⁷ შესაბამისად, ისმის კითხვა, თუ როგორ უნდა შეფასდეს სისხლისსამართლებრივად დაკავება, როდესაც უფლებამოსილმა პირმა იცის, რომ იგი მოქმედებს კონვენციის მე-5 მუხლის დარღვევით, თუმცა სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის სრული დაცვით. ამ შემთხვევაში, ვინაიდან პირი მოქმედებს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის სრული დაცვით, მისი ქმედება ვერ შეფასდება განზრახ უკანონო დაკავებად. დაკავების უფლებამოსილების მქონე პირი ვალდებულია იმოქმედოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით, იმისდა მიუხედავად, რომ ასეთი კანონი საერთაშორისო სამართლებრივად ხარვეზიანია. ასეთი ხარვეზის გამოსწორებაზე უნდა იზრუნოს კანონმდებელმა, ასევე მოსამართლემ ნორმის გამოყენებისას და არა გამომძიებელმა, რომელიც ვალდებულია სისხლის სამართლის საპროცესო მოქმედებები განახორციელოს იმ ფორმალური წესების შესაბამისად, რასაც უდგენს კანონმდებელი.

13

ბ) უკანონო დაპატიმრება. პატიმრობა წარმოადგენს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებულ აღკვეთის ღონისძიების ერთ-ერთ სახეს. იგი გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, თუ ეს ერთადერთი საშუალებაა, რათა თავიდან იქნეს აცილებული: ბრალდებულის მიმალვა და მის მიერ მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა; ბრალდებულის მიერ მტკიცებულებათა მოპოვებისათვის ხელის შეშლა და ბრალდებულის მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენა (სსსკ-ის 205-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). პატიმრობის გამოყენების თაობაზე პროკურორი მიმართავს სასამართლოს სათანადო შუამდგომლობით. სასამართლო უფლებამოსილია ბრალდებულს აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა შეუფარდოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც აღნიშნული აღკვეთის ღონისძიების მიზნების მიღწევა შეუძლებელია სხვა, ნაკლებად მკაცრი აღკვეთის ⁴⁵⁶ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შემდეგი გადაწყვეტილებები: „ბაი-სუევი და ანზოროვი საქართველოს წინააღმდეგ“, 18.12.2012, N39804/04, § 59; Kurt v. Turkey, N15/1997/799/1002, 25.05.1998, §119-129.

⁴⁵⁷ იხ. Guzzardi v. Italy, 6.11.1980, Series A N 39, §92; A. and Others v. the United Kingdom, 19.02.2009, N34555/05, § 162-164.

ლონისძიების გამოყენებით (სსსკ-ის 198-ე მუხლის მე-4 ნაწილი). ბრალდებულის პატიმრობის საერთო ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს. ამ ვადის გასვლის შემდეგ ბრალდებული უნდა გათავისუფლდეს პატიმრობიდან. ბრალდებულის პატიმრობის ვადა აითვლება მისი დაკავების მომენტიდან, ხოლო თუ დაკავება არ მომხდარა – ამ აღკვეთის ღონისძიების შერჩევის შესახებ სასამართლოს განჩინების აღსრულების მომენტიდან საქმის არსებითად განმხილველი პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ განაჩენის გამოტანამდე (სსსკ-ის 205-ე მუხლის მე-2 ნაწილი).

14

ამრიგად, უკანონო პატიმრობაში უნდა მოვიაზროთ წინასწარი შეცნობით სათანადო სამართლებრივი საფუძვლების გარეშე პირისთვის აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდება, ასევე შემთხვევა, როდესაც პატიმრობის ვადის გაგრძელების გარეშე პირს ტოვებენ პატიმრობაში, ან პატიმრობის ზღვრული ვადის გასვლის მიუხედავად არ ხდება პირის პატიმრობიდან გათავისუფლება.

15

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, უკანონო დაკავება და დაპატიმრება შესაძლებელია განხორციელდეს, როგორც მოქმედებით, ისე **უმოქმედობით**. უმოქმედობით ხორციელდება აღნიშნული დანაშაული, მაგალითად, როდესაც დაკავების ან პატიმრობის ვადის გასვლის შემდეგ არ ხდება პირის გათავისუფლება.

16

განსხვავებით სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისგან (თავისუფლების უკანონო აღკვეთა), რომელიც მსხვერპლის ნების საწინააღმდეგო ქმედებას გულისხმობს⁴⁵⁸ და რომლის დროსაც დანაშაულის შემადგენლობა გამოირიცხება თუ პირი მოქმედებს და აღუკვეთს სხვა ადამიანს თავისუფლებას მისი თანხმობით⁴⁵⁹, უკანონო დაკავების და დაპატიმრებისთვის პირს მაშინაც დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, როდესაც უკანონოდ დაკავებული ან დაპატიმრებული თანახმაა ამაზე და გამოხატავს საამისო ნებას. შესაბამისად, სსკ-ის 147-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების დასჯადობისთვის მნიშვნელობა ენიჭება არა დაზარალებულის ნებას, არამედ დაკავების ან დაპატიმრების კანონის განზრახ დარღვევით განხორციელებას. ამ შემთხვევაში შეიძლება სასჯელის შემსუბუქება.

17

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაულის შემადგენლობა გულისხმობს ქმედების განზრახ ჩადენას. მნიშვნელოვანია პირს გაცნობიერებული ჰქონდეს თავისი ქმედებით სათანადო სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე სხვა პირის დაკავება ან დაპატიმრება.

18

ქმედების სსკ-ის 147-ე მუხლით კვალიფიკაციისთვის სავალდებულოა, რომ პირს გაცნობიერებული ჰქონდეს მის მიერ განხორციელებული დაკავების ან დაპა-

458 იხ. ასევე საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 1 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე N275აპ-17; **Fischer T.**, StGB, § 239 Rn. 3, 1659;

459 **Eser A., Eisele, J.**, StGB-Kommentar § 239 Rn. 3, 2290.

ტიმრების უკანონო ხასიათი. მან უნდა იცოდეს, რომ მოცემულ შემთხვევაში არ არსებობს პირის დაკავების ან დაპატიმრების კანონიერი საფუძველი და მაინც განზრახ ახორციელებს ასეთ ქმედებას.

19

1-ლი მაგალითი: სანდრომ პოლიციაში ცრუდ დაასმინა პეტრე განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენაში და მიუთითა ისიც, რომ პეტრე დღესვე დატოვებდა ქვეყანას და მიიმალეობდა. პოლიციის სამი თანამშრომელი დაუყოვნებლივ გაემართა პეტრეს საცხოვრებელ მისამართზე, მაგრამ მათ იგი შინ არ დახვდათ. მეზობლების ინფორმაციით, პეტრე აეროპორტში გაემგზავრა. პოლიციამ პეტრე მართლაც აეროპორტში შეამჩნია და დაუყოვნებლივ დააკავა. პეტრე არა მიაღწევს მიზნით, არამედ სამსახურებრივი მივლინებით მიემგზავრებოდა ქვეყნის გარეთ. იმის გამო, რომ არ დადასტურდა პეტრეს მიერ დანაშაულის ჩადენა, იგი მეორე დღესვე პროკურორის გადაწყვეტილებით გათავისუფლდა.

მოცემულ შემთხვევაში პოლიცია სანდროს მიერ განზრახ იქნა შეცდენილი დაკავების საფუძველბთან დაკავშირებით. პოლიციამ არ იცოდა, რომ პეტრეს დაკავების საფუძველი ობიექტურად არ არსებობდა. შესაბამისად, პოლიციის თანამშრომლებს არ გააჩნდათ პეტრეს უკანონო დაკავების განზრახვა, რაც გამორიცხავს მათ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. რაც შეეხება სამდროს, მას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება ცრუ დასმენისთვის (სსკ-ის 373-ე მუხლის მე-2 ნაწილი) და ასევე პეტრეს თავისუფლების უკანონო აღკვეთისათვის (სსკ-ის 143-ე მუხლი), როგორც ამ დანაშაულის შუალობით ამსრულებელს.

20

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. აქ მოქმედებს მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველ გარემოებათა ზოგადი დებულებანი, თუმცა დაზარებულის თანხმობა ვერ გაამართლებს მოქმედებას.

21

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება

ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-3 ნაწილი). ასეთ შედეგში მოიაზრება დაზარალებულის ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესება, მნიშვნელოვანი ფინანსური დანაკარგები, სამსახურებრივი ან ოჯახური ურთიერთობების გართულება და სხვა.⁴⁶⁰ ვინაიდან, „მძიმე შედეგი“ შეფასებითია, ცალკეულ შემთხვევებში კონკრეტული გარემოებების მიხედვით უნდა გადაწყდეს, ადგილი აქვს თუ არა ასეთს. ქმედების სსკ-ის 147-ე მუხლის მე-3 ნაწილით კვალიფიკაციისთვის საკმარისია, რომ პირს დაზარალებულის უკანონო დაკავების ან დაპატიმრებისას მძიმე შედეგის მიმართ გააჩნდა მინიმუმ გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება.

22

V. მომზადება და მცდელობა. განსახილველ დანაშაულთა მომზადება და მცდე-

⁴⁶⁰ იხ. ასევე თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 347.

ლობა შესაძლებელია.

23

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. მოცემულ დანაშაულში თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა შესაძლებელია.

24

მე-2 მაგალითი: გამომძიებელმა ყალბად გაგებული სამსახურებრივი ინტერესის გამო, დაკავებულთა ყოფნის ადგილის უფროსს მოსამართლის ყალბი განჩინება წარუდგინა გ.დ-ს აღკვეთი ღონისძიების სახით პატიმრობის შეფარდების თაობაზე. დაკავებულთა ყოფნის ადგილის უფროსმა არაფერი იცოდა განაჩინების სიყალბის შესახებ და გ.დ. საპატიმრო იზოლატორში მოათავსა.

ამ მაგალითში გამომძიებელი შუალობითი ამსრულებელია.

25

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. როგორც უკვე აღინიშნა, სსკ-ის 147-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებელი სპეციალურია, რომელსაც სამსახურებრივად გააჩნია პირის დაკავების ანდა დაპატიმრების უფლებამოსილება. შესაბამისად იგი ამავდროულად არის მოხელე. თუმცა, ქმედების განსახილველი მუხლით კვალიფიკაციის შემთხვევაში გაუმართლებელია დანაშაულთა ერთობლიობის დადგენა და პირისთვის ასევე სსკ-ის 332-ე ან 333-ე მუხლით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრება. უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება წარმოადგენს მოხელის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ან გადამეტების კერძო შემთხვევას, რის გამოც ქმედების ორმაგი კვალიფიკაცია უნდა გამოირიცხოს.

26

გამომდინარე იქიდან, რომ პირის უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება მიეკუთვნება დენად დანაშაულთა კატეგორიას,⁴⁶¹ შესაძლებელია პირმა უკანონოდ დაკავებული ან დაპატიმრებული პირის მიერ ჩაიდინოს სხვა დანაშაულიც (მაგ, წამება, წამების მუქარა, დამამცირებელი ან არაადამიანური მოპყრობა და ა.შ.). ამ შემთხვევაში ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით.

27

მაშინაც კი, როდესაც პირის დაკავება ხდება სასამართლოს ყალბი განჩინების საფუძველზე, დაკავება იქნება უკანონო, თუ სასამართლო ასეთი გადანყვეტილების მიღებისას განზრახ იყო შეცდენილი და შუამდგომლობა პირის დაკავების თაობაზე ეფუძნებოდა ყალბ ცნობებს. ასეთ შემთხვევაში კვალიფიკაცია მოხდება დანაშაულთა ერთობლიობით, სსკ-ის 147-ე და 341-ე (სამსახურებრივი სიყალბე) მუხლებით.

28

უკანონო დაკავებას ადგილი არა აქვს, როდესაც მოქალაქე ან თუნდაც სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომელი, რომელიც სამსახურებრივად არ არის დაკავების უფლებამოსილებით აღჭურვილი, შეიპყრობს დანაშაულის ჩამდენს და წარადგენს პოლიციის განყოფილებაში. ამ შემთხვევაში პირი მოქმედებს მართ-

461 იხ. ასევე **Kühl K.**, Strafrecht AT, § 20 Rd. 126.

ლზომიერად სსკ-ის 29-ე მუხლიდან გამომდინარე. თუ ასეთი პირი გადააცილებს დამნაშავის შეპყრობისთვის აუცილებელ ზომებს, რასაც მოჰყვება, მაგალითად, მკვლელობა ან ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, მაშინ მას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება არა განსახილველი მუხლის, არამედ კონკრეტული შედეგის მიხედვით, ან სსკ-ის 114-ე მუხლის ან სსკ-ის 124-ე მუხლის შესაბამისად.

29

ასევე უკანონო პატიმრობად ჩაითვლება მოსამართლისთვის შეგნებულად ყალბი ცნობების მიწოდება ბრალდებულისთვის პატიმრობის შეფარდების ან პატიმრობის ვადის გაგრძელების თაობაზე შუამდგომლობის განხილვისას. ამ შემთხვევაში ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას და პირს დაეკისრება ასევე სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სსკ-ის 341-ე მუხლით (სამსახურებრივი სიყალბე).

30

რამდენადაც განსახილველი დანაშაული სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული თავისუფლების უკანონო აღკვეთის სპეციალურ შემთხვევას წარმოადგენს, მნიშვნელოვანია, რომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მოხდეს აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობათა ერთმანეთისგან გამიჯვნა. ამისათვის დიდ როლს თამაშობს დანაშაულის მოტივი და მიზანი. როგორც წესი, უკანონო დაკავებას ან დაპატიმრებას საფუძვლად უდევს სამსახურებრივი ან დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ინტერესი, კარიერის მიზანი, ყალბად გაგებული სამსახურებრივი ინტერესი და მსგავსი ინტერესი თუ მოტივაციის სხვა ფაქტორები.

31

მე-3 მაგალითი: დაკავების უფლებამოსილების მქონე პირმა მოქალაქეს აღუკვეთა გადაადგილების თავისუფლება იმ მიზნით, რომ დაფაროს მის მიერ ჩადენილი დანაშაული.

ქმედება დაკვალიფიცირდება არა სსკ-ის 147-ე მუხლის პირველი ნაწილით, არამედ სსკ-ის 143 მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით. იგივე შემთხვევასთან გვექნება საქმე, როდესაც თუნდაც კანონიერი საფუძვლით დაკავებულ პირს შესაბამისი თანამდებობის პირი დაკავების ვადის გასვლის შემდეგ არ გაათავისუფლებს და გათავისუფლების სანაცვლოდ მოსთხოვს მისგან ნასესხები თანხის დაბრუნებას. შესაბამისად, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს დანაშაულის მოტივი/მიზანი და ამის მიხედვით გადაწყდეს დანაშაულის კვალიფიკაციის საკითხი.

მე-4 მაგალითი: რუსთავის გამომძიებელმა დავითმა თითქოს უკანონო ნადირობის ბრალდებით სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის დარღვევით დააკავა მისი ყოფილი შეყვარებულის მამა, რომელიც ნადირობიდან შინ ბრუნდებოდა. დავითმა დაკავებული რამდენიმე საათით გამოკეტილი ამყოფა მის სამსახურებრივ ავტომობილში. ყოფილ შეყვარებულზე განაწყენებულმა დავითმა ამით შური იძია მასზე და როდესაც შეატყო, რომ დაკავებული ნერვიულობის ნიადაგზე შეუძლოდ გახდა, იგი კვლავ გაათავისუფლა.

მოცემულ შემთხვევაში დავითის ქმედება ვერ შეფასდება განზრახ უკანონო დაკავებად, რადგან ამ შემთხვევაში მას არ ამოძრავებდა სისხლის სამართლის საქმის წარმოებასთან დაკავშირებული მიზნები. მისი ქმედება მოტივირებული იყო არა დანაშაულის გახსნის ინტერესით, არამედ ყოფილი შეყვარებულის მიმართ პირადი შურისძიების გრძნობით. შესაბამისად დავითის ქმედება უნდა დაკვალიფიკირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით, სსკ-ის 143-ე მუხლით (თავისუფლების უკანონო აღკვეთა) და სსკ-ის 332-ე მუხლით (სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება).

32

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. სსკ-ის 147-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმის განხილვა მიეკუთვნება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობას. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს საქმეს, თუ წარდგენილია ბრალდება სსკ-ის 147-ე მუხლით. თუმცა ბრალდებულს უფლება აქვს, მოითხოვოს, რომ საქმე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე იქნეს განხილული. ამ შემთხვევაში საქმეს რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლე განიხილავს (სსსკ-ის 226-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).

უკანონო მოთავსება ან დაკავება ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში (სსკ-ის 149-ე მუხლი)

მუხლი 149. უკანონო მოთავსება ან დაკავება ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში

1. უკანონო მოთავსება ან დაკავება ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ექვს წლამდე.

2. იგივე ქმედება:

ა) ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

ბ) რამაც გაუფრთხილებლობით გამოიწვია დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ცხრა წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. ადამიანის თავისუფლება და მისი ფიზიკური ხელშეუხებლობა საქართველოს კონსტიტუციით დაცული სამართლებრივი სიკეთეებია (საქართველოს კონსტიტუციის მე-10 მუხლის მე-2 პუნქტი და მე-13 მუხლის პირველი პუნქტი). საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-2 პუნქტი კრძალავს ცალკეული ინდივიდების თავისუფლების თვითნებურ აღკვეთას ან სხვაგვარ შეზღუდვას. პიროვნების პირადი თავისუფლებისა და უსაფრთხოების უფლება ექვემდებარება ასევე განსაკუთრებულ საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას. ამ მხრივ მნიშვნელოვანია „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის“ კონვენციის (1950 წლის 4 ნოემბერი) მე-5 მუხლი და „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“ საერთაშორისო პაქტის (1966 წლის 16 დეკემბერი) მე-3 და მე-9 მუხლები. აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის მე-5 მუხლის პირველი პუნქტის „ე“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს მოხსენიებული უფლების შეზღუდვას და პირის ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში იძულებით მოთავსების შესაძლებლობას სულიერი ავადმყოფობის შემთხვევებში, რაც უნდა განხორციელდეს კანონით გათვალისწინებული პროცედურების დაცვით.

2

სამართლებრივ სახელმწიფოში ადამიანის თავისუფლების უფლების შეზღუდვისთვის უნდა არსებობდეს განსაკუთრებული მიზეზები და ამასთან იგი უნდა განხორციელდეს მკაცრად განსაზღვრული ფორმალური წესების დაცვით. ადამიანის თავისუფლების უფლებაში ჩარევისთვის ერთ-ერთი ასეთი მნიშვნელოვანი მიზეზი შესაძლებელია იყოს საჯარო უსაფრთხოების დაცვა, როდესაც ფსიქიკური აშლილობის მქონე პირისგან მოსალოდნელია სხვადასხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედებების განხორციელება.⁴⁶²

⁴⁶² აღნიშნულთან დაკავშირებით იხ. გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები: BVerfGE 22, 180 [219]; BVerfGE 45, 187 [223]; BVerfGE 58, 208 [224.f.] da BVerfGE 70, 297 [307].

რამდენადაც საქართველოს კონსტიტუციის მე-13 მუხლის მე-6 პუნქტი ადამიანის თავისუფლების უფლების ხელყოფას კანონით დასჯად ქმედებად აღიარებს, სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს ამ მხრივ დანაშაულის ცალკეულ შემადგენლობებს და ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას თავისუფლების უფლების უკანონო ხელყოფისათვის. დანაშაულის ერთ-ერთი ამგვარი შემადგენლობა გათვალისწინებულია სსკ-ის 149-ე მუხლით, რომელიც ადგენს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში პირის უკანონო მოთავსების ან დაკავებისათვის.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. განსახილველი მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთეა **ინდივიდის ფიზიკური გადაადგილების თავისუფლება**, ხოლო დამატებით სამართლებრივ სიკეთედ გვევლინება ადამიანის პატივი და ღირსება. აღნიშნული დანაშაული ხელყოფს პირის უფლებას, თავისუფლად გადაადგილდეს და შეიცვალოს არსებული ადგილსამყოფელი. ვინაიდან გადაადგილების თავისუფლება წარმოადგენს ნების თავისუფლების ერთ-ერთ ფორმას, ნორმით დაცულია პიროვნების თვითგამორკვევის უფლება საკუთარ ადგილსამყოფელთან დაკავშირებით. ამგვარი უფლება გააჩნია გადაადგილების ნების გამოხატვის უნარის მქონე ნებისმიერ პირს, მათ შორის მათ, ვისი გადაადგილებაც დამოკიდებულია სხვა პირების დახმარებაზე (მაგ., შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირები).⁴⁶³ სსკ-ის 149-ე მუხლი იცავს ფიზიკურ პირებს საქართველოს კონსტიტუციითა და საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესის დარღვევით ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში უკანონო მოთავსების ან დაკავებისგან. დაუშვებელია სამართლებრივ სახელმწიფოში პირს ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მოთავსების გზით თავისუფლება შეეზღუდოს თვითნებურად, კანონის მოთხოვნათა გვერდის ავლით. ამგვარი ქმედება ხელყოფს როგორც ცალკეული პირების თავისუფლების უფლებას, მან შესაძლებელია ასევე მნიშვნელოვანი ზიანი მიაყენოს ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში იზოლირებული პირის ჯანმრთელობას, ქონებას, სამსახურებრივ და სხვა ურთიერთობებს.

1.3. ქმედება. როგორც ზემოთ აღინიშნა, ადამიანის თავისუფლების უფლება კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში შესაძლებელია დაექვემდებაროს შეზღუდვებს და იძულებით იქნეს პირი მოთავსებული ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში. შესაბამისად, დანაშაულებრივი ქმედების შინაარსის სწორად გაგების მიზნით, მნიშვნელოვანია პირის იძულებით ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში მოთავსების საფუძვლებისა და წესის განხილვა.

⁴⁶³ იხ. გერმანიის ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1983 წლის 6 დეკემბრის 1 StR 651/83 გადაწყვეტილება; Kühl, K./Heger, M., § 239 Rn. 1, 1156; Valerius, B., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 4.

ზემოხსენებული საკითხის მარეგულირებელი სამართლებრივი აქტებია „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონი (2006 წლის 14 ივნისი), ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი (21¹⁶-21²⁰ მუხლები), „ფსიქიატრიულ სტაციონარში მოთავსების ნესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2007 წლის 20 მარტის 87/6 ბრძანება. პირის მიმართ იძულებით ფსიქიატრიული მკურნალობის გამოყენების შესაძლებლობას ითვალისწინებს აგრეთვე სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 191-ე მუხლი. გარდა ამისა, პატიმრობის კოდექსის 122-ე მუხლი არეგულირებს მსჯავრდებულისთვის ფსიქიატრიული დახმარების გაწევის ნესს.

„ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ კანონი ითვალისწინებს, როგორც ნებაყოფლობით, ისე არანებაყოფლობით სტაციონარულ ფსიქიკურ დახმარებას. მაშინაც, კი როდესაც პირი გადის ნებაყოფლობით სტაციონარულ მკურნალობას, შეიძლება იგი დაექვემდებაროს არანებაყოფლობით სტაციონარულ მკურნალობას, თუ მისი ფსიქიკური მდგომარეობა შეიცვალა (იხ. მე-17 მუხლი). აღნიშნული კანონის მე-18 მუხლის თანახმად, არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარება ტარდება, როდესაც პირს ფსიქიკური აშლილობის გამო არ გააჩნია გაცნობიერებული გადაწყვეტილების მიღების უნარი და მისთვის ფსიქიატრიული დახმარების გაწევა შეუძლებელია სტაციონარში მოთავსების გარეშე, აგრეთვე თუ დახმარების დაყოვნება საფრთხეს შეუქმნის პაციენტის ან სხვის სიცოცხლეს ან/და ჯანმრთელობას; პაციენტმა საკუთარი მოქმედებით შეიძლება მიიღოს ან სხვას მიაყენოს მნიშვნელოვანი მატერიალური ზარალი.

„ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“ კანონის თანახმად, არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების საჭიროებას განსაზღვრავს გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების ან შესაბამისი სერტიფიკატის მქონე ექიმი. შესაბამისი სამართალდამცავი ორგანოები ვალდებული არიან მოთხოვნის შემთხვევაში უზრუნველყონ პაციენტის სტაციონარში მოთავსება. პაციენტის სტაციონარში არანებაყოფლობითი წინასწარი მოთავსება ხდება სტაციონარის მორიგე ექიმის გადაწყვეტილებით. პაციენტის სტაციონარში მოთავსება ითვლება არანებაყოფლობითი მკურნალობის დასაწყისად. სტაციონარში მოთავსებიდან 48 საათში ექიმ-ფსიქიატრთა კომისიამ უნდა შეისწავლოს პაციენტის ფსიქიკური მდგომარეობა და გადაწყვიტოს არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების მიზანშეწონილობის საკითხი. თუ ექიმ-ფსიქიატრთა კომისია დაასკვნის, რომ არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარება აუცილებელია, ფსიქიატრიული დანესებულების ადმინისტრაცია მიმართავს სასამართლოს არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების მიზნით პაციენტის სტაციონარში მოთავსების შესახებ შესაბამისი ბრძანების გამოცემის მოთხოვნით პირის სტაციონარში მოთავსებიდან 48 საათში. სასამართლო ვალდებულია ფსიქიატრიული დანესებულების ადმინისტრაციის შესაბამისი მიმართვის მიღებიდან 24 საათის ვადაში, საქართველოს ადმინისტრაციული საპრო-

ცესო კოდექსით დადგენილი წესით განიხილოს იგი და მიიღოს გადაწყვეტილება პაციენტის არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ. ვინაიდან მოსამართლე მოკლებულია კომპეტენციას, თავად გააკეთოს დასკვნები პირის ფსიქიკურ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით, იგი გადაწყვეტილების მიღებისას დამოკიდებულია შესაბამისი ცოდნისა და უნარების მქონე ექიმ-ფსიქიატრის დასკვნაზე⁴⁶⁴. საკითხის განხილვაში პაციენტის მონაწილეობა აუცილებელია. სასამართლოს გადაწყვეტილებით პაციენტს არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარება გაენევა არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების კრიტერიუმების ამონურვამდე, მაგრამ ეს ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 6 თვეს. ექიმ-ფსიქიატრთა კომისია ვალდებულია ყოველთვიურად განიხილოს პაციენტის არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების გაგრძელების მიზანშეწონილობის საკითხი. თუ სასამართლო არ მიიღებს გადაწყვეტილებას არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების მიზნით პირის სტაციონარში მოთავსების შესახებ (ან სტაციონარში უკვე მოთავსებული პაციენტის არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების ვადის გაგრძელების თაობაზე), პაციენტი დაუყოვნებლივ უნდა გაენეროს სტაციონარიდან. თუ ექიმ-ფსიქიატრთა კომისია საჭიროდ მიიჩნევს არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების 6 თვეზე მეტი ვადით გაგრძელებას, ფსიქიატრიული დაწესებულების ადმინისტრაცია პაციენტის არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების 6-თვიანი ვადის ამონურვამდე 72 საათით ადრე მიმართავს სასამართლოს ამ ვადის გაგრძელების შესახებ. სასამართლო გადაწყვეტილებას იღებს ფსიქიატრიული დაწესებულების ადმინისტრაციის მიმართვიდან 72 საათში, საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით. ფსიქიატრიული დაწესებულების ადმინისტრაცია უფლებამოსილია ექიმ-ფსიქიატრთა კომისიის დასკვნის საფუძველზე არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების ვადის გაგრძელების თხოვნით მიმართოს სასამართლოს შეუზღუდავად, ვიდრე არ ამოიწურება არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების კრიტერიუმები. არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების კრიტერიუმების ამონურვისას პაციენტი უნდა გაენეროს სტაციონარიდან ექიმ-ფსიქიატრთა კომისიის გადაწყვეტილებით, რის შესახებაც დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს სასამართლოს; ამის შემდეგ მკურნალობის გაგრძელება ხდება ნებაყოფლობით და პაციენტის თანხმობით, რაც ფიქსირდება სამედიცინო დოკუმენტაციაში და დასტურდება მისი ხელმოწერით.

10

როგორც ზემოთ აღინიშნა, იძულებით ფსიქიატრიულ დახმარებას ითვალისწინებს ასევე პატიმრობის კოდექსი, რომლის 122-ე მუხლის თანახმად, თუ პენიტენციურ დაწესებულებაში მოთავსებულ მსჯავრდებულს, რომლის მიმართაც დასრულებულია სამართალწარმოება, აღენიშნება ფსიქიკური აშლილობის ნიშნები და შესაბამისი სამსახურის ფსიქიატრიული კომისია მიზანშეწონილად მიიჩნევს

464 იხ. ასევე **Walter F.**, Die Maßregel der Unterbringung in einem psychiatrischen Krankenhaus, კრებული-ში: JA 2015, 92.

არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების განევას, პენიტენციური დაწესებულების დირექტორი სამსახურის ფსიქიატრიული კომისიის დასკვნის საფუძველზე მიმართავს უფლებამოსილ საექსპერტო დაწესებულებას სასამართლო-ფსიქიატრიული ექსპერტიზის ჩატარების მოთხოვნით. პენიტენციური დაწესებულების დირექტორი ვალდებულია უფლებამოსილი საექსპერტო დაწესებულების დასკვნის საფუძველზე, რომლითაც დასტურდება არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების განევის აუცილებლობა, 48 საათში მიმართოს სასამართლოს არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების განევის თაობაზე (1-ლი და მე-2 ნაწილები).

11

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, უკანონო იქნება მაგალითისათვის პირის მოთავსება ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში, როდესაც პირი შეადგენს გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების ექიმს ან სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლებს სხვის ქცევასთან დაკავშირებით და ამ გზით მოახერხებს ამ უკანასკნელის იძულებით ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში გადაყვანას.

12

1-ლი მაგალითი: მარიამმა განიზრახა თავისი ოჯახის წევრი გიორგის გარკვეული პერიოდით თავიდან მოშორება. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, მარიამმა გიორგის თვალწინ სახლში დაამტვრია საოჯახო ნივთები და სხვა საგნები, რამაც გამოიწვია გიორგის პროვოცირება და გაღიზიანება. ამის შემდეგ მარიამმა გამოიძახა საპატრულო პოლიცია და დაარწმუნა იმაში, რომ გიორგი არაადეკვატურად იქცევა და ამსხვრევს ყველაფერს, რაც ხელში ხვდება და წარმოადგენს დიდ საფრთხეს როგორც საკუთარი თავისთვის, ისე ოჯახის სხვა წევრებისთვის. საპატრულო პოლიციამ მოახდინა ფაქტზე შესაბამისი რეაგირება და გიორგი გადაიყვანა ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში, საიდანაც იგი რამდენიმე საათის შემდეგ ექიმების დასკვნის საფუძველზე გაათავისუფლეს.

ამ შემთხვევაში მარიამს დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გიორგის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში უკანონო მოთავსებისთვის. ის რომ გიორგი მალევე გაათავისუფლეს საავადმყოფოდან, აღნიშნული გავლენას არ იქონიებს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე. მცირე დროით პირის მოთავსება ამგვარ დაწესებულებაში ასევე ქმნის დანაშაულის შემადგენლობას.

13

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა ხორციელდება ასევე, როდესაც პოლიციის ან ფსიქიატრიული დაწესებულების მორიგე ექიმის მხრიდან მიიღება თვითნებური და კანონიერ საფუძველს მოკლებული გადაწყვეტილება პირის იძულებით ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში მოთავსებასთან დაკავშირებით. იგივე შემთხვევასთან გვექნება საქმე, თუკი ექიმ-ფსიქიატრთა კომისია შეადგენს განზრახ არასწორ დასკვნას პირის ფსიქიატრიული ჯანმრთელობის შესახებ და გადასცემს მას ფსიქიატრიულ დაწესებულების ადმინისტრაციას. სსკ-ის 149-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს სჩადის ფსიქიატრიული დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმომადგენელი ან პენიტენციური დაწესებულების დი-

რექტორი, თუ ისინი წინასწარი შეცნობით ექიმ-ფსიქიატრთა კომისიის ყალბი დასკვნის საფუძველზე მიმართავენ სასამართლოს არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების მიზნით პაციენტის სტაციონარში მოთავსების შესახებ შესაბამისი ბრძანების გამოცემის მოთხოვნით.

14

ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში უკანონო დაკავება სახეზეა მაშინ, როდესაც ამონურულია პირის არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარებისთვის კანონით გათვალისწინებული ვადები, თუმცა უსაფუძვლოდ და თვითნებურად არ ეძლევა პაციენტს სტაციონარიდან გაწერის შესაძლებლობა. ანალოგიურად გადაწყდება პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, თუკი სასამართლო არ დააკმაყოფილებს არანებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების გაწევის თაობაზე შესაბამის მიმართვას და იგი სასამართლოს გადანაცვეტილების მიუხედავად, არ გათავისუფლდება დაუყოვნებლივ ფსიქიატრიული დაწესებულებიდან იძულებით მოთავსებულ პირს.

15

ქმედება შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით.

16

მე-2 მაგალითი: გიორგი გარკვეული პერიოდით გადიოდა არანებაყოფლობით სტაციონარულ ფსიქიატრიულ მკურნალობას. იძულებით მკურნალობის კანონით დადგენილი ვადის ამონურვის შემდეგ პაციენტის ნების საწინააღმდეგოდ ფსიქიატრიული დაწესებულების პასუხისმგებელმა პირმა ლევანმა შეგნებულად, გიორგი არ გათავისუფლა დაწესებულებიდან და უკანონოდ ამყოფა იგი ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში დამატებით 1 კვირის განმავლობაში. ამ შემთხვევაში ლევანი ახორციელებს სსკ-ის 149-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობას უმოქმედობით.

17

განსახილველი დანაშაული მიეკუთვნება დენად დანაშაულთა რიცხვს. იგი ფორმალურ-სამართლებრივად ხორციელდება პირის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში უკანონო მოთავსების ან დაკავების მომენტიდან, ხოლო მატერიალურ-სამართლებრივად სრულდება მსხვერპლის გათავისუფლებით.

18

2. სუბიექტური შემადგენლობა. განსახილველი დანაშაული შესაძლებელია განხორციელდეს განზრახ.⁴⁶⁵ პირს გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს ის გარემოება, რომ დანაშაულის მსხვერპლი არ (აღარ) საჭიროებს იძულებით ფსიქიატრიულ დახმარებას, ან დანაშაულის ამსრულებლისთვის ცნობილია, რომ აღარ არსებობს პირის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში დაკავების კანონიერი საფუძველი. ქმედების კვალიფიკაციისას დანაშაულის მოტივი და მიზანი, როგორც წესი, არარელევანტია იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმული შეხედულების თანახმად სსკ-ის 149-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ხორციელდება პირდაპირი განზრახვით, რასაც ვერ გავიზიარებთ; იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 350.

ვანტურია და მასზე გავლენას ვერ მოახდენს.

19

მე-3 მაგალითი: ლევანიზე შურისძიების მიზნით ოჯახის წევრებმა გამოიძახეს საპატრულო პოლიცია და მოითხოვეს ლევანის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში იძულებით გადაყვანა. ოჯახის წევრები მიუთითებდნენ, რომ თითქოს ლევანი თავისი აგრესიული მოქმედებებით საფრთხეს უქმნის საკუთარ თავს და ოჯახის წევრებს. ლევანი უმტკიცებდა ადგილზე გამოცხადებულ პოლიციას, რომ ის არ არის აგრესიული და ეს ყველაფერი მოგონილია მისი ოჯახის წევრების მიერ. საპატრულო პოლიციის თანამშრომელი ისე რომ ბოლომდე კარგად არ გაერკვა საქმის გარემოებებში, გადაიყვანა ლევანი იძულებით ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში. ამავდროულად, პოლიციის თანამშრომელი იმასაც უშვებდა, რომ ლევანის ფსიქიკური აშლილობის თაობაზე ოჯახის წევრების მიერ გამოგონილი იყო, თუმცა იგი აღნიშნულ საკითხს გულგრილად მოეკიდა და სამუშაო დღის დასასრულს აღარ მოისურვა საკითხის ბოლომდე გასარკვევად დიდი დროის დაკარგვა.

20

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის გამომრიცხველი რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება, თუმცა დაზარალებულის თანხმობა პირის მოქმედებას ვერ გაამართლებს.

21

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება სახეზეა, როდესაც დანაშაულის ამსრულებელს სამსახურებრივი მდგომარეობა შესაძლებლობას აძლევს მოათავსოს პირი იძულებით ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში, გაუწიოს ზედამხედველობა ასეთ დაწესებულებაში მოთავსებულ პირებს ან მიიღოს მონაწილეობა პირისთვის იძულებითი ფსიქიატრიული დახმარების განწევის საკითხის გადაწყვეტილების პროცესში. აღნიშნულ დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილად ჩაითვლება ქმედება, როდესაც, მაგალითად, გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების ექიმის თვითნებური გადაწყვეტილებით გადაიყვანენ პირს არანებაყოფლობითი სტაციონარული ფსიქიატრიული დახმარების გასაწევად შესაბამის დაწესებულებაში. მსგავს შემთხვევას ექნება ადგილი, თუ ფსიქიატრიული დაწესებულების მორიგე ექიმი ნებაყოფლობითი ფსიქიატრიული დახმარების განწევის თაობაზე კონსულტაციისთვის მისულ მოქალაქეს უსაფუძვლოდ, იძულებით მოათავსებს ასეთ დაწესებულებაში სტაციონარული მკურნალობის გასაწევად.

22

2. იგივე ქმედება, რამაც გაუფრთხილებლობით დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ამ შემთხვევაში დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობა გამოწვეული უნდა იყოს პირის გაუფრთხილებლობით და არა მისი განზრახი მოქმედებით. თუკი პირი დანაშაულის ჩადენისას განზრახ უშვებს დაზარალებულის სიკვდილს, მაშინ კვალი-

ფიკაცია მოხდება დანაშაულთა ერთობლიობით. რაც შეეხება სხვა მძიმე შედეგს, აღნიშნული ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს ცალკეული გარემოებების გათვალისწინებით. როგორც წესი, ასეთ შედეგში უნდა მოვიზროთ დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმედ დაზიანება, მისი ქონების განადგურება, მისი სამსახურებრივი საქმიანობის შეფერხება, რამაც თუნდაც სხვა პირებს მძიმე ზიანი მიაყენა (მაგალითად, ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში იძულებით მოთავსებულმა ქირურგმა ვერ შეძლო გადაუდებელი ოპერაციის ჩატარება და კრიტიკულად დამძიმდა პაციენტის მდგომარეობა) და ა.შ. ამ შემთხვევაშიც ასეთი მძიმე შედეგის გამოწვევა თანმდევი უნდა იყოს პირის ფსიქიატრიულ საავადმყოფოში უკანონო მოთავსების ან დაკავების და დგებოდეს იგი პირის გაუფრთხილებლობით და არა განზრახი მოქმედებით.

23

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). არაერთგზისობის ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 15-ე მუხლს.

24

V. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი დანაშაულის მომზადება და მცდელობა შესაძლებელია.

25

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა ან შუალობითი ამსრულებლობა.

26

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებისას ასევე ავტომატურად ხორციელდება სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა (თავისუფლების უკანონო აღკვეთა), თუმცა კვალიფიკაციისას გამოირიცხება დანაშაულთა ერთობლიობა, ვინაიდან სსკ-ის 149-ე მუხლი უკვე მოიცავს სსკ-ის 143-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული.

27

ვინაიდან, სსკ-ის 149-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ გარემოებას წარმოადგენს მისი განხორციელება სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ასევე ადგილი არ ექნება სსკ-ის 332-ე და 333-ე მუხლებთან დანაშაულთა ერთობლიობას.

28

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. სსკ-ის 149-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საქმის განხილვა მიეკუთვნება ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოს განსჯადობას. შესაბამისად, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო განიხილავს საქმეს, თუ წარდგენილია ბრალდება სსკ-ის 149-ე მუხლით. თუმცა ბრალდებულს უფლება აქვს, მოითხოვოს, რომ საქმე ნაფიც მსაჯულთა მონაწილეობის გარეშე იქნეს განხილული. ამ შემთხვევაში საქმეს რაიონული (საქალა-

274

ქო) სასამართლოს მოსამართლე განიხილავს (სსსკ-ის 226-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილები).

იძულება (სსკ-ის 150-ე მუხლი)

მუხლი 150. იძულება

1. ადამიანისათვის ქმედების თავისუფლების უკანონო შეზღუდვა, ესე იგი მისი ფიზიკური ან ფსიქიკური იძულება, შეასრულოს ან არ შეასრულოს მოქმედება, რომლის შესრულება ან რომლის შესრულებისაგან თავის შეკავება მისი უფლებაა, ანდა საკუთარ თავზე განიცადოს თავისი ნება- სურვილის საწინააღმდეგო ზემოქმედება, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) დამნაშავესათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული

შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ;

ბ) ჯგუფურად;

გ) არაერთგზის, –

ისჯება გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით თვრამეტ

თვემდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. იძულების შემადგენლობას, როგორც კლასიკური ტიპის დელიქტს, ჯერ კიდევ საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი იცნობდა (საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 135-ე მუხლი). 2000 წლის მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსში ჩამოყალიბდა სსკ-ის 150-ე მუხლი, რომელიც შინაარსობრივად არ განსხვავდება სისხლის სამართლის კოდექსში მანამდე მოქმედი იძულების ნორმისაგან.

2

იძულება წარმოადგენს ადამიანის **ნების თავისუფლების** შეზღუდვას, ხოლო ასეთი შეზღუდვები თავისი ხასიათით და ინტენსივობით მრავალგვარია და ისინი საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში სხვადასხვა ფორმით და შინაარსით ვლინდება. ნების თავისუფლების შეზღუდვის შემთხვევები სისხლის სამართალში სხვადასხვა დანაშაულებს ქმნიან. აქედან გამომდინარე, ზოგიერთი ასეთი შეზღუდვა დანაშაულად მიიჩნევა მხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი გახდება დასჯადობის ღირსი, ხოლო ამის დადგენა, რასაკვირველია, ზუსტ შეფასებაზეა დამოკიდებული.

3

იძულება **უზოგადესი ცნებაა** და თავისთავში ადამიანის თავისუფალი ნების სფეროში ჩარევას გულისხმობს. ასეთი ჩარევა ზოგჯერ გამართლებულია კანონიდან

გამომდინარე, ზოგჯერ კი გაუმართლებელი და შესაბამისად, უკანონო. უკანონო იძულების განსხვავებული ფორმები განსხვავებულ კვალიფიკაციას აყალიბებს სისხლის სამართალში. მაგალითად, სქესობრივი კავშირის იძულება სსკ-ის 139-ე მუხლის კვალიფიკაციას ქმნის, ინტელექტუალური საქმიანობის განხორციელების იძულება 150-ე მუხლების კვალიფიკაციას იძლევა, ქორწინების იძულება 150¹ მუხლით კვალიფიკაციის საფუძველია, ადამიანის ორგანოს, ორგანოს ნაწილის ან ქსოვილის აღების იძულება 134-ე მუხლს აყალიბებს და ა.შ. მაშასადამე, კანონმდებელმა სისხლის სამართლის კოდექსში შემოიტანა იძულების ზოგადი ნორმა 150-ე მუხლის სახით და ამასთან, შექმნა იძულების კონკრეტული შემთხვევებისთვის სპეციალური ნორმები.

4

კანონმდებლის ასეთი მიდგომა იმით აიხსნება, რომ ადამიანის მრავალფეროვანი ცხოვრებისეული სფეროებიდან გამომდინარე, მასში შემავალი სიკეთეები განსაკუთრებულ დაცვას საჭიროებენ, მათი გამოკვეთილი ბუნებიდან და მაღალი მგრძნობელობიდან გამომდინარე.

5

ამრიგად, სსკ-ის 150-ე მუხლით გათვალისწინებული იძულება წარმოადგენს *lex generalis*⁴⁶⁶ ყველა სხვა, სულ მცირე, ძალმომრეობითი დელიქტებისათვის. შესაბამისად, თუკი ადამიანის ნების თავისუფლების შეზღუდვის კონკრეტული შემთხვევები სისხლის სამართლის კოდექსში სპეციალურ ნორმაში არ არის შეტანილი, მაშინ ასეთი შემთხვევებისთვის მოქმედებს სსკ-ის 150-ე მუხლი, თუკი, რა თქმა უნდა, ისინი მიაღწევენ დასჯადობის ზღვარს.

6

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგელობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

7

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. არის პიროვნების თავისუფლება, რომელიც თავის თავში ნების ფორმირების და ნების განხორციელების თავისუფლებას გულისმობს. თავის მხრივ, ნების ფორმირებაში გაიგება ქცევის მრავალი შესაძლებლობებიდან ერთ-ერთი ქცევის არჩევა, ხოლო ნების განხორციელებაში არჩეული ალტერნატიული ქცევიდან ერთ-ერთი ქცევის განხორციელება იგულისხმება⁴⁶⁷.

8

საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ ნების თავისუფლება ფსიქოლოგიური თვალსაზრისით გაიგება, თუმცა არსებობს უმცირესობის მოსაზრება, რომელიც თავისუფლების ცნების ნორმატივირებას ახდენს. პიროვნების თავისუფლება მხოლოდ მაშინ შეიძლება ხელიყოს, როდესაც დამნაშავე დაზარალებულზე ძლიერ ზემოქმედებას მოახდენს, ისე, რომ დაზარალებული არაბრალეულად იქცევა და ამ სახით მისი ქცევა შერაცხვის წესების მიხედვით მართლწესრიგის სფეროდან

466 შეად. Münchener Kommentar, Strafrecht, Bandredakteur: M. Sander G., §§ 185-262, 3. Auflage, 2017, გვ. 1504.

467 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafrecht, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4146.

პასუხისმგებლობის სფეროში გადაინაცვლებს. ასეთი შეხედულება განსაკუთრებით დასაბუთებულად მაშინ წყვეტს საკითხს, როდესაც იძულების დროს მუქარის ადრესატები მესამე პირები არიან. ამ შემთხვევაში უმრავლესობის აზრი ცდილობს აჩვენოს, რომ მესამე პირებში გამოწვეული შიში ეს უნდა იყოს მათ საკუთარ თავზე განცდილი ტანჯვა, ხოლო ნორმატიული შეხედულების ავტორები კი მიუთითებენ იმაზე, რომ იძულების ეფექტის სიმძიმე მუქარის ადრესატს შეიძლება და როგორც საკუთარი ტკივილი ისე განეცადა, რადგან ეს მესამე პირთა სასარგებლოდ აუცილებელი მოგერიების უფლებად მიიჩნევა⁴⁶⁸.

9

ნორმატიული შეხედულების ავტორები პიროვნების თავისუფლებაში სამართლებრივად გარანტირებული ქცევის თავისუფლებას ხედავენ⁴⁶⁹. ამის შესაბამისად, დამნაშავეს ქცევა დაზარალებულის პერსონალურ თავისუფლებას არ ხელყოფს მაშინ, როდესაც დაზარალებულის თავისუფლება მართლწესრიგით არ არის უზრუნველყოფილი. ამ ნაწილში ჩანს, რომ უმცირესობის და უმრავლესობის პოზიცია ერთმანეთს ემთხვევა, რადგან სამართლებრივ სიკეთედ მიიჩნევა ის, რაც მართლწესრიგით არის აღიარებული და დაცული. მათი პოზიცია ასევე არ განსხვავდება მაშინ, როდესაც საუბარია მუქარაზე. გაბატონებული პოზიციის მიხედვით, პირის თავისუფლების ხელყოფა არ წარმოადგენს დასჯად ქმედებას, როცა ის, ვინც მსხვერპლს იმას აიძულებს, რისი იძულების უფლებაც მას აქვს. მაგალითად, მოვალე აიძულებს მევალეს დაუბრუნოს მას მისი კუთვნილი ფული⁴⁷⁰.

10

ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლების მთელი სპექტრი განსაზღვრულია და გარანტირებულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით, ასევე სხვა საკანონმდებლო აქტებითა და საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმებით. პიროვნების თავისუფლება გამოიხატება საქართველოს კონსტიტუციითა და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით უზრუნველყოფილ ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებში, რომელიც, თავის მხრივ, გულისხმობს, ადამიანის ნების ფორმირებისა და თავისუფალი განხორციელების შესაძლებლობას.

11

ადამიანი დაბადებით თავისუფალია და არავის აქვს უფლება შეზღუდოს მისი თავისუფლება, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა (მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციის მე-13, მე-14 და მე-15 მუხლები). მაშასადამე, სსკ-ის 150-ე მუხლით დაცული ადამიანის თავისუფლების სფერო არ სარგებლობს **აბსოლუტური დაცვით**.

12

ადამიანის თავისუფლება მოიცავს ადამიანის ცხოვრების ყველა ასპექტს, სადაც იგი საკუთარი ნების შესაბამისად კონტროლის, დაბრკოლების თუ შეზღუდვის გარეშე სარგებლობს ყოველგვარი ცხოვრებისეული სიკეთით, რითაც იგი მი-
468 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4148.

469 იხ. **Gutmann T.**, Freiwilligkeit als Rechtsbegriff, 2001, გვ. 276.

470 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4149.

ისწრაფვის **ბედნიერებისკენ** თავისი პიროვნების განვითარების, ცოდნის შეძენის, ოჯახის შექმნის, საცხოვრისის, თავისუფალი მიმოსვლის თუ ცხოვრებისა და სამუშაოს არჩევანის შესაძლებლობის ქონის, საკუთარი რწმენის შესაბამისად აღმსარებლობის, ნებისმიერ კანონიერ საქმიანობის განხორციელების გზით⁴⁷¹.

13

იძულება შეიძლება დაკავშირებული იყოს კონსტიტუციით გარანტირებულ ყოველგვარი უფლებების და თავისუფლებების შეზღუდვასთან. მაგალითად, სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, სქესობრივი თავისუფლების და სხვა უფლებებთან.

14

სსკ-ის 150-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მიმართული შეიძლება იყოს მხოლოდ **ინდივიდუალიზებული დაზარალებულის** მიმართ და შესაბამისად, მის ნებაზე. ასევე, იძულება შეიძლება მიმართული იყოს არა ერთი ადამიანის, არამედ მრავალი ადამიანის მიმართ, სადაც აუცილებელია მათი განსაზღვრა და ინდივიდუალიზება⁴⁷².

15

იძულების დროს დაზარალებული შეიძლება იყოს მხოლოდ **კონკრეტული ფიზიკური პირი** და არა იურიდიული პირი. **ბავშვი, სულიერად დაავადებული ან მთვრალი** შეიძლება ასევე დაზარალებულებად იყვნენ მიჩნეული, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც ისინი დამნაშავეს მოთხოვნას ვერ აღიქვამენ. აქედან გამომდინარე, უგონო მდგომარეობაში მყოფი პირები ვერ გახდებიან იძულების მსხვერპლები⁴⁷³.

16

იძულების შემადგენლობის მთავარი პრობლემა, პიროვნების თავისუფლების ხელყოფის თვალსაზრისით, დაკავშირებულია დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების იმდენად ფართო ინტერპრეტაციის შესაძლებლობასთან, რომ დაცული სამართლებრივი სიკეთე ყველა ინდივიდუალურ-სამართლებრივ სიკეთეს მოიცავს, რაც წინააღმდეგობაში მოდის სისხლის სამართლის ფრაგმენტულ ხასიათთან⁴⁷⁴.

17

1.3. ქმედება გამოიხატება დაზარალებულზე ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ზემოქმედებაში, რომელიც უმეტესწილად ხორციელდება მოქმედებით, ხოლო ზოგჯერ უმოქმედობით⁴⁷⁵.

471 იხ. **გოცირიძე ე.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 53. თავისუფლება გულისხმობს თვითშეზღუდვის კულტურასა და თავისუფლებით სარგებლობის გამო ინდივიდის პასუხისმგებლობას.

472 იხ. **Satzger H., Schmitt B., Widmaier G.**, Strafrecht, Kommentar, 1. Auflage, 2009, გვ. 1446.

473 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafrecht, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4154.

474 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafrecht, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4143.

475 შეად. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 351-352.

პირის ფიზიკური იძულებაში ადრინდელი სისხლის სამართლის მიხედვით, დაზარალებულზე მხოლოდ ფიზიკური ზემოქმედება მოიაზრებოდა, რომელშიც მხოლოდ **სხეულებრივი** იძულება იგულისხმება. მაშასადამე, საკმარისი იყო, რომ დამნაშავეს მცირედი სხეულებრივი ძალა გამოეყენებინა დაზარალებულის მიმართ, რათა ამით ფსიქიკურად დეტერმინირებულ პროცესზე გავლენა მოეხდინა⁴⁷⁶.

ფიზიკური იძულება ეს იგივე **ძალადობაა**. ძალადობის ცნება ორი მომენტისგან შედგება, ერთია, დამნაშავეს სხეულებრივი მოძრაობის და მეორეა, დაზარალებულზე ზემოქმედების მოხდენის მომენტი⁴⁷⁷.

ამასთან, დაუშვებელია ძალადობის შეუზღუდავი გაგებით იძულების დასაბუთება. სხვათა ნებაზე **ნებისმიერი ხასიათის** იძულებითი ზემოქმედება ყოველთვის არ უნდა იწვევდეს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. განსაკუთრებით ადამიანის ყოფაში ნების თავისუფლებაზე ადგილი აქვს მრავალფეროვან ზემოქმედებას, რომელიც სოციალურად ადეკვატურ ხასიათს ატარებს და არ იმსახურებს დასჯადობას⁴⁷⁸.

ძალადობა შეიძლება გამოიხატოს სახეში გარტყმაში⁴⁷⁹, ხელის კვრაში, სხეულის სხვადასხვა ადგილას ხელის მოჭერაში და სხვ. იმ შემთხვევაში, თუ ფიზიკური ზემოქმედება გამოიხატა ცემაში⁴⁸⁰ ან სხვაგვარ ძალადობაში, ანდა ჯანმრთელობის დაზიანებაში, რომელიც ამავედროულად ქმნის სხვა დანაშაულის შემადგენლობას, აუცილებელია სსკ-ის 150-ე მუხლის სხვა ნორმებთან ერთობლიობით კვალიფიკაცია.

გერმანიის სასამართლო პრაქტიკაში ფიზიკურ იძულებად მიიჩნევა შემთხვევა, მაგალითად, როდესაც მძლოლი უკან მიმავალ მძღოლს მოულოდნელად უმიზეზოდ განზრახ დაუმუხრუჭებს⁴⁸¹. ასევე, როდესაც ტრანსპორტის მოძრაობის დროს მძლოლი შემხვედრის მიმართ გამოიყენებს შორი განათების შუქს და სიგნალს. ამასთან, გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ ამ დროს მეორე მძღოლმა არა მხოლოდ ფსიქიკური ზემოქმედება უნდა განიცადოს (მაშასადამე, შეშინდეს), არამედ აუცილებელია მან ეს ფაქტი ფიზიკურადაც იგრძნოს (გადავიდეს დაკავე-

476 იხ. **Satzger H., Schmitt B., Widmaier G.**, Strafrecht, Kommentar, 1. Auflage, 2009, გვ. 1447.

477 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafrecht, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4154-4156.

478 ანალოგიური პოზიცია გატარებულია გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებაში. იხ. BVerfGE 92, 1, f.16.

479 შეად. **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კრძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 226.

480 შეად. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კრძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 352.

481 იხ. BGH NJW 1995, გვ. 3133.

ბული ზოლიდან, მკვეთრად დაამუხრუჭოს)⁴⁸².

23

გერმანიის სასამართლო პრაქტიკის ასეთი მიდგომა გამოწვეულია იმით, რომ გერმანიის სისხლის სამართალი პასუხისმგებლობას აწესებს იმ შემთხვევაში, როდესაც მძლოლი მოძრაობის უსაფრთხოების წესებს დაარღვევს და ამით საფრთხეს შეუქმნის მესამე პირებს. საქართველოში სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასეთი ფართო საზღვრების არარსებობის მიუხედავად, ზემოთ დასახელებული საგზაო შემთხვევებში მართლაც ჩანს იძულების შემთხვევები, რომლის სუბმსუმირება შესაძლებელია სსკ-ის 150-ე მუხლში მოცემული დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნებით.

24

იძულებად ფასდება ასევე ისეთი შემთხვევა, როდესაც დამნაშავე გარკვეულ **საგნებზე** ზემოქმედებით უშუალოდ ზეგავლენას ახდენს დაზარალებულზე. მაგალითად, როდესაც გამქირავებელი დამქირავებელს მისი ბინიდან გაშვების ან სხვა უსაფუძვლო მიზნით შეუწყვეტს წყალის ან დენის მიწოდებას ანდა შუა ზამთარში გაუთიშავს გათბობას.

25

იძულების განსაკუთრებულ ფორმას წარმოადგენს **მესამე პირების იძულება** ე. წ. **სამკუთხა იძულება**. ეს ისეთი შემთხვევაა, როდესაც ძალადობა უშუალოდ იძულების მსხვერპლზე კი არ არის მიმართული, არამედ მესამე პირებზე. მესამე პირებზე ძალადობა, იძულების მსხვერპლზე ძალადობად მიიჩნევა მხოლოდ მაშინ, როდესაც დამნაშავე მესამე პირზე არა მხოლოდ ფსიქიკურად, არამედ ფიზიკურად ზემოქმედებს მასზე⁴⁸³. მაგალითად, მგზავრები, მძლოლის დათრობის გამო, შეაყოვნეს ანდა უსინათლო ვერ გადააგილდება, რადგან მისი გამცილებელი წააქციეს⁴⁸⁴. თუკი ფიზიკური ზემოქმედება არ არის სახეზე, მაშინ მესამე პირების წინააღმდეგ ამგვარი ძალადობა იძულების მსხვერპლთა მიმართ მუქარად განიხილება⁴⁸⁵.

26

მესამე პირებზე ძალადობის შემთხვევებისგან განსხვავდება იძულების სხვა შემთხვევები გამოხატული **შუალობით ამსრულებლობის ფორმაში**, სადაც მესამე პირები იძულების იარაღად გადაიქცევიან, რათა დამნაშავემ მათი საშუალებით საბოლოო ჯამში მის მიერ გამიზნულ იძულების ადრესატები დააშანტაჟოს. ამ სიტუაციაში დამნაშავე იძულების საშუალებას მესამე პირთა წინააღმდეგ იყენებს და აქედან გამომდინარე, ძალადობის გამოყენებით ჩადის იძულებას უშუალოდ იძულების მსხვერპლთა მიმართ. მაშასადამე, დამნაშავე მესამე პირებზე ისე ზემოქმედებს, რომ მათ, თავის მხრივ, იძულების მსხვერპლზე ფიზიკური ძალადობა

482 იხ. NJW 2007, გვ. 1670.

483 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4161.

484 იხ. Münchener Kommentar, Bandredakteur: M. Sander G., Strafgesetzbuch, §§ 185-262, 3. Auflage, 2017, გვ. 1524.

485 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4161.

გამოიყენონ. ძალადობის ნიშანი დამნაშავესა და დანაშაულის იარაღს შორის არ უნდა არსებობდეს. იძულების მსხვერპლი არ შეიძლება მესამე პირების მიერ მხოლოდ ფსიქიკური იძულების ქვეშ იყოს, არამედ მან, გაბატონებული პოზიციის თანახმად, ფიზიკური ზემოქმედების ნიშანი უნდა განახორციელოს⁴⁸⁶.

27

იძულების ნორმა ასევე მოიცავს ძალადობას შუალეობითი ამსრულებლობის ფორმით მაშინაც, როდესაც დამნაშავე დაზარალებულის უშუალო მოტივირებას ახდენს იმისათვის, რათა მან თავისი თავი დაიზიანოს. თუ დამნაშავე ძალადობას მიმართავს, რათა დაზარალებულმა **თვითდაზიანება** მიიყენოს, ასეთ შემთხვევაში სახეზე უნდა იყოს *vis compulsiva*. *vis absoluta*-ს ფორმით დამნაშავემ შეიძლება მსხვერპლის თვითდაზიანება არა შუალეობითი ამსრულებლობის ფორმით გამოიწვიოს, არამედ მხოლოდ უშუალო ამსრულებლობის ფორმით დააზიანოს იგი⁴⁸⁷.

28

ქმედების იძულებად კვალიფიკაციისათვის საკმარისი არ არის პირის დაქვემდებარებაში ყოფნა, მაგალითად, პატრონყმური მდგომარეობა, ასევე, პირის განსაკუთრებული შიში ან დამოკიდებულება ე. წ. დემონური ძალების მიმართ, ე. ი. პიროვნების შესახებ სუგესტიურ შესაძლებლობებზე პირის წარმოდგენა, თუ, რა თქმა უნდა, დამნაშავე ზემოქმედებას თავის ქცევით არ აძლიერებს, მაგალითად, მსხვერპლს აჰიპნოზებს. აქედან გამომდინარე, საკმარისი არ არის ასეთი დაუცველი მდგომარეობის გამოყენება. იძულების განხორციელების ხერხის ვარგისიანობის საკითხი წარმოადგენს ქმედების შემადგენლობის არა ფაქტობრივ, არამედ ნორმატიულ წინაპირობას⁴⁸⁸.

29

ზოგიერთ შემთხვევაში იძულებაში მოაზრებული ხერხის რეალურობის შესახებ **ტყუილი** დანაშაულებრივ ხასიოს მაშინ შეიძენს, როდესაც დამნაშავე გარკვეული მუქარით სიმუღირებს, რომ, თითქოს, მას გაცხადებული ტანჯვის გამოწვევა ხელეწიფება. პირიქით, იძულება გამოირიცხება მაშინ, როდესაც დამნაშავე ცრუობს, თითქოს სხვები დაემუქრნენ და საჭიროებს დაზარალებულის დახმარებას, რათა მოსალოდნელ ტანჯვას აარიდოს იგი⁴⁸⁹.

30

იძულება შესაძლებელია განხორციელდეს **საგნებზე ზემოქმედების** გზითაც. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც განსაზღვრული ნების ფორმირება ან ნების განხორციელება ფიზიკური ზემოქმედების შედეგად შეუძლებელი ხდება ან სულ მცირე რთულდება. მაგალითად, ადამიანს, რომელსაც სიარული არ შეუძლია დამნაშავემ დაუზიანა ხელჯოხი ან ავტომანქანა. ასევე, დამნაშავე დაეუფლა სამეწარმეო სა-

486 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4161.

487 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4162-4163.

488 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4154-4155.

489 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4155.

ქმიანობის განმახორციელებელი დაზარალებულის სამენარმეო დოკუმენტებს. ასევე, როდესაც დამნაშავე შუქს ურთავს დაზარალებულს ან კიდეც, როდესაც გამქირავებელი ძალადობით კარებს და ფანჯრებს აზიანებს, რათა დამქირავებელი აიძულოს დაცალოს ბინა⁴⁹⁰. თუ იძულებად განიხილება ეზოდან გამოსასვლელის ჩაკეტვა, ასევე პარკირებისათვის ხელის შეშლა გამოხატული მგზავრის მიერ საპარკინგო ადგილის ბლოკირებით სადგომის „რეზერვირების“ მიზნით.

31

იმ შემთხვევაში, როდესაც დამნაშავე ძალს მონამლავს და ამით პატრონს ძალის გადასარჩენად გამგზავრებას აიძულებს, გაბატონებული პოზიციის თანახმად, ამგვარი ქმედების იძულებად შეფასებას აკლია ძალის პატრონზე ფიზიკური ზემოქმედება, ხოლო მუქარაც გამოირიცხება, რადგან სახეზე არ არის შემდგომი ფსიქიკური ზემოქმედება⁴⁹¹. თუმცა ძალადობის მუქარა არ არის სახეზე, მაგრამ თავად მუქარა, გათვალისწინებული სსკ-ის 151-ე მუხლით, მოცემული მაგალითიდან გამომდინარე, შეიძლება დასაბუთდეს, თუკი დადგინდება, რომ დაზარალებული დამნაშავის მხრიდან ანგარიშსწორების ობიექტი გახდა მის მიერ განხორციელებული ქმედების გამო. მაშასადამე, როდესაც დაზარალებულმა ძალის მონამვლის ფაქტი აღიქვა, როგორც დამნაშავის მიერ ანგარიშსწორების შესტად იმ ქმედებისთვის, რომელიც დაზარალებულმა დამნაშავის მიმართ ოდესღაც კანონიერად განახორციელა.

32

იძულების დროს ძალადობა შესაძლებელია ასევე **უმოქმედობით** განხორციელდეს. მაგალითად, როდესაც სამართლებრივი გარანტი არ ასრულებს სავალდებულო მოქმედებას და ასეთი უმოქმედობით იგი ზეგავლენას ახდენს დაზარალებულზე⁴⁹².

33

1-ლი მაგალითი: ავი ძალლი ეზოს გარეთ გავიდა და მეზობელს საკუთარ ჭიშკარში არ უშვებს. ამას ხედავს ძალლის პატრონი და არაფერს აკეთებს ამ ფაქტის აღსაკვეთად, რათა მას სურს შური იძიოს თავის მეზობელზე.

მე-2 მაგალითი: ზამთარის ყინვიან ამინდში ბინის მესაკუთრე დამქირავებლის ოთახში ტემპერატურას არ უმატებს, იმ მიზნით, რომ მან დამქირავებელი აიძულოს დაცალოს ბინა.

მე-3 მაგალითი: საერთო სარგებლობის სარწყავი არხი გადის სოფლის ერთ-ერთი მოსახლის დ-ს ეზოზე, სადაც დამაგრებულია ამ მოსახლის ბალის კარი. დ. შეგნებულად არ ალბს კარს, რათა მეზობლებმა ვერ შეძლონ ეზოში შემოსვლა და სარწყავი არხით სარგებლობა.

სამივე მაგალტში ადგილი აქვს უმოქმედობით იძულებას.

მე-4 მაგალითი: ა) დამქირავებელი არ ათავისუფლებს ბინას ქირავნობის ხელ-

490 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafrecht, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4163.

491 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafrecht, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4164.

492 იხ. Satzger H., Schmitt B., Widmaier G., Strafrecht, Kommentar, 1. Auflage, 2009, გვ. 1448.

შეკრულებით გათვალისწინებული ვადის ამონურვის შემდეგ; ბ) ან იგი არ იხდის შესაბამის ქირას.

მე-4 მაგალითში მოყვანილი შემთხვევები არ წარმოადგენს იძულებას. ასევე არ არის იძულება, როდესაც მინის მესაკუთრე არ ალღებს თავისი ეზოს ჭიშკარს, რათა მის მინაზე უკანონოდ გაჩერებულმა ავტომობილის მძღოლმა წაიყვანოს ავტომანქანა⁴⁹³.

34

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება იმის შესახებ, რომ იძულებისას სამართლებრივი სიკეთე შემოიფარგლება მხოლოდ **ნების განხორციელების თავისუფლებით** და არა უბრალოდ **ნების ფორმირების თავისუფლებით**. ამ შეხედულების თანახმად, *vis absoluta* არ შეიძლება იძულების საშუალებად იქნეს მიჩნეული⁴⁹⁴, რადგან იძულების ნორმის შინაარსი მოითხოვს დაზარალებულთან დამნაშავის აუცილებელ ურთიერთობას. მაშასადამე, იძულების დროს დამნაშავე, როგორც „შუალობითი ამსრულებელი“ იყენებს მსხვერპლს, როგორც იარაღს საკუთარი თავის წინააღმდეგ, განსაკუთრებით, ეს კარგად ჩანს მაშინ, როდესაც დაზარალებული ითმენს და თავის თავზე იტანს არასასურველ ზემოქმედებას.

35

ამასთან, ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ ნების ფორმირების თავისუფლებით იძულების განსაზღვრა მნიშვნელოვნად აფართოვებს დანაშაულის შემადგენლობის ფარგლებს, რაც ნორმის განსაზღვრულობის კონსტიტუციურ პრინციპს უქმნის საფრთხეს⁴⁹⁵. ამის მიუხედავად, ამ საკითხზე არსებობს საპირისპირო აზრიც, რომლის მიხედვითაც, *vis absoluta*-ს გარეშე, რა თქმა უნდა, ქმედების შემადგენლობა დარჩება განუსაზღვრელი და გაუგებარი იქნება ის, რომ *vis absoluta*-ს და იძულების სხვა დანარჩენ საშუალებებს შორის საზღვარს სწორედ მოვლენების გაუთვალისწინებულობა გაზრდის. თუკი დამნაშავე დაზარალებულს ნების ფორმირების შესაძლებლობას აბსოლუტურად მოუსპობს ანდა თუ იგი სიტუაციას მხოლოდ მუქარით აიძულებს, სადაც განსაზღვრულ გადაწყვეტილებას არ მოიცავს, შეიძლება მან ეს სწორად ვერც შეაფასოს, რადგან იგი დაზარალებულის ნამდვილ შესაძლებლობებს არ იცნობს. მაგალითად, თუ დამნაშავე ძლიერად დაარტყამს დაზარალებულს, ისე, რომ დაზარალებული დაკარგავს ალტერნატიული ქცევის უნარს, იძულების შემადგენლობა გამოირიცხება, ხოლო თუ დამნაშავე მსუბუქად დაარტყამს დაზარალებულს, რა დროსაც დაზარალებულს ჯერ კიდევ გააჩნია შესაბამისი რეაქცია, მაშინ დამნაშავე პასუხს აგებს იძულებისთვის. თუ *vis absoluta* იძულების საშუალებად არ იქნება აღიარებული, როდესაც იგი არასწორი წარმოდგენის საფუძველზე, ისე ძლიერ დაარტყამს დაზარალებულს, რომ დააკარგვინებს ქცევის უნარს, შესაძლებელია, მაშინ დამნაშავის ქმედება არა იძულების ნორმის, არამედ დანაშაულის შემადგენლობაში დაშვებული

493 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4165.

494 იხ. **Hruschka J.**, Die Nötigung im System des Strafrechts, JZ 1995, გვ. 737 . ასევე, **Kargl W.**, Roxin-FS, 2001, გვ. 905, 915.

495 იხ. **Hruschka J.**, Die Nötigung im System des Strafrechts, JZ 1995, გვ. 737 , 743.

შეცდომის საფუძველზე შეფასდეს. ასევე, მცირე საზღვარი ნების ფორმირებისა და ნების განხორციელების თავისუფლებას შორის იძულების კონტურების გამოკვეთის თვალსაზრისით. დაზარალებულის მიერ უკვე არჩევანის გაკეთება თავისი ქცევის შესაძლებლობებს შორის, იმის მიუხედავად, მანამდე დამნაშავემ მასზე ზემოქმედება განახორციელა თუ არა, დამოკიდებულია დაზარალებულის ფსიქიკურ მდგომარეობაზე. ხოლო დაზარალებულის შინაგანი მდგომარეობა იმდენად რთულადაა ამოსაცნობი, რომ მის წარმოდგენებს იგი უმეტესად შემთხვევით მოიცავს⁴⁹⁶.

36

ამდენად, იძულებას ორმაგი ხასიათი გააჩნია და ნების ფორმირების თავისუფლების ხელყოფით მისი არსებობა *vis absoluta*-ს ფორმაშიც შესაძლებელია⁴⁹⁷.

37

მაშასადამე, ფიზიკური იძულება არა მხოლოდ ე. წ. *vis absoluta*-ს ფორმით არსებობს, არამედ ასევე შესაძლებელია იგი გამოიხატოს *vis compulsive*-ს ფორმითაც, რა დროსაც დამნაშავე ცდილობს დაზარალებულზე უმნიშვნელო ფიზიკური ძალის გამოყენებით მასზე ფსიქიკურ ზემოქმედებას. ერთ-ერთი ამის გამოვლინებაა მუქარა⁴⁹⁸. მაგრამ, როდესაც დაზარალებული დიდი ხნის მუქარის შედეგად ისეთ მდგომარეობაში აღმოჩნდება, რომ საკუთარი ნების ფორმირების უნარს დაკარგავს, მაშინ *vis compulsiva* გადაიქცევა *vis absoluta*-დ⁴⁹⁹.

38

ფსიქიკური იძულება გულისხმობს როგორც სამომავლოდ დაზარალებულისათვის ფიზიკური ტკივილის ან ტანჯვის მიყენების, ასევე ძალადობის გამოყენების გაგრძელების მუქარას ანდა უკვე განხორციელებულ ტანჯვას⁵⁰⁰. მაშასადამე, ფსიქიკური ზემოქმედება ძირითადად გამოიხატება მუქარაში. იგი შეიძლება სხვადასხვა შინაარსის იყოს. მთავარია, დამნაშავე დარწმუნდეს იმაში, რომ მუქარის შედეგად მან დაზარალებულის ნება დათრგუნა.

39

მუქარა შესაძლებელია განხორციელდეს განსაზღვრული კონკლუდენტური ქცევით ან უმოქმედობით, როდესაც დამნაშავეს გააჩნია შესაბამისი საგარანტიო ფუნქცია. უკვე ჩადენილი ძალადობა შეიძლება შეიცავდეს შემდგომი ძალადობის კონკლუდენტურ მუქარას⁵⁰¹.

40

როდესაც ადგილი აქვს გაუფრთხილებლობით მუქარის გამონვევას და ამის შემდეგ მოგვიანებით განზრახ უმოქმედობის ფაქტს, რასაკვირველია, დამნაშავეს

496 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4147-4148.

497 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4148;

498 იხ. **Satzger H., Schmitt B., Widmaier G.**, Strafgesetzbuch, Kommentar, 1. Auflage, 2009, გვ. 1447

499 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4160.

500 იხ. **Satzger H., Schmitt B., Widmaier G.**, Strafgesetzbuch, Kommentar, 1. Auflage, 2009, გვ. 1448-1449.

501 იხ. **Bergerhoff**, Nötigung durch Boykott, 1998, გვ. 280.

წარმოეშობა ვალდებულება, რათა გაანეიტრალოს ვითარება. მაგრამ, როდესაც დამნაშავეს განზრახვა მხოლოდ იმ მომენტშია სახეზე, როდესაც გადასარჩენად არავითარი ზომების მიღება არ შეუძლია და წინარე ქმედებით დამნაშავეს დაზარალებულზე უკვე დიდი შთაბეჭდილება აქვს მოხდენილი, შესაძლებელია, შემდგომმა განზრახვამ (*dolus subsequens*) აქ არავითარი როლი აღარ ითამაშოს. ასეთ სიტუაციაში იძულების შედეგი დამნაშავეს სხვადასხვა ქცევით არის გამონეული, კერძოდ: წინარე აქტიური ქცევით, რა დროსაც განზრახვის არარსებობის გამო სუბიექტური შერაცხვა გამოირიცხება და უმოქმედობით, სადაც მუქარის სიტუაცია ვალდებულების შესრულებამდე არ იქნება გამართლებული⁵⁰².

41

მუქარის რეალურად განხორციელების შესახებ წარმოდგენა დამნაშავეზეა დამოკიდებული. უბრალო გაფრთხილება არ წარმოადგენს მუქარის ალტერნატივას⁵⁰³.

42

ფსიქიკური იძულებისგან უნდა გაიმიჯნოს უბრალო გაფრთხილება, როდესაც დამნაშავეს პირისთვის არ სურს ტანჯვის მიყენება⁵⁰⁴. ამ დროს იძულების შემადგენლობა გამოირიცხება.

43

მე-5 მაგალითი: ერთ-ერთი შპს-ს დირექტორმა თანამშრომელი მკაცრად გააფრთხილა სამსახურში დაგვიანებით გამოცხადების შესახებ და მოსთხოვა დროულად მისულიყო იგი სამსახურში, წინააღმდეგ შემთხვევაში, არ გასცემდა ცნობას მისი ამ ორგანიზაციაში მუშაობის შესახებ.

44

მაგრამ თუკი შპს-ს დირექტორმა თავის თანამშრომელს არ მისცა ცნობა აღნიშნულ ორგანიზაციაში მისი მუშაობის დადასტურების შესახებ, ვიდრე ეს უკანასკნელი მასთან არ გაისეირნებდა, მაშინ, რასაკვირველია, სახეზეა იძულების შემადგენლობა.

45

თუმცა ამისგან განსხვავდება შემთხვევა, როდესაც პირი ემუქრება პარტნიორს სექსუალური ურთიერთობის განწყვეტის შესახებ, რაც, რასაკვირველია, არ წარმოადგენს იძულებას, არამედ იგი ნებადართული ქცევის სახეა.⁵⁰⁵

46

იძულებისთვის საკმარისია თუკი დამნაშავემ ტანჯვის რეალიზება საკუთარ თავზე წარმოიდგინოს. ამდენად, არა აქვს მნიშვნელობა იმ ფაქტს, რომ დამნაშავემ ობიექტური ღონისძიებები მუქარის განსახორციელებლად უკვე მუქარის აქტის წინ ჩაიფიქრა და იგი რამდენად შეუძლია მუქარის განხორციელება ან მას სულ

502 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4171.

503 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4171.

504 იხ. **Satzger H., Schmitt B., Widmaier G.**, Strafgesetzbuch, Kommentar, 1. Auflage, 2009, გვ. 1449.

505 იხ. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4178.

მცირე სჯერა ამის.

47

მუქარამ ისეთ ზღვარს უნდა მიაღწიოს, რომ საშუალო გონებრივი შესაძლებლობის ადამიანში უნდა იწვევდეს ტანჯვას. ასეთია, მაგალითად, აეროპორტის ბლოკირების, სამუშაო ხელშეკრულების შეწყვეტის, დისერტაციის ჩაგდების, ავტოგასამართი სადგურიდან თანხის გადაუხდელად წასვლის, შავ სიაში შეყვანის, ხმაურის გამონევის, სამენარმო კონკურენციის, მეუღლის ღალატის შესახებ ინფორმაციის გავრცელების, შიდსით დაავადების და ა. შ. მუქარა⁵⁰⁶.

48

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სუბიექტური შემადგენლობა გამოიხატება განზრახვაში და მიზანში. მაშასადამე, იძულების დროს დამნაშავეს გააჩნია ცოდნა და ნება, რომელიც მიმართულია იმ სამომავლო შედეგის მისაღწევად, რომელიც გულისხმობს დაზარალებულის მხრიდან რაიმე მოქმედების შესრულებას ან რაიმე მოქმედების განხორციელებისაგან თავის შეკავებას, ასევე თავის თავზე საკუთარი ნების საწინააღმდეგო ზემოქმედებას. სწორედ რაიმე მოქმედების შესრულების, ან მისგან თავის შეკავების, ანდა საკუთარ თავზე თავისი ნება-სურვილის საწინააღმდეგო ზემოქმედების განცადის მიღწევაა დამნაშავეს მიზანი. რაც შეეხება მოტივს, დამნაშავე შეიძლება სხვადასხვა მოტივით მოქმედებდეს, მაგრამ ეს კვალიფიკაციაზე გავლენას ვერ მოახდენს, თუმცა გათვალისწინებული იქნება სასჯელის დანიშვნის დროს (სსკ-ის 53-ე მუხლი).

49

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. იძულების დროს შესაძლებელია მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ ისეთ გარემოებებზე საუბარი, როგორიც არის აუცილებელი მოგერიება და უკიდურესი აუცილებლობა. მაგალითად, როდესაც პირი ფიზიკური იძულებით, ვთქვათ, ხელის კვრით, აიძულებს მეორე პირს დატოვოს მის საკუთრებაში არსებული ტერიტორია, სახეზე იქნება იძულების შემადგენლობა, თუმცა მისი ქმედება მართლზომიერ ქმედებად მიიჩნევა, ვინაიდან აუცილებელი მოგერიების ფარგლებში იგი იცავს საკუთრების უფლებას.

50

მე-6 მაგალითი: ა-მ მუქარით აიძულა ბ. გახსნას თავისი ეზოს ჭიშკარი, რათა მისი ეზოს გავლით მეხანძრეებმა შეძლონ ცეცხლმოდებული შენობამდე მიღწევა და ადამიანების გადარჩენა.

ამ მაგალითში ა-მ ბ. აიძულა, რითაც შეზღუდა მისი თავისუფალ ნება. ამგვარი ქმედება სსკ-ის 150-ე მუხლის ქმედების შემადგენლობას ქმნის, თუმცა იგი მართლზომიერია უკიდურესი აუცილებლობის ფარგლებში გამო.

51

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში დასჯად იძულებად არის შეფასებული ქმედება, როდესაც, მაგალითად, ა. ბ-ს, რომელიც თავს იკლავს, ბ-ს ნების საწინააღმდეგოდ გადაარჩენს⁵⁰⁷. ამ მოსაზრებას საფუძვლად უდევს ის დასაბუთება, რომ

506 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4174-4175.

507 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Au-

ადამიანმა მეორე ადამიანის გადაწყვეტილება, რომელიც თავისუფალი ნების საფუძველზეა მიღებული არ უნდა შეზღუდოს, მაშინაც კი, როდესაც ეს გადაწყვეტილება თვითმკლელობის განხორციელებას ისახავს მიზნად. ა-ს ქმედება, შესაძლებელია გამართლდეს უკიდურესი აუცილებლობის საფუძველზე, ვინაიდან ა-მ უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთე გადაარჩინა ნაკლები სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების ხარჯზე⁵⁰⁸. თუმცა მოცემულ მაგალითში საფრთხე ვინმემ ან რამემ კი არ გამოიწვია, არამედ იგი თავად ბ-მ შექმნა თავისივე ნებით, შესაბამისად, ის თანახმა არ ყოფილა იმაზე, რომ ვინმე ჩარეულიყო მის გადაწყვეტილებაში და ვითარება მისი ნების სანინალმდეგოდ შეეცვალა.

52

იმ შემთხვევაში, თუ პირი მოთხოვნილ ქცევას ეთანხმება და ეს მისი ნების შესაბამისია, გამოირიცხება არა მართლწინააღმდეგობა, არამედ სსკ-ის 150-ე მუხლის ქმედების შემადგენლობა⁵⁰⁹.

53

მე-7 მაგალითი: ა. თანახმაა იმაზე, რომ ბ-ს მიერ სპონტანურად მუქარით მოთხოვნილი სხვადასხვა სახის ქცევები შეასრულოს.

54

იძულების დროს იძულების უმართლობა ბრალად არ შეერაცხება იმას, ვინც იძულების უმართლობა განახორციელა იმის გამო, რომ იმყოფებოდა მესამე პირის მხრიდან ძლიერი ზეგავლენის ქვეშ.

55

მე-8 მაგალითი: ა-მ ბ-ს, ამ უკანასკნელის ნების გარეშე, ასაფეთქებელი მოწყობილობა დაუმაგრა სხეულზე და დაემუქრა, რომ, თუ კი მის მოთხოვნას არ შეასრულებდა, ბომბს აამოქმედებდა. მისი მოთხოვნა კი გამოიხატებოდა იმაში, რომ ბ-ს ძალის გამოყენების მუქარით დ. იძულებული გაეხადა უკანონოდ გაეცა დიპლომი ა-ს სახელზე. ბ. ა-ს მოთხოვნის შესაბამისად მოიქცა.

მოცემულ მაგალითში, მართალია, ბ-მ განახორციელა სსკ-ის 150-ე მუხლით გათვალისწინებული იძულების უმართლობა, თუმცა იგი მოქმედებდა ბრალის გამომრიცხველ იძულებით საპატიებელი უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობაში სსკ-ის 38-ე მუხლის საფუძველზე.

56

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ქმედების სსკ-ის 150-ე მუხლის მე-2 ნაწილით კვალიფიკაციისთვის სახეზე უნდა იყოს, ობიექტური პირობა, კერძოდ, დაზარალებული ნამდვილად უნდა იყოს

flage, 2005, გვ. 4180.

508 იხ. მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ., დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 160-161;

509 ანალოგიური პოზიცია გამოთქმულია: ჯიშკარიანი ბ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 230.

არასრულწლოვანი, შშმ პირი ან ორსული და **სუბიექტური პირობა**, კერძოდ, დამნაშავემ უნდა იცოდეს, რომ პირი, რომელსაც იგი აიძულებს, არასრულწლოვანი, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე (შშმ პირი) ან ორსულია. ამ ორი პირობის ერთობლიობა ჰქმნის მოცემულ დამამძიმებელ გარემოებას, წინააღმდეგ შემთხვევაში იძულების კვალიფიციური შემადგენლობა გამოირიცხება. მაგალითად, როდესაც სახეზე არ არის სუბიექტური პირობა, ე. ი. როდესაც დამნაშავემ არ იცის დაზარალებულის ობიექტური გარემოებების შესახებ, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 150-ე მუხლის პირველი ნაწილით და არა მე-2 ნაწილით. იმ შემთხვევაში, როდესაც სახეზე არ არის ობიექტური პირობა, ე. ი. დამნაშავეს ჰგონია, რომ დაზარალებული არასრულწლოვანი, შშმ პირი ან ორსულია, მაშინ როდესაც ასეთს არა აქვს ადგილი, ქმედება დაკვალიფიცირდება დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი იძულების მცდელობად სსკ-ის მე-19, 150-ე მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე.

57

ვინაიდან უმწეო მდგომარეობა ზოგიერთ შემთხვევაში მოიცავს შშმ პირებს, მათ მიმართ განხორციელებული იძულება, 2014 წლის 12 აპრილის „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენციიდან“ და სხვა ნაციონალური კანონმდებლობიდან გამომდინარე, კანონმდებელმა განსაკუთრებული საჭიროების მქონე მოწყვლადი პირების დასაცავად 2017 წლის 4 მაისის კანონით დამამძიმებელ გარემოებად გამოაცხადა შშმ პირთა და ორსულ ქალთა მიმართ განხორციელებული იძულება, რითაც კანონმდებელმა მკვეთრად გამოყო შშმ პირთა დაცვის აუცილებლობის საკითხი.

58

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოების განმარტებისთვის აუცილებელია სსკ-ის 27-ე მუხლის გამოყენება. ამ ქვეპუნქტში მოაზრება ჯგუფის სამივე ფორმა.

59

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). არაერთგზისობის ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 15-ე მუხლს. იმ შემთხვევაში, თუ პირი ნასამართლევი იყო ქორწინების იძულებისთვის სსკ-ის 150¹ მუხლით და შემდეგ ჩაიდინა სსკ-ის 150-ე მუხლით გათვალისწინებული იძულება, არის თუ არა შესაძლებელი ასეთი ქმედების არაერთგზის ჩადენილ იძულებად შეფასება სსკ-ის 150-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე?

60

ქორწინების იძულება იძულების კერძო შემთხვევაა და კანონმდებელმა სისხლის სამართლის პოლიტიკის გარკვეული მოსაზრებების გათვალისწინებით იგი ცალკე პრიმა მუხლში გაიტანა. ამდენად, 150¹ მუხლი წარმოადგენს სსკ-ის 150-ე მუხლის ლოგიკურ და შინაარსობრივ გაგრძელებას, რაც იმის საფუძველს იძლევა, რომ სსკ-ის მე-15 მუხლი სწორედ ამ თვალსაზრისით უნდა იქნეს გაგებული და წინათ ქორწინების იძულებისთვის ნასამართლევი პირის მიერ შემდგომში იძულების ჩადენა უნდა შეფასდეს, როგორც არაერთგზის ჩადენილ იძულებად სსკ-

ის 150-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე.

61

V. მომზადება და მცდელობა.⁵¹⁰ სსკ-ის 150-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, წარმოადგენს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს და შესაბამისად, სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე იძულების მომზადება დაუსჯელი რჩება.

62

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ იძულების შემადგენლობა **დამთავრებულ დანაშაულად** ითვლება მაშინ, როდესაც დამნაშავე აიძულებს დაზარალებულს შეასრულოს ან არ შეასრულოს რაიმე ქმედება ან საკუთარ თავზე განიცადოს მისი ნების სანინააღმდეგო ზემოქმედება, იმის მიუხედავად შეასრულა თუ არა დაზარალებულმა დამნაშავესთვის სასურველი ქმედება⁵¹¹. ეს მოსაზრება შემდგომ გამოცემაში სამართლიანად არის უარყოფილი.⁵¹²

63

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ასევე გამოთქმულია საპირისპირო პოზიცია, რომლის მიხედვით, იძულება დამთავრებულია მაშინ, როდესაც დაზარალებული მოთხოვნილ ქმედების განხორციელებას დაიწყებს. მაშასადამე, დაზარალებულმა მინიმუმ მოსამზადებელი ქმედება უნდა დაიწყოს. მაგალითად, დაზარალებულმა შეიძინა მასალა დამნაშავეს მიერ მოთხოვნილი სახლის ასაშენებლად. ამდენად, ამ შეხედულების მიხედვით, დამნაშავეს მიერ მოთხოვნილი ქმედების განხორციელების დაწყება აუცილებელია იძულების დამთავრებულ დანაშაულად გამოცხადებისთვის და არ არის აუცილებელი დაზარალებული მიერ მოთხოვნილი ქმედების სრულად შესრულება. ხოლო მანამდე ობიექტურად გამოხატული დამნაშავეს გადაწყვეტილება მიმართული დაზარალებულის ნებაზე ზემოქმედების მიზნით, განიხილება **იძულების მცდელობად**, რა დროსაც დაზარალებულს მასზე განხორციელებული ზემოქმედება შეცნობილი აქვს⁵¹³.

64

ასეთი პოზიცია სადავოა, ვინაიდან იგი არ პასუხობს სსკ-ის 150-ე მუხლის შინაარსს. ამ უკანასკნელ ნორმაში აქცენტი გადატანილია არა უშუალოდ დაზარალებულის მიერ ქმედების შესრულება ან მისი შეუსრულებლობის აუცილებლობაზე, როგორც შედეგზე, არამედ დაზარალებულის თავისუფლების შეზღუდვაზე, მისი თავისუფალი ნების დათრგუნვაზე. მაშასადამე, აქ დაზარალებულის მიერ რაიმე

510 დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის დასჯადობის შესახებ იხ.: **წერეთელი თ.**, დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, თბ., 1961; **ხარანაული ლ.**, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, თბ., 2014; **მჭედლიშვილი-შედრიხი ქ.**, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლენის ცალკეული ფორმები, თბ., 2011.

511 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეექვსე გამოცემა, თბ., 2016, გვ. 320.

512 **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 355.

513 იხ. **მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავჭულიძე თ.**, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 161-162; **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4184.

ქმედების შესრულება ან შეუსრულებლობა ან საკუთარ თავზე თავისი ნება-სურვილის საწინააღმდეგო ზემოქმედების განცდა წარმოადგენს არა შედეგს, არამედ მიზანს. ეს საკითხი ასე რომ არ გადაწყდეს, მაშინ დამნაშავესგან მოთხოვნილი დაზარალებულის მიერ ობიექტურად შეუძლებელი მოქმედების განხორციელების დროს, დამნაშავეს ქმედება ყოველთვის იძულების მცდელობად უნდა შეფასდეს, ვინაიდან აქ შედეგი, გამოხატული დაზარალებულის მიერ მოთხოვნილი მოქმედების დაწყებაში, სახეზე არ არის.

65

ასევე, მიუღებელია ის პოზიცია, რომელიც იძულების მცდელობად აფასებს შემთხვევას, როდესაც დაზარალებული დამნაშავეს მიერ მოთხოვნილი ქმედების განხორციელებას დაიწყებს⁵¹⁴.

66

მხარდაჭერას არ იმსახურებს ასევე შეხედულება, რომლის მიხედვით, იძულების მცდელობად არის შეფასებული ქმედება, როდესაც პირი ვერ მიაღწევს დასახულ მიზანს⁵¹⁵.

67

იძულების მცდელობას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც დაზარალებული ისეთ მდგომარეობაშია, რომ მას არ შეუძლია დამნაშავეს მიერ მოთხოვნილი ქმედების აღქმა ანუ ადგილი აქვს უვარგის მცდელობას.

68

მე-9 მაგალითი: დამნაშავემ იარაღი მოიმარჯვა და იქვე მჯდომ ყრუ-მუნჯ დაზარალებულს, რის შესახებ დამნაშავემ არ იცოდა, მოსთხოვა ადგილის დათმობა, რაც დაზარალებულმა ვერ აღიქვა.

მე-10 მაგალითი: დამნაშავემ სანოლში მყოფ ადამიანს მოსთხოვა მალაზიაში წასვლა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ცემით დაემუქრა, თუმცა დაზარალებულს ეძინა,

514 იხ. **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 227, 230. ავტორი საკუთარი პოზიციის განსამტკიცებლად გერმანელი მეცნიერების შეხედულებებზე მიუთითებს, რომლებიც იძულებას დამთავრებულ დანაშაულად მხოლოდ მაშინ მიიჩნევენ, როდესაც დაზარალებული დამნაშავეს მიერ მოთხოვნილი ქმედების განხორციელებას დაიწყებს. თუმცა აღსანიშნავია ის მომენტი, რომ გერმანელ მეცნიერებს ამის საფუძველს თავად გერმანიის სსკ-ის 240-ე პარაგრაფი აძლევთ, სადაც დაზარალებულის მიერ დამნაშავეს მოთხოვნილი ქმედების განხორციელება წარმოადგენს ამ დანაშაულის შედეგს და არა მიზანს, როგორც ეს საქართველოს სსკ-ის 150-ე მუხლის დისპოზიით არის მოცემული. მაშასადამე, გერმანელი კანონმდებელი დამნაშავეს მიერ მოთხოვნილი ქმედების დაზარალებულის მიერ განხორციელებას, როგორც შედეგს, გერმანიის სსკ-ის 240-ე პარაგრაფის აუცილებელ ობიექტურ ნიშნად მიიჩნევს, რაც არ არის დამახასიათებელი საქართველოს სსკ-ის 150-ე მუხლისთვის. სწორედ ეს გარემოება გახლავთ მიზეზი, რის გამოც იძულების დამთავრების საკითხი სხვადასხვანაირად არის გადანეწყტილი ქართულ და გერმანულ სისხლის სამართალში.

515 იხ. **ფუტყარაძე ე., კომენტარში: გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 274. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ დასახელებულ ავტორს ურთიერთსაწინააღმდეგო პოზიციები აქვს დაფიქსირებული. იგი 273-ე გვერდზე წერს, რომ იძულების დამთავრებისთვის არ არის აუცილებელი დასახული მიზნის მიღწევა, კერძოდ, დაზარალებულის მიერ მაიძულებელი პირისათვის რაიმე ქმედების შესრულება, ხოლო უკვე 274-ე გვერდზე, როგორც ზემოთ უკვე აღინიშნა, იძულების მცდელობად მიიჩნევს დამნაშავეს მიერ მიზნის მიუღწევლობის შემთხვევას.

რის შესახებ დამნაშავემ არ იცოდა.

69

სხვა შემთხვევაში, როდესაც პირმა იცის, რომ ადამიანი ყრუ-მუნჯია, სძინავს, გულწასულია, გაბრუებულია და იგი მაინც ემუქრება მათ, იგი პასუხს არ აგებს იძულების მცდელობისთვის და საერთოდ არ დაეკისრება მას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

70

მე-11 მაგალითი: დამნაშავეს სურს სკამზე დაჯდომა. ხელის ერთი შეხებით სკამიდან გადაადგდეს, თუმცა არ იცოდა, რომ დაზარალებულს ეძინა.

მისი ასეთი ქმედება, შესაძლებელია შეფასდეს **იძულების მცდელობად**.

71

დაზარალებულის შესაძლებლობების გათვალისწინების მიხედვით, ქმედება ერთ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს დამთავრებულ იძულებად, ხოლო მეორე შემთხვევაში იძულების მცდელობად. კერძოდ, თუკი პირს იძულებისას არა აქვს დამნაშავეის მოთხოვნის შესრულების ფიზიკური შესაძლებლობა (ვთქვათ, უნარშეზღუდულობის გამო) დამნაშავეს ქმედება მაინც დაკვალიფიცირდება დამთავრებულ იძულებად. იმ შემთხვევაში, თუ დაზარალებული ვერ აღიქვამს იძულებისას გამოხატულ მოთხოვნას, ადგილი ექნება იძულების მცდელობას.

72

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. იძულება შესაძლებელია ჩადენილი იქნეს თანაამსრულებლობის, შუალობითი ამსრულებლობის ან თანამონაწილეობის ფორმით.

73

თანაამსრულებლობის ფორმით იძულებას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც ორი ან მეტი ამსრულებელი წინასწარი შეთანხმებით ან წინასწარ შეუთანხმებლად აიძულებენ დაზარალებულს იმ მიზნით, რომ მან შეასრულოს ან არ შეასრულოს რაიმე ქმედება ან თავის თავზე განიცადოს მისი ნება-სურვილის საწინააღმდეგო ზემოქმედება.

74

მე-11 მაგალითი: ა-მ და ბ-მ წინასწარი შეთანხმებით მოკვლით დაემუქრნენ დ-ს, თუ ეს უკანასკნელი არ გადააყენებდა მანქანას, რომელიც მართლზომიერად იყო გაჩერებული.

75

თანაამსრულებლობად უნდა ჩაითვალოს ასევე იძულების ისეთი შემთხვევა, როდესაც, ზემოთ დასახელებულ მაგალითში ა. და ბ. წინასწარი შეთანხმებით არა ერთდროულად, არამედ დროის სხვადასხვა მონაკვეთში ახორციელებენ მუქარას დ-ს მიმართ, მიუხედავად იმისა, რომ ა-ს მუქარის შემდეგ, დ. შეშინდა და თანხმობა განუცხადა დამნაშავეს მოთხოვნილი ქმედების შესრულებაზე. ის ფაქტი, რომ გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ ბ. კვლავ დაემუქრა იგივე მიზნის მისაღწევად, რაც ორივე დამნაშავეს გეგმით იყო გათვალისწინებული, რასაკვირველია,

იძლევა იძულების დამამძიმებელ გარემოებაში კვალიფიკაციის საფუძველს.

76

შუალობითი ამსრულებლობის და შუალობითი თანაამსრულებლობის ფორმით იძულებას მაშინ აქვს ადგილი, როდესაც უშუალოდ იძულების ჩამდენი წარმოადგენს ე. წ. ბრმა იარაღს მის უკან მდგომი პირის ხელში, ე. ი. როდესაც მასზე განხორციელებული ზემოქმედება ისეთ ინტენსიობას მიაღწევს, რომ მისი ნება სრულებით პარალიზებულია. ასეთ დროს უკან მდგომს პირს ან პირებს პასუხისმგებლობა ეკისრებათ შუალობითი ამსრულებლობის ან შუალობითი თანაამსრულებლობისთვის, თუ მათ იცოდნენ ერთმანეთის განზრახვის შესახებ. რაც შეეხება თავად „ბრმა იარაღს“, რომელიც უკვე განხილული იყო ბრალის გამომრიცხველი გარემოებების ანალიზის დროს, არ დაისჯება სსკ-ის 37-ე, 38-ე მუხლების საფუძველზე. მაგალითად, თუ ერთი პირი რევოლვერის გამოყენებით მოკვლით დაემუქრება მეორე პირს და აიძულებს ცეცხლი წაუკიდოს მესამე პირის სახლს და თუ ეს სახლი დაიწვება, იგი პასუხს აგებს ქონების განადგურების ამსრულებლობისთვის, ხოლო ამ მოქმედების უშუალო შემსრულებელს არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა, ხოლო სხვა შემთხვევაში სახეზე იქნება თანამონაწილეობის ფორმით, კერძოდ, წამქეზებლობით ჩადენილი იძულება⁵¹⁶.

77

თუკი მესამე პირი, რომელიც წარმოადგენს იძულების მსხვერპლს, თავის მხრივ განახორციელებს დამნაშავის მიერ მოთხოვნილ ისეთ ქმედებას, რაც სსკ-ით დასჯადია, წამქეზებელი დაისჯება როგორც იძულებისთვის, ისე იძულების მსხვერპლის მიერ ჩადენილ დანაშაულში თანამონაწილეობისთვისაც.⁵¹⁷

78

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 150-ე მუხლით გათვალისწინებული იძულება, როგორც უკვე აღინიშნა, წარმოადგენს **ზოგადი ხასიათის ნორმას**, რომლის თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ მასში მოცემული ნიშნები ცალკე აღებული ზოგჯერ დამოუკიდებელ შემადგენლობებს ქმნის, ზოგჯერ კი თავად იძულება წარმოადგენს სხვა დანაშაულის ჩადენის აუცილებელ ნიშანს. მაგალითად, იძულებაში ნაგულისხმევი ნიშნები, როგორიც არის ფიზიკური იძულება, იგივე ძალადობა ან ფსიქიკური იძულება, იგივე ძალადობის მუქარა დამოუკიდებელი დანაშაულის შემადგენლობებს ქმნიან. კერძოდ, ფიზიკური ძალადობა წარმოადგენს სსკ-ის 126-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის, ძალადობის შემადგენლობის ობიექტურ ნიშანს, ხოლო ძალადობის მუქარა კი გახლავთ სსკ-ის 151-ე მუხლის, კერძოდ, მუქარის ობიექტური შემადგენლობის ელემენტი. აქედან გამომდინარე, ქმედების სსკ-ის 150-ე მუხლით კვალიფიკაციის დროს, დამატებით სსკ-ის 126-ე მუხლის 516 იხ. მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ., დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 161.

517 იხ. ებრაღიძე თ., წამქეზებელი წამქეზებლის წინააღმდეგ, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, გამყრელიძე თ. (რედ.), თბ., 2006, გვ. 192-193. განსხვავებული პოზიცია იხ. თოდუა ნ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 354.

პირველ ნაწილზე და სსკ-ის 151-ე მუხლზე მითითება დაუშვებელია. რაც შეეხება იმ მომენტს, როდესაც თავად იძულება წარმოადგენს რომელიმე დანაშაულის შემადგენლობის ნიშანს, რასაკვირველია, ასეთ შემთხვევაშიც სსკ-ის 150-ე მუხლზე მითითება არ შეიძლება.

79

თუ დამნაშავე იძულების ხერხად იყენებს თავისუფლების უკანონო აღკვეთას, რითაც დამნაშავე ცდილობს დაზარალებულის იძულებას შეასრულოს რაიმე ქმედება ან თავი შეიკავოს რაიმე ქმედების შესრულებისაგან, ამ დროს სსკ-ის 150-ე მუხლით კვალიფიკაცია გამოირიცხება⁵¹⁸. ამიტომ მიუღებელია იმ მეცნიერთა მოსაზრებები, რომლითაც გამართლებულია სასამართლოს გადაწყვეტილებები სსკ-ის 143-ე და 150-ე მუხლების ერთობლიობით კვალიფიკაციის თვალსაზრისით. საქმე ეხება უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებას, რომლის მიხედვით, ა-ს დაეკისრა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სსკ-ის 143-ე და 150-ე მუხლების ერთობლიობით, იმის გამო, რომ ვალის დაბრუნების მიზნით ა-მ იარღლის მუქარით ბ-ს აღუკვეთა თავისუფლება, ნაიყვანა თავის სახლში და მუქარით მოსთხოვა ვალის დაბრუნება⁵¹⁹.

80

ამ კვალიფიკაციაში, გარდა იმისა, რომ სსკ-ის 143-ე და 150-ე მუხლების ერთობლიობით კვალიფიკაციაა მიუღებელი, პრობლემაა ასევე ისიც, რომ, როდესაც ადამიანი ითხოვს **ვალის დაბრუნებას** და ამისთვის იყენებს მუქარას დაზარალებულის წინააღმდეგ, მისი ქმედება იძულების ნაცვლად, შესაძლებელია, დაკვალიფიცირდეს თვითნებობით სსკ-ის 360-ე მუხლის საფუძველზე. ამდენად, უზენაეს სასამართლოს სსკ-ის 150-ე მუხლის ნაცვლად, დამნაშავეს ქმედება სსკ-ის 360-ე მუხლით უნდა დაეკვალიფიცირებინა. ასეთი პოზიცია სისხლის სამართლის ლიტერატურაში აღიარებულია და დასაბუთებულია იმით, რომ კრედიტორი მუქარით ზემოქმედებას ახდენს მოვალეზე მართლწესრიგის მოთხოვნათა ფარგლებში (მოვალე ვალდებულია დროულად გადაიხადოს ვალი), ამიტომ მისი ქმედება იძულების ნაცვლად, შესაძლებელია, დაკვალიფიცირდეს მუქარით ან თვითნებობით⁵²⁰ სსკ-ის 151-ე ან 360-ე მუხლების საფუძველზე და არა სსკ-ის 150-ე მუხლით, როგორც ეს მიაჩნია ზოგიერთ მეცნიერს⁵²¹.

518 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 352.

519 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებანი სისხლის სამართლის საქმეებზე, №2, 2003, გვ. 245-246; **ფუტყარაძე ე.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 279-280.

520 იხ. **მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ.**, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 160; **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 354.

521 იხ. **ფუტყარაძე ე.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 288-289, 290-291.

81

იმ შემთხვევაში, თუ დამნაშავემ დაზარალებულს შურისძიების მიზნით ჯერ თავისუფლება აღუკვეთა, ხოლო ამის შემდეგ მას გაუჩნდა ახალი განზრახვა, რომლის საფუძველზე დაზარალებულს მოსთხოვა რაიმე ქმედების შესრულება (მაგრამ არა ვალის ან საკუთარი ნივთის დაბრუნება) თავისუფლების სანაცვლოდ, შესაძლებელია, დამნაშავეს ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირდეს, სსკ-ის 143-ე და 150-ე მუხლების საფუძველზე.

82

იძულების განხორციელებისას დანაშაულთა ერთობლიობა გამოირიცხება შემდეგ მუხლებთან: თავისუფლების უკანონო აღკვეთა (სსკ-ის 143-ე მუხლი), ძალადობა (სსკ-ის 126-ე მუხლი) ოჯახში ძალადობა (სსკ-ის 126¹ მუხლი), ადამიანის ორგანოების აღების იძულება (სსკ-ის 134-ე მუხლი), მუქარა (სსკ-ის 151-ე მუხლი), განმარტების, ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულება (სსკ-ის 335-ე მუხლი) და ა.შ.

83

იმ შემთხვევაში, თუ იძულებას შედეგად მოჰყვება რაიმე შედეგი, მაგალითად, ჯანმრთელობის დაზიანება ან ადამიანის სიკვდილი, ქმედება იძულებასთან ერთად სხვა შესაბამის მუხლებთან ერთობლიობაში უნდა დაკვალიფიცირდეს.

84

თუკი დამნაშავე დოკუმენტს მართლსაწინააღმდეგოდ მიისაკუთრებს და მისი დაბრუნების სანაცვლოდ დაზარალებულს აიძულებს რაიმეს შესრულებას ან შესრულებისგან თავის შეკავებას, შესაბამისი პირობების არსებობის სახეზე იქნება სსკ-ის 150-ე და 363-ე მუხლებით გათვალისწინებულ **დანაშაულთა ერთობლიობა**.

85

სსკ-ის 150-ე მუხლის სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს სსკ-ის 335-ე მუხლი, კერძოდ, განმარტების, ჩვენების, ან დასკვნის მიცემის იძულება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ და დამატებით კვალიფიკაცია სსკ-ის 150-ე მუხლით საჭირო აღარ არის.

86

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

ქორწინების იძულება (სსკ-ის 150¹ მუხლი)

მუხლი 150¹. ქორწინების იძულება

1. ქორწინების (მათ შორის, არარეგისტრირებულის) იძულება, **ისჯება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ორასიდან ოთხას ალკვეთით ვადით ორ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.**
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის მიმართ, **ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ოთხ წლამდე, იარაღთან შეზღუდვით ან უამისოდ.**

1

I. ზოგადი დებულებანი. ადამიანის უფლებების დაცვა მსოფლიო საზოგადოების უპირველეს ამოცანად იქცა და დღის შუქზე გამოიფინა ყველა ის პრობლემა, რომელსაც საზოგადოება და სახელმწიფო მანამდე ნაკლებ ყურადღებას უთმობდა და უფრო მეტიც, ზოგიერთ სოციალურ მოვლენას მანკიერი კულტურული მოტივებით ხსნიდა.

2

ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების გარანტიები ჯერ კიდევ მე-20 საუკუნის მეორე ნახევრიდან იღებს სათავეს, როდესაც შეიქმნა 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“, ასევე 1966 წლის 16 დეკემბრის „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი“, რომლის მე-16 მუხლი ეძღვნება ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აკრძალვისას.

3

სწორედ ამ თვალსაზრისს აგრძელებს 2011 წლის 11 მაისს სტამბოლში მიღებული ევროპის საბჭოს კონვენცია „ქალთა მიმართ ძალადობასა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“, რომლის პრეამბულაში მითითებულია, რომ ქალების იძულებითი ქორწინება, იძულების სხვა ფორმებთან ერთად, წარმოადგენს ადამიანის უფლებების სერიოზულ დარღვევას და ქალისა და მამაკაცის გენდერული თანასწორობის მიღწევის გზაზე მნიშვნელოვანი დამაბრკოლებელი გარემოებაა. ოჯახური ძალადობის მსხვერპლები მამაკაცებთან შედარებით, უმეტესად ქალები და ბავშვები არიან. ამიტომ კონვენცია წევრ სახელმწიფოებს მოუწოდებს საკანონმდებლო დონეზე შექმნან დაცვის უფრო ეფექტიანი ღონისძიებები, კერძოდ, პირველ რიგში, ეს შეეხება ქორწინების იძულების კრიმინალიზაციის აუცილებლობას (კონვენციის 37-ე მუხლი).

4

საქართველომ ამ გამოწვევებს მრავალი ცვლილებით უპასუხა, მათ შორის საკანონმდებლო დონეზე. საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ადამიანის უფლებების დაცვის და მათი უზრუნველყოფის მიზნით, ერთი მხრივ,

სისხლის სამართლის კოდექსში ჩამოყალიბდა ახალი დანაშაულის შემადგენლობები, ხოლო, მეორე მხრივ, უკვე არსებული ზოგადი ნორმებიდან სხვადასხვა სოციალური სფეროში განხორციელებული ძალადობრივი ფაქტების გათვალისწინებით ცალკე გამოიყო კვალიფიციური დანაშაულის შემადგენლობანი. ამის დადასტურება კონვენციის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, 2014 წლის 17 ოქტომბრის სისხლის სამართლის კანონის მიღება, რითაც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შემოღებულ იქნა ახალი ნორმა, კერძოდ, 151¹ მუხლის სახით, რომელიც ითვალისწინებს მკაცრ სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ქორწინების იძულებისთვის.

5

მაშასადამე, ამ ნორმის შემოღება, კონვენციიდან გამომდინარე, განაპირობა ქვეყანაში, განსაკუთრებით, რეგიონებში და რელიგიურ-ეთნიკურ ჯგუფებში ჯერ კიდევ შემორჩენილმა მანკიერმა ტრადიციებმა, სადაც უმეტესად ქალები, განსაკუთრებით არასრულწლოვნები დაქორწინების მიზნით ხშირად ხდებიან მშობლებისა თუ სხვა მესამე პირების მხრიდან გარკვეული იძულების მსხვერპლნი.

6

სსკ-ის 151¹ მუხლი ორნაწილიანია. მეორე ნაწილი ითვალისწინებს გაზრდილ პასუხისმგებლობას არასრულწლოვნის ქორწინების იძულებისთვის.

7

ქორწინების იძულება წარმოადგენს იძულების (სსკ-ის 150-ე მუხლი) სპეციალურ შემადგენლობას (*lex specialis*), რაც იმას გულისხმობს, რომ ქორწინების იძულებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი შემთხვევა სპეციალური ნორმით, კერძოდ, სსკ-ის 151¹ მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს. ამ ნორმის შემოღებამდე ქორწინების იძულების შემთხვევები იძულების ზოგად ნორმაში თავსდებოდა და კვალიფიცირდებოდა სსკ-ის 150-ე მუხლის საფუძველზე.

8

მაშასადამე, სისხლის სამართლის კოდექსში 151¹ მუხლის შემოღებით განხორციელდა არა ქმედების კრიმინალიზაცია, არამედ ქმედების პენალიზაცია, რადგან სსკ-ის 150-ე მუხლის სანქცია სსკ-ის 151¹ მუხლის სანქციასთან შედარებით მსუბუქია. აქედან გამომდინარე, სსკ-ის 151¹ მუხლი არ შეეხება 2014 წლის 17 ოქტომბრამდე ჩადენილი ქორწინების იძულების შემთხვევებს, სსკ-ის მე-3 მუხლიდან გამომდინარე.

9

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი. დანაშაულის ამსრულებელი, როგორც წესი, არის მშობელი ან სხვა ოჯახის წევრი.

10

1.2. სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს კონსტიტუციის 36-ე მუხლით დაცული და გარანტირებული ადამიანის ქორწინების უფლება, რომელიც გულისხმობს ადამიანის თავისუფლებას თავისი ნების შესაბამისად აირჩიოს მეორე ნახევარი

და ნებაყოფლობით იქორწინოს მასზე. სსკ-ის 150¹ მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთე კონკრეტულია და შეეხება ქორწინების უფლებას. სსკ-ის 150¹ მუხლი იცავს როგორც რეგისტრირებულ ასევე, არარეგისტრირებულ ქორწინებას. ყოველივე ეს გამომდინარეობს საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლიდან.

11

ქორწინების უფლებას იცავს კონსტიტუციის 30-ე მუხლი, ხოლო პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების დაცვაზე საუბარია კონსტიტუციის მე-12 მუხლში.

12

ქორწინებისა და საოჯახო ცხოვრების უფლება ადამიანის თავისუფალი განვითარების უფლების სპეციალურ შემთხვევას წარმოადგენს. ქორწინება პიროვნების განვითარების თავისუფლების ერთ-ერთი გამოხატულებაა. მაშასადამე, ქორწინების უფლება გახლავთ ადამიანის პირადი ცხოვრების უფლება⁵²².

13

ქორწინება და ოჯახი პირადი ცხოვრების განუყოფელი ნაწილია. ამ სფეროში ინდივიდის თავისუფლების ხარისხი განსაკუთრებით მაღალია. სწორედ პიროვნების თავისუფლებისა და განვითარების უფლების გამოხატულება და ნაწილია ქორწინების თავისუფლება⁵²³.

14

საქართველოს კონსტიტუციის 30-ე მუხლით დაცული სფერო საკმაოდ ვრცელია და მოიცავს როგორც დაქორწინებას, ასევე საოჯახო თანაცხოვრებას და განქორწინებას⁵²⁴. თუმცა ეს ისე უნდა იქნეს გაგებული, რომ კონსტიტუციის 30-ე მუხლით დაცული სიკეთე არ არის პირთა ქორწინების მსგავსი ან ქორწინების გარეშე თანაცხოვრება, არამედ ამ მუხლში საუბარია ქორწინებაზე, როგორც სამართლებრივად დადგენილ და აღიარებულ ფორმაზე, მაშასადამე, რეგისტრირებულ ქორწინებაზე⁵²⁵. სწორედ ამ ნორმის გაგრძელებაა საქართველოს სამო-

522 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 23 ივნისის №2/2/425 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე სალომე წერეთელი-სტივენსი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“; ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ., ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, **კოპალიშვილი მ.** (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 498.

523 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 23 ივნისის №2/2/425 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე სალომე წერეთელი-სტივენსი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“; ასევე, **ქანთარია ბ.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 447.

524 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 23 ივნისის №2/2/425 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე სალომე წერეთელი-სტივენსი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“; ასევე, **ქანთარია ბ.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 447.

525 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 23 ივნისის №2/2/425 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქე სალომე წერეთელი-სტივენსი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

ქალაქო კოდექსის 1106-ე მუხლი, რომლის თანახმად, ქორწინება წარმოადგენს ოჯახის შექმნის მიზნით ქალისა და მამაკაცის ნებაყოფლობით კავშირს, რომელიც რეგისტრირებულია შესაბამისი სახელმწიფო ორგანოს მიერ.

15

ამდენად, სახელმწიფოს მიერ არალიარებული ურთიერთობები არ ექცევა კონსტიტუციის 30-ე მუხლის დაცვის სფეროში. სამაგიეროდ, კონსტიტუციის მე-12 მუხლი, როგორც მთელი ნორმა იცავს არარეგისტრირებულ ქორწინებასაც, მათ შორის, ისეთ კავშირსაც, როგორიც არის ჰეტეროსექსუალური თუ ჰომოსექსუალური ურთიერთობები⁵²⁶.

16

შეიძლება ითქვას, რომ კონსტიტუციის 30-ე მუხლიდან გამომდინარე, სსკ-ის 150¹ მუხლის დაცვის ფარგლებში ექცევა ყველა ზემოთ დასახელებული ურთიერთობები და ასეთი ურთიერთობების იძულების შემთხვევებზე ვრცელდება სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

17

თუმცა აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ კონსტიტუციის დასახელებული ნორმები უზრუნველყოფენ ქორწინების ყველა ფორმის დაცვას, როგორც კერძო პირების მხრიდან გამოხატული იძულებისაგან (ნეგატიური ასპექტი), ასევე სახელმწიფოს მხრიდან გარკვეული საკანონმდებლო ბარიერის დაწესების გზით (პოზიტიური ასპექტი)⁵²⁷, ხოლო სსკ-ის 150¹ მუხლის რეგულირების სფერო შეეხება მხოლოდ ფიზიკური პირების მხრიდან იძულების ჩადენის ფაქტებს. თავად იძულებულ პირებს მიეკუთვნებიან საქართველოს მოქალაქე, უცხოელი და მოქალაქეობის არმქონე პირები.

18

1.3. ქმედება. ქორწინების იძულება აქტიური მოქმედებით ხორციელდება. კერძოდ, ერთი პირის მიერ მეორე პირის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ზემოქმედაბაში, რათა ამ უკანასკნელმა თანხმობა განაცხადოს დაქორწინებაზე, ან უკვე არსებული ქორწინების შენარჩუნებაზე. ქორწინების იძულებას ადგილი ექნება მაშინაც, როდესაც არარეგისტრირებულ ქორწინებაში მყოფი მეუღლე აიძულებს თავის ფაქტობრივ მეუღლეს გააფორმოს იურიდიულად ქორწინება მასთან.

19

მართალია, ქორწინების იძულების უმოქმედობით განხორციელება ამსრულე-

526 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 10 ივლისის №1/2/458 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - დავით სართანია და ალექსანდრე მაჭარაშვილი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ“; ასევე, **ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ.**, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, **კოპალეიშვილი მ.** (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 498.

527 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 23 ივნისის №2/2/425 გადამწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქე სალომე წერეთელი-სტივენსი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“; **ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ.**, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, **კოპალეიშვილი მ.** (სამეცნიერო რედ.), 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013, გვ. 499.

ბლობისას შეუძლებელია, თუმცა თანამონაწილეობის სახით შესაძლებელია დანაშაულის უმოქმედობით განხორციელება. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც პირს გააჩნია სამართლებრივი გარანტიის ფუნქცია⁵²⁸. მაგალითად, მშობლები ხედავენ, თუ როგორ აიძულებს ქორწინებას მათ არასრულწლოვან შვილს მესამე პირი და არაფერს არ აკეთებენ მის წინააღმდეგ, პირიქით, თავიანთი ქცევით (მაგალითად, ღიმილით ხვდებიან დამნაშავეს) ახალისებენ დამნაშავეს და ამით კიდევ უფრო უადვილებენ მას დანაშაულის ჩადენას. ასეთ შემთხვევაში მშობლები პასუხს აგებენ ქორწინების იძულებაში უმოქმედობით თანამონაწილეობისთვის (დახმარებისთვის).

20

არის ისეთი შემთხვევებიც, როდესაც სხვადასხვა მოტივით, მაგალითად, ანგარებით ერთ-ერთი მეუღლე არ უნერს ხელს მეორე მეუღლეს განქორწინებაზე, მაშინ, როდესაც განქორწინების ყველანაირი სამართლებრივი საფუძველი არსებობს. ასეთ დროს მეუღლის მიერ განქორწინებაზე თანხმობის მიუცემლობა მისი მეუღლისთვის არ შეიძლება, განხილული იქნეს, როგორც ქორწინების შენარჩუნების იძულებად უმოქმედობით.

21

ქორწინების იძულება დამთავრებულია იმ მომენტიდან, როგორც კი დამნაშავე ზეგავლენას მოახდენს დაზარალებულზე⁵²⁹. ზეგავლენის მოხდენა გამოიხატება დამნაშავის ისეთ აქტიურ მოქმედებაში, რომ დაზარალებულმა ნათლად შეიტყოს დამნაშავის მიზანი.

22

აქედან გამომდინარე, ქორწინების იძულების დამთავრებულად გამოცხადებისთვის არ არის აუცილებელი დაზარალებულის მხრიდან დამნაშავის მოთხოვნის შესაბამისად რაიმე თანხმობის გამოხატვა ან რაიმე ქმედების განხორციელება. ამდენად, სახეზეა შედეგგარეშე დანაშაული.⁵³⁰

24

1.4. ხერხი. სსკ-ის 150¹ მუხლის ჩადენის ხერხი სსკ-ის 150-ე მუხლისაგან განსხვავებით არ არის დაკონკრეტებული სსკ-ის 150¹ მუხლში, თუმცა დასაშვებია იმის ვარაუდი, რომ ქორწინების იძულება შესაძლებელია განხორციელდეს იგივე ხერხებით, რომლითაც ხორციელდება სსკ-ის 150-ე მუხლით გათვალისწინებული იძულება.

25

მაშასადამე, სსკ-ის 150¹ მუხლის ჩადენის ხერხი შეიძლება გამოიხატოს პირის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ იძულებაში⁵³¹.

528 იხ. *Münchener Kommentar, Strafrechtsgesetzbuch*, Bandredakteur: **M. Sander G.**, §§ 185-262, 3. Auflage, 2017, გვ. 1406.

529 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 356.

530 განსხვავებული მოსაზრება იხ. **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 233.

531 ფიზიკური და ფსიქიკური ზემოქმედების შესახებ იხილეთ სსკ-ის 150-ე მუხლის კომენტარი.

ნებისმიერი ფიზიკური ან ფსიქიკური იძულების ხერხის გამოყენება ქორწინების მიზნით განიხილება ქორწინების იძულებად. აქ გადამწყვეტია არა **ზოგადად ქორწინების იძულება, არამედ კონკრეტულ პირთან ქორწინების იძულება**. მაგალითად, მშობლების სისტემატური ჩიჩინი შვილისადმი, რომ დაოჯახდეს, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მემკვიდრეობას არ დაუტოვებენ მას, ეს არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს ქორწინების იძულებად ფსიქიკური იძულების თვალსაზრისით⁵³². საზოგადოებაში აღიარებული ცხოვრების წესები, რომლებიც, რასაკვირველია, თავისი ხასიათით უხეშად არ არღვევს საყოველთაოდ აღიარებულ ადამიანის ძირითად უფლებებს და თავისუფლებებს, ქმედების მცირე მნიშვნელობის ტოლფასია (სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილი).

27

სსკ-ის 150¹ მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულად არ მიიჩნევა ისეთი ქმედება, როდესაც ერთი პირი მეორეს დიდი ანაზღაურების სანაცვლოდ სთავაზობს მასზე ან სხვაზე დაქორწინებას.

28

იმ შემთხვევაში, თუკი ერთი პირი მოტყუებით დაიყოლიებს მეორე პირს და მასზე დაქორწინდება, ეს შემთხვევაც სსკ-ის 150¹ მუხლის ფარგლებს გარეთ დგას. მაგალითად, საქართველოს რეალობაში იყო ისეთი შემთხვევები, როდესაც ერთი პირი მეორეზე ქორწინდებოდა იმ მიზნით, რომ ქორწინებაში საჩუქრად მიღებულ ძვირფასეულობას დაუფლებოდა.

29

შესაძლებელია, დაზარალებული შეაცდინოს დამნაშავემ და მოტყუებით დააქორწინოს არა იმ პირზე, რომელზეც დაზარალებულს თანხმობა ჰქონდა გაცხადებული, არამედ სხვა პირზე. მაგალითად, ამის საილუსტრაციოდ გამოდგება ქართულ მხატვრულ ნაწარმოებში (ილია ჭავჭავაძის ნაწარმოებში „კაცია ადამიანი?“) განვითარებული სიუჟეტი, სადაც გამოგონილი პერსონაჟები ლუარსაბი და დარეჯანი ქორწინდებიან. ლუარსაბს მოატყუებენ და ნაცვალდ იმ ქალისა, ვისზეც თანხმობა ჰქონდა გამოთქმული, შეუხედავ დარეჯანზე დააქორწინებენ.

30

ასეთი შემთხვევები, მართალია, უხეშად არღვევს ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს და ასეთი ქმედებებით იზღუდება პიროვნების თავისუფალი ნება, მაგრამ არ ჯდება სსკ-ის 150¹ მუხლის შემადგენლობაში სისხლის სამართლის პოლიტიკის მოსაზრებებიდან გამომდინარე. ამიტომ ასეთი ქმედებები არასისხლის-სამართლებრივი რეგულირების სფეროს განეკუთვნებიან.

31

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. განსახილველი დანაშაული ხორციელდება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით.

532 ანალოგიური პოზიცია იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 356-357; **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 233.

2.2. მიზანი. რაც შეეხება მიზანს, დამნაშავეს პირველ რიგში, ამოძრავებს დაზარალებულის დაქორწინების მიზანი. თუმცა არ არის გამორიცხული სახეზე იყოს ასევე ქორწინების შენარჩუნების მიზანიც.

რაც შეეხება მოტივს, მას კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა არ გააჩნია. ქორწინების იძულების მოტივს შეიძლება ჰქონდეს კეთილშობილური ან პირიქით, არაკეთილშობილური ხასიათი. კეთილშობილურია მოტივი მაშინ, როდესაც, მაგალითად, მშობელს უნდა, რომ მისი შვილი „კარგ ბედში ჩავარდეს“ და სწორედ ამ მიზნით აიძულებს მას შეძლებული ოჯახის შვილზე დაქორწინებას.

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. სსკ-ის 150¹ მუხლის შეფასებისას მართლწინააღმდეგობა, საყოველთაოდ ცნობილი მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებების არსებობის შემთხვევაში, გამოირიცხება. თუმცა ქორწინების იძულების დროს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებად არ შეიძლება მიჩნეული იქნეს, მაგალითად, ისლამური კულტურულ წრეებში აღიარებული იძულებითი ქორწინების შემთხვევები. ასევე, განსხვავებულ რელიგიურ თუ ეთნიკურ ჯგუფებში დამკვიდრებული პრაქტიკა და ღირებულებების შესახებ თავისებური წარმოდგენები ოჯახის ტრადიციული პატრიარქალური გაგების შესახებ, რომ გოგონებს და ნაწილობრივ ვაჟებს არა აქვთ თვითგადაწყვეტილებების მიღების უფლება⁵³³.

ქორწინების იძულება შესაძლებელია ასევე გახდეს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება, თუ დაზარალებულს აიძულებს მშობელი დაქორწინდეს მესამე პირზე, რათა ამით გადაარჩინოს უფრო დიდი სამართლებრივი სიკეთე, კერძოდ, სიცოცხლე. მაგალითად, საომარი მოქმედებების დროს ერთ-ერთმა ოჯახმა, რომელსაც ყოველ მომენტში დალუპვის მყისიერი და გარდაუვალი საფრთხე ემუქრებოდა, გადანყვიტა მათი შვილი იძულებით დაექორწინებინა გავლენიანი დაჯგუფების ერთ-ერთ ლიდერზე, რათა ამ გზით მისგან მიეღოთ მფარველობა და შეენარჩუნებინათ სიცოცხლე.

ბრალის გამომრიცხველი გარემოებები ფასდება სტანდარტულად.

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ამ დამამძიმებელ გარემოებაში არ მოიაზრება ისეთი ვითარება, როდესაც მშობლები არასრულწლოვან შვილს წინასწარ დანიშნავენ ე. წ. აკვანში დანიშნვის ტრადიციის შესაბამისად, რასაც ადგილი ჰქონდა საქართველოს მთიანეთში. იმისათვის, რომ აღნიშნულ დამამძიმებელ გარე-

533 იხ. **Schubert K., Moebius I.,** Zwangsheirat – Mehr als nur ein Straftatbestand: Neue Wege zum Schutz der Opfer, Zeitschrift für Rechtspolitik (ZRP), 2006, S. 34.

მოებას ჰქონდეს ადგილი აუცილებელია დაზარალებული უშუალოდ განიცდიდეს დამნაშავის მხრიდან ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ზემოქმედებას და ამასთან, დამნაშავემ უნდა იცოდეს დაზარალებულის არასრულწლოვნების შესახებ.

38

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). ქორწინების იძულების არაერთგზისობის დასადაგენად უნდა დავეყრდნოთ სსკ-ის მე-15 მუხლის დებულებებს (იხ. სსკ-ის 150-ე მუხლის კომენტარი).

39

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 150¹ მუხლი განეკუთვნება ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს და ამიტომ მისი მომზადების დასჯადობა სსკ-ის მე-18 მუხლიდან გამომდინარე, არ დაიშვება.

40

ქორწინების იძულების მცდელობა შესაძლებელია მხოლოდ უვაგისი მცდელობისას.

42

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა დასაშვებია.

43

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. ნორმათა კონკურენციის სწორად გადაჭრის თვალსაზრისით, პირველ რიგში, აღსანიშნავია ის, რომ სსკ-ის 150¹ მუხლი წარმოადგენს სსკ-ის 150-ე მუხლისთვის სპეციალურ შემადგენლობას, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქორწინების იძულების ყველა შემთხვევა უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 150¹ მუხლის საფუძველზე და დამატებით სსკ-ის 150-ე მუხლზე არ მიეთითება. თუმცა მათი ერთობლიობით კვალიფიკაციაც არ არის გამორიცხული, თუკი დამნაშავის მიერ ჩადენილია ორი ქმედება და აქედან ერთი შეეხება ქორწინების იძულებას.

44

სსკ-ის 150¹ მუხლით ქორწინების იძულებისაგან განსხვავდება ე. წ. ქორწინებით ვაჭრობა, რომელიც წარმოადგენს ქალებით ვაჭრობის სპეციალურ ფორმას და გათვალისწინებულია სსკ-ის 143¹ მუხლით, ამიტომ დამატებით სსკ-ის 150¹ მუხლზე აღარ მიეთითება.

45

თუ დამნაშავემ ერთდროულად სხვადასხვა პირები აიძულა, სახეზე იქნება სსკ-ის 150¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულთა ერთობლიობა.

46

იმ შემთხვევაში, თუ ქორწინების იძულებას შედეგად მოჰყვა დაზარალებულის ჯანმრთელობის დაზიანება ან მისი სიკვდილი, სახეზე იქნება დანაშაულთა ერთობლიობა სსკ-ის 150¹ მუხლის და შესაბამისი მუხლების საფუძველზე.

47

დაქორწინებაზე უარის თქმის იძულება სსკ-ის 150¹ მუხლით არ შეფასდება, არამედ ამ დროს გამოიყენება სსკ-ის 150-ე მუხლი⁵³⁴. სსკ-ის 150¹-ე მუხლის ფარგლებს სცილდება ასევე განქორწინების იძულება და ასეთი შემთხვევაც სსკ-ის 150-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება.

48

VIII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

534 იხ. **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016, გვ. 233.

მუქარა (სსკ-ის 151-ე მუხლი)

მუხლი 151. მუქარა

1. სიცოცხლის მოსპობის ან ჯანმრთელობის დაზიანების ანდა ქონების განადგურების მუქარა, როდესაც იმას, ვისაც ემუქრებიან, გაუჩნდა მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიში, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოციდან ას ოთხმოც საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) ჯგუფურად;

ბ) არაერთგზის;

გ) დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით ორსულის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული

შესაძლებლობის მქონე პირის ან არასრულწლოვნის მიმართ,

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას სამოცდაათიდან ორას საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. სსკ-ის 151-ე მუხლი ითვალისწინებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მუქარისათვის. აღნიშნული ნორმა ორი ნაწილისაგან შედგება.

2

მუქარა, ისევე როგორც იძულება წარმოადგენს კლასიკური ტიპის დელიქტს. იგი ჯერ კიდევ საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში დასჯად ქმედებად იყო გამოცხადებული (136-ე მუხლი). თუმცა სსკ-ის 136-ე მუხლსა და სსკ-ის 151-ე მუხლს შორის ბევრი მსგავსების მიუხედავად, არსებითი განსხვავებაც არსებობს. საქმე იმაშია, რომ მუქარა ძველი რედაქციის მიხედვით, მაშინ მიიჩნეოდა დანაშაულად, როდესაც საკმაოდ საფუძვლიანი იყო მუქარის განხორციელების საფრთხე (ობიექტური პირობა), ხოლო სსკ-ის 151-ე მუხლში კანონმდებელმა მუქარა მაშინ მიიჩნია დანაშაულად, როდესაც დაზარალებულს დამნაშავეის ზემოქმედების შედეგად გაუჩნდება მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიში (ობიექტური და სუბიექტური პირობები).

3

ამდენად, თანამედროვე სისხლის სამართალმა მუქარის დასჯადობა მხოლოდ ობიექტურად არსებულ საფრთხის განხორციელების მაღალ ალბათობაზე კი არ დააფუძნა, არამედ დაზარალებულის მიერ დამნაშავეის ზემოქმედებით შექმნილი

საფრთხის განხორციელების სუბიექტურ აღქმადობაზე, რა დროსაც შეფასების-თვის მხედველობაში მიიღება საშუალო გონებრივი შესაძლებლობის მქონე ადამიანი (**ობიექტური დამკვირვებელი**). ეს უკანასკნელი გვევლინება საზომად.

4

მუქარა თავისი ბუნებით წარმოადგენს **ზოგად ნორმას** (*lex specialis*) და ამის საფუძველზე ქმნის დამოუკიდებელ დანაშაულს, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში მუქარა შეიძლება იყოს სხვა დანაშაულის ჩადენის ხერხი ან ქმედება და შესაბამისად, იგი სხვა დანაშაულს აფუძნებდეს, მაგალითად, ასეთია ყაჩაღობა (სსკ-ის 179-ე მუხლი), გამოძალვა (სსკ-ის 181-ე მუხლი), წამების მუქარა (სსკ-ის 144² მუხლი) და სხვ.

5

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. **ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი** - ფიზიკური პირი.

6

1.2. სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს ადამიანის სულიერი სიმშვიდე, ფსიქიკური ხელშეუხებლობა და უსაფრთხოების განცდა⁵³⁵. უფრო დეტალურად, ადამიანის **სიცოცხლის, ჯანმრთელობის და საკუთრების უფლება**. მაშასადამე, მუქარაში სამართლებრივი სიკეთე დაკონკრეტებულია, რაც იმას ნიშნავს, რომ, თუ ერთი პირი მეორეს სხვა სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფით ემუქრება, ვიდრე ეს სსკ-ის 151-ე მუხლშია მოცემული, მუქარის შემადგენლობა გამოირიცხება.

7

სსკ-ის 151-ე მუხლის უშუალო ადრესატი დაზარალებულია, რომელსაც უშუალოდ ემუქრება დამნაშავე. უმეტესად, მუქარის და დანაშაულის უშუალო ადრესატი ერთი და იგივე პირია. ხოლო ზოგჯერ, დანაშაულის ადრესატი შეიძლება იყოს მუქარის ადრესატის ახლობელი ადამიანი⁵³⁶. ახლობლად მიიჩნევა მეუღლე, და-ძმა, შვილები, ნაშვილები, შვილობილი, მშობლები, შვილიშვილი, პაპა და ბებია. ასევე ახლობლებში შეიძლება მოაზრებული იქნენ სხვა ადამიანებიც, ვინც არ მიეკუთვნება სისხლით ნათესავეებს. მაგალითად, საცოლე, ნათლია-ნათლული და მეგობარი.

8

იმ შემთხვევაში, როდესაც მუქარა წარმოადგენს სხვა დანაშაულის განხორციელების ხერხს და კვალიფიკაცია ხდება სხვა მუხლით, რასაკვირველია, დამატებით სამართლებრივ სიკეთეთ მიიჩნევა ზემოთ დასახელებული სიკეთეები.

9

1.3. ქმედება. სსკ-ის 151-ე მუხლი ხორციელდება მოქმედებით. უმოქმედობა და საშვებია მხოლოდ თანამონაწილეობის ფორმით.

535 იხ. **მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ.**, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 163.

536 იხ. Münchener Kommentar, Bandredakteur: **M. Sander G.**, Strafgesetzbuch, §§ 185-262, 3. Auflage, 2017, გვ. 1562.

10

მუქარის დროს მოქმედება გულისხმობს დაზარალებულის **დაშინებას**, კერძოდ, დამნაშავე სხვადასხვა საშუალებით და ფორმით ახდენს ზემოქმედებას დაზარალებულზე. იგი პირისპირ, ტელეფონით ან კომუნიკაციის სხვა საშუალებით მიმართავს და ეუბნება დაზარალებულს, რომ მას ან მის ახლობელს მოკლავს, ჯანმრთელობას დაუზიანებს, კერძოდ, ენას ან ყურს მოაჭრის, თვალებს დათხრის, თითს მოაჭრის ან ქონებას გაუნადგურებს და ა.შ..

11

ყოველგვარი ქონების განადგურების მუქარა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ იწვევს სსკ-ის 151-ე მუხლით. იმ შემთხვევაში, თუ ერთი მეორეს ემუქრება უმნიშვნელო ქონების განადგურებით, მაგალითად, იაფფასიანი ჭურჭლის დამტვრევით, რასაკვირველია, ეს არ იძლევა დასჯადი მუქარის ქმედების შემადგენლობას სსკ-ის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე.

12

არ არის პრობლემატური ისეთი შემთხვევები, თუ დამნაშავე დაზარალებულს არ უკონკრეტებს რა ზიანს მიაყენებს მას, არამედ ეუბნება, რომ „შემდეგი ტყვია მას მოხვდება“, აქ, შესაძლებელია, როგორც ადამიანის მოკვლის, ასევე ჯანმრთელობის დაზიანება იქნეს მოაზრებული. მაგრამ, პრობლემატურია, შემთხვევა, როდესაც დამნაშავე დაზარალებულს ემუქრება ბაღში ცხოველების (მაგალითად, ძროხის ან ღორის) შეშვებით და მოსავლის შეჭმით. მოცემული მუქარის შინაარსი პრობლემურია იმდენად, რამდენადაც ბაღში საქონლის შეშვებამ შესაძლებელია მოსავლის როგორც უმნიშვნელო დაზიანება, ასევე განადგურება გამოიწვიოს. შესაბამისად, უნდა შეფასდეს ყველა ფაქტობრივი გარემოება და ასევე დამნაშავეის სუბიექტური ნებაც.

13

ასევე, როდესაც დამნაშავე ემუქრება დაზარალებულს, რომ ის „უგონოდ დათვრება და ავტომანქანას ასეთ მდგომარეობაში დაუნჯავს“, რასაკვირველია, სსკ-ის 151-ე მუხლით კვალიფიკაცია არ არის გამორიცხული. მოცემულ შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა, რომ დამნაშავე დაზარალებულს შეურაცხ მდგომარეობაში თავის მოყვანით და ამით ქონების განადგურებით ემუქრება, სსკ-ის 151-ე მუხლის შემადგელობა მაინც სახეზეა, რადგან ადგილი აქვს დამნაშავეის მიერ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენის მუქარას (მანქანის დაწვა)⁵³⁷.

14

მაგრამ, როდესაც მუქარა წარმოადგენს პირის მართლზომიერ ქმედებას (მაგალითად, პირი მოქმედებს მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველ გარემოებაში), რასაკვირველია, ამ დროს სსკ-ის 151-ე მუხლით კვალიფიკაცია არ მოხდება.

15

ამასთან, მუქარა შესაძლებელია გამოვლინდეს არა მხოლოდ **სიტყვიერად**, არამედ ასევე **კონკლუდენტურად**⁵³⁸.

537 ანალოგიური პოზიცია იხ. Münchener Kommentar, Strafgesetzbuch, Bandredakteur: **M. Sander G.**, §§ 185-262, 3. Auflage, 2017, გვ. 1563.

538 იხ. Münchener Kommentar, Strafgesetzbuch, Bandredakteur: **M. Sander G.**, §§ 185-262, 3. Auflage,

დამნაშავის ქმედება **ობიექტურად ვარგისი** უნდა იყოს, რაც იმას ნიშნავს, რომ მან ისეთივე ეფექტი უნდა შექმნას საშუალო მგრძნობელობის მქონე ადამიანში⁵³⁹.

16

ობიექტურად უვარგისი ქმედება მაშინ იქნება სახეზე, როდესაც დამნაშავე დაზარალებულს ზეზუნებრივი ძალების მეოხებით ემუქრება.

17

ასევე არ იქნება სახეზე სსკ-ის 151-ე მუხლი, როდესაც დამნაშავე დაზარალებულს ემუქრება მისი ან მისი ახლობლების კონსტიტუციით გარანტირებული სხვა უფლებების ან თავისუფლებების ხელყოფით, მაგალითად, თავისუფლების უკანონო აღკვეთით, გაუპატიურებით, გადაადგილებისათვის ხელის შეშლით, საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევის უფლების ხელყოფით, დაზარალებულის პროფესიული ან სხვა საქმიანობის განხორციელებაში ხელის შეშლით, ოჯახის დანგრევით და ა.შ.

18

ასევე, თუკი დამნაშავე დაზარალებულს ემუქრება ქონების დაზიანებით⁵⁴⁰ ან მისი წართმევით, ვალის არდაბრუნებით, გამოირიცხება სსკ-ის 151-ე მუხლით კვალიფიკაცია.

19

აქედან გამომდინარე, სსკ-ის 151-ე მუხლის ასეთი ვიწრო ჩარჩოებში მოქცევა სისხლის სამართლის პოლიტიკის თვალსაზრისით გაუმართლებელია⁵⁴¹.

20

1.4. შედეგი. მუქარა, როგორც ვერბალური დანაშაული, სახეზე რომ იყოს, აუცილებელია არა მარტო დამნაშავის მხრიდან განხორციელებული ზემოქმედების ფაქტი (ქმედება), არამედ ასევე გადამწყვეტია ის, თუ რამდენად ალიქვამს და განიცდის ამ ფაქტს დაზარალებული (შედეგი). სსკ-ის 151-ე მუხლის მოთხოვნაც სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ დამნაშავის ზემოქმედება, რომელიც მიმართულია კონკრეტული დაზარალებულისკენ, ამ უკანასკნელმა უნდა ალიქვას და გაუჩნდეს მისი განხორციელების საფუძვლიანი შიში. მაშასადამე, სახეზე უნდა იყოს **შედეგი**, წინააღმდეგ შემთხვევაში, მუქარას დამთავრებული სახე არ ექნება. მაგალითად, თუ დამნაშავე ემუქრება კონკრეტულ პირს, მაგრამ ეს უკანასკნელი ვერ ალიქვამს დამნაშავის მუქარას, სახეზე არ იქნება დამთავრებული მუქარა. ასევე დაუმთავრებელი დანაშაულია როდესაც, მაგალითად, ა. ბ-ს ახლობელ დ-სთან იმუქრება, რომ გადაწყვეტილი აქვს ბ-ს მკვლელობა. ამასთან, ა. ბ-ს ეუბნება, რომ ეს მუქარა გადასცეს. დ-ს გაუჩნდა საფუძვლიანი შიში და შეატყობინა

2017, გვ. 1562.

539 იხ. Münchener Kommentar, Strafgesetzbuch, Bandredakteur: **M. Sander G.**, §§ 185-262, 3. Auflage, 2017, გვ. 1561.

540 საბჭოთა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 136-ე მუხლისაგან განსხვავებით, მოქმედმა სისხლის სამართლის კოდექსმა სსკ-ის 151-ე მუხლში ქონების დაზიანების მუქარის დეკრიმინალიზაცია მოახდინა.

541 სსკ-ის 151-ე მუხლი გაკრიტიკებულია სისხლის სამართლის სახელმძღვანელოშიც, იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 360.

პოლიციას. მოცემულ მაგალითშიც, სახეზე იქნება მუქარის მომზადება, რომლის დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან.

21

მაშასადამე, დაზარალებულის მხრიდან აღქმული და განცდილი შიშის მომენტს გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს **მუქარის დამთავრებულ დანაშაულად** შეფასების თვალსაზრისით.

22

მუქარის დროს შედეგის დადგომის განსაზღვრა წმინდა **სუბიექტური მასშტაბის** თვალსაზრისით გაკრიტიკებულია სისხლის სამართლის ლიტერატურაში იმის გამო, რომ არასერიოზული მუქარა, მიმართული ზედმეტად მგრძნობიარე და მშიშარა ადამიანისადმი, გამოიწვევს პასუხისმგებლობას, მაშინ, როდესაც მუქარა, მიმართული გულადი ადამიანისადმი, არავითარ შიშს არ აღძრავს მათში, ეს კი მუქარას დაუსჯელს დატოვებს, რაც, საბოლოო ჯამში, დაარღვევს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ერთგვაროვნულად განხორციელების პრინციპს. მეცნიერთა აზრით, ამ პრობლემის გადაჭრა შესაძლებელია **ობიექტური მასშტაბით**, რა დროსაც მხედველობაში მიიღება ანალოგიურ ვითარებაში ჩვეულებრივი ფსიქიკური შესაძლებლობის მქონე პირის (ობიექტური დამკვირვებელი) რეაქციები ასეთ მუქარაზე და ამის მიხედვით მოხდება ქმედების დანაშაულად კვალიფიკაცია⁵⁴². სწორედ ამგვარი საზომი უნდა იქნეს გამოყენებული ქმედების სსკ-ის 151-ე მუხლით კვალიფიკაციის დროს.

23

2. სუბიექტური შემადგენლობა. მუქარის დროს განზრახვა შეიძლება იყოს განზრახი. მთავარია, რომ დამნაშავეს შეცნობილი ჰქონდეს სსკ-ის 151-ე მუხლის ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები. ამასთან, დამნაშავეს უნდა გააჩნდეს დაზარალებულში შიშის გამოწვევის ნამდვილი ნება. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, დამნაშავე მიზნად ისახავს თუ არა მუქარის რეალიზებას. მთავარია, იგი უშვებდეს დაზარალებულში შიშის გამოწვევას.

24

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში ერთმანეთისაგან განასხვავებენ **მარტივი** და **რთული** სახის მუქარას. მარტივია მუქარა, როდესაც დამნაშავეს ოდესმე არ გააჩნია მუქარის რეალიზების განზრახვა, არამედ მას მუქარით სურს მხოლოდ ზემოქმედება მოახდინოს დაზარალებულზე. რთულია მუქარა, როდესაც დამნაშავე ფიქრობს, რომ იგი ოდესმე განახორციელებს მუქარას⁵⁴³. ამასთან, თუ ასეთი განზრახვა სხვა დანაშაულის მომზადებაში ან მცდელობაში გადაიზარდა, ქმედება მუქარით აღარ დაკვალიფიცირდება.

25

მაშინ, როდესაც მუქარის ჩამდენი **შეცდომას უშვებს პიროვნებაში** (*error in per-*

⁵⁴² იხ. *მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ.*, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 165.

⁵⁴³ იხ. *მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ.*, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 167.

sona)⁵⁴⁴ და ა-ს ნაცვლად შეცდომით მის ორეულ ბ-ს ემუქრება, სსკ-ის 151-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია არ გამოირიცხება.

26

მუქარის დროს **მიზანს** და **მოტივს** მნიშვნელობა არა აქვს ქმედების კვალიფიკაციისათვის. მოსამართლემ იგი შეიძლება მხედველობაში მიიღოს სასჯელის განსაზღვრის დროს⁵⁴⁵.

27

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი.

სსკ-ის 151-ე მუხლის მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის საკითხი სტანდარტულად მოწმდება.

28

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). განსახილველი დამამძიმებელი გარემოების სწორი ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოდ სსკ-ის 27-ე მუხლს. აღნიშნული მუხლის მიხედვით, ჯგუფური დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს წინასწარი შეთანხმების გარეშე ჯგუფის მიერ, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. ვინაიდან სსკ-ის 151-ე მუხლი დამამძიმებელ გარემოებად იყენებს ტერმინს „ჯგუფურად“ ლოგიკური და სისტემური განმარტებით ჯგუფურად ჩადენილ მუქარაში უნდა მოვიფიქროთ სსკ-ის 27-ე მუხლში დასახელებული ჯგუფის სამივე ფორმა.

29

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). მუქარის არაერთგზისობის დასადგენად უნდა დავეყრდნოთ სსკ-ის მე-15 მუხლის დებულებებს.

30

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავეისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). უნდა ვიხელმძღვანელოდ სსკ-ის 150-ე მუხლის (იძულების) შესაბამისი კომენტარით.

31

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 151-ე მუხლი წარმოადგენს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს და შესაბამისად, მისი **მომზადება** სსკ-ის მე-18 მუხლიდან გამომდინარე დაუსჯელი რჩება.

32

სსკ-ის 151-ე მუხლის **მცდელობა** დასაშვებია. ეს ისეთი შემთხვევაა, როდესაც სსკ-ის 151-ე მუხლის ობიექტური შემადგენლობა სრულად არაა რის შესრულებული. მაგალითად, ა. მოკვლით დაემუქრა ბ-ს, თუმცა ამ უკანასკნელმა მისი ჯან-⁵⁴⁴ შეცდომის პრობლემაზე იხ. **ტურავა მ.**, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 151 და შემდეგი.

⁵⁴⁵ იხ. **მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., წერეთელი თ., შავგულიძე თ.**, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980, გვ. 167.

310

მრთელობის მდგომარეობის გამო, ეს მუქარა ვერ აღიქვა და შესაბამისად, ვერც განიცადა. მართალია, ამ შემთხვევაში, დამნაშავემ შეასრულა ქმედება გამობატული ადამიანის მოკვლის მუქარაში, თუმცა სსკ-ის 151-ე მუხლის დამთავრებისათვის აკლია ის ობიექტური ნიშანი, რომელიც გულისმობს ადრესატში აღმოცენებული მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიშის მდგომარეობას.

33

აქედან გამომდინარე, მიუღებელია სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოთქმული შეხედულება, რომლის მიხედვით, მხოლოდ მუქარის განხორციელება, დამუქრებულში შიშის გამოწვევის გარეშე, სსკ-ის 151-ე მუხლის დანაშაულის შემადგენლობას გამორიცხავს⁵⁴⁶.

34

სსკ-ის 151-ე მუხლით კვალიფიკაცია გამოირიცხება **აბსოლუტურად უვარგისი მცდელობის** შემთხვევაში (სსკ-ის მე-20 მუხლი). აბსოლუტურად უვარგისი მცდელობად უნდა შეფასდეს ისეთი შინაარსის მუქარა, რომლის ობიექტურად განხორციელების შესაძლებლობის სჯერა თავად „დამნაშავეს“, მიუხედავად იმისა, თუ რა ზემოქმედებას ახდენს იგი დაზარალებულზე. მაგალითად, ზებუნებრივი ძალებით დამუქრებისას თუნდაც პირს გაუჩნდეს შიში.

35

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. მუქარა შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც თანამსრულებლობისა და შუალობითი ამსრულებლობის, ასევე თანამონაწილეობის ფორმით.

36

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. პირველ რიგში, აუცილებელია იმის აღნიშვნა, რომ მუქარა, როგორც ზოგადი ხასიათის ნორმა ხშირად წარმოადგენს სისხლის სამართლის კერძო ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტურ ნიშანს, ეს კი წარმოშობს ზოგადი და სპეციალური ნორმების ურთიერთმიმართების საკითხს, რა დროსაც სპეციალურ ნორმას ენიჭება უპირატესობა (სსკ-ის მე-16 მუხლის მე-2 ნაწილი). მაშასადამე, ამ დროს დანაშაულთა ერთობლიობით კვალიფიკაცია გამორიცხულია. მაგალითად, როდესაც დამნაშავე მუქარით აიძულებს დაზარალებულს შეასრულოს რაიმე მოქმედება, ამ დროს გამოიყენება სპეციალური ნორმა იძულების ნორმის სახით და დამატებით მუქარის შემადგენლობაზე სსკ-ის 151-ე მუხლის საფუძველზე აღარ მიეითება. ასევე, სხვა მუხლებთან მიმართებაში. მაგალითად, გაუპატიურება, გამოძალვა, ყაჩაღობა და სხვ.

37

ამდენად, ერთმანეთისაგან უნდა გაიმიჯნოს მუქარა (სსკ-ის 151-ე მუხლი) და იძულება (სსკ-ის 150-ე მუხლი) და ქორწინების იძულება (სსკ-ის 150¹ მუხლი). მათ შორის ძირითადი განმასხვავებელი ნიშანი გახლავთ ის, რომ იძულების დროს დამნაშავე აიძულებს დაზარალებულს შეასრულოს ან არ შეასრულოს რაიმე მოქმედება. *ფუტკარაძე ე.,* კომენტარში: *გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაელიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტკარაძე ე., ბაქანიძე რ.,* სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ. 284.

დება ან თავის თავზე განიცადოს მისთვის არასასურველი ზემოქმედება, მუქარის დროს კი დამნაშავეს დაზარალებულის მიმართ ასეთი მოთხოვნები არ გააჩნია.

38

თუ მუქარას თან ახლავს დამუქრებული ქმედებების რეალიზება, მაგალითად, მკვლელობა, ჯანმრთელობის დაზიანება ან ქონების განადგურება, მაშინ მუქარასთან ერთად ადგილი ექნება დასახელებულ დანაშაულთა ერთობლიობას. მაგალითად, ერთი და იგივე პირის მიმართ ჯერ განხორციელდა მოკვლის მუქარა, ხოლო შემდეგ მისი განზრახ მკვლელობა. დანაშაულთა კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს მუქარის და განზრახ მკვლელობის ერთობლიობით სსკ-ის 151-ე და სსკ-ის 108-ე ან 109-ე მუხლების საფუძველზე.

39

მაშასადამე, მთავარია ის, თუ რა განზრახვა ამოძრავებს დამნაშავეს. თუ მას თავიდანვე არ ამოძრავებდა მოკვლის განზრახვა, არამედ დაზარალებულის მხოლოდ შეშინება სურდა, ეს წარმოადგენს მუქარას, ხოლო, თუ ამის შემდეგ წარმოევა დამუქრებული ქმედების განხორციელების განზრახვა და სისრულეშიც მოიყვანა იგი, მაშინ დამნაშავეს პასუხისმგებლობა მუქარასთან ერთად განზრახ მკვლელობისთვისაც დაეკისრება.

40

მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ დამნაშავეს განზრახული აქვს რეალურად დაზარალებულის მკვლელობა და ამის განხორციელება მას უნდა ისე, რომ ძალიან დიდი ფსიქიკური ტანჯვა მიაყენოს დაზარალებულს, რისთვისაც იგი ჯერ იარაღის დემონსტრირებით მოკვლით ემუქრება მას, ხოლო შემდგომ მის მოკვლას ობიექტური მიზეზების გამო ვეღარ მოახერხებს, ეს, რასაკვირველია, დანაშაულთა ერთობლიობას გამორიცხავს, რადგან აქ, დამნაშავე მოქმედებდა მკვლელობის განზრახვით და შესაბამისად, მუქარა იყო მკვლელობის განხორციელების შემადგენელი ნაწილი, ამიტომ დამნაშავე დაისჯება მხოლოდ მკვლელობის მცდელობისთვის.

41

იმ შემთხვევაში, თუკი მუქარა ხორციელდება საზოგადოების თავშეყრის ადგილებში და დამნაშავე გამოხატავს საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემულობას, ასეთი ქმედება დაკვალიფიცირდება არა სსკ-ის 151-ე მუხლით, არამედ სსკ-ის 239-ე მუხლის საფუძველზე.

42

თუკი დამნაშავე დაზარალებულს ემუქრება ცხელ წყალში ჩაგდებათ, ქვეწარმავლებთან მოთავსებით, დიდი ხნით უწყლოდ დატოვებით და ა. შ. ქმედება სსკ-ის 151-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება, არამედ ამ დროს სახეზეა სსკ-ის 144² მუხლი, კერძოდ, წამების მუქარა.

43

VIII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. ქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

ადევნება (სსკ-ის 151¹ მუხლი)

მუხლი 151¹. ადევნება

1. პირადად ან მესამე პირის მეშვეობით პირის, მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის უკანონო თვალთვალი, ან არასასურველი კომუნიკაციის დამყარება ტელეფონის, ელექტრონული ან სხვა საშუალებით, ან ნებისმიერი სხვა განზრახი ქმედება, რომელიც სისტემატურად ხორციელდება და იწვევს პირის ფსიქიკურ ტანჯვას ან/და პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების ან/და ქონების განადგურების საფუძვლიან შიშს, რაც პირს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს ან მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალურ საჭიროებას უქმნის, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოციდან ას ოთხმოც საათამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ;

ბ) ჯგუფურად;

გ) არაერთგზის;

დ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. საქართველოს პარლამენტის 2017 წლის 5 აპრილის N543-III დადგენილებით რატიფიცირებულია სტამბოლის 2011 წლის 11 მაისის ევროპის საბჭოს კონვენცია „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“. აღნიშნული კონვენციის 34-ე მუხლის (ადევნება) მიხედვით, „მხარეები იღებენ ყველა საჭირო საკანონმდებლო ან სხვა ზომას იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სისხლის სამართლის დანაშაულად ჩაითვალოს მეორე პირის მიმართ მრავალჯერადი მუქარის შემცველი ქცევით გამოხატული წინასწარგანზრახული ქცევა, რომელიც მასში საფრთხის შიშს იწვევს.“

2

აღნიშნული ჩანაწერიდან ნათლად ჩანს, რომ საქართველო ვალდებულია ადევნების (Stalking) კრიმინალიზაცია მოახდინოს. ამგვარი ვალდებულება, ბუნებრივია, გულისხმობს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც ხელშემკერედი მხარის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში არ არსებობს შესატყვისი ნორმა, რომლის საფუძველზეც შესაბამისი ქმედების დასჯადობას დაუბრკოლებლად განხორციელდება. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში, რა თქმა უნდა, არსებობს ადევნების ნიშნების შემცველი სხვა დანაშაულის შემადგენლობები, მაგრამ

ადევნების დანაშაულად კვალიფიკაციისთვის ზუსტი დანაშაულის ნიშნების შემცველი შემადგენლობა მოქმედ სსკ-ში არ არსებობდა.

3

ადევნება დანაშაულად ითვლება აშშ 50 შტატში და ფედერალურ დონეზე, ასევე დანაშაულად არის გამოცხადებული კანადაში, ავსტრალიასა და დიდ ბრიტანეთში.⁵⁴⁷

4

„პირველი კალიფორნიის შტატი იყო, სადაც 1990 წლიდან მოქმედებს ადევნების საწინააღმდეგო კანონმდებლობა. ამის შემდეგ ყველა შტატმა და კოლუმბიის ოლქმა მიიღო კანონი, რომელთაც დანაშაულად გამოცხადეს ადევნება.“⁵⁴⁸

5

ჩეხეთში ადევნება დასჯადი გახდა 2010 წლიდან. ჩეხეთის სსკ-ის 354 პარაგრაფით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ერთ წლამდე ან რაიმე საქმიანობის აკრძალვით, ხოლო თუ მაკვლიფიცირებელი გარემოებები ახლავს თან - თავისუფლების აღკვეთა ექვსი თვიდან სამ წლამდე.⁵⁴⁹ „ადევნების საწინააღმდეგო კანონმდებლობა როგორც ევროპის ქვეყნებში (მაგალითად, ავსტრია, ბელგია, დანია, გერმანია, ირლანდია, მალტა, პოლანდია, დიდი ბრიტანეთი, იტალია) და არაევროპულ ქვეყნებშიც (მაგალითად, კანადა, ავსტრატალია, აშშ) არსებობს. ამ ქვეყანათა რიცხვს პოლონეთი შეემატა 2011 წლის 6 ივნისიდან.“⁵⁵⁰

6

2017 წლის 4 მაისიდან საქართველოში დასჯადად არის გამოცხადებული ადევნება, რომლის ძირითადი და კვალიფიციური შემადგენლობანი ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა რიცხვს განეკუთვნება. ადევნება სსკ-ის 151¹-ე მუხლის სახით ჩამოყალიბდა ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში (XXIII).

7

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1.ობიექტური შემადგენლობა. 1.1.სუბიექტი - ფიზიკური პირი. უპირველეს ყო-

547 იხ. **Meloy J. Reid**, Stalking an old behavior, A New Crime, THE PSYCHIATRIC CLINICS OF NORTH AMERICA, VOLUME 22, NUMBER 1, 1999, 85.

http://drreidmeloy.com/wp-content/uploads/2015/12/1999_Stalking_anOldB.pdf (მოპოვების თარიღი: 30.01.2018).

548 **Reno J., Robinson L., Brennan N., Schwartz K.**, Stalking and Domestic Violence, The Third Annual Report to Congress under the Violence Against Women Act Violence Against Women Grants Office. A publication of the Violence Against Women Grants Office, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice, Washington, D.C. 20531, 1998, 23. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ovw/172204.pdf> (მოპოვების თარიღი: 30.01.2018).

549 იხ. **Horaskova M.**, Stalking – the new phenomenon of the Czech criminal law, Jurnal „Advances in Economics, Risk Management, Political and Law Science“, Tomas Bata University in Zlin, Czech Republic September 20-22, 2012, 171-172. <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2012/Zlin/EPRI/EPRI-27.pdf> (მოპოვების თარიღი: 30.01.2018).

550 **Mozgawa M., Nazar K.**, The offence of Stalking in Polish criminal law (Art. 190A § 1 of the criminal code), p. 163 http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n3_40_2016/28.pdf (მოპოვების თარიღი: 15.02.2017).

ვლისა, ყურადღებას იპყრობს ის, რომ ადევნების **ამსრულებლად** გვევლინება პირი არამხოლოდ მაშინ, როდესაც იგი ობიექტური შემადგენლობას **უშუალოდ** ახორციელებს, არამედ მაშინაც, როდესაც მისი ინიციატივით ადევნების შემადგენლობით გათვალისწინებულ რომელიმე ქმედებას **ფაქტობრივად სხვა ახორციელებს**, რომელიც შეიძლება შეურაცხიც იყოს. მაშასადამე, ამგვარი ჩანაწერი გამორიცხავს პირის დანაშაულის ორგანიზატორად, ნამქეზებლად ან ზოგჯერ შუალობით ამსრულებლად მიჩნევის შესაძლებლობას, რის გამოც „მესამე პირის მეშვეობით“ ადევნების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელება პირს **უშუალოდ ამსრულებლად აქცევს**. იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია საინტერესო მოსაზრება, რომ „დანაშაულის როგორც სუბიექტი, ასევე მსხვერპლი შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, თუმცა, იმავეს ვერ ვიტყვით დაშორებულ, მაგრამ ჯერ კიდევ ერთ სახლში მცხოვრებ მეუღლეებთან მიმართებაში, ვინაიდან დანაშაული აზრობრივად ცალკე მცხოვრები პირის ადევნებისგან დაცვას გულისხმობს.“⁵⁵¹

8

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულად არის მითითებული, რომ „კონკრეტული, ერთი სამართლებრივი სიკეთის ფორმულირება გაგვიჭირდება და ამასთან დაკავშირებით, თუნდაც გერმანულ ლიტერატურაში განსხვავებული მოსაზრებები არსებობს, მაგრამ მთლიანობაში შეგვიძლია ვთქვათ, რომ ნორმა იცავს ადამიანის ცხოვრების ინდივიდუალურ სფეროს, მის თავისუფლებასა და გადაწყვეტილების მიღების თუ თავისუფლად მოქმედების შესაძლებლობას. გარდა ამისა, ამას ემატება შინაგანი სიმშვიდის უფლების დაცვა, ვინაიდან ადევნების ნებისმიერი ობიექტი, უპირველეს ყოვლისა, ფსიქოტერორის მსხვერპლია.“⁵⁵²

9

თბილისის საქალაქო სასამართლოს მიხედვით, ადევნებისას დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის ადამიანის ფსიქიკური ჯანმრთელობა, უსაფრთხო გარემო და ცხოვრების წესის თავისუფლება.⁵⁵³ ამგვარი განმარტება მართებულია, თუმცა არაა სრულყოფილი. ადევნებისას სამართლებრივი სიკეთე საკმაოდ მრავალგვარია, თუმცა უპირველესი არის თავისუფლება ფართო გაგებით, რომელიც ადამიანის ძირითადი უფლებების საკმაოდ ფართო სპექტრს მოიცავს. მაგალითად, თავისუფალი მიმოსვლისა და საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევის უფლება, პირადი ცხოვრებისა და პირადი კომუნიკაციის ხელშეუვალობა, პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება, ინფორმაციის მიღებისა და გა-

551 **ჯიშკარიანი ბ.**, ადევნება როგორც სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, მესამე გამოცემა, 2018 წლის დეკემბერი, გვ. 46 (<http://www.dgstz.de/storage/documents/ePhmX5LVkUVp6uAGnWrnPDpTCpFItDuLkYZV4qSb.pdf> მოპოვების თარიღი: 2.05.2019).

552 **ჯიშკარიანი ბ.**, ადევნება როგორც სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, მესამე გამოცემა, 2018 წლის დეკემბერი, გვ. 46 (<http://www.dgstz.de/storage/documents/ePhmX5LVkUVp6uAGnWrnPDpTCpFItDuLkYZV4qSb.pdf> მოპოვების თარიღი: 2.05.2019).

553 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 აპრილის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 3.

ვრცელების თავისუფლება, პიროვნების ფსიქოლოგიური ჯანმრთელობა, სხეუ-
ლებრივი ხელშეუხებლობა და ა.შ.⁵⁵⁴

10

როდესაც ადევნებისგან დაცულ სამართლებრივი სიკეთეზე ვსაუბრობთ საინტე-
რესოა, ვინ არის ამ **სამართლებრივი სიკეთის მატარებელი**: მხოლოდ ის პირი,
ვინც ადევნების თავდაპირველი მიზეზია თუ ამ უკანასკნელის ოჯახის წევრი ან
ახლო ნათესავი? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად აუცილებელია დავადგინოთ
თუ ვინ არის ადევნების მსხვერპლი ანუ ის პირი, ვინც განიცდის ფსიქიკურ ტანჯ-
ვას, რის გამოც იგი იძულებულია ცხოვრების წესი მნიშვნელოვნად შეცვლოს ან
მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალური საჭიროება ექმნება.

11

ადევნების სამიზნე პირობითად შეიძლება ორ კატეგორიად დავყოთ:

- 1) უშუალოდ ის პირი, ვინც ადევნების „უპირველესი მიზეზია“;
- 2) ამ უკანასკნელის ანუ ადევნების თავდაპირველი მიზეზის განმაპირობებელი პირის ოჯახის წევრი და ახლო ნათესავი, რომელთა მიმართაც ადევნება გვევლი-
ნება არა როგორც საბოლოო მიზანი, არამედ ადევნების „უპირველესი მიზეზის“
დამაფუძნებელ პირზე ზემოქმედების ან შურისძიების საშუალება. კანონმდებლის
მიზანი იყო ადევნებისგან დაეცვა როგორც ადევნების „უპირველესი მიზეზები“,
ისე ამ უკანასკნელის ოჯახის წევრები ან მისი ახლო ნათესავები. ადევნების მსხ-
ვერპლად მხოლოდ „უპირველესი მიზეზის“ გამომწვევ პირთა მიჩნევა კანონის
უსამართლო შეზღუდვას გამოიწვევს. შესაბამისად, ადევნების მსხვერპლი შეი-
ძლება იყოს როგორც ადევნების „უპირველესი მიზეზის“ განმაპირობებელი პი-
რი, ისე ამ უკანასკნელის ოჯახის წევრი ან ახლო ნათესავი. ყოველივე ეს იმას ნიშ-
ნავს, რომ ადევნებისას სამართლებრივი სიკეთის მატარებელი არის ნებისმიერი
ის პირი, ვინც უშუალოდ გახდა ადევნების „უპირველესი მიზეზი“ ან ამ მიზეზის
განმაპირობებელი პირის ოჯახის წევრი ან მისი ახლო ნათესავი. ოჯახის წევრის
განმარტებისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 11¹-ე მუხლს, ხოლო ახლო ნათესავის
განსაზღვრისთვის - სსკ-ის 109-ე მუხლის შენიშვნას. სასამართლო პრატიკაშიც
იყო შემთხვევა როდესაც ბრალდებული, არამხოლოდ დაზარალებულს, არამედ
მისი ოჯახის წევრებსაც უკავშირდებოდა ტელეფონითა და სოციალური ქსელის
მეშვეობით.⁵⁵⁵

12

1-ლი მაგალითი: ა-ს ბ-სთან სასიყვარულო ურთიერთობის გაგრძელება აღარ
სურს, რის გამოც ა. ბ-ს შეხვედრასა და ყოველგვარ კომუნიკაციაზე უარს ეუბ-
ნება. ამის მიუხედავად, ბ. ა-ს და მის შვილს გამუდმებით უთვალთვალებს. ამავე
დროულად ბ. ა-ს და მის შვილს ტელეფონით ხშირად უკავშირდება, რითაც ა-სთან
სასიყვარულო ურთიერთობის აღდგენას ცდილობს. ა. ორივე მათგანს ტელეფო-
ნით მუქარის შემცველ სიტყვებსაც ეუბნება. ამან შედეგად ა-ს შვილის ფსიქიკუ-

554 იხ. **Mozgawa M., Nazar K.**, დასახ. ნაშრ.

555 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასა-
სამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 13 ივნისის განაჩენი (საქმის
ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 5.

რი ტანჯვა გამოიწვია, რომლის თავიდან ასაცილებლად ამ უკანასკნელმა სამსახური შეიცვალა.

ამრიგად, ნათელია, რომ პირველ მაგალითში ბ-ს ქმედება ადევნებად უნდა შეფასდეს.

13

იურიდიულ ლიტერატურაში გვხვდება მადევრების და ადევნების მსხვერპლთა კლასიფიკაცია სამ დიდ ჯგუფად: 1. **ახლობელი ან ყოფილი ახლობელი**. კერძოდ, მეუღლეები და განქორწინებულები, ერთად მაცხოვრებლები და ყოფილი ერთად მაცხოვრებლები, ახლანდელი და ყოფილი სექსუალური პარტნიორები; 2. **ნაცნობი**. მადევარი და მისი მსხვერპლი შეიძლება ერთმანეთს შემთხვევით იცნობდნენ ფორმალური ან არაფორმალური კავშირებით. მაგალითად, თანამშრომელი ან მეზობელი, მათ შეიძლება ჰქონდეთ ერთხელ ან ორჯერ პაემანი, თუმცა არ იყვნენ სექსუალური პარტნიორები; 3. **უცნობი**. მადევარი და მსხვერპლი ერთმანეთს არ იცნობენ. აღნიშნულ კატეგორიაში ძირითადად ხვდებიან ცნობილი ან საზოგადო მოღვაწეები.⁵⁵⁶

14

„ზოგიერთი ავტორი სხვა ნიშნითაც ახდენს კალისფიკაციას, რომელიც ეფუძნება მადევრის მოტივაციას ან მის გონებრივ შესაძლებლობებს.“⁵⁵⁷

15

არსებობს მადევართა სხვაგვარი კლასიფიკაციაც. კერძოდ, ესენია:

- „გულუბრყვილო სიჯიუტე: მადევარი, როგორც წესი, მამაკაცია, რომლისთვისაც მსხვერპლი არის ყოფილი მეუღლე, საყვარელი ან სამსახურის უფროსი და იწყებს დევნის კამპანიას;
- სიყვარულით შეპყრობილი: მადევარი, რომელიც მსხვერპლისთვის უცნობია, თუმცა იგი შეპყრობილია რწმენით, რომ ადევნების კამპანიის შედეგად მსხვერპლი გაიგებს მის არსებობას;
- ერომანია: მადევარი, როგორც წესი, ქალი, მცდარი წარმოდგენის საფუძველზე დარწმუნებულია, რომ მსხვერპლი (უმეტესწილად ცნობილი ან მდიდარი პიროვნება), მასზე შეყვარებულია;
- ყალბი ვიქტიმიზაციის სინდრომი: მსხვერპლის როლში ყოფნის გაცნობიერებული თუ გაუცნობიერებელი მოთხოვნილება.“⁵⁵⁸

16

1.3. ქმედება. ადევნების შემადგენლობის დამაფუძნებელი ქმედებებია: (1) თვალთვალი, (2) არასასურველი კომუნიკაციის დამყარება ტელეფონის, ელექტრონული ან სხვა საშუალებით, (3) ნებისმიერი სხვა განზრახი ქმედება.

17

1) ქმედების პირველ ნაირსახეობად დასახელებულია თვალთვალი. თვალთვალი

556 იხ. Reno J., Robinson L., Brennan N., Schwartz K., დასახ. ნაშრ.

557 Reno J., Robinson L., Brennan N., Schwartz K., დასახ. ნაშრ.

558 Goode M., Stalking: crime of the '90s?, p.202. <https://aic.gov.au/sites/default/files/publications/proceedings/downloads/27-goode.pdf> (მოპოვების თარიღი: 17.01.2018).

შეიძლება განხორციელდეს როგორც შესაბამისი ტექნიკური საშუალების გამოყენებით, ისე შეუიარაღებელი თვალით. მაგალითად, ქუჩაში გადაადგილების თვალთვალი, ბინაში დურბინდით ფანჯრიდან დაკვირვება. თვალთვალი შეიძლება მოიცავდეს პიროვნების ცხოვრების ყველა დეტალის მიმართ ყურადღების კონცენტრაციას, ან რომელიმე კონკრეტული დროის მონაკვეთში განხორციელებულ ცალკეულ ქცევას. სასამართლო პრაქტიკა თვალთვალს განმარტავს შემდეგნაირად:

თვალთვალი გამოიხატა იმაში, რომ როდესაც დაზარალებულს შვილი მიჰყავდა სკოლაში ან სკოლიდან ბავშვი მოჰყავდა სახლში საკუთარი ავტომობლით უკან მიჰყვებოდა.⁵⁵⁹

თვალთვალი ნიშნავს პირის საქმიანობას, გადაადგილებისთვის თვალ-ყურის დევნებას, მისი ქმედებების, მის მიერ მონახულებული ადგილების ან შეხვედრილი ადამიანების შესახებ ინფორმაციის მოპოვებას; უკანონო თვალთვალი ხორციელდება კანონმდებლობის მოთხოვნათა დარღვევით, ე.ი. პირის სურვილის საწინააღმდეგოდ ან არაუფლებამოსილი პირის მიერ, ამისთვის უფლებამოსილი ორგანოს ნებართვის გარეშე.⁵⁶⁰

ბრალდებულმა დაზარალებულის კუთვნილ „ტოიოტა ვიტცის“ ფირმის ავტომანქანაში, ფარულად დაამონტაჟა სპეციალური მონაცემების აღწერა ე.წ. „ჯი პი ეს“ და უკანონოდ უთვალთვალებდა მას.⁵⁶¹

18

„პროფესიული საქმიანობის ფარგლებში განხორციელებული ჩასაფრება ან თვალთვალი, ლოგიკურია, არ ქმნის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საფუძველს. ესეთია თუნდაც სათანადო წესების დაცვით საპოლიციო ღონისძიებები ან ჟურნალისტური გამოძიება. იგივე ითქმის მშობლებთან მიმართებაშიც, თუ მათ სურვილი აქვთ იცოდნენ, სად იმყოფება მათი მცირეწლოვანი შვილი და ამის გამო გარკვეულწილად აკონტროლებენ მას.“⁵⁶²

19

2) არასასურველი კომუნიკაციის დამყარება ტელეფონის, ელექტრონული ან სხვა საშუალებით. ნორმის სწორად განმატებისთვის უნდა დადგინდეს კომუნიკაციის არსი და მისი გამოვლინების ფორმები.⁵⁶³ განსაკუთრებით 20-ე საუკუნის

559 იხ. ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2017 წლის 8 ნოემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 2.

560 იხ. ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2017 წლის 8 ნოემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 3.

561 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 11 სექტემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 1.

562 **ჯიშკარიანი ბ.**, ადევნება როგორც სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, მესამე გამოცემა, 2018 წლის დეკემბერი, გვ. 47 (<http://www.dgstz.de/storage/documents/ePhmX5LVkUVp6uAGnWrnPDpTCpFItDuLkYZV4qSb.pdf> მოპოვების თარიღი: 2.05.2019).

563 კომუნიკაცია ლათინური სიტყვაა [ლათ. communicatio <communico] და ნიშნავს საერთოდ ვაქცევ, ვაკავშირებ, მაქვს ურთიერთობა) 1) დაკავშირება, დაკავშირების საშუალება (მაგ., მინისზედა კ.) ან ერთი ადგილის მეორესთან კავშირი (მაგ., სატელეფონო კ.); 2) ურთიერთობა, ინფორმაცი-

მეორე ნახევარიდან ტექნოლოგიურმა პროგრესმა საკმაოდ მრავალფეროვანი გახადა, გაამარტივი და დააჩქარა ადამიანთა შორის ინფორმაციის მიწოდების პროცესი. ადამიანის სოციალიზაცია ვერ განხორციელდება თუკი ადამიანთა შორის კომუნიკაცია არ მყარდება.

20

ინფორმაციის მიწოდება ორი უმთავრესი გზით ხორციელდება: **ვერბალურად** (მეტყველებით) და **არავერბალურად** (ხმის ტონის, გარეგნობის, მზერის, გამო-მეტყველების, პოზის მეშვეობით).⁵⁶⁴

21

საზოგადოდ ცნობილია, რომ ადამიანის ნებელობითი ქცევა გარკვეული მოტი-ვითა და მიზნით წარიმართება. ვინაიდან კომუნიკაციაც ქცევის ნაირსახეობაა, ამიტომ ესეც გარკვეული მოტივითა და მიზნით ხორციელდება. კომუნიკაციის-თვის მინიმუმ ორი ადამიანია საჭირო: ინფორმაციის მიმწოდებელი და ინფორ-მაციის მიმღები. ინფორმაციის მიმცემის პირველი მიზანი, რომლის მიღწევასაც იგი ესწრაფვის, არის ის, რომ მის მიერ მიწოდებული ინფორმაცია მივიდეს ადრე-სატამდე და ამ უკანასკნელმა ეს ისე გაიგოს, რა შინაარსიც მასში ობიექტურად არის ჩადებული. ამ უკანასკნელის გარეშე დამყარებული კომუნიკაცია დასახულ მიზანს ვერ აღწევს და არც კომუნიკაცია შეიძლება ჩაითვალოს სრულყოფილად. მართებულად არის სამეცნიერო ლიტერატურაში მითითებული, რომ „კომუნიკა-ცია მართო იმაზე კი არ არის დამოკიდებული, რა ინფორმაცია გადასცა ერთმა მხარემ, არამედ იმაზეც, თუ როგორ გაიგო და შეაფასა ეს გზავნილი მეორე მხა-რემ.“⁵⁶⁵

22

„კომუნიკაციის მოდელი მოიცავს შემდეგ ელემენტებს: ინფორმაციის გადამ-ცემი, მიმღები, არხი, რომლის მეშვეობითაც ხდება ინფორმაციის გადაცემა და მიღება (მაგ, მეტყველება, სატელევიზიო გადაცემა, შეხება), კომუნიკაციის კონ-ტექსტი ანუ ის გარემო, რომელშიც მიმდინარეობს კომუნიკაცია (მაგ., სასწავლე-ბელი, სამსახური, სახლი) და ურთიერთობის ხასიათი (მაგ, დედა-შვილი ან მომ-სახურების გამწვევი პირი და კლიენტი).“⁵⁶⁶

23

არანაკლებ მნიშვნელოვანია ადევნების სწორი ინტერპრეტაციისთვის იმის დად-გენაც თუ რა ფაქტორები ახდენს გავლენას გადაცემული ინფორმაციის ადეკვა-ტურად აღქმაზე. „კომუნიკაციის მოდელში მნიშვნელოვანი ადგილი **ხმაურს** უკა-ვია. ხმაურში მოიაზრება ყველაფერი, რაც ამახინჯებს ინფორმაციას ან ხელს უშლის მიმღებს მიიღოს ინფორმაცია. მაგ., ქუჩიდან შემოსულმა მანქანის ხმაურ-

ის გადაცემა ადამიანისგან ადამიანისთვის - ადამიანთა ურთიერთქმედების სპეციფიკური ფორმა; ცხოველებში - კავშირის სასიგნალო საშუალებები; მასობრივი კ. - ინფორმაციის გადაცემა ტექნი-კური საშუალებების - ტელევიზიის, რადიოს, ინტერნეტის მეშვეობით. **“თეზელიშვილი ს. (ბიჭი),** უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, თბ., 2007, გვ. 403.

564 იხ. **სუმბაძე ნ., მახარაძე თ.**, ინტერპერსონალური კომუნიკაცია მომსახურების სფერო, თბ., 2010, გვ. 7-8.

565 **სუმბაძე ნ., მახარაძე თ.**, დასახ. ნაშრ., გვ. 8.

566 **სუმბაძე ნ., მახარაძე თ.**, დასახ. ნაშრ., გვ. 9.

მა შეიძლება ხელი შეგიშალოთ და ვერ გაიგოთ მასწავლებელი რას გეუბნებათ. ხმაური შეიძლება იყოს ფიზიკური, როდესაც რაღაც გამოსცემს ხმას და ხელს გიშლით ინფორმაციის გაგებაში; ფიზიოლოგიური, როდესაც თავად ინფორმაციის გადამცემს ან მიმღებს აქვს ბარიერი, მაგ., დაქვეითებული სმენა; ფსიქოლოგიური, როდესაც გადამცემს ან მიმღებს საკითხის თაობაზე აქვს წინასწარ ჩამოყალიბებული აზრი, მიკერძოებები ან სტერეოტიპები და ამდენად, იგი არ არის ღია ახალი ინფორმაციის მისაღებად; სემანტიკური ანუ შინაარსობრივი ხმაური, როდესაც გადამცემი და მიმღები ერთი და იგივე სიტყვაში სხვადასხვა რამეს გულისხმობენ. მაგ., დროის აღმნიშვნელ ისეთ სიტყვებში, როგორიცაა მალე, ერთ წუთში ან გვიან, ინფორმაციის გადამცემი და მიმღები, მით უმეტეს თუ ისინი სხვადასხვა კულტურის წარმომადგენლები არიან, შეიძლება დროის სრულიად განსხვავებულ მონაკვეთს გულისხმობდნენ.⁵⁶⁷

24

მაშასადამე, გაცემული ინფორმაციის ადეკვატურ აღქმაზე გავლენას შემდეგი ფაქტორები ახდენენ:

- ფიზიკური;
- ფიზიოლოგიური;
- ფსიქოლოგიური;
- სემანტიკური ანუ შინაარსობრივი.

25

„კომუნიკაციის ეფექტიანობა, ანუ საშუალება, რომ ინფორმაციის მიმღებმა ზუსტად გაიგოს რა იგულისხმა გზავნილში ინფორმაციის გადამცემმა, ზემოთ აღწერილი მოდელის ყველა ნაწილზე - ინფორმაციის გადამცემი და მიმღები, არხი, კონტექსტი და ხმაური - არის დამოკიდებული. ინფორმაციის გადამცემისა და მიმღების ისეთი მახასიათებლები, როგორიცაა კულტურა, სქესი და ასაკი, მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს ინფორმაციის გადამცემისა და მიმღების აღქმასა და ქცევაზე. ამ სამიდან კულტურის ზეგავლენა უფრო დიდია, რადგან ის სქესთან და ასაკთან დაკავშირებულ ნორმებსაც განაპირობებს.“⁵⁶⁸

26

„კომუნიკაციის პროცესი მოიცავს ინფორმაციის გაცემის, მისი მიღებისა და მიღებულ ინფორმაციაზე რეაგირების ეტაპებს.“⁵⁶⁹

27

„მოზრდილი ადამიანი არავერბალურ კომუნიკაციას ფართოდ იყენებს. დადგენილია, რომ კომუნიკაციის 60 პროცენტზე მეტს სწორად არავერბალური კომუნიკაცია შეადგენს. ამასთან, როდესაც არავერბალური კომუნიკაცია არ შეესატყვისება ვერბალურს, ე.ი. როდესაც ადამიანი ერთს ამბობს, ხოლო მისი სხეული ან ხმის ტონი საწინააღმდეგოს მეტყველებს, ინფორმაციის მიმღები უპირატესობას არავერბალურ მანიშნებლებს ანიჭებს და ნაკლებად უჯერებს სხვას.“⁵⁷⁰

567 სუმბაძე ნ., მახარაძე თ., დასახ. ნაშრ., გვ. 9.

568 სუმბაძე ნ., მახარაძე თ., დასახ. ნაშრ., გვ. 10.

569 სუმბაძე ნ., მახარაძე თ., დასახ. ნაშრ., გვ. 23.

570 სუმბაძე ნ., მახარაძე თ., დასახ. ნაშრ., გვ. 43.

„ინტონაცია და ხმის ტონი მნიშვნელოვანად განსაზღვრავს ნათქვამის მნიშვნელობას. სხვადასხვა ტონით ნათქვამი ერთი და იგივე სიტყვები შეიძლება სრულიად განსხვავებულ შინაარსს გამოხატავდნენ.“⁵⁷¹

29

კანონმდებელი კომუნიკაციის დამყარების საშუალებების სანიმუშო ჩამონათვალს აკეთებს და შემდეგ განვრცობითი ინტერპრეტაციით ნორმის გამომყენებელს საშუალებას აძლევს შეავსოს ნორმა. კომუნიკაციის დამყარება შეიძლება განხორციელდეს:

- ა) ტელეფონით;
- ბ) ელექტრონული საშუალებით;
- გ) სხვა საშუალებით.

30

ბუნებრივია, **ტელეფონით** კომუნიკაციის დამყარებაში, როგორც წესი, იგულისხმება ორმხრივი საუბრის გამართვა, თუმცა კომუნიკაციად ასევე უნდა მივიჩნიოთ ტელეფონზე დარეკვა და ხმის ამოუღებლობა ან დარეკვისას რამდენიმე ფრაზის თქმა და ტელეფონის გათიშვა.

31

ელექტრონულ საშუალებაში უნდა მოვიაზროთ კომპიუტერული ტექნიკა შესაბამისი პროგრამებით (ელ.ფოსტა, ფეისბუქი და სხვ.), ტელეგრაფი, ფაქსი. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ გარკვეულ შემთხვევაში კომუნიკაციის საშუალებათა დაყოფას ტელეფონად და ელექტრონულ საშუალებად საკმაოდ პირობითი ხასიათი აქვს. მაგალითად, დღევანდელ პირობებში მობილური ტელეფონი ელექტრონული საშუალებაა და კომპიუტერული მონაცემების დამუშავებასაც ახორციელებს (ამაზე მეტყველებს თუნდაც სსკ-ის 284-ე მუხლის შენიშვნა).

32

ერთ-ერთ სასამართლოს გამამტყუნებელ განაჩენშიც ნათლად არის დამტკიცებული, რომ ბრალდებული კომუნიკაციას ამყარებდა მობილური ტელეფონითა და „ფეისბუქის“ გამოყენებით.⁵⁷²

33

სხვა საშუალებით კომუნიკაცია გულისხმობს დახურული წერილის ან ღია ბარათის მიწერა, ქაღალდის გამოყენებით, ასევე წარწერების გაკეთება, ფანჯარაზე, სახლის კარზე, მანქანაზე და ა.შ. მნიშვნელობა არა აქვს ამგვარი წარწერა შეურაცხყოფელია, მუქარის შემცველია თუ სიყვარულის გამოხატველია.

34

დაბოლოს, ნებისმიერი სახის კომუნიკაცია უნდა იყოს **არასასურველი**, რომელშიც მოიაზრება დანაშაულის მსხვერპლის ნების საწინააღმდეგო ქცევით გამონ-

571 **სუმბაძე ნ., მახარაძე თ.**, დასახ. ნაშრ., გვ. 45.

572 იხ. რუსთავის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 21 ივნისის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 2.

ვეული შინაგანი განცდა. კომუნიკაციის დამყარების მიუღებლობა გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს თვით დამნაშავესაც, რადგან როგორც აღინიშნა კომუნიკაცია ორ პიროვნებას შორის შეიძლება ჰქონდეს ადგილი. ერთ-ერთ საქმეში სასამართლომ დაადგინა, რომ ბრალდებული უკანონოდ უთვალთვალებდა დაზარალებულს, იცოდა მისი ცხოვრების წესი, საქმიანობა, აკითხავდა სამსახურში და მიუხედედად არაერთი გაფრთხილებისა, ჯიუტად განაგრძობდა დაზარალებლის დევნას.⁵⁷³

35

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ „კომუნიკაცია არასასურველად შეიძლება ჩაითვალოს მაშინ, როცა მისი შინაარსი საზოგადოდ უარყოფითი ემოციის აღმძვრელია (ლანძღვა, გინება, მუქარა, შანტაჟი)“.⁵⁷⁴ ამიტომ თუკი პირი სისტემატურად ცდილობს სხვას „დაუმტკიცოს სიყვარული“, უგზავნის სასიყვარულო წერილებს, სისტემატურად ხვდება და უხსნის სიყვარულს, ადევნების შემადგენლობა გამოირიცხება.⁵⁷⁵ ამგვარი მოსაზრება არ უნდა ჩაითვალოს მართებულად, რადგან იგი საკმაოდ ავიწროვებს ადევნების შემადგენლობას. კანონმდებლის მიზანია დაიცვას პირის მშვიდი და სტაბილური ცხოვრების წესი. ადამიანის უფლებაა ურთიერთობა ჰქონდეს მხოლოდ სასურველ ადამიანთან. გამონაკლისია კანონით დადგენილი რეგულაციები, როდესაც ადამიანს თმენის ვალდებულება გააჩნია. მაგალითად, სხვადასხვა საგამოძიებო მოქმედების ჩატარებისას პირს არ შეუძლია მოითხოვოს გამომძიებელთან ან პროკურორთან არასასურველი კომუნიკაციის აკრძალვა. შესაძლებელია, უმეტეს შემთხვევაში ამგვარი ნებადართული კომუნიკაცია ასევე წარმოშვას გარანტირულმა ვალდებულებამაც (განსაკუთრებით ზედამხედველი გარანტის შემთხვევაში). მაგალითად, არასრულწლოვანი შვილის მიმართ მშობლის მიმართ განხორციელებული სისტემატური კომუნიკაცია ტელეფონით.

36

3) ნებისმიერი სხვა განზრახი ქმედება - კანონმდებელი ნორმის შემფარდებელს განვრცობითი ინტერპრეტაციის გამოყენების საშუალებას აძლევს, რაც, ბუნებრივია, დიდ სიფრთხილეს და წინდახულობას მოითხოვს, რათა თავიდან ავიცილოთ ანალოგია. სხვა განზრახი ქმედება შეიძლება იყოს, მაგალითად, მსხვერპლისთვის საჩუქრის გაგზავნა, მისი ავტომობილის გარეცხვა, მის სახლთან ლექსების კითხვა ან სიმღერა და ა.შ. შესაძლებელია, დამნაშავე სხვისი სახელით იყოს დარეგისტრირებული ინტერნეტსივრცეში და კონკრეტულ პირზე შეურაცხმყოფელი ან ცრუ ინფორმაცია გაავრცელოს ანდა სხვისთვის რაიმე ნივთი შეუკვეთოს საყიდლად (მაგალითად, პორნოგრაფიული მასალა, ტანსაცმელი და სხ.).

37

როგორც ვხედავთ, „განზრახ ქმედებათა“ არეალი საკმაოდ ფართოა და ასეთ ვი-573 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 აპრილის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 3.

574 **თოდუა ნ.**, ნიგნში: **ლეკვეიშვილი მ., გოჩა მამულაშვილი, თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 365.

575 იხ. **თოდუა ნ.**, ნიგნში: **ლეკვეიშვილი მ., გოჩა მამულაშვილი, თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 365.

322

თარებაში პირისთვის ბრალის წარდგენა ერთ-ერთი რთული საკითხია. ადევნება, როგორც პიროვნების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული, შეიძლება შედგებოდეს ცალკე აღებული არადაანაშაულებრივი ქმედებებისგან. შესაბამისად, დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს **კონტექსტს**, თუ რა პირობებში ხორციელდება მსგავსი ქმედებები. ადევნების დასადასტურებლად უპრიანი იქნება თუ მსხვერპლი არაუბრალოდ განაცხადებს სამართალდამცავ ორგანოებში ადევნების შესახებ, არამედ კონკრეტულ ფაქტობრივ მასალასაც წარუდგენს, რომელიც ადევნებას ადასტურებს. ასევე უმნიშვნელოვანესია ადევნების შესახებ განცხადების მიღებიდან პოლიციამ განახორციელოს თვალთვალი, მოსმენა.

38

შესაძლებელია სასამართლო პრაქტიკიდან რამდენიმე მაგალითის მოყვანა, სადაც ნათლად იკვეთება ადევნების შემადგენლობის ნიშნები:

*მოითხოვდა სოციალური ქსელის მეშვეობით სქესობრივი კავშირის დამყარებას, წინააღმდეგ შემთხვევაში პირადი ცხოვრების ამსახველი ინტიმური მასალებისა და სახლგამტეხი ცნობების გავრცელებით დაემუქარა.*⁵⁷⁶

*თითქმის ყოველ დღე მიჰყევოდა სახლამდე, რა დროსაც მოითხოვდა მისგან სასიყვარულო ურთიერთობას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ემუქმებოდა მოკვლით. შეხვედრის თავიდან არიდების მიზნით, დაზარალებული იძულებული ხდებოდა, სამუშაო საათების დასრულების მიუხედავად, არ წასულიყო სახლში, ნათესავისთვის ეთხოვა სახლამდე მიცილება ან მისთვის მოუხერხებელი გზით დაბრუნებულიყო სახლში. ბრალდებულის ქმედებებმა გამოიწვია დაზარალებულის ტანჯვა.*⁵⁷⁷

39

შესაძლებელია, ადევნების დამაფუძნებელი ქმედებები ერთდროულად განხორციელდეს. მაგალითად, მსხვერპლის თვალთვალი და მასთან მობილური ტელეფონით საუბარი.

40

თანამედროვე მსფოლიოში ინტერნეტით სარგებლობა განუსაზღვრელ შესაძლებლობებს იძლევა, ბუნებრივია, ეს დანაშაულებრივი ქმედებების განხორციელებასაც უწყობს ხელს.

იურიდიულ ლიტერატურაში კიბერადევნების შემდეგი ტიპებია გამოყოფილი:

1. **კიბერცილისნამება:** დამამცირებელი ან შეურაცხმყოფელი ჭორების გავრცელება სოციალური ქსელის მეშვეობით. განსაკუთრებით გავრცელებულია გადაკრული სიტყვებით აზრის გამოთქმა;⁵⁷⁸

576 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 23 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 3.

577 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 24 სექტემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 1-2.

578 იხ. **Salimi E., Mansourabadi A.**, The Criminology of Cyber Stalking: Investigating the Crime, Offenders and Victims of Cyber Stalking, International Journal of Criminology and Sociological Theory, Vol. 7, No. 2, December 2014, p. 2. <https://ijcst.journals.yorku.ca/index.php/ijcst/article/view/39711/35959> (მოპოვების

2. **კიბერადევნება:** ამ დროს მომხმარებელი ფარულად არის ჩართული ჯგუფებში და ამ ჯგუფის წევრების პოსტების საშუალებით გამუდმებით ადევნებს თვალყურს სასურველი პიროვნების აქტიურობებს;⁵⁷⁹

3. **სახეცვლილება (Morfing):** სოციალური ქსელის მომხმარებლის ფოტოსურათი იტვირთება პერსონალური ალბომიდან, რათა შემდგომში გამოყენებული იქნეს პორნოგრაფიისთვის ან ცილისწამებისთვის. ამ დროს ფოსურათის ნაწილი, მაგალითად, თავი ან მხოლოდ სახე ჩასმულია სხვა სურათში და მიიღება გარდაქმნილი სურათი. ეს უკანასკნელი კი, ეგზავნება ან თვითონ მსხვერპლს ან მის მეგობრებს ან განთავსდება ფართო აუდიტორიისთვის ხელმისაწვდომ ადგილზე;⁵⁸⁰

4. **პერსონალური მონაცემების „მოპარვა“ (Phishing):** დამნაშავე აყალბებს ან ქმნის მსგავს პროფილს მომხმარებლის პერსონალური ინფორმაციის მოპარვით. შემდეგ აღნიშნული პროფილიდან დამეგობრების მოთხოვნა ეგზავნება მსხვერპლის მეგობრებს, რათა ბოროტი მიზნები იქნეს მიღწეული;⁵⁸¹

5. **გატეხვა (Hacking):** რომელიმე პირის პროფილში უკანონო შეღწევის შემდეგ პერსონალური მონაცემები სხვადასხვა დასაგამო მიზნებისთვის გამოიყენება;⁵⁸²

6. **კიბერბულინგი და ლანძღვა (Cyber Bullying and Vituperation):** დამნაშავე გამუდმებით ამცირებს და ზეწოლას ახორციელებს კონკრეტულ პირზე ან შერჩეულ მსხვერპლთან ერთად მისი სოციალური ქსელის მეგობრებზე;⁵⁸³

7. **მომხმარებლის დაბლოკვა და მისთვის აზრის გამოხატვის აკრძალვა:** მსხვერპლი ვერ გამოხატავს საკუთარ აზრს სოციალურ ქსელში.⁵⁸⁴

41

მაკფარლენი და ბოჩიჯი კიბერმადევრებს ოთხ ძირითად ჯგუფად ყოფენ: შურისმაძიებელი, მშვიდი, ნაცნობი და კოლექტიური კიბერმადევრები.⁵⁸⁵

42

„ტრადიციულ ადევნებას და კიბერადევნებას შორის ყველაზე თვალშისაცემი განსხვავება ისაა, რომ ამ უკანასკნელის დროს გეოგრაფიული სიშორე არსებობს დამნაშავესა და მსხვერპლის შორის.“⁵⁸⁶

43

ადევნების შემადგენლობის დამაფუძნებელი ქმედებების დასჯადობისთვის აუცილებელია მათი განხორციელების **სისტემატურობის** დადასტურება. პოლონეთის უზენაესი სასამართლოს 2001 წლის 5 იანვრის გადაწყვეტილებით სისტემატურობა (persistence) არის დამნაშავის ერთჯერადი ქცევის ანტონიმი ანუ რამ-

თარიღი: 30.01.2018).

579 იხ. Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 3.

580 იხ. Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 3.

581 იხ. Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 3.

582 იხ. Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 3.

583 იხ. Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 3.

584 იხ. Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 3.

585 იხ. Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 5.

586 Salimi E., Mansourabadi A., დასახ. ნაშრ., გვ. 2.

დენიმეჯერ გამეორებული ქცევა.⁵⁸⁷ „სისტემატური ნიშნავს დროის ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში ქმედებების განხორციელებას ინტენსიურად, განმეორებითობის გარკვეული ხარისხით.“⁵⁸⁸

44

რეკომენდაციის სახით, შეიძლება ითქვას, რომ სისტემატურობა არ უნდა დადგინდეს იმ შემთხვევაში, როდესაც აკრძალულ ქმედებათა განმეორებითობა ორს არ აღემატება ანუ მინიმუმ სამი ქმედებაა საჭირო ადევნებით დაცული სამართლებრივი სიკეთის დასაზიანებლად. ასევე ყურადღება უნდა მივაქციოთ დროის ხანგრძლივობას და შექმნილ სიტუაციაში პირთან ურთიერთობის უწყვეტობას. მაგალითად, ათი წუთის განმავლობაში რამდენიმე სატელეფონო საუბრის განხორციელებამ არ შეიძლება შექმნას სისტემატურობის ის გაგება, რომელიც ადევნების შემადგენლობაშია მოაზრებული.

44

1.4. შედეგი. ადევნება იწვევს პირის ფსიქიკურ ტანჯვას ან/და პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების ან/და ქონების განადგურების საფუძვლიან შიშს, რაც პირს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს ან მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალურ საჭიროებას უქმნის.

46

როგორც ვხედავთ, ადევნება **შედეგიანი (მატერიალური) შემადგენლობის** მქონე დანაშაულია. ადევნებისას დანაშაულებრივი შედეგი გარკვეული სპეციფიკურობით გამოირჩევა, რადგან კანონმდებელი ჯერ ჩამოთვლის ალტერნატიულ ფსიქიკურ სფეროში დამდგარ შედეგებს და შემდეგ **აკონკრეტებს ამ შედეგების არეალს**. კერძოდ, ასეთი ფსიქიკური შედეგებია:

ა) პირის ფსიქიკური ტანჯვა;

ბ) პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გამოყენების საფუძვლიანი შიში;

გ) პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ქონების განადგურების საფუძვლიანი შიში.

47

რაც შეეხება შედეგების არეალის დაკონკრეტებას, ესაა „**პირის ცხოვრების წესი**,“ რომელიც პირი იძულებულია **მნიშვნელოვნად შეცვალოს** ან მისი **მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალური საჭიროებაა სახეზე**. საკითხის დეტალიზაციისთვის უნდა განვიხილოთ თითოეული მათგანი.

48

ა) **პირის ფსიქიკური ტანჯვა.** ბუნებრივია, დანაშაული ყოველთვის წარსულში მომხდარი ფაქტია, თუმცა აქ კანონმდებელი სიტყვას „იწვევს“ იყენებს არა იმ გაგებით, რომ ამგვარ ქმედებას შეუძლია სამომავლოდ „გამოიწვიოს“, არამედ

587 იხ. **Mozgawa M., Katarzyna Nazar K.**, დასახ. ნაშრ., გვ. 165.

588 რუსთავის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 21 ივნისის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 4.

აქ მოიაზრება ისეთი ქმედება, რომელმაც დაზარალებულში გამოიწვია ამგვარი დანაშაულებრივი შედეგი. წინააღმდეგ შემთხვევაში გამოვიდოდა, რომ შედეგის დამტკიცების საზომი იქნებოდა მხოლოდ საშუალო შესაძლებლობის მქონე, ჰიპოთეტურად წარმოდგენილი ადამიანი და არა ის პირი ვინც ადევნებას დაექვემდებარა. მაშასადამე, დასრულებული ადევნება გამოირიცხება, თუ განსახილველ მუხლში დასახელებულმა ერთ-ერთმა ქმედებამ აღნიშნული კონკრეტული შედეგი არ გამოიწვია.

49

ფსიქიკური ტანჯვა ადამიანის შინაგანი განცდაა, რომელიც სტრესულ მდგომარეობას უკავშირდება. იგი საკმაოდ ინდივიდუალურია, თუმცა შეფასებისას ასევე უნდა ვიხელმძღვანელოდ ე.წ. საშუალო შესაძლებლობის ადამიანითაც, რათა თავიდან ავიცილოთ სოციალურად ადეკვატურ ქმედებათა დასჯადობა. ბუნებრივია, ფსიქიკური ტანჯვა შეიძლება ზნეობრივი ნორმებისადმი შეუსაბამო მოქმედებებით გამოწვეული დისკომფორტიც იყოს, თუმცა ფსიქიკური ტანჯვა შეიძლება არც იყოს გამოწვეული პიროვნების ზნეობრივი ღირებულებების შელახვით.⁵⁸⁹ ფსიქიკური ტანჯვა არ შეიძლება იყოს ერთჯერადი, დროის მცირე მონაკვეთში (რამდენიმე წუთი ან საათი) განცდილი **დისკომფორტი**, იგი არის დროის ხანგრძლივ პერიოდში (თუმცა ამისთვის არ არის საჭირო კვირები ან თვეები) მიმდინარე პროცესი, რაც შეიძლება გამოიხატოს გამუდმებული ფიქრით, შიშით, მღელვარებით, არაადეკვატური ქცევით, უძილობით და ა.შ. ფსიქიკური ტანჯვის მცირე და მსგავს განმარტებებს ვხვდებით სასამართლო პრაქტიკაშიც:

„ფსიქიკური ტანჯვა გულისხმობს უსიამოვნო გრძნობით გამოწვეულ ნვალებას, ხანგრძლივ, აუტანელ წუხილს.“⁵⁹⁰

დაზარალებული გახდა დეპრესიული, დასჩემდა შიშები, თითქოს ბრალდებული მას მუდმივად სდევნიდა და უთვალთვალებდა, რის გამოც იშვიათად გადიოდა ქუჩაში, შეწყვიტა ტაძარში სიარული, რომლის მრევლიც იყო და წარსულში ხშირად სტუმრობდა.“⁵⁹¹

50

ადევნები მსხვერპლებს ახასიათებთ, ფსიქიკური ტრავმა, არასტაბილურობის შეგრძნება, შიში, სირცვილის გრძნობა, უნდობლობა, თვითდადანაშაულება, ფსიქოზი;⁵⁹² უძილობა, დეპრესია, კონცენტრაციის გართულობა და სხვ.⁵⁹³

51

საინტერესოა, უნდა ჩაითვალოს თუ არა ფსიქიკური ტანჯვის გამომწვევად

589 მორალურ ტანჯვასთან დაკავშირებით იხილეთ სსკ-ის 144¹ მუხლის (წამება) კომენტარი.

590 რუსთავის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 21 ივნისის განაჩენი (განაჩენის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 4; ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2017 წლის 8 ნოემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 4.

591 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 აპრილის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 4.

592 იხ. **მერებაშვილი ნ.**, ადევნების დასჯადობის ლეგიტიმაცია, ჟურნალი „სისხლის სამართლის აქტუალური საკითხები“, 2018, №3, გვ. 70.

593 იხ. **მერებაშვილი ნ.**, დასახ. ნაშრ., გვ. 72.

თვითდაზიანებით ან თვითმკვლელობით დამუქრება, ანდა თვითმკვლელობის მცდელობის ან თვითდაზიანების ამსახველი ფოტოს გადაგზავნა დაზარალებულისთვის. სასამართლომ იმსჯელა ამ საკითხზე და ჩათვალა, რომ ამგვარი მოქმედება შეიძლება საფუძვლად დაედოს პირის ფსიქიკურ ტანჯვას.⁵⁹⁴ ამგვარი მიდგომა მართებულად უნდა ჩაითვალოს, თუმცა, მიზანშეწონილია, უფრო მეტი დაკონკრეტება მოხდეს თვითდაზიანების ამსახველი ფოტო ან ვიდეო მასალის ან უშულოდ ვიზუალური ხედვის შეფასებისას. კერძოდ, რა სახის დაზიანებას აქვს ადგილი, როგორი ურთიერთობა არსებობს მადევარსა და მსხვერპლს შორის, როგორია მსხვერპლის დამოკიდებულება თვით დაზიანების მიმართ (გულგრილია, უბრალოდ უარყოფითად ეკიდება თუ ფსიქიკური ტანჯვას განიცდის).

52

ბ) პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ⁵⁹⁵ ძალადობის გამოყენების ან/და ქონების განადგურების საფუძვლიანი შიში. როგორც ცნობილია, ძალადობა გულისხმობს ფსიქიკურ და ფიზიკურ ძალადობას, თუმცა ადევნების შემადგენლობის ეს ნიშანი არ გულისხმობს ფსიქიკურ ძალადობას, რადგან პრაქტიკულად შეუძლებელია წარმოვიდგინოთ სიტუაცია, როდესაც პირს უჩნდება მის მიმართ ფსიქიკური ძალადობის გამოყენების შიში. **ძალადობაში** მოიაზრება მკვლელობის, ჯანმრთელობის დაზიანების, წამების, ძალადობით სქესობრივი კავშირის განხორციელების და სხვა სხეულებრივ ხელშეუხებლობასთან დაკავშირებული მოქმედებები ანუ აქ იგულისხმება ფიზიკური ძალადობის რეალურად გამოყენების საფუძვლიანი შიში. **ქონების განადგურებაში** იგულისხმება არამარტო პირის საკუთრებაში, არამედ მის მფლობელობაში არსებული ნივთები. ასევე შესაძლებელია, ქონების განადგურებაში მოვიაზროთ ის ნივთებიც, რომელიც სამომავლოდ იქნება შეძენილი. მაგალითად, დამნაშავე ემუქრება მსხვერპლს, რომ გაუნადგურებს ნებისმიერ ქონებას, რასაც სამომავლოდ შეიძენს. ქონების განადგურებაში მოიაზრება მისი ფიზიკური მოსპობა ან ისეთ მდგომარეობაში მოყვანა, რაც გამორიხავს მის მიზნობრივ გამოყენებას შესაბამისი აღდგენითი სამუშაოების გარეშე.⁵⁹⁶

53

კანონმდებელი ხმარობს ტერმინს „საფუძვლიანი შიში“, რაც გულისხმობს შიშის შეფასების ობიექტურ საზომს. შიში უნდა არსებობდეს არამხოლოდ დაზარალებულის ფსიქიკაში, არამედ ამგვარი შიში ე.წ. საშუალო შესაძლებლობის ადამიანებშიც ანალოგიურად უნდა წარმოიშვას. მართებულად უნდა ჩაითვალოს მოსაზრება, რომლის მიხედვითაც, „უშუალოდ თვითონ მსხვერპლის ქცევაც უნდა იყოს ადეკვატური. პანიკური რეაქცია ნებისმიერ უბრალო კომუნიკაციაზე არ გამოიწვევს 151¹ მუხლის გამოყენებას. მაგალითად, მას თუ თაყვანისმცემელი ერთი-ორჯერ დაურეკავს, რამდენიმე წინადადებით სიყვარულს აუხსნის და ამის გამო ის, არაადეკვატურად პანიკაში ჩავარდნილი მისამართს შეიცვლის, მეორე

594 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 23 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 1.

595 ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის განმარტება იხილეთ ზემოთ.

596 სრულყოფისთვის, მიზანშეწონილია, აქ ასევე დაემატოს „ქონების დაზიანებაც.“

პირს ვერ მივცემთ სისხლისსამართლებრივ პასუხისგებაში.⁵⁹⁷ ადევნების ცრუ მსხვერპლთა რაოდენობა საკმაოდ მცირეა და ეს ფენომენი მოდის „ცნობიერი თუ ქვეცნობიერი სურვილიდან, იყოს მსხვერპლის როლში“.⁵⁹⁸

54

გ) რაც პირს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს ან მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალურ საჭიროებას უქმნის. სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, „ის კომპლექსური გარემოებების ერთობლიობას გულისხმობს, რაც მოიცავს სოციალურ ურთიერთობებს, სამსახურს, ოჯახურ, პირად ურთიერთობებს, თავისუფალი დროის გამოყენებას ნება-სურვილის მიხედვით და ა.შ.“⁵⁹⁹ მართლაც, ცხოვრების წესი კომპლექსურია და აერთიანებს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების მართლზომიერად რეალიზაციის შესაძლებლობებს.

55

„ცხოვრების წესის“ იძულებით ცვლილებასთან მიმართებით კანონმდებელი დანაშაულის დასრულებას უკავშირებს ორ ალტერნატივას: ა) მნიშვნელოვანი შეცვლა, ე.ი. პირის ცხოვრების წესი უკვე შეცვლილია; ბ) მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალური საჭიროება, ე.ი. დამნაშავის ქმედებები ობიექტურად შეუძლებელს ხდის დაზარალებულმა გააგრძელოს ცხოვრება საკუთარი შეხედულებისამებრ. ტერმინი „მნიშვნელოვანი“, როგორც შემადგენლობის ნორმატიული ნიშანი, ხაზს უსვამს იმ გარემოებას, რომ არაარსებითი, უმნიშვნელო ხასიათის ცვლილება ან ცვლილების საჭიროება გამორიცხავს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ადევნებისთვის (მაგალითად, სოციალურ ქსელში არასასურველი პირის დაბლოკვა, დამნაშავის მიერ მორთმეული ყვავილების გადაყრა, ფანჯრის მიხურვა რამდენიმე საათით და ა.შ.). მნიშვნელოვანი ხასიათის ცვლილება ან ცვლილების საჭიროება ნიშნავს პირის ცხოვრების ჩვეული რიტმის იმგვარ დარღვევას, როდესაც დაზარალებულს სასურველი ქცევის განხორციელებისთვის სჭირდება ზედმეტი დროისა და ენერგიის ხარჯვა, ზედმეტი ეკონომიკური სახსრების გამოყენება ან სხვა ისეთი მოქმედების განხორციელება ან მისგან თავის შეკავება, რაც მომეტებულ დისკომფორტს უქმნის დაზარალებულს. ფსიქიკურ და ფიზიკურ ზიანთან ერთად, მსხვერპლმა შეიძლება განიცადოს ეკონომიკური ზარალიც. მაგალითად, შრომისუნარიანობის დაქვეითებამ შეიძლება გამოიწვიოს სამუშაოს გაცდენა და ხელფასის დაქვითვა ან არადროულად სამუშაოს შესრულების გამო მოუხდეს ჯარიმის გადახდა, ადევნებისგან დაცვის მიზნით მსხვერპლმა შეიძლება შეიძინოს თავდაცვის საშუალებები, შეიცვალოს სამუშაო, საცხოვრებელი ადგილი ა.შ.

56

მადევარი იყენებს ფსიქოლოგიურ ტერორს, რაც მას საშუალებას აძლევს მსხვერ-
⁵⁹⁷ **ჯიშკარიანი ზ.**, ადევნება როგორც სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, მესამე გამოცემა, 2018 წლის დეკემბერი, გვ. 47 (<http://www.dgstz.de/storage/documents/ePhmX5LVkUVp6uAGnWrnPDpTCpFltDuLkYZV4qSb.pdf> მოპოვების თარიღი: 2.05.2019).

⁵⁹⁸ იხ. **მერებაშვილი ნ.**, დასახ. ნაშრ., გვ. 71.

⁵⁹⁹ რუსთავის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2018 წლის 21 ივნისის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 4; ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2017 წლის 8 ნოემბრის განაჩენი (განაჩენის ნომერი დაშტრიხულია), გვ. 4.

328

პლს განახორციელებინოს მისთვის მიუღებელი ქცევები ანუ დაამყაროს მასზე კონტროლი. შესაძლებელია სასამართლო პრაქტიკიდან რამდენიმე მაგალითის მოხმობა, რომელიც ასევე ნათლად წარმოაჩენს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლის არსს:

დაზარალებულმა დროებით დატოვა სახლი, შეიცვალა მობილური, შეწყვიტა სოციალური ქსელით სარგებლობა, გარკვეული პერიოდით არ გადიოდა სახლიდან, გადაწყვიტა გაეყიდა სახლი.⁶⁰⁰

თ. ჯ-ის ქმედებებით მ. ე. განიცდიდა ფსიქიკურ ტანჯვას, რის გამოც იძულებული გახდა, შეეცვალა ცხოვრების წესი, კერძოდ, უჭირდა ღამით დაძინება⁶⁰¹, ასევე ღამის საათებში სახლში არ ანთებდა შუქს, ვინაიდან აღნიშნული არ შეენიშნა თ. ჯ-ს და არ დაერეკა მისთვის, ეშინოდა ქუჩაში მარტო სიარულისა და მუდმივად იმყოფება სტრესულ მდგომარეობაში. ასევე, მ. ე. მის კუთვნილ ავტომანქანას აჩერებდა სახლიდან მოშორებით, რათა თ. ჯ-ს არ შეემჩნია იგი.⁶⁰²

57

„ის, რომ კონკრეტულ სიტუაციაში თვითონ მსხვერპლი არ აპირებს რამის შეცვლას, ვინაიდან ეს მისთვის გარკვეულ ბარიერებთან არის დაკავშირებული (მაგ., სხვა სამსახურს ვერ შოულობს ან ანაზღაურება გაუარესდება), კვალიფიკაციაზე გაღელენას არ ახდენს.“⁶⁰³

58

2. სუბიექტური შემადგენლობა. ადევნება განზრახი დანაშაულია. განზრახვა შეიძლება გამოვლინდეს პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვის ფორმით. სავალდებულო არაა დამნაშავეს გაცნობიერებული ჰქონდეს დაზარალებულის ფსიქიკური ტანჯვის ფორმები ანდა მსხვერპლში ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლის მოთხოვნილების არსებობა. დაზარალებულს გაცნობიერებულ უნდა ჰქონდეს საკუთარ ქმედებათა უკანონობა ან არასასურველობა და სისტემატურობა. ზოგიერთ შემთხვევაში პირს შეცნობილი უნდა ჰქონდეს, რომ ადევნებით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედება ხორციელდება მსხვერპლის ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ. „თუ პირი თავისი ქმედების შინაარსს შეცდომის გამო ვერ აცნობიერებს და ჰგონია, რომ მეორე პირს ეს ყველაფერი არ ანუხებს, მაშინ სახეზეა შეცდომა, რაც განზრახვას და ავტომატურად დასჯადობასაც გამორიცხავს, ვინაიდან გაუფრთხილებლობით ადევნება არ ისჯება.“⁶⁰⁴

600 იხ. ზუგდიდის რაიონული სასამართლოს 2017 წლის 8 ნოემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დამტრიახულია), გვ. 2.

601 „უჭირდა ღამით დაძინება“ ფსიქიკური ტანჯვაა და არა ცხოვრების წესის შეცვლის ერთ-ერთი ფორმა. სულ სხვა ვითარებაა, თუკი პიროვნებამ უნდა შეცვალოს ძილის დრო და პერიოდი.

602 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 11 სექტემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დამტრიახულია), გვ. 2.

603 **ჯიშკარიანი ბ.**, ადევნება როგორც სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, მესამე გამოცემა, 2018 წლის დეკემბერი, გვ. 47 (<http://www.dgstz.de/storage/documents/ePhmX5LVkUVp6uAGnWrnPDpTCpFItDuLkYZV4qSb.pdf> მოპოვების თარიღი: 2.05.2019).

604 **ჯიშკარიანი ბ.**, ადევნება როგორც სისხლისსამართლებრივი შემადგენლობა, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, მესამე გამოცემა, 2018 წლის დეკემბერი,

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. ადევნებისას მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებები რაიმე სპეციფიკურობით არ გამოირჩევა.

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი დამნაშავისათვის წინასწარი შეცნობით არასრულწლოვნის, უმწეო მდგომარეობაში მყოფის, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირის ან ორსული ქალის მიმართ (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნულ ქვეპუნქტში მოცემულია, რამდენიმე დამამძიმებელი გარემოება, რომელიც აერთიანებს მოწყვლად პირთა მიმართ ჩადენილ ადევნების კვალიფიციურ შემადგენლობებს. მათთვის საერთოა ის, რომ ყველა გარემოება უნდა არსებობდეს ობიექტურად და არა დამნაშავის წარმოდგენის მიხედვით, ხოლო აღნიშნული რეალური გარემოების არსებობა მოცული უნდა იყოს პირის განზრახვით.

არასრულწლოვნის ადევნებისას მსხვერპლი 18 წლამდე ასაკის ადამიანია. თუკი ადევნება არასრულწლოვნის მიმართ დაიწყო, მაგრამ გაგრძელდა მსხვერპლის სრულწლოვნების შემდეგაც, მაშინ ორ შემთხვევასთან შეიძლება გვექონდეს საქმე: 1) როდესაც მსხვერპლის სრულწლოვნებამდე განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედებები საკმარისია ადევნების შემადგენლობის დასაფუძნებლად, მაშინ აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება სახეზე გვექნება; 2) თუკი მსხვერპლის სრულწლოვნებამდე განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედებები საკმარისი არაა ადევნების შემადგენლობის დასაფუძნებლად (მაგალითად, 18 წლამდე ადგილი არ ჰქოდა სისტემატურობას ან არ გამოუწვევია ადევნებისათვის საჭირო შედეგი), მაშინ აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება გამოირიცხება.

უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის ადევნებისას უნდა დადგინდეს მსხვერპლის უმწეობა, რომელიც მის ფიზიკურ ან ფსიქიკურ შესაძლებლობებს უკავშირდება და პირს უკარგავს წინააღმდეგობის გაწევის შესაძლებლობას. აქ არ შეიძლება მოვიაზროთ **შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი**, რადგან იგი კვალიფიციური შემადგენლობის დამოუკიდებელ ნიშნად გვევინება. აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება აქ გარკვეული სპეციფიკურობით გამოირჩევა, რადგან უმწეობის გამომწვევი ზოგიერთი გარემოება წარმოუდგენელს ხდის პირის მიმართ ადევნების განხორციელებას. მაგალითად, შეუძლებელია ძილში მყოფი პირის ადევნება, რადგან იგი ვერ აცნობიერებს ადევნების ფაქტს. ზოგადად შეიძლება უმწეობის გამომწვევ ფაქტორებად დასახელდეს, მაგალითად, ავადმყოფობა (რომელიც არაა დაკავშირებული შეზღუდულ შესაძლებლობებთან), მცირეწლოვნება, ღრმა მოხუცებულობით გამომწვეული უძლურება და ა.შ.

გვ. 48 (<http://www.dgstz.de/storage/documents/ePhmX5LVkUVp6uAGnWrnPDpTCpFltDuLkYZV4qSb.pdf> მოპოვების თარიღი: 2.05.2019).

63

თუკი უმწეობა გამოწვეულია პირის **მცირეწლოვნებით**, ბუნებრივია, აქ ასევე არის პირის არასრულწლოვნებაც, თუმცა მისი მითითება არ არის აუცილებელი, რადგან მცირეწლოვნებით გამოწვეული უმწეობა შემადგენლობის ნიშან არასრულწლოვნებასთან შედარებით უფრო სპეციალურია და მომეტებული საშიშროებით გამოირჩევა, რის გამოც სასჯელიც უფრო მძიმე უნდა დაინიშნოს.

64

შშმ პირის ცნება განსაზღვრულია კონვენციით. *კერძოდ, „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების შესახებ“* გაეროს 2006 წლის 13 დეკემბრის კონვენციის 1-ლი მუხლის მიხედვით, „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს მიეკუთვნებიან ადამიანები ხანგრძლივი ფიზიკური, მენტალური, ინტელექტუალური ან სენსორული დარღვევებით, რომლებმაც სხვადასხვა დაბრკოლებებთან ურთიერთქმედებისას შეიძლება ხელი შეუშალონ.“

65

საბოლოოდ უნდა ითქვას, რომ ადევნებისას უმწეო მდგომარეობაში მყოფ პირს უნდა შეეძლოს გააცნობიეროს ადევნების ფაქტი. წინააღმდეგ შემთხვევაში შეუძლებელია ჩვენ ვისაუბროთ გამოწვეულ ფსიქიკურ ტანჯვაზე ან ცხოვრების ნების შეცვლაზე.

66

ორსული ქალის ადევნებისას მსხვერპლი არის ორსული ქალი. მნიშვნელობა არა აქვს ორსულობის ხანგრძლივობას. თუკი ადევნება მსხვერპლის ორსულობისას დაიწყო, მაგრამ გაგრძელდა მშობიარობის შემდეგაც, მაშინ ორ შემთხვევასთან შეიძლება გვექონდეს საქმე: 1) როდესაც მსხვერპლის ორსულობისას განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედებები საკმარისია ადევნების შემადგენლობის დასაფუძნებლად, მაშინ აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება სახეზე გვექნება; 2) თუკი მსხვერპლის ორსულობისას განხორციელებული დანაშაულებრივი ქმედებები საკმარისი არაა ადევნების შემადგენლობის დასაფუძნებლად (მაგალითად, ორსულობამდე ადგილი არ ჰქონდა სისტემატურობას ან არ გამოუწვევია ადევნებისათვის საჭირო შედეგი), მაშინ აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება გამოირიცხება.

67

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). განსახილველი დამამძიმებელი გარემოების სწორი ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის 27-ე მუხლს, რომელიც დანაშაულებრივი ჯგუფის სახეებსა და ნიშნებს აღწერს. აღნიშნული მუხლის მიხედვით, ჯგუფური დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს წინასწარი შეთანხმების გარეშე ჯგუფის მიერ, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. ვინაიდან სსკ-ის 151¹-ე მუხლი დამამძიმებელ გარემოებებზე იყენებს ტერმინს „ჯგუფურად“ ლოგიკური და სისტემური განმარტებით ჯგუფურად ჩადენილ ადევნებაში უნდა მოვიზროთ სსკ-ის 27-ე მუხლში დასახელებული ჯგუფის სამივე ფორმა.

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დანაშაულის არაერთგზის განხორციელების ინტერპრეტაციისთვის, სსკ-ის 15-ე მუხლით უნდა ვიხელმძღვანელოთ.

იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი). სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც მსხვერპლის მიმართ დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელება სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ხელშეწყობით ხორციელდება. მაგალითად, თვალთვალის განხორციელება პოლიციელის მიერ, მოსწავლესთან კომუნიკაციის განხორციელება პედაგოგის ან დირექტორის მიერ და ა.შ. სამსახურში იგულისხმება როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორი.

V. მომზადება და მცდელობა. გარკვეული სპეციფიკურობით გამოირჩევა ადევნების მომზადება და მცდელობა, რადგან ადევნების ერთ-ერთი დამაფუძნებელი ნიშანი არის „სისტემატურობა“. ერთიანი განზრახვით განხორციელებული მინიმუმ სამი მოქმედება უკვე სისტემატურობას ქმნის. შესაბამისად, სისტემატურობის შემქმნელ ქმედებათა რაოდენობრივმა სიმცირემ შეიძლება დააფუძნოს დანაშაულის მცდელობა და არა მომზადება, რადგან უკვე დაწყებულია ვინრო გაგებით ქმედების შემადგენლობის განხორციელება.

რაც შეეხება ადევნების მომზადებას, მისი დაშვებაც შესაძლებელია, თუმცა ადევნების, როგორც ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის, მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან.

დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება ადევნებაზე შეიძლება მანამდე, ვიდრე დამნაშავის განმეორებითი ქმედებები „სისტემატურობის“ ნიშანს დააფუძნებს ან შედეგი დადგება

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. ადევნებისას როგორც თანამონაწილეობა, ისე თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა სავსებით შესაძლებელია.

VII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია. ადევნების შემადგენლობის განხორციელებას, გარკვეულ გარემოებებში, შეიძლება თან ახლდეს სხვა დანაშაულების განხორციელებაც, რაც დანაშაულთა ერთობლიობას მოგვცემს. უკანონო თვალთვალის ან კომუნიკაციისას განსაკუთრებით აქტუალური ხდება პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების ხელყოფა (სსკ-ის 157-ე მუხლი), პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა

ფა (სსკ-ის 157¹ მუხლი), კერძო კომუნიკაციის საიდუმლოების დარღვევა (სსკ-ის 158-ე მუხლი), პირადი მიმოწერის, ტელეფონით საუბრის ან სხვაგვარი ხერხით შეტყობინების საიდუმლოების დარღვევა (სსკ-ის 159-ე მუხლი). ბუნებრივია, აღნიშნულ დანაშაულებთან ერთად, შეიძლება ასევე საჭირო გახდეს კიბერდანაშაულებთან ერთობლიობაც.

75

თუკი ადევნების პარალელურად დამნაშავე მიზნად ისახავს სახელგამტეხი ინფორმაციის გავრცელების მუქარით სქესობრივი კავშირის დამყარებას, მაშინ აუცილებელია ასევე სსკ-ის 139-ე მუხლით (პირის სხეულში სექსუალური ხასიათის შეღწევის ან სექსუალური ხასიათის სხვაგვარი ქმედების იძულება) ქმედების კვალიფიკაცია.⁶⁰⁵

76

სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ადევნებისას, როგორც წესი, სავალდებულო, არ არის სსკ-ის 220-ე (უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება) ან 332-ე (სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან ერთობლიობა. რადგან, ამ ვითარებაში გვაქვს, დევნის კვალიფიციური შემადგენლობა.

77

ადევნების ობიექტურ შემადგენლობაში მოხსენიებულია სიტყვები „ნებისმიერი სხვა განზრახი ქმედება“. ამ უკანასკნელი სიტყვებისა და ადევნების სანქციის მაქსიმუმზე დაკვირვებით უნდა დავასკვნათ, რომ ადევნება მოიცავს იძულებას (სსკ-ის 150-ე მუხლი), ქორწინების იძულებას (სსკ-ის 150¹ მუხლი) და მუქარას (სსკ-ის 151-ე მუხლი).⁶⁰⁶

78

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ადევნებასთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

605 ამგვარი შემთხვევა შეგიძლიათ იხილოთ: თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 23 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დამტრიხულია).

606 ადევნების აღნიშნულ დანაშაულთაგან გამმიჯნავ კრიტერიუმებზე დაწვრილებით იხ. **თოდუა ნ.,** წიგნში: **ლეკვეიშვილი მ., გოჩა მამულაშვილი, თოდუა ნ.,** სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I) მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 367-370.

ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის უფლების ხელყოფა (სსკ-ის 152-ე მუხლი)

მუხლი 152. ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის უფლების ხელყოფა

1. საქართველოში კანონიერად მყოფისათვის ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე თავისუფლად გადაადგილების, საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევის ან საქართველოდან თავისუფლად გასვლის უფლების, აგრეთვე საქართველოს მოქალაქისათვის საქართველოში თავისუფლად შემოსვლის უფლების განხორციელებაში უკანონოდ ხელის შეშლა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ექვს თვემდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ერთიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. მიმოსვლის თავისუფლება და ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის თავისუფლება ადამიანის ბუნებითი უფლება და იგი დაცულია საქართველოს კონსტიტუციით.⁶⁰⁷ საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი იცავს ადამიანის დაუბრკოლებელ გადაადგილებას ერთი ადგილიდან მეორესაკენ და მის გადაწყვეტილებას, ამისათვის აირჩიოს მისთვის სასურველი ფორმა, საშუალება თუ მარშრუტი.⁶⁰⁸ აღნიშნული უფლება შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, ჯანმრთელობის დაცვის ან მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნით (საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის მე-2 პუნქტი).

2

რამდენადაც საქართველოს ტერიტორიაზე თავისუფალი მიმოსვლისა და საცხოვრებელი ადგილის თავისუფალი არჩევის უფლება საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულ ადამიანის ძირითადი უფლებას მიეკუთვნება, მისი ხელყოფა კანონით დასჯად ქმედებას წარმოადგენს და სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს აღნიშნული უფლების დასაცავად ცალკე დანაშაულის შემადგენლობას, რომელსაც მიეკუთვნება სსკ-ის 152-ე მუხლი.

607 იხ. ფირცხალაშვილი ა., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 222.

608 იქვე, გვ. 223.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

4

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. როგორც აღინიშნა, საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლი აღიარებს მიმოსვლის თავისუფლებას, კერძოდ, აღნიშნული მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება საქართველოში, აქვს ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე თავისუფალი მიმოსვლის, საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევისა და საქართველოდან თავისუფლად გასვლის უფლება.“ ამასთან, საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, „საქართველოს მოქალაქეს შეუძლია თავისუფლად შემოვიდეს საქართველოში.“ განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა იცავს საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის სუბიექტებს მინიჭებული უფლებებით სარგებლობის უკანონო და თვითნებური შეზღუდვისაგან. შესაბამისად, სსკ-ის 152-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მსხვერპლი შესაძლებელია იყოს საქართველოს მოქალაქე, ან საქართველოში კანონიერად მყოფი უცხო ქვეყნის მოქალაქე, ან მოქალაქეობის არმქონე პირი. ამრიგად, დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციისთვის აუცილებლად უნდა დადგინდეს მსხვერპლის მოქალაქეობა ან მისი საქართველოს ტერიტორიაზე კანონიერად ყოფნის საკითხი.

5

1.3. ქმედება. თუ რას გულისხმობს კონკრეტულად დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა, მნიშვნელოვანია თავდაპირველად განხილულ იქნეს საქართველოს კონსტიტუციით დაცული მიმოსვლის თავისუფლების გარანტიის შინაარსი და მისი შეზღუდვის საფუძვლები.

6

ა) ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე თავისუფლად გადაადგილების უფლება გულისხმობს საქართველოს მოქალაქეების, უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისა და მოქალაქეობის არმქონე პირების, რომლების საქართველოს ტერიტორიაზე კანონიერად იმყოფებიან, დაუბრკოლებელი გადაადგილების თავისუფლებას, რომელიც მოიცავს საქართველოს ტერიტორიაზე პირის თავისუფალ გადაადგილებას, ან პირიქით, გადაადგილებაზე, მიმოსვლაზე უარის თქმას. აღნიშნული გულისხმებს გადაადგილების თავისუფლებას ნებისმიერი მიმართულებით, საშუალებითა და ფორმით, მიუხედავად მისი მიზნისა.⁶⁰⁹

7

ბ) საცხოვრებელი ადგილის თავისუფლად არჩევის უფლება გულისხმობს საქართველოს მოქალაქეების, უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისა და მოქალაქეობის არმქონე პირების, რომლების საქართველოს ტერიტორიაზე კანონიერად იმყოფებიან, საცხოვრებელი ადგილის, როგორც დროებითი, ისე მუდმივის არჩევის თავისუფლებას. ფიზიკურ პირს შეუძლია თავად გადაწყვიტოს, თუ რომელ რე-609 იხ. ფირცხალაშვილი ა., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 224.

გიონში იცხოვრებს, ასევე იცხოვრებს სასტუმროში თუ ნაქირავებ ბინაში, მოიწყობს დროებით საცხოვრებელს კარავში თუ სხვა ადგილას.

8

გ) საქართველოდან თავისუფლად გასვლისა და საქართველოს მოქალაქეთა საქართველოს ტერიტორიაზე თავისუფალი შემოსვლის უფლება. საქართველოს კონსტიტუციით დაცულია, როგორც საქართველოს ტერიტორიაზე თავისუფალი გადაადგილების უფლება, ისე საქართველოს ტერიტორიის დაუბრკოლებლად დატოვებისა და საქართველოს ფარგლებს გარეთ გასვლის უფლება. ასევე გარანტირებულია საქართველოს მოქალაქეებისთვის ქვეყნის ტერიტორიაზე შეუფერხებელი შემოსვლის უფლება. საქართველოს ტერიტორიაზე კანონიერად მყოფ პირებს არ უნდა შეექმნას დაბრკოლება ქვეყნის საზღვრის კანონით დადგენილი წესით გადაკვეთაში. ისევე, როგორც საქართველოს მოქალაქე დაბრკოლებების გარეშე უფლებამოსილია დაბრუნდეს საკუთარ ქვეყანაში და დაბრკოლების გარეშე, კანონით დადგენილი პროცედურების გავლით, გადმოკვეთოს საქართველოს საზღვარი.⁶¹⁰

9

როგორც უკვე აღინიშნა, ზემოხსენებული გარანტია არ არის აბსოლუტური და ექვემდებარება კანონიდან გამომდინარე შეზღუდვებს, როდესაც არსებობს დემოკრატიულ საზოგადოებაში ამის აუცილებლობა სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, ჯანმრთელობის დაცვის ან მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნით (საქართველოს კონსტიტუციის მე-14 მუხლის მე-2 პუნქტი). მაგალითად, „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლის საფუძველზე, შესაძლებელია განხორციელდეს შემდეგი ღონისძიებანი: დროებით გაასახლონ მოქალაქეები საცხოვრებლად საშიში რაიონებიდან; საგანგებო მდგომარეობის მოქმედების ადგილებში შემოიღონ მოქალაქეთა შესვლისა და გასვლის განსაკუთრებული რეჟიმი; აუცილებლობის შემთხვევაში შეუზღუდონ მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებს თავისუფალი გადაადგილების უფლება, აუკრძალონ თავიანთი საცხოვრებელი ადგილის ან სხვა ადგილსამყოფლის დატოვება სათანადო ნებართვის გარეშე, საზოგადოებრივი წესრიგის დამრღვევნი, რომლებიც არ არიან მოცემული ადგილის მცხოვრებნი, გააძევეთ საკუთარი ხარჯით თავიანთ მუდმივ ადგილსამყოფელში ან საგანგებო მდგომარეობის მოქმედების ფარგლებს გარეთ. ასევე „საომარი მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-4 მუხლით ნებადართულია მოქალაქეთა დროებით გასახლება საცხოვრებლად საშიში რაიონებიდან; საომარი მდგომარეობის მოქმედების ადგილებში მოქალაქეთა შესვლისა და გასვლის განსაკუთრებული რეჟიმის შემოღება; აუცილებლობის შემთხვევაში მოქალაქეებისა და მოქალაქეობის არმქონე პირების თავისუფალი გადაადგილების უფლების შეზღუდვა და ა.შ.

610 იხ. ასევე ფირცხალაშვილი ა., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 225.

10

გარდა ზემოაღნიშნულისა, თავისუფალი გადაადგილების გარკვეულ შეზღუდვებს ითვალისწინებს ასევე „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ“ საქართველოს კანონიც, კერძოდ, კანონის მე-4 მუხლის თანახმად, „უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისათვის და მოქალაქეობის არმქონე პირებისათვის ოკუპირებულ ტერიტორიებზე შესვლა დაშვებულია მხოლოდ: აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ტერიტორიებზე – ზუგდიდის მუნიციპალიტეტის მიმართულებიდან, ხოლო ცხინვალის რეგიონში (ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის ტერიტორიებზე) – გორის მუნიციპალიტეტის მიმართულებიდან. ყველა სხვა მიმართულებიდან ოკუპირებულ ტერიტორიებზე შესვლა უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისათვის და მოქალაქეობის არმქონე პირებისათვის აკრძალულია და ისჯება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით.“

11

უცხო ქვეყნის მოქალაქეებისთვის საქართველოში ბინადრობაზე და საქართველოდან გასვლაზე ითვალისწინებს შეზღუდვებს საქართველოს კანონი „უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“. მაგალითად, კანონის 49-ე მუხლის თანახმად, უცხოელს საქართველოდან გასვლაზე შეიძლება უარი ეთქვას: თუ სასამართლო გადანყვეტილების საფუძველზე მას ეზღუდება საქართველოდან გასვლა; თუ იგი მსჯავრდებულია ჩადენილი დანაშაულისათვის – სასჯელის მოხდამდე ან სასჯელისაგან გათავისუფლებამდე; საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევაში, თუ იგი თავს არიდებს საქართველოს კომპეტენტური ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ მისთვის დაკისრებული მოვალეობის შესრულებას – მოვალეობის შესრულებამდე.

12

მნიშვნელოვანია ამ მხრივ ასევე „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შეზღუდვები. აღნიშნული კანონის მე-11 და მე-12 მუხლები საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისთვის განსაკუთრებით საშიში ეპიდემიისა და პანდემიის დროს უშვებს, მაგალითად, ნებისმიერი პირის იზოლაციას და კარანტინში მოთავსებას, ეპიდემიურ კერაში მყოფი პირის ევაკუაციას და ა.შ.

13

ფიზიკური პირების თავისუფალი გადაადგილება შესაძლებელია შეფერხდეს „შეკრებებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული შემთხვევების დროს, როდესაც მოქალაქეებმა ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს წინასწარი გაფრთხილების საფუძველზე გადაკეტეს გზა და შეაფერხეს ტრანსპორტის გადაადგილება.

14

ყოველივე ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, განსახილველი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის განხორციელება გულისხმობს, კონსტიტუციით გა-რანტირებული მიმოსვლის თავისუფლების სათანადო კანონიერი საფუძვლების

გარეშე შეზღუდვას საქართველოს მოქალაქეებისთვის და ისეთი პირებისათვის, ვინც საქართველოში კანონიერად იმყოფება.

15

1-ლი მაგალითი: ცალკეულმა პირებმა თვითნებურად, გადაკეტეს ერთ-ერთი დასახლების შესასვლელი გზა და გამვლელებს და ადგილობრივ მაცხოვრებლებს არ აძლევენ დასახლებაში შესვლის ან იქიდან გამოსვლის უფლებას.

მე-2 მაგალითი: მოქალაქეთა ერთმა ჯგუფმა აუკრძალეს უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს გადაადგილდნენ იმ ქუჩაზე, სადაც თავად ცხოვრობენ და დაანესეს ამ მიზნით ქუჩაში მორიგეობა.

მე-3 მაგალითი: სასაზღვრო გამშვებ პუნქტზე მესაზღვრე უარს ეუბნება საქართველოს მოქალაქეებს ქვეყანაში შემოსვლაზე და ამის სანაცვლოდ სთხოვს გარკვეული თანხის გადახდას; ან იგი უარს ეუბნება უცხო ქვეყნის მოქალაქეებს საქართველოს საზღვრის დატოვებაზე და სანაცვლოდ ითხოვს ქრთამს.

მე-4 მაგალითი: შესაბამისი ადმინისტრაციული ორგანოს თანამშრომელი უსაფუძვლოდ უარს ეუბნება საქართველოში კანონიერად მყოფ პირს ბინადრობის უფლების გაცემაზე.

მე-5 მაგალითი: სოფლის მოსახლეობა ეთნიკური შეუწყნარებლობიდან გამომდინარე, ხელს უშლიან საქართველოს მოქალაქეს ან საქართველოში კანონიერად მყოფ უცხო ქვეყნის მოქალაქეს იმაში, რომ კარვებისთვის გამოყოფილ ადგილას რამდენიმე დღით გაშალოს კარავი და სთხოვენ სოფლის დაუყოვნებლივ დატოვებას.

თითოეულ განხილულ მაგალითში ადგილი აქვს სსკ-ის 152-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენას.

16

ვინაიდან, გადაადგილების თავისუფლება გულისხმობს გადაადგილების **მიმართულების, საშუალებისა და ფორმის არჩევანის თავისუფლებასაც**, ამიტომ დანაშაულის შემადგენლობა განხორციელდება მაშინაც, როდესაც პირს უსაფუძვლოდ შეეზღუდება კონკრეტული სატრანსპორტო საშუალებით ან კონკრეტული მიმართულებით გადაადგილება.

17

მე-6 მაგალითი: ავტოსატრანსპორტო საშუალებების გამონაბოლქვით გარემოს დაბინძურების თავიდან არიდებაზე ზრუნვის გამო, ერთ-ერთი დასახლების მაცხოვრებელმა უარი უთხრა პეტრეს დასახლებაში ავტომობილით გადაადგილებაზე. პეტრეს მოუწია შემოვლითი დაზიანებული გზით სარგებლობა და გზის გაუმართაობის გამო დაუზიანდა სატრანსპორტო საშუალება.

გადაადგილების თავისუფლების კონსტიტუციის შესაბამისი განმარტებით, მოცემულ მაგალითში დაირღვა პეტრეს გადაადგილების თავისუფლება, რომელსაც გადაადგილების საშუალებად არჩეული ჰქონდა ავტომობილი. შესაბამისად, ასეთ შემთხვევაში სახეზე გვექნება სსკ-ის 152-ე მუხლით გათვალისწინებული დანა-

19

განსახილველი დანაშაული მატერიალური შემადგენლობის მქონეა, რადგან ქმედებამ უნდა გამოიწვიოს მნიშვნელოვანი ზიანი. ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ცალკეული გარემოებების გათვალისწინებით უნდა განისაზღვროს, თუ რამდენად მნიშვნელოვანია ზიანი. შეფასების კრიტერიუმად მხედველობაში შესაძლებელია იქნეს მიღებული უფლებების უკანონო შეზღუდვით დამდგარი ქონებრივი ზიანი, ან ჯანმრთელობის მდგომარეობის, ოჯახური და სამსახურებრივი ურთიერთობები გაუარესება და ა.შ.

20

დანაშაული შესაძლებელია განხორციელდეს, როგორც აქტიური მოქმედებით, ისე უმოქმედობით.

21

2. სუბიექტური შემადგენლობა. განსახილველი დანაშაული შესაძლებელია განხორციელდეს მხოლოდ განზრახ როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით. პირის გაცნობიერებული უნდა ჰქონდეს, რომ ხელს უშლის სხვას გადაადგილების თავისუფლებაში. აქვე გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა ზემოხსენებული უფლების ხელყოფით გამოწვეული შედეგების მიმართ არ მოითხოვს მაინცდამაინც განზრახვის არსებობას. კვალიფიკაციისთვის საკმარისია, რომ შედეგისადმი პირს ჰქონდა გაუფრთხილებლობითი დამოკიდებულება.

22

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. განსახილველი დანაშაულის შემთხვევაში ქმედების მართლწინააღმდეგობა შესაძლებელია გამოირიცხოს კანონით გათვალისწინებული ზოგადი საფუძვლებით. მაგალითად, ზვავსაშიშროებიდან გამომდინარე, გაურკვეველმა პირებმა უცხოელ ტურისტებს არ მისცეს შესაძლებლობა, რომ გადაადგილებულიყვნენ კონკრეტული მიმართულებით. ასეთ შემთხვევაში ქმედების მართლწინააღმდეგობა შესაძლებელია გამოირიცხოს სსკ-ის 30-ე მუხლის შესაბამისად (უკიდურესი აუცილებლობა).

23

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი).

24

ა) ძალადობას ადგილი აქვს, როდესაც დაზარალებულის მიმართ დამნაშავე იყენებს ფიზიკურ ძალას და ამით უზღუდავს მიმოსვლის თავისუფლებას. მაგალითად, პირი ძალის გამოყენებით წაართმევს დაზარალებულს მანქანის გასაღებს, რომ ვერ შეძლოს მან გარკვეული მიმართულებით გზის გაგრძელება. თუ ძალადობას შედეგად მოჰყვა პირის ქონების ან ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულთა ერთობლიობით.

ბ) ძალადობის მუქარასთან გვაქვს საქმე, როდესაც მაგალითისათვის დაზარალებულს ემუქრებიან მისი ან მისი ახლობლის ჯანმრთელობის დაზიანებით, ან მოკვლით და ამ გზით აფერხებენ მათ კანონით მინიჭებული უფლებებით სარგებლობაში.

გ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით განსახილველ დანაშაულს სჩადის ის, ვინც სამსახურებრივი უფლებამოსილებიდან გამომდინარე, იქნება ეს საჯარო თუ კერძო სექტორ, ახერხებს ჩაერიოს ცალკეული პირების კანონით მინიჭებულ უფლებებში და უკანონოდ შეუზღუდოს ადგილსამყოფელის თავისუფლად არჩევის უფლება. მაგალითად, პოლიციელი თვითნებურად და სრულიად უკანონოდ უკეტავს ქალაქში შესასვლელ ან გამოსასვლელ გზას მოქალაქეებს და არ აძლევს მათ სასურველი მიმართულებით გადაადგილების უფლებას. ასევე მესაზღვრე საპასპორტო კონტროლის დროს უსაფუძვლოდ და უკანონოდ არ აძლევს ქვეყანაში შემოსვლის უფლებას საქართველოს მოქალაქეს.

IV. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი დანაშაულის მომზადება არ გამომდინარეობს სსკ-ის მე-18 მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია.

V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა შესაძლებელია.

VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. თუკი განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობას ახორციელებს მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ან გადამეტების გზით, კვალიფიკაცია მოხდება მხოლოდ სსკ-ის 152-ე მუხლის მე-2 ნაწილით და ადგილი არ ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას (სსკ-ის 332-ე ან 333-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთან), რადგან განსახილველი დანაშაული ითვალისწინებს ასეთი პირების მიერ ქმედების განხორციელებისას პასუხისმგებლობის დამძიმებას და შესაბამისად, გამოყენებული უნდა იქნეს მხოლოდ სპეციალური ნორმა.

იგივე შეიძლება ითქვას, როდესაც მიმოსვლის თავისუფლებას პირს უზღუდავენ ძალადობის მუქარით. ამ შემთხვევაშიც ადგილი არ ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას და ქმედების კვალიფიკაცია მოხდება მხოლოდ სსკ-ის 152-ე მუხლის მე-2 ნაწილით. ამასთან, თუკი ადგილი ექნება ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანებას ან მკვლელობას, მაშინ აუცილებელია ჯანმრთელობის ან სიცოცხლის წინააღმდეგ მიმართულ შესაბამის დანაშაულთან ერთობლიობას.

31

როგორც წესი, მოტივი და მიზანი გავლენას არ ახდენს ქმედების კვალიფიკაციაზე, თუმცა ცალკეულ შემთხვევებში მიზანმა შესაძლოა გამორიცხოს სსკ-ის 152-ე მუხლით დანაშაულის შემადგენლობა და შედეგად მოგვცეს განსხვავებული კვალიფიკაცია.⁶¹¹ იგულისხმება ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირის ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის უფლების ხელყოფა წარმოადგენს სხვა დანაშაულის განხორციელების საშუალებას/ხერხს.

32

მე-7 მაგალითი: ერთ-ერთი სასტუმროს მეპატრონემ უარი უთხრა საქართველოში კანონიერად მყოფ ფერადკანიან ტურისტს სასტუმროში გაჩერებაზე და მოსთხოვა სასტუმროს ტერიტორიის დაუყოვნებლივ დატოვება. ტურისტმა აუხსნა, რომ უახლოეს დასახლებულ პუნქტამდე ძალიან დიდი მანძილი იყო და ყინვის გამო გარეთ ვერ გაათევდა ღამეს. თუმცა სასტუმროს მეპატრონემ მიუგო, რომ მის სასტუმროში ფერადკანიან ტურისტს არ შეუშვებდა და დაცვის მეშვეობით, იძულებით დაატოვებინა მას სასტუმროს ტერიტორია.

33

ზემოთ მოყვანილ მაგალითში რასობრივი შეუწყნარებლობის გამო ტურისტს შეეზღუდა ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის უფლება და გახდა რასობრივი დისკრიმინაციის მსხვერპლი. შესაბამისად, ადგილი ჰქონდა, როგორც სსკ-ის 152-ე მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფას, ისე სსკ-ის 142¹ მუხლით გათვალისწინებულ რასობრივ დისკრიმინაციას. ამ შემთხვევაში, ნორმათა კონკურენციის გამო, არ უნდა მიენიჭოს დამოუკიდებელი მნიშვნელობა ადგილსამყოფლის თავისუფლად არჩევის უფლების ხელყოფას და დანაშაულის კვალიფიკაცია არ უნდა მოხდეს დანაშაულთა ერთობლიობით, რადგან ეს უკანასკნელი ქმედება წარმოადგენდა სსკ-ის 142¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის საშუალებას. ქმედების კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს მხოლოდ 142¹ მუხლით.

34

VII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველ დანაშაულზე სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმა გათვალისწინებული არ არის.

611 იხ. ასევე **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 330.

სიტყვის თავისუფლების ხელყოფა (სსკ-ის 153-ე მუხლი)

მუხლი 153. სიტყვის თავისუფლების ხელყოფა

სიტყვის თავისუფლების ანდა ინფორმაციის მიღების ან გავრცელების უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ანდა ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. სიტყვისა და გამოხატვის უფლება დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს შემდეგს:

- „1. აზრისა და მისი გამოხატვის თავისუფლება დაცულია. დაუშვებელია ადამიანის დევნა აზრისა და მისი გამოხატვის გამო.
2. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება თავისუფლად მიიღოს და გაავრცელოს ინფორმაცია.
3. მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები თავისუფალია. ცენზურა დაუშვებელია. სახელმწიფოს ან ცალკეულ პირებს არა აქვთ მასობრივი ინფორმაციის ან მისი გავრცელების საშუალებათა მონოპოლიზაციის უფლება.
4. ყველას აქვს ინტერნეტზე წვდომისა და ინტერნეტით თავისუფლად სარგებლობის უფლება.“

2

„სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, გამოხატვის თავისუფლება მოიცავს:

- ა) აზრის აბსოლუტურ თავისუფლებას;
- ბ) პოლიტიკური სიტყვისა და დებატების თავისუფლებას;
- გ) ნებისმიერი ფორმის ინფორმაციისა და იდეების მოძიების, მიღების, შექმნის, შენახვის, დამუშავებისა და გავრცელების უფლებას;
- დ) ცენზურის დაუშვებლობას, მედიის სარედაქციო დამოუკიდებლობასა და პლურალიზმს, ჟურნალისტიკის უფლებას, დაიცვას ინფორმაციის წყაროს საიდუმლოება და საკუთარი სინდისის შესაბამისად მიიღოს სარედაქციო გადაწყვეტილებები;
- ე) სწავლის, სწავლებისა და კვლევის აკადემიურ თავისუფლებას;
- ვ) ხელოვნების, შემოქმედებისა და გამოგონების თავისუფლებას;
- ზ) ნებისმიერ ენაზე მეტყველების, ნებისმიერი დამწერლობის გამოყენების უფლებას;
- თ) ქველმოქმედების უფლებას;

ი) მხილების თავისუფლებას და მამხილებელთა დაცვას;

კ) თავისუფლებას იძულებისაგან, გამოთქვას თავისი შეხედულება რწმენის, აღმსარებლობის, სინდისისა და მსოფლმხედველობის, ეთნიკური, კულტურული და სოციალური კუთვნილების, წარმოშობის, ოჯახური, ქონებრივი და წოდებრივი მდგომარეობის, აგრეთვე ყველა იმ გარემოების შესახებ, რომელიც შეიძლება გახდეს მისი უფლებებისა და თავისუფლებების შელახვის საფუძველი.“

3

როგორც საკონსტიტუციო სასამართლომ ერთ-ერთ თავის გადანყევტილებაში მიუთითა: „გამოხატვის თავისუფლების უფლება დემოკრატიული საზოგადოების არსებობის, მისი სრულფასოვანი განვითარების ერთ-ერთი აუცილებელი წინაპირობაა. აზრისა და ინფორმაციის შეუფერხებელი გავრცელება უზრუნველყოფს შეხედულებათა მრავალფეროვნებას, ხელს უწყობს საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე საჯარო და ინფორმირებულ მსჯელობას, შესაძლებელს ხდის საზოგადოებრივ ცხოვრებაში საზოგადოების თითოეული წევრის ჩართულობას“⁶¹².

4

საკონსტიტუციო სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ „აზრის ჩამოყალიბებისათვის აუცილებელია, რომ მოპოვებულ იქნეს ინფორმაცია, ინფორმაციის გავრცელების თავისუფლება კი უზრუნველყოფს, რომ აზრი მივიდეს ავტორიდან ადრესატამდე. გარდა საზოგადოებრივი დატვირთვისა, ინფორმაციის თავისუფლებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ცალკეული ინდივიდის პიროვნული და ინტელექტუალური განვითარებისათვის.“⁶¹³

5

როგორც საქართველოს კონსტიტუციით, ასევე ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით დაცულია „არა მარტო „ინფორმაცია“ ან „იდეები“, რომლებიც კეთილმოსურნეა, ანდა აღიქმება როგორც უწყინარი ანდა ინდიფერენტული, არამედ ისეთებიც, რომლებიც შეურაცხმყოფელი, გამოგნებელი ან შემანუხებელია სახელმწიფოს ან მოსახლეობის რომელიმე ნაწილისათვის. ასეთია პლურალიზმის, შემწყნარებლობისა და ფართო თვალსაწიერის მოთხოვნები, რომელთა გარეშეც არ არსებობს „დემოკრატიული საზოგადოება.“ ეს, სხვა საკითხებთან ერთად, იმასაც გულისხმობს, რომ ამ სფეროში გამოყენებული ნებისმიერი „ფორმალობა“, „პირობა“, „შეზღუდვა“ ან „სანქცია“ დასახული კანონიერი მიზნის პროპორციული უნდა იყოს.“⁶¹⁴

6

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრაქტიკით ინფორმაციის მიღე-

612 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 11 აპრილის №1/1/468 გადანყევტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 26.

613 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 30 ოქტომბრის №2/3/406,408 გადანყევტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 10;

614 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადანყევტილება 1976 წლის 7 დეკემბრის „ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“, განაცხადი №5493/72, პარ. 49.

ბის უფლება ევროკონვენციის მე-10 მუხლის შესაბამისად გულისხმობს ინფორმაციის მიღებას ყველა კანონიერი წყაროებიდან⁶¹⁵.

7

საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით „აღნიშნული უფლება შეესაბამება საჯარო ხელისუფლების ვალდებულებას, ხელმისაწვდომი გახადოს საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე ინფორმაცია გონივრული შეზღუდვების ფარგლებში⁶¹⁶“.

8

გამოხატვის თავისუფლება არ არის აბსოლუტური უფლება. საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-5 პუნქტით, „ამ უფლებათა განხორციელება შეიძლება კანონით შეზღუდოს ისეთი პირობებით, რომლებიც აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, ტერიტორიული მთლიანობის უზრუნველსაყოფად, დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, სხვათა უფლებების დასაცავად, კონფიდენციალურად აღიარებული ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან ასაცილებლად ან სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველსაყოფად“

9

I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. ამსრულებელი - ფიზიკური პირი. დისპოზიციის იმ ნაწილში რომელიც ითვალისწინებს ქმედების ჩადენას სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, სახეზეა სპეციალური ამსრულებელი, რომელიც იყენებს სამსახურებრივ მდგომარეობას.

10

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 153-ე მუხლი იცავს ადამიანის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლებას - გამოხატვის თავისუფლებას.

11

1.3. ქმედება. სსკ-ის 153-ე მუხლში მოცემული ქმედების შემადგენლობა შეიძლება განხორციელდეს სამი ალტერნატიული ქმედებით:

- 1) სიტყვის თავისუფლების განხორციელებისთვის ხელის შეშლა;
- 2) ინფორმაციის მიღების უფლების ხელის შეშლა;
- 3) ინფორმაციის გავრცელების უფლების ხელის შეშლა.

12

ამასთან, ხაზი უნდა გაესვას იმას, რომ აღნიშნული ალტერნატიული ქმედებების განხორციელებისას დანაშაულის დასრულებისთვის ობიექტური შემადგენლობის დამაფუძნებელი ორი სხვადასხვა ნიშანი გვევლინება:

____ 1) შედეგი - რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (იხ. ქვემოთ);

615 იხ. **Byshavska-Shiniarska D.**, Protecting the right to freedom of expression under the European Convention of Human Rights, <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814> (მოპოვების თარიღი: 18.08.2019).

616 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 6 ივნისის №2/2/359 გადაწყვეტილება საქმეზე „ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 1;

2) საშუალება - სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (იხ. ქვემოთ).

13

1) სიტყვის თავისუფლების განხორციელებისთვის ხელის შეშლა. სისხლის სამართლის კოდექსის 153-ე მუხლით დასჯადია „სიტყვის თავისუფლების ანდა ინფორმაციის მიღების ან გავრცელების უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა...“ მუხლის დისპოზიცია ცალ-ცალკე მოიხსენიებს სიტყვის თავისუფლებასა და ინფორმაციის მიღების და გავრცელების თავისუფლებას და მათ მიჯნავს სიტყვით „ანდა“. სინამდვილეში მათ შორის არავითარი არსებითი განსხვავება არ არის⁶¹⁷. შესაბამისად, რეკომენდირებულია განსახილველი დანაშაულის დისპოზიციის ფორმულირება ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

„სიტყვის თავისუფლების ანუ ინფორმაციის მიღების ან გავრცელების უფლების განხორციელებისთვის უკანონოდ ხელის შეშლა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, ანდა ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.“

14

2) ინფორმაციის მიღების ხელის შეშლა. „ინფორმაციაში“ იგულისხმება ისეთი ინფორმაცია, რომლის მიღების უფლებაც მოქალაქეს აქვს კანონის შესაბამისად.

15

ინფორმაციის მიღებაში ხელის შეშლა შეიძლება ძირითადად მოქმედებით განხორციელდეს. მაგალითად, თუ კონკრეტულ დასახლებულ პუნქტს შეუზღუდეს ლეგალურ ინტერნეტსაიტებზე წვდომა, ეს შეიძლება ჩაითვალოს ინფორმაციის მიღებაში ხელის შეშლად.

16

2) ინფორმაციის გავრცელების ხელის შეშლა. საინფორმაციო ტექნოლოგიების ეპოქაში, როდესაც ყველას აქვს შესაძლებლობა ნებისმიერი ინფორმაცია მყისიერად განათავსოს საჯარო სივრცეში (მათ შორის სოციალური ქსელების მეშვეობით), ინფორმაციის გავრცელებისათვის ხელის შეშლა რთული წარმოსადგენია. თუმცა შეიძლება წარმოვიდგინოთ მაგალითები, როდესაც მოქალაქე აპირებს მნიშვნელოვანი ინფორმაციის განთავსებას საჯარო სივრცეში და მას ართმევენ გავრცელების საშუალებას. მაგალითად, გაუთიშეს ინტერნეტი, დაუბლოკეს მისი ფეისბუქგარიში, არ მისცეს ბროშურების და ბუკლეტების გავრცელების შესაძლებლობა და ა.შ. ასეთი ქმედება, მნიშვნელოვანი ზიანის არსებობისას დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 153-ე მუხლით.

17

ინფორმაციის გავრცელების ხელის შეშლა ძირითადად მოქმედებით ხორციელდება, თუმცა ასევე შეიძლება მისი ჩადენა უმოქმედობით. მაგალითად, სიტყვის თავისუფლების ხელყოფად შეიძლება დაკვალიფიცირდეს მაუწყებლისთვის უკანონოდ ნებართვის არ მიცემა და ა.შ.

617 იხ. გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 59.

18

სსკ-ის 153-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობას ასევე შეიძლება ქმნიდეს სატელევიზიო, რადიო, ინტერნეტმაუწყებლობის ლიცენზირებაზე უკანონოდ უარის თქმა, ან მედიასაშუალების უკანონო დახურვა ან სახელმწიფოს მხრიდან მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებზე წინასწარი ცენზურის დაწესება.

19

სსკ-ის 153-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა ასევე შეიძლება გამოიხატოს ინფორმაციის ჩამორთმევაში ან განადგურებაში, რომელსაც პირი ინახავს მისი საჯაროდ გავრცელების მიზნით.

20

სსკ-ის 153-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება ასევე პირის იძულება საჯაროდ გამოთქვას აზრი, ან თავი შეიკავოს აზრის გამოთქმისგან. ამ შემთხვევაში დამატებით კვალიფიკაცია სსკ-ის 150-ე მუხლით (იძილება) აღარ არის საჭირო.

21

1-ლი მაგალითი: ორგანიზაციაში სამსახურის უფროსმა თანამშრომლებს მოსთხოვა მონაწილეობა მიეღოთ მანიფესტაციაში და სიტყვით გამოსულიყვნენ, წინააღმდეგ შემთხვევაში სამსახურიდან დათხოვნით დაემუქრა.

მე-2 მაგალითი: ორგანიზაციაში სამსახურის უფროსმა თანამშრომლებს მოსთხოვა სიტყვით არ გამოსულიყვნენ მანიფესტაციაში, წინააღმდეგ შემთხვევაში სამსახურიდან დათხოვნით დაემუქრა.

22

კანონმდებელი ხაზს უსვამს ქმედების **უკანონობას**, რაც იმას ნიშნავს, რომ არსებობს კანონმდებლობით დადგენილი წესები, რომელიც აღნიშნული თავისუფლებისა და უფლების განხორციელების ხელის შეშლის, აღკვეთის კანონიერებას არეგულირებს.

23

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს, ისევე როგორც საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკით, იმისათვის, რომ გამოხატვის თავისუფლების შეზღუდვა იქნას გამართლებული:

- ა) უნდა იყოს გათვალისწინებული კანონით;
- ბ) მიზნად უნდა ისახავდეს კანონით გათვალისწინებული ინტერესის დაცვას;
- გ) აუცილებელი უნდა იყოს დემოკრატიულ საზოგადოებაში.⁶¹⁸

24

ეროვნული კანონმდებლობა ითვალისწინებს სიტყვის თავისუფლების შეზღუდვას კანონით დაცული ინფორმაციის გახმაურებისგან დაცვის მიზნით, როგორც 618 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 6 ივნისის №2/2/359 გადაწყვეტილება საქმეზე „აბაღვაზრდა იურისტთა ასოციაცია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 1; **Bychawska – Siniarska D.**, Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights, A Handbook for Practitioners, Council of Europe, 2018, p. 32.

ცაა მაგ. მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოება, კომერციული საიდუმლოება, ადვოკატის, ექიმის პროფესიული საიდუმლოება, მოსამართლის თათბირის საიდუმლოება და სხვა.

25

ზოგჯერ კანონი კრძალავს აზრის საჯარო გამოხატვას არა მისი შინაარსის, არამედ ფორმის გამო. მაგალითად, ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 150-ე მუხლით იკრძალება „სხვადასხვა სახის წარწერების, ნახატების, სიმბოლოების თვითნებური შესრულება შენობათა ფასადებზე, ვიტრინებზე, ღობეებზე, სვეტებზე, ხე-ნარგავებზე, ასევე პლაკატების, ლოზუნგების, ბანერების განთავსება ისეთ ადგილებზე, რომლებიც საამისოდ არ არის გამოყოფილი“.

26

გამოხატვის თავისუფლება შეზღუდული აქვთ ზოგიერთ პროფესიებს, როგორიცაა, მაგალითად, მოსამართლეები და პროკურორები. „სამოსამართლო ეთიკის წესების“ მე-6 მუხლის თანახმად, „მოსამართლე საჯაროდ არ უნდა გამოხატავდეს უარყოფით აზრს ან შეხედულებას სხვა მოსამართლისა და კოლეგის პროფესიონალიზმსა თუ პირად თვისებებზე, აგრეთვე უპატივცემულოდ არ უნდა იხსენიებდეს სხვა მოსამართლის მიერ საქმეზე მიღებულ გადაწყვეტილებას“. მე-15 მუხლით, „მოსამართლე მასმედიასთან ურთიერთობის დროს უნდა მოერიდოს საკუთარი აზრის გამოთქმას განსახილველ, განხილვის პროცესში არსებულ ან უკვე განხილული საქმის თაობაზე, თუ ეს არ ეხება საქმის წარმოების ორგანიზაციულ ან ტექნიკურ მხარეს“. „პროკურატურის მუშაკთა ეთიკის“ კოდექსის მე-7 მუხლის თანახმად, „პროკურატურის მუშაკი ვალდებულია დაიცვას პოლიტიკური ნეიტრალობა. მან თავი უნდა შეიკავოს რომელიმე პოლიტიკური პარტიისა თუ გაერთიანების მიმართ საკუთარი დამოკიდებულების საჯაროდ გამოხატვისგან. დაუშვებელია პროკურატურის მუშაკის მიერ პოლიტიკური მრწამსის ნიშნების აშკარა დემონსტრირება.

27

აზრის გამოხატვის თავისუფლება შეიძლება შეეზღუდოთ ასევე სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილეებს. მაგალითად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 104-ე მუხლით, პროკურორი და გამომძიებელი უფლებამოსილია სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილე დაავალდებულოს რომ მისი ნებართვის გარეშე არ გაამჟღავნოს საქმეში არსებული ცნობები და გააფრთხილოს იგი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის შესახებ.

28

მედია საშუალებების სარედაქციო თავისუფლება მოიცავს საჯარო სივრცეში ამა თუ იმ ინფორმაციის განთავსების თავისუფლებას. ამ დისკრეციის გამოყენება არ შეიძლება სსკ-ის 153-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულად დაკვალიფიცირდეს. შესაბამისად, სსკ-ის 153-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, მაგ.

- მოქალაქისთვის უარის თქმა ჟურნალის რედაქტორის ან სარედაქციო საბჭოს მიერ სტატიის დაბეჭდვაზე;⁶¹⁹

619 ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ რედაქტორის მიერ მოქალაქისთვის უსაფუძვლოდ უარის თქმა სტატიის გამოქვეყნებაზე დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 153-ე მუხლით, რასაც

- ტელეგადაცემის წამყვანის უარის თქმა მოქალაქისთვის ამა თუ იმ სტუმრის გადაცემაში მონაწილეობაზე;
- ჟურნალისტის მიერ მოქალაქისთვის ინტერვიუს ჩანერაზე უარი და ა.შ.

29

სიტყვის თავისუფლება და ინფორმაციის გავრცელების თავისუფლება სსკ-ის 153-ე მუხლის გაგებით გულისხმობს საჯარო სივრცეში აზრის გამოხატვის და ინფორმაციის გავრცელების თავისუფლება. რაც შეეხება ინფორმაციის მიღებას, აქ საზოგადოებრივი ინტერესის მქონე ინფორმაცია მოიაზრება. შესაბამისად, სსკ-ის 153-ე მუხლი არ გულისხმობს კერძო პირებს შორის ინფორმაციის მიმოცვლის ხელის შეშლას.

30

მე-3 მაგალითი: ა-მ გაუგზავნა კერძო შინაარსის წერილი ბ-ს, ხოლო ფოსტის თანამშრომელმა წერილი გაანადგურა.

მისი ქმედება ვერ დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 153-ე მუხლით.

31

სსკ-ის 153-ე მუხლით ისჯება მხოლოდ ისეთი სახის აზრის გამოხატვისთვის ხელის შეშლა, რომელიც ხორციელდება კანონით დადგენილ ფარგლებში. თუ აზრის გამოხატვა ფორმის ან შინაარსის გამო უკანონოა, მაშინ მისი გავრცელებისთვის ხელის შეშლა სსკ-ის 153-ე მუხლის კვალიფიკაციას გამორიცხავს.

32

1.4. შედეგი. სსკ-ის 153-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულია ალტერნატიული შემადგენლობა, რომლის პირველი ნაწილი მატერიალურ დელიქტს წარმოადგენს. დანაშაულის დამთავრებისთვის აუცილებელია დადგეს **მნიშვნელოვანი ზიანი**, რომელიც შეფასებითი კატეგორიაა და შეიძლება მოიცავდეს როგორც მატერიალურ, ასევე მორალურ ზიანს. ზიანი შეიძლება მიაღდეს როგორც კონკრეტულ პირს (მაგალითად, სამსახურის დაკარგვა, ადამიანის პატივისა და ღირსების ხელყოფა და ა.შ.), ასევე საზოგადოებას (მაგალითად, ეპიდემიის გავრცელება, ავარია ობიექტზე და ა.შ.). ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი ზიანი უნდა დაადგინოს სასამართლო.

33

1.5. ხერხი. როგორც აღინიშნა, დანაშაულის შემადგენლობა შეიძლება განხორციელდეს ასევე **სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით**, რა დროსაც მნიშვნელოვანი ზიანის დადგენა აუცილებელი არ არის. აქ მოიაზრება ისეთი შემთხვევა, როდესაც დამნაშავე იყენებს სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ჩამოართვას ან შეუზღუდოს სხვა პირს ინფორმაციის გავრცელების ან მიღების შესაძლებლობა. მაგალითად, ასეთი შეიძლება იყოს როგორც საჯარო მოხელე (მაგალითად, პროკურორი, გამომძებელი), ასევე კერძო პირი (მაგალითად, ინტერნეტმომწოდებელი და სხვ.).

ვერ დავეთანხმებით. იხ. **ლეკვეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 376.

34

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სიტყვის თავისუფლების განხორციელების ხელის შეშლა შეიძლება განხორციელდეს როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი განზრახვით. მნიშვნელოვანი ზიანი შეიძლება დადგეს როგორც განზრახ, ასევე გაუფრთხილებლობით⁶²⁰.

35

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად. ამასთან, ყურადღება უნდა მიექცეს სიტყვის თავისუფლების ანდა ინფორმაციის მიღების ან გავრცელების უფლების განხორციელებისათვის ხელის შეშლისას კანონით დადგენილ საფუძვლებს, რომლის არსებობისას გამომრიცხება ქმედების შემადგენლობას.

36

IV. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მომზადება არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18 მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია.

37

V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა.

38

VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 161-ე მუხლით გათვალისწინებს შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლას ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. თუ შეკრების უფლებაში ხელის შეშლა ასევე ხელს უშლის აზრის გამოხატვის თავისუფლებას, მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება მხოლოდ სსკ-ის 161-ე მუხლით და სსკ-ის 153-ე მუხლით დამატებით კვალიფიკაცია საჭირო აღარ არის. ამასთან, თუ შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების ხელყოფა, რომელიც აზრის გამოხატვისკენაა მიმართული, მოხდა ძალადობის, ძალადობის მუქარის ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენების გარეშე, მაშინ შესაძლოა ქმედების კვალიფიკაცია სსკ-ის 153-ე მუხლით, თუკი მნიშვნელოვანი ზიანი დადგება.

39

ჟურნალისტის იძულება რომ გაავრცელოს ინფორმაცია ან თავი შეიკავოს მისი გავრცელებისგან დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 154-ე მუხლით.

40

ადამიანის მიმართ ძალადობა ან ქონების განადგურება ან სხვა სახის დანაშაულებრივი ქმედება მის მიერ გამოთქმული აზრის გამო დაკვალიფიცირდება სსკ-620 ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ აუცილებელია დამნაშავეს მნიშვნელოვანი ზიანთან განზრახვა აკავშირებდეს. იხ. **ლეკვეიშვილი მ.,** სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.,** სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 376. ჩვენ ვფიქრობთ რომ ზიანი შეიძლება დადგეს როგორც განზრახ ასევე გაუფრთხილებლობით.

ის 153-ე მუხლისა და შესაბამისი დანაშაულის ერთობლიობით (მაგალითად, სსკ-ის 126-ე, 117-ე-120-ე, 187-ე მუხლები), ხოლო თუკი მნიშვნელოვანი ზიანი გაუფრთხილებლობით დადგება, მაგალითად, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ანდა ნივთის დაზიანება ან განადგურება, მაშინ სსკ-ის 153-ე მუხლთან ერთად აუცილებელია ქმედების კვალიფიკაცია შესაბამისად სსკ-ის 124-ე მუხლით ან სსკ-ის 188-ე მუხლით.

41

მოქალაქისათვის საჯარო ინფორმაციის მიუცემლობა ამ ინფორმაციის გაცემაზე პასუხისმგებელი პირის მიერ არ დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 153-ე მუხლით, ასეთი შემთხვევა დასჯადია სსკ-ის 167-ე მუხლით მხოლოდ იმ შემთხვევებში, როდესაც მოთხოვნილი ინფორმაცია მოქალაქის უფლებებსა და თავისუფლებებს შეეხება⁶²¹.

42

ზოგ შემთხვევაში აზრის გამოხატვა თავად სისხლის სამართლის კოდექსით არის კრიმინალიზებული. მაგალითად, სსკ-ის 239¹ მუხლით ისჯება ძალადობრივი ქმედებისაკენ საჯარო მოწოდება, სსკ-ის 317-ე მუხლით ისჯება მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისაკენ ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ, სსკ-ის 175-ე მუხლით ისჯება შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება, სსკ-ის 255-ე მუხლით აკრძალულია პორნოგრაფიული ნაწარმოების დამზადება, გავრცელება ან რეკლამირება, სსკ-ის 320-ე მუხლით ისჯება სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება, სსკ-ის 343-ე მუხლით ისჯება სახელმწიფო გერბის ან დროშის შებღალვა, სსკ-ის 201-ე მუხლით კრიმინალიზებულია ყალბი რეკლამა. ამ ქმედებების განხორციელების შემთხვევაში სიტყვის თავისუფლება არ არის დაცული კანონით და შესაბამისად მისი შეზღუდვა სსკ. 153-ე მუხლის შემადგენლობას არ მოგვცემს.

43

VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

621 არ არის გასაზიარებელი მოსაზრება, რომ საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე უარი ამ მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს, იხ. **მამულაშვილი გ.,** კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.,** სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ. 307.

ჟურნალისტიკისათვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა (სსკ-ის 154-ე მუხლი)

მუხლი 154. ჟურნალისტიკისათვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა

1. ჟურნალისტიკისათვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა, ესე იგი მისი იძულება, გაავრცელოს ინფორმაცია ან თავი შეიკავოს მისი გავრცელებიდან, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოციდან ას ორმოც საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. პრესის (მედიის) თავისუფლება დემოკრატიული სახელმწიფოს და თავისუფალი საზოგადოების არსებობის აუცილებელი წინაპირობაა. საქართველოს კონსტიტუციის მე-17 მუხლის მე-3 პუნქტით, „მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები თავისუფალია. ცენზურა დაუშვებელია. სახელმწიფოს ან ცალკეულ პირებს არა აქვთ მასობრივი ინფორმაციის ან მისი გავრცელების საშუალებათა მონოპოლიზაციის უფლება.“

2

„სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ საქართველოს“ კანონის მე-3 მუხლის მე-2 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად, გამოხატვის თავისუფლება ასევე გულისხმობს „ცენზურის დაუშვებლობას, მედიის სარედაქციო დამოუკიდებლობასა და პლურალიზმს, ჟურნალისტიკის უფლებას, დაიცვას ინფორმაციის წყაროს საიდუმლოება და საკუთარი სინდისის შესაბამისად მიიღოს სარედაქციო გადაწყვეტილებები.“

3

მედიას ხშირ შემთხვევაში „მეოთხე ხელისუფლებასაც“ უწოდებენ, იმ დიდი ზეგავლენის გამო, რასაც ის ახდენს საზოგადოების და სახელმწიფოს ფუნქციონირებაზე. ერთმანეთისგან გამოყოფენ დემოკრატიულ საზოგადოებაში მედიის 5 ძირითად ფუნქციას:

- **ინფორმირება** - მოქალაქეების უზრუნველყოფა ინფორმაციით, რომელიც მათ თვითმმართველობისა და თავისუფლებების რეალიზებისთვის ესაჭიროებათ. დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანები გადაწყვეტილებებს ინფორმაციის საფუძველზე იღებენ, ამდენად ინფორმირებული მოქალაქე დემოკრატიული პროცესის მნიშვნელოვანი აქტორია. მედიას კი საზოგადოების მრავალფეროვანი, სანდო და ზუსტი ინფორმაციით უზრუნველყო-

ფის მხრივ საკვანძო ფუნქცია აკისრია;

- **ცოდნა** - მედია საზოგადოებას არა მხოლოდ ინფორმაციას უნდა აწვდიდეს, არამედ უზსნიდეს კონტექსტს და აძლევდეს ცოდნას, თუ რა გავლენა აქვს ამა თუ იმ გადამწყვეტილებას თუ რეგულაციას საზოგადოების ცხოვრებაზე.
- **მეთვალყურეობა** („მოდარაჯე ძაღლი“). მედიის ერთ-ერთი მთავარი ფუნქცია ხელისუფლების სამი შტოს - საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო - საქმიანობის მეთვალყურეობა და კონტროლია. ეს ფუნქცია ინგლისური სიტყვიდან Watchdog-დან მომდინარეობს, რაც „მოდარაჯე ძაღლს“ აღნიშნავს. მედია ხელისუფლების საქმიანობას და გზავნილებს აფასებს და მის ანგარიშვალდებულებასა და გამჭვირვალობას უზრუნველყოფს.
- **სახალხო ფორუმი**. მედია საზოგადოებას საჯარო კრიტიკისა და მსჯელობის პლატფორმას სთავაზობს, რომელიც მოსაზრებათა მრავალფეროვნებას უნდა უზრუნველყოფდეს და პლურალიზმს უწყობდეს ხელს. საჯარო დებატებში საზოგადოებისთვის მნიშვნელოვან საკითხებზე ფაქტებს უნდა ეფუძნებოდეს და მედია ამ პროცესში შუამავლის ანუ მოდერატორის როლს უნდა ასრულებდეს.
- **ადვოკატირება**. მედია ადვოკატირება მედიის მეშვეობით გადამწყვეტილების მიღების პროცესზე გავლენის მოხდენას გულისხმობს.⁶²²

4

დემოკრატიულ საზოგადოებაში პრესის თავისუფლების მნიშვნელობას ხაზი გაუსვა ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ თავის არაერთ გადამწყვეტილებაში. საქმეში „*ლინგენსი ავსტრიის წინააღმდეგ*“ სასამართლომ აღნიშნა, რომ „არა მხოლოდ პრესის ვალდებულებაა (. . .) ინფორმაციისა და იდეების გავრცელება, არამედ საზოგადოებას უფლება აქვს მიიღოს ისინი. (. . .). პრესის თავისუფლება საზოგადოებას აძლევს საუკეთესო საშუალებას შეიქმნას, ჩამოაყალიბოს და გამოხატოს საკუთარი აზრი პოლიტიკური ლიდერების იდეებსა და პოზიციასთან დაკავშირებით. ზოგადად რომ ვთქვათ, პოლიტიკური დებატების თავისუფლება იმ კონცეფციის ბირთვია, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპის კონვენციის მთავარ არსს წარმოადგენს და რომელსაც დემოკრატიული საზოგადოების კონცეფცია ეწოდება.“⁶²³

5

მედიის თავისუფლების უზრუნველყოფის მიზნით, სახელმწიფოები ვალდებული არიან არა მხოლოდ არ ჩაერიონ ჟურნალისტის პროფესიულ საქმიანობაში, არამედ მიიღონ პოზიტიური ზომები, რათა ჟურნალისტები დაცული იქნან მესამე პირების მხრიდან უკანონო ჩარევისგან.⁶²⁴ მაგალითად, საქმეში „*Fuentes Bobo v. Spain*,“ სადაც განცხადებული გაათავისუფლეს ტელევიზიიდან მის მიერ მენეჯმენტის კრიტიკის გამო, ევროსასამართლომ მიუთითა, რომ პოზიტიური ვალდებულების ფარგლებში სახელმწიფოს ვალდებულება იყო გამოხატვის თავისუფ-

622 იხ. <http://millab.ge/az/mil-resources/any/5/any/> (მოპოვების თარიღი 01.09.2019)

623 იხ. *Lingens v. Austria*, Judgment of 8 July 1986, p. 41.

624 *Protecting the Right to Freedom of Expression Under the European Convention on Human Rights, A Handbook for Legal Practitioners*, Council of Europe, p. 90.

ფლების დაცვა სხვა პირისგან მომდინარე ზეწოლისგან, შესაბამისად, განმცხადებლის სამსახურიდან გათავისუფლება წარმოადგენდა მის გამოხატვის თავისუფლებაში გაუმართლებელ ჩარევას.⁶²⁵

6

ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაცია CM/Rec (2016) 4 ჟურნალიზმის დაცვასა და ჟურნალისტების და სხვა მედია აქტორების უსაფრთხოების თაობაზე (პარ. 1) მიუთუთებს, რომ „შემაშფოთებელი და მიუღებელია ევროპაში ჟურნალისტებისა და სხვა მედია აქტორების მიმართ ზრდადი მუქარა, შევიწროება, თვალთვალი, დაშინება, თავისუფლების თვითნებური აღკვეთა, ფიზიკური თავდასხმები, წამება და ასევე მკვლელობა მათი საგამოძიებო სამუშაოს, მოსაზრებების ან გაშუქების გამო, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ისინი აშუქებენ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების, კორუფციის, ადამიანის უფლებათა დარღვევების, კრიმინალური აქტივობების, ტერორიზმისა და ფუნდამენტალიზმის საკითხებს.“⁶²⁶ რეკომენდაცია სახელმწიფოებს ავალდებულებს განახორციელონ რიგი „პოზიტიური ვალდებულებანი“ ჟურნალისტების უსაფრთხოებისა და დამოუკიდებლობის დაცვის მიზნით.⁶²⁷

7

ჟურნალისტური საქმიანობის და ჟურნალისტის დამოუკიდებლობის სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები დადგენილია ეროვნული კანონმდებლობით, მაგალითად, „*მაუნყებელთა ქცევის კოდექსის*“^{29-ე მუხლის მიხედვით:}

- „1. კერძო მაუნყებლობის ლიცენზიის მფლობელმა, რომელიც ახორციელებს საერთო მაუნყებლობას, აგრეთვე საზოგადოებრივმა მაუნყებელმა უნდა მიიღოს ყველა გონივრული ზომა, რათა დაიცვან სარედაქციო დამოუკიდებლობა და პროფესიული თავისუფლება პოლიტიკური, ფინანსური, იდეოლოგიური, რელიგიური ან/და სხვა სახის ზეწოლისგან.
2. დაუშვებელია სარედაქციო საქმიანობაში ან შემოქმედებით პროცესში ჩარევა და ცენზურა.
3. მაუნყებელმა უნდა გამოაქვეყნოს ინფორმაცია მის სარედაქციო საქმიანობაში ჩარევის ნებისმიერი მცდელობის შესახებ.
4. მაუნყებელმა უნდა უზრუნველყოს ჟურნალისტის სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლება და უფლება, საკუთარი სინდისისა და დამკვიდრებული პროფესიული სტანდარტების შესაბამისად, მიიღოს სარედაქციო გადაწყვეტილებები.
5. მაუნყებელმა უნდა დაიცვას ჟურნალისტის უფლება, პროფესიული მოვალეობების შესრულებისას, იხელმძღვანელოს სინდისის შესაბამისად და პროფესიული ეთიკის სტანდარტებით.“

625 Fuentes Bobo V. Spain, 2000 წლის 29 თებერვლის გადაწყვეტილება.

626 <https://www.mtict.government.bg/en/category/44/recommendation-cmrec20164-committee-ministers-member-states-protection-journalism-and-safety-journalists-and-other-media-actors> (26.08.2019).

627 იხ. <https://www.mtict.government.bg/en/category/44/recommendation-cmrec20164-committee-ministers-member-states-protection-journalism-and-safety-journalists-and-other-media-actors> (26.08.2019).

უფლებებსა და თავისუფლებებთან ერთად ჟურნალისტებს ვალდებულებებიც ეკისრებათ, რომლებიც დადგენილია როგორც კანონმდებლობით, ასევე პროფესიული ეთიკის კოდექსებით. ჟურნალისტის მიერ ამ ვალდებულებების დარღვევამ შესაძლოა წარმოშვას ჟურნალისტის სამოქალაქო სამართლებრივი, სისხლის-სამართლებრივი, ადმინისტრაციულ სამართლებრივი, დისციპლინური და სხვა სახის პასუხისმგებლობა.

სსკ-ის 154-ე მუხლი მიზნად ისახავს დაიცვას ჟურნალისტის პროფესიული დამოუკიდებლობა და ჩაურევლობა არა მხოლოდ სახელმწიფო ორგანოების, არამედ ასევე კერძო პირების მხრიდან.

განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით, ჟურნალისტის საქმიანობის სპეციფიკიდან გამომდინარე, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში არსებობს რამდენიმე საინტერესო დათქმა. კერძოდ:

➤ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 143⁷ მუხლით, ჟურნალისტის მიმართ ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარება დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს არ უკავშირდება შესაბამისად მისი პროფესიული საქმიანობის დროს კანონით დაცული ინფორმაციის მოპოვებას;

➤ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 50-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „თ“ ქვეპუნქტით, ჟურნალისტს, პროფესიული საქმიანობისას მიღებულ ინფორმაციასთან დაკავშირებით არ ევალება მოწმედ დაკითხვისა და საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე ინფორმაციის შემცველი საგნის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან სხვა ობიექტის გადაცემის ვალდებულება.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. ამსრულებელი - ფიზიკური პირი.

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 154-ე მუხლით დაცული სიკეთეა როგორც ჟურნალისტური საქმიანობის თავისუფლება, ასევე საზოგადოების უფლება იყოს ინფორმირებული.

1.3. ქმედება. სსკ-ის 154-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა გამოიხატება ჟურნალისტის იძულებაში გაავრცელოს ინფორმაცია ან თავი შეიკავოს მისი გავრცელებისგან. ქმედების კვალიფიკაციის თვალსაზრისით არა აქვს მნიშვნელობა ამ ინფორმაციის შინაარსს ან მის ნამდვილობას.

პრობლემურია ჟურნალისტის სამართლებრივი დეფინიცია. ტერმინ „ჟურნალისტის“ განმარტებას შეიცავდა „პრესისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების შესახებ“ კანონი (21-ე მუხლის პირველი პუნქტი), რომლის თანახმად, „ჟურნალისტი არის პირი, რომელიც აგროვებს, ქმნის, არედაქტირებს ან ამზა-

დებს მასალებს მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებში გამოსაქვეყნებლად და აქვს სათანადო რწმუნება, ან არის ჟურნალისტთა რეგისტრირებული კავშირის წევრი.⁶²⁸

15

ვინაიდან კანონი დღევანდელი მდგომარეობით გაუქმებულია, შესაბამისად, ჟურნალისტის საკანონმდებლო დეფინიცია აღარ არსებობს.

16

ევროსაბჭოს 2000 წლის R (2000)7 რეკომენდაცია⁶²⁹ ჟურნალისტს განმარტავს, როგორც ნებისმიერ „ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს“, რომელიც რეგულარულად ან პროფესიულად აგროვებს და ავრცელებს ინფორმაციას საჯაროდ მასობრივი კომუნიკაციის ნებისმიერ საშუალებით.“ როგორც ვხედავთ, ეს დეფინიცია ჟურნალისტის მიერ მასობრივი ინფორმაციის საშუალებიდან რწმუნებას ან ჟურნალისტთა კავშირის წევრობას არ ითხოვს.

17

ინტერნეტის და კომუნიკაციის სხვა თანამედროვე ტექნოლოგიების განვითარება ჟურნალისტის ტრადიციულ ცნებას კითხვის ნიშნის ქვეშ აყენებს, ვინაიდან დღეს ნებისმიერ ადამიანს შეუძლია მოიპოვოს, დაამუშაოს და გაავრცელოს ინფორმაცია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებთან ან ჟურნალისტურ გაერთიანებებთან რაიმე კავშირის გარეშე. შესაბამისად, ჟურნალისტის ცნების სამართლებრივი განმარტება, ასევე სისხლის სამართლის კოდექსის მიზნებისთვის გადამუშავებას საჭიროებს.⁶³⁰

18

ჟურნალისტის პროფესიული საქმიანობის ფართო სპექტრიდან გამომდინარე, სსკ-ის 154-ე მუხლის მოქმედების ფარგლები საკმაოდ შეზღუდულია. ინფორმაციის გავრცელებამდე ჟურნალისტი აგროვებს და ამუშავებს მიღებულ ინფორმაციას. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული მუხლით ჟურნალისტური საქმიანობის მხოლოდ ის ნაწილია დაცული, რომელიც ინფორმაციის გავრცელებას ეხება. შესაბამისად, თუ ჟურნალისტისთვის ხელის შეშლა მოხდა ინფორმაციის შეგროვების ან დამუშავების სტადიაზე, ან ინფორმაციის გავრცელების შემდგომ ასეთი ქმედება ამ მუხლით ვერ დაისჯება⁶³¹.

628 ჟურნალისტის სამართლებრივ დეფინიციაში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებასთან ჟურნალისტის კავშირის სავალდებულოდ მიიჩნევა ზოგიერთო პოსტსაბჭოთა ქვეყნის კანონმდებლობა - იხ. Кучер Е., Правовой статус журналиста: дуалистический подход, Электронный научный журнал „Медиаскоп“, Выпуск №1. 2011.

629 2000 წლის R (2000)7 რეკომენდაცია „ჟურნალისტების მიერ თავიანთი ინფორმაციის წყაროს გაუმჟღავნებლობის თაობაზე“

630 იხ. Laura Katherine Layton, Defining Journalists, Whether and How Federal Reporter Shield Law should Apply to Bloggers”, <https://www.natlawreview.com/article/defining-journalist-whether-and-how-federal-reporter-s-shield-law-should-apply-to-bloggers>, (23.08.2019)

631 იხ. აგრეთვე იხ. მამულაშვილი გ., კომენტარში: გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ., სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 315

1-ლი მაგალითი: ა-მ ჟურნალისტს უარი განუცხადა საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე.

მსგავსი ქმედებისთვის სსკ-ის 154-ე მუხლით პასუხიმგებლობა გამოირიცხება.

მე-2 მაგალითი: ა-მ ქონების განადგურების მუქარით მოსთხოვა ბ-ს, რომ უარი ეთქვა ჟურნალისტისთვის ინტერვიუს მიცემაზე.

ა-ს ქმედება დაკვალიფიცირდება, როგორც იძულება (სსკ-ის 150-ე მუხლი).

მე-3 მაგალითი: ა-მ კრიტიკულად განწყობილი ჟურნალისტი არ შეუშვა თავდაცვის სამინისტროში გამართულ პრესკონფერენციაზე.

სათანადო შედეგის არსებობისას (ადამიანის უფლების არსებითი ხელყოფა) ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 142-ე მუხლით (ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა).

მე-4 მაგალითი: ა. ჟურნალისტს დაემუქრა ქონების განადგურებით, მის მიერ გავრცელებული ინფორმაციის გამო.

ა-ს ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 151-ე მუხლით (მუქარა).⁶³²

მე-5 მაგალითი: ა-მ ჟურნალისტს და ოპერატორს მოსთხოვა გადაღების შეწყვეტა, წინააღმდეგ შემთხვევაში დაემუქრა ტელეკამერის დამტვრევით.

ა-ს ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 151-ე მუხლით (მუქარა), ხოლო თუ გადაღებასთან ერთად ადგილი აქვს ინფორმაციის გადაცემას პირდაპირი ეთერით, მაშინ ქმედება სსკ-ის 154-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება.

21

ჟურნალისტისთვის ხელის შეშლის მეთოდები შეიძლება სამ ჯგუფად დაიყოს: 1. ჟურნალისტზე ფიზიკური ზემოქმედება 2. ფსიქიკური ზემოქმედება 3. ჟურნალისტის საქმიანობის ხელის შეშლა მის ნებაზე ზემოქმედების გარეშე.

22

პირველ ჯგუფში შევა ჟურნალისტის მიმართ ფიზიკური ძალადობის მეთოდები, როგორიცაა ცემა, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, წამება, უკანონო დაკავება, ნივთის დაზიანება. იმ შემთხვევაში, თუ იძულების მეთოდად გამოყენებულია ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, წამება, ქონების განადგურება, პირის ქმედება დამატებით დაკვალიფიცირდება სსკ. 118-ე, 143-ე, 144¹, 187-ე მუხლებით.

⁶³² თუმცა, თუ ამასთან ერთად თუ ჟურნალისტს დაემუქრენ ანგარიშსწორებით მომავალშიც მსგავსი ინფორმაციის გავრცელების შემთხვევაში, ქმედება სსკ-ის 154-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება. მაგალითად, თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 31 იანვრის განაჩენით საქმეზე საქმე 1/ბ-538-2018, მ. გ-ე მობილური ტელეფონით დაუკავშირდა სატელევიზიო გადაცემის ავტორს და წამყვანს ე.კ-ს, რომელიც ამ დროს იმყოფებოდა სახლში ოჯახის წევრებთან ერთად; სატელეფონო საუბრისას მ.გ-ემ აგრესიული ტონით გამოთქვა უკმაყოფილება სატელევიზიო ეთერში მის საქმიანობასთან დაკავშირებით გასული უარყოფითი სიუჟეტის (ინფორმაციების) გამო და იმ მიზნით, რომ შემდგომში ჟურნალისტს თავი შეეკავებინა ანალოგიური ინფორმაციის გავრცელებისაგან, ე.კ-ს დაემუქრა, რომ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა იყო და ფრთხილად ყოფილიყო. სასამართლოს განაჩენით მ-გ-ე ცნობილი იქნა დამნაშავედ სსკ-ის 154-ე მუხლის მეორე ნაწილით.

23

ინფორმაციის გავრცელების თავიდან აცილების გამო ჟურნალისტის განზრახ მკვლელობა ან ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება დაკვალიფიცირდება შესაბამისად სსკ-ის 109-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ვ“ ქვეპუნქტით (განზრახ მკვლელობა, ჩადენილი მსხვერპლის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით) ან სსკ-ის 117-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, ჩადენილი მსხვერპლის ან მისი ახლო ნათესავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით).

24

ჟურნალისტისთვის ხელის შეშლის მეთოდების მეორე ჯგუფი გულისხმობს ფსიქიკურ იძულებას, როგორიცაა ცემის, ჯანმრთელობის დაზიანების, სამსახურიდან გათავისუფლების, სახელის გამტეხი ცნობების გავრცელების მუქარა.

25

ჟურნალისტის მიმართ ძალადობის მუქარის საზოგადოებრივი საშიშროება ნაკლებია ჟურნალისტის მიმართ გამოყენებულ იძულებასთან შედარებით, რომელიც ფიზიკურ ძალადობაში გამოიხატება, თუმცა პარადოქსულია ის, რომ ძალადობის მუქარა სსკ-ის 154-ე მუხლის მე-2 ნაწილით არის გათვალისწინებული და უფრო მკაცრად ისჯება, ვიდრე ძალადობა, რომელიც 154-ე მუხლის პირველი ნაწილით არის მოცული. აღნიშნული წარმოდგენს საკანონმდებლო ხარვეზს, რომელიც გამოსწორებას საჭიროებს.⁶³³

26

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობას ვერ შექმნის პირადი ურთიერთობების შეწყვეტის მუქარა (მაგალითად, მეგობრობის, ინტიმური ურთიერთობის და ა.შ.).

27

ჟურნალისტისათვის რჩევის მიცემა, რომ მან გაავრცელოს ან არ გაავრცელოს ეს ინფორმაცია,⁶³⁴ ან მისთვის ფულის გადახდა ან სხვა სახის მატერიალური ან არამატერიალური ნახალისება ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნის.

28

ჟურნალისტს შესაძლოა კანონიერი მოქმედებებით დაემუქრონ, როგორიცაა, მაგალითად, ჩადენილი დანაშაულის გამო სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების ან დანაშაულში მხილების, ან ვალის მოთხოვნის მუქარა. ასეთი სახის მუქარა ასევე ჩაითვლება ხელის შეშლად სსკ-ის 154-ე მუხლის გაგებით.

29

მუქარა შეიძლება მიმართული იყოს როგორც ჟურნალისტის, ასევე მასთან დაახლოებული პირების მიმართ (ნათესავები, მეგობრები).

633 იხ. აგრეთვე **მამულაშვილი გ.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 318

634 იხ. **ლეკვეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 377.

ხელის შეშლის მესამე ჯგუფში ერთიანდება ისეთი მეთოდები, რომლებითაც არ ხდება ჟურნალისტის ნებაზე ზემოქმედება, მაგრამ სხვა მხრივ ჟურნალისტს ხელი ეშლება ინფორმაციის გავრცელებაში. ეს შეიძლება იყოს, მაგალითად, მოპოვებული ინფორმაციის განადგურება, მაუწყებლობის შეწყვეტა, სიგნალის გათიშვა, საგაზეთო ტირაჟის ჩამორთმევა და ა.შ. ასეთი შემთხვევები სსკ-ის 154-ე მუხლის პირველი ნაწილით დაკვალიფიცირდება.

სსკ-ის 154-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობა ფორმალურია. ის დამთავრებულად ითვლება იძულების მომენტიდან, მიუხედავად იმისა, ჟურნალისტს რეალურად შეეშალა თუ არა ხელი მის საქმიანობაში.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობის აღწერისას კანონმდებელი ხაზს უსვამს ქმედების **უკანონობას**. ამიტომ თუ ჟურნალისტის მიმართ ინფორმაციის გამოქვეყნების მოთხოვნა იყო კანონიერი, მაშინ სსკ-ის 154-ე მუხლით პასუხისმგებლობის საკითხი არ დადგება⁶³⁵. გარდა ამისა, სსკ-ის 154-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისგან დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის ჟურნალისტის კანონიერი საქმიანობა, რის გამოც, თუ ჟურნალისტი უკანონოდ მოიპოვებს, ამუშავებს ან ავრცელებს ინფორმაციას, მისი იძულება, რომ არ გაავრცელოს ეს ინფორმაცია სსკ-ის 154-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება.

სსკ-ის 154-ე მუხლი იცავს ჟურნალისტის დამოუკიდებლობას გარეშე პირების (მათ შორის მედია საშუალების მფლობელის ჩარევისაგან). რაც შეეხება ჟურნალისტის დამოუკიდებლობას მისი სამსახურებრივი ხელმძღვანელისგან (მედია საშუალების დირექტორი, გადაცემის, ჟურნალის რედაქტორი და ა.შ.) ეს საკითხი დამოკიდებულია მედია საშუალების შიდა რეგულაციაზე და იმაზე თუ ვინ იღებს გადაწყვეტილებას ინფორმაციის საჯარო სივრცეში განთავსებაზე. მაგალითად, თუ მედია საშუალების შიდა რეგულაციით ასეთ გადაწყვეტილებას იღებს ჟურნალის, გაზეთის, სატელევიზიო გადაცემის რედაქტორი (რომელიც ასევე ჟურნალისტად მოიაზრება სსკ-ის 154-ე მუხლის გაგებით), მაშინ მის მიერ ჟურნალისტის იძულება სსკ-ის 154-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება, თუმცა, სათანადო გარემოებების არსებობისას, შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 150-ე მუხლით (იძულება).

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. სსკ-ის 154-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით შეიძლება იქნას ჩადენილი. დანაშაულის მოტივი შეიძლება იყოს, დანაშაულის დაფარვა, არასწორად გაგებული საჯარო ინტერესი და სხვ, რაც კვალიფიკაციაზე გავლენას ვერ

⁶³⁵ მაგალითად, “სახანძრო უსაფრთხოების შესახებ” კანონის 24-ე მუხლის მე-8 პუნქტით, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებები ვალდებული არიან ხანძარსაწინააღმდეგო სამსახურების მოთხოვნით გამოაქვეყნონ ოპერატიული ინფორმაცია სახანძრო უსაფრთხოების საკითხების შესახებ.

ახდენს.

35

2.2. მიზანი. სსკ-ის 154-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობის აუცილებელი ელემენტია მიზანი, რაც იმას ნიშნავს, რომ ჟურნალისტზე ზემოქმედება ხდება გარკვეული ინფორმაციის დაფარვის ან პირიქით გავრცელების მიზნით. რამდენად მიაღწევს დამნაშავე აღნიშნულ მიზანს, ამას ქმედების კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს, თუმცა მოსამართლე გაითვალისწინებს სასჯელის დანიშვნის დროს.

36

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

37

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. სსკ-ის 154-ე მუხლის მე-2 ნაწილი პასუხისმგებლობის სამ დამამძიმებელი გარემოებას ერთდროულად ქვეპუნქტების გარეშე წარმოგვიდგენს:

- 1) დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა, ჩადენილი ძალადობის მუქარით;
- 2) დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.

38

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილი). ძალადობის მუქარა მოიაზრებს ისეთ მოქმედებებს, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის სხეულებრივ ხელშეუხებლობასთან. მაგალითად, ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება და ა.შ. ძალადობის მუქარა ასევე მოიაზრებს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის მუქარას, როგორიცაა ჯანმრთელობის მძიმე, ნაკლებად მძიმე და მსუბუქი დაზიანების მუქარა, ან სიცოცხლის მოსპობის მუქარა.

39

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი). სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც დაზარალებულის მიმართ დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელება სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ხელშეწყობით ხორციელდება. სამსახურში მოიაზრება როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორი.

40

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 154-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულები, რომელთა მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია, თუმცა პრაქტიკულად მცდელობის განხორციელების ნაკლები ალბათობა არსებობს, რადგან უმეტეს შემთხვევაში ქმედების განხორციელება დანაშაულის დასრულებას იწვევს.

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა.

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. განსახილველი დანაშაულის განხორციელებისას დანაშაულთა ერთობლიობა გამოირიცხება სსკ-ის 150-ე (იძულება) ან სსკ-ის 151-ე (მუქარა) მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან.

ასევე გამოირიცხება დანაშაულთა ერთობლიობა სსკ-ის 155-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის განხორციელებისას სსკ-ის 332-ე მუხლის 1-ლ ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულთან (სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება).⁶³⁶ მაგრამ თუკი ადგილი ექნება სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებას, მაშინ ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 155-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით და სსკ-ის 333-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.

თუკი ადგილი ექნება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ძალადობის რეალურად გამოყენებით ჟურნალისტისათვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლას, მაშინ ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას (სსკ-ის 154-ე მუხლის მე-2 ნაწილი და სსკ-ის 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი).

თუ ჟურნალისტის მიერ მოპოვებული ინფორმაციის განადგურება მოხდა კომპიუტერულ სისტემაში უნებართვო შეღწევით, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 154-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით და სსკ-ის 284-ე მუხლის (კომპიუტერულ სისტემაში უნებართვო შეღწევა) შესაბამისი ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ერთობლიობით.

ჟურნალისტისთვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლისას ზოგჯერ ადგილი აქვს ინფორმაციის განადგურებას მედიის კუთვნილი აპარატურის განადგურების მეშვეობით. მსგავს სიტუაციაში აუცილებელია ქმედების კვალიფიკაცია სსკ-ის 154-ე და სსკ-ის 187-ე მუხლებით.

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

⁶³⁶ სამწუხაროდ, სსკ-ის 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილი „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის სანქცია უფრო მკაცრია სსკ-ის 154-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულ სანქციასთან ერთად, რაც საკანონმდებლო ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს.

რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა (სსკ-ის 155-ე მუხლი)

მუხლი 155. რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა

1. ღვთისმსახურების ან სხვა რელიგიური წესისა თუ ჩვეულების აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, ანდა თუ მას ახლდა მორწმუნის ან ღვთისმსახურის რელიგიური გრძნობის შეურაცხყოფა, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება ჯარიმით ან შინაპატიმრობით ვადით ერთიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. რელიგია ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს ყურადღებას, მოწინებას, თავყანისცემას, სინდისიანობას, ღვთისმოსაობას, მორწმუნეობას. რელიგია როგორც ცხოვრების, აზროვნებისა და შემეცნების ფორმა, ზოგადად განიმარტება, როგორც ადამიანის გარეთ არსებული ძალების ანუ მიღმური, ზე-ბუნებრივი, ზეცნობიერი რეალობის რწმენა, იმის მიხედვით, თუ როგორია ეს რწმენა; რა სწამთ და როგორია ის სამყარო, რომელიც სწამთ; როგორია ფორმები, რითაც ამ სამყაროსთან ურთიერთობა მყარდება, ან ვინ ამყარებს ამ ურთიერთობას.⁶³⁷

2

თანამედროვე რელიგიათმცოდნე ნ. სმარტი გვთავაზობს რელიგიაში შევიტანოთ 7 განზომილება, რომლის მიხედვითაც შესაძლებელი იქნება რელიგიის ფენომენის დახასიათება:

1. პრაქტიკულ-რიტუალური (საზოგადო და კერძო ღვთისმსახურება, ყველა რიტუალის ერთობლიობა);
2. ემპირიულ-ემოციური (ლოცვა, მედიტაცია, სულიერი სავარჯიშოები და ა.შ. -პირადი რელიგიურობა);
3. ნარატიულ-მითოლოგიური (საკრალური ტექსტები);
4. დოქტრინალურ-ფილოსოფიური (ქრისტიანობისათვის - ღვთისმეტყველება);
5. ეთიკურ-სამართლებრივი (10 მცნება, სჯულის კანონი და ა.შ.);
6. სოციალურ-ინსტიტუციური (თემი, საეკლესიო სტრუქტურები, იე-

637 იხ. ნარინდოშვილი მ., ადამიანის უფლებები, მელაძე გ. (რედ.), თავისუფლების ინსტიტუტი, თბ., 2005 გვ. 119. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=2253>(mopovebis TariRi: 21.01.2019).

რარქია);

7. მატერიალური (ტაძრები, ხატები, ამა თუ იმ რიტუალის აღსასრულებლად საჭირო საგნები)⁶³⁸.

3

რწმენის და აღმსარებლობის თავისუფლება აღიარებულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით, რომლის პირველი პუნქტის თანახმად, „ყოველ ადამიანს აქვს რწმენის, აღმსარებლობისა და სინდისის თავისუფლება.“

4

კონსტიტუციაში მითითებული ტერმინები „აღმსარებლობა“ და „რწმენა“ შინაარსობრივად ერთმანეთისგან განსხვავდება. „აღმსარებლობა“ გულისხმობს ამა თუ იმ რელიგიის მიმდევრობას მიუხედავად იმისა, ტრადიციულ თუ არატრადიციულ რელიგიასთან გვაქვს საქმე, არის თუ არა იგი აღიარებული სახელმწიფოს მიერ⁶³⁹, ხოლო ტერმინი „რწმენა“ მოიცავს როგორც რელიგიურ, ისე არარელიგიურ რწმენას, მათ შორის ათეისტების, აგნოსტიკოსების, სკეპტიკოსების რწმენას. ასევე ფილოსოფიური შეხედულებების ფართო წრეს, როგორიცაა პაციფიზმი, ვეგანიზმი, აბორტისადმი წინააღმდეგობა და ა. შ.⁶⁴⁰ რაც შეეხება სინდისის თავისუფლებას, ეს გულისხმობს ადამიანის უფლებას იმოქმედოს და გადაწყვეტილებები მიიღოს საკუთარი სინდისის შესაბამისად⁶⁴¹.

5

რელიგიის და სინდისის თავისუფლებას იცავს „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-9 მუხლი, რომლის პირველი ნაწილი ადგენს შემდეგს:

„ყველას აქვს უფლება აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლებისა; ეს უფლება მოიცავს რელიგიის ან რწმენის შეცვლის თავისუფლებას და, აგრეთვე, თავისუფლებას როგორც ინდივიდუალურად, ისე სხვებთან ერთად საქვეყნოდ ან განკერძოებით გააცხადოს თავისი რელიგია თუ რწმენა აღმსარებლობით, სწავლებით, ნესების დაცვითა და რიტუალების აღსრულებით.“

6

კონსტიტუციის მე-16 მუხლით და „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-9 მუხლით გათვალისწინებული უფლებები მოიცავს ორ მნიშვნელოვან ელემენტს: შინაგან (რომელიც ხორციელდება ადამიანის შინაგან სამყაროში) და გარეგან (რომელიც დაკავშირებულია აღმსარებლობით, სწავლებით, ნესების დაცვითა და რიტუალების აღსრულებით).⁶³⁹ გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 157.

639 გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 157.

640 გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 157.

641 გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 158.

ბლობისა და რწმენის გამჟღავნებასთან, სწავლებასთან, ქადაგებასთან, წესებისა და რიტუალების შესრულებასთან) ელემენტებს.⁶⁴²

7

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს განმარტებით „კონვენციის მე-9 მუხლით დაცული რელიგიის თავისუფლება არის „დემოკრატიული საზოგადოების“ ერთ-ერთი ფუნდამენტური კონვენციის გაგებით. ეს არის ერთ-ერთი ყველაზე სასიცოცხლო ელემენტი, რომელიც განაპირობებს მორწმუნეთა იდენტობას და მათ მიერ სიცოცხლის გააზრებას. რელიგიური თავისუფლება, უპირველეს ყოვლისა, ყოველი ინდივიდის შინაგანი ცნობიერების საკითხია, მაგრამ ამავედროულად ის გულისხმობს მათ შორის „საკუთარი რელიგიის“ გამჟღავნებას.“⁶⁴³

8

იმისათვის, რათა ინდივიდუალური ან კოლექტიური რწმენა კონვენციის მე-9 მუხლის დაცვის ქვეშ მოექცეს, მან უნდა მიაღწიოს გარკვეული დონის „დამარწმუნებლობას, სერიოზულობას, თანმიმდევრულობას და მნიშვნელობას.“ თუ ეს წინაპირობები დაკმაყოფილებულია, სახელმწიფოს აღარ აქვს უფლება შეაფასოს რელიგიური რწმენების ან მათი გამოვლენის ლეგიტიმურობა.⁶⁴⁴

9

ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, თუნდაც რწმენამ ან რელიგიამ მიაღწიოს სათანადო დამარწმუნებლობისა და მნიშვნელობის დონეს, ეს არ ნიშნავს, რომ მის მიერ ინსპირირებული ან მოტივირებული ან მისი ზეგავლენის ქვეშ მყოფი ნებისმიერი აქტი წარმოადგენს რწმენის „გამოვლინებას“ და უნდა მოექცეს კონვენციის მე-9 მუხლის დაცვის ქვეშ. ამისათვის ეს აქტი ძალიან მჭიდროდ უნდა იყოს დაკავშირებული ამ რწმენასთან და რელიგიასთან, რაც თითოეული საქმის ფაქტობრივი გარემოებების შესწავლის შედეგად უნდა დადგინდეს.⁶⁴⁵

10

რწმენისა და აღმსარებლობის თავისუფლება სახელმწიფოს აკისრებს არა მარტო ნეგატიურ ვალდებულებებს, რომ არ უნდა ჩაერიოს კონსტიტუციითა და საერთაშორისო სამართლით გარანტირებული ამ უფლების სარგებლობაში, არამედ ასევე პოზიტიურ ვალდებულებას: უზრუნველყოს ის, რომ სხვა პირებმა და ჯგუფებმა არ შეზღუდონ რწმენისა და აღმსარებლობის მიმდევართა თავისუფლებანი.

11

საქმეში „*იაჰოვას მოწმეთა გლდანის კონგრეგაციის წევრები და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*“ განმცხადებლების, - იაჰოვას მოწმეების, - მიმართ განხორ-
⁶⁴² გოცირიძე ე., კომენტარი: *ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ.* (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 158.

⁶⁴³ იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება „იაჰოვას მოწმეთა გლდანის კონგრეგაციის წევრები და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“, განაცხადი №71156/01, პარ. 130.

⁶⁴⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილება „ევ-
ეიდა და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“, განაცხადი №48420/10, და 3 სხვ, პარ 81-83.

⁶⁴⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილება „ევ-
ეიდა და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“, განაცხადი №48420/10, და 3 სხვ, პარ 81-83.

ციელდა ძალადობა, ღირსების დამამცირებელი მოპყრობა, რელიგიური საგნების განადგურება. ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ დარღვეულად ჩათვალა კონვენციის მე-9 მუხლი, ვინაიდან სახელმწიფო ორგანოებმა გამოიჩინეს უმოქმედობა განმცხადებლებზე თავდასხმის შესაჩერებლად, ხოლო შემდგომში განცხადებლებმა ვერ დაიცვეს საკუთარი უფლებები ეროვნული სასამართლობის მეშვეობით, რასაც შედეგად მოჰყვა განმეორებითი თავდასხმები აღნიშნული რელიგიური ჯგუფის მიმართ.⁶⁴⁶

12

საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით და „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-9 მუხლით დაცული უფლების შინაგანი ასპექტი აბსოლუტური ხასიათისაა და სახელმწიფოს მასში ჩარევის უფლება არა აქვს არც ერთ შემთხვევაში. რაც შეეხება რწმენისა და აღმსარებლობის გამჟღავნებას, ის არ არის აბსოლუტური და საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, შეიძლება შეიზღუდოს „...მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, ჯანმრთელობის ან სხვათა უფლებების დაცვის მიზნით.“

13

რელიგიის თავისუფლების დასაცავად ევროპის სხვადასხვა ქვეყნებში სხვადასხვა ქმედებებია კრიმინალიზებული. ეს შეიძლება იყოს:

- რელიგიური გრძნობების შეურაცხყოფა (მაგ., შვეიცარია, ფინეთი, ჰოლანდია);
- რელიგიური საგნების წაბილწვა-განადგურება (მაგ., ფინეთი, ესპანეთი);
- რელიგიური წესის აღსრულების ხელის შეშლა (მაგ., ფინეთი, ესპანეთი, გერმანია, კანადა ჰოლანდია, სერბეთი);
- რწმენის შეცვლა იძულებით (მაგ., ესპანეთი, თურქეთი);
- რელიგიური ორგანიზაციის საქმიანობის ხელის შეშლა (მაგ., ალბანეთი).

14

რელიგიური თავისუფლების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული მომეტებული საშიშროების მატარებელია განსხვავებული რელიგიური ჯგუფებით დასახლებულ რეგიონებში, სადაც არსებობს ამ რელიგიურ ჯგუფებს შორის განხეთქილების, სამოქალაქო დაპირისპირების და არეულობის გაჩენის საფრთხე.

15

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

646 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება „იაჰოვას მოწმეთა გლდანის კონგრეგაციის წევრები და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“, განაცხადი №71156/01.

16

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - აღმსარებლობის თავისუფლება, რომელიც გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 მუხლით.

17

1.3. ქმედება. სსკ-ის 155-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული რელიგიური რწმენის გარეგანი გამოვლინებისთვის ხელის შეშლას გულისხმობს, რაც გამოხატება ღვთისმსახურების ან სხვა რელიგიური წესისა თუ ჩვეულების აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლაში.

18

საქართველოში რელიგიური გრძნობების შეურაცხყოფა ზოგადად დასჯადი არ არის. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი დანაშაულებრივ საქმიანობას მხოლოდ ღვთისმსახურების ან სხვა რელიგიური წესის ან ჩვეულების აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლას უკავშირებს.

19

განსხვავება ღვთისმსახურებასა და სხვა რელიგიური წესის ან ჩვეულების აღსრულებას შორის ყოველთვის მკაფიო არ არის. ის თუ რა ჩაითვლება ღვთისმსახურებად ან სხვა რელიგიური წესის აღსრულებად თეოლოგიურ ცოდნას მოითხოვს და ამა თუ იმ რელიგიის თავისებურებებზეა დამოკიდებული.

20

- ღვთისმსახურებად შეიძლება ჩაითვალოს წირვა, ლოცვა, პარაკლისი, ნამაზი,⁶⁴⁷ ყურბანი⁶⁴⁸ და სხვ.;
- რელიგიური წესის აღსრულებად შეიძლება ჩაითვალოს რელიგიური ტანსაცმლის, რელიგიური სიმბოლოების ტარება, მარხვა, ნათლობა, ჯვრისწერა, სახლის კურთხევა, მედიტაცია, ეგზორციზმი და ა.შ.;
- რელიგიური ჩვეულების აღსრულებად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგალითად, პანაშვიდი, ქელები, სააღდგომო რიტუალები (საფლავზე გასვლა, კვერცხის შეღებვა, ა.შ.).

21

სსკ. 155-ე მუხლის გაგებით რელიგიური წესის აღსრულებად ვერ ჩაითვლება, მაგალითად:

- რელიგიური აკრძალვების ან ფუძემდებლური პრინციპების დაცვა და ცხოვრებაში გატარება;
- ამა თუ იმ რელიგიის ღვთისმსახურთა ორგანიზაციული შეხვედრა, თუ ის დაკავშირებული არ არის რაიმე რელიგიური რიტუალის შესრულებასთან.

22

ჩაითვლება თუ არა რელიგიური წესის აღსრულებად ქადაგება, დამოკიდებულია კონკრეტული რელიგიის თავისებურებებზე. ზოგიერთ რელიგიაში შესაძლოა ქადაგება რიტუალურ ხასიათს იღებდეს, ხოლო ზოგში ჩვეულებრივი რელიგიური

⁶⁴⁷ ისლამური ყოველდღიური ლოცვა.

⁶⁴⁸ ცხოველის შეწირვა ყურბან ბაირამის დღეებში (ისლამში).

განათლების მეთოდს წარმოადგენს.

23

როგორც ღვთისმსახურება, ასევე რელიგიური წესის ან რელიგიური ჩვეულების აღსრულება შეიძლება იყოს კოლექტიური ან ინდივიდუალური.

24

კოლექტიური საჯარო მსვლელობა შეიძლება ჩაითვალოს ღვთისმსახურებად ან რელიგიური წესის ან ჩვეულების აღსრულებად იმის და მიხედვით, თუ რამდენად აქვს მას რიტუალური ხასიათი და დადგენილია რელიგიური დოგმებით.

25

რელიგიური წესის აღსრულების ხელის შეშლა ყოველთვის კონკრეტული პირის ან პირთა ჯგუფის მიმართ უნდა განხორციელდეს და კონკრეტული წესის აღსრულებასთან უნდა იყოს დაკავშირებული. თუ პირი ზოგადად აკეთებს საჯარო განცხადებებს, ასეთი ქმედება სსკ-ის 155-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, თუნდაც ამან მორწმუნეთა რელიგიური გრძნობების შეურაცხყოფა გამოიწვიოს.

26

რელიგიური წესის აღსრულებისათვის ხელის შეშლა უნდა განხორციელდეს ღვთისმსახურების ან რელიგიური რიტუალის მომზადების ან განხორციელების ეტაპზე. თუ ღვთისმსახურება, ან რელიგიური რიტუალი უკვე დასრულებულია, პირის ქმედება სსკ-ის 155-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, მაგრამ თუ მუქარა რელიგიური საქმიანობის სამომავლოდ აკრძალვასაც გულისხმობს, მაშინ ქმედება სსკ-ის 155-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება.

27

1-ლი მაგალითი: ა. დაემუქრა ბ-ს, რომ კვირას საეკლესიო წირვაზე არ წასულიყო, თორემ ცხვირ-პირს დაუმტვრევდა.

ამგვარი ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 155-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.

მე-2 მაგალითი: ა-მ უთხრა ბ-ს, რომ მას ცხვირ-პირს დაუნაყავდა კვირის საეკლესიო წირვაზე დასწრების გამო. მუქარამ ბ-ში გამოიწვია საფუძვლიანი შიში, რომ მუქარა განხორციელდებოდა, თუ იგი მომავალშიც გააგრძელებდა წირვაზე დასწრებას.

ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 155-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.

28

თავად რელიგიური წესის აღსრულება არ უნდა მოდიოდეს წინააღმდეგობაში კანონთან. მაგალითად, თუ ამა თუ იმ რელიგიური წესის აღსრულება დანაშაულს ან სხვა სახის სამართალდარღვევას წარმოადგენს, მისი ხელის შეშლა სსკ-ის 155-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება. მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 133² მუხლით დასჯადია ქალის სასქესო ორგანოების დამახინჯება რელიგიური, რიტუალური, ეთნიკური ან სხვა ტრადიციის გავლენით. შესაბამისად, მისი ხელის შეშლა სსკ-ის 155-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება, თუნდაც რომ განხორციელდეს რელიგიური რიტუალის სახით.

საკითხავია, კანონით აკრძალული რელიგიური გაერთიანების⁶⁴⁹ მიერ განხორციელებული რიტუალების ხელის შეშლა უნდა დაკვალიფიცირდეს თუ არა სსკ-ის 155-ე მუხლით. სსკ-ის 155-ე მუხლი იცავს მხოლოდ კანონიერი რელიგიური გაერთიანებების საქმიანობას. შესაბამისად, უკანონო გაერთიანებების რელიგიური თავისუფლება, თუნდაც რომ ხორციელდებოდეს კანონის ფარგლებში, სისხლის-სამართლებრივი წესით არ უნდა იყოს დაცული და მისი ხელის შეშლა სსკ-ის 155-ე მუხლით არ უნდა დაკვალიფიცირდეს.

30

რელიგიური წესის აღსრულებისთვის ხელის შეშლა დანაშაულია მხოლოდ მაშინ თუ ქმედება **უკანონოდ** ხორციელდება, რაზეც თვით კანონმდებელი უსვამს ხაზს დანაშაულის შემადგენლობის აღწერისას. თუ ხელისშემშლელი ქმედება კანონის ფარგლებში ხორციელდება (ჩხრეკა, ამოღება, პირის დაკავება, ქონების ჩამორთმევა, ა.შ.), ის სსკ-ის 155-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, თუნდაც გამოყენებული იყოს ძალადობა, ან მას თან ახლდეს მორწმუნეთა რელიგიური გრძნობების შეურაცხყოფა.

31

სსკ. 155-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის დაზარალებული შეიძლება იყოს როგორც სასულიერო პირი ასევე ნებისმიერი ადამიანი, რომელსაც ხელი ემლება რელიგიური წესის, ჩვეულების აღსრულებაში.

32

მართებულია მოსაზრება, რომ აღნიშნული ქმედება დამთავრებულია ძალადობის ან ძალადობის მუქარის გამოყენების მომენტიდან⁶⁵⁰. თავისთავად ღვთისმსახურების ან სხვა რელიგიური წესის თუ ჩვეულების აღსრულებისათვის ხელის შემშლელი ქმედება დანაშაულის დასრულებას იწვევს. შესაძლოა ჩაითვლებას ის შემთხვევა, როდესაც განხორციელებული ქმედება ართულებს ან შეუძლებელს ხდის რელიგიური წესის აღსრულებას კონკრეტულ დროს და კონკრეტულ ადგილას. გამოიწვია თუ არა ქმედებამ რელიგიური რიტუალის შეწყვეტა ან გადადება არსებითი მნიშვნელობა არა აქვს და მხედველობაში იქნება მიღებული მხოლოდ პასუხისმგებლობის ზომის განსაზღვრისას.

33

1.4 ხერხი. სსკ-ის 155-ე მუხლი ითვალისწინებს ორ ალტერნატიულ შემადგენლობას: ღვთისმსახურების ან სხვა რელიგიური წესისა თუ ჩვეულების აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, ანდა თუ მას ახლდა მორწმუნის ან ღვთისმსახურის რელიგიური გრძნობის შეურაცხყოფა. შესაბამისად, პირველი ალტერნატიული შემადგენლობა ითვალისწინებს სავალდებულო ხერხს, კერძოდ, იგი ჩადენილი უნდა იქნას ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

649 მაგალითად, სსკ-ის 252-ე მუხლით დასჯადია ისეთი რელიგიური გაერთიანების შექმნა, რომლის საქმიანობას თან ერთვის ძალადობა.

650 იხ. **ლევკეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 379.

ძალადობა ფართოდ უნდა იქნას გაგებული. **ძალადობა** გულისხმობს ისეთ მოქმედებებს, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის სხეულებრივ ხელშეუხებლობასთან. მაგალითად, ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება და ა.შ. **ძალადობის მუქარა** მოიცავს სიტყვიერ, წერილობით, ან ჟესტიკულაციურ ქცევას, რომელიც ნათლად მიანიშნებს, რომ იგი მიმართულია მოქალაქის შესაბამისი კანონიერი უფლების განხორციელების ხელის შეშლისკენ.

35

ძალადობად არ ჩაითვლება, მაგალითად, უკანონო თავისუფლების აღკვეთა, სალოცავ დაწესებულებაში არშეშვება, ქონების, მათ შორის, რელიგიური ლიტერატურის განადგურება. აქედან გამომდინარე, ეს ქმედებები უნდა დაკვალიფიცირდეს არა 155-ე მუხლით, არამედ შესაბამისად, სსკ-ის 150 (იძულება), 143-ე (თავისუფლების უკანონო აღკვეთა), 187-ე (ნივთის დაზიანება ან განადგურება) მუხლებით.

36

სსკ-ის 155-ე მუხლის პირველი ნაწილი ალტერნატიული შემადგენლობის სახით ითვალისწინებს ღვთისმსახურების ან სხვა რელიგიური წესის ან ჩვეულების აღსრულების ხელის შეშლას, **თუ მას ახლდა მორწმუნის ან ღვთისმსახურის რელიგიური გრძნობის შეურაცხყოფა.**

37

აღნიშნული შეიძლება სხვადასხვა ქმედებით გამოიხატოს და ეს თვითონ რელიგიის თავისებურებაზე, მორწმუნის ან ღვთისმსახურის პიროვნებაზეა დამოკიდებული. რელიგიებს შორის ფუნდამენტური განსხვავებები არსებობს. ის რაც ერთი რელიგიისათვის სინმინდეს წარმოადგენს, შეიძლება სხვა რელიგიის წარმომადგენლებს აბსურდად ან ღვთის გმობად მოეჩვენოთ⁶⁵¹. ზოგიერთი რელიგიისათვის გარკვეული ქმედებები განსაკუთრებით შეურაცხმყოფელია, მაგალითად, მეჩეთზე ღორის თავის დაკიდება, ქრისტიანებისთვის ხატის ან წმინდანის წმინდანაწილების ნაბილწვა; რელიგიისთვის შეურაცხმყოფელი შეიძლება იყოს ასევე რელიგიური პერსონაჟების დამახინჯებულად გამოსახვა, ამა თუ იმ რელიგიისათვის შეურაცხმყოფელი ნივთების ან საგნების გამოყენება და სხვ. რელიგიური გრძნობების შეურაცხყოფა უნდა შეფასდეს ობიექტური და სუბიექტური კრიტერიუმით. ობიექტური კრიტერიუმით უნდა დადგინდეს თუ რამდენად გამოხატავს დამნაშავე ამა თუ იმ რელიგიის უპატივცემლობას, ხოლო სუბიექტური კრიტერიუმით თუ რამდენად გრძნობს თავს მორწმუნე ან ღვთისმსახური შეურაცხყოფილად.

38

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 155-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით.

651 იხ. ევროსასამართლოს გადაწყვეტილება დასაშვებობაზე „თამარა სკუგარი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №40010/04, 2009 წლის 3 დეკემბრის გადაწყვეტილება.

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება

იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი). სსკ-ის 155-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამძიმებას, თუკი მუხლის პირველ ნაწილში მოცემული ქმედება ჩადენილია სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. აქ სპეციალური ამსრულებელი მოიაზრება. სამსახურში უნდა ვიგულისხმოთ როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორი. თუმცა, თუ საჯარო მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი იყენებს გადაამეტებს საკუთარ უფლებამოსილებას რელიგიური წესის აღსრულების ხელის შეშლის მიზნით, მაშინ მისი ქმედება სხვა შესაბამისი ნიშნების არსებობისას დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 333-ე მუხლით (სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება).

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 154-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულები, რომელთა მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია, თუმცა პრაქტიკულად მცდელობის განხორციელების ნაკლები ალბათობა არსებობს, რადგან უმეტეს შემთხვევაში ქმედების განხორციელება დანაშაულის დასრულებას იწვევს.

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა შესაძლებელია.

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. თუკი ადგილი ექნება ადამიანის იძულებას გახდეს ამა თუ იმ რელიგიის მიმდევარი ან გამოთქვას თავისი აზრი ამა თუ იმ რელიგიის შესახებ, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 150-ე მუხლით (იძულება).⁶⁵²

თუ რელიგიური წესის აღსრულების ხელისშემშლელი ქმედება ჩადენილია ეროვნული ან რასობრივი მტრობის ან განხეთქილების ჩამოგდების, ეროვნული პატივისა და ღირსების დამცირების მიზნით, ადგილი ექნება დანაშაულთა იდეალურ ერთობლიობას და ქმედება სსკ-ის 142¹ (რასობრივი დისკრიმინაცია) და 154-ე მუხლებით (რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშ-

652 იხ. მამულაშვილი გ., კომენტარში: გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაელიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ., სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ. 331.

ლა) .

45

თუ რელიგიური წესის აღსრულების ხელისშემშლელი ქმედება ხელყოფს შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის თავისუფლებას, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 155 (რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა) და სსკ-ის 161-ე (შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების ხელყოფა) მუხლებით.

46

თუკი რელიგიური წესის აღსრულებისთვის უკანონოდ ხელის შეშლას თან ახლავს, ცხედრის ან საფლავის ნაბილწვა, მაშინ ქმედება შეფასდება სსკ-ის 154-ე (რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა) და სსკ-ის 258-ე (მიცვალებულისადმი უპატივცემულობა) მუხლებით.

47

თუკი რელიგიური წესის აღსრულებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლისას ძალადობამ ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება გამოიწვია, ანდა ადგილი ჰქონდა მკვლელობას ან გაუფრთხილებელობით სიცოცხლის მოსპობას, ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობის წესებით, კერძოდ, სსკ-ის 154-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთან ერთად ადგილი ექნება სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ შესაბამის დანაშაულს (სსკ-ის 108-ე, 109-ე, 117-ე ან 118-ე მუხლი).

48

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

დეკნა (სსკ-ის 156-ე მუხლი)

მუხლი 156. დეკნა

1. ადამიანის დეკნა სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, ანდა მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით, –

ისჯება ჯარიმით ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება:

ა) ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით;

ბ) ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით;

გ) რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან შინაპატიმრობით ვადით ერთიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის და გამოხატვის თავისუფლება აღიარებული და დაცულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონმდებლობით, ასევე ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით.⁶⁵³

2

აზრის, სინდისის, აღმსარებლობისა და გამოხატვის თავისუფლების დაცვა დემოკრატიული სახელმწიფოს ერთ-ერთი უმთავრესი მახასიათებელია, რითაც ის განსხვავდება ტოტალიტარული და დიქტატორული რეჟიმებისგან. საქართველოს კონსტიტუციის მე-16 და მე-17 მუხლების თანახმად, დაუშვებელია ადამიანის დეკნა რწმენის, აღმსარებლობის ან სინდისის, აზრის და მისი გამოხატვის გამო.

3

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს პრეცედენტული გადაწყვეტილებით, - „*ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*“, - რომელიც ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 70-იან წლებში იქნა მიღებული, გამოხატვის თავისუფლება ვრცელდება არა მხოლოდ იმ „ინფორმაციაზე“ ან „იდებზე“, რომლებიც უწყინარი ანდა ინდიფერენტულია, არამედ ისეთებზეც, რომლებიც შეურაცხმყოფელი, გამოაგნებელი ან შემაწუხებელია სახელმწიფოს ან მოსახლეობის რომელიმე ნაწილისათვის. ასეთია პლურალიზმის, შემწყნარებლობისა და ფართო თვალსაწიერის მოთხოვნები, რომელთა გარეშეც არ არსებობს „დემოკრატიული საზოგადოება.“⁶⁵⁴

653 იხ. მაგ., საქართველოს კონსტიტუციის მე-16, მე-17, გაეროს ადამიანის უფლებათა დეკლარაციის მე-18, მე-19, ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-9, მე-10 მუხლები, ასევე საქართველოს კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავისუფლების შესახებ.“

654 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1976 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება, „*ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*“, განაცხადი №5493/72, პარ. 49.

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლო რელიგიის თავისუფლებას განმარტავს, როგორც დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი ფუნდამენტს, „რომელიც განაპირობებს მორწმუნეთა იდენტობას და მათ მიერ სიცოცხლის გააზრებას. რელიგიური თავისუფლება, უპირველეს ყოვლისა, ყოველი ინდივიდის შინაგანი ცნობიერების საკითხია, მაგრამ ამავედროულად ის გულისხმობს მათ შორის „საკუთარი რელიგიის“ გამჟღავნებას.⁶⁵⁵

საქართველოს კონსტიტუციითა და ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით დაცული ეს უფლებები მოიცავენ ორ მნიშვნელოვან ასპექტს: შინაგან ასპექტს, რომელიც ადამიანის ფსიქიკურ სამყაროში ხორციელდება (მაგალითად, აზრი, რწმენა, აღმსარებლობა, სინდისი) და გარეგან ასპექტს, რომელიც დაკავშირებულია აზრის, რწმენის, აღმსარებლობისა და სინდისის გამჟღავნებასთან, სწავლებასთან, ქადაგებასთან, რელიგიური რიტუალების შესრულებასთან და ა.შ.⁶⁵⁶ ამ უფლებების გამოვლინების შინაგანი ასპექტი ხელშეუხებელია და სახელმწიფო მასში ვერც ერთ შემთხვევაში ვერ ჩაერევა, ხოლო გარეგანი ასპექტი შეიძლება დაექვემდებაროს შეზღუდვებს, რომლებიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში კონსტიტუციით და კანონით გათვალისწინებული მიზნების მისაღწევად, როგორიცაა, მაგალითად, საზოგადოებრივი უსაფრთხოება ან სხვათა უფლებები და თავისუფლებები.⁶⁵⁷

აზრის, სიტყვის, სინდისის, რწმენის და აღმსარებლობის თავისუფლება სახელმწიფოს, პირველ რიგში, აკისრებს ნეგატიურ ვალდებულებას, რომ არ ჩაერიოს უფლებებით სარგებლობაში და ხელი არ შეუშალოს მათ რეალიზაციას, მაგრამ, მეორე მხრივ, სახელმწიფოს აკისრია პოზიტიური ვალდებულებაც აღკვეთოს სხვა პირებისა და ჯგუფებისგან მხრიდან ამ უფლებებისა და თავისუფლებების განხორციელებაში უკანონო ჩარევა.

განსხვავებული აზრის გამო ადამიანის დევნა ტოტალიტარული და დიქტატორული რეჟიმებისთვის არის დამახასიათებელი, თუმცა არ არის გამორიცხული ასეთი ფაქტები დემოკრატიულ სახელმწიფოშიც განხორციელდეს, რაც სათანადო სამართლებრივ რეაგირებას საჭიროებს. სწორედ ამ ღირებულებების დაცვას ემსახურება სისხლის სამართლის კოდექსის 156-ე მუხლი, რომელიც დასჯადად აცხადებს ადამიანის დევნას სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, ანდა მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით.

655 იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება „ია-პოვას მოწმეთა გლდანის კონგრეგაციის წევრები და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“, განაცხადი №71156/01, პარ. 130.

656 იხ. აგრეთვე სსკ-ის 165-ე მუხლის კომენტარი.

657 იხ. მაგ., საქართველოს კონსტიტუციის მე-16, მე-17 და ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-9 და მე-10 მუხლები.

სისხლის სამართლის კოდექსი შეიცავს მრავალ შემადგენლობას, რომელიც ადამიანის ამა თუ იმ უფლების დანაშაულებრივ ხელყოფას მოიაზრებს. ესენია როგორც ე.წ. კლასიკური დანაშაულები (მაგალითად, მკვლელობა, ქურდობა, ყაჩაღობა, გაუპატიურება, ცემა, წამება, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა და ა.შ.), ასევე უფრო „თანამედროვე“ დანაშაულები (მაგალითად, სიტყვის თავისუფლების ხელყოფა, რელიგიური წესის აღსრულების ხელის შეშლა, შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების ხელყოფა, ადევნება და ა.შ.) ამავდროულად სისხლის სამართლის კოდექსში მოცემულია სსკ-ის 142-ე მუხლი, რომლითაც დასჯადად არის გამოცხადებული ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევა, მათ შორის განსხვავებული აზრის გამო. შესაბამისად, ისმის კითხვა, რისთვის დასჯირდა კანონმდებელს დამატებითი სსკ-ის 156-ე მუხლის შემოღება თუ ადამიანის შევიწროება მათ შორის აზრის, აღმსარებლობის და მისი გამოხატვის გამო ისედაც დასჯადია?⁶⁵⁸ ჩვენი აზრით, კანონმდებლის სურვილია ამ ნორმის შემოღებით ხაზი გაუსვას სპეციფიკურ მოტივს, რომლითაც სსკ-ის 156-ე მუხლში მოცემული დანაშაულის შემადგენლობა ხორციელდება, (კერძოდ, განსხვავებული აზრის შეუწყნარებლობის მოტივს) განახორციელოს კონსტიტუციის მე-17 და 18-ე მუხლებში მოცემული გარანტიის საკანონმდებლო დაცვა. ამის მიუხედავად, სსკ-ის 156-ე მუხლი კონკურენციაში მოდის სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მრავალ მუხლთან, რის შესახებაც ქვემოთ იქნება მსჯელობა.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი. შეიძლება თუ არა იყოს სსკ-ის 156-ე მუხლის ამსრულებელი არასპეციალური სუბიექტი? ამ საკითხთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკა წინააღმდეგობრივია. მაგალითად, 2004 წლის 4 ოქტომბრის №237-აპ განჩინებით, საკასაციო პალატამ განმარტა, რომ სსკ-ის 156-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მოიაზრებს სპეციალურ სუბიექტს - სახელმწიფო მოხელეს, რომელიც არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესით მოქმედებს⁶⁵⁹. თუმცა შემდგომ განჩინებებში ეს მიდგომა შეიცვალა და სსკ-ის 156-ე დაკვალიფიცირდა არასპეციალური სუბიექტის მიერ ჩადენილი ქმედებები⁶⁶⁰. ვფიქრობთ ამ კუთხით სასამართლო პრაქტიკა სწორი მიმართულებით წარიმართა, ვინაიდან სსკ-ის 156-ე მუხლის შეზღუდვა მხოლოდ საჯარო მოხელით მეტისმეტად დაავიწროვებდა მისი მოქმედების ფარგლებს. მეორე მხრივ, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს, რომელიც ამავე მუხლის მეორე ნაწილით არის

658 აღსანიშნავია ის, რომ არც დასავლეთ და არც აღმოსავლეთ ევროპის სისხლის სამართლის კოდექსები სსკ-ის 156-ე მუხლის მსგავს დანაშაულის შემადგენლობას არ იცნობენ.

659 „სისხლის სამართლის კოდექსის 156-ე მუხლით გათვალისწინებული დევნა გულისხმობს არა დაწესებულების ხელმძღვანელის მიერ თანამშრომლის სამსახურიდან დათხოვნას, არამედ ეს არის სახელმწიფოს სახელით სახელმწიფო მოხელის მიერ განხორციელებული დევნა იმ პირისა, რომლის პროფესიული საქმიანობაც ეწინააღმდეგება არასწორად გაგებულ სახელმწიფოს ინტერესს“. იხ. უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2004 წლის 4 ოქტომბრის №237-აპ განჩინება.

660 იხ. უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2015 წლის 2 დეკემბრის განჩინება №338-აპ-15.

გათავალისწინებული. ეს იმას ნიშნავს რომ მუხლის პირველი ნაწილში სწორედ არასპეციალური სუბიექტი მოიაზრება.

10

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 156-ე მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის კონსტიტუციის მე-16 და მე-17 მუხლით გარანტირებული აღმსარებლობის, სინდისის და აზრის და გამოხატვის თავისუფლება, ასევე პროფესიული, საზოგადოებრივი, რელიგიური, პოლიტიკური, მეცნიერული მოღვაწეობის თავისუფლება.

11

1.3. ქმედება. სსკ-ის 156-ე მუხლის გაგებით „დევნა“ უნდა გავიგოთ, როგორც ადამიანის უფლების დარღვევა მისი აზრის, რწმენის, სინდისის ან მისი გამოხატვის გამო, ანდა მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით. ადამიანის უფლებაში უნდა მოვიზიაროთ ნებისმიერი უფლება, რომელიც დაცულია კონსტიტუციით და კანონით. ზღვარი დევნასა და სხვა სახის შევიწროებას შორის სწორედ ადამიანის უფლებრივ შეზღუდვაზე უნდა გავიდეს. შესაბამისად, დევნად არ უნდა ჩაითვალოს ადამიანის ნებისმიერი სახის ფიზიკური ან ფსიქიკური ზეწოლა, პროფესიულ, სამეცნიერო ან სხვა სახის საზოგადოებრივ საქმიანობაში დაბრკოლებების ან დისკომფორტის შექმნა, თუ ეს შედეგად ადამიანის რაიმე უფლებას არ ხელყოფს.

12

დევნის არსის სწორად გაგებისთვის აუცილებელია გავიგოთ რა იგულისხმება სიტყვა „დევნაში.“⁶⁶¹ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით, დევნასთან დაკავშირებით ვკითხულობით: **დევნა** სახელი სდევს, სდევნის ზმნათა მოქმედებისა; **ს-დევნის-ს** გასაქანს არ აძლევს, - ავიწროებს.⁶⁶²

13

დევნის ეტიმოლოგიური წარმომავლობიდან გამომდინარე, მასში მრავალი დისკრიმინაციული და ადამიანის უფლებების დამრღვევი ქმედება შეიძლება მოვიზიაროთ. თუმცა სსკ-ის 156-ე მუხლში ყველა მოქმედების მოაზრება შეეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის მიზნიებსა და ამოცანებს. ამას ასევე ემეტება ნორმათა კონკურენციის სირთულეც.

14

დევნა, როგორც წესი, მოქმედებით ხორციელდება, თუმცა შესაძლოა ასევე უმოქმედობით განხორციელდეს. კერძოდ, თუ სპეციალური სუბიექტი არ ასრულებს თავის ვალდებულებას სსკ-ის 156-ე მუხლში მითითებული რომელიმე მოტივით, რითაც შეგნებულად არღვევს პირის უფლებებს (თუ პირს დაუსაბუთებელ უარს ეუბნებიან სამსახურში მიღებაზე, უნივერსიტეტში ჩარიცხვაზე, პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის გაცემაზე და ა.შ.), ეს ქმედება შეიძლება დევნად ⁶⁶¹ უნდა აღინიშნოს, რომ სიტყვა „დევნა“ იმდენად აბსტრაქტულია, რომ მოქმედებათა მთელ კომლექსს მოიცავს და ბუნდოვანს ხდის სსკ-ის 156-ე მუხლით გათვალისწინებულ ნორმას. ეს კი საფრთხეს უქმნის კანონიერების პრინციპს. არაა გამორცხული დადგეს სსკ-ის 156-ე მუხლის კონსტიტუციასთან შეუსაბამობის საკითხი (შენიშვნა ჩემია - ი.დ.).

⁶⁶² იხ. **აბაშიძე ი., მეტრეველი რ., ჩიქობავა არნ. (მთავარი რედ.), ძიძიგური შ., ჭაბაშვილი მ.,** ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, 1986, გვ. 211.

დაკვალიფიცირდეს შესაბამისი მოტივის დადგენისას.

15

დევნის მეთოდები პირობითად შეიძლება ორ ჯგუფად დავყოთ: 1) ადამიანის უფლების დანაშაულებრივი ხელყოფა; 2) ადამიანის უფლების არადანაშაულებრივი ხელყოფა.

16

1) ადამიანის უფლების დანაშაულებრივი ხელყოფა. დევნა შეიძლება განხორციელდეს ნებისმიერი დანაშაულის ჩადენის გზით, რომელიც ხელყოფს ადამიანის უფლებას და რომელიც ხორციელდება სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, ანდა დაზარალებულის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით. ეს შეიძლება იყოს მუქარა, ცემა, წამება, ჯანმრთელობის დაზიანება, ნივთის განადგურება, გაუპატიურება, ა.შ.⁶⁶³ (ნორმათა კონკურენციასთან დაკავშირებით იხ. ქვემოთ)

17

2) ადამიანის უფლების ხელყოფა, რომელიც ცალკე აღებული დანაშაულს არ წარმოადგენს. ამ ჯგუფში მოიაზრება ქმედებები, რომლებიც დამოუკიდებელ დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნიან, მაგრამ არღვევენ ადამიანის უფლებებს. ეს შეიძლება იყოს პირადი, პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური ან სხვა კატეგორიის უფლებები. მაგალითად, შეუწყნარებლობის მოტივით სამსახურიდან უკანონო გათავისუფლება, ორგანიზაციის რეგისტრაციაზე უარის თქმა, სასწავლებლიდან, პროფესიული ასოციაციიდან გარიცხვა დევნის მაგალითებია. ის თუ რა ჩაითვლება უფლების ხელყოფად, თითოეულ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს.

18

აუცილებელი არ არის დევნას ჰქონდეს განგრძობადი ან მრავალჯერადი ხასიათი, ის შეიძლება ერთჯერადი აქტითაც განხორციელდეს.⁶⁶⁴

19

თუ ერთი და იგივე დაზარალებულის მიმართ დამნაშავეს ერთიანი განზრახვით განხორციელდა რამდენიმე ქმედება, აღნიშნული ქმედებები დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 156-ე მუხლით. იმ შემთხვევაში, თუ თითოეულ ჯერზე დაზარალებულის შევიწროებას ახორციელებს ხელახლა აღმოცენებული განზრახვით (რაც შეიძლება ერთი და იგივე, ან სხვადასხვა უფლების ხელყოფაში გამოიხატოს), ყოველი ქმედება დაკვალიფიცირდება დამოუკიდებლად (თითოეული ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 156-ე მუხლით, ხოლო სასჯელი დაინიშნება სსკ-ის 59-ე მუხლით დადგენილი წესით).

20

სასამართლო პრაქტიკაში სსკ-ის 156-ე მუხლი ძირითადად გამოიყენება ისეთ შემ-

663 დანაშაულთა ერთობლიობისა და კონკურენციის შესახებ ქვემოთ იქნება მსჯელობა.

664 იხ. უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 2 დეკემბრის №338-აპ-15 განჩინება, სადაც დევნად დაკვალიფიცირდა პირის ერთჯერადი ცემა და ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება დაზარალებულის ჟურნალისტური საქმიანობის და არასამთავრობო ორგანიზაციის წევრობის გამო.

თხვევებზე, როდესაც ხდება დაზარალებულის მიმართ ფიზიკური ანგარიშსწორება (ცემა, მუქარა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება) მის რელიგიურ, პროფესიულ, საზოგადოებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით.⁶⁶⁵

21

ვინაიდან სსკ-ის 156-ე მუხლში საუბარია „ადამიანის“ დევნაზე, დაზარალებული შეიძლება იყოს მხოლოდ ფიზიკური პირი, ხოლო თუ კანონსაწინააღმდეგო მოქმედებები ხორციელდება პირთა ჯგუფის მიმართ, კვალიფიკაცია დანაშაულთა ერთობლიობის (სსკ-ის 156-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულები) წესების საფუძველზე გადაწყდება.

22

სსკ-ის 156-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაციისთვის არ არის აუცილებელი დაზარალებული აღიქვამდეს, რომ ხორციელდება მისი დევნა აზრის, სიტყვის, რელიგიის გამო, ან მის მოღვაწეობასთან დაკავშირებით. გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მოტივის არსებობას და არა დაზარალებულის მიერ დევნის მოტივის აღქმას.

23

სსკ-ის 156-ე მუხლში მოცემული სიტყვები „სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, ანდა მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით,“ არ გულისხმობს იმას, რომ დევნის ობიექტი აუცილებლად უნდა იყოს კრიტიკული მოსაზრების ავტორი ან პოლიტიკური, რელიგიური მოღვაწე. დევნის დროს დაზარალებული შეიძლება იყოს როგორც ეს პირი, ასევე მისი ახლობელი (ნათესავი, საცოლე, მეგობარი და ა.შ.).

24

1-ლი მაგალითი: მას შემდეგ რაც ვასომ ჟურნალში კრიტიკული სტატია დაწერა, მისი შვილი სასწავლებლიდან უკანონოდ გარიცხეს, ხოლო მეუღლე სამსახურიდან უკანონოდ გაათავისუფლეს.

ვინაიდან ორი სხვადასხვა ამსრულებელი გვყავს, „ორივე ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს ცალ-ცალკე სსკ-ის 156-ე მუხლით.

25

არ არის აუცილებელი დევნა განხორციელდეს უშუალოდ საზოგადოებრივი, პროფესიული საქმიანობის განხორციელების პროცესში.⁶⁶⁶ როგორც წესი, იგი

665 იხ. **მამულაშვილი გ.,** კომენტარში: **გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.,** სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ. 340-347. ამასთან, უზენაესი სასამართლოს 2004 წლის 20 აპრილის №2კ-99დად.-04 განჩინებით დევნად არ დაკვალიფიცირდა თავში ერთხელ მუშტის ჩარტყმა, რელიგიური ლიტერატურის შემცველი წანთის წართმევა და გადაგდება. სასამართლომ ჩათვალა რომ ეს ქმედებები არ შეიცავდა მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე, 150-ე, 151-ე და 156-ე მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულების ნიშნებს. შესაბამისად ძალაში დატოვა საქმის აღძვრაზე უარის თქმის შესახებ დადგენილება. ასეთი ქმედებები შეიძლება დევნად დაკვალიფიცირდეს იმ შემთხვევაში თუ მათ მიიღეს სისტემატური ხასიათი.

666 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 6 მარტის განაჩენი, სადაც მითითებულია: „სასამართლო განმარტავს, რომ მოცემული მუხლით ქმედების კვალიფიკაციისათვის არ არის

ხორციელდება ასეთი საქმიანობის შემდეგ. ამ საქმიანობიდან გასული დროის პერიოდს არა აქვს მნიშვნელობა კვალიფიკაციისათვის.

26

დევნა უნდა განხორციელდეს პირის კანონიერი ქმედებების საპასუხოდ. თუ პირი არღვევს გამოხატვის თავისუფლების ფარგლებს,⁶⁶⁷ ეწევა უკანონო პოლიტიკურ,⁶⁶⁸ საზოგადოებრივ, პროფესიულ,⁶⁶⁹ რელიგიურ⁶⁷⁰ ან მეცნიერულ⁶⁷¹ საქმიანობას მაშინ მისი უფლებრივი შეზღუდვა სსკ-ის 156-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, თუმცა ეს ქმედები შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სხვა სპეციალური მუხლით.

27

მე-2 მაგალითი: ვასომ მისი მეზობელი გელა სცემა შვილად აყვანის საიდუმლოების საჯაროდ გამჟღავნების გამო.

ვასოს ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 126-ე მუხლის პირველი ნაწილით.

28

დევნად შეიძლება მხოლოდ კანონსაწინააღმდეგო ქმედებები დაკვალიფიცირდეს. იმ შემთხვევაში, თუ დაზარალებულის მიმართ კანონიერი ქმედებები ხორციელდება (მაგალითად, სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება, დაკავება, ჩხრეკა, დაპატიმრება, სამსახურიდან გათავისუფლება კანონიერი საფუძვლით და სხვ.), ეს დევნად ვერ ჩაითვლება, თუნდაც სუბიექტი კანონიერ საფუძვლებთან ერთად 156-ე მუხლში მითითებული მოტივებითაც მოქმედებდეს.

29

სსკ-ის 156-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ითვლება ადამიანის უფლებრივი შეზღუდვის მომენტიდან.

30

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. დამნაშავე აცნობიერებს, რომ ახორციელებს დაზარალებულის დევნას სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, ანდა მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით და სურს შესაბამისი

აუცილებელი დევნა განხორციელდეს უშუალოდ სამსახურებრივი საქმიანობის განხორციელებისას და მის პროცესში“

667 მაგალითად, ძალადობრივი ქმედებისაკენ საჯარო მოწოდება (სსკ-ის 239¹-ე მუხლი); საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისაკენ ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ მოწოდება (სსკ-ის 317-ე მუხლი); შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება (სსკ-ის 175-ე მუხლი), პორნოგრაფიული ნაწარმოების დამზადება, გავრცელება ან რეკლამირება (სსკ-ის 255-ე მუხლი), სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება (სსკ-ის 320-ე მუხლი), სახელმწიფო გერბის ან დროშის შებღალვა (სსკ-ის 343-ე მუხლი), ყალბი რეკლამა (სსკ-ის 201-ე მუხლი).

668 ზოგიერთ თანამდებობის პირს, როგორცაა მოსამართლე და პროკურორი, ეკრძალებათ პოლიტიკური საქმიანობა.

669 სსკ-ის 43-ე მუხლი ითვალისწინებს სასჯელის სახით საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას.

670 მაგალითად, სსკ-ის 252-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით ისჯება „ისეთი რელიგიური, პოლიტიკური ან საზოგადოებრივი გაერთიანების შექმნა, რომლის საქმიანობას თან ერთვის ძალადობა ადამიანის მიმართ, ანდა ასეთი გაერთიანების ხელმძღვანელობა.“

671 სსკ-ის 232-ე მუხლით ისჯება ბირთვული იარაღის ან ბირთვული ასაფეთქებელი მოწყობილობის დამზადება; სსკ-ის 136-ე მუხლით ისჯება გენეტიკური მანიპულაცია.

ქმედებების განხორციელება.

31

თუ დამნაშავე შეცდომას უშვებს პიროვნებაში ან მის ქმედებებში, რომელთა გამოც ახორციელებს დევნას, ეს კვალიფიკაციაზე გავლენას ვერ მოახდენს და ქმედება მაინც სსკ-ის 156-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება.

32

2.2. მოტივი. იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ დანაშაულის მოტივს არა აქვს მნიშვნელობა ქმედების კვალიფიკაციისათვის.⁶⁷² ამგვარი მოსაზრება ვერ ხსნის დევნის მოტივაციის შინაარსობრივ მხარეს და უფრო მეტ კონკრეტიკას მოითხოვს. დევნისას დამნაშავის ქცევის მოტივი დანაშაულის შემადგენლობის დამაფუძნებელ ელემენტად უნდა მივიჩნიოთ.

33

დევნის განხორციელების **ობიექტურ ფაქტორად ანუ მიზეზად** გვევლინება **დაზარალებულის მიერ გამოხატული სიტყვა, აზრი, სინდისი, აღმსარებლობა, რწმენა ან მრწამსი, მისი პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, პროფესიული, რელიგიური ან მეცნიერული მოღვაწეობა.**

34

დამნაშავის ქცევის **მოტივად** კი უნდა მივიჩნიოთ სწორედ **დაზარალებულის მიერ გამოხატული სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის, მისი პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, პროფესიული, რელიგიური ან მეცნიერული მოღვაწეობის გამო წარმოშობილი** სიძულვილი, ეჭვიანობა, ყალბად გაგებული სამსახურებრივი ან საზოგადოებრივი ინტერესი, პატრიოტული სულისკვეთება და სხვა ქვენა თუ არაქვენა ხასიათის მოტივები.

35

განსახილველი დანაშაულის მოტივის სწორი ინტერპრეტაციისთვის აუცილებელია ზუსტად განიმარტოს თითოეული მოტივის შინაარსი. სსკ-ის 156-ე მუხლში მოცემული ტერმინები შემდეგნაირად უნდა იქნას გაგებული:

36

აზრი გულისხმობს ადამიანის მოსაზრებას ნებისმიერ საკითხზე.

37

სიტყვა გულისხმობს აზრების, შეხედულებების, იდეების, მათ შორის, კრიტიკისა და პროტესტის გამოხატვას⁶⁷³. ადამიანის დევნა შეიძლება განხორციელდეს როგორც აზრის გამოხატვის, ასევე მისი გამოხატვისგან თავის შეკავების გამო (მაგალითად, თუ პირმა უარი განაცხადა მანიფესტაციაში მონაწილეობაზე, პეტიციის ხელმოწერაზე, არჩევნებში კონკრეტული პარტიისათვის ხმის მიცემაზე

672 იხ. **მამულაშვილი გ.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 430.

673 იხ. **გოცირიძე ე.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 159.

და ა.შ.). „სიტყვა“ აზრის საჯარო გამოხატვას გულისხმობს და მასში კერძო საუბრებში გამოთქმული აზრები არ იგულისხმება.

38

აღმსარებლობა არის ამა თუ იმ რელიგიის მიმდევრობა, იმის მიუხედავად, ესა თუ ის მიეკუთვნება ტრადიციულ თუ ახალ რელიგიებს და აღიარებულია თუ არა სახელმწიფოს მიერ.⁶⁷⁴

39

სინდისი გულისხმობს ადამიანის თვისებას იაზროვნოს და იმოქმედოს ზნეობრივი კატეგორიებით, გააჩიოს კეთილი და ბოროტი, კარგი და ცუდი.⁶⁷⁵

40

რწმენაში უნდა მოვიაზროთ რაიმეს ჭეშმარიტებაში ან მცდარობაში ადამიანის რწმენას, რომელიც შესაბამისი არგუმენტებით არის გამყარებული. რწმენა მოიცავს როგორც რელიგიურ, ისე არარელიგიურ რწმენას, მათ შორის ათეისტების, აგნოსტიკოსების, სკეპტიკოსების რწმენას, ასევე ფილოსოფიური შეხედულებების ფართო წრეს, როგორიცაა პაციფიზმი, ვეგანიზმი, აბორტისადმი წინააღმდეგობა და სხვ.⁶⁷⁶

41

მრწამსი და რწმენა ხშირად სინონიმებად მოიაზრება. ერთ-ერთი მოსაზრებით, მრწამსი გულისხმობს პიროვნების მყარ რწმენებს, რომელიც მის მიერ სამყაროს აღქმას განაპირობებს და რომელიც მისი იდენტობის შემადგენელი ნაწილია.⁶⁷⁷

42

საზოგადოებრივი მოღვაწეობა უნდა გავიგოთ უფრო ფართოდ ვიდრე სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე, 117-ე მუხლებში მოცემული „საზოგადოებრივი მოვალეობა.“ ის მოიცავს ყველანაირი სახის სოციალურად მნიშვნელოვან აქტივობას, რომელიც არ არის აკრძალული კანონით. ეს შეიძლება იყოს საქველმოქმედო, კულტურული, ბუნებადაცვითი, საგანმანათლებლო, უფლებადაცვითი და სხვ. ამავდროულად, თუ ეს აქტივობა არის პოლიტიკური, რელიგიური, პროფესიული ან მეცნიერული ხასიათის, მაშინ ის მოექცევა არა „საზოგადოებრივი მოღვაწეობის“, არამედ სხვა შესაბამისი კატეგორიის ქვეშ.

43

პოლიტიკური მოღვაწეობა უნდა გავიგოთ როგორც საქმიანობა მიმართული პოლიტიკური პარტიის, პოლიტიკოსის, ან პოლიტიკური ჯგუფის სასარგებლოდ

674 იხ. **გოცირიძე ე.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 157.

675 იხ. მათ შორის **გოცირიძე ე.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 158. იხ. აგრეთვე philosophy terms – conscience <https://philosophyterms.com/conscience/> (მოპოვების თარიღი: 30.08.2019).

676 იხ. **გოცირიძე ე.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 158.

677 იხ. Difference between conviction and belief <https://www.differencebetween.com/difference-between-conviction-and-vs-belief/> (მოპოვების თარიღი: 30.08.2019)

ან საწინააღმდეგოდ⁶⁷⁸. ეს შეიძლება იყოს საარჩევნო კამპანიაში პოლიტიკურ დებატებში მონაწილეობა, პოლიტიკური გაერთიანების შექმნა, პარტიულ შეკრებებში მონაწილეობა, საარჩევნო სუბიექტის სახით არჩევნებში მონაწილეობა, პოლიტიკური პარტიის დაფინანსება, პარტიული აგიტაცია და ა.შ. არჩევნებში ხმის მიცემა პოლიტიკურ მოღვაწეობად არ ჩაითვლება, თუმცა თუ ამ საფუძვლით განხორციელდა ადამიანის დევნა, ის დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 156-ე მუხლით (დევნა აზრის გამოხატვის გამო).

44

პროფესიულ საქმიანობაში მოიაზრება ნებისმიერი პროფესიის საქმიანობა, რომელიც არ ეწინააღმდეგება კანონს, იმის მიუხედავად, აქვს თუ არა დაზარალებულს შესაბამისი პროფესიული განათლების დამადასტურებელი სერტიფიკატი, ან საქმიანობის ლიცენზია. პროფესიული საქმიანობა უნდა განვასხვაოთ სსკ-ის 109-ე, 117-ე, 126-ე მუხლებში მოცემული „სამსახურებრივი საქმიანობისგან“. ეს ორი ტერმინი მსგავსების მიუხედავად იდენტური არ არის. პირი შეიძლება იყოს თავისუფალი პროფესიის წარმომადგენელი და ეწეოდეს პროფესიულ საქმიანობას რაიმე „სამსახურის“ გარეშე, ხოლო მეორეს მხრივ „სამსახურებრივი საქმიანობა“ შეიძლება ყოველთვის არ უკავშირდებოდეს რაიმე აღიარებულ პროფესიას.

45

რელიგიურ მოღვაწეობად იგულისხმება არა მხოლოდ ღვთისმსახურება ან სხვა რელიგიური წესების შესრულება, არამედ ასევე ქადაგება, სწავლება, რელიგიური მასალების გავრცელება, რელიგიურ შეკრებებში მონაწილეობა და ა.შ. რელიგიურ მოღვაწეობას შეიძლება ახორციელებდეს როგორც სასულიერო, ასევე ნებისმიერი სხვა პირი.

46

მეცნიერული მოღვაწეობა მოიაზრებს როგორც კვლევით, ასევე საგანმანათლებლო საქმიანობას მეცნიერების ნებისმიერ დარგში, ასევე, სამეცნიერო ლიტერატურის მომზადება-გამოქვეყნებას, სარედაქტორო, სარეცენზიო საქმიანობას, სამეცნიერო დისკუსიაში მონაწილეობას და სხვ.

47

ვინაიდან დევნა გასაქანის არმიცემას, შევიწროვებას ნიშნავს, ამიტომ დევნა სისიხლისსამართლებრივი გაგებით არის „დასჯა“, „ანგარიშსწორება“ დაზარალებულის მიერ შესაბამისი ქცევის განხორციელებისთვის. ამიტომ დამნაშავის მიზანი შეიძლება იყოს მხოლოდ შურისძიება, ხოლო სამომავლოდ დაზარალებულისგან მსგავსი ქმედების აღკვეთის მიზანი ქმედების კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს.

48

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

678 იხ. მაგ. Department of Justice, Political Activities <https://www.justice.gov/jmd/political-activities> (მოპოვების თარიღი: 30.08.2019).

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ძალადობა ფართოდ უნდა იქნას გაგებული. ძალადობა გულისხმობს ისეთ მოქმედებებს, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის სხეულზე-ბრივ ხელშეუხებლობასთან. მაგალითად, ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება და ა.შ.

50

ძალადობის მუქარა მოიცავს სიტყვიერ, წერილობით, ან ფესტიკულაციურ ქცევას, რომელიც მსხვერპლის მიერ აღქმული უნდა იქნას როგორც რეალური.

51

2. იგივე ქმედება ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). მოცემული კვალიფიციური შემადგენლობის ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, ასევე კერძო საწარმოს ხელმძღვანელი, სპეციალური უფლებამოსილების მქონე პირი, რომელიც მუდმივად ან დროებით ასრულებს ორგანიზაციულ ან ადმინისტრაციულ-სამეურნეო მოვალეობებს კომერციულ ან არა კომერციულ ორგანიზაციაში, ან რიგითი თანამშრომელი, რომელიც ადამიანის დევნისთვის იყენებს თავის უფლებამოსილებას, რაც მას მინიჭებული აქვს სამსახურებრივი მდგომარეობით მათ შორის შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე.

52

3. იგივე ქმედება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). მნიშვნელოვანი ზიანი შეიძლება გამოიხატოს როგორც მატერიალური (შემოსავლის დაკარგვა, ხელფასის, პენსიის მიუღებლობა) ასევე მორალურ ზიანში (მაგ., ადამიანის პატივისა და ღირსების ხელყოფა და შედეგად გამოწვეული მორალური ტრავმა). თითოეულ შემთხვევაში მნიშვნელოვანი ზიანი მოსამართლის მიერ უნდა იქნას დადგენილი როგორც ზიანის ხასიათისა და ხარისხის, ასევე დაზარალებულის პიროვნების მხედველობაში მიღებით. მნიშვნელოვანი ზიანის მიმართ დამნაშავეს ქმედება შეიძლება განზრახი ან გაუფრთხილებლობითი იყოს.

53

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 156-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულები, რომელთა მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა, ზოგიერთ შემთხვევაში დასაშვებია.

54

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანამსრულებლობა.

აღსანიშნავია, რომ დევნა გაცილებით უფრო საშიშ ფორმას იღებს, როცა ხორციელდება პირთა ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით, თუმცა, სამწუხაროდ, ეს დამამძიმებელი გარემოება სსკ-ის 156-ე მუხლის მეორე ნაწილში არ არის გათვალისწინებული. ამ დროს თითოეულმა ამსრულებელმა შეიძლება დაზარალებულის დევნა შემადგენლობით გათვალისწინებული სხვადასხვა მოტივით განახორციელოს.

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სისხლის სამართლის კოდექსი მოიცავს მრავალ დანაშაულს, რომელიც აზრის, სიტყვის, აღმსარებლობის უფლების განხორციელებაში დანაშაულებრივად ხელის შეშლას გულისხმობს. კერძოდ, ესენია სსკ-ის 153-ე მუხლი (სიტყვის თავისუფლების ხელყოფა), სსკ-ის 154-ე მუხლი (ჟურნალისტის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა), სსკ-ის 155-ე მუხლი (რელიგიური წესის აღსრულებისთვის უკანონოდ ხელის შეშლა), სსკ-ის 161-ე მუხლი (შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების ხელყოფა), სსკ-ის 165-ე მუხლი (გაფიცვის უფლების ხელყოფა), სსკ-ის 166-ე მუხლი (პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, ან რელიგიური გაერთიანების შექმნისათვის ან მისი საქმიანობისთვის უკანონოდ ხელის შეშლა), სსკ-ის 168-ე მუხლი (შრომის თავისუფლების ხელყოფა). განმასხვავებელი ელემენტები ამ უკანასკნელ დანაშაულებსა და სსკ-ის 156-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს შორის არსებობს როგორც ობიექტურ და სუბიექტურ შემადგენლობაში.

დევნის შემადგენლობა ფორმალურია და დასრულებულია უკვე ქმედების განხორციელებისას, ხოლო 153-ე, 154-ე, 155-ე, 161-ე, 165-ე, 166-ე, 168-ე მუხლებით მოცემულ დანაშაულის შემადგენლობებში აუცილებელ ელემენტად გვევლინება ან „მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევა“ ან დანაშაულის ჩადენის ისეთი ხერხი, როგორიცაა, მაგალითად, „ძალადობა ან ძალადობის მუქარა“, ან „სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება“.

აღნიშნულ დანაშაულებს შორის უმთავრესი განმასხვავებელი ნიშანი სუბიექტურ შემადგენლობაში, კერძოდ, მოტივთა შორის განსხვავებაში უნდა ვეძებოთ. დევნისას პირის ქცევის მოტივის წარმომშობ მიზეზად გვევლინება დაზარალებულის მიერ გამოხატული სიტყვა, აზრი, სინდისი, აღმსარებლობა, რწმენა ან მრწამსი, მისი პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, პროფესიული, რელიგიური ან მეცნიერული მოღვაწეობა, ხოლო ზემოთაღნიშნული დანაშაულები მიმართულია მიმდინარე ან სამომავლოდ განსახორციელებელი საქმიანობისთვის ხელის შეშლისკენ.

შესაძლოა წარმოვიდგინოთ ისეთი შემთხვევები, როდესაც პირი მოქმედებს როგორც უფლების განხორციელების ხელის შეშლის მიზნით, ასევე წარსულში განხორციელებული საქმიანობის გამო. ამ შემთხვევაში კვალიფიკაცია დანა-

შაულთა ერთობლიობით უნდა მოხდეს. საინტერესოა კონკრეტული მაგალითი სასამართლო პრაქტიკიდან:

„2016 წლის 12 იანვარს, დაახლოებით 20:40 საათზე, თ.თ- ს და დ.ლ-ს და შ.გ.-მ თბილისში მდებარე რესტორანში მყოფ ჟურნალისტებს მიაყენეს სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა მათ მიერ სატელევიზიო გადაცემებში რელიგიურ თემებზე გამოთქმული მოსაზრებების გამო. კერძოდ, ეს შ.გ.-მ ერთ-ერთ ჟურნალისტს ხელი ჰკრა მხარზე, შემდეგ ფეხი დაარტყა სხეულის არეში, რამაც ფიზიკური ტკივილი გამოიწვია. ბრალდებულები ჟურნალისტებს ფიზიკური ანგარიშსწორებით დაემუქრნენ, თუ ისინი გააგრძელებდნენ მსგავსი აზრების გავრცელებას.

სასამართლოს განაჩენით თ.თ. და დ.ლ. და შ.გ. ცნობილი იქნენ დამნაშავედ სსკ-ის 27,156-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით კერძოდ იმაში, რომ მათ ჩაიდინეს ადამიანის დევნა სიტყვის, აზრის გამო და მის პროფესიულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით, ჩადენილი ჯგუფურად და ძალადობის მუქარით.“⁶⁷⁹

60

ამ შემთხვევაში ქმედების კვალიფიკაცია სსკ-ის 156⁴-ე მუხლის მე-2 ნაწილით არსებითად სწორია, ვინაიდან ქმედება მოტივირებული იყო ჟურნალისტების მიერ გავრცელებული ინფორმაციის გამო მათი დასჯით, თუმცა ვინაიდან მსჯავრდებულებს ჰქონდათ მიზანი, რომ ხელი შეეშალათ ჟურნალისტების სამომავლო საქმიანობისათვის, მათი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირებულიყო როგორც სსკ-ის 156-ე მუხლის მეორე ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით, ასევე სსკ-ის 154-ე მუხლის მე-2 ნაწილით.

61

სსკ-ის 142-ე მუხლსა და 156-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტს შორის განსხვავების მოძებნა საკმაოდ რთულია, თუმცა მათი ურთიერთშედარებით პირობითად რამდენიმე განმასხვავებელი ნიშანის გამოყოფა შეიძლება:

62

1) პირველ განმასხვავებელ ნიშნად გვევლინება **დანაშაულის შედეგი**. სსკ-ის 142-ე მუხლი გულისხმობს ადამიანთა თანასწორუფლებიანობის დარღვევას სხვადასხვა ნიშნით, მათ შორის რელიგიის ან რწმენის, პროფესიის, გამოხატვის, პოლიტიკური ან სხვა შეხედულების გამო ან სხვა ნიშნით, „რამაც არსებითად ხელყო ადამიანის უფლება“, ხოლო სსკ-ის 156-ე მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით ისჯება ადამიანის დევნა სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, ანდა მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია. მართალია, არსებობს განსხვავება მნიშვნელოვან ზიანსა და ადამიანის უფლების არსებით ხელყოფას შორის, მაგრამ უმეტეს შემთხვევაში ადამიანის უფლების არსებითი ხელყოფა მნიშვნელოვან ზიანსაც მოიცავს და პირიქით⁶⁸⁰.

679 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 6 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია).

680 იხ. აგრეთვე სსკ-ის 142-ე მუხლის კომენტარი.

2) მეორე განმასხვავებელი ნიშანი არის მოტივი. დევნისას დამნაშავეს ქცევის მოტივი წარმოიშობა მხოლოდ დაზარალებულის მიერ გამოხატული სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან, ხოლო დისკრიმინაცია სსკ-ის 142-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისას დამნაშავეს მოტივთა სპექტრი უფრო ფართოდ არის წარმოდგენილი, თუმცა თუ სსკ-ის 156-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მოტივს ექნება ადგილი, შესაძლებელია გარკვეული გარემოებების არსებობისას ადგილი ჰქონდეს ნორმათა კონკურენციას და ქმედება დაკვალიფიცირდეს დევნით.

სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ნებისმიერი განზრახი დანაშაული, რომელიც ადამიანის ამა თუ იმ უფლებას ხელყოფს, შეიძლება ჩადენილი იქნას სსკ-ის 156-ე მუხლში მითითებული მოტივებით, კერძოდ, სიტყვის, აზრის, სინდისის, აღმსარებლობის, რწმენის ან მრწამსის გამო, ანდა მის პოლიტიკურ, საზოგადოებრივ, პროფესიულ, რელიგიურ ან მეცნიერულ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით. შესაბამისად, დგება საკითხი თუ რომელ მუხლს უნდა მიენიჭოს უპირატესობა. ზოგჯერ რთულია, იმის გარკვევა თუ რომელია ორი ნორმიდან სპეციალური. თუ დანაშაულის ობიექტური ან სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებიდან შეუძლებელია იმის გარკვევა რომელი ნიშანი იძლევა უფრო დეტალურ აღწერილობას, მაშინ ადგილი აქვს კოლიზიას. ასეთ ვითარებაში საკითხი პიროვნების სასარგებლოდ უნდა გადაწყდეს და უფრო მსუბუქი სანქციის მქონე დანაშაულით უნდა დაკვალიფიცირდეს დამნაშავეს მოქმედება.

თუ დევნა გადაიზარდა ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებაში ქმედება დაკვალიფიცირდება როგორც სსკ-ის 156-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით, ისე ან სსკ-ის 117-ე მუხლის (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება) ან 118-ე მუხლის (ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება) შესაბამის ნაწილზე და ქვეპუნქტზე მითითებით.

თუკი დევნის განხორციელებისას გამოყენებულია ისეთი მეთოდი (საშუალება), რომელიც დამოუკიდებელ დანაშაულს აფუძნებს, მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობა სახეზეა.

სსკ-ის 156-ე მუხლით გათვალისწინებული მუხლი უნდა განვასხვავოთ ადევნებისგან, რომელიც მოცემულია (სსკ-ის 151¹ მუხლში), რადგან ორივე შემთხვევაში ადგილი აქვს შევიწროვებას. *პირველი*, ადევნებისას გამოყენებული ქმედებები **სისტემატურად ხორციელდება**, ხოლო დევნისას სისტემატურობა ქმედების შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანი არ არის. *მეორე*, ადევნებისას აუცილებელია შედეგის არსებობა, კერძოდ, ქმედება „ინვეს პირის ფსიქიკურ ტანჯვას ან/და პირის ან მისი ოჯახის წევრის ან ახლო ნათესავის მიმართ ძალადობის გა-

მოყენების ან/და ქონების განადგურების საფუძვლიან შიშს, რაც პირს ცხოვრების წესის მნიშვნელოვნად შეცვლას აიძულებს ან მისი მნიშვნელოვნად შეცვლის რეალურ საჭიროებას უქმნის“. დევნისას შედეგი არ არის ქმედების შემადგენლობის აუცილებელი ნიშანი. *მესამე*, ადევნებისას ქცევის მოტივებს კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არ გააჩნია, ხოლო დევნისას ქცევის მოტივის წარმოშობას საფუძვლად უდევს მის მიერ გამოთქმული სიტყვა, მისი აზრი, სინდისი, აღმსარებლობა, რწმენა ან მრწამსი, მისი პოლიტიკური, საზოგადოებრივი, პროფესიული, რელიგიური ან მეცნიერული მოღვაწეობა. თუკი დევნა შეიცავს ადევნების ნიშნებს, ქმედება ადევნებად უნდა დაკვალიფიცირდეს.

68

განსხვავებული აზრის გამო ადამიანის დევნა უნდა განვასხვავოთ შემთხვევისაგან, როცა ადამიანებს შორის წარმოიშობა აზრთა სხვადასხვაობა, რომელიც კამათში, ურთიერთდაპირისპირებაში და შემდეგ ფიზიკურ აგრესიაში ან ორმხრივ ჩხუბში გადაიზრდება. ასეთი ქმედება გამოყენებული მეთოდების და დამდგარი ზიანის მიხედვით დაკვალიფიცირდება არა დევნად, არამედ სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულად.

69

მე-3 მაგალითი: სატელევიზიო გადაცემაში მონაწილეობის ვასოს და რეზოს ცხარე კამათი მოუვიდათ, რაც შემდგომ ერთმანეთის სიტყვიერ შეურაცხყოფაში გადაიზარდა. ვასომ მაგიდაზე დადებული ჭიქა რეზოს თავში ესროლა და მიაყენა ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება.

ვასოს ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 120 მუხლით (ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება).

70

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი დევნასთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

**პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური
მონაცემების ხელყოფის (სსკ-ის 157-ე მუხლი)**

**მუხლი 157. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური
მონაცემების ხელყოფა**

1. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ მოპოვება, შენახვა, გამოყენება, გავრცელება ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, -

ისჯება ჯარიმით ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ გამოყენება ან/და გავრცელება ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოების, ინტერნეტის, მათ შორის, სოციალური ქსელის, მასობრივი მაუწყებლობის ან სხვა საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, -

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

ა) ანგარებით;

ბ) არაერთგზის, -

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი იმ პირის მიერ, რომელსაც სამსახურებრივი მდგომარეობის, პროფესიული საქმიანობის ან სხვა გარემოების გამო ევალებოდა ამ ინფორმაციის ან მონაცემების დაცვა ან რომელმაც აღნიშნული ქმედება ჩაიდინა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

შენიშვნა:

1. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის (მოპოვება, შენახვა) სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება პირს, რომელმაც ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული მოპოვებული/შენახული ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს გადასცა და ჩადენილი/მოსალოდნელი სხვა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ინფორმაცია ამ გზით მიაწოდა.

2. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება ჯარიმით, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციითა და ჯარიმით.

1

I. ზოგადი დებულებანი. საქართველოს კონსტიტუციის მე-12 მუხლის მიხედვით, „ყველას აქვს საკუთარი პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება.“ პი-

როვნების თავისუფალი განვითარების უფლების შინაარსი საკმაოდ ტევადია და იგი პირადი და ოჯახური ცხოვრების უფლებასაც მოიცავს.⁶⁸¹ აღნიშნული უფლების ერთ-ერთი დაცვის სფერო არის ზოგადი პიროვნული უფლება, რომელიც შემდეგ უფლებებს მოიაზრებს: პიროვნული თვითგამორკვევის უფლება (საკუთარი წარმოშობის გარკვევას უფლება, პიროვნული თვითიდენტიფიკაციის უფლება, ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება), პირადი ცხოვრების დაცულობა (იგი რამდენიმე კომპონენტისაგან შედგება: 1. მარტო დარჩენის (ან სხვაგვარად – განმარტოებით ყოფნის) უფლება; 2. ადამიანის უფლება, იყოს მისი მხრიდან ნებადაურთველი საჯაროობისაგან თავისუფალი, განცალკევებული; 3. ადამიანის უფლება, იცხოვროს მის მხრიდან ნებადაურთველი საზოგადოებრივი ჩარევის გარეშე ისეთ საკითხებში, რომელიც აუცილებლობით არ შეეხება საზოგადოებას), თვითგამოსახვის უფლება (უფლება საკუთარ სიტყვაზე, უფლება საკუთარ გამოსახულებაზე და უფლება საკუთარი პიროვნების წარმოსახვაზე) და ფიზიკური ხელშეუხებლობა.⁶⁸²

2

საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლის 1-ლი ალიარებს ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრების, პირადი სივრცისა და კომუნიკაციის ხელშეუხებლობის უფლებებს.

3

ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობა წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუციითა და საერთაშორისო აქტებით აღიარებულ უფლებას.

4

საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „ადამიანის პირადი სივრცე და კომუნიკაცია ხელშეუხებელია. არავის აქვს უფლება შევიდეს საცხოვრებელ ან სხვა მფლობელობაში მფლობელი პირის ნების საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ჩაატაროს ჩხრეკა. ამ უფლებათა შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ან სხვათა უფლებების დაცვის მიზნით, სასამართლოს გადაწყვეტილებით ან მის გარეშე, კანონით გათვალისწინებული გადაუდებელი აუცილებლობისას. გადაუდებელი აუცილებლობისას უფლების შეზღუდვის შესახებ არაუგვიანეს 24 საათისა უნდა ეცნობოს სასამართლოს, რომელიც შეზღუდვის კანონიერებას ადასტურებს მიმართვიდან არაუგვიანეს 24 საათისა.“

5

„ადამიანის პირადი ცხოვრების ძირითადი უფლება არის პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლების შინაარსობრივი კომპონენტი, რომელიც მოიცავს

681 გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 90.

682 დანვრ. იხ. გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 91-104.

ინდივიდის ცხოვრების ინტიმურ, კერძო და სოციალურ სფეროებს.⁶⁸³ პირადი ცხოვრების უფლება გვარეობითი ცნებაა და უფლებათა ფართო წრეს მოიცავს. ესენია: ა) პირადი ცხოვრების უფლება; ბ) პირადი საქმიანობის ადგილის ხელშეუხებლობის უფლება; გ) პირადი ჩანაწერის ხელშეუხებლობის უფლება; დ) მიმონერის თავისუფლება; ე) სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებით საუბრის თავისუფლება; ვ) ტექნიკური საშუალებებით მიღებულ შეტყობინებათა ხელშეუხებლობის უფლება; ზ) საცხოვრებელი ბინისა და სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლება.⁶⁸⁴

6

„ელექტრონული კომუნიკაციების კონფიდენციალურობა ვრცელდება არა მხოლოდ კომუნიკაციის შინაარსზე, არამედ ტრაფიკის მონაცემებზე, როგორიცაა ინფორმაცია იმის თაობაზე, თუ ვინ ვის დაუკავშირდა, როდის და რა ხანგრძლივობით და ასევე მონაცემებზე ადგილმდებარეობის შესახებ, როგორიცაა მონაცემთა გადაცემის სანჯისი ადგილმდებარეობა.“⁶⁸⁵

7

პირადი ცხოვრება მოიცავს ადამიანის, როგორც ინდივიდთან დაკავშირებული დეტალების, ისე სხვა ადამიანებთან ურთიერთობის ფართო სპექტრს. შესაბამისად ადამიანის პირადი ცხოვრების უფლებით დაცული სამართლებრივი სიკეთეები, საკმაოდ მრავალია. მათი შელახვა ძირითად დაკავშირებულია გამოხატვის თავისუფლებასთან. ამ ორ უფლებას შორის ბალანსის დარღვევის საფუძველი შეიძლება იყოს, მაგალითად: ცილისწამება, ადამიანის ნათქვამი სიტყვების ფალსიფიცირებულად გადმოცემა, ჯანმრთელობის, ინტიმური ურთიერთობის შესახებ ინფორმაციის გავრცელება და ა.შ. განსაკუთრებული თემის ვალდებულება აქვთ, - თუმცა აქაც არის გარკვეული ზღვარი, - საჯარო მოხელეებს, ცნობილ ადამიანებს, ისტორიულ პირებს და მათთან დაკავშირებულ ადამიანებს.⁶⁸⁶

8

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ „მონაცემთა სამართლებრივ რეჟიმზე ზემოქმედებს პირის სტატუსი, კერძოდ, საჯარო პირების პერსონალურ მონაცემთა დაცვის რეჟიმი განსხვავდება სხვა პირების პერსონალური მონაცემების რეჟიმისგან.“⁶⁸⁷

9

განსახილველი დანაშაულები პირადი ცხოვრებისა და პირადი კომუნიკაციის წი-

683 კობახიძე ი., კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 180.

684 იხ. კობახიძე ი., კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 179.

685 **ბეგიაშვილი მ.** (რედ.), მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა კახაბერ გოშაძემ, თბ., 2015, გვ. 219-220.

686 იხ. **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 38-68.

687 **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 65.

ნააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს მიეკუთვნება. მოცემული დანაშაულებისგან დაცულ სამართლებრივ სიკეთეთა ფუნდამენტი მოცემულია შემდეგ საერთაშორისოსამართლებრივი ინსტრუმენტებში:

- 1948 წლის 10 დეკემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია.“ აღნიშნული დეკლარაციის მე-12 მუხლის მიხედვით, „არავის მიმართ არ შეიძლება თვითნებური ჩარევა მის პირადსა და ოჯახურ ცხოვრებაში, თვითნებური ხელყოფა მისი საცხოვრებელი ბინის ხელშეუხებლობის, მისი კორესპონდენციის საიდუმლოების, ანდა მისი პატივისა და რეპუტაციისა. ყოველ ადამიანს აქვს უფლება დაცული იყოს კანონის მიერ ასეთი ჩარევისა თუ ხელყოფისაგან.“ ფიზიკური პირის პირად სფეროში სხვების, განსაკუთრებით კი, სახელმწიფოს ჩარევისგან დაცვის უფლება საერთაშორისო სამართლებრივი დოკუმენტში პირველად განერილ იქნა „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის“ მე-12 მუხლში, რაც პირადი და ოჯახური ცხოვრების დაცვას ემსახურება.⁶⁸⁸ პერსონალური მონაცემების დაცვის უფლება წარმოადგენს იმ უფლებათა ნაწილის, რომელიც დაცულია „ადამიანთა უფლებათა ევროპული კონვენციის“ მე-8 მუხლით, რომელიც ეხება პირადი და ოჯახური ცხოვრების, საცხოვრებლისა და მიმოწერის დაცვის უფლებას.⁶⁸⁹
- 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია.“ ამ უკანასკნელის მე-8 მუხლის თანახმად, „ყველას აქვს უფლება, პატივი სცენ მის პირად და ოჯახურ ცხოვრებას, მის საცხოვრებელსა და მიმოწერას. დაუშვებელია ამ უფლების განხორციელებაში საჯარო ხელისუფლების ჩარევა, გარდა ისეთი შემთხვევისა, როდესაც ასეთი ჩარევა ხორციელდება კანონის შესაბამისად და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესებისათვის, უწესრიგობის ან დანაშაულის თავიდან ასაცილებლად, ჯანმრთელობის ან მორალის თუ სხვა-თა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად“.
- 1966 წლის 16 დეკემბრის „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი.“ აღნიშნული პაქტის მე-17 მუხლის თანახმად, „არავინ უნდა განიცადოს თვითნებური ან უკანონო ჩარევა თავის პირად და ოჯახურ ცხოვრებაში, მისი საცხოვრებლის შეუვალობის ან მისი კორესპონდენციის საიდუმლოების თვითნებურიან უკანონო ხელყოფა, ან მისი ღირსებისა და რეპუტაციის უკანონო ხელყოფა. თითოეულ ადამიანს აქვს უფლება, რომ კანონმა დაიცვას ასეთი ჩარევისა თუ ხელყოფისაგან.“
- 1981 წლის 28 იანვრის „კონვენცია პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“ (ე.წ. სტრასბურგის კონვენცია). აღნიშნული კონვენციის 1-ლი მუხლის თანახმად, „წინამდებარე კონვენციის მიზანს წარმოადგენს თითოეული პიროვნების უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის უზრუნველყოფა ხელშეკრულების ყოველი

688 იხ. **ბეგიაშვილი მ.** (რედ.), მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 18.

689 იხ. **ბეგიაშვილი მ.** (რედ.), მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 19.

მხარის ტერიტორიაზე, მათი ეროვნებისა თუ საცხოვრებელი ადგილის მიუხედავად, კერძოდ, კონფიდენციალობის დაცვის უფლების უზრუნველყოფა პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას, რომელიც მოცემულ პიროვნებას შეეხება („მონაცემთა დაცვა“).⁶⁹⁰

- 2001 წლის 8 ნოემბრის „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენციის დამატებითი ოქმის (ზედამხედველობით ორგანოებთან და მონაცემთა ტრანს-სასაზღვრო გადადინებასთან დაკავშირებით) რატიფიცირების თაობაზე.⁶⁹¹

10

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო დეტალურად განსაზღვრავს, თუ რა იგულისხმება „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-8 მუხლით განარტირებული უფლების შემზღუდავი ღონისძიების დემოკრატიული საზოგადოებისათვის აუცილებლობის ქვეშ ანუ განსაზღვრავს პროპორციულობას.⁶⁹²

11

აღსანიშნავია, რომ ევროპის საბჭოს ფარგლებში შემუშავებულია პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ მინისტრთა კომიტეტის რეკომენდაციები, რომლებიც ეხება სოციალურ ქსელებში ადამიანის უფლებების დაცვას, სტატისტიკური მიზნით შეგროვებული და დამუშავებული პერსონალური მონაცემების დაცვას, პოლიციის სექტორში პერსონალური მონაცემების გამოყენების რეგულირებას და სხვ.⁶⁹³ „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საკითხი გათვალისწინებულია საქართველოსა და ევროპის კავშირს შორის გაფორმებულ ასოცირების შეთანხმებასა და ასოცირების დღის წესრიგში.“⁶⁹⁴

12

დაბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ პირადი ცხოვრებისა და პირადი კომუნიკაციის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულების არსის სწორად განმარტებისთვის უმნიშვნელოვანესია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს დადგენილი პრაქტიკა. „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციით“ გათვალისწინებული პრინციპებისა და სამართლებრივი ტერმინების ავტონომიური განმარტება აუცილებელია, ვინაიდან სახელმწიფოს ეროვნული კანონმდებლობის მნიშვნელობით მათი განმარტება გამოიწვევს კონვენციის სულისკვეთებისგან დაშორებას. სწორედ, ამიტომ არის გადამწყვეტი სამართალშეფარდებით საქმიანობაში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს აზრის გათვალისწინება, რომელიც „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფ-

690 საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირებულია 2005 წლის 28 ოქტომბერს.

691 საქართველოს პარლამენტის მიერ რატიფიცირებულია 2013 წლის 27 ივლისს.

692 **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 33-33.

693 დანერ. იხ. **ქალდანი თ., სარიშვილი ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვა საქართველოში. ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო მექანიზმები (სტატიათა კრებული), **კორკელია კ.** (რედ.), 2016, გვ. 148-149.

694 **ქალდანი თ., სარიშვილი ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტების დანერგვა საქართველოში. ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო მექანიზმები (სტატიათა კრებული), **კორკელია კ.** (რედ.), 2016, გვ. 150.

უფლებათა დაცვის კონვენციით“ გათვალისწინებულ პრინციპებისა და სამართლებრივ ტერმინებს ავტონომიური მნიშვნელობით გამარტავს.⁶⁹⁵

13

საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლში მოცემულ უფლებათა ხელშეუვალობის კონკრეტული გარანტიები არაერთ ნორმატიულ აქტში მოცემული.

14

„პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „ამ კანონის მოქმედება ვრცელდება საქართველოს ტერიტორიაზე ავტომატური და ნახევრად ავტომატური საშუალებებით მონაცემთა დამუშავებაზე, არაავტომატური საშუალებებით იმ მონაცემთა დამუშავებაზე, რომლებიც ფაილური სისტემის ნაწილია ან ფაილურ სისტემაში შეტანის მიზნით მუშავდება, აგრეთვე დანაშაულის თავიდან აცილებისა და გამოძიების, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებისა და მართლწესრიგის დაცვის მიზნებისათვის სახელმწიფო საიდუმლოებისთვის მიკუთვნებულ მონაცემთა ავტომატურ დამუშავებაზე, გარდა ამ მუხლით გათვალისწინებული გამონაკლისებისა.“

15

აღნიშნული კანონი განსაზღვრავს პიროვნების მონაცემის დამუშავებისთვის აუცილებელ პირობებს, რაზეც გავლენას ახდენს მონაცემთა სუბიექტის თანხმობა, ადგილი დრო, მონაცემთა შეგროვების მიზანი და სხვ. განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია ის, რომ „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლის მე-4 პუნქტი პირდაპირ მიუთითებს ამგვარი ინფორმაციის საიდუმლოებაზე: „მონაცემთა დამუშავებლისა და უფლებამოსილი პირის ნებისმიერი თანამშრომელი, რომელიც მონაწილეობს მონაცემთა დამუშავებაში, ვალდებულია არ გასცდეს მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილების ფარგლებს. ამასთანავე, მას ეკისრება ვალდებულება, დაიცვას მონაცემთა საიდუმლოება, მათ შორის, მისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების შეწყვეტის შემდეგ.“

16

„ელექტრონული კომუნიკაციების შესახებ“ კანონის მე-8 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „ინფორმაცია ელექტრონული საკომუნიკაციო ქსელების მომხმარებლის შესახებ, აგრეთვე აღნიშნული ქსელების მეშვეობით მომხმარებლის მიერ გადაცემული ინფორმაცია საიდუმლოა და მისი დაცვა გარანტირებულია საქართველოს კანონმდებლობით.“ აღნიშნული მუხლის მე-2 ნაწილით კი, „ელექტრონული კომუნიკაციების სფეროში დასაქმებული ყველა სუბიექტი ვალდებულია დაიცვას ამ მუხლის პირველ პუნქტში აღნიშნული ინფორმაციის საიდუმლოება.“⁶⁹⁶

695 იხ. **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 17.

696 ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელ მონაცემთა ბაზების კოპირების, ელექტრონული თვალთვალის, გეოლოკაციის მონაცემების რეალურ დროში მიღების, და სხვა მსგავსი კანონიერი საპროცესო თუ ოპერატიულ-სამძებრო მოქმედებების განხორციელების, საიდუმლო ინფორმაციის დაცვის ვალდებულების კუთხით განსაკუთრების საინტერესოა აღნიშნული კანონის: მე-8, მე-8¹, მე-8², მე-8³, მე-8⁴, მე-19 და 24-ე მუხლები.

„საომარი მდგომარეობის შესახებ“ კანონით (მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტი) და „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ კანონით (მე-2 მუხლის მე-4 პუნქტი), სხვა კონსტიტუციურ უფლებებთან და თავისუფლებებთან, ერთად დადგენილია კონსტიტუციის მე-15 მუხლით გარანტირებული უფლებების შეზღუდვისა და შეჩერების ნესები.

„პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონით პოლიციის საქმიანობას, სხვა პრინციპებთან ერთად საფუძვლად უდევს გამჭირვალობის პრინციპი, რომელიც პოლიციას ავალდებულებს საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად დაამუშაოს და არ გაახმაუროს სახელმწიფო, პროფესიული, კომერციული საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია, პერსონალური მონაცემები და გამოძიების მასალები (მე-15 მუხლი).⁶⁹⁷

„კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-6 მუხლის 1-ლი პუნქტი პირდაპირ მიუთითებს, რომ კონტრდაზვერვითი საქმიანობის ამსახველი დოკუმენტები, მასალები და სხვა მონაცემები წარმოადგენს სახელმწიფო საიდუმლოებას. ამავე მუხლის მე-2 ქვეპუნქტით „კონტრდაზვერვითი საქმიანობის პროცესში ოპერატიული და ოპერატიულ-ტექნიკური ღონისძიებების შედეგად მიღებული დოკუმენტები, მასალები და სხვა მონაცემები არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სამართალდაცვითი მიზნებისათვის, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა.“

„კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ“ კანონით გათვალისწინებული კონტრდაზვერვითი საქმიანობის სპეციალური ღონისძიებები, ძირითადად, ტექნოლოგიური საშუალებების გამოყენებით ტარდება (იხ. მე-9 მუხლი), რომელიც მკაცრად განსაზღვრულ საფუძვლებს ემყარება. „კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-10 მუხლის მიხედვით, „კონტრდაზვერვითი საქმიანობის სპეციალური ღონისძიებების განხორციელების საფუძვლებია:

- ა) მონაცემები ფაქტებისა და მოვლენების (ან მათი ნიშნების) შესახებ, რომლებიც საფრთხეს უქმნის ან რომლებსაც შეუძლია საფრთხე შეუქმნას საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოებას;
- ბ) მონაცემები უცხო ქვეყნის წარმომადგენლის ან უცხო ქვეყნის წარმომადგენლობის შესახებ, რომელიც დაკავშირებულია სადაზვერვო ან/და ტერორისტულ საქმიანობასთან, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული ქმედებების მომზადებასთან ან განხორციელებასთან, ან არსებობს საფუძველი ასეთი ვარაუდისათვის;
- გ) მონაცემები საქართველოს პირის შესახებ, რომლებიც მიუთითებს მის კავშირზე უცხო ქვეყნის სპეციალური სამსახურების სადაზვერვო ან/და ტე-

697 პოლიციის მიერ ავტომატური ფოტოტექნიკის (რადარის) და ვიდეოტექნიკის გამოყენების შესახებ იხ.: „პოლიციის შესახებ“ კანონის 27-ე მუხლი.

21

განსაკუთრებული აღნიშვნის ღირსია, რომ აღნიშნული კანონი დეტალურად განსაზღვრავს ელექტრონული თვალთვალის ღონისძიების შედეგად მიღებული ინფორმაციის გაცნობის, დამუშავების, შენახვის, გაცემის, განადგურებისა თუ მასზე კონტროლის წესს.⁶⁹⁸

22

პერსონალური ინფორმაციის ერთ-ერთ სახეობად ასევე გვევლინება გადასახადის გადამხდელის შესახებ მიღებული ნებისმიერი ინფორმაცია. ამგვარი ინფორმაცია გარკვეული გამოწვევების გარდა, საგადასახადო საიდუმლოებას წარმოადგენს („საგადასახადო კოდექსის“ მე-39 მუხლის 1-ლი პუნქტი). საგადასახადო კანონმდებლობით დადგენილია მისი დაცვის ვალდებულება და ცალკეული გადასახადის გადამხდელის შესახებ იდენტიფიცირებული ინფორმაცია გადაცემის წესი („საგადასახადო კოდექსის“ მე-39 მუხლის მე-2 პუნქტი). „საგადასახადო კოდექსის“ მე-39 მუხლის მე-3 პუნქტის მიხედვით, „საგადასახადო ორგანოს თანამშრომელი ვალდებულია დაიცვას სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს მიღებული ინფორმაციის საიდუმლოება, არ გამოიყენოს იგი პირადი მიზნებისათვის ან არ გადასცეს სხვა პირს, რაც ითვლება საგადასახადო საიდუმლოების გახმაურებად. საგადასახადო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტების დაკარგვა ან ასეთი ინფორმაციის გახმაურება იწვევს პასუხისმგებლობას საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად.“

23

„ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-5 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობა მკაცრად გასაიდუმლოებულია. ასეთი საქმიანობის ამსახველი მონაცემების, დოკუმენტებისა და წყაროების დადგენილი წესით გაცნობის უფლება აქვთ მხოლოდ ამ კანონით განსაზღვრულ პირებს, აგრეთვე „სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ ფარგლებში – სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურს.“

24

აღნიშნული კანონის მე-6 მუხლის მე-4 პუნქტის მიხედვით, „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შედეგად მოპოვებული ინფორმაცია, რომელიც არ ეხება პირის დანაშაულებრივ საქმიანობას, მაგრამ შეიცავს ცნობებს მისი პირადი ცხოვრების შესახებ, არ შეიძლება გახმაურდეს ან გამოყენებულ იქნეს რაიმე მიზნით. ასეთი ინფორმაციის შენახვა დაუშვებელია და იგი დაუყოვნებლივ უნდა განადგურდეს.“

25

კანონი ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმახორციელებელ ორგანოებს, კანონიერ ფარგლებში აძლევს მოიპოვონ ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელი მონაცემები, განახორციელონ ინტერნეტურთიერთობების მონიტორინგი, ელექტრონული კომუნიკაციის კომპანიისგან ან საჯარო სამართლის

698 იხ.: მე-12-14⁹ მუხლები.

იურიდიული პირისგან – საქართველოს ოპერატიულ-ტექნიკური სააგენტოსგან გამოითხოვოს ელექტრონული კომუნიკაციის მაიდენტიფიცირებელი მონაცემები და ა.შ. („ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლი).⁶⁹⁹

26

„პატიმრობის კოდექსით“ ასევე გათვალისწინებულია რიგი ნორმებისა, რომლებიც კონსტიტუციის მე-15 მუხლით გარანტირებული უფლებების შეუზღუდვის კანონიერ უფლებას იძლევა. მაგალითად, ბრალდებულის/მსჯავრდებულის გარკვეული კატეგორიის კორესპონდენციის შემოწმება შინაარსის გაცნობის გარეშე, ხოლო დადგენილ გარემოებებში შინაარსის გაცნობით (მე-16 მუხლი), ვიზუალური ან/და ელექტრონული საშუალებით მეთვალყურეობა და კონტროლი (54-ე მუხლი) და ა.შ.

27

„ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის“ 44-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი მიუთითებს საიდუმლო პერსონალური მონაცემების დაცვის ვალდებულებაზე საჯარო დაწესებულების მხრიდან: - „საჯარო დაწესებულება ვალდებულია არ გაახმაუროს პერსონალური მონაცემები თვით ამ პირის თანხმობის ან კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში – სასამართლოს დასაბუთებული გადანაცვლების გარეშე, თანამდებობის პირთა (აგრეთვე თანამდებობაზე წარდგენილ კანდიდატთა) პერსონალური მონაცემების გარდა.“

28

„პაციენტის უფლებების შესახებ“ კანონის 21-ე მუხლის მიხედვით, „ქმედუნარიან პაციენტს უფლება აქვს გადაწყვიტოს, მიიღოს თუ არა ვინმემ ინფორმაცია მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ. დადებითი გადაწყვეტილების მიღებისას მანვე უნდა დაასახელოს ის პირი, რომელსაც ეს ინფორმაცია უნდა მიენდოს. გადაწყვეტილება და პირის ვინაობა ფიქსირდება სამედიცინო დოკუმენტაციაში.“ აღნიშნულ კანონში ცალკე მე-5 თავი ეძღვნება პირადი ცხოვრების კონფიდენციალობას და ხელშეუხებლობას, სადაც განერილია სამედიცინო მომსახურების გამწევის მიერ ინფორმაციის პაციენტის შესახებ კონფიდენციალური ინფორმაციის დაცვის ვალდებულება, მისი გაცემის საგამონაკლისო შემთხვევები და პაციენტის ოჯახურ და პირად ცხოვრებაში სამედიცინო მომსახურების გამწევის ჩარევის აკრძალვა, ამ უკანასკნელი აკრძალვის საგამონაკლისო შემთხვევები და ა.შ.

29

მონაცემთა მოპოვების, დაცვისა და შენახვის კუთხით ასევე საინტერესოა საქართველოს კანონი „ლატარიების, აზარტული და მომგებიანი თამაშობების მოწყობის შესახებ“. მაგალითად, აღნიშნული კანონის 29-ე მუხლის 1-ლი ქუჩის „ნ“ ქვეპუნქტის თანახმად, „ლატარიების, აზარტული და მომგებიანი თამაშობების

⁶⁹⁹ „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონსა და სხვა საკანონმდებლო აქტებში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების დაცვის ამსახველი ნორმების დემოკრატიულ სტანდარტებთან შესაბამისობაში მოყვანის შესახებ იხ.: *შარაშიძე მ.*, საქართველოში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლების კონსტიტუციურსამართლებრივი ანალიზი. ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში (სტატიათა კრებული), *კორკელია კ.* (რედ.), თბ., 2014, გვ. 209-240.

ორგანიზატორი ვალდებულია: სამორინე, აზარტული კლუბი, სათამაშო აპარატების სალონი, ტოტალიზატორისათვის, ლოტოსა და ბინგოსათვის სპეციალურად მოწყობილი შენობა-ნაგებობები უზრუნველყოს მუდმივი დენის წყაროთი, ალჭურვოს დარბაზში, სალაროსთან, შემოსასვლელში და გარე პერიმეტრზე დამონტაჟებული ვიდეომეთვალყურეობის სისტემით. ვიდეომეთვალყურეობის სისტემა უნდა შეესაბამებოდეს საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ დადგენილ მოთხოვნებს. დარბაზში, სალაროსთან და შემოსასვლელში ვიდეოჩანერა უნდა მიმდინარეობდეს ტოტალიზატორის, ლოტოს, ბინგოს, სამორინეს, აზარტული კლუბისა და სათამაშო აპარატების სალონის მუშაობის მთელ პერიოდში, ხოლო გარე პერიმეტრზე – მუდმივად. ვიდეოჩანერის შედეგად მიღებული ელექტრონული მატარებლები, შესაბამისი ჩანაწერებით, არანაკლებ 30 დღისა უნდა ინახებოდეს სათანადოდ დაცულ ადგილზე და დასაბუთებული მოთხოვნისთანავე წარედგინება საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს ან/და სხვა უფლებამოსილ ორგანოებს. სალარო უნდა ალჭურვოს ჯავშნიანი ფანჯრით და შესაბამის დაცვის სამსახურთან დამაკავშირებელი საგანგამო სიგნალით.“ კანონში ნაგულისხმებია საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2007 წლის 29 აგვისტო №1143 ბრძანება „აზარტული და სხვა მომგებიანი თამაშობების (გარდა წამახალისებელი გათამაშებისა) ადგილებზე და გარე პერიმეტრზე ვიდეომეთვალყურეობის სისტემებისა და მათი დამონტაჟება-ექსპლუატაციის წესის დამტკიცების შესახებ.“

30

ამ უკანასკნელი ბრძანების პრაქტიკაში რეალიზაციის კუთხით საყურადღებოა საქართველოს ფინანსთა მინისტრისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2011 წლის 14 დეკემბრის №611-№1013 ერთობლივი ბრძანება „აზარტული და სხვა მომგებიანი თამაშობების ნებართვის მფლობელ პირთა მიერ სანებართვო პირობების შესრულების შემონმების წესის დამტკიცების შესახებ.“ ეს უკანასკნელი არეგულირებს „ლატარიების, აზარტული და სხვა მომგებიანი თამაშობების მოწყობის შესახებ“ საქართველოს კანონით განსაზღვრული სანებართვო პირობების შესრულების შემონმების (შემდგომში – შემონმება) წესს და პირობებს, განსაზღვრავს შემონმების წესის განხორციელებაზე უფლებამოსილ პირებს და გამოვლენილ დარღვევებზე რეაგირების ფორმებს (1-ლი მუხლი).

31

„საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის“¹⁸¹ მუხლიდან ნათლად ირკვევა, რომ პირის საკუთარ პერსონალურ მონაცემებზე წვდომის უფლება გარანტირებულია, თუკი საქართველოს კანონმდებლობით რაიმე გამონაკლისი არ არსებობს.

32

პროფესიული საიდუმლოების დაცვის ვალდებულება ასევე განერილია „ადვოკატთა შესახებ“ კანონით. აღნიშნული კანონის მე-7 მუხლის 1-ლი პუნქტის თანახმად,

„ადვოკატი ვალდებულია:

ა) დაცვას პროფესიული საიდუმლოება, გასული დროის მიუხედავად;

ბ) კლიენტის თანხმობის გარეშე არ გაამჟღავნოს საადვოკატო საქმიანობის განხორციელების პროცესში მისგან მიღებული ან/და მის საქმესთან დაკავშირებული ინფორმაცია (კონფიდენციალური ინფორმაცია); ამასთანავე, არ გაამჟღავნოს კლიენტის ვინაობა, თუ ეს კლიენტმა წინასწარ წერილობით მოითხოვა.“

33

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. *სუბიექტი* - ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

34

1.2. *სამართლებრივი სიკეთე* - ადამიანის კონსტიტუციით გარანტირებული კერძო (პირადი და ოჯახური) ცხოვრების ხელშეუხებლობა. ამასთან, დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან დაცული სამართლებრივი სიკეთე შეიძლება გახდეს გარდაცვლილი ადამიანის კერძო ცხოვრების ხელშეუხებლობა. გარდაცვალების შემდეგ პერსონალური მონაცემების დაცვის კუთხით შეიძლება დავასახელოთ, მაგალითად, „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“ კანონის 31-ე და 32-ე მუხლები; „აივ ინფექცია/მიდსის შესახებ“ კანონის 9.2 მუხლი, „პაციენტის უფლებების შესახებ“ კანონის 27-ე მუხლი, „საექიმო საქმიანობის შესახებ“ კანონის 48-ე მუხლი; „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ჩ“ ქვეპუნქტი, ასევე 152-ე მუხლი; „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის მე-7 მუხლი; „ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის“ 31-ე მუხლი.⁷⁰⁰ ზოგადად, პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებასთან დაკავშირებით, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო საზედამხებდევლო ორგანოებმა აღიარეს გარდაცვლილი პირის უახლოესი ნათესავის უფლებები გარდაცვლილთან მიმართებით; ასევე აღიარებულ იქნა, რომ უახლოესი ნათესავის თანხმობის გარეშე დაუშვებელია გარდაცვლილის ბიოლოგიური მასალის გამოყენება.⁷⁰¹

35

დანაშაულის საგანად გვევლინება პირადი (ა) *ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია* ან (ბ) *პერსონალური მონაცემი*, რომელთა არსებობის ფორმა იდეალური ხასიათისაა და მის მატერიალურ მატარებელზე არ დაიყვანება.

36

ა) *პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია*. პირადი ცხოვრების ინტერპრეტაციის ძირითად დეტალებზე უკვე ზემოთ იყო საუბარი. აქ მხოლოდ ზოგიერთ დეტალზე შევჩერდებით. „ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, „პირადი ცხოვრების“ კონცეფცია ფართოა და არ ექვემდებარება ამომწურავ განმარტებას. ყოველდღიურ ცხოვრებაში ადამიანს იმდენად მრავალფეროვანი ურთიერთობა აქვს, რომ შეუძლებელია, სასამართლომ განსაზღვროს ყველა ის ურთიერთობა, რომლებიც ექცევა პირადი ცხოვრების სფეროში.“⁷⁰²

700 იხ. **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 68-69.

701 **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 90.

702 **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 89.

პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია მოიცავს როგორც *არასაიდუმლო*, ისე *საიდუმლო* ხასიათის ინფორმაციას, თუმცა ეს უკანასკნელი სსკ-ის 157¹ მუხლის რეგულირების ფარგლებშია. მართალია, კანონმდებელი ცალკე არ გამოყოფს ოჯახთან დაკავშირებულ ინფორმაციას, თუმცა იგი ლოგიკურად პირად ცხოვრებაში მოიაზრება, რადგან პირადი ცხოვრების უფლება გვარეობითი ცნებაა, რის გამოც იგი პირადი ცხოვრების უფლების საკმაოდ მრავალი ნაირსახეობის მომცველია. იგი შეიძლება იყო ნამდვილიც და სინამდვილესთან შეუსაბამო.

პირადი ცხოვრების ამსახველ ინფორმაციაში გადამწყვეტია **კონკრეტული პირის იდენტიფიცირების შესაძლებლობა** და არა თვით ამ ინფორმაციის ის ნაწილი, რომელიც კონკრეტული პირისგან მოწყვეტით არსებობს. სისხლისსამართლებრივი ნორმაც დასჯადობას სწორედ ამ კუთხით აწესებს.

განსახილველი ნორმის მიზნებიდან გამომდინარე, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციაა, მაგალითად, ადამიანის ჩაცმულობის, საჯარო სივრცეში გადაადგილების, გამონათქვამების, ქცევის, ადამიანებთან ურთიერთობის, მაღაზიაში შეძენილი პროდუქტების შესახებ ინფორმაცია, სამსახურში, სასწავლებელში ან სპორტულ დარბაზში მიმოსვლის საათები ან გზები, ოჯახის წევრებს შორის ურთიერთობის დეტალები, ფოტოალბომი, პირადი ჩანაწერები, ბინაში განთავსებული საგნების განლაგება, მათი რაოდენობა და სხვა დეტალები, კონკრეტული პიროვნების კვების დეტალები, ადამიანებთან ურთიერთობა, მათ შორის სამსახურებრივი ურთიერთობა და ა.შ. მნიშვნელობა არა აქვს ამგვარი ინფორმაცია საჯარო სივრცეში მოიპოვება და ვისთვის (მაგალითად, უახლოესი სისხლით ნათესავისთვის) გადასაცემად გროვდება.⁷⁰³ რაც შეეხება პირად ჩანაწერს, იგი საკმაოდ ტევადი ცნება, რომელიც ადამიანის ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციიდან (მაგალითად, დღიური) დანყებული მხატრული თუ სამეცნიერო სახის მცირე ჩანაწერს მოიცავს. შესაბამისდ, აქ აუცილებელია დეტალურად გაირკვეს, რომელია აქედან პირადი საიდუმლო და რომელი არა, რათა ქმედების კვალიფიკაცია სწორად განხორციელდეს (ანუ ზუსტად განისაზღვროს სსკ-ის 157-ე და 157¹ მუხლებს შორის კონკურენცია).

იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულად არის მითითებული, რომ საჯარო მოხელეს მეტი თმენის ვალდებულება აქვს, როდესაც მის საზოგადოებაში ან სხვა ღია სივრცეში გადაადგილების შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობას ეხება საქმე (მაგრამ არა სამუშაო ოთახში ან საცხოვრებელ სახლში).⁷⁰⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადამწყვეტილებებიდან ნათლად დგინდება ის კრიტერიუმები, რომელიც აუცილებელია მონაცემთა დაცვისა და გამოხატვის თავისუფლების ურთიერთშეპირისპირებისას: 1) გავრცელებული ინფორმაცია 703 იხ. **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 69.

704 **თოდუა ნ.** ნიგნი: **ლევკიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 385.

(სტატია, კვლევა ა.შ.) არის თუ არა საჯარო ინტერესის შემცველი; 2) პირი, ვიზეც ინფორმაცია გავრცელდა, არის თუ არა საჯარო ფიგურა; 3) როგორ იქნა ინფორმაცია მოპოვებული და არის თუ არა სანდო მიღებული ინფორმაცია.⁷⁰⁵

41

ბ) პერსონალური მონაცემი.⁷⁰⁶ ძირითად უფლებათა ევროპული კავშირის ქარტია არა მარტო უზრუნველყოფს პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემას (მე-7 მუხლი), არამედ ადგენს უფლებას მონაცემთა დაცვაზეც (მე-8 მუხლი).⁷⁰⁷ „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლის „ა“ პუნქტის მიხედვით, პერსონალური მონაცემი განიმარტება, როგორც „ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს. პირი იდენტიფიცირებადია, როდესაც შესაძლებელია მისი იდენტიფიცირება პირდაპირ ან არაპირდაპირ, კერძოდ, საიდენტიფიკაციო ნომრით ან პირის მახასიათებელი ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, კულტურული ან სოციალური ნიშნებით.“ როგორც ვხედავთ, კანონი პერსონალურ მოცემთა კატალოგს საკმაოდ ფართოდ განმარტავს და მასში მოიაზრებს ინფორმაციის ყველა ნაირსახეობას, რითაც კი შეიძლება **ფიზიკური** პირის ვინაობის დადგენა. საიდენტიფიკაციო ნიშნებად⁷⁰⁸ გვევლინება: ა) საიდენტიფიკაციო ნომერი⁷⁰⁹; ბ) პირის მახასიათებელი ფიზიკური ნიშანი; გ) პირის მახასიათებელი ფიზიოლოგიური ნიშანი; დ) პირის მახასიათებელი ფსიქოლოგიური ნიშანი; ე) პირის მახასიათებელი ეკონომიკური ნიშანი; ვ) პირის მახასიათებელი კულტურული ნიშანი; ზ) პირის მახასიათებელი სოციალური ნიშანი.

42

კანონმდებელი ზოგიერთ მათგანს განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემში აერთიანებს. „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლის „ბ“ პუნქტის მიხედვით, „განსაკუთრებული კატეგორიის მონაცემი - მონაცემი, რომელიც დაკავშირებულია პირის რასობრივ ან ეთნიკურ კუთვნილებასთან, პო-
⁷⁰⁵ იხ. **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 33-35.
⁷⁰⁶ დისპოზიციამი „პერსონალური მონაცემები“ გადმოცემულია მრავლობითში, რაც აუცილებლად უნდა გამოსწორდეს და ჩაინეროს მხოლობითში, - „პერსონალური მონაცემი“, - ვინაიდან ერთი მონაცემის გახმაურებაც სოციალურად საშიშია და სისხლის სამართლის რეგულირების სფეროში ექცევა.

⁷⁰⁷ **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 28.

⁷⁰⁸ პერსონალური მონაცემების ცნების პირობით ნიშნებზე იხ. **საგინაშვილი ნ.**, პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, სტატიათა კრებული, **კორკელია კ.** (რედ.), 2015, გვ. 170-173. აღნიშნულ სტატიაში მოცემული პერსონალური მონაცემების ცნების პირობითად ოთხ ნიშნად დაყოფა, გარკვეულწილად, ხელოვნურად გაზრდილია. კერძოდ, მესამე ნიშანი მოიცავს მეოთხეს, რადგან მესამე ელემენტის (იდენტიფიცირების) აღწერისას მოხმობილია ისეთი მაგალითები, რომლებიც შეუძლებელია იურიდიულ პირს ახასიათებდეს. მაგალითად, ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ფსიქიკური და სხვ. შესაბამისად, მესამე და მეოთხე ნიშნების გაერთიანება შესაძლებელი იყო.

⁷⁰⁹ საიდენტიფიკაციო ნომერი - პირადი საიდენტიფიკაციო ნომერი ან კანონით განსაზღვრული, ფიზიკურ პირთან დაკავშირებული ნებისმიერი სხვა საიდენტიფიკაციო ნომერი, რომლითაც შესაძლებელია ფაილური სისტემიდან (სადაც საიდენტიფიკაციო ნომერი ასევე დამუშავებულია) მონაცემთა მოძიება ან გამჟღავნება („პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლის „ს“ პუნქტი).

ლიტიკურ შეხედულებებთან, რელიგიურ ან ფილოსოფიურ მრწამსთან, პროფესიულ კავშირში განევრებასთან, ჯანმრთელობის მდგომარეობასთან, სქესობრივ ცხოვრებასთან, ნასამართლობასთან, ადმინისტრაციულ პატიმრობასთან, პირისთვის აღკვეთის ღონისძიების შეფარდებასთან, პირთან საპროცესო შეთანხმების დადებასთან, განრიდებასთან, დანაშაულის მსხვერპლად აღიარებასთან ან დაზარალებულად ცნობასთან, აგრეთვე ბიომეტრიული და გენეტიკური მონაცემები, რომლებიც ზემოაღნიშნული ნიშნებით ფიზიკური პირის იდენტიფიცირების საშუალებას იძლევა“.

43

ასევე აღსანიშნავია, რომ ფიზიკური, ფიზიოლოგიური და ფსიქოლოგიური ნიშნებიდან კანონმდებელი სპეციალურად აღწერს ბიომეტრიულ და გენეტიკური მონაცემებს. **ბიომეტრიული** მონაცემი არის ფიზიკური, ფსიქიკური ან ქცევის მახასიათებელი, რომელიც უნიკალური და მუდმივია თითოეული ფიზიკური პირისათვის და რომლითაც შესაძლებელია ამ პირის იდენტიფიცირება (თითის ანაბეჭდი, ტერფის ანაბეჭდი, თვალის ფერადი გარსი, თვალის ბადურის გარსი (თვალის ბადურის გამოსახულება), სახის მახასიათებელი), ხოლო **გენეტიკური** მონაცემი არის მონაცემთა სუბიექტის უნიკალური და მუდმივი მონაცემი გენეტიკური მემკვიდრეობის ან/და დნმ-ის კოდის შესახებ, რომლითაც შესაძლებელია ამ პირის იდენტიფიცირება („*პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ*“ კანონის მე-2 მუხლის „გ“ და „გ¹“ პუნქტები). უმთავრესი განსახვავება გენეტიკურ მონაცემსა ბიომეტრიულ მონაცემს შორის ისაა, რომ გენეტიკური მონაცემით დგინდა მონაცემები რამდენიმე პირის შესახებ (მაგალითად, ნათესავებს შორის)⁷¹⁰ იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულია არის მითითებული, რომ „როდესაც გენეტიკური მონაცემებიდან შეიძლება პირის ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის დადგენა (მაგალითად, უკუჩვენებელი დაავადების გენის მატარებელი არის თუ არა პირი). ასეთ დროს გენეტიკური მონაცემი არის დელიკატური მონაცემი და მის მიმართ მოქმედებს კანონის (იგულისხმება „*პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ*“ კანონი. ხაზგასმა ჩემია - ი.დ.) მე-6 მუხლით განსაზღვრული დამშავების საფუძვლები.“⁷¹¹

44

„ინფორმაციის ნებისმიერი სახეობა შესაძლებელია იყოს პერსონალური მონაცემი, თუ იგი უკავშირდება პიროვნებას.“⁷¹² პერსონალურ მონაცემებში მოიაზრება ადამიანის პირადი, პროფესიული ან საზოგადოებრივი ცხოვრების შესახებ, იმისდა მიუხედავად, ეს ინფორმაცია პირდაპირ თუ არაპირდაპირ ავლენს პირის შესახებ მონაცემებს.⁷¹³ პერსონალური მონაცემების შენახვის ფორმას მნიშვნე-

710 იხ. **საგინაშვილი ნ.**, პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, სტატიათა კრებული, **კორკელია კ.** (რედ.), 2015, გვ. 177.

711 **საგინაშვილი ნ.**, პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, სტატიათა კრებული, **კორკელია კ.** (რედ.), 2015, 177.

712 **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 54.

713 იხ. **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 55.

ლობა არა აქვს.⁷¹⁴ „ადამიანის ქსოვილის უჯრედული სინჯებიც კი შესაძლებელია იყოს პერსონალური მონაცემი, რამდენადაც ის შეიცავს პირის დნმ-ის კოდს.“⁷¹⁵

45

პერსონალური მონაცემია, მაგალითად, დნმ, თითის ანაბეჭდი, ადამიანის ფოტოსურათი, სატრანსპორტო საშუალებასთან დაკავშირებული მახასიათებლები, ინტერნეტბანკიდან განხორციელებული ტრანზაქცია, კლინიკაში დაცული ანკეტა პირის ავადმყოფობის ისტორიის შესახებ და ა.შ. შესაძლებელია ამათგან ზოგიერთი მათგანი პირადი ცხოვრების საიდუმლოებასთან იყოს დაკავშირებული (ამის შესახებ იხ. სსკ-ის 157¹ მუხლის კომენტარი).

46

პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციისა და პერსონალური მონაცემის ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად დახასიათება არაა მართებული. ცალსახად პასუხის გაცემა, თუ რომელი მათგანია უფრო ფართო ცნება ანუ რომელი რომელს მოიცავს ხშირად შეუძლებელია. შინაარსობრივი თვალსაზრისით, პერსონალური მონაცემი მოიცავს პირადი ცხოვრების ამსახველ ინფორმაციას და, პირიქით, პირადი ცხოვრების ამსახველ ინფორმაცია მოიცავს პერსონალურ მონაცემს. „პერსონალური მონაცემის ცნება“, ტრადიციულად, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფრო ვრცელი კონცეფციის ნაწილად მიიჩნევა.“⁷¹⁶ ამის მიუხედავად, ფორმალური ნიშნით შესაძლებელია, მათ შორის განსახვავება დავინახოთ: პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია **პირველადია** პერსონალურ მონაცემთან შედარებით და ამ უკანასკნელსაც მოიცავს. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის დამუშავება უკვე პერსონალურ მონაცემს გვაძლევს.

47

იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულად არის მითითებული, რომ „პერსონალური მონაცემები და კერძო ცხოვრების დეფინიციები სრულად არ ემთხვევა ერთმანეთს, ვინაიდან, როგორც უკვე აღინიშნა, პერსონალური მონაცემები უფრო ფართო ცნების - კერძო ცხოვრების - შემადგენელი ნაწილია. ასე, მაგ., პირის ვინმესთან პირად საკითხებზე საუბრების წარმართვა კერძო ცხოვრების სფეროს განეკუთვნება და არ წარმოადგენს პერსონალურ მონაცემებს, ვინაიდან არ იძლევა იდენტიფიკაციის შესაძლებლობას.“⁷¹⁷

48

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს შემდეგი: პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია, ისევე როგორც პერსონალური მონაცემი შეიძლება შეიცავდეს პირადი ცხოვრების საიდუმლოების შესახებ ინფორმაციასაც. ვინაიდან, ეს უკანასკნელი სსკ-ის 157¹ მუხლით მოცემული დანაშაულის საგანს წარმოადგენს, არასწო- 714 იხ. **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 56.

715 **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 56.

716 **ჯოხაძე გ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვა ადამიანის უფლებათა კონტექსტში: საქართველოს მაგალითი, გამოწვევები და ტენდენციები. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო (სტატიათა კრებული), **კორკელია ვ. (რედ.)**, თბ., 2011, გვ. 329.

717 **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 89.

რი კვალიფიკაციის თავიდან ასაცილებლად დიდი ყურადღება უნდა მიექცეს იმ კრიტერიუმებს, რის საფუძველზეც უნდა გამოცალკევდეს პირადი ცხოვრების საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია. უმეტესწილად, ნებისმიერი სახის ინფორმაცია, რომლის შეგროვებასა თუ გავრცელებაზე ან სხვა მოქმედების შესრულებაზე შესაბამისი პირის თანხმობა ან საგამონაკლისო შემთხვევებისთვის შესაბამისი მოხელის ნებართვა (მაგალითად, მოსამართლის ბრძანება) საჭირო და არასაჯარო ხასიათს, ატარებს საიდუმლო ხასიათისა და განსახილველი დანაშაულის ფარგლებში არ ეტევა.

49

დაბოლოს, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის გასაჯაროება არ გამოირიცხავს შემდგომში მის ხელშეუხებლობის რეჟიმში დაბრუნებას.

50

1.3. ქმედება. განსახილველი დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს მოქმედებითაც და უმოქმედობითაც. კანონმდებელი სანიმუშოდ ასახელებს დანაშაულებრივი ქმედების ოთხ ნაირსახეობას, ხოლო შემდეგ სამართალშემფარდებელს ნორმის განვრცობითი განმარტების საშუალებას აძლევს. კერძოდ, ობიექტური შემადგენლობა შეიძლება განხორციელდეს პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ:

- 1) მოპოვებით;
- 2) შენახვით;
- 3) გამოყენებით;
- 4) გავრცელებით;
- 5) ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფით.

51

1) მოპოვება გულისხმობს ნებისმიერი ხასიათის მოქმედებას, რომელიც საშუალებას იძლევა ინფორმაცია აღქმული იქნეს გასაგებად, მიუხედავად იმისა, გამოყენებულია თუ არა ტექნიკური საშუალებები, თუმცა ყურადღება უნდა მიექცეს ნორმათა კონკურენციას (შესაბამის შემთხვევაში შეიძლება სსკ-ის 158-ე ან 159-ე მუხლით გათვალისწინებული და 157-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულების ერთობლიობა. ამის შესახებ იხ. ქვემოთ). მაგალითად, მეზობლების გამოკითხვა, ვიზუალური დაკვირვება, ჩანაწერების გაკეთება პირის სახლიდან გასვლის ან შინ დაბრუნების შესახებ და ა.შ.

52

2) შენახვა გულისხმობს პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემის განთავსებას კონკრეტულ ადგილზე. მაგალითად, სეიფში, მანქანაში ან სხვენში მოთავსება და ა.შ. ისეთი ტექნიკური ხასიათის მოქმედებები, როგორიცაა, მოპოვებული ინფორმაციის ჯიბეში ან ჩანთაში ჩადება არ შეიძლება შენახვად შეფასდეს, რადგან ასეთი ქცევის მიზანი მასთან ერთად გაადგილება და არა მისი დატოვება კონკრეტულ ადგილზე.

3) გამოყენებად უნდა შეფასდეს მოქმედება, როდესაც პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია ან პერსონალური მონაცემი სხვა მიზნის მიღწევის საშუალებად გვევლინება ანუ ამ დროს პირის მიზანი არის არა მისი უბრალოდ სხვა მესამე პირისთვის გაცნობა (წინააღმდეგ შემთხვევაში ადგილი ექნება გავრცელებას ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარ უზრუნველყოფას). უკანონო გამოყენება შეიძლება იყოს, მაგალითად, გამომძიებლის მიერ პერსონალური მონაცემის გამოყენება დაკითხვისას, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის გამოყენება გამოძალვისას ან სხვა საყოფაცხოვრებო ურთიერთობების წარმართვისთვის (მაგალითად, სასიყვარულო ურთიერთობების „მოსანესრიგებლად“) და ა.შ. აუცილებელი არ არის გამოყენებას წინ უსწრებდეს უკანონო მოპოვება. თუკი კანონიერად მოპოვებული ინფორმაცია გამოყენება არა იმ საწყისი მიზნით, რომლისთვისაც მოპოვებულია, ადგილი აქვს უკანონო გამოყენებას.

1-ლი მაგალითი: პოლიციის ოფიცერმა გამოძიების სწორად წარმართვისთვის კანონიერად მოიპოვა პიროვნების საოჯახო ფოტოალბომი, თუმცა შემდეგ პირადი ანგარიშსწორებისთვის გამოყენა და ამ ფოტოსურათების გავრცელებით პირს აშანტაჟებდა.

4) გავრცელებად ჩაითვლება პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემის თუნდაც ერთი ადამიანისთვის გაცნობა. გავრცელების მრავალი ხერხი და საშუალება არსებობს, თუმცა განსხილველი მუხლის პერიველი და მეორე ნაწილების გამიჯვისთვის ყურადღება უნდა მიექცეს მეორე ნაწილში მითითებულ დანაშაულის ჩადენის საშუალებებს.

5) ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფისას განსახილველი დანაშაულის საგანი იმგვარად არის განთავსებული, რომ ჯერ კიდევ არ არის კონკრეტული ადამიანის ხელში. მაგალითად, პირის დღიურის დადება ბიბლიოთეკაში. შესაძლებელია ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა უმოქმედობითაც განხორციელდეს, თუკი პირის სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ევალება პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემის შენახვა, თუმცა იგი განზრახ ტოვებს სხვებისთვის ადვილად ხელმისაწვდომ ადგილზე.

კანონმდებელი ხაზს უსვამს ქმედების **უკანონობას**, რაც იმას ნიშნავს, რომ არსებობს კანონმდებლობით დადგენილი წესები, რომელიც პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციასთან ან პერსონალურ მონაცემთან წვდომას არეგულირებს. ქმედების უკანონობას, პირველ რიგში, განაპირობებს **დაზარალებულის თანხმობის არარსებობა**. დაზარალებულის თანხმობა, შეიძლება იყოს **უშუალო** (მაგალითად, პირი თანხმობას უცხადებს მეორე პირს მოიპოვოს და გაავრცელოს შესაბამისი ინფორმაცია) და **წინარე მოქმედებით** გამოხატული (მაგალითად, პირის მიერ საკუთარი პერსონალური მონაცემების დადება ინტერნეტში). „რიგ შემ-

თხვევებში, როდესაც სუბიექტი ინიციატივას იჩენს და თავის პერსონალურ მონაცემებს ოპერატორს წარუდგენს შრომითი მონაცემების, ხელშეკრულების დადების, პასპორტის მიღების, პენსიის დანიშვნის და სხვ. შემთხვევებში, თანხმობის მიღება პერსონალური მონაცემების დამუშავებაზე კონკლუდენტურად ივარაუდება, ადგილი აქვს ჩუმ, ნავარაუდებ თანხმობას.⁷¹⁸

58

უკანონობის მეორე ჯგუფში უნდა გაერთიანდეს ისეთი შემთხვევები, როდესაც ადგილი აქვს კანონმდებლობით დადგენილი დაზარალებულის თანხმობის გარეშე პირადი ცხოვრების ამსახველ ინფორმაციასთან ან პერსონალურ მონაცემთან ხელმისაწვდომობის საგამონაკლისო შემთხვევების დარღვევას. ამ საკანონმდებლო რეგულაციებზე ზემოთ იყო საუბარი. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია ან პერსონალური მონაცემი უნდა დამუშავდეს კონკრეტული **მიზნისთვის**. „პერსონალური მონაცემების დამუშავება განუსაზღვრელი ან/და შეუზღუდავი მიზნებისთვის უკანონოა.“⁷¹⁹ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ თუკი კანონმდებლობის დარღვევისას ადგილი აქვს ისეთი მეთოდების გამოყენებას, რომელიც პარალელურად სხვა დანაშაულის შემადგენლობას აფუძნებს, მაშინ ადგილი აქვს დანაშაულთა ერთობლიობას. მაგალითად, პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემის მოპოვება ბინის ხელშეუხებლობის დარღვევით, მუქარით და სხვ.

59

მე-2 მაგალითი: ოპერატიული საქმიანობის ფარგლებში, კერძოდ, დანაშაულის ჩამდენი პირის იდენტიფიცირებისთვის პოლიციელმა შეიძლება შეაგროვოს ცნობები პირის გაადგილების შესახებ (იხ. „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ზ“ პუნქტი და მე-7 მუხლის მე-2 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტი).

მე-3 მაგალითი: მსაჯვრდებულ პირებზე ძალადობის აღსაკვეთად დასაბუთებული ვარაუდის საფუძველზე პენიტენციური დაწესებულების დირექტორმა მიიღო გადაწყვეტილება რამდენიმე მსჯვრდებულზე ვიზუალური კონტროლის განხორციელების შესახებ („პატიმრობის კოდექსის“ 54-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი).

60

ამ მხრივ საინტერესოა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ განხილული ერთ-ერთი შემთხვევა:

„საქმეზე *Copland v. UK*, კოლეჯში დასაქმებულის მიმართ ხორციელდებოდა ტელეფონის, ელ-ფოსტის და ინტერნეტის გამოყენების ფარული მონიტორინგი, რათა დამტკიცებულიყო თუ რამდენად ახორციელებდა განმცხადებელი კოლეჯის საშუალებების გამოყენებას პირადი მიზნებისთვის. ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ სამსახურის შენობიდან განხორციელებული სატელეფონო ზარები ექცეოდა

718 **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 141.

719 **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 91.

პირადი ცხოვრებისა და მიმონერის ცნებათა ფარგლებში. შესაბამისად, სამსახურიდან განხორციელებული ზარები და გაგზავნილი ელ-ფოსტები, ისევე როგორც მიღებული ინფორმაცია ინტერნეტის პირადი გამოყენების მონიტორინგის შესახებ დაცული იყო კონვენციის მე-8 მუხლით. მოცემულ საქმეზე არ არსებობდა დებულებები, რომელიც არეგულირებდა პირობებს, რის ფარგლებშიც დამსაქმებლები მოახდენდნენ დასაქმებულების მიერ ტელეფონის, ელ-ფოსტისა და ინტერნეტის გამოყენების მონიტორინგს. შესაბამისად, ჩარევა არ იყო კანონის შესაბამისი. სასამართლომ დაადგინა კონვენციის მე-8 მუხლის დარღვევა.⁷²⁰

61

როგორც უკვე აღინიშნა, საერთაშორისო და ეროვნული სამართალი გამოთვალის შემთხვევებში უშვებს განსახილველი დანაშაულებისგან დაცულ უფლებებში ჩარევის შესაძლებლობას. ამგვარ გამოთვალის შემთხვევებს ითვალისწინებს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა და ადგენს დაცულ უფლებებში ჩარევის წესებს. კერძოდ, სსსკ-ის XVI¹ თავით გათვალისწინებულია ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელების პირობები, რომელიც პირდაპირ ზღუდავს ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრების, პირადი სივრცისა და კომუნიკაციის ხელშეუხებლობის უფლებებს. ასეთ ფარულ საგამოძიებო მოქმედებებს მიეკუთვნება: ა) სატელეფონო კომუნიკაციის ფარული მიყურადება და ჩანერა;⁷²¹ ბ) ინფორმაციის მოხსნა და ფიქსაცია კავშირგაბმულობის არხიდან (კავშირგაბმულობის საშუალებებთან, კომპიუტერულ ქსელებთან, საბაზო კომუნიკაციებთან და სასადგურე აპარატურასთან მიერთებით), კომპიუტერული სისტემიდან (როგორც უშუალოდ, ისე დისტანციურად) და ამ მიზნით კომპიუტერულ სისტემაში შესაბამისი პროგრამული უზრუნველყოფის საშუალებების ინსტალაცია; გ) გეოლოკაციის რეალურ დროში განსაზღვრა; დ) საფოსტო-სატელეგრაფო გზავნილის (დიპლომატიური ფოსტის გარდა) კონტროლი; ე) ფარული ვიდეოჩანერა ან/და აუდიოჩანერა, ფოტოგადაღება; ვ) ელექტრონული თვალყურის დევნება ტექნიკური საშუალებებით, რომელთა გამოყენება ზიანს არ აყენებს ადამიანის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას და გარემოს.

62

ზემოაღნიშნულის გარდა, სსსკ-ის XVI თავი ითვალისწინებს კომპიუტერულ მონაცემთან დაკავშირებულ საგამოძიებო მოქმედებებს, რაც იძლევა იმის შესაძლებლობას, რომ კომპიუტერული სისტემიდან და მონაცემების შესანახ საშუალებებიდან მოპოვებული იქნეს მონაცემები, ასევე იქნეს მოპოვებული ინფორმაცია როგორც კომპიუტერის მომხმარებლის, ისე ელექტრონული საშუალებებით გადაცემული შინაარსობრივი მონაცემების თაობაზე. აღსანიშნავია, რომ კომპიუტერულ მონაცემებთან დაკავშირებულ საგამოძიებო მოქმედებების მიმართაც ვრცელდება ფარული საგამოძიებო მოქმედებებისთვის დადგენილი წესები.

720 ბეგიაშვილი მ. (რედ.), მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა კახაბერ გოშაძემ, თბ., 2015, გვ. 227.

721 სატელეფონო საუბრის ლეგიტიმაციის შესახებ დანვრილებით იხ. ხოდელი მ., სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით), თბ., 2019.

იმისათვის, რომ ადამიანის უფლებებში ჩარევა არ იყოს თვითნებური და გაუმართლებელი, კანონმდებელმა ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელება მოაქცია მკაცრად განსაზღვრულ საკანონმდებლო ჩარჩოებში და ამასთან ერთად, გაითვალისწინა რამდენიმე დონის ინსტიტუციური კონტროლი მათ განხორციელებაზე. სსსკ-ის 143² - 143³ მუხლები ითვალისწინებენ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების ჩატარების პრინციპებსა და წესს. აღსანიშნავია, რომ ფარული საგამოძიებო მოქმედება არ ტარდება ყველა დანაშაულის საქმეზე, იგი შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ განზრახი მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიის დანაშაულთა საქმეზე და სსსკ-ის 143³ მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტში ჩამოთვლილ დანაშაულთა გამო. მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს ისიც, რომ აღნიშნულ დანაშაულთა გამო უნდა იყოს დაწყებული გამოძიება ან სისხლისსამართლებრივი დევნა და უნდა არსებობს დასაბუთებული ვარაუდი, რომ პირს, რომლის მიმართაც უნდა ჩატარდეს ფარული საგამოძიებო მოქმედება, ჩადენილი აქვს მოხსენიებული რომელიმე დანაშაული („დანაშაულთან პირდაპირ კავშირში მყოფი პირი“), ან პირი იღებს ან გადასცემს დანაშაულთან პირდაპირ კავშირში მყოფი პირისათვის განკუთვნილ ან მისგან მომდინარე ინფორმაციას, ან დანაშაულთან პირდაპირ კავშირში მყოფი პირი იყენებს პირის საკომუნიკაციო საშუალებებს. ფარული საგამოძიებო მოქმედება ტარდება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მისი ჩატარება აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად – ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, უწესრიგობის ან დანაშაულის ჩადენის თავიდან ასაცილებლად, ქვეყნის ეკონომიკური კეთილდღეობის ინტერესების ან სხვა პირთა უფლებებისა და თავისუფლებების დასაცავად. ასეთი აუცილებლობა არსებობს მაშინ, თუ მისი ჩატარება გამომწვეულია გადაუდებელი საზოგადოებრივი საჭიროებით და ის ლეგიტიმური მიზნის მიღწევის შესაფერისი და პროპორციული საშუალებაა.

64

ამის გარდა, გასათვალისწინებელია ე.წ. *სუბსიდიურობის პრინციპი*, რომლის თანახმად, ფარული საგამოძიებო მოქმედება შეიძლება ჩატარდეს მხოლოდ მაშინ, როდესაც სხვა საშუალებით გამოძიებისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულებების მოპოვება შეუძლებელია ან გაუმართლებლად დიდ ძალისხმევას საჭიროებს. ფარული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ფარგლები (ინტენსივობა) ფარული საგამოძიებო მოქმედების ლეგიტიმური მიზნის პროპორციული უნდა იყოს.⁷²²

65

ფარული საგამოძიებო მოქმედება ტარდება მოსამართლის განჩინებით. განჩინებას პროკურორის მოტივირებული შუამდგომლობის საფუძველზე იღებს გამოძიების ადგილის მიხედვით რაიონული (საქალაქო) სასამართლოს მოსამართლე. გამონაკლისის სახით, საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 27 იანვრის

⁷²² იხ. ასევე *მეურმიშვილი ბ.*, სახელმძღვანელოში: *ფაფიაშვილი ლ.* (რედ.), *ივანიძე მ.*, *აქუბარდია ი.*, *თუმანიშვილი გ.*, *მეურმიშვილი ბ.*, *გოგინაშვილი ნ.*, საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, კერძო ნაწილი, 2017, გვ. 519-520.

№1/1/650,699 გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, კომპიუტერულ სისტემაში ან კომპიუტერულ მონაცემთა შესანახ საშუალებაში შენახული ინფორმაციის გამო-
თხოვის (სსსკ-ის 136-ე მუხლი) შუამდგომლობით უფლება აქვს მიმართოს სასა-
მართლოს ასევე დაცვის მხარემაც.

66

კანონი უშვებს ასევე პროკურორის მიერ გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხ-
ვევაში სასამართლოს მიერ ფარული საგამოძიებო მოქმედებების განხორციელე-
ბას⁷²³, თუმცა იგი არ უნდა გაგრძელდეს 48 საათზე მეტი და ასეთი მოქმედებე-
ბის დაწყებიდან არაუგვიანეს 24 საათისა პროკურორი ვალდებულია მიმართოს
რაიონულ (საქალაქო) სასამართლოს შუამდგომლობით გადაუდებელი აუცილე-
ბლობისას ჩატარებულ/მიმდინარე ფარული საგამოძიებო მოქმედების კანონიე-
რად ცნობის შესახებ.

67

აღსანიშნავია, რომ სასამართლოს გარდა ფარული საგამოძიებო მოქმედებების
ჩატარებას აკონტროლებს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახური კონტროლის
ელექტრონული სისტემითა და კონტროლის სპეციალური ელექტრონული სის-
ტემით, რომელსაც ნებისმიერ შემთხვევაში ეგზავნება მონაცემები სასამართ-
ლოს განჩინების, ან გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში, პროკურორის
დადგენილების რეკვიზიტებისა და სარეზოლუციო ნაწილის შესახებ. სახელმწი-
ფო ინსპექტორის სამსახური მიწოდებული მონაცემების საფუძველზე ფარული
საგამოძიებო მოქმედების განმახორციელებელ ორგანოს⁷²⁴ უდასტურებს ელექ-
ტრონულად ასეთი მოქმედების განხორციელების შესაძლებლობას და ამის მე-
რე უნდა ჩატარდეს კონკრეტული ფარული საგამოძიებო მოქმედება. ისიც უნდა
აღინიშნოს, რომ სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურს ცალკეულ შემთხვევებ-
ში თავადაც აქვს უფლება აწარმოოს გამოძიება და მისი ინიციატივით განხორ-
ციელდეს ფარული საგამოძიებო მოქმედებები. ამ უკანასკნელის მიერ წარმოე-
ბულ სისხლის სამართლის საქმეზე კონტროლს ახორციელებს ზედამხედველი
მოსამართლე, რომელსაც წარმოადგენს საქართველოს უზენაესი სასამართლოს
თავმჯდომარის მიერ განსაზღვრული საქართველოს უზენაესი სასამართლოს
მოსამართლე.

68

ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის სათა-
ნადოდ დაცვისთვის პასუხისმგებლობა ეკისრებათ ფარული საგამოძიებო მოქმე-
დების განმახორციელებელ ორგანოს და შესაბამის საგამოძიებო ორგანოს. შესა-
ბამისად, ამ ინფორმაციის მათი ბრალეული ქმედებით გავრცელება და არამიზ-
ნობრივად გამოყენება გამოიწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.
ამას გარდა, ფარული საგამოძიებო მოქმედების შედეგად მოპოვებული ინფორ-

723 იხ. გადაუდებელი აუცილებლობის თაობაზე საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართ-
ლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა
იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარ-
ლამენტის წინააღმდეგ.“

724 ასეთი ორგანოა საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – საქართველოს ოპერატიულ-ტექნი-
კური სააგენტო.

მაცია ექვემდებარება სისხლის სამართლის საპროცესო კანონით დადგენილი წესით განადგურებას (სსსკ-ის 143⁸ მუხლი).

69

1.4. შედეგი. განსახილველი დანაშაული შედეგიანია, რადგან მითითებულია **მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევაზე**. მნიშვნელოვანი ზიანი შეიძლება იყოს: დაზარალებულის ფსიქიკური დაავადება, ოჯახის დანგრევა, როგორც პროფესიული, ისე პირადი რეპუტაციის შელახვა, ქონებრივი ზიანი, სამსახურის დაკარგვა ან საცხოვრებლის დატოვება,⁷²⁵ შვილებთან კომუნიკაციის შეზღუდვა და სხვ.

70

კვალიფიკაციაზე გავლენას არ მოახდენს შედეგის დადგომა დროის მცირე მონაკვეთში მოხდება თუ ხანგრძლივი დროის გავლის შემდეგ იქნება შედეგი გამოწვეული. ბუნებრივია, მიზეზობრივი კავშირის არსებობა აუცილებელია წინაპირობაა დანაშაულის დასრულებულად მიჩნევისთვის.

71

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაული **განზრახია**. პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვის არსებობა თანაბრად შესაძლებელია. აუცილებელი არაა დამნაშავეს ზუსტი წარმოდგენა ჰქონდეს თუ რა მოიაზრება პირად ცხოვრებაში ან პერსონალურ მონაცემში. განზრახვის ინტელექტუალური ელემენტის დასადასტურებლად საკმარისია იმის გაცნობიერება, რომ ესა თუ ის ინფორმაცია კონკრეტული ადამიანის პირად ცხოვრებას ეხება ან პერსონალური მონაცემია. **უკანონობის** შეგნების დასაბუთებისთვის ჰიპოთეტურად უნდა დავუშვათ ე.წ. საშუალო შესაძლებლობის ადამიანის მიერ გაკეთებული შეფასება. განზრახვის დადგენისთვის აუცილებელი არაა, რომ დამნაშავე ობიექტური შემადგენლობით გათვალისწინებული ქმედების განხორციელებისას **დეტალურად** აცნობიერებდეს **მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევას**. საკმარისია გამოძიებამ უზრუნველყოს იმის დადგენა, რომ ქმედების განხორციელებისას დამნაშავეს ე.წ. დაუკონკრეტებელი განზრახვა ჰქონდა, რაც ნებისმიერი შედეგის დადგომას მოიცავს.

72

მართლწინააღმდეგობის შეგნების დასაბუთება განსაკუთრებით რთულდება თუკი გასაჯაროებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე აღარ არსებობს თანხმობა იმ პირის მხრიდან, ვისაც ეს ინფორმაცია ეხება. ზოგიერთ შემთხვევაში, განზრახვის დადგენისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგს: დამნაშავემ მოახდინა თუ არა იმ პირის იდენტიფიცირება რაიმე ნიშნით, რომელსაც ეს ინფორმაცია ეხება.

73

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. განსახილველი დანაშაულის მართლწინამდეგობისა და ბრალის საკითხები არანაირი სპეციფიკური თავისებურებით არ გამოირჩევა.

⁷²⁵ იხ. **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 57.

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ გამოყენება ან/და გავრცელება ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოების, ინტერნეტის, მათ შორის, სოციალური ქსელის, მასობრივი მაუწყებლობის ან სხვა საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-2 ნაწილი). წინამდებარე მუხლის მეორე ნაწილში კანონმდებელი პირველი ნაწილისაგან განსხვავებით დანაშაულებრივი ქმედებებიდან მხოლოდ **გამოყენებასა და გავრცელებაზე** უთითებს, ხოლო პასუხისმგებლობის დამძიმება უკავშირდება დანაშაულის ჩადენის საშუალებებს. ესენია:

- 1) ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოები;
- 2) ინტერნეტი. კანონმდებელი იქვე აკონკრეტებს და მიუთითებს სოციალურ ქსელზე;
- 3) მასობრივი მაუწყებლობა;
- 4) სხვა საჯარო გამოსვლა.

75

უპირველეს ყოვლისა, უნდა განიმარტოს განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილში მოცემული სიტყვა „გამოყენებაში“ რა მოიაზრება და რით განსხვავდება ამავე მუხლის 1-ლ ნაწილში მოხსენიებული „გამოყენებისგან“. დაბეჯითებით უნდა ითქვას, რომ სსკ-ის 157-ე მუხლის მე-2 ნაწილშიც სიტყვა „გამოყენებას“ იგივე დატვირვა აქვს, რაც ამავე მუხლის 1-ლ ნაწილში, მხოლოდ იმ დათქმით, რომ მე-2 ნაწილში საუბარია ისეთ ინფორმაციაზე, რომელიც **გავრცელებულია ამა თუ იმ ხერხით ან საშუალებით**. ლოგიკურად წარმოიშობა კითხვა: რა სოციალური საშიშროებით გამოირჩევა, მაგალითად, რომელიმე ნაწარმოებით გავრცელებული პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის გამოყენება თვით ამ პირის მიერ მოპოვებული ინფორმაციის გამოყენებისგან? შეუძლებელია, იმის თქმა, რომ პირველ შემთხვევაში სოციალური საშიშროება უფრო მეტია. როგორც თეორიულად, ისე პრაქტიკულად შეუძლებელია ისეთი მაგალითის მოყვენა, რომელიც თვალსაჩინოდ მიუთითებდეს განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილში მოცემული „გამოყენების“ მომეტებულ სოციალურ საშიშროებაზე. სტილისტურადაც გაუმართავია დისპოზიცია, როდესაც კანონმდებელი უთითებს „**ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებულ ნაწარმოებზე**“, რადგან ისე იკითხება თითქოს უკვე გავრცელებული ნაწარმოებით ხდება პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ გამოყენება ან/და გავრცელება, რაც სრული აბსურდია.⁷²⁶

⁷²⁶ ყოველივე ამის გამო, პასუხისმგებლობის დამძიმებიდან საერთოდ უნდა გამოირიცხოს „გამოყენება“ როგორც ობიექტური შემადგენლობის ალტერნატიული მოქმედება. პასუხისმგებლობის დამძიმებას დაექვემდებარება მხოლოდ „გავრცელება“ და დისპოზიცია უნდა ჩამოყალიბდეს შემდეგნაირად:

„პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების უკანონოდ გავრცელება ნებისმიერი სახის ნაწარმოების, ინტერნეტის, მათ შორის, სოციალური ქსელის,

1) ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოებში იგულისხმება ვიდეოკასეტაში, კომპაქტურ დისკსა თუ სხვა ციფრულად ინფორმაციის ჩამწერ ტექნიკურ საშუალებაში დატანილი ნებისმიერი სახის ინფორმაცია (სტატია, ვიდეორგოლი და სხვ.), ჟურნალში, გაზეთში, წიგნში ან ბეჭდვითი სიტყვის სხვა საშუალებაში არსებული სტატია, დისერტაცია, მოხსენება, და ა.შ.

2) თანამედროვე მსოფლიოში **ინტერნეტის** როლი განუზომლად დიდია და მისი მომხმარებელთა რაოდენობის ზრდაც საკმაოდ მზარდი ტემპით მიმდინარეობს. ინტერნეტი („International Net“ - საერთაშორისო ქსელი) ყველაზე მარტივი განმარტებით ერთმანეთთან დაკავშირებული კომპიუტერთა ქსელია, რომელიც უზარმაზარი ინფორმაციის საჯაროდ და უსწრაფესად ხელმისაწვდომობას უზრუნველყოფს. სწორედ ამით არის განპირობებული აღნიშნული დანაშაულის ამ გზით ჩადენის მომეტებული საშიშროება.

როგორც აღინიშნა, კანონმდებელი ინტერნეტიდან, როგორც დანაშაულის ჩადენის საშუალებიდან, ცალკე გამოყოფს **სოციალურ ქსელს**. მოცემულ შემთხვევაში სოციალური ქსელი ინტერნეტში განთავსებულ ვებგვერდს ან ონლაინსერვისს მოიაზრებს. სოციალური ქსელის მეშვეობით ადამიანები ერთმანეთს უკავშირდებიან, ცვლიან აზრებს, ავრცელებენ ინფორმაციას და ა.შ. სოციალური ქსელის მრავალი ნაირსახეობაა. მაგალითად, ფეისბუქი, ტვიტერი, სკაიპი და სხვ.

იმის მიუხედავად, რომ სოციალური ქსელიც ინტერნეტის მეშვეობით ფუნქციონირებს, კანონმდებელმა სოციალური ქსელი, როგორც დანაშაულის ჩადენის ერთ-ერთი სახე, სანიმუშოდ ცალკე გამოყო, რითაც ხაზი გაუსვა იმას, რომ თუნდაც ნაწილობრივ დახურული სარგებლობის ფორმატში იყოს ინფორმაცია გავრცელებული, რომელიც ადამიანთა შეზღუდულ რაოდენობას აძლევს მასთან ნვდომას, მაინც კვალიფიციურ დანაშაულის შემადგენლობას აფუძნებს.

3) მასობრივ მაუწყებლობაში მოიაზრება ტელევიზია ან რადიოსადგური.

4) სხვა საჯარო გამოსვლა. სამართალშემფარდებელმა თითოეულ შემთხვევაში უნდა განსაზღვროს გამოსვლა არის თუ არა საჯარო. გამოსვლის საჯაროობისას ყურადღება უნდა მიექცეს დანაშაულის ჩადენის ადგილს, მსმენელთა რაოდენობასა და მათ შორის კავშირს. მაგალითად, თუკი ათი მსმენელიდან ყველა ერთი ოჯახის წევრია, არ შეიძლება ვისაუბროთ საჯაროობაზე. პირიქით, თუკი ეს პირები არ არიან ოჯახის წევრები შეიძლება ვისაუბროთ საჯაროობაზე. ასეთი საჯარო გამოსვლის ადგილი შეიძლება იყოს შეკრება, მანიფესტაცია, სამსახურებრივი თათბირი, სამეცნიერო მოხსენება და ა.შ.

მასობრივი მაუწყებლობის ან სხვა საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.“

რაც შეეხება სიტყვა **გამოსვლას**, იგი მოიაზრებს ვერბალურად, ფოტოების ან ე.წ. სლაიდების მეშვეობით ან სხვა მსგავსი ფორმით აზრის ხალხისთვის მიწოდებას. ამავდროულად აზრი გამოხატული უნდა იყოს გასაგებად, როდესაც მსმენელისთვის მისახვედრია რომელ ინდივიდზე რა შინაარსის ინფორმაციაა გადმოცემული.

2. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). აქ პასუხისმგებლობა დამძიმებულია დანაშაულის სუბიექტური ელემენტის კვალობაზე. (ანგარების დეფინიციაზე იხილეთ სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ლ“ ქვეპუნქტის კომენტარი).

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). აღნიშნული დანაშაულის არაერთგზის განხორციელების ინტერპრეტაციისათვის, უნდა მივმართოთ სსკ-ის 15-ე მუხლს. რეკომენდაციის სახით უნდა ითქვას, რომ სპეციალური არაერთგზისობის შემოღება განსახილველ მუხლში გამართლებული იქნება, რომელიც მოიცავს პირადი საიდუმლოების ხელყოფას (სსკ-ის 157¹ მუხლი). ლოგიკურად არ უნდა იყოს გამართლებული, თუკი სახეზეა ნასამართლობა პირადი საიდუმლოების ხელყოფისთვის, ამ გარემოებამ განსახილველი დანაშაულის (სსკ-ის 157-ე მუხლი) არაერთგზისობით განპირობებული კვალიფიციური შემადგენლობა არ დააფუძნოს.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი იმ პირის მიერ, რომელსაც სამსახურებრივი მდგომარეობის, პროფესიული საქმიანობის ან სხვა გარემოების გამო ევალებოდა ამ ინფორმაციის ან მონაცემების დაცვა ან რომელმაც აღნიშნული ქმედება ჩაიდინა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-4 ნაწილი). აქ პასუხისმგებლობის მძიმდება სპეციალურ ამსრულებელზე მითითებით. რეკომენდაციის სახით უნდა ითქვას, რომ სიტყვები „სამსახურებრივი მდგომარეობის... გამო ევალებოდა ამ ინფორმაციის ან მონაცემების დაცვა“, ზედმეტია, რადგან იგი „სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში“ ექცევა.

ასეთი სპეციალური ამსრულებლები არიან: პროკურორი, პენიტენციური დაწესებულების დირექტორი, საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის კონტრდაზვერვის დეპარტამენტის მუშაკი და სხვ.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით ორი პირი დამნაშავედ იქნა ცნობილი, რომელთაგან ერთის მოქმედება დაკვალიფიცირდა სსკ-ის 157-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ხოლო მეორე მათგანის - სსკ-ის 157-ე მუხლის მე-4 ნაწილით (სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ევალებოდა ამ ინფორმაციის ან მონა-

(ცემების დაცვა):

„მათ მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებები გამოიხატა შემდეგში: 2017 წლის 29 ივლისს, დილის საათებში, ქ. თბილისში, -----ში მდებარე ინდ. მენარმე ----- სასურსათო მაღაზიაში ----- ნებართვითა და თანხმობით, კუთვნილი მობილური ტელეფონით გადაუღო ვიდეო სათვალთვალო კამერების ჩანაწერებს, სადაც ----- და მისი მეგობარი, ----- -- ჩანდნენ. ----- ხსენებული ჩანაწერი გადაუგზავნა ----- მეუღლეს, ----- ალნიშნული კადრების საფუძველზე წარმოშობილი ეჭვიანობის ნიადაგზე ----- და ----- შორის ქ. ქუთაისის საქალაქო სასამართლოში მიმდინარეობს სამოქალაქო დავა განქორწინების საკითხთან დაკავშირებით. ----- დანაშაულებრივი ქმედებით ----- მიაღწა მორალური სახის ზიანი. 2017 წლის 29 ივლისს, დილის საათებში, ქ. -----ში მდებარე სასურსათო მაღაზიაში, ----- კანონის დარღვევით, მისცა ----- უფლება დაეთვალისწინებინა ალნიშნული მაღაზიის სათვალთვალო კამერების ჩანაწერები და ტელეფონით გადაეღო და გაეგრძელებინა ----- პირადი ცხოვრების ამსახველი მასალა, სადაც ----- და მისი მეგობარი, ----- ჩანდნენ. ----- ხსენებული ჩანაწერი გადაუგზავნა ----- მეუღლეს, ----- ალნიშნული კადრების საფუძველზე წარმოშობილი ეჭვიანობის ნიადაგზე ----- და ----- შორის ქ. ქუთაისის საქალაქო სასამართლოში მიმდინარეობს სამოქალაქო დავა განქორწინების საკითხთან დაკავშირებით. ----- დანაშაულებრივი ქმედებით ----- მიაღწა მორალური სახის ზიანი.“⁷²⁷

88

„სხვა გარემოების“ გამო პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემის დაცვის ვალდებულება შეიძლება ჰქონდეს პირს, რომელსაც არასამსახურებრივი ხელშეკრულების გამო უხდება ასეთი ინფორმაციის დაცვა. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს უმაღლესი საგანმანათლებლო დაწესებულებების პროფესორი ან არასამთავრობო ორგანოზაციების წარმომადგენელი, რომელიც „პატიმრობის შესახებ კოდექსის“ მიხედვით, სამინისტროს ადგილობრივი საბჭოს წევრია. ალნიშნული საბჭოს წევრს უფლება აქვთ სასჯელის მოხდისგან პირობით ვადამდე გათავისუფლებისა და სასჯელის მოუხდელი ნაწილის უფრო მსუბუქი სახის სასჯელით შეცვლასთან დაკავშირებული საკითხების განხილვის მიზნით, დაამუშაოს და შეინახოს მსჯავრდებულთა პერსონალური მონაცემები, ხოლო სხდომაში მონაწილეობისას გაცნობილი პერსონალური მონაცემები დაიცვას („პატიმრობის შესახებ კოდექსის“ 41-ე მუხლი). „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“ კანონის მე-16 მუხლის 1-ლი ნაწილში მითითებულია რიგით მოქალაქეთა მხრიდან მათთვის მიღებული ცნობების დაცვის ვალდებულებაზე: - „ცალკეული პირები შეიძლება მათივე თანხმობით ჩააბან ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა მომზადებასა თუ ჩატარებაში. ამასთან, მათი სურვილით შეიძლება შენარჩუნებულ იქნეს ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის განმახორციელებელ ორგანოებთან თანამშრომლობის, მათ შორის, კონტრაქტით თანამშრომლობის, კონ-

727 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 16 იანვრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია).

ფიდენციალობა. ეს პირები ვალდებულნი არიან საიდუმლოდ შეინახონ ცნობები, რომლებიც ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა მომზადებისა თუ ჩატარების დროს შეიტყვეს, არ მიაწოდონ შეგნებულად ცრუ ინფორმაცია აღნიშნულ ორგანოებს, არ გამოიყენონ ეს კავშირი თავიანთი ინტერესებისათვის.“

89

სპეციალური სუბიექტის მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედების განზრახვაზე დამატებით ის უნდა აღინიშნოს, რომ „მუდმივად თანამდევნი ცოდნის“ თეორიის მიხედვით, მას საკუთარი პროფესიული საქმიანობიდან გამომდინარე, საკუთარ პროფესიასთან დაკავშირებული მოვალეობის შეგნება მუდმივად უნდა ჰქონდეს.⁷²⁸ „მსჯელობა უფრო ნათელი რომ გახდეს, მოვიყვანოთ მაგალითი: ექიმმა თავისი პაციენტის მკურნალობისას შეიტყო, რომ ეს უკანასკნელი სხვა უკურნებელი სენით იყო დაავადებული. აღნიშნული ინფორმაცია მან რამდენიმე დღეში საჯაროდ, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით გაავრცელა, რის გამოც დღის წესრიგში დადგა ექიმის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი გერმანიის სსკ-ის 203-ე პარაგრაფის (პირადი საიდუმლოს ხელყოფა) მიხედვით. ასეთ შემთხვევაში მტკიცება იმისა, რომ ამ ინფორმაციის გახმაურებისას ექიმს დაავიწყდა პაციენტის პირადი ინფორმაციის კონფიდენციალობის დაცვის ვალდებულება, მხედველობაში არ მიიღება. აღნიშნულ თანამდებობის პირს თავისი პროფესიული საქმიანობის შესრულებისას მუდმივად უნდა ჰქონდეს იმის ცოდნა, რომ ექიმს ამ ტიპის ინფორმაციების გავრცელება კანონით ეკრძალება.“⁷²⁹

90

V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა. განსახილველ დანაშაულს თან ახლავს პოსტკრიმინალური წამახალისებელი (მასტიმულირებელი) ნორმა. კერძოდ, სსკ-ის 157-ე მუხლის შეინიშვნის მე-2 ნაწილის მიხედვით, „ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის (მოპოვება, შენახვა) სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება პირს, რომელმაც ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული მოპოვებული/შენახული ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს გადასცა და ჩადენილი/მოსალოდნელი სხვა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ინფორმაცია ამ გზით მიაწოდა.“

91

მოცემული პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმის ამოქმედებისთვის აუცილებელია შემდეგი პირობების გათვალისწინება:

92

1) კანონმდებელი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებას უკავშირებს მხოლოდ ინფორმაციის **მოპოვებას ან შენახვას** ანუ პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა ვრცელდება სსკ-ის 157-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულ ძირითად შემადგენლობაზე.

728 იხ. **მალაქელიძე ლ.**, განზრახვა და მართლწინააღმდეგობის შეგნება ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), თბ., 2013, გვ. 32.

729 **მალაქელიძე ლ.**, განზრახვა და მართლწინააღმდეგობის შეგნება ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), თბ., 2013, გვ. 31.

2) აუცილებელია ამგვარი ინფორმაცია **გადაეცეს საგამოძიებო ორგანოებს**. მიწოდების ფორმასა და საშუალებას მნიშვნელობა არა აქვს (მაგალითად, წერილობით, ზეპირად, ტრადიციული ფოსტით, ელექტრონული ფოსტით და ა.შ.). პოსტკიმინალური წამახალისებელი ნორმის ამოქმედებისთვის ასევე უმნიშვნელოა ინფორმაციის მიწოდებამდე საგამოძიებო ორგანო თვით ამ ინფორმაციას უკვე გაეცნო თუ არა. კანონმდებელი სახელდებით არაფერს ამბობს შესაბამისი მოპოვებული/შენახული ინფორმაციის გადაცემის მოტივზე, თუმცა გამომდინარე იმ ზოგადი არსიდან, რომელიც ამგვარ წამახალისებელ (მასტიმულირებელ) ნორმას ახასიათებს, ლოგიკურად უნდა გამოვიტანოთ დასკვნა, რომ გადაცემის **მოტივი ყოველთვის უნდა იყოს ავტონომიური** ანუ ქცევას საფუძვლად უნდა დაედოს **ნებაყოფლობით** მიღებული გადაწყვეტილება. თუკი გადაცემას საფუძვლად უდევს იძულებით მიღებული გადაწყვეტილება, მაშინ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება გამოირიცხება.

მე-4 მაგალითი: გ-მ პროკურატურას მიანოდა ინფორმაცია, რომ ბ-სთან ინახებოდა პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია. თავის მხრივ, ბ-მ მეგობრისგან შეიტყო, რომ გ-ს მიერ პროკურატურაში შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდების შესახებ. ბ-მ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან თავის არიდების შიშით პროკურატურას აცნობა მასთან შენახული პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის თაობაზე.

ამ მაგალითში ბ-ს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება გამოირიცხება.

3) გასარკვევია, რა მოიზარება სიტყვებში „*ჩადენილი/მოსალოდნელი სხვა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ინფორმაცია ამ გზით მიანოდა.*“ კანონმდებელს ამგვარი პირობა სხვა პირობებთან ერთად გადმოცემული აქვს როგორც სავალდებულო პირობა, რადგან სხვა პირობების ჩამოთვლის შემდეგ გამოყენებულია „და“ კავშირი. „და“ კავშირის არსებობა სრულებით არ ნიშნავს იმას, რომ თუ საქმის ვითარებიდან ობიექტურად არ იკვეთება სხვა ჩადენილი ან მოსალოდნელი დანაშაულის შესახებ ინფორმაცია, შეუძლებელი იქნება მოცემული პოსტკიმინალური წამახალისებელი ნორმის გამოყენება.

ჩადენილ ან მოსალოდნელ **სხვა დანაშაულში** იგულისხმება მხოლოდ ისეთი დანაშაულებრივი ქმედება, რომელიც დაკავშირებულია რაიმე ფორმით უნებართვო მოპოვებულ ან შენახულ ინფორმაციასთან. **ჩადენილი** სხვა დანაშაული შეიძლება იყოს, მაგალითად, კომპიუტერულ სისტემაში უნართვო შეღწევა (სსკ-ის 184-ე მუხლი), ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევა (სსკ-ის 160-ე მუხლი) და ა.შ. **მოსალოდნელი** სხვა დანაშაული შეიძლება იყოს, მაგალითად, გამოძალვა (სსკ-ის 181-ე მუხლი), შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად (სსკ-ის 315-ე მუხლი) და ა.შ.

დაბოლოს, კანონმდებლობის შემდგომი დახვეწის მიზნით, უპრიანი იქნება, თუკი მოცემულ პოსტკრიმინალურ წამახალისებელ ნორმას სსკ-ის 157-ე, სსკ-ის 157¹-ე, სსკ-ის 158-ე, სსკ-ის და 159-ე მუხლებში დაემატება ერთ-ერთი პირობა ინფორმაციის მინოდების ვადის შესახებ, რომელიც არ იქნება 12 საათზე მეტი და ათვლე-ბა ამ ინფორმაციის მოპოვებიდან ან შენახვიდან.

VI. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 157-ე მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 ნაწილებით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულები, რომელთა მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან. განსახილველი დანაშაულის მცდელობა სავსებით შესაძლებელია.

შესაძლებელია, განსახილველი დანაშაულის მომზადებამ ან მცდელობა სხვა დამთავრებული დანაშაული ან დაუმთავრებელი დანაშაული დააფუძნოს.

მე-5 მაგალითი: პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის მოპოვების მიზნით ა. ბ-ს სამუშაო კაბინეტში შესვლისას პოლიციამ დააკავა.

ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც სსკ-ის 160-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით (ბინის ან სხვ მფლობელობის ხელეუხებლობის დარღვევა) გათვალისწინებული დამთავრებული დანაშაული და სსკ-ის მე-19 მუხლითა და 157-ე მუხლის პირველი ნაწილით მოცემული (პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების ხელყოფა) დანაშაულის მცდელობა.

სსკ-ის 157-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შესაძლებელია, მანამდე ვიდრე კონკრეტული ქმედება მნიშვნელოვან ზიანს გამოიწვევს.

VII. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანაამსრულებლობა, შუალობითი ამსრულებლობა და თანამონაწილეობა სავსებით შესაძლებელია. ამასთან, სავალდებულო არ არის თითოეულმა თანაამსრულებელმა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული იდენტური ქმედებები განახორციელონ. მაგალითად, წინასწარი შეთანხმების მიხედვით, პერსონალური მონაცემი ერთმა პირმა მოიპოვა, ხოლო მეორემ გაავრცელა.

VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია. დიდაქტიკური თვალსაზრისით, მიზანშეწონილია, სსკ-ის 157-ე ან სსკ-ის 157¹ მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან დანაშაულთა ერთობლიობისა და ნორმათა კონკურენციის ზოგიერთი საკითხი მოცემულ თავში ერთად განვიხილოთ.

სსკ-ის 157-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული კონკურენციაშია სსკ-ის 157¹ მუხლით მოცემულ დანაშაულთან. ეს უკანასკნელი ცალკე გამოყოფს პირადი ცხოვრების საიდუმლოს, რომელიც სსკ-ის 157-ე მუხლით მოცემული დანაშაულის საგნის ერთ-ერთი ნაირსახეობაა. შესაბამისად, სსკ-ის 157-ე მუხლით მოცემული ნორმა ზოგადია სსკ-ის 157¹ მუხლით მოცემულ ნორმასთან მიმართებით. აღნიშნულ ნორმათა კონკურენციისას, სსკ-ის 16-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, კონკრეტული ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს 157¹-ე მუხლით, სადაც სპეციალური ნორმაა მოცემული.

კონკურენციის საფუძველზე გამოირიცხება სსკ-ის 157-ე ან სსკ-ის 157¹ მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია, თუკი ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის მასალები ან გამოძიების მონაცემი შეიცავს პირადი ცხოვრების ამსახველ ინფორმაციას, პერსონალურ მონაცემს ან პირად საიდუმლოს და აღნიშნული ინფორმაციის გახმაურებისგან კანონით დადგენილი წესით პირი გაფრთხილებული იყო. ასეთ ვითარებაში ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 374-ე მუხლით (გამოძიების მონაცემის გახმაურება).

სსკ-ის 157-ე (ან სსკ-ის 157¹-ე) მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთან შესაბამის ქმედებათა არსებობისას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს დანაშაულთა ერთობლიობას. სანიმუშოდ შეიძლება წარმოვიდგინოთ შემდეგი ვარიანტები:

მე-6 მაგალითი: სხვის ბინაში მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ უკანონოდ შესვლისას ა-მ პირადი პირადი დღიური (ან პირადი ცხოვრების საიდუმლო) მოიპოვა.

მოცემულ მაგალითში აუცილებელია ქმედებათა სსკ-ის 157-ე (ან სსკ-ის 157¹) მუხლის 1-ლი ნაწილითა და სსკ-ის 160-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით (ბინის ან სხვ მფლობელობის ხელეუხებლობის დარღვევა) კვალიფიკაცია.

მე-7 მაგალითი: ა) ა. ერთი თვის განმავლობაში სისტემატურად ახორციელებს არასასურველ თვალთვალს ბ-ს მიმართ. ამავდროულად აგროვებს ინფორმაციას მისი ყოველდღიური გააადგილებების, სხვადასხვა ადამიანებთან შეხვედრის დროისა და ყოველდღიური ცხოვრების სხვა დეტალების შესახებ. ა-ს საქმიანობით ძლიერ შეწუხებულმა ბ-მ საცხოვრებელი შეიცვალა.

ბ) იგივე მაგალითში ა-მ ბ-ს მკურნალი ექიმისგან მიიღო საიდუმლო ინფორმაცია მისი ჯანმრთელობის შესახებ.

მოცემულ მე-7 „ა“ მაგალითში აუცილებელია ქმედებათა სსკ-ის 157-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით და სსკ-ის 151¹ მუხლის 1-ლი ნაწილით კვალიფიკაცია, ხოლო „ბ“ მაგალითში აუცილებელია სსკ-ის 157¹ მუხლის 1-ლი ნაწილის დამატებაც.

მე-8 მაგალითი: ა-მ ფარულად შევიდა ბ-ს კუთვნილ ბინაში, კომპიუტერს დაეუფლა და კომპიუტერიდან ბ-ს სქესობრივი კავშირის ამსახველი ინფორმაცია მოიპოვა.

აღნიშნულ კაზუსში დანაშაულთა ერთობლიობას დააფუძნებს სსკ-ით გათვალისწინებული შემდეგი ქმედებები: პირადი საიდომლოს ხელყოფა (სსკ-ის 157¹ მუხლის 1-ლი ნაწილი), ქურდობა ბინაში უკანონო შეღწევით (სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი)⁷³⁰ და კომპიუტერულ სისტემაში უნებართვო შეღწევა (სსკ-ის 284-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). მსგავს კაზუსში თუკი ასევე ადგილი ექნება, მაგალითად, კომპიუტერულ სისტემაში საჭირო პაროლის უნებართვო დამზადებასა და კომპიუტერული მონაცემის უნებართვო წაშლას, მაშინ აუცილებელია სსკ-ის 285-ე და 286-ე მუხლებზე მითითებაც.

108

სათანადო ვითარებაში არ გამოირიცხება სსკ-ის 157-ე (ან სსკ-ის 157¹-ე) მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთან იმ დანაშაულებთან ერთობლიობა, რომლებიც გათვალისწინებულია სსკ-ის 158-ე მუხლით ან სსკ-ის 159-ე მუხლით.

109

დაბოლოს, თუკი სსკ-ის 157-ე (ან სსკ-ის 157¹) მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებული ქმედებებია განხორციელებული, აუცილებელია ქმედებათა კვალიფიკაცია ორივე ნაწილზე მითითებით ანუ ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას.

110

IX. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმა არ არსებობს.

730 შესაბამისი ფაქტობრივი გარემოებების არსებობისას ქურდობის ნაცვლად ქმედება უნდა შეფასდეს საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულად, მაგალითად, ყაჩაღობად (სსკ-ის 179-ე მუხლი) ან გამოძალვად (სსკ-ის 181-ე მუხლი) და ა.შ.

პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა (157¹ მუხლი)

მუხლი 157¹. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა

1. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს უკანონოდ მოპოვება, შენახვა, გამოყენება, გავრცელება ან

ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე.

2. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს უკანონოდ გამოყენება ან/და გავრცელება ამა თუ იმ ხერხით გავრცელებული ნაწარმოების, ინტერნეტის, მათ შორის, სოციალური ქსელის, მასობრივი მაუწყებლობის ან სხვა საჯარო გამოსვლის მეშვეობით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან რვა წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

ა) ანგარებით;

ბ) არაერთგზის, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსიდან ცხრა წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი იმ პირის მიერ, რომელსაც სამსახურებრივი მდგომარეობის, პროფესიული საქმიანობის ან სხვა გარემოების გამო ევალებოდა ამ საიდუმლოს დაცვა ან რომელმაც აღნიშნული ქმედება ჩაიდინა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ათ წლამდე.

შენიშვნა:

1. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის (მოპოვება, შენახვა) სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება პირს, რომელმაც ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული მოპოვებული/შენახული ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს გადასცა და ჩადენილი/მოსალოდნელი სხვა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ინფორმაცია ამ გზით მიაწოდა.

2. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციითა და ჯარიმით.

1

I. ზოგადი დებულებანი. განსახილველი დანაშაულის ზოგადი დებულებების შესახებ უნდა ვიხელმძვანელოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარით (იხ. ზოგადი დებულებანი)

2

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

განსახილველი დანაშაულის დეტალური კომენტარი არ გაკეთდება, ვინაიდან სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარი აქაც გამოსადეგია. შესაბამისად, აქცენტი გაკეთდება მხოლოდ განმასხვავებელ ნიშნებზე.

1. ობიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 157¹ მუხლისთვის მომზადებული კანონპროექტის განმარტებით ბარათში ვკითხულობთ: „...157¹ მუხლი, რომელიც ითვალისწინებს პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფის დასჯადობას და წესდება შედარებით მკაცრი სასჯელები, ვიდრე ეს ამ ქმედების ჩადენისათვის სისხლის სამართლის კოდექსის მოქმედი რედაქციით არის გათვალისწინებული. ეს მუხლი არ ითვალისწინებს მნიშვნელოვან ზიანს. ამ მუხლით ქმედების დაკვალიფიცირებისთვის არ იქნება მითითება ზიანის მიყენების ფაქტზე, რადგან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამგვარი ხელყოფა უკვე თავისთავად მნიშვნელოვანი ზიანის მიმყენებელია.“⁷³¹

განსახილველი დანაშაული, გარკვეულწილად, სსკ-ის 157-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის კერძო შემთხვევად უნდა მივიჩნიოთ. მოცემულ დანაშაულებს შორის სამი განსხვავება არსებობს:

- 1) დანაშაულის საგნად აქ გვევლინება პირადი ცხოვრების საიდუმლოება;
- 2) განსახილველი დანაშაული შედეგგარეშე (ფორმალური) შემადგენლობის მქონეა, ვინაიდან დანაშაულის დასრულებისთვის არ არის სავალდებულო მნიშვნელოვანი ზიანის დადგომა;
- 3) პირს შეცნობილი უნდა ჰქონდეს, რომ უკანონო ქმედება ხორციელდება პირადი საიდუმლოს მიმართ.

„განზრახვის ინტელექტუალური ელემენტის არსის განსაზღვრისას საკმარისად არ მიიჩნევა მარტო ქმედების შემადგენლობის გარემოებების აქტუალური ცოდნა, არამედ ქმედების ჩამდენს ასევე შეცნობილი უნდა ჰქონდეს მათი სოციალურ-სამართლებრივი ბუნებაც.“⁷³² მართებულად მიუთითებს ლ. მაღლაკელიძე, რომ მართლწინააღმდეგობის შეგნების დასაბუთებისთვის ირელევანტურია, სამართლის თუ რომელი დარგის მიხედვით მიიჩნია პირმა თავისი ქმედება დაუშვებლად.⁷³³ ეს იმას ნიშნავს, რომ პირის არასწორი წარმოდგენა, მცდარი სამართლებრივი შეფასება პირადი საიდუმლოს განსაზღვრებაზე მხედველობაში არ მიიღება. განზრახვის დასაბუთებისთვის საკმარისია იმის დადგენა, რომ პირს გაცნობიერებული ჰქონდა დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელებისას პირადი საიდუმლოების ფაქტობრივი ხასიათი და საკუთარი ქმედების ზოგადსამართლებრივი აკრძალვა. ამასთან, თუკი პირი დაუკონკრეტებელი განზრახვით ან ალტერნატიული განზრახვით მოქმედებდა, ქმედება იმისდა მიხედვით უნდა დაკვალიფიცირდეს, მან ფაქტობრივად პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია ან პერსონალური მონაცემი ხელყო (სსკ-ის 157-ე მუხლი), თუ პირადი ცხოვრების

731 იხ. განმარტებითი ბარათი „სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე <https://info.parliament.ge/file/1/BillReviewContent/115383?> (მოპოვების თარიღი: 27.02.2019).

732 მაღლაკელიძე ლ., განზრახვა და მართლწინააღმდეგობის შეგნება ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), თბ., 2013, გვ. 34.

733 იხ. მაღლაკელიძე ლ., განზრახვა და მართლწინააღმდეგობის შეგნება ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), თბ., 2013, გვ. 81-82.

საიდუმლო ხელყო (სსკ-ის 157¹ მუხლი).

6

საიდუმლოების მრავალი სახეობა არსებობს, რომლებიც შეიძლება ოთხ დიდ ჯგუფში მოვაქციოთ: სახელმწიფო, პირადი, კომერციული და პროფესიული.⁷³⁴

7

დანაშაულის საგანი. პირადი ცხოვრების საიდუმლოება საკანონმდებლო დონეზე ცნების სახით არ არსებობს. შესაბამისად, აუცილებელია დოქტრინალურად გარკვეული კრიტერიუმების გამოყოფა, რაც საშუალებას მოგვცემს განვსაზღვროთ პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ზოგადი ორიენტირები.

8

უმეტესწილად, ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც არ არის საჯარო ან არ ყოფილა საჯაროდ გამოქვეყნებული და პირის აზრით, ვისაც ეს ინფორმაცია ეხება, არ შეიძლება გახმაურდეს, ყოველთვის პირადი ცხოვრების საიდუმლოების კატეგორიაში ხვდება. პირადი საიდუმლოების გასაჯაროება არ გამორიცხავს შემდგომში მის ხელშეუხებლობის რეჟიმში დაბრუნებას, თუკი იმ პირს ვისაც ეს საიდუმლოება ეხება აღარ სურს აღნიშნული ინფორმაცია ხელმისაწვდომი იყოს მესამე პირთათვის.⁷³⁵

9

საკითხავია, თვით ტერმინი საიდუმლოება რა შინაარსობრივი დატვირთვის მატარებელია და საკმარისია თუ არა მხოლოდ იმაზე მითითება, რომ ესა თუ ის ინფორმაცია იმ პირს, რომელსაც იგი ეხება, არ უნდა რომ საჯაროდ ცნობილი გახდეს. მაშასადამე, უნდა დადგინდეს: მხოლოდ **სუბიექტური** მომენტი ანუ პირის მოსაზრებაა გადამწყვეტი იმისათვის, რომ ინფორმაცია საიდუმლოდ შეფასდეს, თუ არის რაღაც ობიექტური, რომელიც ასევე სათვალავში უნდა იქნეს მიღებული? „საიდუმლოება არის საიდუმლო შინაარსის (ინფორმაციის) და ობიექტური ფორმის (სამართლებრივი რეჟიმის) ერთობლიობა.“⁷³⁶ ადამიანის ცხოვრება მრავალი მოვლენითა და ფაქტით არის აღსავსე, რომელთა მიმართ სხვადასხვა ადამიანებს შეიძლება საკმაოდ განსახვავებული დამოკიდებულება ჰქონდეთ. ზოგს სურს, რომ ესა თუ ის ინფორმაცია საჯაროდ გახდეს ცნობილი, ზოგს საკმაოდ უმნიშვნელო ინფორმაციის გამჟღავნების არანაირი სურვილი არა აქვს და მას „პირად საიდუმლოებას“ უწოდებს. ამის პარალელურად არსებობს სამართლებრივი ნორმა, რომელიც უნდა შეიქმნას იმ საზომზე დაყრდნობით, რომელიც საერთო იქნება ყველასთვის და არ დაეფუძნება ცალკეულ ადამიანთა წარმოდგენებსა და

734 იხ. **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 154-155.

735 რადიკალურად განსახვავებული სიტუაციაა სხვა სახის საიდუმლოებებთან მიმართებით. მაგალითად, კომერციული ან სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება გამორიცხავს უკვე მის დაცვას. სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაკავშირებით ამგვარი მითითებაა „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“ კანონის 42-ე მუხლის მე-5 პუნქტში: „პრესაში ან მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებაში, აგრეთვე ინტერნეტსივრცეში სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ისეთი ინფორმაციის გამოქვეყნება, რომლის გახმაურებაცაც მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვისათვის ან რომელიც უკვე გამოქვეყნებული იყო, დანაშაულად არ ითვლება.“

736 **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 163-164.

სურველებს. აქედან გამომდინარე, ინფორმაციის „პირად საიდუმლოებად“ სუბსუმირებისთვის ასევე აუცილებელია **ობიექტურ** მომენტსაც მიექცეს ყურადღება, რადგან დასჯადობამ არაგონივრული სივრცე არ მოიცვას. ასეთი მიდგომის საფუძველს ისიც იძლევა, რომ სსკ-ის 157¹ მუხლით (განსხვავებით სსკ-ის 157-ე მუხლისგან) დასჯადობა აგებულია არა შედეგის, არამედ ქმედების უღირსობაზე. ასევე გასათვალისწინებელია, ისიც, რომ თუკი ინფორმაცია ობიექტურად „საიდუმლოების“ შემცველია, თუმცა მასზე შესაბამისი პირის ასეთად მიჩნევის ინტერესი არ არსებობს, მაშინ ინფორმაცია საიდუმლოდ ვერ მიიჩნევა. მართებულია მოსაზრება, რომ „თვითგამორკვევის ფაქტორს აძლიერებს კერძო ცხოვრების საზღვრების ზუსტად გავლების პრობლემურობა. ცნობების საიდუმლოებისადმი მიკუთვნების სისტემაში ყოველთვის თანაარსებობენ ობიექტური და სუბიექტური საწყისები, სხვა საიდუმლებისაგან განსხვავებით, პირად საიდუმლოებაში სუბიექტური საწყისი აჭარბებს ობიექტურს. სუბიექტის პირადი ცხოვრების დეტალებს, როგორც წესი, მნიშვნელობა აქვს, უპირველეს ყოვლისა, მხოლოდ მისთვის და მისი ახლო გარემოცვისთვის.“⁷³⁷

10

„საიდუმლოებაში გულისხმობენ ინფორმაციას, რომელსაც შემდეგი ძირითადი სავალდებულო ნიშანი აქვს: 1) ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა პირთა შეზღუდული წრისათვის (სეკრეტულობა); 2) საიდუმლოების მფლობელის გამართლებული, პატივსადები ინტერესი მისი დაცვისადმი; 3) მფლობელის ნება, დაიცვას ინფორმაციის საიდუმლოება მესამე პირებისგან, მიზანმიმართული გამოყენება-გავრცელების შემთხვევაში მორალური ან მატერიალური ზიანის მიყენება ან ინტერესების დარღვევა.“⁷³⁸

11

პირადი ცხოვრების ამა თუ იმ დეტალის საიდუმლოებად ჩამოყალიბების უმთავრეს ფაქტორად ადამიანის ქცევის შესაფასებლად არსებული ნორმები უნდა მივიჩნიოთ. მაგალითად, ზნეობრივი ან რელიგიური ნორმები. აღნიშნულ ნორმათა მოთხოვნები სხვადასხვა სოციუმში განსახვავებული შინაარსით გვევლინება. მაშასადამე, ინფორმაციის საიდუმლოებად მიჩნევისთვის უმნიშვნელოვანესია ასევე იმ სოციუმში დადგენილი ნორმების გათვალისწინება, რომლებიც ამა თუ იმ ინფორმაციის „პირადი ცხოვრების საიდუმლოებად“ სუბსუმირებისთვის იქნება გამოყენებული.

12

პირადი ცხოვრების საიდუმლოებად უნდა ჩაითვალოს, მაგალითად, ქალის მშობიარობის პროცესის ამსახველი ინფორმაცია, ჯანმრთელობის, აბორტის, ხელოვნური განაყოფიერების, ინტიმური ურთიერთობის შესახებ ინფორმაცია, ადამიანის სხეული (რომელიც დაფარულია ტანსაცმლით) სქესობრივი ცხოვრების საიდუმლოება და ა.შ. სასამართლო პრაქტიკაშიც ადამიანის შიშველ სხეულთან დაკავშირებული ჩანაწერი პირადი ცხოვრების საიდუმლოდ მიიჩნევა:

737 **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 91.

738 **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 155.

„შუამდგომლობის მიხედვით, გ----- ბრალი ედება მასში, რომ მან ჩაიდინა პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა, ე. ი. პირადი ცხოვრების საიდუმლოს უკანონოდ შენახვა.

მანვე ჩაიდინა პირის სხეულში სექსუალური ხასიათის შეღწევის იძულება. გ----- მიერ ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებები გამოიხატა შემდეგში: 2018 წლის 27 ნოემბერს, 11:02 საათზე ----- იმყოფებოდა სამსახურში, ქ. თბილისში, -----ში მდებარე შ.პ.ს. „-----“ში, რა დროსაც მან მისი კუთვნილი “huawei p 8 lite” მოდელის მობილური ტელეფონის გამოყენებით, სოციალური ქსელის „ფეისბუქის“ საშუალებით გაიციწო ამავე სოციალური ქსელის მომხმარებელი -----, რომელიც დარეგისტრირებული იყო ----- სახელითა და გვარით. -----სთხოვა ინტიმური ფოტოების გადაღება და მისთვის გადაეზავნა, რის შემდეგაც ----- იმავე დღეს, ქ. თბილისში, -----ში მდებარე მის დროებით საცხოვრებელ სახლში, გადაიღო ინტიმური ხასიათის ფოტოები და ვიდეო, რომლებიც შემდგომ ე. ნ. „მესენჯერის“ საშუალებით გადაუგზავნა ----- მას შემდეგ რაც ----- დაათვალიერა მისი ინტიმური ფოტოები და ვიდეო, მოსთხოვა შეხვედრა და სქესობრივი კავშირის დამყარება, რაზეც ----- მიიღო კატეგორიული უარი. აღნიშნული ფაქტით გაღიზიანებულმა ----- უკანონოდ შეინახა -----ინტიმური ხასიათის მასალები, რომლებიც შემდგომ თვითონვე გადაუგზავნა -----და დაემუქრა, რომ თუ მასთან არ დაამყარებდა სქესობრივ კავშირს, აღნიშნულ ფოტოებს და ვიდეოს გაავრცელებდა სხვადასხვა ინტერნეტ გვერდებზე, რითიც შებლაღავდა -----სახელს. ----- შეეშინდა ----- მხრიდან მისი ინტიმური ფოტოების და ვიდეოს გავრცელების, ვინაიდან აღნიშნული მას გაუტეხავდა სახელს, რის გამოც იგი ----- დათანხმდა შეხვედრაზე. 2018 წლის 01 დეკემბერს, დაახლოებით 13:25 წუთზე -----ქ. თბილისში, -----ქუჩა N17-ში მიმდებარე ტერიტორიაზე, მართლაც, შეხვდა ----- და განუმარტა, რომ ამ უკანასკნელთან სქესობრივი კავშირის დამყარების შემდეგ იგი ნამდვილად წაშლიდა ----- ინტიმური ხასიათის შემცველ ფოტოებს და ვიდეოჩანაწერს. ე.ი. ----- ჩაიდინა დანაშაული გათვალისწინებული საქართველოს სსკ-ის 157¹ მუხლის 1-ლი ნაწილით და სსკ-ის 139-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით.“⁷³⁹

13

ცალსახად უნდა აითქვას, რომ პირადი ცხოვრების უფლებაში **ინტიმური სფეროს** (მაგალითად, ადვოკატისთვის მიცემული ინფორმაცია, აღსარების დროს განდობილ ფაქტებზე დეტალები, სექსუალური ცხოვრება და ა.შ.)⁷⁴⁰ ამსახველი ინფორმაცია ყოველთვის პირადი ცხოვრების საიდუმლობაა. რაც შეეხება პირად დღიურს, იგი, უმეტესწილად, პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ამსახველია, ⁷³⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 27 დეკემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია).

⁷⁴⁰ დანვრ. იხ. გოცირიძე ე., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 95.

ამიტომ აუცილებელია გამოძიებისას დეტალურად დადგინდეს დღიურის შინაარსი.⁷⁴¹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთ-ერთ განაჩენში ვკითხულობით:

„საქმე - რადუ მოლდოვის რესპუბლიკის წინააღმდეგ (*Radu v. the Republic of Moldova*), - ეხებოდა მომჩივნის საჩივარს სახელმწიფოს საკუთრებაში არსებული საავადმყოფოს მიერ მისი სამედიცინო ინფორმაციის დამსაქმებლისათვის გამჟღავნების შესახებ.⁷⁴² იგი მუშაობდა ლექტორად პოლიციის აკადემიაში 2003 წლის აგვისტოში, იყო ორსულად ტყუპებზე, როდესაც გადაიყვანეს საავადმყოფოში ორი კვირით, მუცლის მოშლის საშიშროების გამო. მომჩივანმა გაუგზავნა შეტყობინება პოლიციის აკადემიას მისი ავადმყოფობის შესახებ, რომელიც ადასტურებდა მის არყოფნას სამსახურში. მიუხედავად ამისა, პოლიციის აკადემიამ მოითხოვა დამატებითი ინფორმაცია საავადმყოფოსაგან მისი სამედიცინო ისტორიის შესახებ, ხოლო საავადმყოფომ საპასუხო წერილით მიანოდა მეტი ინფორმაცია მის ორსულობასთან, ჯანმრთელობის მდგომარეობასა და დანიშნულ მეურნეობასთან დაკავშირებით. ეს ინფორმაცია ფართოდ გავრცელდა მომჩივნის სამსახურში და ცოტა ხნის შემდეგ მას მუცელი მოეშალა მიღებული სტრესის გამო.“⁷⁴³ „ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ დაირღვა კონვენციის მე-8 მუხლი. სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნის პირად ცხოვრებაში ჩარევა არ იყო „კანონის შესაბამისი“.⁷⁴⁴

14

სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარებისას აღინიშნა, რომ პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციაში გადამწყვეტია **კონკრეტულ პირის იდენტიფიცირების შესაძლებლობა** და არა თვით ამ ინფორმაციის ის ნაწილი, რომელიც კონკრეტული პირისგან მოწყვეტით არსებობს. სისხლისსამართლებრივი ნორმით დასჯადობა სწორედ ამ კუთხით არის დაწესებული. ეს დებულება, ბუნებრივია, ვრცელდება პირად საიდუმლოებაზეც. მაგალითად, ჯანმრთელობის ან სქესობრივი კავშირის ამსახველი ინფორმაციის გავრცელება, რომელიც მიზნად არ ისახავს და ობიექტურადაც შეუძლებელია კონკრეტული პირის იდენტიფიცირება, შეუძლებელია ჩვენ ვისაუბროთ დაცვის ღირს სამართლებრივ სიკეთეზე.

15

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მართებული მოსაზრება, რომ თუკი **ადგილი აქვს ინფორმაციის ერთი სივრციდან მეორე სივრცეში ტრანსფორმირებას** ევა გოცირიძე პირად დღიურს პირადი ცხოვრების ინტიმურ სფეროს მიაკუთვნებს, ხოლო ირაკლი კობახიძე გამონაკლისებს დასაშვებად მიიჩნევს, რადგან იგი პირადი დღიურის პირადი ცხოვრების ინტიმურ სფეროსთან მიკუთვნებისას იყენებს სიტყვებს „როგორც წესი.“ იხ. **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 95 და 180.

742 2014 წლის 15 აპრილი.

743 **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 120-121.

744 **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 121.

ბას, იცვლება მისი დაცვის რეჟიმი (მაგალითად, პირადი საიდუმლოს ბანკისთვის გადაცემისას, ეს უკანასკნელი მას დაიცავს როგორც საბანკო საიდუმლოებას).⁷⁴⁵ გამოწვევისა სახელმწიფო საიდუმლოება.⁷⁴⁶

16

II. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაული განზრახვით. როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვის არსებობა თანაბრად შესაძლებელია. აუცილებელი არაა დამნაშავეს ზუსტი წარმოდგენა ჰქონდეს თუ რა მოიაზრება პირად ცხოვრების საიდუმლოებაში. განზრახვის ინტელექტუალური ელემენტის დასადასტურებლად საკმარისია იმის გაცნობიერება, რომ ესა თუ ის ინფორმაცია კონკრეტული ადამიანის პირად ცხოვრების საიდუმლოებაა. **უკანონობის** შეგნების დასაბუთებისთვის, ჰიპოთეტურად უნდა დავუშვათ ე.წ. საშუალო შესაძლებლობის ადამიანის მიერ გაკეთებული შეფასება. მართლწინააღმდეგობის შეგნების დასაბუთება განსაკუთრებით რთულდება თუკი გასაჯაროებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობაზე აღარ არსებობს თანხმობა იმ პირის მხრიდან, ვისაც ეს ინფორმაცია ეხება.

17

1-ლი მაგალითი: ა-მ სოციალურ ქსელში ატვირთა მისი სქესობრივი ცხოვრების ამსახველი ვიდეო ჩანაწერი, რომელიც შემდეგ ნაშალა, რადგან აღარ სურდა აღნიშნული ვიდეოს საჯაროდ არსებობა და სოციალურ ქსელში დაწერა კიდეც, რომ მას აღარ სურს ამ ვიდეოს გავრცელება. მის ნაშლამდე იგი ჩამოთვირთული ჰქონდა გ-ს.

მსგავს შემთხვევებში რამდენიმე დეტალს უნდა მიექცეს ყურადღება: 1) ნაიკითხა თუ არა გ-მ ა-ს სურვილი ვიდეო ჩანაწერის შესახებ. თუკი არ ნაუკითხავს და რაიმე მოქმედებას განახორციელებს ამ ვიდეოს მიმართ, განზრახვა გამოირიცხება; 2) პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველი ვიდეო ჩანაწერი კანონიერად არის მოპოვებული და იგი გ-ს საკუთრებაა; 3) თუკი გ-მ ა-ს სურვილი ვიდეო ჩანაწერის შესახებ ნაიკითხა, მაშინ უნდა დადგინდეს რომელი ქმედების მიმართ შეგვიძლია ჩვენ უკანონობის დასაბუთება. სსკ-ის 157¹ მუხლის დისპოზიცია ჩამოთვლის რამდენიმე ალტერნატიულ ქმედებას (მოპოვება, შენახვა, გამოყენება, გავრცელება ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა). ვინაიდან პირადი ცხოვრების საიდუმლოების ამსახველი ვიდეო ჩანაწერი კანონიერად არის მოპოვებული და იგი გ-ს საკუთრებაა, შესაბამისად, ასეთი ვიდეოს შენახვა და ყურება ვერ ჩაითვლება უკანონოდ, ხოლო სხვა ალტერნატიული მოქმედების განხორციელებისას უნდა დავასაბუთოთ ქმედების უკანონობა.

18

განზრახვის დადგენისას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს შემდეგს: დამნაშავემ მოახდინა თუ არა იმ პირის იდენტიფიცირება რაიმე ნიშნით, რომელსაც ეს ინფორმაცია ეხება.

745 იხ. **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 156-157.

746 დანვრ. იხ. **სხირტლაძე ნ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017, გვ. 157.

19

III. მართლწინაამდევობა და ბრალი. განსახილველი დანაშაულის მართლწინაამდევობისა და ბრალის საკითხები სპეციფიკური თავისებურებებით არ გამოირჩევა.

20

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებების განმარტებისას უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის შესაბამისი კომენტარით.

21

V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა. განსახილველ დანაშაულს თან ახლავს პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა, რომლის განმარტებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის შესაბამისი კომენტარით.

22

VI. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი დანაშაულის როგორც მომზადება, ისე მცდელობა სავსებით შესაძლებელია. მოცემულ დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შესაძლებელია მანამდე, ვიდრე ობიექტური შემადგენლობით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედება სრულყოფილად იქნება განხორციელებული.

23

VII. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. დანაშაულში თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა ან შუალობითი ამსრულებლობა სპეციფიკურობით არ გამოირჩევა.

24

VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია. დანაშაულთა ერთობლიობისა და ნორმათა კონკურენციისათვის, უპირველეს ყოვლისა, უნდა ვიხილოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარით.

25

სსკ-ის 157¹ მუხლით მოცემული ნორმა ზოგადი ხასიათისაა სსკ-ის მუხლებით გათვალისწინებულ გარკვეულ ნორმებთან. სსკ-ის 157¹ მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია გამოირიცხება, მაგალითად, თუკი შსს თანამშრომელმა გაახმაურა მოსამართლის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოება. მოცემულ სიტუაციაში ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 367-ე მუხლით (საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის ანდა სამართალწარმოების სხვა მონაწილის, აღმასრულებლის, დაზარალებულის, მოწმის ან სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის ანდა მისი ახლო ნათესავის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება).

26

შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნებისას ადგილი აქვს სსკ-ის 157¹ და 175-ე მუხლებით გათვალისწინებულ ნორმათა კონკურენციას, რის გამოც ქმედება სსკ-ის 175-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება.

ხშირად რთულია პირადი და პროფესიული ცხოვრების სრული განცალკევება, სწორედ ამიტომ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მოითხოვს შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით მოწესრიგებული იყოს სპეციალური და დეტალური დებულებები ინფორმაციის მოპოვების, ჩანერისა და შენახვის შესახებ, რათა არ დაირღვეს ადამიანის **უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლი**.⁷⁴⁷ პირადი ცხოვრების საიდუმლოებაში ადამიანის პროფესიული ცხოვრების შესახებ ინფორმაციაც მოიაზრება, რომელიც პირდაპირ თუ არაპირდაპირ ავლენს პირის პირადი ცხოვრების გარკვეულ დეტალებს. შესაძლებელია, ინსაიდერული ან საბანკო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის შეგროვებისას, გახმაურების ან სხვა მოქმედების განხორციელებისას კონკრეტული პირის იდენტიფიცირება განხორციელდეს. ამის მიუხედავად, ქმედება მხოლოდ სსკ-ის 202-ე მუხლით (ინსაიდერული ინფორმაციის, კომერციული ან საბანკო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის უკანონოდ შეგროვება, გადაცემა, გახმაურება ან გამოყენება) დაკვალიფიცირდება და ნორმათა კონკურენციის გამო სსკ-ის 157¹ მუხლით კვალიფიკაცია გამოირიცხება.

28

თუკი ადგილი აქვს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ისეთი ინფორმაციის მიმართ უკანონო ქმედებების განხორციელებას, რომელიც ამავდროულად პირადი საიდუმლოს მატარებელია, მაშინ სსკ-ის 157¹ მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია გამოირიცხება და უნდა გამოვიყენოთ შესაბამისად სსკ-ის 313-ე (სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა), 314-ე (ჯაშუშობა) ან 320-ე (სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება) მუხლი. როგორც ცნობილია, ჯაშუშობის საგანი სახელმწიფო საიდუმლოების გარდა შეიძლება იყოს „სხვა ინფორმაცია“ შესაბამისი პირობების არსებობისას. კერძოდ, „სხვა ინფორმაცია“ საქართველოს ინტერესის საზიანოდ უცხო ქვეყნის დაზვერვის დავალებით უნდა შეგროვდეს ან გადაეცეს უცხო ქვეყანას, უცხოეთის ორგანიზაციას ან მათ წარმომადგენელს. თუკი ეს „სხვა ინფორმაცია“ პირადი საიდუმლოს შემცველია, მაშინ სახეზეა დანაშაულთა ერთობლიობა, ე.ი. აუცილებელია ქმედებათა სსკ-ის 157¹ და 314-ე მუხლებით კვალიფიკაცია.

29

პირადი საიდუმლოს გავრცელებისას შესაძლებელია კვალიფიკაცია როგორც სსკ-ის 157¹ მუხლით, ისე დამატებით სსკ-ის 255-ე მუხლით (პორნოგრაფიული ნაწარმოების ან სხვა საგნის უკანონოდ დამზადება ან გასაღება) მოხდეს. ამ მხრივ საინტერესოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენი:

„2016 წლის 14 ივნისს, ა. იმყოფებოდა ქ. ქუთაისში, რეზო თაბუკაშვილის ქუჩა N1-ი საცხოვრებელი კორპუსის პირველ სართულზე არსებულ ინტერნეტ კაფეში, სადაც N2 კომპიუტერის გამოყენებით სოციალურ ქსელ „აღნაკლასნიკებზე“ შექმნა გვერდი მომხმარებლის სახელით - „-----“. მანვე ამავე გვერდზე ინტერნეტიდან ატვირთვა მიმზიდველი ქალბატონის სურათი და სტატუსად გამოაქვეყნა რომ შესაბამისი თანხის ჩარიცხვის შემთხ-

⁷⁴⁷ იხ. **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015, გვ. 48-49.

ვევაში „SKYPE“-ში გაშიშვლდებოდა. მას გამოეხმაურა ასევე სოციალური ქსელი „ადანაკლასინების“ მომხმარებელი ბ., რომელმაც მოსთხოვა „SKYPE“-ის მისამართი და შეხვედრა. აღნიშნულზე ა-მ მისწერა რომ გაშიშვლებულიყო და დედიშობილა დამდგარიყო კამერის წინ რაზეც ბ. დასთანხმდა. პროგრამის - „faststone picture“-ის გამოყენებით ა-მ მას ვიდეო გადაუღო, რითაც უკანონოდ დაამზადა პორნოგრაფიული ნაწარმოები და მის მიერ გადაღებული ვიდეო ატვირთა ინტერნეტ საიტზე „YouTube“ ლინკით - h-----. აღნიშნული ქმედებით ა-მ გაავრცელა პორნოგრაფიული მასალა და ბ-ის პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაცია ინტერნეტის მეშვეობით, რითაც ამ უკანსაკნელს მიაყენა მნიშვნელოვანი ზიანი.⁷⁴⁸

30

IX. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმა არ არსებობს.

748 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 11 იანვრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია). აღსანიშნავია, რომ მოცემულ განაჩენში ქმედების კვალიფიკაციისას გამოყენებულია სსკ-ის 157-ე მუხლი, ვინაიდან ქმედების განხროციელებისას სსკ-ში არ არსებობდა 157¹ (პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა). დღესდღეობით მსგავსი ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 157¹ მუხლით.

კერძო კომუნიკაციის საიდუმლოების დარღვევა

(სსკ-ის 158-ე მუხლი)

მუხლი 158. კერძო კომუნიკაციის საიდუმლოების დარღვევა

1. კერძო საუბრის უნებართვო ჩანერა ან მიყურადება, აგრეთვე კომპიუტერულ სისტემაში ან სისტემიდან კერძო კომუნიკაციისას გადაცემული კომპიუტერული მონაცემის ან ამგვარი მონაცემის მატარებელი ელექტრომაგნიტური ტალღების უნებართვო მოპოვება ტექნიკური საშუალების გამოყენებით ან კერძო კომუნიკაციის ჩანაწერის, ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული ინფორმაციის ან კომპიუტერული მონაცემის უკანონოდ შენახვა, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ოთხ წლამდე.

2. კერძო კომუნიკაციის ჩანაწერის, ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული ინფორმაციის ან კომპიუტერული მონაცემის უკანონოდ გამოყენება, გავრცელება ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

ა) ანგარებით;

ბ) არაერთგზის, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ექვს წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება:

ა) რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია;

ბ) ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

შენიშვნა:

1. ამ მუხლის მიზნებისათვის „კომპიუტერული მონაცემი“, „კომპიუტერული სისტემა“ და „უნებართვო“ განიმარტება ამ კოდექსის XXXV თავით გათვალისწინებული განმარტებების შესაბამისად.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება პირს, რომელმაც ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული მოპოვებული/შენახული ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს გადასცა და ჩადენილი/მოსალოდნელი სხვა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ინფორმაცია ამ გზით მიაწოდა.

3. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება ჯარიმით, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციითა და ჯარიმით.

1

I. ზოგადი დებულებანი. განსახილველი დანაშაულის ზოგადი დებულებების შესახებ უნდა ვიხელმძვანელოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარით.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

3

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - ადამიანის კონსტიტუციით გარანტირებული პირადი კომუნიკაციის ხელშეუხებლობა (კონსტიტუციის მე-15 მუხლის მე-3 პუნქტი). როგორც საკონსტიტუციო სასამართლო მიუთითებს:

„...სატელეფონო ან სხვა ტექნიკური საშუალებებით კომუნიკაციის ხელშეუხებლობა, ცხადია, გულისხმობს არა მხოლოდ გაცვლილი ინფორმაციის დაცულობას, არამედ, მათ შორის, ადამიანების იმ არჩევანის ანონიმურობასაც, კონკრეტულად ვისთან, როდის, რა საშუალებით, სად და რა ხანგრძლივობით ექნებათ კომუნიკაცია. არა მხოლოდ იმიტომ, რომ ასეთი მონაცემები ინფორმაციულობის ხარისხის მიხედვით, ცალკეულ შემთხვევაში, არანაკლები ინფორმაციის მატარებელი შეიძლება იყოს, ვიდრე კონკრეტული კომუნიკაციის შინაარსი, არამედ, პირველ რიგში, იმიტომაც, რომ ადამიანის პირადი სივრცე გულისხმობს საკუთარ სოციალურ ინდივიდუალური და დამოუკიდებელი არჩევანის ანონიმურობის უფლებასაც.“⁷⁴⁹

4

„ამასთან, დაცვის სფეროში ხდება მხოლოდ კონფიდენციალურად დამყარებული ურთიერთობა და არა იმგვარი კომუნიკაცია, რომელიც საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი წყაროების საშუალებით მყარდება და პირთა განუსაზღვრელი წრისკენ არის მიმართული (კომუნიკაცია რადიოს და ტელევიზიის საშუალებით და სხვ.).“⁷⁵⁰

5

დანაშაულის საგანი არის:

ა) კერძო საუბარი;

ბ) კომპიუტერულ სისტემაში ან სისტემიდან კერძო კომუნიკაციისას გადაცემული კომპიუტერული მონაცემი ან ამგვარი მონაცემის მატარებელი ელექტრომაგნიტური ტალღები;

გ) კერძო კომუნიკაციის ჩანაწერი;

დ) ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული ინფორმაცია.

749 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის №1/1/625, 640 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქეები - გიორგი ბურჯანაძე, ლიკა საჯაია, გიორგი გოცირიძე, თათია ქინქლაძე, გიორგი ჩიტიძე, ლაშა ტულუში, ზვიად ქორიძე, ააიპ „ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო“, ააიპ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, ააიპ „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“, ააიპ „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ და ააიპ „ადამიანის უფლებათა ცენტრი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 25.

750 კობახიძე ი., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 185.

გასარკვევია, რა იგულისხმება **კერძო საუბარში ან კერძო კომუნიკაციაში**.

საზოგადოდ **საუბარი** სოციალური ურთიერთობის ერთ-ერთი ფორმაა, სადაც მინიმუმ ორი ადამიანი უნდა მონაწილეობდეს. ამ დროს აუცილებელია ორივე მხარეს შეგნებული ჰქონდეს, რომ მეტყველებით ან ჟესტების ენით ხდება აზრის გაცვლა. მაშასადამე, ხატოვნად, რომ ვთქვათ, საუბრისას უნდა იყოს „მთქმელი“ და „გამგონე“. საუბრისას სავალდებულო არ არის ორივე მხარე იყოს „მთქმელი“. საკმარისია ერთ-ერთი მხარე იყოს მოსაუბრე ან საუბარში გამოთქმული აზრის მიმღები. გადამწყვეტი მნიშვნელობა არა აქვს მეორე მხარემ ზუსტად გაიგო ან საერთოდ გაიგო თუ არა გამოთქმული აზრი. შესაბამისად, თუკი ერთი ადამიანი ხმამაღლა მეტყველებს, მღერის ან სხვა რაიმე ფორმით გამოხატავს აზრს, **არ შეიძლება** ჩაითვალოს საუბრად.

კომუნიკაცია - ზემოთ წარმოჩინდა, რომ საუბარი კომუნიკაციის ერთ-ერთი ფორმაა. კომუნიკაციის გამოვლინების მრავალი ფორმა არსებობს. ტერმინი „კომუნიკაცია“ უფრო ფართოა, ვიდრე „მიმოწერა“⁷⁵¹, რადგან კომუნიკაცია მოიცავს ადამიანთა შორის ნებისმიერი ფორმითა და საშუალებით რაიმე ინფორმაციის მიწოდებას. თუმცა ყველასთვის საერთოა ის, რომ კომუნიკაციისთვის მინიმუმ ორი ადამიანია საჭირო: ინფორმაციის მიმწოდებელი და ინფორმაციის მიმღები (კომუნიკაციის შესახებ დანვრილებით იხ. სსკ-ის 151¹ მუხლის კომენტარი).

„მიმოწერის/კომუნიკაციის პატივისცემის უფლება მჭიდრო კავშირშია პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებასთან. თუ, ტრადიციული გაგებით, მიმოწერა მოიცავს წერილების ან სხვა დოკუმენტაციის გაგზავნასა და მიღებას ფოსტის მეშვეობით, ევროპულმა სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ ეს კონცეფცია, ამავე დროს, გულისხმობს სატელეფონო კომუნიკაციასა და ტელექსით გადაცემულ შეტყობინებებსაც. ვინაიდან XXI საუკუნეში კომუნიკაციის მეთოდები ბევრად უფრო სრულყოფილი გახდა და სწრაფად ვითარდება, ევროპულმა სასამართლომ მიზანშეწონილად მიიჩნია, ეს კონცეფცია ისე განემარტა, რომ ამ უკანასკნელმა ფეხი აუწყო ტექნოლოგიების განვითარებას, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარა კომუნიკაციის ახალ მეთოდებს, როგორებიცაა: ელექტრონული ფოსტა, სოციალური ქსელები და ა.შ. ამასთანავე, უფლებაში ჩარევისაგან სამართლებრივი დაცვის ხარისხი შეიძლება განსხვავდებოდეს გამოყენებული კომუნიკაციის ტიპის მიხედვით.“⁷⁵²

ინდივიდის კომუნიკაციასთან მიმართებით ფარული თვალთვალის განხორციელებისას, პირადი ცხოვრების პატივისცემის უფლებაში თვითნებური ჩარევის თავიდან ასაცილებლად, ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ თა-

751 იხ. **საგინაშვილი ნ.**, პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, სტატიათა კრებული, **კორკელია კ.** (რედ.), 2015, გვ. 186.

752 **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 279.

ვის პრეცედენტულ სამართალში განსაზღვრა შემდეგი მინიმალური გარანტიები, რომლებსაც უნდა აკმაყოფილებდეს კონვენციის მონაწილე სახელმწიფოების კანონმდებლობები:

„ა) კანონი უნდა განსაზღვრავდეს დანაშაულის სახეების ჩამონათვალს, რომელთა ჩადენის შემთხვევაშიც შეიძლება გაიცეს ფარული თვალთვალის ან კომუნიკაციის მონიტორინგის ბრძანება და კანონი უნდა განსაზღვრავდეს იმ პირთა კატეგორიას, რომელთა კომუნიკაციის კონტროლიც დაიშვება გარკვეულ გარემოებებში;

ბ) კანონი მკაცრად უნდა განსაზღვრავდეს კომუნიკაციის კონტროლის ან ფარული თვალთვალის ვადებსა და ხანგრძლივობას;

გ) კანონი ამომწურავად უნდა განსაზღვრავდეს ფარული თვალთვალის შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის გამოკვლევის, გამოყენებისა და შენახვის, ისევე როგორც ფარული თვალთვალის შედეგად მოპოვებული ინფორმაციის მესამე მხარისათვის გადაცემის პროცედურებს;

დ) ზემოხსენებულ კრიტერიუმებთან ერთად, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან ფარული თვალთვალის ან კომუნიკაციის მონიტორინგის განხორციელებისას არ წარმოებს უფლებაში ჩარევასთან დაკავშირებით საჯარო კონტროლი, ევროპულმა სასამართლომ განაცხადა, რომ ეროვნული კანონმდებლობა უნდა ითვალისწინებდეს ჯეროვან გარანტიებს ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან უფლებამოსილების ბოროტად ან თვითნებურად გამოყენების საწინააღმდეგოდ. ამ გარანტიების შეფასებისას ევროპული სასამართლო ყურადღებას აქცევს საქმის ყველა გარემოებას, მათ შორის, ხელისუფლების ორგანოების მხრიდან განხორციელებული და ადამიანის პირად ცხოვრებაში ჩარევასთან დაკავშირებული ღონისძიების ხასიათს, ფარგლებსა და ხანგრძლივობას, ღონისძიების გატარების საფუძვლებს, იმ ორგანოების უფლებამოსილებასა და კომპეტენციას, რომლებსაც შეუძლიათ გასცენ ნებართვა შესაბამისი ღონისძიების განხორციელებაზე, აღასრულონ ეს ღონისძიება და ზედამხედველობა გაუწიონ ფარული საგამოძიებო ღონისძიების ჯეროვნად აღსრულებას;

ე) ევროპული სასამართლოს მხრიდან გარანტიების შეფასებისას ასევე დიდი ყურადღება ექცევა, სამართლებრივი დაცვის რა საშუალებებს ითვალისწინებს ეროვნული კანონმდებლობა იმ პირებთან დაკავშირებით, რომელთა მიმართ ხორციელდება ფარული თვალთვალი (კომუნიკაციის კონტროლი), ან რომლებიც ასაჩივრებენ მათ მიმართ ეროვნული კანონმდებლობით დაშვებულ პოტენციურ თვალთვალს.⁷⁵³

10

კანონმდებელი ხაზგასმას აკეთებს საუბრის **კერძო** ხასიათზე, რომელშიც მოიაზრება საუბრის განხორციელება არა პირთა განუსაზღვრელ წრეში, არამედ არასაჯარო, რაიმე ნიშნით განსაზღვრული პირთან ან პირებთან.

753 **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 282-283.

1-ლი მაგალითი: ერთ-ერთი დანესებულების შენობაში თათბირი მიმდინარეობს, რომელზე დასწრებაც საჯაროა. ამის მიუხედავად პირი შენობის გარეთ დგას და ამ თათბირს იწერს.

მე-2 მაგალითი: პირი იწერს სასტუმროში ორი ადამიანის საუბარს, ხოლო ჩანანერის გამკეთებელი სხვა ოთახში ან იმავე ოთახში იმყოფება, თუმცა მოსაუბრეთაგან ფარულად იწერს საუბარს.

მე-3 მაგალითი: ოთახში ორი ადამიანის საუბრობს, ხოლო ჩანანერის გამკეთებელი მოსაუბრეთაგან ერთ-ერთია.

1-ლ მაგალითში მოცემული ჩანანერები ვერ ექცევა „კერძო საუბრის“ დეფინიციაში, ხოლო მე-2 და მე-3 მაგალითში - ექცევა.

12

განსახილველი დანაშაულისთვის ტერმინების „კომპიუტერული მონაცემის“, „კომპიუტერული სისტემის“ და „უნებართვოს“ განმარტებისას კანონმდებელი ეყრდნობა სსკ-ის 284-ე მუხლის შენიშვნაში გაკეთებულ განმარტებებს, რითაც უზრუნველყოფს სისხლის სამართლის კოდექსის ყველა ნორმისთვის ცნებათა და ტერმინთა იდენტურ გაგებას. განსახილველი მუხლის შენიშვნის პირველი ნაწილის თანახმად, „ამ მუხლის მიზნებისათვის „კომპიუტერული მონაცემი“, „კომპიუტერული სისტემა“ და „უნებართვო“ განიმარტება ამ კოდექსის XXXV თავით გათვალისწინებული განმარტებების შესაბამისად.“ აქედან გამომდინარე, აღნიშნულ ტერმინებს ექნებად შემდეგი განმარტება:

- **კომპიუტერული სისტემა** - ნებისმიერი მექანიზმი ან ერთმანეთთან დაკავშირებულ მექანიზმთა ჯგუფი, რომელიც პროგრამის მეშვეობით, ავტომატურად ამუშავებს მონაცემებს (მათ შორის, პერსონალური კომპიუტერი, ნებისმიერი მოწყობილობა მიკროპროცესორით, აგრეთვე მობილური ტელეფონი);
- **კომპიუტერული მონაცემი** - კომპიუტერულ სისტემაში დამუშავებისათვის ხელსაყრელი ნებისმიერი ფორმით გამოსახული ინფორმაცია, მათ შორის, პროგრამა, რომელიც უზრუნველყოფს კომპიუტერული სისტემის ფუნქციონირებას.
- **უნებართვო** - გულისხმობს უკანონოს, აგრეთვე იმ შემთხვევას, როდესაც უფლების მფლობელს პირდაპირ ან არაპირდაპირ არ გადაუცია უფლება ქმედების ჩამდენი პირისათვის.
- **კომპიუტერული მონაცემის მატარებელი ელექტრომაგნიტური ტალღები** - კომპიუტერული მონაცემი უკვე განიმარტა. აქ მხოლოდ იმას აღვნიშნავთ, რომ კომპიუტერული მონაცემის შემცველი იყოს ელექტრომაგნიტური ტალღები. ელექტრომაგნიტური ტალღების თვისებებს, მის რაობას ფიზიკა შეისწავლის. „ელექტრომაგნიტური ტალღა ელექტრომაგნიტური ველების სივრცესა და დროში გავრცელება“⁷⁵⁴ „ელექტრომაგნიტურ ტალღებს არ სჭირდება რაიმე ნივთიერება გავრცელებისთვის. ელექტრომაგნიტურ ტალ-

754 http://fizmat.by/kursy/jelektromagnt/jelmagn_volny (მოპოვების თარიღი: 4.3.2019).

ღებს მიეკუთვნება რადიოტალღები და სინათლე.“⁷⁵⁵

13

მართებულად მიუთითებს საკონსტიტუციო სასამართლო, რომ „გამოყენების ინტენსივობის მიხედვით და, შესაბამისად, ინფორმაციულობის ხარისხის, მოცულობის მიხედვით, დღევანდელ დღეს ინტერნეტკომუნიკაცია ბევრად უფრო ინფორმაციული შეიძლება იყოს. შესაბამისად, ამ სივრცეში უკონტროლო შეღწევა, ბევრად უფრო ინტენსიურ ჩარევას შეიძლება იწვევდეს პრივატულ სფეროში და, შედეგად, არღვევდეს ადამიანების ფუნდამენტურ უფლებებს.“⁷⁵⁶

14

1.3. ქმედება. დანაშაულის შემადგენლობა შედეგგარეშეა (ფორმალურია). წინამდებარე დანაშაულის შემადგენლობა ქმედებათა მრავალფეროვნებით გამოირჩევა, ვინაიდან ნორმაში მოცემულია შემადგენლობის დამაფუძნებელი რამდენიმე ალტერნატიული ქმედება. ესენია:

15

1) **კერძო საუბრის უნებართვო ჩაწერა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით.** ჩაწერა არის ინფორმაციის ფიქსაცია შესაბამისი ტექნიკური საშუალების გამოყენებით. ამ დროს გადამწყვეტია ის, რომ მისი რეპროდუცირება ტექნიკური საშუალებით კვლავ შესაძლებელია. მაგალითად, ვიდეო ან აუდიო ჩანაწერის მოსმენა მისი ჩაწერიდან დროის გარკვეული ინტერვალის შემდეგ.

16

2) **კერძო საუბრის უნებართვო მიყურადება ტექნიკური საშუალების გამოყენებით.** მიყურადებისას გადამწყვეტია ადამიანის მიერ კერძო საუბრის მხოლოდ მოსმენა. შესაძლებელია, ისეთი აპარატურაც იყოს, რომელითაც საუბრის მოსმენა შეიძლება, თუმცა ჩანაწერს არ აკეთებდეს. ამასთან, სავსებით შესაძლებელია, ერთდროულად ხდებოდეს, როგორც ჩაწერა, ისე მიყურადება. არაა გამორიცხული ჩაწერა და მიყურადება დამოუკიდებლადაც განხორცილდეს. მაგალითად, ტექნიკური საშუალება ავტომატურად იწერს, თუმცა ჯერ არავინ უსმენს ანუ არ ხდება პარალელური მიყურადება. შეიძლება პირიქითაც: - კერძო საუბრის მიყურადება მიმდინარეობს ჩაწერის გაერეშე.

17

3) **კომპიუტერულ სისტემაში ან სისტემიდან კერძო კომუნიკაციისას გადაცემული კომპიუტერული მონაცემის ან ამგვარი მონაცემის მატარებელი ელექტრომაგნიტური ტალღების უნებართვო მოპოვება ტექნიკური საშუალების გამოყენებით.** ტერმინი მოპოვება აქ საკმაოდ დიდ დაკვირვებას მოითხოვს, რა-

⁷⁵⁵ <https://sites.google.com/site/fl1g7elektromagnitnyevolny/48-cto-takoe-elektromagnitnaa-volna> (მოპოვების თარიღი: 4.3.2019).

⁷⁵⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის №1/1/625, 640 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქეები - გიორგი ბურჯანაძე, ლიკა საჯია, გიორგი გოცირიძე, თათია ქინქლაძე, გიორგი ჩიტიძე, ლაშა ტულუში, ზვიად ქორიძე, ააიპ „ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო“, ააიპ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, ააიპ „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“, ააიპ „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ და ააიპ „ადამიანის უფლებათა ცენტრი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 78.

დგან კოლიზიაში არ მოვიდეს სსკ-ის 159-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში მოხსენიებულ „მოპოვებასთან“. როგორც აღინიშნა, ერთ-ერთ ალტერნატიულ ქმედებად დასახელებულია კომპიუტერულ სისტემაში ან სისტემიდან კერძო კომუნიკაციისას გადაცემული კომპიუტერული მონაცემის ან ამგვარი მონაცემის მატარებელი ელექტრომაგნიტური ტალღების უნებართვო **მოპოვება** ტექნიკური საშუალების გამოყენებით. „მოპოვების“ განმარტებისთვის გადამწყვეტია ტერმინების „გადაცემულის“ და „ელექტრო მაგნიტური ტალღების“ სწორი ინტერპრეტაცია. კერძოდ, აქ უნდა ვიგულისხმოდ „მიმდინარე პროცესი“, რა დროსაც ერთი ადგილიდან მეორე ადგილზე ხდება „ინფორმაციის“ გადაგზავნა. შესაბამისად, მოპოვება ნიშნავს ამ „გადაგზავნაში“ ჩარევას, ინფორმაციის „გადაჭერას“. თუკი პროცესი უკვე დასრულებულია, შესაბამისი სახის „მოპოვებამ“ შეიძლება დააფუძნოს სსკ-ის 159-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული.

18

4) კერძო კომუნიკაციის ჩანაწერის, ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული ინფორმაციის ან კომპიუტერული მონაცემის უკანონოდ **შენახვა**. შენახვაში უნდა მოვიზიაროთ შენახვის ყველა ფორმა და ნებისმიერი საშუალება.

19

1.4. დანაშაულის ჩადენის საშუალების განმარტებამდე, უნდა აღინიშნოს, რომ განსახილველი ნორმის დისპოზიცია, საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით, საკმაოდ გაუმართავია. დისპოზიცია იწყება შემდეგნაირად: „*კერძო საუბრის უნებართვო ჩანერა ან მიყურადება*“, ხოლო ამას მოსდევს სიტყვა „*აგრეთვე*“, რაც ერთი შეხედვით შთაბეჭდილებას ტოვებს, თითქოს კერძო საუბრის უნებართვო ჩანერა ან მიყურადება შესაძლებელია ტექნიკური საშუალების გარეშეც. ნორმის ამგვარი წაკითხვა სცდება კანონმდებლის მიზანს, ვინაიდან სწორედ ტექნიკური საშუალებით ჩანერა ახდენს დისპოზიციაში დასახელებულ ქმედებებს სოციალურად საშიშად. ამას ისიც მოწმობს, რომ სსკ-ის 158-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის თავდაპირველი რედაქცია ასე იყო წარმოდგენილი: „*კერძო საუბრის უნებართვო ჩანერა ან მიყურადება ტექნიკური საშუალების გამოყენებით*“. შემდგომ განხორციელებული ცვლილებებითა და დამატებებით უფრო გაფართოვდა დასჯად ქმედებათა არეალი, თუმცა გარკვეული ხარვეზებით.

20

ამრიგად, განსახილველი ნორმის დისპოზიციაში სიტყვა „აგრეთვე“ არაფრის მომცემია. უფრო მეტიც, დამაბნეველია. თუ ტექნიკურ საშუალებებს არ დავუკავშირებთ ჩანერას და მიყურადებას, მაშინ აბსურდულ სიტუაციას მივიღებთ და გამოვა, რომ, მაგალითად, ფანქრით წიგნაკში ჩანაწერის გაკეთება ან ადამიანის მიერ კედელზე ყურის მიღება, რათა კედლის პარალელურ ოთახში პირთა საუბარი გარკვევით გაიგოს, დანაშაულებრივი ქმედებებია.

21

როგორც ვხედავთ, აღნიშნული ქმედებების დანაშაულებრივი ხასიათისთვის გადამწყვეტია **ტექნიკური საშუალების გამოყენება**. მსგავსი ტექნიკური საშუალებები საკმაოდ ბევრია, რომელიც შეიძლება იყოს: ვიდეო, აუდიო, მობილური

ტელეფონი ან ლეპტოპი შესაბამისი პროგრამული უზრუნველყოფით, სათვალთვალო კამერა და ა.შ. შესაძლებელია, ისეთი აპარატურაც იყოს, რომლითაც საუბრის მოსმენა შეიძლება, თუმცა ჩანაწერს არ აკეთებდეს. თანამედროვე ციფრული ტექნიკის განვითარების პირობებში ერთი სახეობის რომელიმე აპარატურას ხმის, გამოსახულების ჩანერის, შენახვის და სხვა მრავალი ფუნქციის ერთდროულად განხორციელება შეუძლია. მსგავსი ინფორმაციის უკანონოდ მოპოვების/ფლობის სოციალურ საშიშროებას ისიც ზრდის, რომ ასეთი ინფორმაცია მტკიცებულებების უტყუარობის მაღალი ხარისხით გამოირჩევა. იურიდიულ ლიტერატურაში მართებულად არის შენიშნული, რომ „ციფრული მტკიცებულებები, ერთი მხრივ, გამოძიებისათვის საინტერესო ინფორმაციის მატარებელია, თუმცა, მეორე მხრივ, უკავშირდება პირად ცხოვრებასთან დაკავშირებული ინფორმაციის უნებართვო გასაჯაროების საფრთხეს.“⁷⁵⁷

22

ამრიგად, „ტექნიკური საშუალება“, რომელიც გვარეობითი ცნების სახითაა წარმოდგენილი, დანაშაულის ჩადენის **იარაღად (საშუალებად)** გვევლინება. სწორედ „ტექნიკური საშუალების გამოყენება“ შემოსაზღვრავს ჩანერის, მიყურადებისა და მოპოვების ზოგად ცნებებს და ამ ცნებებში შემავალ სხვა კერძო შემთხვევებს (ანუ როდესაც არ გამოიყენება ტექნიკური საშუალება) სსკ-ის 158-ე მუხლის ფარგლებს გარეთ ტოვებს.

23

მე-4 მაგალითი: ა-მ ტექნიკური საშუალებით მყარ დისკზე ჩანერილი ინფორმაცია გარკვეული საფასურის გადახდის შემდეგ შეიძინა ბ-სგან.

ა-ს ამგვარი ქმედება (მოპოვება) არ ექცევა განსახილველი მუხლის დისპოზიციის ფარგლებში.

24

დაბოლოს, განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობის შეფასებით ნიშნად გვევლინება ობიექტურ შემადგენლობაში დასახელებული ქმედებების **„უნებართვო“** ხასიათი, რომლის შინაარსი ზემოთ განისაღვრა სსკ-ის 284-ე მუხლის პენიშნის შესაბამისად. მაგალითად, „პატიმრობის კოდექსის“ 66³ მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, „დასაბუთებული ვარაუდის არსებობისას სამსახურის უფლებამოსილ სტრუქტურულ ქვედანაყოფს უფლება აქვს, მოისმინოს და ჩაინეროს განსაკუთრებული რისკის თავისუფლების ადკვეთის დაწესებულებაში მოთავსებული მსჯავრდებულის სატელეფონო საუბრები. მათი მოსმენისა და ჩანერის შესახებ მსჯავრდებულს წინასწარ ეცნობება, გარდა საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული შემთხვევისა.“

25

სსკ-ის 158-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულია არა დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობანი, არამედ **დამოუკიდებელი დანაშაულის შემადგენლობა** ალტერნატიული ქმედებებით. დანაშაულის საგნად გვევლინება:

⁷⁵⁷ **ფაფიაშვილი ლ.**, ციფრული მტკიცებულებების ამოღება: პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის საკმარისი თუ ილუზიური გარანტია? ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში (სტატიათა კრებული), **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2014, გვ. 139.

- 1) კერძო კომუნიკაციის ჩანაწერი;
- 2) ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული ინფორმაცია;
- 3) ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული კომპიუტერული მონაცემი;

26

კანონმდებელი მიუთითებს შემდეგ უკანონო ქმედებებზე:

- 1) გამოყენება;
- 2) გავრცელება;
- 3) ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა.

27

მოცემული დანაშაულის შემადგენლობის ნიშან „უკანონოს“ განმარტებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ იმ საერთო დებულებებით, რომელიც სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარშია მოცემული.

28

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაულის ჩადენა შეიძლება როგორც პირდაპირი, ასევე არაპირდაპირი განზრახვით.

29

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. განსახილველი დანაშაულის მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის საკითები არანაირი სპეციფიკური თავისებურებებით არ გამოირჩევა.

30

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ანგარებით (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). აქ პასუხისმგებლობა დამძიმებულია დანაშაულის სუბიექტური ელემენტის კვალობაზე. ანგარების შესახებ იხილეთ სსკ-ის 144¹ მუხლის მე-2 ნაწილის „ლ“ ქვეპუნქტის კომენტარი.

31

2. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). არაერთგზისობის განმარტებისთვის უნდა გამოვიყენოთ სსკ-ის 15-ე მუხლის დებულებები. აქ მხოლოდ უნდა აღინიშნოს ის, რომ თუკი განსახილველი მუხლის მე-3 ნაწილს სიტყვა-სიტყვით განვმარტავთ, წარმოიშობა შემდეგი სახის პრობლემა: მაგალითად, პირი ნასამათლებია სსკ-ის 158-ე მუხლის მე-4 ნაწილის რომელიმე ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის და შემდეგ კვლავ ჩაიდინა იგივე ქმედება. არაერთგზისობით ქმედების კვალიფიკაცია შეუძლებელია, ვინაიდან მე-3 ნაწილში არ არის მითითება მე-4 ნაწილზე. შესაბამისად რჩება საკითხის მოგვარების ორი გზა: 1) უნდა შევიდეს ცვლილება სსკ-ის 159-ე მუხლში და „არაერთგზისობა“, როგორც მაკვალიფიცირებელი გარემოება გადმოვიდეს აღნიშნული მუხლის მე-4 ნაწილში; 2) მოსამართლემ საკანონმდებლო ცვლილებამდე უნდა მიმართოს ნორმის ლოგიკურ განმარტებას: - თუკი არაერთგზისობის დაფუძნებისთვის მარ-

ტივი შემადგენლობისთვის ნასამართლობის არსებობა აუცილებელია, მით უფრო უნდა დააფუძნოს არაერთგზისობა იმავე დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობისთვის ნასამართლობის არსებობამ.

32

3. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-4 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). მნიშვნელოვანი ზიანი შეიძლება იყოს: დაზარალებულის ფსიქიკური დაავადება, ოჯახის დანგრევა, როგორც პროფესიული, ისე პირადი რეპუტაციის შელახვა, ქონებრივი ზიანი, სამსახურის დაკარგვა ან საცხოვრებლის დატოვება,⁷⁵⁸ შვილებთან კომუნიკაციის შეზღუდვა და სხვ.

33

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით (მე-4 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც დაზარალებულის მიმართ დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელება სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ხელშეწყობით ხორციელდება. სამსახურში მოიაზრება როგორც საჯარო, ისე კერძო სფეროში დასაქმელი პირი.

34

V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა. განსახილველ დანაშაულს თან ახლავს პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა, რომლის ძირითადი დებულებების გააზრებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარით. ამასთან, სსკ-ის 158-ე მუხლის შენიშვნის მე-2 ნაწილი უნდა გავრცელდეს იმ პირებზეც, ვინც კერძო საუბრის უშუალოდ უნებართვო ჩანერით ან მიყურადებით მოპოვებული/შენახული ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს გადასცა.

35

VI. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 158-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებრივი ქმედებები, რომელთა მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან. განსახილველი დანაშაულის მცდელობა სავსებით შესაძლებელია.

36

სსკ-ის 158-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე **ნებაყოფლობით ხელის აღება** შესაძლებელია, მანამდე ვიდრე კონკრეტული ქმედება სრულად განხორციელდება.

37

VII. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანამსრულებლობა და თანამონაწილეობა სავსებით შესაძლებელია. ამასთან, სავალდებულო არ არის თითოეულმა თანამსრულებელმა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული იდენტური ქმედებები განახორციელოს. მაგალითად, წინასწარი შეთანხმების საფუძველზე,

⁷⁵⁸ იხ. **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.,** პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017, გვ. 57.

კერძო საუბარი ერთმა პირმა ჩაინერა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით, ხოლო მეორემ შეინახა. თუკი ერთი პირის შეკვეთის შედეგად, მაგალითად, კერძო საუბარი მეორე პირმა ჩაინერა ტექნიკური საშუალების გამოყენებით, მაშინ შემკვეთი არის წამქეზებელი; იმ შემთხვევაში, თუ შემკვეთმა აღნიშნული მოპოვებული ჩანაწერი შეინახა, მაშინ შემკვეთი არის ამ დანაშაულის ამსრულებელი, იმის მიუხედავად, ამგვარი ჩანაწერის შენახვის განზრახვა მას თავიდანვე გააჩნდა თუ არა, რადგან მან უშუალოდ განახორციელა შენახვა.

38

შეიძლება ისეთი ვითარებაც იყოს, რომ პირი სსკ-ის 158-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულში თანამონაწილე იყოს (მაგალითად, სატელეფონო საუბრის ჩანაწერის წამქეზებელი), ხოლო შემდეგ მიღებული ინფორმაცია (ამ შემთხვევაში სატელეფონო საუბარის ჩანაწერი) უკანონოდ გაავრცელოს. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ადგილი აქვს დანაშაულთა ერთობლიობას და პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება როგორც სსკ-ის 158-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულში თანამონაწილეობისთვის, ისე სსკ-ის 158-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებლობისთვის.

39

VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია. სსკ-ის 158-ე და სსკ-ის 159-ე მუხლების კოლიზიაზე იხილეთ სსკ-ის 159-ე მუხლის კომენტარი (მე-4 პარაგრაფი).

40

სსკ-ის 158-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთან შესაბამის ქმედებათა არსებობისას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს დანაშაულთა ერთობლიობას. სანიმუშოდ შეიძლება წარმოვიდგინოთ შემდეგი ვარიანტები:

41

მე-5 მაგალითი: სხვის ბინაში მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ უკანონოდ შესვლისას ა-მ დაამონტაჟა საუბრის ჩამწერი ტექნიკური მოწყობილობა, რამაც საშუალება მისცა ოჯახის წევრთა შორის საუბარი ჩაენერა.

მოცემულ მაგალითში აუცილებელია ქმედებათა სსკ-ის 158-ე მუხლის 1-ლი ნაწილითა და სსკ-ის 160-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით (ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელეუხებლობის დარღვევა) კვალიფიკაცია.

მე-6 მაგალითი: ა. სისტემატურად ახორციელებს არასასურველ კომუნიკაციას ტელეფონის საშუალებით ბ-სთან ერთი თვის განმავლობაში. ამავდროულად, ახორციელებს მისი სატელეფონო და სოციალური ქსელის მეშვეობით განხორციელებული საუბრის (შეტყობინების) კონტროლს (მიყურადებას), მისი ყოველდღიური გადაადგილების მარშრუტის, სხვადასხვა ადამიანებთან შეხვედრის დროისა და ყოველდღიური ცხოვრების სხვა დეტალების შესახებ. ა-ს საქმიანობით ძლიერ შეწუხებულმა ბ-მ საცხოვრებელი შეიცვალა.

მოცემულ მაგალითში აუცილებელია ქმედებათა სსკ-ის 158-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით და სსკ-ის 151¹ მუხლის 1-ლი ნაწილით კვალიფიკაცია.

თბილისის საქალაქო სასამართლოს განაჩენით პირი დამაშავედ იქნა ცნობილი სსკ-ის 158-ე მუხლის პირველი ნაწილით და სსკ-ის 285-ე მუხლის პირველი ნაწილით:

„ა----- 2015 წელს დაარეგისტრირა კომპიუტერული პროგრამა „Z-hadow.co“ზე, რომელიც გამოიყენება სხვისი კომპიუტერული მონაცემების უკანონოდ მოპოვება-შენახვისთვის, სადაც გააჩნდა საკუთარი ანგარიში-q-----. ა----- აღნიშნულ კომპიუტერულ პროგრამას იყენებდა სხვისი კომპიუტერული მონაცემების უკანონოდ მოპოვება-შენახვის და სხვის კომპიუტერულ სისტემაში უნებართვოდ შეღწევის მიზნით, კერძოდ, სოციალური ქსელი facebook.com-ზე რეგისტრირებული მისი მომხმარებლის გვერდიდან სახელწოდებით „Here is everything“ facebook.com-ის მომხმარებლებში ავრცელებდა ვირუსულ ლინკს. სოციალური ქსელი facebook.com-ის მომხმარებლები როდესაც შევიდოდნენ ლინკზე, ისინი გადადიოდნენ facebook.com-ის გვერდზე, რა დროსაც ავტორიზაციის გავლის შემთხვევაში მათი იუზერები და პაროლები იგზავნებოდა -----.co-ზე ა----- მიერ დაარეგისტრირებულ გვერდზე -----. აღნიშნული მეთოდით 2018 წლის 03 მაისიდან 09 მაისის ჩათვლით უკანონოდ მოიპოვა 63 facebook.com-ის მომხმარებლის ავტორიზაციის მონაცემები, მათ შორის ----- კუთვნილი მომხმარებლის გვერდის „-----“-ს ავტორიზაციის მონაცემები.“⁷⁵⁹

სათანადო ვითარებაში არ გამოირიცხება სსკ-ის 158-ე (ან სსკ-ის 159-ე) მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის იმ დანაშაულებთან ერთობლიობა, რომლებიც მოცემულია სსკ-ის 157-ე ან 157¹-ე მუხლებში.

დაბოლოს, თუკი სსკ-ის 158-ე (ან სსკ-ის 159-ე) მუხლის პირველი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებული ქმედებებია განხორციელებული, აუცილებელია ქმედებათა კვალიფიკაცია ორივე ნაწილზე მითითებით ანუ ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას.

IX. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმა არ არსებობს.

759 თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 6 თებერვლის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია). ასევე მსგავსი ფაქტობრივი გარემოებები და კვალიფიკაცია მოცემულია თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 26 სექტემბრის განაჩენში (საქმის ნომერი დაშტრიხულია).

**პირადი მიმოწერის, ტელეფონით საუბრის ან სხვაგვარი ხერხით
შეტყობინების საიდუმლოების დარღვევა (სსკ-ის 159-ე მუხლი)**

**მუხლი 159. პირადი მიმოწერის, ტელეფონით საუბრის ან სხვაგვარი ხერხით
შეტყობინების საიდუმლოების დარღვევა**

1. პირადი მიმოწერის ან საფოსტო გზავნილის, ტელეფონით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით საუბრის ჩანაწერის ან ტელეგრაფით, კომპიუტერული სისტემით, ფაქსით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით მიღებული ან გადაცემული შეტყობინების უკანონოდ მოპოვება, გახსნა, შინაარსის გაცნობა ან შენახვა, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. პირადი მიმოწერის ან საფოსტო გზავნილის, ტელეფონით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით საუბრის ჩანაწერის ან ტელეგრაფით, კომპიუტერული სისტემით, ფაქსით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით მიღებული ან გადაცემული შეტყობინების უკანონოდ გამოყენება, გავრცელება ან ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

ა) ანგარებით;

ბ) არაერთგზის, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ექვს წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი, მე-2 ან მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება:

ა) რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია;

ბ) ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

შენიშვნა:

1. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება პირს, რომელმაც ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული მოპოვებული/შენახული ინფორმაცია საგამოძიებო ორგანოებს გადასცა და ჩადენილი/მოსალოდნელი სხვა დანაშაულებრივი ქმედების შესახებ ინფორმაცია ამ გზით მიაწოდა.

2. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისათვის იურიდიული პირი ისჯება ჯარიმით, საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან ლიკვიდაციითა და ჯარიმით.

1

I. ზოგადი დებულებანი. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის შესაბამისი კომენტარით.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა.

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - ადამიანის კონსტიტუციით გარანტირებული პირადი ცხოვრებისა და კომუნიკაციის ხელშეუხებლობა.

დანაშაულის საგნად გვევლინება:

1) **პირადი მიმონერა.** „მიმონერის პროცესში გროვდება ძალზე დიდი მოცულობის ინფორმაცია ინდივიდთა შესახებ, რომელიც დაცულია, ერთდროულად, ინფორმაციული თვითგამორკვევის, პერსონალურ მონაცემთა დაცვისა და მიმონერის ხელშეუხებლობის ძირითადი უფლებებით. აზრის თავისუფლების ძირითადი უფლებით დაცულია არა მხოლოდ აზრის გამოხატვა, არამედ მისი ადრესატამდე მისვლაც, ხოლო მიმონერის ხელშეუხებლობის უფლება უზრუნველყოფს აზრთა გაცვლას კომუნიკაციის პარტნიორებს შორის მესამე პირთა მხრიდან მათი შინაარსის გაცნობის გარეშე.“⁷⁶⁰

თანამედროვე მსოფლიოში პირადი მიმონერის განხორციელების მრავალი საშუალება არსებობს. განსახილველი მუხლის შემთხვევაში, ვინაიდან პირად მიმონერასთან ერთად ცალკეა გამოყოფილი ტექნიკური საშუალებებით გადაცემული ინფორმაცია, პირად მიმონერაში უნდა ვიგულისხმოთ მხოლოდ არაელექტრონული ხასიათის, განივთებული სახით წარმოდგენილი წერილი, შეტყობინება თუ სხვა მსგავსი სახის მიმონერა.

მართებულია მოსაზრება, რომ: „მიმონერის ხელშეუხებლობის ძირითადი უფლებით დაცულია კომუნიკაციის ორივე პარტნიორი მათ ერთობლიობაში. შესაბამისად, ჩარევა დაცვის სფეროში არ ხორციელდება იმ შემთხვევაში, თუ ერთ-ერთი პარტნიორი აძლევს საჯარო ხელისუფლებას გზავნილის შინაარსის გაცნობის ან შიგთავსის დათვალიერების უფლებას.“⁷⁶¹ აქედან გამომდინარე, სსკ-ის 159-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია გამოირიცხება, როდესაც ერთ-ერთი პარტნიორისგან თანხმობაა მიღებული, მაგალითად, წერილის შინაარსის გაცნობაზე.

მიმონერის ხელშეუხებლობის უფლებით დაცულია, წერილი, ამანათი და სხვა ნებისმიერი სახის გზავნილი. განსახილველი დანაშაული არ იცავს მიმონერის ხელშეუხებლობის უფლებას მთლიანად. მაგალითად, წერილის ან ამანათის რაოდენობის ან ადრესატების კონტროლი ექცევა სსკ-ის 157-ე მუხლის რეგულირების

760 **კობახიძე ი.**, კომენტარი: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 182.

761 **კობახიძე ი.**, კომენტარი: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 184.

სფეროში.

8

2) **საფოსტო გზავნილი.** წერილობითი კორესპონდენცია, ამანათი, EMS და AVIA გზავნილი, რომელიც მიიღება ან/და ბარდება ფოსტის საშუალებით.⁷⁶²

9

3) **ტელეფონით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით საუბრის ჩანაწერში** იგულისხმება სატელეფონო კავშირისათვის განკუთვნილი ნებისმიერი მოწყობილობით (საკაბელო ან ფიჭური), ასევე ისეთი სხვა ტექნიკური საშუალებით, როგორიცაა, რადიომიმღები, კომპიუტერული პროგრამების მეშვეობით განხორციელებული მხოლოდ სიტყვიერი საუბრის ჩანაწერი. ამასთან, შესაძლებელია ყრუ-მუნჯთა მიერ განხორციელებული საუბარი შესტიკულაციით განხორციელდეს ვიდეო კავშირისას. აღნიშნულ ჩანაწერთა ფორმატს მნიშვნელობა არა აქვს. ერთ-ერთ გადაწყვეტილებაში საკონსტიტუციო სასამართლო მიუთითებს:

„სატელეფონო და სხვა სახის ტექნიკური საშუალებებით საუბარი გულისხმობს ადამიანების (ორი ან მეტი პირის) კომუნიკაციას ტელეფონის ან ვერბალური კომუნიკაციისთვის განკუთვნილი ინტერნეტპროგრამების გამოყენებით. ხოლო ტექნიკური საშუალებებით მიღებული შეტყობინებების ხელშეუხებლობის უფლებით დაცულია კომუნიკაცია ტელეფონის, ფაქსის, ელექტრონული ფოსტის, შესაბამისი ინტერნეტპროგრამების და სხვა ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით. იმავდროულად, დაცულია როგორც სადენიანი (ოპტიკურბოჭკოვანი), ისე უსადენო (რადიოტალღებზე მომუშავე) ელექტრონული საკომუნიკაციო სისტემებით დამყარებული კომუნიკაცია.“⁷⁶³

10

4) **ტელეგრაფით, კომპიუტერული სისტემით, ფაქსით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით მიღებული ან გადაცემული შეტყობინება.** კანონმდებელი აქ განვრცობითი განმარტების საშუალებას იძლევა, რადგან სანიმუშო ჩამონათვალის შემდეგ იქვე მიუთითებს „სხვა ტექნიკურ საშუალებებზე“. ⁷⁶⁴ აქ გადამწყვეტია ორი მნიშვნელოვანი გარემოება: ა) ვერბალური და შესტიკულაციური საუბრის გამოკლებით იგულისხმება, ნებისმიერი სახის შეტყობინება; ბ) აქ ადგილი აქვს უკვე დაფიქსირებულ ინფორმაციას. თუკი ადგილი აქვს საუბრის ან სხვა შეტყობინების გადაცემის მიმდინარე პროცესს, მაშინ ქმედება სსკ-ის 158-ე მუხლის მო-

762 საფოსტო გზავნილის ამგვარი განმარტება აღებულია შპს „საქართველოს ფოსტის“ მომხმარებლის სახელმძღვანელოს მე-4 მუხლიდან. აღნიშნული სახელმძღვანელო დამტკიცებულია „საქართველოს ფოსტის“ გენერალური დირექტორის 2015 წლის 15 დეკემბრის №15-01/830 ბრძანებით და ძალაშია 2016 წლის 1 იანვრიდან.

763 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის №1/1/625, 640 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქეები - გიორგი ბურჯანაძე, ლიკა საჯაია, გიორგი გოცირიძე, თათია ქინქლაძე, გიორგი ჩიტაძე, ლაშა ტულუში, ზვიად ქორიძე, ააიპ „ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო“, ააიპ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, ააიპ „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“, ააიპ „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ და ააიპ „ადამიანის უფლებათა ცენტრი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 23.

764 ტელეგრამის, ფაქსისა და სხვა ტექნიკური საშუალებების შესახებ იხ.: **ნულაია ზ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ტომი პირველი (მეორე გამოცემა), 2003, თბ., 295.

ქმედების სფეროში ექცევა.

11

1.3. ქმედება. განსახილველი დანაშაული შედეგგარეშე (ფორმალური) შემადგენლობის მქონეა. სსკ-ის 159-ე მუხლის 1-ლ ნაწილში შემოთავაზებულია დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების ხუთი ალტერნატიული ვარიანტი:

12

1) **მოპოვება** სხვადასხვა საშუალებით შეიძლება განხორციელდეს. მაგალითად, წერილის საფოსტო ყუთიდან ამოღება, უკანონოდ ჩაწერილი სატელეფონო საუბრის მეორე პირისგან მიღება და სხვ. არაა გამორიცხული თვით მოპოვებამ განსახილველ დანაშაულთან ერთად სხვა დანაშაული დააფუძნოს (მაგალითად, პირის მიერ სხვისი ამანათის ქურდობის გზით დაუფლება).

13

2) **გახსნა** გულისხმობს დახურული მიმონერის ან საფოსტო გზავნილის მთლიანობის დარღვევას. გახსნას შეიძლება დაექვემდებაროს: წერილი, ამანათი, M ტომარა⁷⁶⁵ და ა.შ. შეიძლება გახსნად შეფასდეს ელექტრონული მონაცემის (მაგალითად, ე.წ. ფაილის, ციფრული ჩანაწერის) კომპიუტერული ტექნიკით გახსნა.

14

3) **შინაარსის გაცნობა.** ინტელექტუალური საქმიანობის ერთ-ერთი ნარისახეობაა, რომელიც გულისხმობს კონკრეტული ადრესატისთვის გადაცემული ინფორმაციის აღქმას, რა დროსაც მნიშვნელობა არ აქვს პირმა სრულყოფილად გაიგო თუ არა დაფიქსირებულ ინფორმაციაში ჩადებული აზრი. მაგალითად, წერილში გადმოცემული ინფორმაციის არასრულყოფილი ან სრული გაურკვევლობის, გააზრების შეუძლებლობის მიზეზი შეიძლება იყოს ენის ან გარკვეულ ტერმინთა არასათანადო ცოდნა.

15

4) **შენახვა** გულისხმობს პირადი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემის განთავსებას კონკრეტულ ადგილზე, რომელიც უზრუნველყოფს მის დაცულობას. მაგალითად, სეიფში, მანქანაში ან სხვენში მოთავსება და ა.შ. ისეთი ტექნიკური ხასიათის მოქმედებები, როგორიცაა მოპოვებული ინფორმაციის ჯიბეში ან ჩანთაში ჩადება არ შეიძლება შენახვად შეფასდეს, რადგან ასეთი ქცევის მიზანი მასთან ერთად გადაადგილებაა და არა მისი დაცოვება კონკრეტულ ადგილზე. შენახვას შეიძლება დაექვემდებაროს ასევე ციფრული ინფორმაციაც. მაგალითად, ციფრული მონაცემების ფლეშბარათზე განთავსება.

16

სსკ-ის 159-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებულია არა დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობანი, არამედ **ალტერნატიული ქმედებები**, რომლებიც დამოუკიდებელ ქმედების შემადგენლობებს ქმნიან და პასუხიმგებლობაც გამკაცრებულია განსახილველი მუხლის პირველ ნაწილში მოცემულ სანქციასთან

765 **ტომარა** - წერილობითი კორესპონდენციის სახეობა, რომელიც შეიცავს ერთ ადრესატზე დამისამართებელ წიგნებს, გაზეთებს, პერიოდულ გამოცემებს და სხვა მსგავს პროდუქციას. იხ. შპს „საქართველოს ფოსტის“ მომხმარებლის სახელმძღვანელოს მე-4 მუხლი.

შედარებით. ამ ორ ნაწილს შორის განმასხვავებელ ნიშნად გვევლინება შემდეგი ალტერნატიული ქმედებები:

17

1) **გამოყენებისას** განსახილველი დანაშაულის საგანი სხვა მიზნის მიღწევის საშუალებად გვევლინება. აუცილებელი არ არის გამოყენებას წინ უსწრებდეს უკანონო მოპოვება. თუკი კანონიერად მოპოვებული ინფორმაცია გამოიყენება არა იმ საწყისი მიზნით, რომლისთვისაც მოპოვებულია, ადგილი აქვს უკანონო გამოყენებას.

18

2) **გავრცელება** პირობითად შეიძლება ორ დიდ ჯგუფად დავყოთ: ა) კონკრეტული ადამიანისთვის განსახილველი დანაშაულის საგნის გადაცემა ანუ აღნიშნული საგანი გარეშე პირის ნებისმიერი საშუალებით მიეწოდა: ფიზიკურად (მაგალითად, ხელნაწერი ან ნაბეჭდი დოკუმენტი, ცნობა), ზეპირად, ფაქსით, კომპიუტერული საშუალებით და ა.შ.; ბ) საზოგადოების ფართო წრისთვის ანუ დაუკონკრეტებელი ადრესატებისთვის განსახილველი დანაშაულის საგნის მიწოდება. მაგალითად, შესაბამისი ინფორმაციის გავრცელება საჯარო შეკრებისას, ტელევიზიით გადაცემა, ინტერნეტით და ა.შ.

19

3) **ხელმისაწვდომობის სხვაგვარი უზრუნველყოფისას** განსახილველი დანაშაულის საგანი იმგვარად არის განთავსებული, რომ ჯერ კიდევ არ არის კონკრეტული ადამიანის ხელში, თუმცა ამ საგნის ადგილსამყოფელი სხვა პირის ხელში მის მოხვედრას უზრუნველყოფს, მაგალითად, ფლეშბარათით სატელეფონო საუბრის დატოვება საკონფერენციო ოთახში (ასევე იხ. სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარი).

20

დაბოლოს, განსახილველი მუხლის 1-ლ და მე-2 ნაწილებში ობიექტური შემადგენლობის ნიშნად გვევლინება „უკანონო“, რაც იმას ნიშნავს, რომ კანონმდებლობით დადგენილია საგამონაკლისო შემთხვევები, როდესაც ნებადართულია ზემოთ განხილული ქმედებების განხორციელება კანონის საფუძველზე (იხ. ზემოთ), ხოლო მათი დაუცველობა შესაბამის ქმედებებს უკანონოდ აქცევს.

21

2. **სუბიექტური შემადგენლობა.** მოცემულ დანაშაულთა ჩადენა შეიძლება **განზრახვ.** განსაკუთრებულ დაკვირვებას მოითხოვს განზრახვის დასაბუთება „გახსნის“ ან „შინაარსის გაცნობისას“.

22

1-ლი მაგალითი: ა-მ ელექტრონული ფოსტით მიღებული კომპიუტერული მონაცემი გახსნა და მის შინაარსს გაეცნო, რა დროსაც მან გააცნობიერა, რომ ეს მონაცემი ტელეფონით საუბრის ჩანაწერს შეიცავდა.

მოცემულ მაგალითში „გახსნის“ ან „შინაარსის გაცნობის“ მიმართ გამოირიცხება განზრახვა, ვინაიდან თანადროულობის (სიმულტანობის) პრინციპიდან გამომ-

დინარე, განზრახვა ობიექტურად განხორციელებული ქმედების თანადროულ უნდა იყოს. ამ კაზუსში კი, მართლწინააღმდეგობის შეგნება ქმედებათა განხორციელების შემდეგ წარმოიშვა. ასეთ კაზუსებში დანაშაულებრივი განზრახვის არსებობა უკვე უნდა ვეძებოთ **შენახვის** მიმართ.

23

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. განსახილველი დანაშაულის მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის საკითხები სპეციფიკური თავისებურებებით არ გამოირჩევა.

24

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. განსახილველი მუხლის დამამძიმებელ გარემოებებზე უნდა ვიხელძღვანელოთ სსკ-ის 158-ე მუხლის შესაბამისი კომენტარით.

25

V. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა. განსახილველ დანაშაულს თანახლავს პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა, რომლის ძირითადი დებულებების გააზრებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 158-ე მუხლის კომენტარით შემდეგი დათქმებით: 1) ყურადღებას მივაქცევთ დანაშაულის საგანს; 2) განსახილველი მუხლის შენიშვნის მე-2 ნაწილში, კანონმდებელი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლებას შესაბამისი დანაშაულის საგნის მოპოვებისა და შენახვის გარდა, ასევე უკავშირებს ისეთ შემთხვევებსაც, როდესაც პირი ამგვარი ინფორმაციისა თუ შეტყობინების **გახსნის ან შინაარსის გაცნობის** შედეგად მოპოვებულ/შენახულ ინფორმაციას საგამოძიებო ორგანოებს გადასცემს.

26

VI. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 159-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულები, რომელთა მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია.

27

მე-2 მაგალითი: პირმა იცოდა, რომ მის თანამშრომელს წერილი უნდა მოსვლოდა უცხოეთიდან მისი ჯანმრთელობის შესახებ. მან უნებართვოდ დაიწყო თანამშრომლის სამუშაო მაგიდაზე დადებული ფრანგულ ენაზე შედგენილი წერილის კითხვა, თუმცა ენის უცოდინრობის გამო შეწყვიტა კითხვა, რადგან წერილის შინაარსი მისთვის საერთოდ გაურკვეველი იყო.

მოცემულ მაგალითში ადგილი აქვს დანაშაულის უვარგის მცდელობას და, შესაბამისად, დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება გამოირიცხება. რადიკალურად შეიცვლება ვითარება, თუკი მას წინარე მოქმედებად უკანონო მოპოვება ან გახსნა დაუდგინდება, კერძოდ, ადგილი ექნება დამთავრებულ დანაშაულს, რადგან ქმედების შემადგენლობით გათვალისწინებული ერთ-ერთი ალტერნატიული მოქმედება შესრულებულია.

სსკ-ის 159-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულზე ნებაყოფლობით ხელის აღება შესაძლებელია, მანამდე ვიდრე კონკრეტული ქმედება სრულად განხორციელდება.

VII. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა სავსებით შესაძლებელია. ამასთან, სავალდებულო არ არის თითოეულმა თანაამსრულებელმა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული იდენტური ქმედებები განახორციელონ. მაგალითად, წინასწარი შეთანხმების მიხედვით, საფოსტო გზავნილი ერთმა პირმა მოიპოვა, ხოლო მეორემ გახსნა. თუკი პირის დავალების შედეგად, მაგალითად, საფოსტო გზავნილი მეორე პირის მიერ იქნება მოპოვებული, მაშინ დავალების მიმცემი არის აღნიშნული დანაშაულის წამქეზებელი ან, შესაბამის ვითარებაში, ორგანიზატორი; თუკი ანალოგიურ ვითარებაში წამქეზებელი ან ორგანიზატორი მოპოვებულ საფოსტო გზავნილს გახსნის, მაშინ იგი ამ დანაშაულის ამსრულებლად გვევლინება, იმის მიუხედავად, ამგვარი ინფორმაციის გახსნის განზრახვა მას თავიდანვე გააჩნდა თუ არა.

შეიძლება ისეთი ვითარებაც იყოს, რომ პირი სსკ-ის 159-ე მუხლის პირველ ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულში თანამონაწილე იყოს (მაგალითად, სატელეფონო საუბრის ჩანაწერის მოპოვების წამქეზებელი), ხოლო შემდეგ მიღებული ინფორმაცია (ამ შემთხვევაში სატელეფონო საუბარი) უკანონოდ გაავრცელოს. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში აუცილებელია გამოვიყენოთ დანაშაულთა ერთობლიობის წესები და პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისროს ასევე სსკ-ის 159-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებლობისთვის.

VIII. დანაშაულთა ერთობლიობა და ნორმათა კონკურენცია. უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია, რომ სსკ-ის 159-ე მუხლსა და სსკ-ის 158-ე მუხლს შორის გარკვეული კოლიზია შეინიშნება. კერძოდ, სსკ-ის 158-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი ალტერნატიულ ქმედებად მიუთითებს კერძო კომუნიკაციის ჩანაწერის, ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული ინფორმაციის ან კომპიუტერული მონაცემის **შენახვაზე**, რაც თავისუფლად ექცევა სსკ-ის 159-ე მუხლის დისპოზიციაში მოხსენიებულ **შენახვაში** შემდეგ გარემოებათა გამო: კერძო კომუნიკაციის ჩანაწერი, ტექნიკური საშუალებით მოპოვებული ინფორმაციის ან კომპიუტერული მონაცემი სხვა არაფერია თუ არა სსკ-ის 159-ე მუხლის პირველი ნაწილით აღწერილი დანაშაულის საგანი: - ტელეფონით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით საუბრის ჩანაწერი, კომპიუტერული სისტემით ან სხვა ტექნიკური საშუალებით მიღებული ან გადაცემული შეტყობინება. ამგვარი შეტყობინება თავისუფლად შეიძლება იყოს კომპიუტერული მონაცემი⁷⁶⁶

⁷⁶⁶ კომპიუტერული მონაცემის დეფინიცია იხილეთ ზემოთ.

ანალოგიური კოლიზიური ვითარებაა დასახელებული მუხლების მე-2 ნაწილთა შორის. მაგალითად, სატელეფონო საუბრის ჩანაწერი ან რომელიმე ტექნიკური საშუალებით მოპოვებულ/მიღებულ ინფორმაციაზე, მითითებულია როგორც სსკ-ის 158-ე მუხლის, ისე სსკ-ის 159-ე მუხლის მე-2 ნაწილებში.

33

ზემოთაც აღინიშნა, რომ განხილული მუხლების შემოღებისას კანონმდებლის ისტორიული ნება იყო (ვიდრე კოლიზია დაფიქსირდებოდა) სსკ-ის 158-ე მუხლით დასჯადად გამოეცხადებინა შესაბამისი ინფორმაციისა თუ მონაცემის „გადაცემის პროცესში“ უკანონო ჩარევა, ხოლო სსკ-ის 159-ე მუხლის მიზანი იყო აღნიშნული ინფორმაციისა თუ მონაცემის ჩანაწერთან, მათ „დაფიქსირებულ“ ვერსიებთან უკანონო ქმედებების კრიმინალიზება. ხატოვნად რომ ვთქვათ, სსკ-ის 158-ე მუხლი ასახავდა ინფორმაციას/მონაცემს „დინამიკაში“, ხოლო სსკ-ის 159-ე მუხლი – „სტატიკაში“.

34

დასკვნის სახით, უნდა ითქვას, საკანონმდებლო ცვლილების განხორციელება აუცილებელია და გამოთქმული შენიშვნების შესაბამისად უნდა მოწესრიგდეს სსკ-ის 158-ე და 159-ე მუხლები.

35

სსკ-ის 159-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთან მიმართებით დანაშაულთა ერთობლიობას ან კონკურენციას შეიძლება ჰქონდეს ადგილი.

36

მე-3 მაგალითი: ა ფარულად შევიდა ბ-ს ბინაში, კომპიუტერს დაეუფლა და კომპიუტერიდან ბ-ს კომპიუტერული სისტემით მიღებული შეტყობინება გახსნა.

აღნიშნულ კაზუსში დანაშაულთა ერთობლიობას დააფუძნებს სსკ-ით გათვალისწინებული შემდეგი ქმედებები: ქურდობა ბინაში უკანონო შეღწევით (სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი)⁷⁶⁷ პირადი მომონერის, ტელეფონით საუბრის ან სხვაგვარი ხერხით შეტყობინების საიდუმლოების დარღვევა (სსკ-ის 159-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი), და კომპიუტერულ სისტემაში უნებართვო შეღწევა (სსკ-ის 284-ე მუხლის 1-ლი ნაწილი). მსგავს კაზუსში თუკი ასევე ადგილი ექნება, მაგალითად, კომპიუტერულ სისტემაში საჭირო პაროლის უნებართვო დამზადებასა და კომპიუტერული მონაცემის უნებართვო ნაშლას, მაშინ აუცილებელია სსკ-ის 285-ე და 286-ე მუხლებზე მითითებაც.

37

თუკი გამოყენება სხვა დანაშაულს აფუძნებს, აუცილებელია შესაბამისი მუხლის მითითებაც. მაგალითად, კომპიუტერით მიღებული მონაცემით ქონების გამოძალვისას აუცილებელია როგორც სსკ-ის 159-ე მუხლის მე-2 ნაწილზე, ისე 181-ე მუხლის შესაბამის ნაწილზე მითითება.

⁷⁶⁷ შესაბამისი ფაქტობრივი გარემოებების არსებობისას ქურდობის ნაცვლად ქმედება უნდა შეფასდეს საკუთრების წინააღმდეგ მიმართულ სხვა დანაშაულად, მაგალითად, ყაჩაღობად (სსკ-ის 179-ე მუხლი) ან გამოძალვად (სსკ-ის 181-ე მუხლი) და ა.შ.

საინტერესოა, როგორ უნდა გადაწყდეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც, მაგალითად, რამდენიმე დღის წინ ფოსტით გადაგზავნილი (გადაცემული) პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ამსახველ მონაცემს პირი უკანონოდ მოიპოვებს და გამოიყენებს. ქმედების კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს სსკ-ის 157¹ მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით და დამატებით სსკ-ის 159-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილების გამოყენება არაა სავალდებულო.

39

საინტერესოა თბილისის საქალაქო სასამართლოს ერთ-ერთი გადაწყვეტილება, რომლითაც პირი დამნაშავედ იქნა ცნობილი სსკ-ის 159-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით, სსკ-ის 284-ე მუხლის პირველი ნაწილით, სსკ-ის 285-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით და სსკ-ის 181-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულებისთვის:

„გუ-----ქმ 2016 წლის თებერვლის დასაწყისში უნებართვოდ მოიპოვა და შეინახა ირ-----ძის კუთვნილ სოციალურ ქსელ „Facebooke“-ის მომხმარებლის გვერდის ელ.ფოსტის მისამართი და „Facebooke“-ის გვერდზე შესასვლელი პაროლი, რომელთა გამოყენებითაც 2016 წლის თებერვალ-მარტში რამდენიმეჯერ უნებართვოდ შეაღწია ირ-----ძის „Facebooke“-ის მომხმარებლის გვერდზე, რის შედეგადაც უკანონოდ მოიპოვა, გაეცნო და შეინახა „Facebooke“-ის სასაუბროს მეშვეობით ირ-----ძის მიერ მიღებული და გაგზავნილი პირადი შეტყობინებები, მათ შორის ინტიმური ფოტოსურათები, რომელთა გავრცელებასაც შესაძლოა დაეზიანებინა ირ-----ძის უფლებები.

შეტყობინების უკანონოდ მოპოვების შემდეგ, 2016 წლის 24 თებერვალს გუ-----ქმ მის მიერ შექმნილი „Facebook“-ის მომხმარებლის გვერდიდან, -----, ირ-----ძის გაუგზავნა შეტყობინება, რა დროსაც მოსთხოვა, რომ 2016 წლის 20 მარტამდე ჯამში 5000 ლარი ჩაერიცხა აჭარაბეთის ანგარიშზე №1----- (-----). პირველი შენატანი - 1000 ლარი უნდა ყოფილიყო 01.03.16 00:00 საათამდე, შეუსრულებლობის შემთხვევაში გარკვეულ ინფორმაციას მიიღებდა ი.ალ-----ძის ახლო მეგობარი, მეორე შენატანი - 1000 ლარი უნდა ყოფილიყო 04.03.16 00:00 საათამდე, შეუსრულებლობის შემთხვევაში ინფორმაციას მიიღებდა ის პიროვნება, ვისზეც ირ-----ძის შეტყობინებებში იყო საუბარი. მესამე შენატანი 1000 ლარი უნდა ყოფილიყო 05.03.16 00:00 საათამდე, შეუსრულებლობის შემთხვევაში გარკვეულ ინფორმაციას მიიღებდა კიდევ სხვა პიროვნება, ვისზეც ირ-----ძის შეტყობინებებში იყო საუბარი, მეოთხე შენატანი - 2000 ლარი უნდა შეეტანა ანგარიშზე 06.03.16 00:00 საათამდე, შეუსრულებლობის შემთხვევაში მთელი ინფორმაცია გახდებოდა საჯარო. ჯამში თუ 5000 ლარს არ გადაიხდიდა 06.03.16 00:00 საათამდე ჩაითვლებოდა დარღვევად, რაც გამოიწვევდა ინფორმაციის სრულად გავრცელებას, მთელ „Facebook friend“-ებში, ხოლო პირობების შესრულების შემთხვევაში ორიგინალი დისკი, სადაც

ინფორმაცია იყო ჩანერილი და „Facebook“-ი დაუბრუნდებოდა უკან.

აღნიშნული შეტყობინება ირ-----ძეს 2016 წლის 1 მარტამდე არ უნახავს. გუ-----ძემ შეასრულა მუქარა და 2016 წლის 2 მარტს ირ-----ძის მიმონერა და ფოტოსურათები გადაუგზავნა მის მეგობარს - ნი-----ძეს.

ირ-----ძემ გუ-----ისგან გამოგზავნილი შეტყობინება წაიკითხა 2016 წლის 3 მარტს, რა დროსაც მუქარა აღიქვა რეალურად და გაუჩნდა გუ-----ისგან მუქარის შესრულების და მისი სახელგამტები ცნობების გავრცელების რეალური შიში, რასაც შესაძლოა მნიშვნელოვნად დაეზიანებინა მისი უფლებები.

2016 წლის 3 მარტიდან 9 მარტის ჩათვლით გუ-----ძე ,-----ის სახელით რამოდენიმეჯერ დაუკავშირდა ირ-----ძეს და მუქარით მოითხოვდა მის მიერ გახსნილი „აჭარაბეთის“ ანგარიშზე 5000 ლარის ჩარიცხვა, წინააღმდეგ შემთხვევაში ემუქრებოდა მიმონერის გასაჯაროვებით. “⁷⁶⁸

40

სასამართლოს მიერ ქმედებათა ამგვარი კვალიფიკაცია გამართლებულია, რადგან შესაბამისი დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელებისას სსკ-ის 157¹ მუხლი არ არსებობდა. დღესდღეობით მსგავს საქმეებში დამატებით აუცილებელია იმ ქმედებათა სსკ-ის 157¹ მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით გათვალისწინებულ დანაშაულებად კვალიფიკაცია, რომლებიც „ინტიმური ფოტოსურათების“ უკანონოდ მოპოვებასა და გამოყენებაში გამოიხატება, რაც არ მოიაზრება სსკ-ის 159-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებით. ამგვარი კვალიფიკაცია გამომდინარეობს ნორმათა კონკურენციიდან, რომლის გაუთვალისწინებლობა სამართლებრივი სიკეთის არასათანადო დაცვის გარეშე დატოვებასაც ნიშნავს, რადგან სსკ-ის 157¹ მუხლში მოცემული სანქცია საკმაოდ მკაცრია 159-ე მუხლში მოცემულ სანქციებთან შედარებით.

41

IX. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმა არ არსებობს.

⁷⁶⁸ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 28 ივნისის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია).

ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევა

(სსკ-ის 160-ე მუხლი)

მუხლი 160. ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის დარღვევა

1. ბინაში ან სხვა მფლობელობაში მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ უკანონოდ შესვლა, უკანონო ჩხრეკა ან სხვა ქმედება, რომელიც არღვევს ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობას, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება:

ა) ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით;

ბ) რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან შინაპატიმრობით ვადით ერთიდან ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთიდან სამ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

ა) ჯგუფურად;

ბ) სამსახურებრივი მდგომარეობის ან იარაღის გამოყენებით;

გ) არაერთგზის, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე, იარაღთან დაკავშირებული უფლებების შეზღუდვით ან უამისოდ.

1

I. ზოგადი დებულებანი. უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 157-ე მუხლის კომენტარებით (იხ. ზოგადი დებულებანი).

2

II. ძირითადი შემადგენლობა.

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. *სუბიექტი* - ფიზიკური ან იურიდიული პირი.

3

1.2. *სამართლებრივი სიკეთე*. განსახილველი ნორმა იცავს პირის ინტერესს, თავად განსაზღვროს მის კანონიერ მფლობელობაში არსებულ ბინასა და სხვა ნაგებობაში შესვლისა და დარჩენის უფლებამოსილ პირთა წრე.⁷⁶⁹ ნორმით დაცულია მფლობელი პირის თავისუფლად და არასასურველი პირების მხრიდან ხელშეუშლელად⁷⁷⁰ ყოფნა საცხოვრებელში ან სხვა მფლობელობაში. ამას გარდა, ნორმის მიზანია დაიცვას პირი მის საცხოვრებელში ან სხვა მფლობელობაში საჯარო ხელისუფლების უკანონოდ როგორც ფიზიკური, ისე არაფიზიკური შეღწევისა-

769 Rackow, P., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 8.

770 Sternberg-Lieben D., Schittenhelm U., StGB-Kommentar § 123 Rn. 2; Kühl, K./Heger, M., § 123 Rn. 1.

გან.⁷⁷¹

4

1.3. ქმედება. ქმედების ობიექტური შემადგენლობა სამ ალტერნატიულ ქმედებას მოიცავს:

- 1) მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ ბინაში ან სხვა მფლობელობაში უკანონოდ შესვლა;
- 2) უკანონო ჩხრეკა;
- 3) სხვა ქმედება, რომელიც არღვევს ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობას.

5

1) **მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ ბინაში ან სხვა მფლობელობაში უკანონოდ შესვლის** სწორად გაგებისთვის, უპირველეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს რა არის **ბინა ან სხვა მფლობელობა**.

6

ბინა ან სხვა მფლობელობა წარმოადგენს ნებისმიერ უძრავ ან საცხოვრებლად განკუთვნილ მოძრავ ნივთს, ქონებას, რომელიც საკუთრებაში ან მუდმივ თუ დროებით მფლობელობაში ან სარგებლობაში აქვს გადაცემული პირს. მაგალითად, ბინა, სახლი (ასევე დაქირავებული), აგარაკი, მოძრავი საცხოვრებელი ფურგონი, კარავი, სასტუმროს ნომერი, საცხოვრებლად განკუთვნილი იახტა, დროებით თავშესაფრად გადაცემული საცხოვრებელი ოთახი⁷⁷² და სხვ.⁷⁷³ ამას გარდა, ნორმით დაცულია ნებისმიერი მფლობელობა, რომელიც მართალია, არ არის განკუთვნილი საცხოვრებლად, მაგრამ უშუალოდ არის დაკავშირებული საცხოვრებელ მფლობელობასთან (ეზო, ბაღი, ეზოში მდგომი ბეღელი, მარანი, შინაური ცხოველისა და ფრინველის სადგომი და სხვა).⁷⁷⁴ **სხვა მფლობელობაში** მოიაზრება ასევე სამსახურებრივი დანიშნულების შენობა-ნაგებობები, ოფისები, კერძო კლინიკები, მარკეტები და სხვა.

7

„ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განმარტებით, ტერმინ „საცხოვრებელს“ აქვს ავტონომიური მნიშვნელობა. კერძოდ: ჩაითვლება თუ არა გარკვეული ადგილი „საცხოვრებლად“ კონვენციის მიზნებისათვის, უნდა განისაზღვროს კონკრეტული გარემოებების გულდასმით განხილვის შედეგად. ზოგადად, საცხოვრებელი განიმარტება როგორც ადგილი, სადაც ადამიანი მუდმივად ცხოვრობს, ან, რომელთანაც ადამიანს აქვს საკმარისი და უწყვეტი კავშირი. „საცხოვრებლის“ კონცეფცია მოიცავს შემდეგს: დასასვენებელი საცხოვრებლები; მეორე საცხოვრებელი; სასტუმროები, რომლებშიც პირები ხანგრძლივი დროის

771 შეად. კობახიძე, ი., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 187.

772 Kühl, K./Heger, M., § 123 Rn. 3.

773 იხ. კობახიძე, ი., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 186.

774 იქვე, გვ. 187.

განმავლობაში ცხოვრობენ; ნაქირავები ფართი, სადაც პირი ცხოვრობს; სოციალური საცხოვრებელი, რომელიც დაკავებულია მოსარჩელის მიერ დამქირავებლის სახით; ბიზნესშენობები, რომლებშიც არ არსებობს მკაფიო განსხვავება პიროვნების საოფისე და კერძო რეზიდენციას შორის, ან კერძო და ბიზნესსაქმიანობებს შორის, კომპანიის რეგისტრირებული ოფისი, ფილიალები ან სხვა ბიზნესშენობები; არატრადიციული საცხოვრებლები, როგორიცაა ქარავანი და სხვა არაფიქსირებული საცხოვრებელი ადგილი; მეორე მხრივ, სასამართლომ საცხოვრებლად არ მიიჩნია ქვემოთ ჩამოთვლილი ადგილები: სამრეცხაო, რომელიც ერთობლივად ეკუთვნის საცხოვრებელი კორპუსის ბინების თანამფლობელებს და განკუთვნილია დროდადრო გამოყენებისათვის; მსახიობის საგარდერობე ოთახი; მიწის ნაკვეთი, რომელსაც მფლობელი იყენებს, ან სადაც ტარდება სპორტული ღონისძიებები. საცხოვრებლით სარგებლობასთან დაკავშირებული საკითხები, როგორიცაა ექსპროპრიაცია ან იჯარა, ჩვეულებრივ, განიხილება კონვენციის პირველი ოქმის პირველი მუხლის შესაბამისად.⁷⁷⁵

8

მფლობელის ცნების ქვეშ არ მოიაზრება მხოლოდ ქონების მესაკუთრე, ან მისი უშუალო მფლობელი და მოსარგებლე. ასეთი პირია ისიც, რომელსაც მინიჭებული აქვს უფლებამოსილება, განსაზღვროს მფლობელობაში შემსვლელ პირთან (მაგ., შენობის დაცვის თანამშრომელი), ასევე პირი, რომელიც კანონით ბინაში ან სხვა მფლობელობაში შეღწევის მსურველ პირთან შედარებით სარგებლობს უპირატესი უფლებით⁷⁷⁶, მაგალითად, ბინის დამქირავებელს უფლება აქვს უარი უთხრას ბინის მესაკუთრეს მისი ნების საწინააღმდეგოდ შევიდეს მის მიერ დაქირავებულ სივრცეში.⁷⁷⁷

9

სიტყვა **შესვლა** გულისხმობს მოქმედების განხორციელებას, რა დროსაც ბინის ან სხვა მფლობელობის ტერიტორიული საზღვრების გადაკვეთას აქვს ადგილი. ფიზიკური დაბრკოლების არსებობა შესვლისთვის არ არის გადამწყვეტი. ამგვარი მოქმედებების განხორციელების ფორმა სხვადასხვაგვარია: - ადამიანის მიერ მთლიანი სხეულით ან სხეულის ნაწილით შესვლა (მაგალითად, ცალი ფეხით გადასულია კარის ზღურბლზე და კარის დაკეტვის საშუალებას არ აძლევს მფლობელს, რათა საბოლოოდ შეაღწიოს ბინაში); შესვლა შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ტექნიკური მონყობილობის ან ცხოველის გამოყენებითაც. მაგალითად, გაწვრთნილი ძაღლის შეგზავნა, ანკესის გადაგდება, „დრონის“ გამოყენება, ავტომობილით, ცხენით და ა.შ.

10

ამისგან განსხვავებით, უკანონოდ შესვლას არ წარმოადგენს ფიზიკურად სხვის მფლობელობაში შეღწევის გარეშე გარკვეული ნივთების სხვის ტერიტორიაზე განთავსება (გადაყრა). ეს უკანასკნელი განსახილველი დანაშაულის შემადგენ-

⁷⁷⁵ **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., გვ. 264-265.

⁷⁷⁶ **Kühl K., Heger, M.**, § 123 Rn. 2.

⁷⁷⁷ იხ. სამოქალაქო კოდექსის 575-ე მუხლი, რომლის თანახმად, დამქირავებელს უფლება აქვს დაიცვას თავისი მფლობელობა ყოველი დამრღვევისაგან, მათ შორის, მესაკუთრისგანაც.

ლობის ნიშან „სხვა ქმედებაში“ უნდა მოვიაზროთ. უკანონო იქნება შესვლა მაშინაც, თუ პირი, რომელმაც დაკარგა საკუთრების უფლება ბინაზე, თვითნებურად შეიტანს ბინაში საკუთარ ნივთებს და უარს განაცხადებს ბინის დატოვებაზე.⁷⁷⁸

11

ქმედების შემადგენლობა გამოირიცხება, როდესაც პირი სხვის ბინაში და სხვა მფლობელობაში შედის ან ატარებს ჩხრეკას კანონით მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილებიდან გამომდინარე.⁷⁷⁹

12

კანონმდებელი შესვლას უკავშირებს **მფლობელის ნების საწინააღმდეგო უკანონო ქმედებას**, რომელიც სახეზეა, თუკი უფლებამოსილი პირი გამოხატავს აშკარა წინააღმდეგობას კონკრეტული პირის მიმართ მის მფლობელობაში არსებულ ტერიტორიაზე შესვლასთან დაკავშირებით და ეს უკანასკნელი მაინც, მისი ნების წინააღმდეგ ახერხებს შეღწევას, ასევე მაშინაც, როდესაც შეღწევა ხდება უფლებამოსილი პირის აშკარა ან კონკლუდენტურად გაცხადებული ნებართვის გარეშე.⁷⁸⁰ მაგალითად, პირი შეამჩნევს, რომ ერთ-ერთ ბინაში არავინ იმყოფება და იგი ბინის მფლობელის ნებართვის გარეშე უკანონოდ შევა სხვის მფლობელობაში. მაშასადამე, უკანონოდ შესვლა არ მოითხოვს იმას, რომ მფლობელიც ადგილზე იყოს და ეწინააღმდეგებოდეს სხვა პირს მის მფლობელობაში შეღწევაში. სხვის მფლობელობაში უკანონოდ შედის ისიც, ვინც მფლობელს შეცდომაში შეიყვანს საკუთარი პიროვნების თაობაზე და ამით გადალახავს მის ნებას. ამრიგად, მფლობელის ნებართვა გამოირიცხავს განსახილველი ნორმით დაცულ უფლებაში ჩარევას⁷⁸¹ და ამავდროულად სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობას.

13

2) მეორე ალტერნატიული ქმედება **უკანონო ჩხრეკა** წარმოადგენს განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებულ ერთ-ერთ ალტერნატიულ ქმედებას. ჩხრეკა არის უკანონო თუ იგი განხორციელდა სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესების უხეში დარღვევით.

14

სსსკ-ის 119-ე მუხლი ითვალისწინებს ჩხრეკის საფუძვლებს, ხოლო სსსკ-ის 120-ე მუხლით დადგენილია ჩხრეკის წესი. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა იცნობს ასევე ჩხრეკის ისეთ სახეს, როგორიცაა ჩხრეკა დიპლომატიური წარმომადგენლობის შენობაში და დიპლომატიურ წარმომადგენელთან, ასევე ჩხრეკა მასმედიის, გამომცემლობის რედაქციაში, სამეცნიერო, საგანმანათლებლო, რელიგიური, საზოგადოებრივი ორგანიზაციების და პოლიტიკური პარტიების სათავსებში (სსსკ-ის 122-ე და 123-ე მუხლები).

778 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2015 წლის 30 ივნისის განაჩენი.

779 Kühl K., Heger, M., § 123 Rn. 6.

780 Sternberg-Lieben D., Schittenhelm U., StGB-Kommentar § 123 Rn. 14/15;

781 შეად. ასევე კობახიძე, ი., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 189.

სსსკ-ის 112-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, „საგამოძიებო მოქმედება, რომელიც ზღუდავს კერძო საკუთრებას, მფლობელობას ან პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობას, ტარდება მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე სასამართლოს განჩინებით.“ შესაბამისად, ჩხრეკისათვის, რომელიც ზღუდავს ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლებას, საჭიროა სასამართლოს განჩინება. კანონის ეს მოთხოვნა წარმოადგენს ჩხრეკის ჩატარების ფორმალურ (სამართლებრივ) წინაპირობას. აქედან გამონაკლისია ე.წ. გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევა⁷⁸², როდესაც დაყოვნებამ შეიძლება გამოიწვიოს ინტერესებს მიაყენოს არსებითი ზიანი (მაგ., განადგურდეს მნიშვნელოვანი მტკიცებულებები, შემდგომში შეუძლებელი გახდეს მტკიცებულებების მოპოვება და ა.შ.). ამ შემთხვევაში გამომძიებელი უფლებამოსილია სასამართლოს განჩინების გარეშეც, საკუთარი დადგენილების საფუძველზე ჩაატაროს ჩხრეკა და ამოღება, რის შესახებაც მოსამართლეს პროკურორმა საგამოძიებო მოქმედების დაწყებიდან 24 საათის განმავლობაში უნდა აცნობოს და ამასთან ერთად გადასცეს სისხლის სამართლის საქმის მასალები, რომლებიც ასაბუთებს საგამოძიებო მოქმედების გადაუდებლად ჩატარების აუცილებლობას (სსს-ის 112-ე მუხლის მე-5 ნაწილი). ჩხრეკა ფორმალური წინაპირობის დაცვის გარეშე შესაძლოა ჩატარდეს მაშინაც, როდესაც ბინის ან სხვა სადგომის თანამესაკუთრე ან თანამფლობელი თანხმობას გამოთქვამს მის ჩატარებასთან დაკავშირებით (სსსკ-ის 112-ე მუხლის პირველი ნაწილი).⁷⁸³ ჩხრეკის მატერიალურ (ფაქტობრივ) წინაპირობას განსაზღვრავს სსსკ-ის 119-ე მუხლი, რომლის თანახმად, სავალდებულოა დასაბუთებული ვარაუდის არსებობა, რომ საქმისთვის მნიშვნელობის მქონე საგნის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის აღმოჩენა ან ამოღება შესაძლებელი იქნება გარკვეულ ადგილზე ან გარკვეულ პირთან. ჩხრეკის ჩატარება დასაშვებია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ერთდროულად არის მოცემული, როგორც ფორმალური, ისე მატერიალური (ფაქტობრივი) წინაპირობები. წინააღმდეგ შემთხვევაში ჩატარებული საგამოძიებო მოქმედება უკანონოა და მოპოვებულ მტკიცებულებებს ვერ მიენიჭება იურიდიული მნიშვნელობა.⁷⁸⁴

16

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ გამომძიებელი ან პროკურორი სასამართლოს განჩინების, გადაუდებელი აუცილებლობის, ასევე ბინის თანამესაკუთრის ან თანამფლობელის თანხმობის გარეშე ჩაატარებს ჩხრეკას, ასეთი საგამოძიებო მოქმედება ჩაითვლება უკანონო. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ჩხრეკის ჩატარების უფლებამოსილებას კანონი სათანადო საფუძველების არსებობისას ანიჭებს მხოლოდ გამომძიებელსა და პროკურორს. დაცვის მხარის წარმომადგენელს, ბრალ-

782 იხ. ვრცლად **ფაფიაშვილი ლ.**, სახელმძღვანელოში: **ფაფიაშვილი ლ. (რედ.), ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურმიშვილი ზ., გოგნიშვილი ნ.**, საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართალი, კერძო ნაწილი, 2017, გვ. 360-361.

783 იხ. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2016 წლის 14 ივლისის №1გ/1197 განჩინება; შეად. ასევე **ფაფიაშვილი ლ., თუმანიშვილი გ., კვაჭანტირაძე დ., ლიპარტელიანი ლ., დადეშქელიანი გ., გუნცაძე შ., მეზერიშვილი ნ., თოლორაია ლ.**, საქართველოს სისხლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, **გიორგაძე გ.** (რედ.), თბ., 2015, გვ. 371.

784 შეად. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 12 იანვრის განჩინება საქმეზე №11ა/204; თუმანიშვილი, გ., 2014, გვ. 271.

დებულს და ადვოკატს უფლება არ აქვთ უშუალოდ, გამომძიებლის გარეშე ჩაატარონ ჩხრეკა. სსკ-ის 111-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, დაცვის მხარის დასაბუთებული შუამდგომლობით, სასამართლოს განჩინების საფუძველზე საგამომძიებო მოქმედებას ატარებს გამომძიებელი, რომელიც არ შეიძლება იყოს იგივე პირი, რომელიც მოცემული საქმის გამოძიებას აწარმოებს. გამომძიებელი უნდა შეარჩიოს საგამომძიებო ორგანოს ხელმძღვანელმა და მისი ვინაობა და საკონტაქტო მონაცემები დაცვის მხარეს უნდა ეცნობოს შუამდგომლობით მოთხოვნილი საგამომძიებო მოქმედების ჩატარებამდე. შესაბამისად, მაშინაც კი, როდესაც არსებობს ჩხრეკის ჩატარების თაობაზე დაცვის მხარის შუამდგომლობის საფუძველზე მიღებული სასამართლოს განჩინება, ადვოკატი ან ბრალდებული არიან არაუფლებამოსილი პირები, დამოუკიდებლად ჩაატარონ ჩხრეკა.

17

3) სსკ-ის 160-ე მუხლიდან გამომდინარე, ჩხრეკის გარდა, ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლებაში ჩარევა შესაძლებელია ასევე განხორციელდეს **სხვა ქმედებითაც**. კანონმდებელი „*სხვა ქმედების*“ დეფინიციას არ ახდენს, ვინაიდან ასეთ ქმედებას შეიძლება წარმოადგენდეს დაცულ უფლებაში უკანონო ჩარევა გამოხატული სხვადასხვა ფორმითა და საშუალებით. მაგალითისათვის, ჩხრეკასთან ერთად სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ითვალისწინებს ასევე სხვა საპროცესო მოქმედებებს, რომლის დროსაც ხდება მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლებაში ჩარევა. ასეთ ქმედებებს მიეკუთვნება: *ამოღება, დათვალიერება და ქონებაზე ყადაღის დადება* (დანვრილებით იხ. ქვემოთ).

18

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებულ **სხვა ქმედებას**, რომელიც არღვევს ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობას, ასევე წარმოადგენს სხვის ბინაში ან მფლობელობაში ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით აკუსტიკური ან ვიზუალური დაკვირვება გარედან (და არა შეღწევა, რადგან ეს უკვე შესვლაა. მაგალითად, საფრენი მონყობილობის ე.წ. „დრონის“ გამოყენებით), მფლობელობის დაზიანება⁷⁸⁵ და საცხოვრებლად გაუფარგისება (მაგალითად, სხვისი მფლობელობის მფლობელის არყოფნის პერიოდში ცხვრის ფარის სადგომად გამოყენება). დანაშაულის შემადგენლობა განხორციელდება მაშინაც, როდესაც ბინაში სტუმრად მყოფი პირი მფლობელის კატეგორიული მოთხოვნის მიუხედავად, არ დატოვებს ტერიტორიას.

19

1-ლი მაგალითი: ბექა სტუმრად ეწვია მის მეგობარ სალომეს. სალომესა და ბექას შორის მოხდა სიტყვიერი შელაპარაკება, რის გამოც სალომემ ბექას კატეგორიულად მოსთხოვა მისი საცხოვრებლის დატოვება. ბექამ უარი განაცხადა აღნიშნულზე და იქამდე არ დატოვა სალომეს საცხოვრებელი, სანამ იგი საპატრულო

⁷⁸⁵ შეად. ასევე **კობახიძე, ი.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 188.

პოლიციის ჩარევის შედეგად არ იქნა ბინიდან იძულებით გაყვანილი.

როგორც განხილული მაგალითიდან ჩანს, სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების განხორციელება შესაძლებელია ასევე **უმოქმედობითაც**.

20

როგორც აღინიშნა, ჩხრეკის გარდა, ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლებაში ჩარევა შესაძლებელია ასევე განხორციელდეს **სხვა ქმედებითაც**. ასეთ საპროცესო მოქმედებებს მიეკუთვნება, მაგალითად, *ამოღება, დათვალიერება და ქონებაზე ყადაღის დადება*.

21

ამოღების საფუძვლები განსაზღვრულია ასევე ჩხრეკის მარეგულირებელი სსსკ-ის 119-ე და 120-ე მუხლებით. ამოღების შემთხვევაშიც ხდება სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენლების მიერ სხვის მფლობელობაში შესვლა. ჩხრეკისგან განსხვავებით, საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე საგანის, დოკუმენტის, ნივთიერების ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტის ადგილსამყოფელი წინასწარ არის ცნობილი და იგი ძებნას არ საჭიროებს (სსსკ-ის 119-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

22

დათვალიერება, როგორც ერთ-ერთი საგამოძიებო მოქმედება გათვალისწინებულია სსსკ-ის 125-128 მუხლებით. სსსკ-ის 125-ე მუხლის თანახმად, დანაშაულის კვალის, ნივთიერი მტკიცებულების აღმოჩენის, შემთხვევის ვითარებისა და სისხლის სამართლის საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე სხვა გარემოების გარკვევის მიზნით მხარეს უფლება აქვს, დაათვალიეროს შემთხვევის ადგილი, საცავი, სადგომი, სათავსო, გვამი, საგანი, დოკუმენტი ან ინფორმაციის შემცველი სხვა ობიექტი. თუ დათვალიერება ეხება კერძო საკუთრებას, ის ტარდება სასამართლოს განჩინებით. სასამართლოს განჩინება არ არის აუცილებელი, როდესაც მხარე დათვალიერებას ატარებს გადაუდებელი აუცილებლობის შემთხვევაში ან მესაკუთრე (მფლობელი) წერილობით გამოხატავს თანხმობას.

23

სსსკ-ის 151-158-ე მუხლები განსაზღვრავენ **ქონებაზე ყადაღის დადების** წესსა და პირობებს. სათანადო საფუძვლების არსებობისას კანონი ითვალისწინებს როგორც მოძრავი, ისე უძრავი ქონებისთვის ყადაღის დადებას, რამაც შესაძლოა ხელყოს ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლება. ქონებაზე ყადაღის დადება მესაკუთრეს ან მფლობელს უკრძალავს ქონების განკარგვას, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში – აგრეთვე ქონებით სარგებლობას. ამრიგად, კანონით გათვალისწინებული საფუძვლის არსებობის გარეშე, უკანონოდ ამოღების, დათვალიერების განხორციელება ან ქონებაზე ყადაღის დადება, რომელიც ამავდროულად ხელყოფს ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლებას, წარმოადგენს ასევე სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებულ დასჯად ქმედებას. ზემოაღნიშნულის გარდა, ბინის ან სხვა მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლების შეზღუდვები გათვალისწინებულია ასევე საქართველოს „საგადასახა-

დო კოდექსით“, „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“, „საომარი მდგომარეობის შესახებ“ კანონითა და სხვა სამართლებრივი აქტებით. მაგალითად, „საგადასახადო კოდექსის“ 260-ე მუხლის თანახმად, საგადასახადო ორგანოს უფლებამოსილ პირს უფლება აქვს, საგადასახადო კონტროლის განხორციელების მიზნით ჩაატაროს პირის ტერიტორიების, შენობა-ნაგებობების, ძირითადი საშუალებებისა და სასაქონლო-მატერიალური ფასეულობების ვიზუალური დათვალიერება. ამავდროულად, ფიზიკური პირის საცხოვრებელი ბინის დათვალიერება დასაშვებია მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე. ასევე, „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“ და „საომარი მდგომარეობის შესახებ“ კანონებით აღმასრულებელი ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოებისთვის ნებადართულია საგანგებო და საომარი ვითარების შედეგების თავიდან აცილებისა და ლიკვიდაციის მიზნით, იურიდიული და ფიზიკური პირების კუთვნილი ქონებითა და მატერიალური საშუალებებით სარგებლობის უფლება (მხოლოდ სათანადო ანაზღაურებით, რომელიც გაიცემა საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დამთავრების შემდეგ).⁷⁸⁶

24

განსახილველი დანაშაული მიეკუთვნება **დენად დანაშაულთა** რიცხვს⁷⁸⁷, იგი ფორმალურ-სამართლებრივად ხორციელდება სხვისი ბინის ან მფლობელობის ხელშეუხებლობის უფლების ხელყოფისთანავე და მატერიალურ-სამართლებრივად დასრულდება მას შემდეგ, როგორც კი პირი დატოვებს სხვის ბინას ან სხვა მფლობელობას.⁷⁸⁸

25

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაულის შემადგენლობა გულისხმობს ქმედების **პირდაპირი განზრახვით** ჩადენას.⁷⁸⁹ ამრიგად, დანაშაულის ამსრულებელი წინასწარი შეცნობით მფლობელის ნების საწინააღმდეგოდ შედის ბინაში ან სხვა მფლობელობაში ან ატარებს უკანონო ჩხრეკას ან სხვა მოქმედებას. ამავდროულად, კვალიფიკაციაზე მოტივი და მიზანი გავლენას არ ახდენს.

26

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. ქმედების მართლწინააღმდეგობას გამოიწვავს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ზოგადი საფუძვლები. მაგალითად, ასეთი გარემოება შეიძლება იყოს **უკიდურესი აუცილებლობა, დამნაშავეს შეპყრობა, აუცილებელი მოგერიება.**

27

მე-2 მაგალითი: მოულოდნელად გაუარესებულმა ამინდმა ღია ცის ქვეშ მყოფი მონადირეების სიცოცხლე უკიდურეს საფრთხეში ჩააგდო. იმისათვის რომ გადაერჩინათ საკუთარი სიცოცხლე, მონადირეებს მოუწიათ სოფლის განაპირას, ტყესთან ახლოს მდგომ სახლში მფლობელი პირის დაუკითხავად შესვლა და და-

786 იხ. დასახელებული კანონების მე-4 მუხლი.

787 Rackow P., კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 3.

788 Sternberg-Lieben D., Schittenhelm U., StGB-Kommentar § 123 Rn.10.

789 ასევე **ლეკვეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 401.

მის გათენება.

მოცემულ შემთხვევაში მონადირეებმა განახორციელეს სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური და სუბიექტურ შემადგენლობა, თუმცა მათი ქმედების მართლწინაარმდეგობა გამოირიცხება უკიდურესი აუცილებლობიდან გამომდინარე. მათ უფრო მეტი ღირებულების სამართლებრივი სიკეთე (სიცოცხლე და ჯანმრთელობა) გადაარჩინეს შედარებით ნაკლებმნიშვნელოვანი სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების ხარჯზე.

28

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით). ა) **ძალადობა** ამ შემთხვევაში გულისხმობს ისეთ მოქმედებებს, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის სხეულებრივ ხელშეუხებლობასთან. მაგალითად, ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება და ა.შ. სხვა სიტყვებით, რომ ვთქვათ ძალადობით განსახილველი დანაშაული ჩადენილია, თუ ბინის ან სხვა მფლობელობის მფლობელის, ასევე სხვა პირის მიმართ, რომელიც პასუხისმგებელია აღნიშნული სივრცის დაცვაზე, დამნაშავე იყენებს ფიზიკურ ძალას და ამ გზით აღწევს სხვის მფლობელობაში ან ატარებს ჩხრეკას. მაგალითად, პირი ძალის გამოყენებით არ აძლევს ბინის მფლობელს დახუროს კარი და დაზარალებულზე ფიზიკური ზემოქმედების გზით ძალით აღწევს ბინაში.

29

ბ) ძალადობის მუქარა მოიცავს სიტყვიერ, წერილობით, ან ჟესტიკულაციურ ქცევას, რომელიც ნათლად მიაჩნდება, რომ ძალადობა დაუყოვნებლივ რეალურად იქნება აღსრულებული დაზარალებულის მიმართ, თუკი დანაშაულებრივი განზრახვის განხორციელებას ხელი შეეშლება. დანაშაულის ამსრულებელი დაზარალებულს ემოქრება მისი ან მისი ახლობლის ქონების, ჯანმრთელობის დაზიანებით, ან მოკვლით და ამ გზით აღწევს მის მფლობელობაში ან ატარებს ჩხრეკას.

30

შესაძლებელია ძალადობის ან ძალადობის მუქარის ადრესატი იყოს არამხოლოდ ბინის ან სხვა მფლობელობის მესაკუთრე ან მფლობელი, არამედ ნებისმიერი პირი, ვინც დამნაშავის ქმედების განხორციელებას შეეწინააღმდეგება.

31

2. იგივე ქმედება, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). ასეთი ზიანი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში საჭიროებს ინდივიდუალურ შეფასებას. მნიშვნელოვნად უნდა მივიჩნიოთ ზიანი, მაგალითად, თუ ბინაში ან სხვა მფლობელობაში შეღწევამ ან უკანონო ჩხრეკამ გამოიწვია ქონებების დაზიანება ან განადგურება, ბინის ან სხვა სადგომის საცხოვრებლად გაუვარგისება, დაზარალებულს შეუმცირდა მფლობელობიდან მისაღები შემოსავლები და სხვა.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-3 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). სწორი ინტერპრეტაციისთვის უნდა მივმართოდ სსკ-ის 27-ე მუხლს, რომელიც დანაშაულებრივი ჯგუფის სახეებსა და ნიშნებს აღწერს. აღნიშნული მუხლის მიხედვით, ჯგუფური დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს წინასწარი შეთანხმების გარეშე ჯგუფის მიერ, წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ ან ორგანიზებული ჯგუფის მიერ. ვინაიდან სსკ-ის 160-ე მუხლი დამამძიმებელ გარემოებებზე იყენებს ტერმინს „ჯგუფურად“ ლოგიკური და სისტემური განმარტებით ჯგუფურად ჩადენილ დანაშაულში უნდა მოვიზოროთ სსკ-ის 27-ე მუხლში დასახელებული ჯგუფის სამივე ფორმა.

4. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის ან იარაღის გამოყენებით (მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). აქ ორი ალტერნატიული დამამძიმებელი გარემოებაა მოცემული:

ა) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენა სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ხელშეწყობით ხორციელდება. მაგალითად, დამამძიმებელი დაზარალებულს წარუდგენს მის სამსახურებრივ მოწმობას და მოსთხოვს მის მფლობელობაში სათანადო სამართლებრივი საფუძვლის გარეშე შესვლას. სამსახურში იგულისხმება როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორი.

ბ) ქმედებისთვის პასუხისმგებლობა ასევე მძიმდება, თუ ამსრულებელი მოცემული დანაშაულის ჩასადენად იყენებს იარაღს. იარაღის განმარტებისთვის უნდა მივმართოთ 2003 წლის 8 მაისის კანონს „იარაღის შესახებ“, რომლის მე-2 მუხლის „ა“ პუნქტის თანახმად, „იარაღი – მოწყობილობა ან საგანი, რომელიც კონსტრუქციულად განკუთვნილია ცოცხალი ან სხვა ობიექტის დასაზიანებლად ან/და გასანადგურებლად, ან სიგნალის მისაწოდებლად.“ აღნიშნული კანონიდან ნათლად გამომდინარეობს, რომ ყველაზე დიდი კლასიფიკაციის მიხედვით, იარაღი შეიძლება იყოს ცეცხლსასროლი ან ცივი. იარაღად უნდა მივიჩნიოთ მხოლოდ ისეთი მოწყობილობა, რომელიც „იარაღის შესახებ“ კანონით დადგენილ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს. სიტყვა „გამოყენება“ გულისხმობს, როგორც მისი განზრახ დანიშნულებისამებრ მოქმედებაში მოყვანას ან მისი გამოყენებით დამუქრებას, ისე მის დემონსტრირებას. თუმცა დემონსტრირებაში არ უნდა მოვიზოროთ ისეთი მოქმედება, როდესაც იარაღის თვალსაჩინოება გამიზნული არ ყოფილა ვინმეზე ზემოქმედების მიზნით. მაგალითად, თუკი პოლიციელს იარაღი ხელში უჭირავს ან მიმაგრებული აქვს თვალსაჩინოდ ქამარზე.

საკითხავია, უნდა ჩაითვალოს თუ არა იარაღის გამოყენებად ისეთი შემთხვევა, თუკი პირი იმიტირებულ იარაღს იყენებს. სისხლის სამართლის კანონში გვხვდება რამდენიმე ნორმა, სადაც კანონმდებელს სურს პასუხისმგებლობა დაუკავში-

როს „შეიარაღებას“, ხოლო ტერმინის გასაფართოებლად აკეთებს სპეციალურ განმარტებას და ცოცხალი ობიექტის დასაზიანებლად გამოყენებულ სხვა საგანზე მიუთითებს (მაგალითად, სსკ-ის 223-ე მუხლის ან 226-ე მუხლის შენიშვნა) ან პასუხისმგებლობის დამძიმებისას იარაღთან ერთად მიუთითებს „იარაღად სხვა საგნის გამოყენებაზე“ (მაგალითად, სსკ-ის 239-ე მუხლის მე-3 ნაწილი). მაშასადამე, კანონმდებლის ნებაა, რომ იარაღი განიმარტოს ისე, როგორც მოცემულია კანონში „იარაღის შესახებ“. ამასთან, თუკი იმიტირებული იარაღია გამოყენებული, მაშინ ეს დააფუძნებს „ძალადობის მუქარას“ და სწორედ ამ ნიშნით უნდა მოხდეს პასუხისმგებლობის დამძიმება (სსკ-ის 160-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი).

37

5. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის (მე-3 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). არაერთგზისობის ინტერპრეტაციისათვის უნდა მივმართოთ სსკ-ის მე-15 მუხლს.

38

V. მომზადება და მცდელობა. ვინაიდან სსკ-ის 160-ე მუხლის სამივე ნაწილში ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებია მოცემული, ხოლო სსკ-ის მე-18 მუხლი, როგორც წესი, ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის მომზადებისთვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ აწესებს, ამიტომ განსახილველი დანაშაულის მომზადების დასჯადობა გამოირიცხება. მცდელობა სავსებით შესაძლებელია.

39

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა სავსებით შესაძლებელია. ამასთან, სავალდებულო არ არის თითოეულმა თანაამსრულებელმა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული იდენტური ქმედებები განახორციელონ. მაგალითად, შესაძლებელია, წინასწარი შეთანხმების მიხედვით, ძალადობა ერთმა პირმა განახორციელოს, ხოლო მეორე ბინაში შევიდეს.

40

ვინაიდან დანაშაულის დასრულება ფორმალურად და მატერიალურად ერთმანეთს არ ემთხვევა, ამიტომ თანმიმდევრული (სუკცესიური) თანაამსრულებლობა შესაძლებელია, დანაშაულის მატერიალურ დასრულებამდე.

41

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შესაძლებელია იყოს დანაშაულის სხვა შემადგენლობებთან როგორც იდეალურ, ისე რეალურ ერთობლიობაში.

42

მე-3 მაგალითი: ა. ბინის მფლობელს ჯანმრთელობას მძიმედ უზიანებს, რათა ამ გზით შეაღწიოს მის ბინაში. ამის შემდეგ ბინაში შევა და იქ არსებული ნივთიერების თვალჩინებას დაიწყებს.

ამ მაგალითში დანაშაულთა იდეალურ ერთობლიობასთან გვაქვს საქმე, რადგან სახეზეა სსკ-ის 160-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებული დანაშაული, ხოლო ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება (სსკ-ის 160-ე მუხლის მე-2 ნაწილისთვის დაწესებული სანქციიდან გამომდინარე) მოცული არ არის აღნიშნული დანაშაულით. თუკი ადგილი ექნებოდა მსუბუქ დაზიანებას, მაშინ ერთობლიობა გამოირიცხება. აქ აუცილებელია სსკ-ის 117-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტით (ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება სხვა დანაშაულის ჩადენის გაადვილების მიზნით)

43

დანაშაულთა რეალური ერთობლიობის დროს, როგორც წესი, სსკ-ის 160-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული წარმოადგენს სხვა დანაშაულის ჩადენის საშუალებას, მაგალითად, ამსრულებელმა შეაღწია სხვის მფლობელობაში ბინის მფლობელის გაუპატიურების მიზნით⁷⁹⁰, ან შეაღწია სხვის ბინაში, რათა შურისძიების მიზნით დაეზიანებინა სხვისი ძვირადღირებული ნივთები.⁷⁹¹ ამასთან, ამ დროს აუცილებელია მინიმუმ ორი დანაშაულებრივი ქმედების არსებობა, წინააღმდეგ შემთხვევაში, იდეალურ ერთობლიობას ექნება ადგილი.

44

ზემოაღნიშნულისგან განსხვავებით დანაშაულთა ერთობლიობას ადგილი არ ექნება, როდესაც სხვის ბინაში ან მფლობელობაში შეღწევა წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაულის ქმედების შემადგენლობის ნაწილს. ამრიგად, თუ სსკ-ის 160-ე მუხლით განსაზღვრული ქმედება უკვე გათვალისწინებულია სპეციალური ნორმებით, დანაშაულთა ერთობლიობა არ არსებობს და პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება სპეციალური ნორმით.⁷⁹² აღნიშნულის მაგალითია ქურდობა ბინაში უკანონო შეღწევით, რა დროსაც ბინაში უკანონო შეღწევა უკვე წარმოადგენს ქურდობის შემადგენლობის ნაწილს და ქურდობასთან ერთად ხორციელდება (სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). თუკი პირმა სხვის ბინაში შეაღწია არა ქურდობის, არამედ სხვა მიზნით და შეღწევის მერე წარმოიშვა ქურდობის განზრახვა, დანაშაულის კვალიფიკაცია ვერ მოხდება მხოლოდ სსკ-ის 177-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტით, არამედ, ასეთ შემთხვევაში ადგილი ექნება დანაშაულთა რეალურ ერთობლიობას.⁷⁹³

45

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმა არ არსებობს.

790 იხ. **Rackow P.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 30. **Sternberg-Lieben D., Schittenhelm U.**, StGB-Kommentar § 123 Rn.36.

791 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2017 წლის 27 მარტის განაჩენი.

792 **Rackow P.**, კომენტარებში: BeckOK StGB, § 239 Rn. 31.

793 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2017 წლის 27 მარტის განაჩენი.

შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების ხელყოფა (161-ე მუხლი)

მუხლი 161. შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების ხელყოფა

1. შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი იარაღის გამოყენებით, ან რამაც მასობრივი არეულობა, სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. შეკრებისა და მანიფესტაციების უფლება აზრის გამოხატვის ერთ-ერთი ფორმაა. 1950 წლის 4 ნოემბერის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-11 მუხლი (შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება) აღიარებს შეკრების (მანიფესტაციის) უფლებას.⁷⁹⁴ საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, „ყველას, გარდა იმ პირებისა, რომლებიც არიან თავდაცვის ძალების ან სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვაზე პასუხისმგებელი ორგანოს შემადგენლობაში, აქვს წინასწარი ნებართვის გარეშე საჯაროდ და უიარაღოდ შეკრების უფლება.“

2

ასე, რომ „მიუხედავად იმ დიდი მნიშვნელობისა, რომელიც შეკრების თავისუფლებას აქვს პიროვნების განვითარებისა და პლურალისტური საზოგადოების ჩამოყალიბებისთვის, უფლება შეკრების თავისუფლებაზე არ არის აბსოლუტუ-

⁷⁹⁴ მე-11 მუხლის მიხედვით:

„1. ყველას აქვს უფლება მშვიდობიანი შეკრების თავისუფლებისა, აგრეთვე სხვებთან გაერთიანების თავისუფლებისა, მათ შორის, უფლება პროფესიული კავშირების შექმნისა და მასში გაერთიანებისა საკუთარი ინტერესები დასაცავად.

2. დაუშვებელია რაიმე შეზღუდვის დაწესება ამ უფლებათა განხორციელებაზე, გარდა ისეთი შემთხვევისა, რომელიც გათვალისწინებულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უნეს-რიგობის ან დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობისა თუ მორალის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად. ეს მუხლი ხელს არ უშლის სახელმწიფოს, დაანესოს კანონიერი შეზღუდვები ამ უფლებათა განხორციელებაზე შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიმართ.“

შეკრების თავისუფლების შეზღუდვის შესახებ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსა და ადამიანის უფლებების ევროპული კომისიის არაერთგვაროვანი მიდგომის შესახებ იხ.: **კასრადე ლ.** შეკრების თავისუფლების შეზღუდვა მორალისა და სხვა სამართლებრივი სიკეთეების დასაცავად - ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთგვაროვანი მიდგომა თუ ორმაგი სტანდარტი. ადამიანის უფლებათა დაცვა, კონსტიტუციური რეფორმა და სამართლის უზენაესობა საქართველოში (სტატიათა კრებული), **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2017, 79-114.

რი და ექვემდებარება შეზღუდვას.⁷⁹⁵ აქვე მნიშვნელოვანია გაირკვეს, აქვს თუ არა რაიმე მნიშვნელობა **საქართველოს მოქალაქეობის ქონას**. მართებულად განმარტავს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, რომ „ტერმინი „მოქალაქე“ თავისი შინაარსით სადავო მუხლებთან მიმართებაში საერთო და იმავე შინაარსობრივი დატვირთვისაა, რაც ტერმინი „პირები.“⁷⁹⁶ შესაბამისად, შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებით ყველა სარგებლობს, მისი მოქალაქეობის მიუხედავად. თუმცა, აქვე გასათვალისწინებელია შემდეგი: შეკრება და მანიფესტაცია შეიძლება ატარებდეს ან არ ატარებდეს პოლიტიკურ შინაარსს. საქართველოს კონსტიტუციის 33-ე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „სახელმწიფო უფლებამოსილია კანონით დააწესოს სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა პოლიტიკური საქმიანობის შეზღუდვა.“ თუკი შეკრება და მანიფესტაცია პოლიტიკური საქმიანობის გამოხატვის ერთ-ერთი ფორმა იქნება, მაშინ იგი ვერ მოექცევა სსკ-ის 161-ე მუხლის რეგულირების სფეროში.⁷⁹⁷ სხვა დანარჩენ შემთხვევაში საქართველოს მოქალაქეობას არანაირი მნიშვნელობა არ გააჩნია აღნიშნული კონსტიტუციური უფლების რეალიზაციისთვის. საგამონაკლისო შემთხვევებში მოაზრებული პირებისთვის შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა ვერ მოექცევა სსკ-ის 161-ე მუხლის ფარგლებში.

3

II. ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგელობა. 1.1. სუბიექტი. აღნიშნული დანაშაულის ამსრულებელი არის ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

4

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. განსახილველი დანაშაულისგან დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის **კონსტიტუციით გარანტირებული შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება**.

5

1.3. ქმედება გამოიხატება შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისთვის **უკანონოდ ხელის შეშლაში**. განსახილველი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობის მქონეა, რის გამოც იგი

⁷⁹⁵ **გონაშვილი ვ., დარბაიძე ლ.**, ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები (საქართველოს კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა), თბ., 2019, გვ. 266.

⁷⁹⁶ საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 5 ნოემბრის №2/2/180-183 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და ზაალ ტყემელაშვილი, ნინო ტყემელაშვილი, მაია შარიქაძე, ნინო ბასიშვილი, ვერა ბასიშვილი და ლელა გურაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 1.

⁷⁹⁷ ამ მხრივ საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლისა და 33-ე მუხლის თანაფარდობის საკითხთან დაკავშირებით საინტერესოა საქართველო საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება (აღნიშნული მუხლების შესატყვისია 2018 წლის 28 ნოემბრამდე მოქმედი კონსტიტუციის 25-ე და 27-ე მუხლები). იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 120-128.

დამთავრებულად ითვლება ქმედების განხორციელების მომენტიდან.

6

თავდაპირველად უნდა განიმარტოს ტერმინები **შეკრება** და **მანიფესტაცია**. 1997 წლის 12 ივნისის „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონი მე-3 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, „შეკრება“ არის მოქალაქეთა ჯგუფის შეკრება ჭერქვეშ ან გარეთ, მიტინგი საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში, სოლიდარობის ან პროტესტის გამოხატვის მიზნით,“ ხოლო „ბ“ ქვეპუნქტის მიხედვით, „მანიფესტაცია“ არის მოქალაქეთა დემონსტრაცია, მასობრივი საჯარო გამოსვლა, ქუჩაში მსვლელობა სოლიდარობის ან პროტესტის გამოხატვის მიზნით, ან მსვლელობა პლაკატების, ლოზუნგების, ტრანსპარანტების და სხვა სახვითი საშუალებების გამოყენებით.“

7

შეკრებისთვის დამახასიათებელი ნიშნებია:

ა) მოქალაქეთა ჯგუფი (აქ იგულისხმება ნებისმიერი პირი, მიუხედავად მოქალაქეობისა), რომელიც მინიმუმ ორი ადამიანისგან უნდა შედგებოდეს;

ბ) მნიშვნელობა არა აქვს შეკრება ხორციელდება ჭერქვეშ, ღია სივრცეში, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილებში თუ მისგან მოშორებით. ნიშანდობლივია, რომ შეკრების (მანიფესტაციის) ფორმით აზრის გამოხატვას საკონსტიტუციო სასამართლო მისი ჩატარების ადგილსაც უკავშირებს.⁷⁹⁸

გ) შეკრებას გააჩნია მიზანი, კერძოდ, სოლიდარობის ან პროტესტის გამოხატვა. როგორც მართებულად მიუთითებს საკონსტიტუციო სასამართლო „შეკრების (მანიფესტაციის) უფლება რომელიც მოკლებულია იდეას, არ ემსახურება აზრის, ინფორმაციის გაზიარებას ან გავრცელებას არაფერი აქვს საერთო კონსტიტუციით დაცულ შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლებასთან. შეკრებას (მანიფესტაციას) კონსტიტუციურ უფლებად მისი მიზანი და შინაარსი აქცევს.“⁷⁹⁹

8

მანიფესტაციისთვის დამახასიათებელი ნიშნებია:

ა) პირთა საკმაოდ დიდი რაოდენობა, რაც აკმაყოფილებს „მასობრიობის“ ნიშანს (ასობით, ათასობით და ა.შ. ადამიანი);

ბ) გამოსვლა ან მსვლელობა ხორციელდება საჯაროდ ნებისმიერ ადგილზე (დახურულ ან ღია სივრცეში);

გ) შეკრებას გააჩნია მიზანი, კერძოდ, სოლიდარობის ან პროტესტის გამოხატვა; 798 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 4.

799 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 3.

დ) ხალხთა მსვლელობა შეიძლება იყოს პლაკატების, ლოზუნგების, ტრანსპარანტების და სხვა სახვითი საშუალებების გამოყენებით ან მის გარეშე.

9

მაშასადამე, შეკრებისა და მანიფესტაციის შინაარსობრივ მხარეს (აზრი, მიზანი, ადგილი) გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს, რათა იგი ცალსახად გაიმიჯნოს ადამიანთა ჯგუფური თავყრილობისგან. ისეთი თავყრილობები, როგორიცაა, მაგალითად, თბილისობა, მცხეთობა, საახალწლო შერებები და სხვ., ვერ მოთავსდება კონსტიტუციის 21-ე მუხლში.⁸⁰⁰ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს აზრით, შეკრების უფლება გულისხმობს შეკრების დროის, ადგილისა და ფორმის არჩევის უფლებასაც, თუ მხოლოდ იმ ფარგლებში, რაც მე-11 მუხლის (იგულისხმება „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“. ხაზგასმა ჩემია - ი.დ.) მე-2 პუქტით არის დადგენილი (იხ. *Sáska v. Hungary*, no. 58050/08, § 21, 27 November 2012). გამოხატვის თავისუფლების მნიშვნელობის მიუხედავად, მე-10 მუხლი (იგულისხმება „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“. ხაზგასმა ჩემია - ი.დ.) არ მოიცავს ნებისმიერი შეკრების უფლების რეალიზაციას. კერძოდ, იგი არ გულისხმობს კერძო საკუთრებაში ავტომატურად შესვლის, ან სახელმწიფოს საკუთრებაში შესვლის უფლებასაც. მაგალითად, სახელმწიფო დაწესებულება ან სამინისტრო (იხ. ზემოთ ციტირებული *Appleby and Others*, § 47).“⁸⁰¹

10

განსახილველ დანაშაულში **ხელის შეშლა** შეიძლება გამოიხატოს მოქმედებითაც და უმოქმედობითაც. მაგალითად, ძალის გამოყენებით ადამიანის ჩასმა ქალაქის ტრანსპორტში (მაგალითად, ტროლეიბუსში, ავტობუსში და ა.შ.) და მისი სხვა გაჩერებაზე ჩამოსმა,⁸⁰² გზებზე დაბრკოლებების შექმნა, ცეცხლის დანთება, შენობასთან მისასვლელი კარების დახურვა, შეკრებაზე ან მანიფესტაციაზე მისასვლელი ტრანსპორტისთვის საბურავების დაშვება და სხვ. თუმცა, როგორც ქვემოთ იქნება ნაჩვენები, ხელის შეშლა შესაბამისი დანაშაულებრივი ხერხების გარეშე ქმედების შემადგენლობას ვერ დააფუძნებს.

11

რაც შეეხება ხელის შეშლის **უკანონობას**, აუცილებელია დადგინდეს შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელების კანონისმიერი ფარგლები ანუ რა შემთხვევაში აწესებს კანონი აკრძალვას. 1997 წლის 12 ივნისის „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-12 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, „სახელმწიფო დაწესებულებებს,

800 იხ. **ფირცხალაშვილი ა., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 284.

801 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 11 ოქტომბრის განაჩენი „ტუსკია და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ“ (*Tuskia and others v. Georgia*), 78 ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22assembly%22\],\[%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],\[%22article%22:\[%2211%22\],\[%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],\[%22kdate%22:\[%222018-08-15T00:00:00Z%22,%222019-02-15T00:00:00Z%22\],\[%22itemid%22:\[%22001-186667%22\]\]](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22assembly%22],[%22languageisocode%22:[%22ENG%22],[%22article%22:[%2211%22],[%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],[%22kdate%22:[%222018-08-15T00:00:00Z%22,%222019-02-15T00:00:00Z%22],[%22itemid%22:[%22001-186667%22]])) (მოპოვების თარიღი: 16.02.2019).

802 იხ. **გონაშვილი ვ., დარბაიძე ლ.,** ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები (საქართველოს კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა), თბ., 2019, გვ. 272-273.

თანამდებობის პირებსა და მოქალაქეებს უფლება არა აქვთ, ხელი შეუშალონ ამ კანონით დადგენილი წესის დაცვით შეკრების ან მანიფესტაციის ორგანიზაციასა და ჩატარებას, მოქალაქეთა მიერ საკუთარი შეხედულებების საჯაროდ გამოხატვას.“

12

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ცალსახად მიუთითებს, რომ „მე-11 მუხლით (იგულისხმება „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“. ხაზგასმა ჩემია - ი.დ.) დაცულია მხოლოდ „მშვიდობიანი შეკრების“ უფლება და იგი არ მოიცავს ისეთ შეკრებებს, რომელთა ორგანიზატორებს ან მონაწილეებს გააჩნიათ ძალადობის განზრახვა.“⁸⁰³

13

„შეკრების და მანიფესტაციის უფლება არ არის აბსოლუტური ხასიათის. ამ უფლების, ისევე როგორც გამოხატვის თავისუფლების სხვა ფორმების, შეზღუდვა დასაშვებია კონსტიტუციით გათვალისწინებული ლეგიტიმური საფუძვლის არსებობის, სხვა კონსტიტუციური უფლებებისა და პრინციპების უზრუნველყოფის მიზნით.“⁸⁰⁴ კონსტიტუციის 21-ე მუხლი განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, რომელთაც აღნიშნული უფლება არ გააჩნიათ. ესენია არიან თავდაცვის ძალების ან სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვაზე პასუხისმგებელი ორგანოს შემადგენლობაში მყოფი პირები. უფრო დეტალური ჩანაწერი გვხვდება „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონში (მე-2 მუხლი), რომლის მე-3 მუხლის „ი“ პუნქტში, დაკონკრეტებულია აღნიშნული პირები:

- საქართველოს პროკურატურის მუშაკი (გარდა შრომითი ხელშეკრულებით დასაქმებული პირისა);
- საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს მოსამსახურე;
- საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის თანამშრომელი;
- საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს გენერალური ინსპექციის მოსამსახურე;
- საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს საგამოძიებო დეპარტამენტის მოსამსახურე;
- საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში შემავალი საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - აღსრულების ეროვნული ბიუროს აღსრულების პოლიციელი;

803 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 15 ნოემბრის განაჩენი „ნავალნი რუსეთი წინააღმდეგ“ (Naval v. Russian), 98 (<https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22assembly%22%22%22languageisocode%22%3A%22ENG%22%22%22article%22%3A%2211%22%22%22documentcollection-id%22%3A%22GRANDCHAMBER%22%22CHAMBER%22%22%22update%22%3A%222018-08-15T00:00:00.0Z%22%222019-02-15T00:00:00.0Z%22%22%22itemid%22%3A%22001-187605%22%7D>) (მოპოვების თარიღი: 16.02.2019).

804 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 25.

- საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სისტემაში შემავალი სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების - სპეციალური პენიტენციური სამსახურის სპეციალური დანაყოფის მოსამსახურე;
- საქართველოს თავდაცვის ძალების მოსამსახურე;
- საქართველოს სახელმწიფო უსაფრთხოების სამსახურის მოსამსახურე;
- საქართველოს დაზვერვის სამსახურის მოსამსახურე;
- სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის თანამშრომელი;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მოსამსახურე;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულების - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მოსამსახურე.

14

მაშასადამე, ეს ის პირები არიან, რომელთაც აღნიშნული კონსტიტუციური უფლება **პროფესიული საქმიანობის** გამო არ გააჩნიათ.

15

საკონსტიტუციო სასამართლო ნათლად მიუთითებს, რომ აუცილებელია ბალანსის დაცვა, ერთი მხრივ, შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების განხორციელებას, ხოლო, მეორე მხრივ, უსაფრთხოებისა და წესრიგის უზუნველოყოფას ან იმ ადამიანის უფლებებს შორის, ვისი უფლებებიც შეკრების (მანიფესტაციის) შედეგად იზღუდება.⁸⁰⁵ „როდესაც მანიფესტაციის განხორციელების შესაძლებლობა სხვათა უფლებების შეუღალავად და საზოგადოებრივი წესრიგის დარღვევის გარეშე არის შესაძლებელი იმ ადგილას, სადაც მანიფესტაციის პროტესტის ან მხარდაჭერის ადრესატი იმყოფება, ხელისუფლება უფლებამოსილია, შეზღუდოს შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლება, თუ ის ქუჩის ბლოკირებაში, მის გადაკეტვაში გამოიხატება, რომელიც სხვათა უფლებების და თავისუფლებების დარღვევას იწვევს ან საზოგადოებრივ წესრიგს და უსაფრთხოებას უპირისპირდება.“⁸⁰⁶ „აზრის გამოხატვის თავისუფლებისაგან განსხვავებით შეკრების თავისუფლება მისი დაცვის შედარებით ვიწრო ფარგლებით არის შეზღუდული. შეკრება, რომელიც არამშვიდობიანია კონსტიტუციით არ იქნება დაცული და შეიძლება აკრძალვას, დაშლას ან სხვა სანქციებს დაექვემდებაროს.“⁸⁰⁷

805 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 38.

806 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 39.

807 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 5 ნოემბრის №2/2/180-183 გად-

„სახელმწიფო, იღებს რა ვალდებულებას ერთნაირად უზრუნველყოს პირთა ჯგუფის თუ ცალკეულ პირთა უფლება, აზრის მათთვის სასურველი ფორმით თავისუფლად გამოხატვაზე, იმავდროულად ვალდებულია, უზრუნველყოს სხვა პირთა უფლებების დაცვა, საზოგადოებრივი წესრიგი, კონსტიტუციით და საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით აღიარებული სხვა სიკეთეები.“⁸⁰⁸ კონსტიტუციის 21-ე მუხლის მე-3 პუნქტი პირდაპირ მიუთითებს, რომ „ხელისუფლებას შეუძლია შეკრების შეწყვეტა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი მიიღო.“ თუ რა გარემოების არსებობის შემთხვევაში შეიძლება ჩაითვალოს შეკრება (მანიფესტაცია) კანონსაწინააღმდეგოდ, უნდა განვიხილოთ „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონი.

„შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-11 მუხლის მიხედვით:

„1. დაუშვებელია შეკრების ან მანიფესტაციის ორგანიზებისას და ჩატარებისას მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობისაკენ ან ძალადობით შეცვლისაკენ, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფისა და ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევისაკენ, ან ისეთი მოწოდება, რომელიც არის ომისა და ძალადობის პროპაგანდა, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს და ქმნის ამ პუნქტით გათვალისწინებული ქმედების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს.

2. შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეებს ეკრძალებათ:

ა) იქონიონ ცეცხლსასროლი იარაღი, ფეთქებადი, ადვილალეებადი, რადიოაქტიური ნივთიერება ან ცივი იარაღი;

ბ) იქონიონ ისეთი საგანი ან ნივთიერება, რომელიც გამოიყენება ან შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეთა ან სხვა პირთა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის ზიანის მიყენების მიზნით;

გ) იქონიონ ცრემლმდენი, ნერვულ-პარალიტიკური მოქმედების ან/და მომნამვლელი ნივთიერება;

დ) იქონიონ ალკოჰოლიანი სასმელები;

ე) განზრახ შექმნან დაბრკოლებები ტრანსპორტის გადაადგილებისთვის, მათ შორის, დაარღვიონ ამ კანონის 11¹ მუხლის მოთხოვნები.

3. დაუშვებელია შეკრების ან მანიფესტაციის მიმდინარეობისას ისტორიული, არქეოლოგიური, არქიტექტურული ან/და სამეცნიერო მნიშვნელობის მქონე შენობა-ნაგებობის, ძეგლის, მემორიალის ბლოკირება, ვიზუალური მხარის დამახინჯება, დაზიანება ან/და სხვაგვარი ხელყოფა.“

ანვევტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და ზაალ ტყეშელაშვილი, ნინო ტყეშელაშვილი, მაია შარიქაძე, ნინო ბასიშვილი, ვერა ბასიშვილი და ლელა გურაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 10.

808 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 5 ნოემბრის №2/2/180-183 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და ზაალ ტყეშელაშვილი, ნინო ტყეშელაშვილი, მაია შარიქაძე, ნინო ბასიშვილი, ვერა ბასიშვილი და ლელა გურაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 5.

აღნიშნული მუხლის 1-ლ პუნქტთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, რომ სიტყვა „დამხოვა“ უნდა განიმარტოს, როგორც **ძალადობრივი და კანონსწინააღმდეგო ქმედების განხორციელებისკენ მოწოდება**.⁸⁰⁹ გარდა ამისა, უნდა დადგინდეს საფრთხის რეალურობა (რა კონტექსტში და რა ვითარებაში იყო წარმოთქმული ამგვარი მოწოდება)⁸¹⁰ და **მასობრიობა** ანუ გამოხატვა ერთეულ შემთხვევებს არ უნდა წარმოადგენდეს და გავლენას არ ახდენდეს თავად შეკრების ხასიათზე.⁸¹¹

დიდ ყურადღებას იპყრობს „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლოს აზრი. „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-9 მუხლის მიხედვით:

„აკრძალულია შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარება შემდეგ შენობებში და მათი შესასვლელებიდან ოცი მეტრის რადიუსში მდებარე ტერიტორიაზე:

ა) საქართველოს პროკურატურის, პოლიციის, პენიტენციური დაწესებულებებისა და სამართალდამცავი ორგანოების შენობები;

ბ) რკინიგზის სადგურები, აეროპორტები, პორტები.

1¹. აკრძალულია შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარება პენიტენციური დაწესებულების გარე აკრძალულ ზონში და მისგან ოცი მეტრის რადიუსში მდებარე ტერიტორიაზე.

2. აკრძალულია შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარება სამხედრო ნაწილებსა და ობიექტებში და მათი შესასვლელებიდან ასი მეტრის რადიუსში მდებარე ტერიტორიაზე.

3. აკრძალულია შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარებისას შენობების შესასვლელების, ავტომაგისტრალებისა და რკინიგზის ბლოკირება.

4. ადმინისტრაციული ორგანო, რომლის შენობის მიმდებარე ტერიტო-

809 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 61.

810 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 69.

811 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 103.

რიაზედაც ტარდება შეკრება ან მანიფესტაცია, შენობის ბლოკირებისა და დაწესებულების საქმიანობის შეფერხების თავიდან აცილების მიზნით უფლებამოსილია დაანესოს შეზღუდვა შეკრების ან მანიფესტაციის შენობიდან მოშორებით ჩატარებასთან დაკავშირებით, მაგრამ არა უმეტეს ოცი მეტრისა. ამ პუნქტით გათვალისწინებული გადაწყვეტილება მიიღება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, არსებული გარემოებისა და საზოგადოებრივი ინტერესის გათვალისწინებით, ამ კანონის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილი წესით, ისე, რომ შეკრებისა და მანიფესტაციის კონსტიტუციური უფლების არსი არ იყოს უგულებელყოფილი.

5. სასამართლო, რომლის შენობის მიმდებარე ტერიტორიაზედაც ტარდება შეკრება ან მანიფესტაცია, შენობის ბლოკირების, დაწესებულების საქმიანობის შეფერხების თავიდან აცილებისა და სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის უზრუნველყოფის მიზნით უფლებამოსილია დაანესოს შეზღუდვა შეკრების ან მანიფესტაციის შენობიდან მოშორებით ჩატარებასთან დაკავშირებით, მაგრამ არა უმეტეს ოცი მეტრისა. ამ პუნქტით გათვალისწინებული გადაწყვეტილება მიიღება ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, არსებული გარემოებისა და საზოგადოებრივი ინტერესის გათვალისწინებით, ამ კანონის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტით დადგენილი წესით, ისე, რომ შეკრებისა და მანიფესტაციის კონსტიტუციური უფლების არსი არ იყოს უგულებელყოფილი.“

20

საკონსტიტუციო სასამართლომ კანონის ამგვარი ფორმულირება არაკონსტიტუციურად ცნო იქიდან გამომდინარე, რომ კანონი არანაირ დიფერენცირებას არ იძლევა და ცალსახად ყველა შემთხვევას ერთნაირ საზომს უწესებს:

„შეუძლებელია წინასწარ იმის განსაზღვრა, თუ რა დისტანცია უნდა იყოს დაცული ლეგიტიმური მიზნის მისაღწევად. სხვადასხვა დროს, შეკრებისა თუ მანიფესტაციის ხასიათის, მისი რიცხოვნობისა და სხვა ფაქტორების გათვალისწინებით, ეს მანძილი განსხვავებული შეიძლება იყოს. შეკრება (მანიფესტაცია) შეიძლება შეზღუდვას დაექვემდებაროს, თუ ის არსებითად აფერხებს სასამართლო პროცესს, ხელს უშლის სასამართლოს (ან სხვა დაწესებულების) საქმიანობას, მიუხედავად იმისა, იმართება ის 20 მეტრის რადიუსის ფარგლებში თუ არა. ამავე დროს, ტერიტორიული შეზღუდვის დაწესება არ არის გამართლებული, თუ უფლების რეალიზების შესაძლებლობა იმ შემთხვევაშიც გამოირიცხება, როდესაც შეკრება (მანიფესტაცია) საზოგადოებრივი წესრიგის ან სხვათა უფლებების დარღვევის საფრთხეს არ წარმოშობს.“

21

ამ უკანასკნელი გადაწყვეტილებიდან პირდაპირ გამომდინარეობს, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარება გარკვეულ შენობებში და მათი შესასვლელებიდან ოცი მეტრის რადიუსში შეიძლება კანონიერად ჩაითვალოს, ხოლო ზოგიერთ შემთხვევაში არა. ამ დროს გადამწყვეტია **კუმულაციურად** ყველა კრიტერიუმის გათვალისწინება, რომელიც აუცილებელია

უფლებათა ბალანსისთვის. მაგალითად, შეკრების (მანიფესტაციის) ფორმა (მდუმარეა, საკმაოდ ხმაურიანია, მრავალრიცხოვანია თუ მცირერიცხოვანია ა.შ.), თვით დაწესებულების (შენობის) ფუნქციური დატვირთვა (სამხედრო ნაწილი, სასჯელაღსრულებითი დაწესებულება და ა.შ.) და ა.შ.⁸¹²

22

საყურადღებოა, რომ საკონსტიტუციო სასამართლომ ცალსახად მაღალი სტანდარტი დაანესა მართლმსაჯულების დამოუკიდებულობის უზრუნველსაყოფად, როდესაც მან კონსტიტუციურად ცნო მოსამართლის საცხოვრებელ სახლთან შეკრების ან მანიფესტაციის აკრძალვა კონსტიტუციურად: - თუკი შეკრება ან მანიფესტაცია მოსამართლის საცხოვრებელ სახლთან იმართება და სწორედ ამ სახლში მცხოვრები მოსამართლის საქმიანობას უკავშირდება, მაშინ ამგვარი შეკრების ან მანიფესტაციისთვის ხელის შეშლა კანონიერად ჩაითვლება.⁸¹³

23

დაბოლოს, „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის 1-ლი მუხლი საშუალებას იძლევა არ დაუშვას შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარება იმ შემთხვევაშიც, თუ შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარებამდე არსებობს კონსტიტუციით დაცული სამართლებრივი სიკეთების დაზიანების **უშუალო საფრთხე**. კერძოდ, „ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანო“⁸¹⁴ უფლებამოსილია, არ დაუშვას შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარება, თუ არსებობს პოლიციის მიერ შემონმბეული აშკარა მონაცემები, რომელთა შესაბამისად, შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების შედეგად უშუალო საფრთხე ემუქრება კონსტიტუციურ წყობილებას, მოქალაქეთა სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას (მე-14 მუხლის 1-ლი პუნქტი). აქვე გასათვალისწინებელია საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომლითაც შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების არდაშვებაზე გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს **სასამართლომ**.⁸¹⁵

24

ამრიგად, „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონი დეტალურად განსაზღვრავს იმ საფუძვლებს, თუ რა გარემოებებში ექნება შეკრების ან მანიფესტაცია 812 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 59-60.

813 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 70.

814 ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს სახეების შესახებ იხ.: 2014 წლის 5 თებერვლის საქართველოს ორგანოლი კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“.

815 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 5 ნოემბრის №2/2/180-183 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და ზაალ ტყეშელაშვილი, ნინო ტყეშელაშვილი, მაია შარიქაძე, ნინო ბასიშვილი, ვერა ბასიშვილი და ლელა გურაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 10.

ციების გამართვისათვის/მონაწილეობისათვის ხელის შეშლას კანონიერი საფუძველი.

25

აუცილებელია ერთმანეთისგან გავმიჯნოთ შეკრებისა და მანიფესტაციის **დაუყოვნებელი** შეწყვეტისა და ხელისუფლების **გაფრთხილების შემდეგ** შეწყვეტის საფუძვლები.

26

„შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-13 მუხლის 1-ლი პუნქტის მიხედვით, უფლებამოსილი წარმომადგენლის⁸¹⁶ მოთხოვნისთანავე „შეკრებისა და მანიფესტაციების **დაუყოვნებელი** შეწყვეტისათვის გადამწყვეტია შესაბამისი ქმედების არამხოლოდ **შინაარსობრივი** მხარე, არამედ მისი **მასობრიობა**. „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მიხედვით, ამგვარი ქმედება შეიძლება იყოს:

- შეკრების ან მანიფესტაციის ორგანიზებისას და ჩატარებისას ადგილი აქვს მოწოდებას საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობისაკენ ან ძალადობით შეცვლისაკენ, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფისა და ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევისაკენ, ან ისეთ მოწოდებას, რომელიც არის ომისა და ძალადობის პროპაგანდა, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს და ქმნის ამ პუნქტით გათვალისწინებული ქმედების აშკარა, პირდაპირ და არსებით საფრთხეს (მე-11 მუხლის 1-ლი პუნქტი). ნათელია, რომ აქ კანონმდებელი ჩამოთვლის სსკ-ით აკრძალულ დანაშაულებრივ ქმედებებს;
- შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეებს თან აქვთ ცეცხლსასროლი იარაღი, ფეთქებადი, ადვილაალებადი, რადიოაქტიური ნივთიერება ან ცივი იარაღი ანდა ისეთი საგანი ან ნივთიერება, რომელიც გამოიყენება ან შეიძლება გამოყენებულ იქნეს შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეთა ან სხვა პირთა სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისთვის ზიანის მიყენების მიზნით ანდა ცრემლმდენი, ნერვულ-პარალიტიკური მოქმედების ან/და მომნამვლელი ნივთიერება (მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტის „ა“, „ბ“ და „გ“ ქვეპუნქტები).

27

შესაბამისად, თუ უფლებამოსილი წარმომადგენლის მოთხოვნას არ მოჰყვება შეკრების ან მანიფესტაციის დაუყოვნებელი შეწყვეტა, მაშინ სამართალდამცავი ორგანოს წარმომადგენელთა მიერ იძულებით შეკრების ან მანიფესტაციის ჩაშლა არ ჩაითვლება უკანონოდ.

28

ხელისუფლების გაფრთხილების შემდეგ შეწყვეტასთან გვაქვს საქმე, თუ, - შეკრება ან მანიფესტაცია **არამასობრივ** ხასიათს ატარებს და სახეზე არაა დაუყოვნებელი შეწყვეტის საფუძვლები, - შეკრების (მანიფესტაციის) მონაწილეებს თან აქვთ ალკოჰოლიანი სასმელები („შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“

816 „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ზ“ პუნქტის მიხედვით, „უფლებამოსილი წარმომადგენელი“ არის ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს მიერ ამ კანონით გათვალისწინებული ამოცანების შესასრულებლად გამოყოფილი პირი.

კანონის მე-11 მუხლის მე-2 პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი) ან შეკრების (მანიფესტაციის) მიმდინარეობისას ისტორიული, არქეოლოგიური, არქიტექტურული ან/და სამეცნიერო მნიშვნელობის მქონე შენობა-ნაგებობის, ძეგლის, მემორიალის ბლოკირება, ვიზუალური მხარის დამახინჯება, დაზიანება ან/და სხვაგვარი ხელყოფა („შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-11 მუხლის მე-3 პუნქტი), მაშინ უფლებამოსილი წარმომადგენლის გაფრთხილებიდან უახლოესი 15 წუთის განმავლობაში ორგანიზატორი⁸¹⁷ ვალდებულია დარღვევის აღმოსაფხვრელად მოუწოდოს შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეებს და მიმართოს ყველა გონივრულ ქმედებას.

29

ერთობ მნიშვნელოვანია შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების რეალიზაცია, რომელიც ტრანსპორტის სავალი ნაწილის ნაწილობრივ ან სრულად გადაკეტვას იწვევს. „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონი ცალსახად განსაზღვრავს, რომ ასეთ ვითარებაში გადამწყვეტია შეკრების ან მანიფესტაციის **მონაწილეთა რაოდენობის გათვალისწინებით შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარება სხვაგვარად შესაძლებლობის არსებობა/არარსებობის** საკითხის დადგენა: - თუკი შესაძლებელია, მაშინ ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანო უფლებამოსილია მიიღოს გადანყვეტილება ტრანსპორტის სავალი ნაწილის გახსნის ან/და ტრანსპორტის მოძრაობის აღდგენის შესახებ, ხოლო თუკი შეუძლებელია, მაშინ ტრანსპორტის სავალი ნაწილის გადაკეტვის აუცილებლობის შემთხვევაში ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოები ვალდებული არიან უზრუნველყონ მათი უსაფრთხოება და ტრანსპორტის სავალი ალტერნატიული მარშრუტის განსაზღვრა (მე-11¹ მუხლი).

30

საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს აზრით, „სხვაგვარად ვერ ჩატარდება“ განსაზღვრავს ისეთ შემთხვევებს, როდესაც შეკრებაში ან მანიფესტაციაში მონაწილეთა რაოდენობა იმდენად დიდია, რომ მათი განთავსება ფეხით მოსიარულებთა სავალ ნაწილზე შეუძლებელია.“⁸¹⁸

31

საკონსტიტუციო სასამართლომ ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად მიუთითა უმთავრეს კრიტერიუმზე, კერძოდ, „**ხალხის რაოდენობაზე**“. ბუნებრივია, ეს უკანასკნელიც შეფასების, განსჯის შედეგად უნდა გადანყდეს, რის გამოც საკონსტიტუციო სასამართლომ ამგვარი შემთხვევაში ხელისუფლების მხრიდან ჩარევის პროპორციულობის განსაზღვრა ყოველი კონკრეტული შემთხვევისთვის საბო-

817 „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის „ე“ პუნქტის მიხედვით, „ორგანიზატორი“ არის შეკრების ან მანიფესტაციის ინიციატორის მიერ აქციის ორგანიზების ხელმძღვანელობისთვის გამოყოფილი პირი.

818 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადანყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოძრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშყარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 44.

ლოოდ სასამართლოს მიანდო.⁸¹⁹ ხალხის დიდი რაოდენობის გარდა, „სხვაგვარად ვერ ჩატარება“ შეიძლება განაპირობოს: კარვების, მანქანების რაოდენობა, ხმის გავრცელებისთვის საჭირო აპარატურის მოცულობა და რაოდენობა, აზრის გამოხატვისათვის განკუთვნილი პლაკატებისა თუ ტრანსპარანტების მოცულობა და რაოდენობა, თეატრალიზებული წარმოდგენისთვის საჭირო კონსტრუქციები და სხვ. თუმცა ეს უკანაკსნელნი დამატებითი ხასიოთისაა და სათვალავში მიიღება „ხალხის რაოდენობასთან“ ერთად.

32

თუკი შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეების მიერ განზრახ შექმნილია დაბრკოლებები ტრანსპორტის გადაადგილებისთვის ან ადგილობრივი თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანო მიიღებული გადაწყვეტილება ტრანსპორტის სავალი ნაწილის გახსნის ან/და ტრანსპორტის მოძრაობის აღდგენის შესახებ და ამის შესახებ გაფრთხილებულია შეკრების (მანიფესტაციის) ორგანიზატორი, იგი ვალდებულია უახლოესი 15 წუთის განმავლობაში ორგანიზატორი ვალდებულია მოუწოდოს შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეებს და მიმართოს ყველა გონივრულ ქმედებას, რათა გაიხსნას ტრანსპორტის სავალი ნაწილი ან/და აღდგეს ტრანსპორტის მოძრაობა („შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“ კანონის მე-13 მუხლის მე-3 პუნქტი).

33

ქუჩის სავალი ნაწილის კონსტრუქციებით ან სატრანსპორტო საშუალებებით გადაკეტვა, თუნდაც შეკრებაში (მანიფესტაციაში) მონაწილეთა თავდასხმისაგან დაცვის სურვილით იყოს განპირობებული ვერ ჩაითვლება კონსტიტუციით დაცულ ქმედებად.⁸²⁰ თუკი საქმე ეხება ქუჩის არასავალი ნაწილის გადაკეტვას, მაშინ მისთვის ხელის შეშლა უკანონოდ უნდა ჩაითვალოს.⁸²¹

34

ნიშანდობლივია, რომ საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლის მე-2 ნაწილით, „კანონით შეიძლება დაწესდეს ხელისუფლების წინასწარი გაფრთხილების აუცილებლობა, თუ შეკრება ხალხის ან ტრანსპორტის სამოძრაო ადგილას იმართება.“

819 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 45.

820 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 41-42.

821 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრაობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ,“ II, 43.

ამგვარი ჩანაწერი ხაზს უსვამს იმ განსაკუთრებულ გარემოებას, რომ თავისუფლად გადაადგილების უფლებას განსაკუთრებული ადგილი უკავია შეკრების ან მანიფესტაციის უფლებასთან მიმართებით ბალანსის დაცვისას. ამასთან, ამგვარი გაფრთხილება არ ნიშნავს კონსტიტუციის 21-ე მუხლით გარანტირებული უფლების განხორციელებისთვის ნებართვის მიღების ვალდებულებას. „წინასწარი გაფრთხილების აუცილებლობას ანეხებს კანონი, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამოძრაო ადგილას იმართება. „წინასწარი გაფრთხილება“ არ უტოლდება სანებართვო სისტემას. გაფრთხილება შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის შესახებ გამორიცხავს ხელისუფლების ორგანოთა მიერ მის არმიღებას.“⁸²²

35

შეკრების ან მანიფესტაციის დაშლის უფლებამოსილება გააჩნია პოლიციას. „პოლიციის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-17 მუხლის მე-2 პუნქტის „ი“ ქვეპუნქტის მიხედვით, პოლიცია „საქართველოს საკანონმდებლო აქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში უზრუნველყოფს შეკრებისა და მანიფესტაციის შეწყვეტასა და მათ მონაწილეთა დაშლას.“ ბუნებრივია, დაცული უნდა იყოს ყველა ის პრინციპები და ნორმები, რომლებიც მოცემულია „პოლიციის შესახებ“ კანონში.

36

1.4. დრო. აღნიშნული დანაშაულის სწორი განმარტებისთვის მნიშვნელოვანია, ზუსტად განისაზღვროს დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელების დრო. კერძოდ, ეს არის შეკრებისა ან მანიფესტაციის **განხორციელების** პერიოდი თუ რომელიმე მათგანის **დაწყებამდე** პერიოდი? ორივე პერიოდი უნდა იქნეს მიჩნეული განსახილველი დანაშაულის ჩადენის დროდ, რადგან ამ დანაშაულისგან დაცული სამართლებრივი სიკეთე თანაბრად განიცდის ორივე პერიოდში ხელყოფას. შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელების გამო განხორციელებული **ძალადობა** (ე.ი. ძალადობა შეკრების ან მანიფესტაციის დასრულების შემდეგ) როგორც „დასჯა“, სხვა დანაშაულის შემადგენლობას მოგვცემს (მაგალითად, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება (სსკ-ის 120-ე) ან ძალადობა (სსკ-ის 126-ე მუხლი).

37

1.5. ხერხი. განსახილველი დანაშაულის განმახორციელებელი ქმედება (უკანონოდ ხელის შეშლა) ვერ დააფუძნებს დანაშაულის ობიექტურ შემადგენლობას, თუ მას თან არ ახლავს ისეთი აუცილებელი ხერხები, როგორიცაა: **ა) ძალადობა, ბ) ძალადობის მუქარა ან გ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება.**

38

ა) ძალადობა ამ შემთხვევაში გულისხმობს ისეთ მოქმედებებს, რომელიც დაკა-

822 ფირცხალაშვილი ა., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 291. ამასთან დაკავშირებით ასევე იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 5 ნოემბრის №2/2/180-183 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და ზაალ ტყეშელაშვილი, ნინო ტყეშელაშვილი, მაია შარიქაძე, ნინო ბასიშვილი, ვერა ბასიშვილი და ლელა გურაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 6.

ვშირებულია ადამიანის სხეულებრივ ხელშეუხებლობასთან. მაგალითად, ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება და ა.შ.

39

ბ) ძალადობის მუქარა მოიცავს სიტყვიერ, წერილობით, ან ფესტიკულაციურ ქცევას, რომელიც ნათლად მიანიშნებს, რომ იგი მიმართულია მოქალაქის მიერ შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის კანონიერი უფლების განხორციელების ხელის შეშლისკენ.

40

გ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც დაზარალებულის მიმართ დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელება სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ხელშეწყობით ხორციელდება. სამსახურში მოიაზრება როგორც საჯარო, ისე კერძო სფეროში დასაქმებული პირი. დანაშაულის ამ ხერხის აქ არსებობა საკმაოდ პრობლემატურია ორი გარემოების გამო: 1) ამგვარი ჩანაწერით იქმნება კოლიზია საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 174² მუხლსა და სსკ-ის 161-ე მუხლს შორის. გაურკვევლობას იწვევს, თუ რით განსხვავდება მოქმედ ასკ-ში მოცემული **სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება** სსკ-ში მოცემული **სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებისგან**. ნორმის ინტერპრეტაციის არც ერთი ხერხი არ იძლევა საკითხის სამართლიანად გადაწყვეტის შესაძლებლობას. შესაბამისად, ხარვეზი სახეზეა და აუცილებელია საკანონმდებლო მოწესრიგება.⁸²³ 2) ობიექტური შემადგენლობის ამგვარი ნიშანი სისხლის სამართლის კოდექსში ძირითადად გვხვდება, როგორც კვალიფიციური შემადგენლობის ელემენტი, თუმცა განსახილველ დანაშაულში მისი ამ სახით წარმოდგენა განპირობებულია შეკრებისა და მანიფესტაციის უფლების დაცვის მაღალი სტანდარტით: სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება, თავისთავად, უკვე დანაშაულის ძირითად შემადგენლობას აფუძნებს. მიზანშეწონილი იქნება, განსახილველ მუხლს დამამძიმებელ გარემოებად დაემატოს შემდეგი: „იგივე ქმედება, ჩადენილი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ.“ ასეთი ჩანაწერი დამატებით უფრო სამართლიანი იქნება, რადგან მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით „ხელის შეშლა“ უფრო მეტი სოციალური საშიშროებით გამოირჩევა.

41

2. სუბიექტური შემადგენლობა. მოცემული დანაშაულის განხორციელება შესაძლებელია პირდაპირი განზრახვით.

42

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. განსახილველ დანაშაულში მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებები არანაირი სპეციფი-

823 ასკ-ის 174² მუხლის მიხედვით: - „შეკრებისათვის ან მანიფესტაციისათვის, აგრეთვე მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.“

კით არ გამოიჩინეს.

43

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი. სსკ-ის 161-ე მუხლის მე-2 ნაწილი პასუხისმგებლობის სამ დამამძიმებელ გარემოებას ერთდროულად ქვე-პუნქტების გარეშე წარმოგვიდგენს:

- 1) დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა, ჩადენილი იარაღის გამოყენებით;
- 2) დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობის განხორციელებამ მასობრივი არეულობა გამოიწვია;
- 3) დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობის განხორციელებამ სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია.

44

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი იარაღის გამოყენებით (მე-2 ნაწილი). იარაღის გამოყენებით - იარაღის განმარტებისთვის უნდა მივმართოთ 2003 წლის 8 მაისის კანონს „იარაღის შესახებ“, რომლის მე-2 მუხლის „ა“ პუნქტის თანახმად, „იარაღი – მოწყობილობა ან საგანი, რომელიც კონსტრუქციულად განკუთვნილია ცოცხალი ან სხვა ობიექტის დასაზიანებლად ან/და გასანადგურებლად, ან სიგნალის მისაწვდომად.“ აღნიშნული კანონიდან ნათლად გამომდინარეობს, რომ ყველაზე დიდი კლასიფიკაციის მიხედვით, იარაღი შეიძლება იყოს ცეცხლსასროლი ან ცივი. იარაღად უნდა მივიჩნიოთ მხოლოდ ისეთი მოწყობილობა, რომელიც „იარაღის შესახებ“ კანონით დადგენილ კრიტერიუმებს აკმაყოფილებს. მაგალითად, პისტოლეტი, ავტომატური ცეცხლსასროლი იარაღი, ხმალი, ბეჭეტი, შვილდისარი, არბალეტი და ა.შ.

45

სიტყვა „გამოყენება“ გულისხმობს, როგორც მისი განზრახ დანიშნულებისამებრ მოქმედებაში მოყვანას ან მისი გამოყენებით დამუქრებას, ისე მის დემონსტრირებას. თუმცა დემონსტრირებაში არ უნდა მოვიზოროთ ისეთი მოქმედება, როდესაც პირის მიერ იარაღის თვალსაჩინოება გამიზნული არ ყოფილა ვინმეზე ზემოქმედების მიზნით. მაგალითად, თუკი პოლიციელს იარაღი ხელში უჭირავს ან მიმაგრებული აქვს თვალსაჩინოდ ქამარზე.

46

2. იგივე ქმედება, რამაც მასობრივი არეულობა გამოიწვია (მე-2 ნაწილი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება მთლიანად შეფასებითია და აუცილებელია იმ მინიმალური საორიენტაციო ზღვრის დადგენა, რომელიც საკმარისია ამ ნიშნის არსებობისთვის. ნაწილობრივ არ უნდა იყოს მართებული ის პოზიცია, რომლის მიხედვითაც, მასობრივი არეულობა ისე უნდა გავიგოთ, როგორც სსკ-ის 225-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული, რადგან ჯერ ერთი, რომ ამ დანაშაულს აღარ ჰქვია „მასობრივი არეულობა.“ მეორე, სსკ-ის 225-ე მუხლში მითითებულია ორგანიზებაზე, ხელმძღვანელობაზე ან მონაწილეობაზე.⁸²⁴ პრაქტიკულად შეიძლება იყოს ისეთი მდგომარეობა, როდესაც პირის ერთპიროვნულმა და

824 **ლევკეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 404-405.

ერთჯერადმა მოქმედებამ გამოიწვიოს მასობრივი არეულობა, თუმცა ადგილი არ ჰქონდეს ჯგუფური ძალადობის ორგანიზებას, ხელმძღვანელობას ან მასში მონაწილეობას. სსკ-ის 225-ე მუხლისთვის ჯგუფში იგულისხმება ის პირები, ვინც თვით დამნაშავის „ინტერესების შესაბამისად“ მოქმედებს.

47

3. იგივე ქმედება, რამაც სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია (მე-2 ნაწილი). ა) სიცოცხლის მოსპობაში იგულისხმება გაუფრთხილებლობით სიცოცხლის მოსპობა, რომელიც მიზეზობრივად არის დაკავშირებული სსკ-ის 161-ე მუხლის პირველ ნაწილში აღწერილ ერთ-ერთ ქმედებასთან.

48

1-ლი მაგალითი: კანონიერი შეკრებისას ა-მ განიზრახა ბ-ს არ გაეშალა საპროტესტო პლაკატი. ამ განზრახვის სისრულეში მოსაყვანად მან გზა გადაუღობა შეკრებაში მონაწილეს, ხოლო შემდეგ ხელი უბიძგა მას, რის შედეგადაც ა. კიბიდან დაგორდა და თავის დარტყმის შედეგად გარდაიცვალა.

49

ბ) სხვა მძიმე შედეგი - ისევე როგორც სიცოცხლის მოსპობისას, აქაც სხვა მძიმე შედეგი გაუფრთხილებლობით დგება, რომელიც მიზეზობრივად არის დაკავშირებული სსკ-ის 161-ე მუხლის პირველ ნაწილში აღწერილ ერთ-ერთ ქმედებასთან. ასეთი მძიმე შედეგი შეიძლება იყოს ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ხანძარი, რამაც, თავის მხრივ, სისხლისსამართლებრივად მნიშვნელოვანი ფასის ნივთები გაანადგურა ან დააზიანა და ა.შ.

50

V. მომზადება და მცდელობა. ვინაიდან სსკ-ის 161-ე მუხლის ორივე ნაწილში ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებია მოცემული, ხოლო სსკ-ის მე-18 მუხლი ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულის მომზადებისთვის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამორიცხავს, ამიტომ განსახილველი დანაშაულის მომზადება გამოირიცხება.

51

განსახილველი დანაშაულის მცდელობა არ შეიძლება, რადგან უკვე ქმედების განხორციელებისთანავე ქმედების შემადგენლობის ყველა ელემენტი შესრულებულია. გამონაკლისია უვარგისი მცდელობა.

52

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. განსახილველ დანაშაულში თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა სავსებით შესაძლებელია. ამასთან, სავალდებულო არ არის თითოეულმა თანაამსრულებელმა დანაშაულის შემადგენლობით გათვალისწინებული იდენტური ქმედებები განახორციელონ. მაგალითად, წინასწარი შეთანხმების მიხედვით, ძალადობა ერთმა პირმა განახორციელა, ხოლო ძალადობის მუქარა - მეორემ.

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. განსახილველი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის ერთ-ერთი დამაფუძნებელი ელემენტი **ძალადობა** არ მოიცავს განზრახ ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას. შესაბამისად, თუ შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისთვის ძალადობით უკანონოდ ხელის შეშლისას ადგილი ექნება განზრახ ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას, ქმედების სსკ-ის 161-ე მუხლთან ერთად აუცილებელია, დამდგარი შედეგის გათვალისწინებით, სსკ-ის 117-ე ან 118-ე მუხლით კვალიფიკაცია.

თუკი განსახილველი დანაშაული დამამძიმებელ გარემოებაში არის ჩადენილი, კერძოდ, იარაღის გამოყენებით, მაშინ ყურადღება უნდა მიექცეს იარაღის ფლობის ან ტარების კანონიერებას. თუკი იარაღის უკანონო ფლობა ან ტარებით შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებას უკანონოდ ხელი შეეშლება, ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას.⁸²⁵ კერძოდ, მსგავს ვითარებაში ადგილი ექნება სსკ-ის 161-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული და სსკ-236-ე ან 237-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ერთობლიობას.

თუ სამართლდამცავი ორგანოს წარმომადგენლები შეკრების (მანიფესტაციის) მონაწილეს გაიტაცებენ, რითაც ხელს უშლიან შეკრების ან მანიფესტაციის განხორციელებას, სახეზეა სსკ-ის 161-ე და 143-ე მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ერთობლიობა.

მე-2 მაგალითი: პოლიციელთა ჯგუფმა რამდენიმე შეკრების მონაწილე ჩასვეს ავტომობილში და ქალაქგარეთ ჩამოსვეს, რათა მათა საშუალება არ მისცემოდათ შეკრებაში მონაწილეობა გაეგრძელებინათ.

თუკი შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლისას მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი საკუთარ სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ბოროტად იყენებს ან ამეტებს, რასაც თან ახლავს ძალადობა ან იარაღის გამოყენება, ადგილი აქვს დანაშაულთა ერთობლიობას შემდეგი ვარიაციით:

1) მხოლოდ ძალადობისას - სსკ-ის 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტზე ან სსკ-ის 333-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტზე მითითება საჭირო არ არის და ქმედება მხოლოდ სსკ-ის 161-ე მუხლის მე-2 ნაწილით უნდა დაკვალიფიციროდეს;

2) იარაღის გამოყენებისას - სსკ-ის 332-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნ-

825 იხ. *ფუტკარაძე ე.*, კომენტარში: *გამყრელიძე ო.* (რედ.), *ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტკარაძე ე., ბაქანიძე რ.*, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ. 411.

ქტის ან სსკ-ის 333-ე მუხლის მე-3 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი და სსკ-ის 161-ე მუხლის მე-2 ნაწილი;

58

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ სსკ-ის 161-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა შეიძლება ხულიგნური მოტივითაც.⁸²⁶ ამგვარი მოსაზრება მოითხოვს დაკონკრეტებას. კერძოდ, ზოგიერთ სიტუაციაში, თუკი შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლას თან ახლავს ხულიგნური ქმედების განხორციელება, იგი ვერ იქნება მოცული სსკ-ის 161-ე მუხლით და დამოუკიდებელ შეფასებას საჭიროებს.

59

VIII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმა არ არსებობს.

826 იხ. *ლეკვეიშვილი მ.*, სახელმძღვანელოში: *ლეკვეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.*, სისხლის სამართლის კერძო, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 404.

**არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში ნების
განხორციელებისათვის ხელის შეშლა (სსკ-ის 162-ე მუხლი)**

**მუხლი 162. არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში ნების
განხორციელებისათვის ხელის შეშლა**

1. არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში ნების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) სამსახურებრივი მდგომარეობის ან იარაღის გამოყენებით;

ბ) მოტყუებით;

გ) ძალადობით ან ძალადობის მუქარით;

დ) ჯგუფურად, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან სამ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. საარჩევნო უფლება აღიარებულია და დაცულია, როგორც საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით, ისე ნაციონალური კანონმდებლობით.

2

1948 წლის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაციის“ 21-ე მუხლის თანახმად, აღიარებულია საარჩევნო უფლება როგორც აქტიური, ისე პასიური ფორმით და ხაზგასმულია ამ უფლების რეალიზაციის აუცილებლობის უზრუნველყოფაზე. ასევე, 1950 წლის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ დამატებითი **ოქმის მე-3 მუხლი** ავალდებულებს ხელშემკერდელ მხარეებს ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევისას უზრუნველყოფს ხალხის ნებას. ანალოგიურად საარჩევნო უფლებების აღიარებას და მისი დაცვის უზრუნველყოფას ეძღვნება „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ“ 1966 წლის საერთაშორისო პაქტის 25-ე მუხლი.

3

რაც შეეხება ეროვნულ კანონმდებლობას, აქ გამოსაყოფია *საქართველოს კონსტიტუცია*, *საარჩევნო კოდექსი*, *„ორგანული კანონი რეფერენდუმის შესახებ“* და სხვა საკანონმდებლო აქტები.

4

აღნიშნული საკანონმდებლო აქტები ქმნიან საარჩევნო უფლების რეალიზაციის სრულ შესაძლებლობებს, მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციის 24-ე მუხლი განსაზღვრავს საარჩევნო უფლების საკითხს, სადაც აღნიშნულია, რომ საქართველოს ყოველ მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან უფლება აქვს მონაწილეობა მიი-

ლოს რეფერენდუმში და არჩევნებში, სადაც უზრუნველყოფილია ამომრჩევლის ნების თავისუფალი გამოვლენა. ამომრჩევლის საარჩევნო უფლების განხორციელების უზრუნველყოფის ვალდებულება გააჩნია სახელმწიფოს, რომლის შეუსრულებლობაც ამ უფლების დარღვევას წარმოადგენს.

5

საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლი განსაზღვრავს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის მნიშვნელობას. აღნიშნული ნორმის მიხედვით: **არჩევნები** არის საარჩევნო პროცესი, რომლის დანიშნულება და შედეგია საჯარო ხელისუფლების წარმომადგენლობითი ორგანოებისა და საჯარო ხელისუფლების თანამდებობის პირთა არჩევა; ხოლო **რეფერენდუმი** არის საერთო-სახალხო გამოკითხვა საყოველთაო, თანასწორი და ნების პირდაპირი გამოვლენის მიზნით, ფარული კენჭისყრით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი სახელმწიფოებრივი საკითხების საბოლოოდ გადასაწყვეტად, რომელიც იმართება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

6

დაბოლოს, **პლებისციტი** გულისხმობს ფარული კენჭისყრის გზით საერთო-სახალხო გამოკითხვას განსაკუთრებით მნიშვნელოვან სახელმწიფოებრივ საკითხებზე ამომრჩეველთა ან მათი ნაწილის აზრის გასაგებად, რომლის შედეგები სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებისათვის სარეკომენდაციო ხასიათისაა.

7

რეფერენდუმისა და პლებისციტის შესახებ საკითხებს არეგულირებს ასევე საარჩევნო კოდექსის მე-19 თავი და საქართველოს ორგანული კანონი „რეფერენდუმის შესახებ“, რომლის პირველ და მე-8¹ მუხლებში განმარტებულია რეფერენდუმის და პლებისციტის მნიშვნელობა.

8

საქართველოს კონსტიტუციის 24-ე მუხლის საფუძველზე საარჩევნო კოდექსის მე-3 მუხლი აყალიბებს არჩევნების, რეფერენდუმის და პლებისციტის ჩატარების **ძირითად პრინციპებს**, სადაც განსაზღვრულია არჩევნებში, რეფერენდუმში და პლებისციტში მონაწილეობის **საყოველთაო უფლება, თანასწორი და პირდაპირი** საარჩევნო უფლება, კენჭისყრის **ფარულობა** და ამომრჩევლის **ნების თავისუფალი გამოვლენა**.

9

ზემოთ დასახელებულ თითოეულ პრინციპს საარჩევნო კოდექსის მე-3 მუხლი დეტალურად განმარტავს და მიუთითებს, რომ: ა) არჩევნებში მონაწილეობის საყოველთაო უფლება გულისხმობს - **აქტიურ საარჩევნო უფლებას**, რომელიც აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომელსაც არჩევნების/რეფერენდუმის/პლებისციტის დღემდე შეუსრულდა ან იმ დღეს უსრულდება 18 წელი და რომელიც აკმაყოფილებს ამ კანონით დადგენილ პირობებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციით ან/და მის შესაბამისად ამ კანონით შეზღუდული აქვთ აქტიური საარჩევნო უფლება; ასევე, **პასიურ საარჩევნო უფლებას**, რომელიც აქვს საქართველოს ყველა მოქალაქეს, რომლებიც აკმაყოფილებენ ამ

კანონით დადგენილ პირობებს, გარდა იმ პირებისა, რომლებსაც საქართველოს კონსტიტუციითა და ამ კანონით შეზღუდული აქვთ პასიური საარჩევნო უფლება.

10

ვინაიდან აღნიშნული პრინციპი განსაზღვრავს არჩევნებში მონაწილეობის უფლებრივ საკითხს, ამიტომ მის ფარგლებში დგინდება ამ უფლების ლეგიტიმური შეზღუდვის პირობებიც (საარჩევნო ცენზი). კერძოდ, არჩევნებში, რეფერენდუმსა და პლებისციტში მონაწილეობის უფლება არა აქვთ ქმედუუნარო და გარკვეულ ასაკს მიუღწეველ პირებს⁸²⁷, ასევე, საქართველოს მოქალაქეს, რომელიც სასამართლოს განაჩენით განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისთვის იმყოფება სასჯელის აღსრულების დაწესებულებაში ან სასამართლოს გადაწყვეტილებით ცნობილია მხარდაჭერის მიმღებად და მოთავსებულია შესაბამის სტაციონარულ სამედიცინო დაწესებულებაში.

11

მაშასადამე, საარჩევნო უფლება, როგორც პოლიტიკური უფლება არ წარმოადგენს **აბსოლუტურ უფლებას**, ვინაიდან კონსტიტუციით და საარჩევნო კანონმდებლობით დადგენილია გარკვეული საარჩევნო ცენზი ამ უფლების განხორციელების პროცესში (ლეგიტიმური შეზღუდვის შესაძლებლობა).

12

ბ) რაც შეეხება **თანასწორ საარჩევნო უფლებას**, მასში იგულისხმება ის ფაქტი, რომ არჩევნებში, რეფერენდუმსა და პლებისციტში ამომრჩევლები თანასწორ საფუძველზე მონაწილეობენ და რომ ერთი და იმავე საარჩევნო ოლქის ყველა ამომრჩეველს ხმათა თანაბარი რაოდენობა აქვს. ასევე, დაუშვებელია ამომრჩეველთა დიფერენციაცია რაიმე ნიშნით⁸²⁸.

13

გ) **პირდაპირი საარჩევნო უფლება** გულისხმობს იმას, რომ საქართველოში არჩევნები პირდაპირია. საქართველოს პარლამენტის წევრს, (საკრებულოს წევრს, მერს) ამომრჩევლები ირჩევენ უშუალოდ. საქართველოს პრეზიდენტს საარჩევნო კოლეგია ირჩევს დებატების გარეშე ღია კენჭისყრით.

14

დ) **კენჭისყრის ფარულობა** გამოიხატება იმაში, რომ საქართველოში არჩევნები, რეფერენდუმი და პლებისციტი ტარდება ფარული კენჭისყრით, გარდა საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნებისა.

15

კენჭისყრის ფარულობა უზრუნველყოფს ამომრჩევლის ნების გამოვლენის სრულ თავისუფლებას. იგი თავისუფალი და დემოკრატიული არჩევნების ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან გარანტიად ითვლება. ამ პრინციპის საფუძველზე დაცულია თითოეული ამომრჩევლის საარჩევნო გადაწყვეტილების კონფიდენციალურო-

827 იხ. გონაშვილი ვ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016, გვ. 230.

828 იხ. გონაშვილი ვ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ., შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016, გვ. 243.

16

ე) **ამომრჩევლის ნების თავისუფალი გამოვლენა**, საქართველოს კონსტიტუციით და საარჩევნო კანონმდებლობით გარანტირებულია საქართველოს მოქალაქის პოლიტიკური უფლება თავისუფალი ნების საფუძველზე მონაწილეობდეს არჩევნებში ან რეფერენდუმში (პლებისციტი) და ნებისმიერი ზემოქმედებით ამ უფლების შეზღუდვა, გარდა კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისისა, დაუშვებელია და წარმოადგენს ადამიანის უფლებების უხეშ დარღვევას.

17

ამომრჩევლის ნების თავისუფალი გამოვლენა გულისხმობს არა მარტომ შემთხვევას, როდესაც ამომრჩეველი საკუთარი ნების საფუძველზე მონაწილეობს არჩევნებში და ამით აფიქსირებს საკუთარ პოზიციას, არამედ იგი ასევე გულისხმობს ამ უფლების გამოყენებაზე უარის თქმის შესაძლებლობასაც. ეს პრინციპი მოქმედებს არა მხოლოდ კენჭისყრის დღეს, არამედ მთელ საარჩევნო პერიოდში⁸³⁰.

18

ფიზიკური პირების (ზოგჯერ იურიდიული პირების) მხრიდან, იგი მიიჩნევა დანაშაულად სისხლის სამართლის კოდექსის **XXIII თავით** გათვალისწინებულ კონკრეტული ნორმების, კერძოდ, **სსკ-ის 162-ე, 162¹, 163-ე, 164-ე, 164¹, 164², 164³ მუხლების** საფუძველზე.

19

როგორც უკვე გამოიკვეთა, აღნიშნული მუხლები ბლანკეტურ ნორმებს განეკუთვნება და მათი საფუძველია საარჩევნო სფეროს მომწესრიგებელი ცალკეული საერთაშორისო თუ ნაციონალური აქტები.

20

არჩევნები, რეფერენდუმი (პლებისციტი), როგორც სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის საკითხების გადაჭრის დემოკრატიული პროცესი, გადის კანონით გათვალისწინებულ გარკვეულ ეტაპებს, რომელიც გულისხმობს: ა) არჩევნების, რეფერენდუმის ჩატარების მომზადებას; ბ) არჩევნების, რეფერენდუმის უშუალოდ ჩატარებას; გ) არჩევნების, რეფერენდუმის შედეგების შეჯამების პროცესს. სწორედ ამ პროცესში ჩადენილი დანაშაულებრივი ქმედებები განაწილებულია სისხლის სამართლის კოდექსის დასახელებულ ნორმებში. მაგალითისათვის, სსკ-ის 162-ე მუხლი დაკავშირებულია „ბ“ ქვეპუნქტში დასახელებულ ეტაპთან, სსკ-ის 163-ე მუხლი შეიძლება დაკავშირებული იყოს, როგორც „ა“, ასევე „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ ეტაპებთან, ხოლო სსკ-ის 164-ე მუხლი დაკავშირებულია „გ“ პუნქტით გათვალისწინებულ ეტაპთან, რა დროსაც ხდება არჩევნების შედეგების შეჯამება.

829 იხ. **გონაშვილი ვ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ.**, შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016, გვ. 245.

830 იხ. **გონაშვილი ვ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ.**, შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016, გვ. 241-242.

21

სისხლის სამართლის კოდექსის დასახელებული ნორმებიდან 162-ე მუხლი ზოგადი ხასიათის ნორმაა და იგი დაკავშირებულია ადამიანის საარჩევნო უფლებების დარღვევასთან, ხოლო ყველა სხვა დანარჩენი მუხლები სპეციალური სახის ნორმებია.

22

საარჩევნო სფეროში ჩადენილი დანაშაულების მარეგულირებელი მუხლები, მართალია, განთავსებულია ადამიანის უფლებების და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში, თუმცა თავიანთი ბუნებით და სტრუქტურით ზოგიერთი მათგანი უფრო ახლოს დგას მმართველობის სფეროში ჩადენილ დანაშაულებთან და უშუალოდ ხელყოფს სახელმწიფო ინტერესებს. მაგალითად, სსკ-ის 164¹, 164² და 164³ მუხლები უშუალოდ ხელყოფენ სახელმწიფოს ინტერესებსაც.

23

ზემოთ ჩამოთვლილი მუხლები, მათთვის დაწესებული ყველაზე მკაცრი სასჯელის მაქსიმალური ზომიდან გამომდინარე, წარმოადგენენ ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებს. ამასთან, თავისუფლების აღკვეთის მაქსიმალური ზომა არ აღემატება სამ წელს, გამონაკლის შემთხვევაში, დაწესებულია ოთხი ან ხუთი წელი. ვინაიდან არჩევნები, რეფერენდუმი და პლებისციტი, როგორც კონსტიტუციით აღიარებული ადამიანის უფლება და დემოკრატიის განმტკიცების და დაცვის გარანტი, მაღალ საზოგადოებრივ და სახელმწიფოებრივ მნიშვნელობას იძენს, ამიტომ ამ დანაშაულებისთვის დაწესებული სანქციები **არაპროპორციულად** ჩანს.

24

სწორედ ამიტომ მიზანშეწონილია, ზოგიერთი საარჩევნო მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისთვის პროპორციული სასჯელების დაწესება.

25

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

26

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. ძირითადი სამართლებრივი სიკეთეა საქართველოს მოქალაქის კონსტიტუციით გარანტირებული **საარჩევნო უფლება**, რომელიც გულისხმობს **თავისუფალი ნების** საფუძველზე არჩევნებში, რეფერენდუმში და პლებისციტში მონაწილეობას⁸³¹.

27

სსკ-ის 162-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროს დაზარალებული შეიძლება იყოს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქე აქტიური ხმის უფლების მქონე 18 წლის ასაკიდან, ხოლო პასიური ხმის უფლების მქონე 21-ე წლის ასაკიდან. მაშასადამე, **კონკრეტული ფიზიკური პირი** და არა იურიდიული პირი.

⁸³¹ ნების თავისუფლების შესახებ იხილეთ სსკ-ის 150-ე მუხლის კომენტარი.

28

საქართველოს კონსტიტუციის 50-ე მუხლის მიხედვით, „საქართველოს პრეზიდენტს ღია კენჭისყრით ირჩევს საარჩევნო კოლეგია, საარჩევნო კოლეგიის შემადგენლობაში შედის 300 წევრი, მათ შორის საქართველოს პარლამენტის და აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების ყველა წევრი. საარჩევნო კოლეგიის სხვა წევრებს საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ ორგანული კანონის საფუძველზე განსაზღვრული კვოტების შესაბამისად, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოების შემადგენლობიდან ასახელებენ შესაბამისი პოლიტიკური პარტიები.“

29

მაშასადამე, პრეზიდენტის არჩევნებში ნებას ახორციელებს უშუალოდ ის 300 ამომრჩეველი, რომელიც ზემოთ არის მითითებული და შესაბამისად, ისინი შეიძლება გახდნენ ამ დანაშაულის მსხვერპლნი.

30

საარჩევნო უფლების გარდა, სსკ-ის 162-ე მუხლით დაცულ *დამატებით სამართლებრივ სიკეთედ შეიძლება* მოგვევლინოს, მაგალითად, ადამიანის ჯანმრთელობა, თავისუფლება, საკუთრების უფლება. მოცემული სამართლებრივი სიკეთეები მაშინ ხელიყოფა, როდესაც საარჩევნო უფლების დარღვევა ხორციელდება ისეთი ხერხით, რომელიც მოცემულია დამამძიმებელ გარემოებებში და და წარმოადგენს ძალადობას ან ძალადობის მუქარას (სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი).

31

1.3. ქმედება. სსკ-ის 162-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება გამოიხატება დაზარალებულის ნების განხორციელების **ხელის შეშლაში**, რაც შეიძლება განხორციელდეს როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით. მაშასადამე, ამომრჩეველზე ხორციელდება გარკვეული ფიზიკური თუ ფსიქიკური ზეწოლა, რის შედეგადაც მან არჩევნებში მონაწილეობის ვერ მიიღო.

32

ამდენად, სსკ-ის 162-ე მუხლი **დამთავრებულად** ითვლება ქმედების განხორციელების მომენტიდან, ე.ი. იმ მომენტიდან, როდესაც დამნაშავემ განახორციელა ისეთი ქმედება, რაც მიმართული იყო ამომრჩევლისთვის არჩევნებში, რეფერენდუმში თუ პლებისციტში მონაწილეობა მიუღებლობისკენ.

33

ხელის შეშლა გულისხმობს ასევე ისეთ შემთხვევას, როდესაც ამომრჩეველს შესაძლებლობა ეძლევა მონაწილეობა მიიღოს არჩევნებში, მაგრამ არა თავისუფალი ნების განხორციელების ფარგლებში, არამედ იგი, შესაძლებელია, ამას აკეთებდეს სხვისი მითითების საფუძველზე.

34

ხელის შეშლა გამოიხატება სხვადასხვა ქმედებით. ეს შეიძლება იყოს დაბრკოლე-

ბის შექმნა, ფიზიკური⁸³² ან ფსიქიკური ზემოქმედება. დაბრკოლების შექმნა გულისხმობს ამომრჩევლის საარჩევნო უბნამდე გზის გადაკეტვას, ანდა საარჩევნო უბნამდე ამომრჩევლისთვის სხვაგვარი წინააღმდეგობის შექმნას, ამომრჩევლისათვის საარჩევნო სიების გაცნობაზე დაუსაბუთებელ უარს, ამომრჩეველთა ერთიან სიაში⁸³³ ამომრჩევლის მონაცემების შეგნებულად არასწორად შეტანას (მაგალითად, შეგნებულად არასწორად შეიტანეს ამომრჩევლის პირადი მონაცემები, რის გამოც ამომრჩეველმა საარჩევნო უფლებით ვერ ისარგებლა), ამომრჩეველთა ერთიან სიაში ამომრჩევლის შეტანის შესახებ განცხადების მიღებაზე დაუსაბუთებელ უარს, ასევე, შშმ ამომრჩევლებისათვის საარჩევნო ყუთების ადგილზე უმიზეზოდ მიუწოდებლობას (უმოქმედობა) და სხვ. ხელის შეშლა შესაძლებელია ასევე გამოიხატოს კენჭისყრის დროს უმიზეზოდ კენჭისყრის შენობის ჩაკეტვაში, კენჭისყრის შეჩერებაში ან შეწყვეტაში.

35

საარჩევნო უფლების ხელყოფის შემთხვევად შესაძლებელია მიჩნეული იქნეს ასევე **მუქარა**. მაგალითად, სამსახურიდან დათხოვნის, სამსახურში არმიღების ანდა სამსახურებრივი დაქვეითების მუქარა.

36

საარჩევნო უფლების დარღვევის შემთხვევები სსკ-ის 162-ე მუხლის პირველი ნაწილით მაშინ არ დაკვალიფიცირდება, თუ ამ უფლების განხორციელებისთვის ხელის შეშლის დროს გამოყენებული იქნება ისეთი ხერხი, როგორიცაა ძალადობა ან ძალადობის მუქარა, რადგან ასეთი ხერხის გამოყენების შემთხვევაში, ქმედება სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე შეფასდება.

37

1.4. დრო. სსკ-ის 162-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შემოსაზღვრულია გარკვეული დროით. ეს იმას ნიშნავს, რომ შეუძლებელია ამ დანაშაულის ჩადენა ნებისმიერ დროს, არამედ ამ დანაშაულის განხორციელებისთვის აუცილებელია განსაზღვრული დროის დადგენა, რომელიც გულისხმობს უშუალოდ საარჩევნო, სარეფერენდუმო (საპლებისციტო) პერიოდს, რომელიც არის არჩევნების/რეფერენდუმის დანიშვნის შესახებ გამოცემული სამართლებრივი აქტის ამოქმედების დღიდან შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ არჩევნების/რეფერენდუმის საბოლოო შედეგების შემაჯამებელი ოქმის გამოქვეყნების დღის ჩათვლით დროის მონაკვეთი („საარჩევნო კოდექსის“ მე-2 მუხლის „ი“¹ ქვეპუნქტი). ამიტომ თუკი დამნაშავემ არჩევნების დანიშვნის შესახებ აქტის გამოცემამდე მოქალაქეები გამოკეტა, რათა მათ მონაწილეობა არ მიეღოთ მომავალში დაგეგმილ არჩევნებში, იგი დაისჯება მხოლოდ სსკ-ის 143-ე მუხლის საფუძველზე, კერძოდ, თავისუფლების უკანონო აღკვეთისთვის. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ ეს ადამიანები არ გათავისუფლდებიან საარჩევნო პერიოდში, მაშინ, რასაკვირველია, დამნაშავეს პასუხისმგებლობა დაეკისრება ასევე სსკ-ის 162-ე მუხლის საფუძველზე.

832 ფიზიკური იძულების შესახებ იხ. **Satzger H., Schmitt B., Widmaier G.**, Strafgesetzbuch, Kommentar, 1. Auflage, 2009, გვ. 1447.

833 ამომრჩეველთა ერთიანი სია, საარჩევნო კოდექსის 31-ე მუხლის მიხედვით, არის საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით რეგისტრირებული, აქტიური საარჩევნო უფლების მქონე პირთა სია, რომელიც იყოფა საარჩევნო უბნების მიხედვით.

38

იმ შემთხვევაში, თუკი არჩევნების უფლების ხელყოფა ხდება იძულების ისეთი ხერხით, რომელიც თავისი ხასიათით ან ინტენსივობით არ შეიძლება მოვიაზროთ სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტში (ძალადობით ან ძალადობის მუქარით), მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 162-ე მუხლის პირველი ნაწილის საფუძველზე.

39

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 162-ე მუხლის სუბიექტური შემადგენლობა გულისხმობს განზრახვას, გამოხატულს როგორც პირდაპირ, ასევე არა-პირდაპირ განზრახვაში⁸³⁴.

40

სსკ-ის 162-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შესაძლებელია ჩადენილ იქნეს სხვადასხვა მოტივით და მიზნით, თუმცა ისინი გავლენას ვერ მოახდენენ კვალიფიკაციაზე. მიზანი და მოტივი მხედველობაში მიიღება მხოლოდ სასჯელის დანიშვნისას.

41

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველ გარემოებებში რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება.

42

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი.

1. იგივე ქმედება, ჩადენილი, სამსახურებრივი მდგომარეობის ან იარაღის გამოყენებით (მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). ა) **სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში** მოიაზრება სპეციალური ამსრულებელი, რომელიც თავის სამსახურებრივ უფლებამოსილებას იყენებს იმისათვის, რათა პირდაპირ ან ირიბად გავლენა მოახდინოს საარჩევნო სუბიექტის ნებაზე (საარჩევნო სუბიექტის შესახებ იხ. სკ-ის მე-2 მუხლის „რ“ ქვეპუნქტი). იმ შემთხვევაში, თუ კი რაიმე სამსახურში დასაქმებული პირი ჩადის სსკ-ის 162-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს, მაგრამ თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას არ იყენებს მის ჩასადენად, რა თქმა უნდა, მისი ქმედება სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილით ვერ დაკვალიფიცირდება. მაშასადამე, რომელიმე საჯარო ან კერძო სამსახურში დასაქმებულის მიერ ამ დანაშაულის ჩადენა, თავისთავად არ გულისხმობს ამ დამამძიმებელი გარემოებით კვალიფიკაციას.

43

სამსახურში იგულისხმება ნებისმიერი სამსახური, იქნება ეს საჯარო თუ კერძო სამსახური. მასში ასევე მოიაზრება ფონდების, პროფკავშირების თუ ეკლესიის საქმიანობაც.

44

ბ) იარაღის გამოყენებით სსკ-ის 162-ე მუხლის ჩადენა გულისხმობს ნებისმიერი

⁸³⁴ შეად. ლეკვეიშვილი მ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 406.

სახის იარღის გამოყენებას, იქნება ეს ცივი თუ ცეცხლსასროლი იარაღი.

45

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ იარაღის გამოყენებაში თავისთავად მოიაზრება ძალადობა ან ძალადობის მუქარა და შეიძლება ითქვას, რომ იარღით განხორციელებული ძალადობა ან მისი მუქარა მისი სოციალური საშიშროების თვალსაზრისით უფრო მეტია, ვიდრე იარაღის გარეშე განხორციელებული ძალადობა ან მისი მუქარა. ამიტომ უმჯობესი იქნებოდა, რომ კანონმდებელს იარაღის გამოყენების შემთხვევა დამოუკიდებელ დამამძიმებელ გარემოებად გამოეყო და მისთვის უფრო მკაცრი პასუხისმგებლობა განესაზღვრა ან საერთოდ უარი ეთქვა მის ცალკე გამოყოფაზე, რადგან ასეთი შემთხვევები, როგორც უკვე ზემოთ აღინიშნა, ისედაც მოიაზრება ძალადობაში ან ძალადობის მუქარაში.

46

1-ლი მაგალითი: ამომრჩეველები, რომლებიც სოფლის ცენტრში შეიკრიბნენ, რათა ერთად მისულიყვნენ საარჩევნო უბანზე ხმის მისაცემად, დამნაშავემ მათი თანდასწრებით მოახდინა იარღიდან ჰაერში რამდენიმე გასროლა, რათა მათზე ამით გარკვეული ზემოქმედება მოეხდინა.

47

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი მოტყუებით (მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტი). მოტყუება წარმოადგენს სსკ-ის 162-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტურ ნიშანს, კერძოდ, *ხერხს*.

48

მოტყუება ნიშნავს პირის წინასწარი განზრახვით შეცდენას, შეგნებულად ცრუ ცნობების შეტყობინებას, რომელიც შეიძლება დაკავშირებული იყოს საარჩევნო სუბიექტებთან ან ზოგადად არჩევნების პროცესთან.

49

მე-2 მაგალითი: დამნაშავემ ამომრჩეველს შეგნებულად არასწორად მიაწოდა ინფორმაცია საარჩევნო უბნის ადგილის შესახებ, რის გამოც ამომრჩეველი სხვა მისამართზე მივიდა და ამ მიზეზით ხმის მიცემა ვერ მოასწრო უბნის დახურვის გამო.

50

მაშასადამე, ამ დანაშაულის ჩასადენად დამნაშავე ტყუილს იყენებს იმისათვის, რათა ამომრჩეველს ან საარჩევნო სუბიექტს შეგნებულად შეუქმნას მცდარი წარმოდგენა არჩევნებთან დაკავშირებულ საკითხებზე იმისათვის, რომ ამომრჩეველმა ან საარჩევნო სუბიექტმა ვერ შეძლოს საკუთარი ნების შესაბამისად უზრუნველყოს საარჩევნო უფლების რეალიზება.

51

სისხლის სამართლის ლიტერატურაში გამოყოფენ მოტყუების ორ ფორმას, აქტიური და პასიური მოტყუების სახით⁸³⁵. ზემოთ დასახელებული შემთხვევა აქტიური მოტყუების მაგალითია, ხოლო პასიური მოტყუების შემთხვევაა, როდესაც **ლევკეიშვილი მ., სახელმძღვანელოში: ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.,** სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 406.

488

აც ამომრჩევლისთვის არჩევნებთან დაკავშირებული იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტების დამალვა ხდება.

52

მე-3 მაგალითი: ამომრჩეველს დამნაშავემ დაუმალა ამომრჩევლისთვის განკუთვნილი ელექტრონული კოდი (ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ამომრჩეველი ელექტრონულად აძლევს ხმას არჩევნებში, რეფერენდუმში, თუ პლებისციტში) და უთხრა, რომ მისთვის ეს კოდი არავის არ გადაუცია.

ასეთი შემთხვევა სოციალური საშიშროების თვალსაზრისით, თითქმის, არაფრით არ განსხვავდება სხვა ისეთი შემთხვევებისგან, რომლებიც სსკ-ის 162-ე მუხლის პირველ ნაწილს აფუძნებენ და ამიტომ გაუმართლებელია ასეთი შემთხვევის დამამძიმებელ გარემოებად გამოცხადება. აქედან გამომდინარე, უფრო მართებული იქნება, თუ კი მხოლოდ აქტიური მოტყუების შემთხვევები დააფუძნებს სსკ-ის 162-ე მუხლის დამამძიმებელ გარემოებას.

53

გასათვალისწინებელია ის, გარემოება რომ ყოველგვარი მოტყუება არ ქმნის სსკ-ის 162-ე მუხლის დამამძიმებელ გარემოებას. მაგალითად, თუ კი პირი ამომრჩეველს დაპირდა ცოლად შერთვას არჩევნებზე კონკრეტული კანდიდატისათვის ხმის მიცემის სანაცვლოდ და ამით ზეგავლენა მოახდინა ამომრჩევლის ნებაზე, ხოლო შემდეგ მან დაპირება არ შეასრულა, ეს არ დააფუძნებს სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ბ“ ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ დამამძიმებელ გარემოებას.

54

ასევე, თუ პირი ამომრჩეველს დაპირდება რაიმე მომსახურების განევას, თუმცა შემდეგ ამ პირობას არ შეასრულებს, ასეთ შემთხვევაშიც მოტყუება სსკ-ის 162-ე მუხლის შემადგენლობის ფარგლებს გარეთაა და იგი შეიძლება შეფასდეს, როგორც ამომრჩევლის მოსყიდვად სსკ-ის 164¹ მუხლის საფუძველზე.

55

მაშასადამე, სსკ-ის 162-ე მუხლის დამამძიმებელ გარემოებად შეფასდება ისეთი სახის მოტყუება, რომელიც ამომრჩეველს ან საარჩევნო სუბიექტს მცდარ წარმოდგენას შეუქმნის საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებულ საკითხებზე და სწორედ ამის შედეგად მოახდენს მის საარჩევნო უფლების დარღვევას.

56

3. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტი). ძალადობა ორი მომენტისგან შედგება, ერთია, დამნაშავის სხეულებრივი მოძრაობის და, მეორეა, დაზარალებულზე ზემოქმედების მოხდენის მომენტი⁸³⁶. ამიტომ თუ ადგილი აქვს დამნაშავის მხრიდან ძალადობის მცდელობას ამომრჩევლის ნებაზე ზემოქმედების მიზნით, მაშინ მისი ქმედება დაუმთავრებელ დანაშაულად შეფასდება სსკ-ის 19, 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე.

836 იხ. Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U., Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005, გვ. 4154-4156.

ძალადობის და ძალადობის მუქარის შინაარსის შესახებ დეტალურად საუბარი იყო ზემოთ განხილულ მუხლებში, ამიტომ აქ, მხოლოდ იმის აღნიშვნა შეიძლება, რომ არჩევნების დროს ნების განხორციელებაზე ძალადობრივი ზემოქმედება არ მოიცავს ძალადობით გამოწვეულ მძიმე შედეგებს, როგორც არის, ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, ანდა ადამიანის სიკვდილი. ასეთ შემთხვევაში, აუცილებელია საკითხის დანაშაულთა ერთობლიობის წესით განწყვეტა.

4. იგივე ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-2 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი). ჯგუფურობის შინაარსის და მისი ფორმების შესახებ საუბარი იყო ზემოთ განხილულ მუხლებში. აქ იგულისხმება სსკ-ის 27-ე მუხლით მოცემული ჯგუფურობის სამივე ფორმა. არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში ნების განხორციელებისთვის ჯგუფურად ხელის შეშლა ხორციელდება ჯგუფის თითოეული წევრის აქტიური ან პასიური ზემოქმედებით. მთავარია, რომ ჯგუფის წევრებმა იცოდნენ ერთმანეთის განზრახვის შესახებ და ჰქონდეთ ამომრჩევლის (საარჩევნო სუბიექტის) საარჩევნო უფლების დარღვევის განზრახვა.

ჯგუფურობას ექნება ადგილი მაშინაც, როდესაც შეთანხმებული გეგმის მიხედვით, ჯგუფის ერთი წევრი ერთ დღეს ერთი ან რამდენიმე ამომრჩევლის ნებაზე ზემოქმედებს, ხოლო ჯგუფის მეორე წევრი (წევრები) მეორე დღეს სხვა ამომრჩევლზე ახდენს ზემოქმედებას და ამით ხელს უშლის საარჩევნო უფლების რეალიზებაში.

V. მომზადება და მცდელობა.⁸³⁷ სსკ-ის 162-ე მუხლი **დამთავრებულ დანაშაულად** ითვლება მაშინ, როდესაც დამნაშავე ხელს უშლის დაზარალებულის ნების განხორციელებას არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში. მაშასადამე, თუკი დაზარალებულმა საკუთარი გეგმის შესაბამისად, იმ კონკრეტულ მომენტში ვერ შეძლო განხორციელებინა საკუთარი საარჩევნო უფლება, ადგილი ექნება დამთავრებულ დანაშაულს.

სსკ-ის 162-ე მუხლის **მომზადება** შესაძლებელია, თუმცა სსკ-ის 162-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, წარმოადგენს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს და შესაბამისად, სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე მისი მომზადება დაუსჯელი რჩება.

სსკ-ის 162-ე მუხლის მცდელობა დასაშვებია. დამნაშავე, რომელიც ცდილობს

⁸³⁷ დანაშაულის მომზადებისა და მცდელობის დასჯადობის შესახებ იხ.: **წერეთელი თ.**, დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, თბ., 1961; **ხარანაული ლ.**, დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, თბ., 2014; **მჭედლიშვილი-ჭედრიძე ქ.**, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლენის ცალკეული ფორმები, თბ., 2011.

ხელი შეუშალოს ამომრჩეველს ან საარჩევნო სუბიექტს ნების განხორციელებაში, თუმცა იგი ამას ბოლომდე ვერ მიიყვანს ადგილი აქვს დანაშაულის მცდელობას სსკ-ის მე-19, 162-ე მუხლების საფუძველზე.

65

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. სსკ-ის 162-ე მუხლი შესაძლებელია ჩადენილ იქნეს შუალობითი ამსრულებლობის, თანაამსრულებლობის ან თანამონაწილეობის ფორმით.

66

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სისხლის სამართლის კოდექსში არჩევნებს, რეფერენდმს და პლებისციტს რამდენიმე მუხლი ეძღვნება, კერძოდ, სსკ-ის 162-ე, 162¹, 163-ე, 164-ე, 164¹, 164², 164³ მუხლები, ამიტომ, პირველ რიგში, აუცილებელია სსკ-ის 162-ე მუხლის კონკურენციის (კოლიზიის) საკითხი სწორედ საარჩევნო მუხლებთან მიმართებით დაისვას. მაგალითად, სსკ-ის 162-ე მუხლი უფრო ახლოს დგას სსკ-ის 162¹ მუხლთან (ეს მუხლი სსკ-ს 2016 წელს დაემატა) და შეიძლება ითქვას, იგი **ნაწილობრივ კოლიზიაშია** დასახელებულ ნორმასთან.

67

მათი კოლიზიურობა მდგომარეობს იმაში, რომ სსკ-ის 162¹ მუხლი დანაშაულის ჩადენის ხერხად ითვალისწინებს ძალადობას ან ძალადობის მუქარას, რაც ასევე წარმოადგენს სსკ-ის 162-ე მუხლის დამამძიმებელ გარემოებას. ამიტომ სამართლიანი იქნება იმის თქმა, რომ სსკ-ში 162¹ მუხლის შემოღების აუცილებლობა არ არსებობდა (ამ ნორმის დაწვრილებითი შეფასება და კრიტიკა მოცემულია თავად სსკ-ის 162¹ მუხლის კომენტარში).

68

სსკ-ის 162-ე მუხლი ასევე **ნაწილობრივ კონკურენციაშია** სსკ-ის 164-ე მუხლთანაც, რომელშიც საუბარია ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევაზე. ვინაიდან სსკ-ის 162-ე მუხლი ზოგადი ნორმაა, სადაც ნიშანი „ხელის შეშლა“ ზოგადი ხასიათის ნიშანია და მოიცავს ხელის შეშლის ყველა შესაძლო ვარიანტს, ამიტომ კანონმდებელმა საკითხის მნიშვნელობიდან და საზოგადოების მხრიდან მისდამი მაღალი ინტერესიდან გამომდინარე, შემოიღო სპეციალური ნორმა სსკ-ის 164-ე მუხლის სახით, რომელშიც მიუთითა კონკრეტული გარემოებები, რომელთა არსებობის შემთხვევაში ქმედების კვალიფიკაცია სსკ-ის 164-ე მუხლით მოხდება, სსკ-ის მე-16 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე.

69

თუკი განსახილველი დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობა ხორციელდება ძალადობით, რომელსაც მოჰყვა ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება, მაშინ დამატებითი კვალიფიკაცია სსკ-ის 120-ე მუხლით (ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება) სავალდებულო არ არის.

იმ შემთხვევაში, თუ პირი ამ დანაშაულს უკანონო იარაღის მეშვეობით ჩადის, მაშინ კვალიფიკაციის დროს ადგილი ექნება სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტის და 236-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილების ერთობლიობას. რაც შეეხება ძალადობას, რომელსაც თან ახლავს თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, მაშინ განსახილველ მუხლთან ერთად აუცილებელია სსკ-ის 143-ე მუხლზე მითითება.⁸³⁸

VIII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმები გათვალისწინებული არ არის.

⁸³⁸ ლიტერატურაში გამოთქმულია სხვა მოსაზრება, რომელიც არ არის გასაზიარებელი. შეად. **ლეკვეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 407.

**კენჭისყრის შენობაში, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილას
ან მათ მიმდებარე ტერიტორიაზე, ან წინასაარჩევნო აგიტაციის
ან წინასაარჩევნო კამპანიის ღონისძიების დროს ძალადობა ან
ძალადობის მუქარა (სსკ-ის 162¹ მუხლი)**

**მუხლი 162¹. კენჭისყრის შენობაში, საარჩევნო კომისიის განთავსების
ადგილას ან მათ მიმდებარე ტერიტორიაზე, ან წინასაარჩევნო აგიტაციის
ან წინასაარჩევნო კამპანიის ღონისძიების დროს ძალადობა ან
ძალადობის მუქარა**

1. არჩევნების დანიშნის დღიდან არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებამდე კენჭისყრის შენობაში, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილას ან მათ მიმდებარე ტერიტორიაზე, ან წინასაარჩევნო აგიტაციის ან წინასაარჩევნო კამპანიის ღონისძიების დროს ცემა ან სხვაგვარი ძალადობა, რასაც არ მოჰყოლია ამ კოდექსის 120-ე მუხლით გათვალისწინებული შედეგი, ან ძალადობის მუქარა, -

ისჯება ჯარიმით ან/და თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. არჩევნების დანიშნის დღიდან არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებამდე კენჭისყრის შენობაში, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილას ან მათ მიმდებარე ტერიტორიაზე, ან წინასაარჩევნო აგიტაციის ან წინასაარჩევნო კამპანიის ღონისძიების დროს ძალადობა, რამაც ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება გამოიწვია, -

ისჯება ჯარიმით ან/და თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად, -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს 2016 წლის 24 ივნისს დაემატა ახლი შემადგენლობა 162¹ მუხლის სახით, რომლითაც დაწესდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ძალადობის ან ასეთი ძალადობის მუქარისათვის ჩადენილი საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებულ დროსა და ადგილში.

2

ასეთ ადგილად კანონმდებელი ასახელებს: კენჭისყრის შენობას, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილს ან მათ მიმდებარე ტერიტორიას, ხოლო ასეთ დროდ მიუთითებს: წინასაარჩევნო აგიტაციის ან წინასაარჩევნო კამპანიის ღონისძიების დროს.

3

სსკ-ის 162-ე მუხლის შემოღებით კანონმდებელმა ხაზი გაუსვა საარჩევნო პროცესში გამოხატულ ძალადობის ფაქტს კონკრეტულ დროსა და კონკრეტულ ადგილას. თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ ამ მუხლის შემოღებით იგი ნაწილობრივ კოლიზიაში მოვიდა სსკ-ის 162 მუხლთან. ამის შესახებ საუბრია სსკ-ის 162-ე მუხლის კომენტარში ნორმათა კონკურენციის (კოლიზიის) თავში.

სსკ-ის 162¹ მუხლი კომბინირებული სახის ნორმაა და იგი თავის თავში რამდენიმე ნორმას აერთიანებს, რომლის შესახებ დანვრილებით ქვემოთ, ნორმათა კონკურენციის თავშია საუბარი.

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი.

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. განსახილველი დანაშაულისაგან დაცული ძირითადი სამართლებრივი სიკეთეა საქართველოს მოქალაქის კონსტიტუციით გარანტირებული **საარჩევნო უფლება**, რომელიც გულისხმობს **თავისუფალი ნების** საფუძველზე არჩევნებში, რეფერენდუმში და პლებისციტში მონაწილეობას,⁸³⁹ ასევე, დამატებით ადამიანის ჯანმრთელობა.

სსკ-ის 162¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შეიძლება მიმართული იყოს როგორც **ინდივიდუალიზირებული დაზარალებულის**, ასევე **გარკვეულ სუბიექტთა წრის** მიმართ. სსკ-ის 162¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროს დაზარალებული შეიძლება იყოს ნებისმიერი პირი, იქნება ეს საქართველოს თუ უცხო ქვეყნის მოქალაქე.

1.3. ქმედება გულისხმობს დაზარალებულის (ა) **ცემას** ან (ბ) **სხვაგვარ ძალადობას** ან (გ) **ძალადობის მუქარას**, რაც აქტიურ მოქმედებას გულისხმობს.

ა) სისხლის სამართლის ლიტერატურაში **ცემა** განიმარტება, როგორც ძალადობის ერთ-ერთი სახე, რომელიც გულისხმობს ადამიანის სხეულზე ერთდროულად რამდენიმე დარტყმას, რომელიც იწვევს დაზარალებულის **ფიზიკურ ტკივილს**. მაშასადამე, ის, რაც ფიზიკურ ტკივილს არ იწვევს, ცემად არ ფასდება.

ბ) რაც შეეხება **სხვაგვარ ძალადობას**, ცემისაგან განსხვავებით, იგი შეიძლება ერთჯერად დარტყმაში ან სხვა აგრესიულ აქტში გამოიხატოს, მაგალითად, თმებით თრევა, ხელის გადაგრეხვა და სხვ.)⁸⁴⁰

გ) **ძალადობის მუქარა** თავისი შინაარსით დაკავშირებულია ადამიანზე ფიზიკურ ზემოქმედებასთან. ამდენად, ძალადობის მუქარა გულისხმობს დაზარალებულის მოკვლის, ჯანმრთელობის დაზიანების, თავისუფლების აღკვეთის, გაუპატიურების და ა.შ. მუქარას. ძალადობის მუქარას გააჩნია ორი ასპექტი - ობიექტური და სუბიექტური.

839 ნების თავისუფლების შესახებ იხილეთ სსკ-ის 150-ე მუხლის კომენტარი.

840 იხ. **თოდუა ნ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 166.

12

1.4. შედეგი. სსკ-ის 162¹ მუხლის პირველ ნაწილში მოცემულია დანაშაულის როგორც მატერიალური, ისე ფორმალური შემადგენლობა.

13

სსკ-ის 162¹ მუხლის პირველი ნაწილის ის მონაკვეთი, სადაც მითითებულია ცემაზე ან სხვაგვარ ძალადობაზე, **მატერიალური დელიქტის** სახეს ატარებს, რადგან მოცემულ შემთხვევაში, დაზარალებულის ცემამ ან სხვაგვარმა ძალადობამ **შედეგის** სახით აუცილებლად უნდა გამოიწვიოს დაზარალებულის **ფიზიკური ტკივილი**. ხოლო სსკ-ის 162¹ მუხლის პირველი ნაწილის იმ მონაკვეთიდან, სადაც საუბარია ძალადობის მუქარაზე, ბუნებრივია, გამომდინარეობს **ფორმალური დელიქტი**.

14

ამდენად, სსკ-ის 162¹ მუხლის პირველი ნაწილი, ერთ შემთხვევაში, **დამთავრებულად** ითვლება შედეგის გამოწვევის მომენტიდან, ხოლო მეორე შემთხვევაში, ქმედების განხორციელების მომენტიდან.

15

რაც შეეხება სსკ-ის 162¹ მუხლის მე-2 ნაწილს, იგი ასევე **მატერიალური ტიპის** დელიქტს წარმოადგენს, რადგან ქმედება გამოხატული ძალადობაში შედეგის სახით აუცილებლად უნდა იწვევდეს ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებას, წინააღმდეგ შემთხვევაში, დამთავრებულ დანაშაულს არ ექნება ადგილი (**შედეგია-ნი დელიქტი**).

16

სსკ-ის 162¹ მუხლი, სადაც მატერიალური დელიქტის სახეს ატარებს, აუცილებელია მე-8 მუხლის მოთხოვნის საფუძველზე **მიზეზობრივი კავშირის** დადგენა ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

17

1.5. ადგილი. სსკ-ის 162¹ მუხლის უმართლობის დამაფუძნებელ ნიშნად დანაშაულის ჩადენის **დრო** და ამის შესაბამისი **ადგილი** მიიჩნევა. სსკ-ის 162¹ მუხლის შემოღება, ისევე როგორც სხვა არჩევნებთან დაკავშირებული მუხლები, სწორედ იმ პროცესმა განაპირობა, რომელიც დაკავშირებულია გარკვეულ დროსა და ადგილთან.

18

კანონმდებელი ასეთ ადგილად მიიჩნევს კენჭისყრის შენობას, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილს ან მათ მიმდებარე ტერიტორიას:

ა) **კენჭისყრის შენობა** საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ჰ¹⁰“ ქვეპუნქტის თანახმად, არის შენობა ან შენობის ნაწილი, რომელშიც განთავსებულია საუბნო საარჩევნო კომისიის **კენჭისყრის ოთახი**;

ბ) **საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილად** მიიჩნევა ნებისმიერი ადგილი, რომელიც დადგენილი წესის შესაბამისად, გამოყოფილია საარჩევნო კომისიის, კერძოდ, ცენტრალური, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიე-

ბის მუშაობისათვის;

გ) **მიმდებარე ტერიტორიას** საარჩევნო კანონმდებლობა არ განმარტავს. შესაბამისად, იგი საჭიროებს შეფასებას. მაშასადამე, თუ რა იგულისხმება მიმდებარე ტერიტორიაში, ყოველ კონკრეტულ სიტუაციაზე დამოკიდებული.

19

„მიმდებარე ტერიტორიის“ შესახებ იმსჯელა საქართველოს **საკონსტიტუციო სასამართლოს** 2011 წლის 18 აპრილის გადაწყვეტილებაში და მიუთითა, რომ „მიმდებარე ტერიტორია“ აბსტრაქტული შინაარსის ტერმინია, ის ერთმნიშვნელოვნად არ მიუთითებს იმაზე, თუ სად გადის ზღვარი ადმინისტრაციული შენობების „მიმდებარე“ და სხვა ტერიტორიებს შორის. ამკარაა, რომ ტერმინი „მიმდებარე ტერიტორია“ უკავშირდება დაწესებულებას, მის პერიმეტრს, რომელიც სივრცობრივად მის უშუალო სიახლოვეს მდებარეობს, და მოიცავს ფეხით მოსიარულეთა და ტრანსპორტის სავალ ნაწილს. ამასთან, სასამართლო აღნიშნავს, რომ პრაქტიკულად შეუძლებელია, „მიმდებარე ტერიტორიის“ კანონით განსაზღვრისათვის უნივერსალური კრიტერიუმების დადგენა, ეს, ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში, დაწესებულების ადგილმდებარეობის, მისი არქიტექტურის, პარამეტრების, ურბანული დაგეგმარებისა და სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორების გათვალისწინებით შეიძლება მოხდეს⁸⁴¹.

20

1.6. დრო. სსკ-ის 162¹ მუხლის გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროდ, ზოგადად საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ი“ პუნქტის თანახმად, მიიჩნევა **საარჩევნო (სარეფერენდუმო) პერიოდი**, რომელიც მოიცავს არჩევნების (რეფერენდუმის) დანიშვნის შესახებ გამოცემული სამართლებრივი აქტის ამოქმედების დღიდან შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ არჩევნების/რეფერენდუმის საბოლოო შედეგების შემაჯამებელი ოქმის გამოქვეყნების დღის ჩათვლით დროის მონაკვეთს. სწორედ ამ პერიოდში მიმდინარეობს წინასაარჩევნო აგიტაცია და წინასაარჩევნო კამპანია და შესაბამისად, ამ დროს განხორციელებული ძალადობა ან ძალადობის მუქარა დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 162¹ მუხლის საფუძველზე. რასაკვირველია, საარჩევნო პერიოდში იგულისხმება საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ი“ ქვეპუნქტის მიხედვით **კენჭისყრის დღე**, რომელიც მოიცავს საერთო, შუალედური ან ხელახალი არჩევნების ჩატარების დღეს, ასევე, მეორე ტურის, განმეორებითი კენჭისყრის დღესაც.

21

საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ჰ“ და „ჰ¹“ ქვეპუნქტების თანახმად, **წინასაარჩევნო კამპანია** არის საარჩევნო სუბიექტის/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის მიერ არჩევნებში მონაწილეობისა და გამარჯვების მიზნით ჩატარებულ ღონისძიებათა ერთობლიობა, ხოლო **წინასაარჩევნო აგიტაცია** - ამომრჩეველთა მოწოდება საარჩევნო სუბიექტის/საარჩევნო სუბიექტობის კანდიდატის 841 იხ. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 18 აპრილის N2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური, კახა კუკავა და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, II, 117, 118.

მხარდასაჭერად ან საწინააღმდეგოდ, აგრეთვე ნებისმიერი საჯარო მოქმედება, რომელიც ხელს უწყობს ან ხელს უშლის მის არჩევას, ან/და რომელიც შეიცავს წინასაარჩევნო კამპანიის ნიშნებს, მათ შორის, წინასაარჩევნო ღონისძიების ორგანიზებაში/ჩატარებაში მონაწილეობა, საარჩევნო მასალების შენახვა ან გავრცელება, მხარდამჭერთა სიებზე მუშაობა, პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლობებში ყოფნა.

22

2. სუბიექტური შემადგენლობა. განსახილველი დანაშაული განზრახვით მოცემული დანაშაული უმეტესწილად **პირდაპირი განზრახვით** ხასიათდება, თუმცა მისი ჩადენა დასაშვებია ასევე **არაპირდაპირი განზრახვით**.

23

რაც შეეხება სხვა სუბიექტურ ელემენტებს, როგორც არის მოტივი და მიზანი, ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ, თუმცა გასათვალისწინებელია ის ფაქტორი, რომ, როდესაც საარჩევნო უბანზე, სადაც ამომრჩევლებია შეკრებილები, ძალადობას ან ძალადობის მუქარას აქვს ადგილი, აუცილებელია იმის გარკვევა დამნაშავეს რა მოტივი ამოძრავებდა, კერძოდ, იგი მოქმედებდა ხულიგნური, შურისძიების თუ სხვა სახის მოტივით. უმეტესწილად, დამნაშავეს ამოძრავებს პოლიტიკური მოტივი.

24

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი დგინდება სტანდარტულად.

25

IV. დამამძიმებელი გარემოებანი

1. არჩევნების დანიშვნის დღიდან არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამებამდე კენჭისყრის შენობაში, საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილას ან მათ მიმდებარე ტერიტორიაზე, ან წინასაარჩევნო აგიტაციის ან წინასაარჩევნო კამპანიის ღონისძიების დროს ძალადობა, რამაც ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება გამოიწვია (მე-2 ნაწილი). აღნიშნული დამამძიმებელი გარემოება პასუხისმგებლობის დამძიმებას უკავშირებს სსკ-ის 120-ე მუხლში მოცემული შედეგის, კერძოდ, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანების დადგომას.

26

თუკი განსახილველი მუხლის მე-2 ნაწილი ჩადნილია სსკ-ის 120-ე მუხლში მოცემული დამამძიმებელი გარემოებების თანხლებით (ჯგუფურობის გარდა), ქმედება უფრო მსუბუქად ისჯება, ვიდრე სსკ-ის 120-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებები. ამგვარი უზუსტობა კანონის ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს. ყოველივე ეს კი ზედმეტი კაზუსტიკითაა გამოწვეული.

27

2. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ჯგუფურად (მე-3 ნაწილი). ჯგუფურობის შინაარსის და მისი ფორმების შესახებ საუბარი იყო ზემოთ განხილულ მუხლებში. აქ იგულისხმება სსკ-ის 27-ე მუხლით მოცე-

მული ჯგუფის სამივე ფორმა.

28

გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ კანონმდებელი სსკ-ის 162¹ მუხლში ჯგუფურობას დამამძიმებელ გარემოებად აცხადებს სსკ-ის 162¹ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის შემთხვევაში. ამდენად, ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჯგუფურად ჩადენა, არ წარმოადგენს ქმედების მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, არამედ იგი არის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის, კერძოდ, სასჯელის დამამძიმებელი გარემოება სსკ-ის 53-ე მუხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე.

29

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 162¹ მუხლი **დამთავრებულ დანაშაულად** ითვლება მაშინ, როდესაც დამნაშავე დაზარალებულის მისამართით განახორციელებს: ა) ცემას ან სხვაგვარ ძალადობას, რომელიც ერთ შემთხვევაში იწვევს ძლიერ ფიზიკურ ტკივილს, ხოლო მეორე შემთხვევაში, ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებას ან ბ) ძალადობის მუქარას.

30

მაშასადამე, ეს დანაშაული წარმოადგენს **მატერიალურ დანაშაულს**, სადაც შედეგი რამდენიმე სახისაა, კერძოდ, ფიზიკური ტკივილი ან ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება.

31

ძალადობის მუქარის დროს, თუ დაზარალებულს შიშის გრძნობა არ დაეუფლა და მან მუქარის ფაქტი შინაგანად არ განიცადა, სსკ-ის 162¹ მუხლი **დამთავრებულ დანაშაულად** არ ჩაითვლება. მაგალითად, თუ საარჩევნო უბანზე დამნაშავე მოკვლით ემუქრება კონკრეტულ ამომრჩეველს, მაგრამ ეს უკანასკნელი ვერ აღიქვამს დამნაშავის მუქარას, სახეზე არ იქნება დამთავრებული დანაშაული.

32

სსკ-ის 162¹ მუხლის **მომზადება** შესაძლებელია, თუმცა სსკ-ის 162¹-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, წარმოადგენს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს და შესაბამისად, სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე მისი **მომზადება** დაუსჯელი რჩება.

33

სსკ-ის 162¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის **მცდელობა** დასაშვებია, შესაბამისად, შესაძლებელია, ასევე ამ დანაშაულის მცდელობაზე **ნებაყოფლობით ხელის აღება**.

34

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. სსკ-ის 162¹ მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა შესაძლებელია.

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 162-ე მუხლის კომენტირებისას აღნიშნულია, რომ სსკ-ის 162-ე და 162¹ მუხლები **ნაწილობრივ კოლიზიაში** იმყოფებიან ერთმანეთთან. ეს გამოიხატება იმაში, რომ სსკ-ის 162¹ მუხლის შინაარსი ნაწილობრივ ემთხვევა სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილის შინაარსს. ორივე ნორმა საარჩევნო პროცესში ძალადობაზე ან ძალადობის მუქარაზე საუბრობს. სწორედ ამიტომ წარმოიშობა სირთულე იმასთან დაკავშირებით, თუ რომელი ნორმით უნდა მოხდეს ქმედების შეფასება მაშინ, როდესაც ამ ქმედებაში თანაბრად ჩანს ორივე მუხლის შემადგენლობის ნიშნები, მაგალითად, საარჩევნო უბანზე დამნაშავე ცემით დაემუქრა დაზარალებულს და არ მისცა კონკრეტული კანდიდატისთვის ხმის მიცემის საშუალება. რასაკვირველია, დამნაშავეს ქმედებაში ადგილი აქვს სსკ-ის 162-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებს, თუმცა ამავდროულად იკვეთება სსკ-ის 162¹ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნებიც. ამის მიუხედავად, კვალიფიკაცია უნდა განხორციელდეს სსკ-ის 162-ე მუხლით, რადგან ეს ნორმა უფრო კონკრეტულია. კერძოდ, აღნიშნული ნორმა იცავს აქტიურ საარჩევნო უფლებას.

36

სსკ-ის 162¹ მუხლის **კონკურენცია** წარმოიშობა სხვადასხვა მუხლებთან მიმართებით, ასეთია, მაგალითად, სსკ-ის 120-ე, 126-ე და 151-ე მუხლები. მაშასადამე, კონკურენციის დროს უპირატესობა ენიჭება სპეციალურ ნორმას, ამ შემთხვევაში სსკ-ის 162¹ მუხლს და ამ ნორმის საფუძველზე მოხდება ქმედების საბოლოოდ შეფასება სსკ-ის 120-ე, 126-ე და 151-ე მუხლებზე მითითების გარეშე.

37

გასარკვევია, ასევე სსკ-ის 162¹ მუხლის სსკ-ის 163-ე მუხლთან მიმართების საკითხი. სსკ-ის 163-ე მუხლის დისპოზიცია გულისხმობს შემთხვევას, როდესაც ადგილი აქვს ისეთ ქმედებას, რომელიც საარჩევნო კომისიის მუშაობას **უშლის ხელს** და საარჩევნო უბანზე ხმის მიცემის **პროცესის ჩაშლას იწვევს**. სსკ-ის 162¹ მუხლში საუბარია შემთხვევაზე, როდესაც საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილას დამნაშავე იყენებს ძალადობას, რითაც შესაძლებელია საარჩევნო კომისიას შეეშალოს ხელი და საბოლოოდ, დამნაშავეს ქმედებამ გამოიწვიოს ხმის მიცემის პროცესის ჩაშლა. სამწუხაროდ, სსკ-ის 162¹ მუხლის მიღებისას არ იქნა გაანალიზებული სხვა მუხლებთან მისი მიმართება, რამაც კვალიფიკაციის საკითხი საკმაოდ ბუნდოვანი გახადა. ამის მიუხედავად, სსკ-ის 163-ე მუხლი სპეციალურია სსკ-ის 162¹ მუხლთან შედარებით. შესაბამისად, კვალიფიკაცია სსკ-ის 163-ე მუხლით უნდა მოხდეს, როდესაც უშუალოდ იმ ქმედებას ექნება ადგილი, რაც ამ უკანასკნელ მუხლშია აღწერილი.

38

თუ დამნაშავეს ხულიგნური მოტივი ამოძრავებს, იგი სსკ-ის 162¹ მუხლით არ უნდა დაისაჯოს. ასევე, თუ დამნაშავე მოქმედებს შურისძიების მოტივით, წმინდა საყოფაცხოვრებო დაპირისპირების ნიადაგზე (მაგალითად, საარჩევნო უბანზე დამნაშავე პირისპირ შეეჩეხა მის მოწინააღმდეგეს და აფექტში მყოფი მას მია-

ყენებს მსუბუქი ხარისხის დაზიანებას), აქაც გამოირიცხება სსკ-ის 162¹ მუხლით კვალიფიკაცია. ამასთან, ყურადღება უნდა მივაქციოთ იმას, რომ, თუკი ამ დროს დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს განსახილველი დანაშაულის ობიექტური შემაღვენლობის ნიშნები, მაშინ ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას.

39

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმები გათვალისწინებული არ არის.

საარჩევნო ან სარეფერენდუმო კომისიის მუშაობისათვის ხელის შეშლა (სსკ-ის 163-ე მუხლი)

მუხლი 163. საარჩევნო ან სარეფერენდუმო კომისიის მუშაობისათვის ხელის შეშლა

საარჩევნო ან სარეფერენდუმო კომისიის მუშაობისათვის ხელის შეშლა, რამაც არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის ანდა საარჩევნო უბანში ხმის მიცემის პროცესის ჩაშლა გამოიწვია, –

ისჯება გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ოთხ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. აღნიშნული მუხლი ფოკუსირებულია საარჩევნო ადმინისტრაციის, კერძოდ, საარჩევნო სარეფერენდუმო კომისიის გამართული მუშაობის უზრუნველყოფაზე.

2

სსკ-ის 163-ე მუხლის შემოღებით კანონმდებელი შეეცადა ცალკე გამოეყო საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის ხელშეშლის ფაქტი და ხაზი გაუსვა საარჩევნო პროცესში საარჩევნო კომისიის მუშაობის მნიშვნელობას.

3

სსკ-ის 163-ე მუხლი ბლანკეტურ ნორმა განეკუთვნება და ეფუძნება საარჩევნო სფეროს მომწესრიგებელი ცალკეულ ნორმატიულ აქტებს.

4

სსკ-ის 163-ე მუხლი, მართალია, განთავსებულია ადამიანის უფლებების და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში, თუმცა თავისი ბუნებით და სტრუქტურით იგი უფრო ახლოს დგას მმართველობის სფეროში ჩადენილ დანაშაულებთან და უშუალოდ ხელყოფს სახელმწიფო ინტერესებს.

5

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური პირი. თუ კი საზღვაგარეთ გახსნილ საარჩევნო უბანზე განთავსებულ საარჩევნო კომისიას ხელი შეუშალა უცხო ქვეყნის მოქალაქემ, რის შედეგად ამ უბანზე ხმის მიცემის პროცესი ჩაიშალა, მას სსკ-ის 163-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სსკ-ის მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნის საფუძველზე ე. წ. დაცვის პრინციპიდან გამომდინარე⁸⁴².

⁸⁴² დაცვის პრინციპის შესახებ იხ. **ტურავა მ.**, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011, გვ. 47. უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-ის მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილის ასეთი ფორმულირება კრიტიკას ვერ უძლებს, რადგან იგი საქართველოს ინტერესების დაცვის თვალსაზრისით გარკვეულ სისუსტეებს შეიცავს. მიზანშეწონილია, რომ მე-5 მუხლს დაემატოს ისეთი შინაარსის, ნორმა, რომელიც პასუხისმგებლობას დააწესებს ზოგიერთი სახის განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულებზე, მათ შორის, საარჩევნო

1.1. სამართლებრივი სიკეთე - საქართველოს მოქალაქის კონსტიტუციით გარანტირებული **საარჩევნო უფლება**, რომელიც გულისხმობს **საკუთარი ნების** საფუძველზე არჩევნებში, რეფერენდუმში და პლებისციტში თავისუფალი მონაწილეობის⁸⁴³ შესაძლებლობას.

მაშასადამე, დაუშვებელია ამ შესაძლებლობის სხვადასხვა უკანონო გზებით შეზღუდვა, მათ შორის, საარჩევნო კომისიის მუშაობისათვის ხელის შეშლის გზით.

ამდენად, დამნაშავე საარჩევნო ადმინისტრაციაზე ზემოქმედების გზით გავლენას ახდენს არჩევნების მიმდინარეობის პროცესზე და საბოლოო ჯამში იწვევს მის ჩაშლას.

დამნაშავის ადრესატია **საარჩევნო ან სარეფერენდუმო კომისია**, რომელიც საარჩევნო კოდექსის თანახმად, განეკუთვნება საარჩევნო ადმინისტრაციას. ეს უკანასკნელი საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ს“ ქვეპუნქტის მიხედვით, მოიცავს საქართველოს **ცენტრალური საარჩევნო კომისიას** (შემდგომ - ცესკო) და **მის აპარატს**, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების **უმაღლეს საარჩევნო კომისიებს** და **მათ აპარატებს**, **საოლქო** და **საუბნო** საარჩევნო კომისიებს.

„*რეფერენდუმის შესახებ*“ ორგანული კანონის მე-16 მუხლის თანახმად, „სარეფერენდუმო კომისიებს მიეკუთვნება ცენტრალური სარეფერენდუმო კომისია, საოლქო სარეფერენდუმო და საუბნო სარეფერენდუმო კომისიები. ცენტრალური სარეფერენდუმო კომისიისა და საოლქო სარეფერენდუმო კომისიების მოვალეობების შესრულება ეკისრებათ შესაბამისად საქართველოს ცენტრალურ და საოლქო საარჩევნო კომისიებს.“

საუბნო სარეფერენდუმო კომისიები იქმნება საქართველოს ორგანული კანონის „*საქართველოს საარჩევნო კოდექსის*“ შესაბამისად, საუბნო საარჩევნო კომისიების შექმნისათვის დადგენილი წესით. სარეფერენდუმო კომისიები მუშაობას წყვეტენ რეფერენდუმის შედეგების ოფიციალურად გამოცხადებისთანავე.

შესაბამისად, სსკ-ის 163-ე მუხლის ადრესატები არიან როგორც უშუალოდ საარჩევნო, სარეფერენდუმო **კომისიები**, ასევე შეიძლება იყოს მათი **აპარატი**. აპარატი კომისიების გამართულ მუშაობას უზრუნველყოფს და მათთვის ხელის შეშლა კომისიისათვის ხელის შეშლას გულისხმობს და ამან, თავის მხრივ, შესაძლებელია არჩევნების ჩაშლა გამოიწვიოს.

სფეროში ჩადენილ დანაშაულებზეც.

843 ნების თავისუფლების შესახებ იხილეთ სსკ-ის 150-ე მუხლის კომენტარი.

13

1.3. ქმედება. სსკ-ის 163-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება გულისხმობს საარჩევნო (სარეფერენდუმო) კომისიისათვის **ხელის შეშლას**, რომელიც შეიძლება განხორციელდეს როგორც **მოქმედებით**, ასევე **უმოქმედობით**.

14

მოქმედებით განხორციელებული ხელის შეშლა შეიძლება გამოიხატოს კომისიისათვის განკუთვნილი შენობის ან სამუშაო ოთახის ბლოკირებაში, საარჩევნო ყუთების, საარჩევნო ბიულეტენების, შემაჯამებელი ოქმების დაზიანება-განადგურებაში და ა.შ.

15

იმ შემთხვევაში, თუ საარჩევნო კომისიის ფუნქციებსა და საქმიანობაში პირის ჩარევით ხელი ეშლება კომისიას, მაგრამ ასეთ ჩარევას არ გამოუწვევია სსკ-ის 163-ე მუხლში მითითებული რომელიმე შედეგი, პირი საარჩევნო კოდექსის 91¹ მუხლის საფუძველზე პასუხს აგებს ადმინისტრაციული წესით.

16

ხელის შეშლა უმოქმედობით გამოიხატება, მაგალითად, საარჩევნო, სარეფერენდუმო კომისიისათვის შენობის,⁸⁴⁴ ასევე სამსახურებრივი ტრანსპორტის მიუცემლობაში ან ელექტროენერგიის ანდა სამუშაოს ჩასატარებლად სხვა აუცილებელი ტექნიკის მიუწოდებლობაში.

17

საარჩევნო კოდექსის 58-ე მუხლის თანახმად, „სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოები, მუნიციპალიტეტის ორგანოები, საჯარო სამართლის იურიდიული პირები (გარდა წევრობაზე დაფუძნებული და რელიგიური გაერთიანებებისა) და სახელმწიფოსა და მუნიციპალიტეტის ორგანოების 50%-ზე მეტი წილობრივი მონაწილეობით შექმნილი ორგანიზაციები არჩევნების მომზადებისა და ჩატარებისათვის საჭირო შენობა-ნაგებობას და ინვენტარს საარჩევნო კომისიებს დროებით, უსასყიდლოდ გადასცემენ. ამასთანავე, ეს ორგანოები ვალდებული არიან, დაფარონ გადაცემული შენობა-ნაგებობის კომუნალური ხარჯები.“

18

მაშასადამე, თუ რომელიმე მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი ზემოთ დასახელებული ნორმის მოთხოვნის შესაბამისად, არ გადასცემს საარჩევნო კომისიას შენობას ან სხვა აუცილებელ ინვენტარს, რითაც ხელს შეუშლის არჩევნების ან რეფერენდუმის პროცესის ჩატარებას, განახორციელებს სსკ-ის 163-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის შემადგენლობას **უმოქმედობით**.

19

უმოქმედობის მაგალითად გამოდგება ასევე შემთხვევა, როდესაც დამნაშავე საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლემბისციტო კომისიებს უარს ეუბნება საჭირო მასალების და მონაცემების წარდგენაზე ან იგი არ ასრულებს მათ გადანაცვ-

844 იხ. **ლეკვეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 410; **წულაია ზ.**, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ტომი პირველი (მეორე გამოცემა), თბ., 2003, გვ. 315.

ტილებას, რასაც შედეგად სსკ-ის 163-ე მუხლში მოცემული რაიმე შედეგი მოჰყვება.

20

ამასთან, გასათვალისწინებელია ის ფაქტი, რომ, თუ კი პირის უმოქმედობას სსკ-ის 163-ე მუხლში მითითებული ასეთი შედეგი არ მოჰყვება, საარჩევნო კოდექსის 86-ე მუხლის საფუძველზე იგი ადმინისტრაციული წესით აგებს პასუხს.

21

1.4. შედეგი. სსკ-ის 163-ე მუხლი **მატერიალური** სახის დანაშაულია, სადაც შედეგი გულისხმობს: ა) არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის ჩაშლას ანდა ბ) საარჩევნო უბანზე ხმის მიცემის პროცესის ჩაშლას.

22

მაშასადამე, სსკ-ის 163-ე მუხლი დამთავრებულ დანაშაულად მაშინ მიიჩნევა, როდესაც ზემოთ დასახელებული შედეგებიდან ერთ-ერთი შედეგი დადგება (**შედეგია დელიქტი**).

23

არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის **ჩაშლა** გულისხმობს შემთხვევას, როდესაც შექმნილი დაბრკოლებების გამო ველარ ხორციელდება არჩევნები, რეფერენდუმი ან პლებისციტი. ამდენად, შედეგი ამ თვალსაზრისით გულისხმობს პროცესის მთლიანად ჩაშლას.

24

რაც შეეხება საარჩევნო უბანზე ხმის მიცემის პროცესის ჩაშლას, იგი გულისხმობს ერთ-ერთ კონკრეტულ საარჩევნო უბანზე **ხმის მიცემის პროცესის სრულად ჩაშლას**.

25

1.5. დრო. სსკ-ის 163-ე მუხლის უმართლობის დამაფუძნებელ ნიშნად გვევლინება დანაშაულის ჩადენის დრო. სსკ-ის 163-ე მუხლის გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროდ, ზოგადად საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ი“ ქვეპუნქტის თანახმად, მიიჩნევა **საარჩევნო (სარეფერენდუმი) პერიოდი**, რომელიც მოიცავს არჩევნების (რეფერენდუმის) დანიშვნის შესახებ გამოცემული სამართლებრივი აქტის ამოქმედების დღიდან შესაბამისი საარჩევნო კომისიის მიერ არჩევნების/რეფერენდუმის საბოლოო შედეგების შემაჯამებელი ოქმის გამოქვეყნების დღის ჩათვლით დროის მონაკვეთს. შესაბამისად, ამ დროს განხორციელებული ქმედება, რომელიც ხელს უშლის არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის ჩატარებას დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 163-ე მუხლის საფუძველზე.

26

სსკ-ის 163-ე მუხლი ასევე აკონკრეტებს დროს, როდესაც განხორციელებული ხელშეშლის ფაქტი დანაშაულად ფასდება. ასეთი დრო არის **ხმის მიცემის დღე**, რომელიც საარჩევნო კოდექსის მე-60 მუხლის მიხედვით, გულისხმობს კენჭისყრის დღეს და მოიცავს დილის 8 საათიდან საღამოს 20 საათამდე არსებულ პერიოდს. საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ი“ ქვეპუნქტის მიხედვით,

კენჭისყრის დღე მოიცავს საერთო, შუალედური ან ხელახალი არჩევნების ჩატარების დღეს, ასევე, მეორე ტურის, განმეორებითი კენჭისყრის დღესაც.

27

აქედან გამომდინარე, ხმის მიცემის დრო დაკავშირებულია კენჭისყრის დღესთან, რომელიც შეიძლება ჩატარდეს საერთო, შუალედური ან ხელახალი არჩევნების, ასევე, მეორე ტურის, განმეორებითი კენჭისყრის სახით.

28

რაც შეეხება დანაშაულის ჩადენის ადგილს, როგორც წესი, სსკ-ის 163-ე მუხლის შემადგენლობაში იგულისხმება საარჩევნო/სარეფერენდუმო კომისიის განთავსების მუდმივი ან დროებითი სამუშაო და ასევე საარჩევნო უბანი.

29

საარჩევნო კომისიის განთავსების ადგილად მიიჩნევა ნებისმიერი ადგილი, რომელიც დადგენილი წესის შესაბამისად, გამოყოფილია საარჩევნო კომისიის, კერძოდ, ცენტრალური, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიის მუშაობისათვის.

30

საარჩევნო უბანი, საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „წ“ ქვეპუნქტის თანახმად, არის ადმინისტრაციული საარჩევნო დანაყოფი, რომელიც იქმნება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით, კენჭისყრისა და ხმების დათვლისათვის არჩევნებისა და რეფერენდუმის გამართვისას.

31

საარჩევნო კოდექსის 23-ე მუხლის თანახმად, კენჭისყრის ჩასატარებლად და ხმების დასათვლელად საარჩევნო ოლქი იყოფა **საარჩევნო უბნებად**. საარჩევნო უბანი იქმნება არანაკლებ 20 და არაუმეტეს 1500 ამომრჩევლისათვის. საარჩევნო უბნებს ქმნის, მათ საზღვრებსა და ნომრებს ადგენს შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისია არაუგვიანეს არჩევნების წლის 1 ივლისისა და 2 დღის ვადაში აქვეყნებს სათანადო ინფორმაციას საარჩევნო უბნების საზღვრების მითითებით. საოლქო საარჩევნო კომისია მუნიციპალიტეტის შესაბამის ორგანოთა მონაცემების საფუძველზე ადგენს და აზუსტებს საარჩევნო უბანში შემავალი ყველა საცხოვრებელი შენობა-ნაგებობის ნუსხასა და მისამართებს, აგრეთვე იმ შენობა-ნაგებობათა ნუსხასა და მისამართებს, რომლებიც საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციამ შეიძლება საარჩევნო მიზნებისათვის გამოიყენოს.

32

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 163-ე მუხლის სუბიექტური შემადგენლობა გამოიხატება განზრახვაში. მოცემული დანაშაული უმეტესწილად **პირდაპირი განზრახვით** ხასიათდება, თუმცა მისი ჩადენა დასაშვებია ასევე **არაპირდაპირი განზრახვით**.

33

დამნაშავეს ამ დანაშაულის განხორციელებისას ძირითადად ამოძრავებს პოლიტიკური მოტივი.

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. სსკ-ის 163-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მაშინ იქნება სახეზე, თუ მართლწინააღმდეგია და ბრალს, იგი დგინდება სტანდარტულად.

IV. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 163-ე მუხლი **დამთავრებულ დანაშაულად** ითვლება მაშინ, როდესაც ამავე მუხლის შემადგენლობაში დასახელებული ერთ-ერთი შედეგი დადგება. მაშასადამე, ეს დანაშაული წარმოადგენს **მატერიალურ დანაშაულს**⁸⁴⁵.

მაშასადამე, თუ არჩევნები, რეფერენდუმი, პლებისციტი ანდა საარჩევნო უბანზე ხმის მიცემის პროცესი სრულად არ ჩაიშალა, სსკ-ის 163-ე მუხლი დამთავრებულ დანაშაულად არ მიიჩნევა.

სსკ-ის 163-ე მუხლის **მომზადება** შესაძლებელია, თუმცა სსკ-ის 163-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, წარმოადგენს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს და შესაბამისად, სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე მისი **მომზადება** დაუსჯელი რჩება.

სსკ-ის 163-ე მუხლის **მცდელობა** დასაშვებია. ეს ისეთი შემთხვევაა, როდესაც დამნაშავე საარჩევნო ან სარეფერენდუმი კომისიას ხელს შეუშლის, რითაც არჩევნების ან რეფერენდუმის, ასევე ხმის მიცემის პროცესის ჩაშლის საფრთხეს ქმნის. სხვა საკითხია, რამდენად მიზანშეწონილია ასეთი ქმედების მცდელობის დასჯადობა.

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. სსკ-ის 163-ე მუხლი შესაძლებელია ჩადენილი იქნეს თანამსრულებლობის, შუალობითი ამსრულებლობის ან თანამონაწილეობის ფორმით.

სსკ-ის 163-ე მუხლის თანამსრულებლობის ფორმით ჩადენა, მართალია, მუხლში ცალკე მაკვალიფიცირებელ გარემოებად არ არის გამოყოფილი, თუმცა იგი სასჯელის დანიშვნის დროს აუცილებლად მიიღება მხედველობაში სსკ-ის 53-ე მუ-

845 ზოგიერთ სახელმძღვანელოში მითითებულია იმის შესახებ, რომ, თუკი სსკ-ის 163-ე მუხლში მითითებულ ქმედებას, კერძოდ, ხელის შეშლას შედეგი არ მოჰყვება, მაშინ სსკ-ის 163-ე მუხლის შემადგენლობაც არ იქნება სახეზე. ასეთი ფორმულირება მკითხველისთვის დამაბნეველია, ამიტომ უმჯობესი იქნებოდა ავტორებს მეტი სინათლე შეეტანათ თავიანთ ნათქვამში და მიეთითებინათ იმის შესახებ, რომ, თუკი სსკ-ის 163-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება შედეგს არ გამოიწვევს, სახეზე სსკ-ის 163-ე მუხლი დასრულებული სახით არ იქნება და მხოლოდ მის მცდელობაზეა შესაძლებელი ლაპარაკი. იხ.: **ნულაია ზ.**, სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ტომი პირველი (მეორე გამოცემა), თბ., 2003, გვ. 314; ასევე, **ფუტყარაძე ე.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 436.

ხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე.

41

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 163-ე მუხლის სსკ-ის 162¹ მუხლთან კონკურენციაზე იხილეთ სსკ-ის 162¹ მუხლის შესაბამისი კომენტარი.

42

VIII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმები გათვალისწინებული არ არის.

**ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევა, ხმების არასწორად დათვლა
ან არჩევნების შედეგების არასწორად შეჯამება
(სსკ-ის 164-ე მუხლი)**

**მუხლი 164. ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევა, ხმების არასწორად
დათვლა ან არჩევნების შედეგების არასწორად შეჯამება**

არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში მონაწილის ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევა, საარჩევნო ან სარეფერენდუმო კომისიის წევრის ან ასეთ კომისიაში რწმუნებულად ან მეთვალყურედ დანიშნულის მიერ საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლებისციტო დოკუმენტის გაყალბება, ხმების განზრახ არასწორად დათვლა, არჩევნების შედეგების განზრახ არასწორად შეჯამება ანდა რეფერენდუმის ან პლებისციტის შედეგების განზრახ არასწორად დადგენა, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება წარმოადგენს საარჩევნო პროცესის ყველა ეტაპზე განხორციელებულ დანაშაულს, რომელიც დაკავშირებულია ამომრჩევლის კონსტიტუციური უფლების, კერძოდ, ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევასთან⁸⁴⁶ და საარჩევნო ადმინისტრაციის და მის დაქვემდებარებაში მყოფი პირების მიერ არჩევნების შედეგების გაყალბებასთან.

2

აღნიშნული მუხლი მიმართულია ამომრჩევლის კონსტიტუციით გარანტირებული საარჩევნო უფლების დაცვის უზრუნველყოფაზე.

3

განსახილველი ნორმა, ისევე, როგორც სხვა მსგავსი სახის ნორმები, ბლანკეტური ხასიათის ნორმაა, ვინაიდან მისი საფუძველია საარჩევნო სფეროს მომწესრიგებელი ცალკეული ნორმატიული აქტები.

4

სსკ-ის 164-ე მუხლში აღწერილი ქმედებებიდან ნაწილი პირდაპირ ხელყოფს ადამიანის ძირითად უფლებას, კერძოდ, საარჩევნო უფლებას და სწორედ ამიტომ შეტანილია იგი ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში, თუმცა ამ მუხლში მოცემული ქმედებების ნაწილი უშუალოდ ხელყოფს სახელმწიფო ინტერესებს.

5

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი – ფიზიკური პირი. სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი შესაძლებელია იყოს, რო-

⁸⁴⁶ საარჩევნო პროცესის ეტაპებისა და არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის ჩატარების ძირითადი პრინციპების შესახებ, იხილეთ სსკ-ის 162-ე მუხლის კომენტარი.

გორც ზოგადი, ასევე სპეციალური სუბიექტი.

6

ზოგადი სუბიექტები ძირითადად ახორციელებენ სსკ-ის 164-ე მუხლის დისპოზიციაში დასახელებულ ქმედებას გამოხატულს არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევაში, თუმცა აღნიშნული ქმედება ასევე შესაძლებელია განახორციელოს სპეციალურმა სუბიექტმაც, მაგალითად, საარჩევნო კომისიის წევრმა ან ისეთმა პირმა, რომელიც თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობით რამენაირად დაკავშირებულია საარჩევნო პროცესთან.

7

კანონმდებელი სსკ-ის 164-ე მუხლში სპეციალურ სუბიექტთა წრეს ასევე სახელდებით ჩამოთვლის. ასეთ სუბიექტებად დასახელებულნი არიან საარჩევნო, სარეფერენდუმო **კომისიის წევრები** და ასეთ კომისიაში **რწმუნებულად ან მეთვალყურედ დანიშნული პირები**, როდესაც საქმე ეხება საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლებისციტო დოკუმენტის გაყალბებას, ხმების განზრახ არასწორად დათვლას, არჩევნების შედეგების განზრახ არასწორად შეჯამებას ანდა რეფერენდუმის ან პლებისციტის შედეგების განზრახ არასწორად დადგენას.

8

მაშასადამე, აღნიშნული პირები საარჩევნო კანონმდებლობიდან გამომდინარე, პასუხისმგებლები არიან საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლებისციტო დოკუმენტების ნამდვილობაზე, ხმების სწორად დათვლაზე, არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის შედეგების სწორად შეჯამება-დადგენაზე.

9

საარჩევნო, სარეფერენდუმო კომისიის წევრები საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ტ“ ქვეპუნქტის თანახმად, წარმოადგენენ **საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელეებს**.

10

საარჩევნო, სარეფერენდუმო და საპლებისციტო კომისიის და მათი წევრთა არჩევა-დანიშვნის და მათი უფლება-მოვალეობების შესახებ საუბარია საქართველოს საარჩევნო კოდექსში და რომლის დეტალური ანალიზი გაკეთებულია სსკ-ის 163-ე მუხლის კომენტარებისას. აქ, მხოლოდ იმის დამატება შეიძლება, რომ საარჩევნო კომისიის წევრებში მოაზრებული უნდა იყვნენ არა მხოლოდ კომისიის რიგითი წევრები, არამედ **კომისიის თავმჯდომარე**, მისი **მოადგილე** და **მდივანი**.

11

კომისიაში **მეთვალყურედ** დანიშნული პირი, საარჩევნო კოდექსის 69-ე მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე, ის პირია, რომელიც დამკვირვებელთა წრიდან გამოვლინდება და ხმების დათვლის დროს დადგება მთვლელთან. მას უფლება აქვს დააკვირდეს დათვლის მთელ პროცესს, მიუთითოს შეცდომაზე, მოითხოვოს შეცდომის გასწორება, ხოლო მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში გაასაჩივროს საუბნო საარჩევნო კომისიის მოქმედება ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიაში, შემდეგ კი სასამართლოში.

კომისიაში **რწმუნებულად** დანიშნული პირი, რაზეც სსკ-ის 164-ე მუხლი მიუთითებს, საარჩევნო კანონმდებლობაში სიტყვა-სიტყვით მოხსენიებული არ არის, თუმცა მასში შესაძლებელია მოაზრებული იყვნენ საარჩევნო კომისიის ის უფლებამოსილი პირები, რომლებიც, მაგალითად, საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, პასუხისმგებელი არიან ბიულეტენების ბეჭდვის პროცესის კონტროლზე. ასევე, საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის მე-10 პუნქტის თანახმად, საარჩევნო კომისიის **წარმომადგენელი**. ეს ის პირია, რომელსაც გადაეცემა საარჩევნო ბიულეტენები და სპეციალური კონვერტები. შესაბამისად, იგი ვალდებულია მოითხოვოს მიღება-ჩაბარების აქტის ერთი ცალი შესაბამისი საოლქო/საუბნო საარჩევნო კომისიისთვის გადასაცემად. აქ, ასევე იგულისხმებიან საარჩევნო კოდექსის 68-ე მუხლის მე-3 ნაწილის საფუძველზე **წარმომადგენლები**, რომლებიც საარჩევნო ყუთის გახსნის დროს მთვლელების გვერდით იმყოფებიან და ზედამხედველობენ ყუთების გახსნის პროცესს.

თუკი საზღვაგარეთ გახსნილ საარჩევნო უბანზე განთავსებულ საარჩევნო კომისიას ხელი შეუშალა **უცხო ქვეყნის მოქალაქემ**, რის შედეგად ამ უბანზე ხმის მიცემის პროცესი ჩაიშალა, მას სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის არ დაეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სსკ-ის მე-5 მუხლის მე-3 ნაწილის მოთხოვნის საფუძველზე ე. წ. დაცვის პრინციპიდან გამომდინარე.

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - საქართველოს მოქალაქის კონსტიტუციით გარანტირებული **საარჩევნო უფლება**, რომელიც გულისხმობს არჩევნებში, რეფერენდუმში და პლებისციტში **საკუთარი ნების ფარულად** განხორციელების შესაძლებლობას. დაცული სამართლებრივი სიკეთეა ასევე სახელმწიფოს ინტერესი, რათა მან უზრუნველყოს ქვეყანაში არჩევნების, რეფერენდუმის თუ პლებისციტის კანონით დადგენილი წესით ჩატარება.

სახელმწიფოს ინტერესის, როგორც სსკ-ის 164-ე მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთის, ხელყოფის ფაქტი კარგად ჩანს იმ ქმედებებში, რომელიც ჩადენილია საარჩევნო ადმინისტრაციის და მათთან დაქვემდებარებული პირების მიერ და რომელიც გულისხმობს საარჩევნო, სარეფერენდუმო კომისიის წევრების ან ასეთ კომისიაში რწმუნებულად ან მეთვალყურედ დანიშნული პირების მიერ შესაბამისი დოკუმენტების გაყალბებას, ხმების არასწორად დათვლას ან კიდევ არჩევნების ან რეფერენდუმის შედეგების არასწორად შეჯამება-დადგენას. ამდენად, დამნაშავე საარჩევნო პროცესზე უკანონოდ ზემოქმედებს და საბოლოოდ იგი გავლენას ახდენს არჩევნების მიმდინარეობის პროცესზე და მის საბოლოო შედეგებზე.

შესაბამისად, სსკ-ის 164-ე მუხლში დაზარალებული შეიძლება იყოს კონკრეტული

ამომრჩეველი, რომელიც საარჩევნო უბანზე ფარული კენჭისყრით აფიქსირებს საკუთარ პოლიტიკურ ნებას. საპრეზიდენტო არჩევნების დროს ადრესატები ასევე შეიძლება იყვნენ **საარჩევნო კოლეგიის წევრები**.

17

1.3. ქმედება. სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შესაძლებელია რამდენიმე **ალტერნატიული ქმედებით** განხორციელდეს. ეს შეიძლება იყოს:

- ა) ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევა;
- ბ) საარჩევნო, სარეფერენდუმო, საპლემბისციტო დოკუმენტების გაყალბება;
- გ) ხმების არასწორად დათვლა;
- დ) არჩევნების შედეგების არასწორად შეჯამება და რეფერენდუმის (პლემბისციტის) შედეგების არასწორად დადგენა.

18

ა) **ხმის მიცემის ფარულობის დარღვევა.** საარჩევნო კოდექსის 58-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, ხმის მიცემის ადგილი იმგვარად უნდა მოეწყოს, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს ამომრჩევლის მიერ საარჩევნო ბიულეტენის შევსების ფარულობა. ხოლო ამავე მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, კენჭისყრის ფარულობის უზრუნველსაყოფად კენჭისყრის კაბინაში ფოტო და ვიდეო გადაღება აკრძალულია.

19

ფარული არჩევნების კონსტიტუციური პრინციპი იცავს მოქალაქის თავისუფალ საარჩევნო გადაწყვეტილებას. არავის არ აქვს უფლება იცოდეს, ვინ ვის მისცა ხმა. ფარული არჩევნების კონსტიტუციური პრინციპი **წინასაარჩევნო კამპანიის** დროსაც მოქმედებს, თუმცა ზოგჯერ საჭიროა აზრის საჯაროდ გაცხადება, როცა ეს ეხება, მაგალითად, ამომრჩეველთა ხელმოწერების გარკვეული რაოდენობის შეგროვებას, რათა კანონით დადგენილი წესით საარჩევნოდ რეგისტრირებულ იქნეს პოლიტიკური პარტია თუ კანდიდატი⁸⁴⁷.

20

ფარულობის დარღვევა შეიძლება განხორციელდეს როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით. ფარულობა **მოქმედებით** შესაძლებელია დაირღვეს მაშინ, როდესაც დამნაშავე ამომრჩევლის მიერ ბიულეტენის შევსების პროცესს კენჭისყრის კაბინაში დაესწრება. საარჩევნო კანონმდებლობის 65-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, საარჩევნო ბიულეტენის შევსებისას აკრძალულია სხვა პირის დასწრება. ამომრჩეველს, რომელსაც არ შეუძლია დამოუკიდებლად შეავსოს საარჩევნო ბიულეტენი, უფლება აქვს, ფარული კენჭისყრის კაბინაში დასახმარებლად მიიწვიოს ნებისმიერი პირი, გარდა: ა) საარჩევნო კომისიის წევრისა; ბ) კანდიდატისა; გ) საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენლისა; დ) დამკვირვებლისა და ე) პრესის და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალებების წარმომადგენლისა.

847 იხ. **კუბლაშვილი კ.**, ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, თბ., 2017, გვ. 315.

21

ფარულობის დარღვევა ასევე შეიძლება გამოიხატოს შევსებული ბიულეტენის დამნაშავის მიერ გახსნაში. მაგალითად, საარჩევნო კოდექსის 65-ე მუხლის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საარჩევნო კომისიის წევრს არა აქვს უფლება, გახსნას შევსებული საარჩევნო ბიულეტენი (ბიულეტენები) ან სხვაგვარად დაარღვიოს კენჭისყრის ფარულობა.

22

კენჭისყრის ფარულობის სხვაგვარად დარღვევა გულისხმობს ასევე ბიულეტენის დანიშვნას, ანდა სხვადასხვა საშუალებით კაბინის დაათვალიერებას, იქნება ეს ფოტო, ვიდეო თუ სხვა ტექნიკური საშუალება. მაგალითად, სარკის გამოყენებით კაბინაში მიმდინარე პროცესის დათვალიერება. ასევე, შეიძლება გამოიხატოს ამომრჩევლის კონვერტის გახსნაში მის საარჩევნო ყუთში მოთავსებამდე⁸⁴⁸.

23

ფარულობის დარღვევა **უმოქმედობით** შესაძლებელია მაშინ, როდესაც პირი არის **სამართლებრივი გარანტი** და არ ასრულებს კენჭისყრის ფარულობის დაცვის ვალდებულებას.

24

ფარულობის დარღვევა დანაშაულის შემადგენლობის ნორმატიული ნიშანია და მისი არსებობის საკითხი დამოკიდებულია შეფასებაზე. ფარულობა დარღვეულია, თუკი კანონმდებლობით ფარულობის უზრუნველყოფის დადგენილი წესები არ არის დაცული. ამ დროს მნიშვნელობა არა აქვს ფარულობის დამრღვევმა მოახერხა თუ არა ამომრჩევლის ნების იდენტიფიცირება, ი.ე. თუ ვის მისცა ან არ მისცა ხმა.

25

ბ) საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლებისციტო დოკუმენტების გაყალბება. სისხლის სამართლის ლიტერატურაში რაიმეს გაყალბება გაგებულია, როგორც დოკუმენტებში ცრუ ცნობების შეტანა, ნამდვილი დოკუმენტის შინაარსის შეცვლა, ტექსტის ნაწილის შესწორება, სხვა რიცხვით დათარიღება, ასევე ყალბი შინაარსის ახალი დოკუმენტების შექმნა⁸⁴⁹. გაყალბებას ექნება ადგილი, თუკი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის დავალებით არჩევნების შემაჯამებელ ოქმში კონკრეტული ამომრჩევლის რეალური რაოდენობის ნაცვლად, სხვა ციფრს შეიტანს, ანდა ამომრჩევლის ბიულეტენში რაიმე ცვლილებას განახორციელებს.

26

დოკუმენტების გაყალბება შეიძლება დაკავშირებული იყოს სხვადასხვა სახის საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლებისციტო დოკუმენტების გაყალბებასთან. ასეთი შეიძლება იყოს, მაგალითად, ბიულეტენი, რომელიც საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის მე-16 პუნქტის საფუძველზე წარმოადგენს სახელმწიფოს საკუთრებას, ხოლო 69-ე მუხლის მე-4 ნაწილის თანახმად, ამომრჩევლის მიერ ნების

848 ანალოგიური შეფასება იხ. Münchener Kommentar, Strafgesetzbuch, Bandredakteur: **M. Sander G.**, §§ 80-184, 3. Auflage, 2017, გვ. 356.

849 იხ. **ლეკვეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, ნიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 412.

გამოვლენის შემდეგ საარჩევნო ბიულეტენში ნებისმიერი ფორმით შესწორების, ცვლილების ან დამატების შეტანა იწვევს პასუხისმგებლობას საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

27

ამ ალტერნატიული მოქმედების განხორციელებისას **დანაშაულის საგანს** წარმოადგენს **საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლებისციტო დოკუმენტაცია**.

28

საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ჰ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საარჩევნო დოკუმენტაციას განეკუთვნება: საარჩევნო კომისიაში შესული და საარჩევნო კომისიიდან გასული განცხადება, საჩივარი, წერილი, ოქმი, საარჩევნო ბიულეტენი, სპეციალური კონვერტი, საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის სამართლებრივი აქტი, საკონტროლო ფურცელი, სარეგისტრაციო ჟურნალი, ამომრჩეველთა სია, ამომრჩევლის ბარათი და საარჩევნო კომისიის წევრის ახსნა-განმარტება.

29

ამდენად, ნორმის სიტყვა-სიტყვითი ახსნა-განმარტებიდან გამომდინარე, აღნიშნული დოკუმენტების გაყალბება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 164-ე მუხლის საფუძველზე.

30

გ) **ხმების არასწორად დათვლა** გულისხმობს არა მარტო არჩევნებში, არამედ რეფერენდუმში და პლებისციტში მონაწილეთა ხმების დადგენილი წესის დარღვევით განხორციელებას.

31

პირველ ეტაპზე, ხმებს თვლის საუბნო საარჩევნო კომისია, რომელიც საარჩევნო კოდექსის 68-69-ე მუხლებით დადგენილი წესის შესაბამისად ახორციელებს ხმების დათვლის პროცესს. ეს პროცესი გულისხმობს შემდეგს: მთვლელები ძირითად საარჩევნო ყუთში არსებულ სპეციალურ კონვერტებსა და საარჩევნო ბიულეტენებს ათავსებენ განცალკევებით მდგომ მაგიდაზე, ამოწმებენ ძირითად საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცლის არსებობას და მას უდარებენ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის მიერ შენახულ საკონტროლო ფურცელს. თუ საკონტროლო ფურცლებს შორის განსხვავება გამოვლინდა ან ძირითად საარჩევნო ყუთში საკონტროლო ფურცელი არ აღმოჩნდა, ყველა სპეციალური კონვერტი და საარჩევნო ბიულეტენი შეიფუთება, დაილუქება, შედგება სათანადო ოქმი და დაუყოვნებლივ გადაეცემა ზემდგომ საოლქო საარჩევნო კომისიას. თუ ყველაფერი წესრიგში აღმოჩნდა, მთვლელები ერთმანეთში ურევენ ძირითადი და გადასატანი საარჩევნო ყუთებიდან გადმოყრილ სპეციალურ კონვერტებს და იწყებენ საარჩევნო ბიულეტენების დათვლას.

32

მაშასადამე, ამ პროცესში ხმების არასწორად დათვლა გულისხმობს შემთხვევას, თუკი საარჩევნო კომისიის წევრები ბიულეტენებს შეგნებულად სწორად არ დათვლიან და რეალური ოდენობის ნაცვლად, ხელოვნურად გაზრდიან ან შეამცირებენ ხმების რაოდენობას, ანდა საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე ან მდივანი

ბათილად ცნობილი ბიულეტენებს დაუმატებს ნამდვილი ბიულეტენების ჯამს.

33

დ) არჩევნების შედეგების არასწორად შეჯამება და რეფერენდუმის ან პლებისციტის შედეგების არასწორად დადგენა. საარჩევნო კოდექსის 123-ე მუხლის თანახმად, საუბნო საარჩევნო კომისია აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და ეს შედეგები შეაქვს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმში (პირველადი შეჯამება). კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი დგება პარტიული სიების მიხედვით. ხოლო ამავე კოდექსის 124-ე მუხლის მიხედვით, საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიების ოქმებისა და რაიონული/საქალაქო სასამართლოების გადაწყვეტილებების საფუძველზე, თავის სხდომაზე აჯამებს კენჭისყრის შედეგებს და შეაქვს მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემებით ჩატარებული კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში (მორიგი შეჯამება). საბოლოოდ, საარჩევნო კოდექსის 125-ე მუხლის მიხედვით, ცესკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისაგან მიღებული ოქმებისა და სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებების საფუძველზე, თავის სხდომაზე აჯამებს არჩევნების შედეგებს (საბოლოო შეჯამება).

34

რეფერენდუმისა და პლებისციტის ჩატარება და მიღებული შედეგების დადგენა საარჩევნო კოდექსის 170-ე მუხლის და „რეფერენდუმის შესახებ“ საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე განისაზღვრება არჩევნების შედეგების დადგენისათვის დაწესებული ნორმების საფუძველზე.

35

ამდენად, როგორც საუბნო, ასევე საოლქო და ცენტრალური საარჩევნო კომისიების მიერ არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის შედეგების არასწორად შეჯამება ნიშნავს, როდესაც არჩევნების შედეგებში მცდარ ციფრს მიუთითებენ და მას ასახავენ შემაჯამებელ ოქმებში.

36

1.4 დრო. სსკ-ის 164-ე მუხლთან დაკავშირებით აღსანიშნავია მოცემული **დანაშაულის ჩადენის დროის** განსაზღვრის საკითხი. კერძოდ, სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროა როგორც უშუალოდ არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში ხმის მიცემის დრო (კონკრეტული დღე), ასევე ხმის მიცემამდამე ან უშუალოდ ხმის მიცემის შემდეგ არსებული დრო. ასე, მაგალითად, როდესაც საუბარია საარჩევნო დოკუმენტების გაყალბებაზე, ეს შეიძლება განხორციელდეს როგორც ხმის მიცემის დღეს, ასევე ხმის მიცემამდამე ან ხმის მიცემის შემდეგ განსაზღვრულ დროის მონაკვეთში.

37

2.სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა გამოიხატება **განზრახვაში**, რაც დასტურდება თავად ამ მუხლის შინაარსით. განზრახვა შესაძლებელია იყოს **პირდაპირი** ან **არაპირდაპირი**. თუმცა უმეტესწილად ადგილი აქვს პირდაპირ განზრახვას. არაპირდაპირი განზრახვა მაშინ იქნება სახეზე, როდესაც, მაგალითად, პასუხის-

მგებელი პირი არჩევნებში მონაწილეთა ხმებს გულგრილად ითვლის, რა დროსაც უშვებს იმის შესაძლებლობას, რომ მისმა ასეთმა გულგრილობამ შესაძლებელია არჩევნების შედეგებზე იმოქმედოს, თუმცა ეს მას სულაც არ ადარდებს.

38

რაც შეეხება **მიზანს** და **მოტივს**, ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.

39

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

40

IV. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 164-ე მუხლი **დამთავრებულ დანაშაულად** ითვლება მაშინ, როდესაც ამავე მუხლის შემადგენლობაში დასახელებული ერთ-ერთი ალტერნატიული ქმედება განხორციელდება. შესაბამისად, შედეგის დადგომას ქმედების დამთავრებულად ცნობისთვის მნიშვნელობა არ გააჩნია. ამდენად ეს დანაშაული შედეგგარეშე (ფორმალური) შემადგენლობის მქონეა.

41

სსკ-ის 164-ე მუხლის **მომზადება** შესაძლებელია, თუმცა სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული წარმოადგენს ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს და შესაბამისად, სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე მისი **მომზადება** დაუსჯელი რჩება, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია.

42

V. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.

სსკ-ის 164-ე მუხლი შესაძლებელია ჩადენილი იქნეს თანამსრულებლობის, შუალობითი ამსრულებლობის ან თანამონაწილეობის ფორმით.

43

სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული გამოირჩევა იმით, რომ ამ დანაშაულს ძირითადად საარჩევნო კომისიის წევრები ახორციელებენ, ამიტომ არსებობს დიდი ალბათობა იმისა, რომ კომისიის წევრები შეთანხმებულად მოქმედებდნენ, რაც კიდევ უფრო აადვილებს ამ დანაშაულის ჩადენას და ამასთან, ზრდის მოცემული დანაშაულის საშიშროებას. ეს მომენტი კანონმდებელს უნდა გაეთვალისწინებინა და სსკ-ის 164-ე მუხლში დამამძიმებელი გარემოებად ჩაენერა „ჯგუფურობა“. ვინაიდან თანამსრულებლობის ფორმით სსკ-ის 164-ე მუხლის ჩადენა მაკვალიფიცირებელ გარემოებას არ წარმოადგენს, თუმცა იგი სასჯელის დანიშვნის დროს აუცილებლად მიიღება მხედველობაში.

44

იმ შემთხვევაში, თუკი ამ დანაშაულს კომისიის წევრთან ერთად სხვა არასპეციალური პირი ჩადის, ეს უკანასკნელი პასუხს აგებს არა თანამსრულებლობის, არამედ თანამონაწილეობის ფორმით ჩადენილი დანაშაულისთვის. ასე, მაგალითად, ცესკო-ს პასუხისმგებელმა პირმა, რომელიც არის სპეციალური სუბიექტი, იმ პირთან ერთად, რომელიც არის ბიულეტენების დაბეჭდვის დაკვეთის შემსრუ-

ლებელი არასპეციალური პირი, პოლიტიკური მოტივით განზახ ჭარბი რაოდენობის ბიულეტენები დაბეჭდეს. ამ შემთხვევაში, ცესკო-ს პასუხისმგებელი პირი დაისჯება როგორც სსკ-ის 164-ე მუხლის ამსრულებელი, ხოლო არასპეციალური პირი პასუხს აგებს როგორც ამ დანაშაულის დამხმარე.

45

VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ნაწილობრივ კოლიზიაშია სსკ-ის 164³ მუხლთან მიმართებაში. ორივე მუხლში საუბარია საარჩევნო დოკუმენტების განზრახ გაყალბებაზე. ამ ორ მუხლს შორის განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ სსკ-ის 164³ მუხლი ჩამოთვლის საარჩევნო დოკუმენტების სახეებს, რასაც ადგილი არა აქვს სსკ-ის 164-ე მუხლის დისპოზიციაში. თუმცა ამ უკანასკნელ ნორმაში ყველა სახის საარჩევნო დოკუმენტი იგულისხმება. ასევე სსკ-ის 164-ე მუხლში გამყალბებლად სპეციალური სუბიექტი გვევლინება.

46

ამ ხარვეზისაგან თავის დაღწევა შესაძლებელია მაშინ, თუ მოხდება ამ ორი მუხლის ერთმანეთთან ინტეგრირება, რომლის შედეგად ჩამოყალიბდება ახალი ნორმა სათაურით „არჩევნების, რეფერენდუმისა ან პლებისციტის გაყალბება“, ხოლო ნორმის შინაარსი რამდენიმე ნაწილიანი იქნება, სადაც სუბიექტის სპეციალურობა (რომელიც სსკ-ის 164-ე მუხლში გვხვდება) დამამძიმებელ გარემოებად გამოცხადდება.

47

აღნიშნული მუხლების დღევანდელი რედაქციიდან გამომდინარე, სსკ-ის 164-ე მუხლში მოცემული ნორმა სპეციალურია სსკ-ის 164³ მუხლში მოცემულ ნორმასთან მიმართებით, რადგან სსკ-ის 164-ე მუხლი აკონკრეტებს დანაშაულის ამსრულებელს.

48

ნორმათა კონკურენციის თვალსაზრისით საინტერესოა სსკ-ის 164-ე მუხლის და სსკ-ის 362-ე მუხლის ერთმანეთთან შედარება. მათი შედარებისას იკვეთება **ნორმათა ნაწილობრივი კონკურენცია**, ეს განპირობებულია იმით, რომ სსკ-ის 362-ე მუხლში მითითებულია დანაშაულის ზოგიერთი საგანი, მაგალითად, ყალბი პირადობის მოწმობა, სსკ-ის 164-ე მუხლის საგანს არ წარმოადგენს და ამდენად, ამ საგნის გაყალბება სსკ-ის 164-ე მუხლთან გადაკვეთაში არ მოვა. სამაგიეროდ, სსკ-ის 362-ე მუხლში დასახელებულ ოფიციალურ დოკუმენტებში საარჩევნო დოკუმენტებიც იგულისხმება, ხოლო მათი გაყალბება წარმოშობს ვალდებულებას ნორმათა კონკურენციის საკითხის გადანყვეტის შესახებ.

49

ვინაიდან სსკ-ის 362-ე მუხლი ზოგადი ნორმაა, ხოლო სსკ-ის 164-ე მუხლი სპეციალური ნორმის ხასიათს ატარებს, ამიტომ სსკ-ის მე-16 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე, პასუხისმგებლობა განისაზღვრება სწორედ სპეციალური ნორმით, მაშასადამე, სსკ-ის 164-ე მუხლით.

50

იმ შემთხვევაში, თუ მოხელემ ან მასთნ გათანაბრებულმა პირმა განახორციელა აღნიშნული დანაშაულის ის ალტერნატიული შემადგენლობა, რომლის განხორციელებისთვის სპეციალური ამსრულებლის არსებობა სავალდებულო არ არის, კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს მოხდეს დანაშაულთა ერთობლიობის წესით. კერძოდ, სსკ-ის 164-ე მუხლით და სსკ-ის 332-ე ან 333-ე მუხლით.

52

VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმები გათვალისწინებული არ არის.

ამომრჩეველის მოსყიდვა (სსკ-ის 164¹)

მუხლი 164¹. ამომრჩეველის მოსყიდვა

საარჩევნო მიზნით, პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფულის, ფასიანი ქაღალდის (მათ შორის, ფინანსური ინსტრუმენტის), სხვა ქონების, ქონებრივი უფლების, მომსახურების ან სხვა რაიმე უპირატესობის შეთავაზება, დაპირება, გადაცემა ან განევა, ან წინასწარი შეცნობით ასეთის მიღება, ანდა კანონით დადგენილი შეზღუდვებისათვის თავის არიდების მიზნით მოჩვენებითი, თვალთმაქცური ან სხვა გარიგების დადება -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე ან ჯარიმით.

შენიშვნა:

1. ამ მუხლით გათვალისწინებულ ქონებაში არ იგულისხმება მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების კამპანიის მცირე ღირებულების მქონე აქსესუარები - მაისურები, კეპები, ქუდეები, დროშები და სხვა მსგავსი ნივთები.

2. პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება სადღესასწაულო ღონისძიების აღნიშვნის ფარგლებში მცირე ღირებულების მქონე, წლის განმავლობაში არა უმეტეს 5 000 ლარის საერთო ღირებულების ნივთების საჩუქრად შეთავაზებისათვის, დაპირებისათვის ან გადაცემისათვის, აგრეთვე ამგვარი საჩუქრის მიღებისათვის.

3. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლდება პირი, რომელსაც შესთავაზეს ან დაჰპირდნენ საარჩევნო მიზნით, პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფულის, ფასიანი ქაღალდის (მათ შორის, ფინანსური ინსტრუმენტის), სხვა ქონების, ქონებრივი უფლების, მომსახურების ან სხვა რაიმე უპირატესობის გადაცემას ან განევას, ანდა კანონით დადგენილი შეზღუდვებისათვის თავის არიდების მიზნით მოჩვენებით, თვალთმაქცურ ან სხვა გარიგებაში მონაწილეობას, თუ მან ამის თაობაზე ნებაყოფლობით განუცხადა სისხლის

სამართლის პროცესის მწარმოებელ ორგანოს. პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელი ორგანო.

4. პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება პოლიტიკური და საარჩევნო დაპირებებისთვის, რომლებიც უკავშირდება საბიუჯეტო სახსრების სამომავლო განაწილებას და სახელმწიფო პოლიტიკის სამომავლო განხორციელებას.

5. ამ მუხლით გათვალისწინებული ქმედებისთვის იურიდიული პირი (გარდა პარტიისა, რომელსაც არ ეკისრება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა) ისჯება ლიკვიდაციით ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ან/და ჯარიმით.

6. პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება იმ შემთხვევაში, თუ შესაბამისი თანხის ოდენობა (გარიგების ღირებულება) არ აღემატება 100 ლარს.

1

I. ზოგადი დებულებანი. 2005 წლის 16 დეკემბერს სისხლის სამართლის კოდექს-

ში, რომლითაც დაწესდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ამომრჩევლის მოსყიდვისთვის.

2

2005 წლიდან მოყოლებული ამ მუხლთან დაკავშირებით ორი სისხლის სამართლის კანონი იქნა მიღებული. ჯერ, 2011 წლის 28 დეკემბრის კანონმა არსებითად სხვაგვარად ჩამოაყალიბა ამომრჩევლის მოსყიდვის დისპოზიცია და წარმოადგინა ისე, როგორც ეს მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსის 164¹ მუხლშია მოცემული. ამასთან, ამ კანონით სსკ-ის 164¹ მუხლს დაემატა სამპუნქტიანი შენიშვნა, ხოლო უკვე 2012 წლის 8 მაისს მიღებული კანონის საფუძველზე სსკ-ის 164¹ მუხლის შენიშვნას დაემატა კიდევ სამი პუნქტი.

3

მოცემულ ნორმაზე დაკვირვება ბადებს განცდას იმის შესახებ, რომ თავისი ბუნებით ეს ნორმა **მმართველობის სფეროში** ჩადენილ დელიქტებს უფრო უახლოვდება, ვიდრე ადამიანის უფლებების და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს. ამიტომ უმჯობესია, ეს ნორმა მმართველობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში იყოს მოქცეული.

4

სისხლის სამართლის კოდექსის 164¹ მუხლი ბლანკეტური ხასიათისაა, რაც იმას გულისხმობს, რომ ამომრჩევლის მოსყიდვის საკითხის საარჩევნო პროცესი მარეგულირებელი საარჩევნო კანონმდებლობის შესაბამისად უნდა გადაწყდეს. კერძოდ, საარჩევნო კოდექსში განსაკუთრებით ხაზგასასმელია მე-6 და მე-7 თავები, სადაც საუბარია იმ აკრძალვებზე და რეგულაციებზე, რომელთა შეუსრულებლობა საჭიროებს შეფასებას სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის კონტექსტში.

5

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი - ფიზიკური ან იურიდიული პირი. ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ვინაიდან სსკ-ის 164¹ მუხლში მოცემულ დისპოზიციაში ერთად არის შეტანილი აქტიური და პასიური კორუფციის ნიშნების მატარებელი შემადგენლობა, ამიტომ გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებელი, ასევე შესაძლებელია იყოს ამომრჩეველიც, ვისაც მოისყიდიან კონკრეტული საარჩევნო სუბიექტისათვის მხარდაჭერის მიზნით. კანონში ასეთი ჩანაწერი ამყარებს ზემოთ გამოთქმულ მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ სსკ-ის 164¹ მუხლით დაცული ძირითადი სამართლებრივი სიკეთე ზოგიერთ შემთხვევაში არა ამომრჩევლის კონსტიტუციით გარანტირებული საარჩევნო უფლება, არამედ სახელმწიფოს ინტერესია.

6

რაც შეეხება იურიდიული პირის დასჯადობის საკითხს, ამის შესახებ მიუთითებს სსკ-ის 164¹ მუხლის შენიშვნის მე-5 პუნქტი, რომელიც სსკ-ის 164¹ მუხლს 2012 წლის 8 მაისის კანონით დაემატა. აღნიშნული პუნქტი დასჯადობის თვალსაზრის-

სით აკეთებს გამონაკლისს და პასუხისმგებლობას არ აწესებს იმ არაკომერციული იურიდიული პირისათვის, როგორც არის, მაგალითად, **პარტია**.

7

1.2.სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 164¹ მუხლიდან გამომდინარე, სადავოა დაცული სამართლებრივი სიკეთის საკითხი, კერძოდ, არის თუ არა საქართველოს მოქალაქის კონსტიტუციით გარანტირებული საარჩევნო უფლების დაცვა სსკ-ის 164¹ მუხლის მიზანი, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მომსყიდველთან ერთად, ამომრჩეველიც, როგორც აუცილებელი თანამონაწილე, ისე ისჯება? სსკ-ის 164¹ მუხლის დაცვის ძირითადი სამართლებრივი სიკეთე სახელმწიფო ინტერესია, გამოხატული მმართველობის სფეროში განხორციელებული საქმიანობით, რომლითაც უზრუნველყოფილი უნდა იყოს ქვეყანაში არჩევნების, რეფერენდუმის თუ პლებისციტის კანონით დადგენილი წესით ჩატარება.

8

თუმცა აღსანიშნავია ისიც, რომ სსკ-ის 164¹ მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთე, რასაკვირველია, კონსტიტუციით გარანტირებული ადამიანის საარჩევნო უფლებაც გახლავთ. ეს ისეთი შემთხვევაა, როდესაც ამომრჩეველი მოხიბლული რჩება გარკვეული ფინანსური ინსტრუმენტების შეთავაზებით და ხდება მსხვერპლი.

9

სსკ-ის 164¹ მუხლში პასიური კორუფციის სუბიექტი არის არჩევნებში, რეფერენდუმსა თუ პლებისციტში მონაწილე, მაშასადამე, ამომრჩეველი, საპრეზიდენტო არჩევნების დროს - საარჩევნო კოლეგიის წევრები.

10

დანაშაულის საგანი. სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტურ ნიშანს ასევე წარმოადგენს **დანაშაულის საგანი**, რომელსაც მიეკუთვნება: (ა) ფული, (ბ) ფასიანი ქაღალდი (მათ შორის ფინანსური ინსტრუმენტი), (გ) სხვა ქონება, (დ) ქონებრივი უფლება, (ე) მომსახურება ან (ვ) სხვა რაიმე უპირატესობა.

11

ა) ფულში იგულისხმება მიმოქცევაში არსებული ეროვნული და უცხოური ვალუტა, მათ შორის, ოქროს ფულიც, თუკი ის მომოქცევაშია გაშვებული როგორც ფული. შესაბამისად, ის, რაც ოფიციალურად მიმოქცევაში არ არის ჩაშვებული, ვერ შეფასდება როგორც ფული. ბრუნვიდან ამოღებული ფულის კუპიურები ან მონეტები, თუ მათ გააჩნიათ რაიმე შესაბამისი ღირებულება, შეფასდება არა როგორც ფული, არამედ როგორც სხვა ქონება.

12

ბ) ფასიან ქაღალდების განსაზღვრებისთვის უნდა მივმართოთ „ფასიანი ქაღალდების ბაზრის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-2 მუხლის 32-ე პუნქტს, რომლის მიხედვითაც, „მიმოქცევადი ფინანსური ინსტრუმენტები და უფლებები, რომელთა საჯარო შეთავაზებაც შესაძლებელია წილობრივი თუ სასესხო ფასიანი ქაღალდების სახით (ან მათი კომბინირებული ვარიანტით) ან რომლებიც შეი-

ძლება გარდაიქმნას ასეთებად ან რომლებიც არიან ასეთებზე ხელმოწერისა თუ ასეთების შეძენის უფლების მატარებლები, საინვესტიციო ხელშეკრულებები და ფასიან ქალაქებთან დაკავშირებული სხვა ინსტრუმენტები და უფლებები.“

13

გ,დ) მოცემული დანაშაულის საგანია ასევე სხვა ქონება და ქონებრივი უფლება. სამოქალაქო კოდექსის 147-ე მუხლის თანახმად, ზოგადად ქონება არის ყველა ნივთი და არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე, რომელთა ფლობაც, სარგებლობა და განკარგვა შეუძლიათ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს. მაშასადამე, ქონება სსკ-ის 164¹ მუხლის მიზნებისათვის შეიძლება იყოს მოძრავი ან უძრავი ნივთი ან კიდევ არამატერიალური ქონებრივი სიკეთე. მოძრავ ნივთებს მიეკუთვნება, მაგალითად, ავტომანქანა, სამკაული, საყოფაცხოვრებო ტექნიკა და სხვ., ხოლო უძრავი ნივთი შეიძლება იყოს: მიწის ნაკვეთი, სახლი და სხვ.

14

რაც შეეხება არამატერიალურ ქონებრივ სიკეთეს, სამოქალაქო კოდექსის 152-ე მუხლის მიხედვით, არის ის მოთხოვნები და უფლებები, რომლებიც შეიძლება გადაეცეს სხვა პირებს, ან გამიზნულია საიმისოდ, რომ მათ მფლობელს შეეძენას მატერიალური სარგებელი, ანდა მიენიჭოს უფლება მოსთხოვოს სხვა პირებს რაიმე. ასეთად შეიძლება მიჩნეულ იქნეს, მაგალითად, ქონების მართვის უფლება და სხვ.

15

ე) მომსახურება აქ უნდა გავიგოთ ყველაზე ფართო გაგებით, რომელშიც მოიაზრება ერთი პირის მიერ მეორის სასარგებლოდ აუნაზღაურებელი ან არაადეკვატური ანაზღაურების სანაცვლოდ შესრულებული ნებისმიერი მოქმედება. ასეთი შეიძლება, იყოს: ხელოსნის, ძიძის, მკერავის, მძღოლის მიერ გაწეული სამსახური და ა.შ.

ვ) სსკ-ის 164¹ მუხლის საგანს წარმოადგენს ასევე სხვა რაიმე უპირატესობა, რომელშიც შესაძლებელია მოაზრებული იქნეს ნებისმიერი ისეთი არაქონებრივი სიკეთე, რომელსაც პირდება დამნაშავე ამომრჩეველს. მაგალითად, დანაშავე ამომრჩეველს დაუმსახურებლად ანიჭებს საავტორო უფლებას, ანდა ჰპირდება ნაშრომის დაწერას და სხვ.

16

სსკ-ის 164¹ მუხლის **შენიშვნა** დანაშაულის საგანთან დაკავშირებით გამო-
ნაკლისს უშვებს, კერძოდ, შენიშვნის პირველი ნაწილის თანახმად, ამ „მუხლით გათვალისწინებულ ქონებაში არ იგულისხმება მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების კამპანიის მცირე ღირებულების მქონე აქსესუარები - მაისურები, კეპები, ქუდეები, დროშები და სხვა მსგავსი ნივთები.“

17

აღნიშნული შენიშვნის მე-2 ნაწილის მიხედვით, „პირს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება სადღესასწაულო ღონისძიების აღნიშვნის ფარგლებში მცირე ღირებულების მქონე, წლის განმავლობაში არა უმეტეს 5000 ლარის საერთო ღირებულების ნივთების საჩუქრად შეთავაზებისათვის, დაპირე-

ბისათვის ან გადაცემისათვის, აგრეთვე ამგვარი საჩუქრის მიღებისათვის.“

18

რაც შეეხება შენიშვნის მე-4 ნაწილს, იგი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას გამოიწვევს პოლიტიკური და საარჩევნო დაპირებებისთვის, რომლებიც უკავშირდება საბიუჯეტო სახსრების სამომავლო განაწილებას და სახელმწიფო პოლიტიკის სამომავლო განხორციელებას.

19

დაბოლოს, შენიშვნის მე-6 პუნქტიდან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ასევე გამოიწვევს იმ შემთხვევაშიც, თუ შესაბამისი **თანხის ოდენობა** (გარიგების ღირებულება) არ აღემატება 100 ლარს.

20

მაშასადამე, სსკ-ის 164¹ მუხლის შენიშვნა დანაშაულის საგნებიდან ამოიციხავს გარკვეული სახის ქონებას, გარკვეული ღირებულების სასაჩუქრე ნივთებს ან გარკვეული ოდენობის თანხას და ასევე, საბიუჯეტო სახსრებს, თუ ეს დაკავშირებულია მის სამომავლო განაწილების დაპირებასთან.

21

მართალია, ერთი შეხედვით ეს უწყინარი ნორმაა, რომელიც საარჩევნო სუბიექტებს აძლევს ამომრჩეველთან მატერიალური ტიპის ურთიერთობის ლეგალურ შესაძლებლობებს, თუმცა, თუ კარგად გაანალიზდება მოსალოდნელი შედეგები, მაშინვე გაჩნდება დასაბუთებული ეჭვი ასეთი შინაარსის შემცველი შენიშვნის ლეგიტიმურობის შესახებ. ეს იმას ნიშნავს, რომ ასეთი შინაარსის ნორმა მაღალი ალბათობით ქმნის ამომრჩევლის მოსყიდვის შესაძლებლობას, რადგან არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის გათვალისწინებით, ამომრჩევლისთვის შენიშვნაში მითითებული სიკეთეების გაღების შედეგად, მოხდება ამომრჩევლის ნებაზე არაჯეროვანი (არაპროპორციული) ზემოქმედება, რაც ამომრჩეველს, გარკვეული მოტივების კარნახით, აიძულებს საკუთარი ხმა „გაყიდოს“. აქედან გამომდინარე, აუცილებელია კანონმდებელი ამ მიმართულებით დაფიქრდეს და ნორმაში დასახელებული ეკონომიკური და ფინანსური სიკეთეებით ამომრჩეველზე მანიპულირების შესაძლებლობები მინიმუმამდე დაიყვანოს და ამით შეამციროს ზემოთ დასახელებული რისკები.

22

1.3. ქმედება. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა რამდენიმე ალტერნატიულ ქმედებას ითვალისწინებს:

- 1) შეთავაზება;
- 2) დაპირება;
- 3) გადაცემა;
- 4) მომსახურების გაწევა;
- 5) მიღება;
- 6) მოჩვენებითი, თვალთმაქცური ან სხვა გარიგების დადება.

23

სსკ-ის 164¹ მუხლი, გარკვეულწილად, სტრუქტურულად აგებულია სსკ-ის 338-ე და 339-ე მუხლების მიხედვით, სადაც უკვე ქმედების ობიექტური შემადგენლობის განხორციელებად მიჩნეულია ისეთი ქმედებები, რომლებიც თავისი ბუნებით, ერთი შეხედვით, შესაძლოა დანაშაულის ჩასადენად პირობების შექმნას უფრო შეესატყვისებოდეს, თუმცა კანონმდებლის გადანყვეტილებით „ასეთი პირობების შექმნა“ უკვე დამთავრებულ დანაშაულს აყალიბებენ (ფორმალური დელიქტი).

24

1) შეთავაზება გულისხმობს კომუნიკაციას ორ პირს შორის აღნიშნული დანაშაულის საგნის შეთავაზების ადრესატითვის ან კონკრეტული პირისთვის გადაცემის და შესრულების თაობაზე.

25

1-ლი მაგალითი: არჩევნებში ერთ-ერთმა სუბიექტმა ამომრჩეველს შესთავაზა გარკვეული ოდენობის თანხის გადახდა, თუ კი იგი ხმას მისცემდა მას ან არ მისცემდა სხვა კანდიდატს ანდა საერთოდ არ მივიდოდა არჩევნებზე.

25

2) დაპირება ასევე კომუნიკაციაა ორ პირს შორის განსაზღვრული დანაშაულის საგნის სამომავლოდ ანუ არჩევნების შემდგომ შეთავაზების ადრესატითვის ან კონკრეტული პირისთვის გადაცემის და შესრულების თაობაზე.

26

3) გადაცემა ნიშნავს ერთი პირის მიერ მეორესათვის სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებული საგნის ფიზიკური ან იურიდიული ფორმით დათმობას ან მიწოდებას.

27

4) მომსახურების გაწევა გულისხმობს ერთი პირის მიერ მეორესათვის გარკვეული სამუშაოს შესრულებას.

28

5) მიღება გამოიხატება ამომრჩეველის მიერ მისთვის შეთავაზებული ან დაპირებული დანაშაულის საგნის შესაბამისად აღებაზე ან შესრულებაზე თანხმობის გამოხატვას. მაშასადამე, ამომრჩეველი მეორე პირს თანხმდება შეთავაზებული კანდიდატისათვის მხარდასაჭერად ზემოთ ჩამოთვლილი ქმედებების განხორციელებაზე. ამდენად, ამომრჩეველი ერთვება დანაშაულებრივი ნების განხორციელებაში და ამის შედეგად ის ხდება ამ დანაშაულის მონაწილე (ე. წ. აუცილებელი თანამონაწილე).

29

6) მოჩვენებითი, თვალთმაქცური ან სხვა გარიგების დადება. სამოქალაქო კოდექსის 50-ე მუხლის თანახმად, „გარიგება წარმოადგენს ცალმხრივ, ორმხრივ ან მრავალმხრივ ნების გამოვლენას, რომელიც მიმართულია სამართლებრივი ურთიერთობის წარმოშობის, შეცვლის ან შეწყვეტისაკენ.“

სამოქალაქო კოდექსის 56-ე მუხლის თანახმად, „მოჩვენებითი გარიგება, რომელიც დადებულია მხოლოდ მოსაჩვენებლად, იმ განზრახვის გარეშე, რომ მას შესაბამისი იურიდიული შედეგები მოჰყვეს, ხოლო, თუ მოსაჩვენებლად დადებული გარიგებით მხარეებს სურთ სხვა გარიგების დაფარვა, მაშინ ადგილი აქვს თვალთმაქცურ გარიგებას.“

31

მოჩვენებითი გარიგების დადებისას მხარეებს სურთ მესამე პირთა შეცდენა და ამით კანონით დადგენილი შეზღუდვებისთვის თავის არიდება, რა დროსაც მათი ქმედებები გარეგნულად ისე ჩანს, თითქოს, მართლაც სურდეთ გამოხატული ნების შესრულება.⁸⁵⁰ თვალთმაქცური გარიგება მოჩვენებითი გარიგების სახეობად მიიჩნევა, რა დროსაც მხარეები რეალურად იმ გარიგების განხორციელებას ისახავენ მიზნად, რომლის გადაფარვასაც ისინი სხვა გარიგებით ცდილობენ⁸⁵¹.

32

მოჩვენებითი გარიგების მაგალითად შეიძლება ჩაითვალოს შემთხვევა, როდესაც პირი შეთანხმებისამებრ მოქმედებს და ამომრჩეველთან დებს ფიქციურ გარიგებას, რომლითაც, თითქოს, მისგან ყიდულობს გარკვეულ ნივთებს და ამაში უხდის გარკვეულ ანაზღაურებას. სინამდვილეში, ეს ნივთები ამომრჩეველის კუთვნილებას არ წარმოადგენდეს და პირი მას თანხას უხდის სწორედ იმ მიზნით, რომ მისგან მიიღოს მხარდაჭერა არჩევნებში.

33

რაც შეეხება თვალთმაქცურ გარიგებას, ეს ისეთი შემთხვევაა, როდესაც პირი ამომრჩეველთან რეალურად დებს კანონიერ გარიგებას, თუმცა ამ გარიგების მიზანია სხვა გარიგების დაფარვა, რომელიც დაკავშირებულია კანონით დადგენილი შეზღუდვებისათვის თავის არიდებასთან.

34

გასათვალისწინებელია ის ფაქტიც, რომ ამომრჩეველის მოსყიდვის დროს, შესაძლებელია, თავად ამომრჩეველი (ანუ ის, ვინც პასიური საარჩევნო უფლებით არ სარგებლობს) ახორციელებდეს ზემოთ ჩამოთვლილ ქმედებებს შესაბამისი კანდიდატის არჩევნებში გამარჯვების სანაცვლოდ, ამომრჩეველის მიერ სამომავლოდ გარკვეული ფინანსური ან სხვა რაიმე შეღავათის მიიღების მიზნით.

35

1.4. ხერხი. სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებული **დანაშაულის ხერხი** გამოიხატება ზემოთ ჩამოთვლილი ქმედებების *პირდაპირ* ან *არაპირდაპირ* განხორციელებაში.

36

დანაშაულის საგნების ამომრჩეველისთვის *პირდაპირი ფორმით* შეთავაზება, დაპირება, გადაცემა, ან განევა გულისხმობს საარჩევნო სუბიექტის ამომრჩეველთან უშუალო კონტაქტს, ხოლო *არაპირდაპირი ფორმით* ქმედების განხორციელება

850 იხ. **ჭანტურია ლ.**, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2011, გვ. 361-363.

851 იხ. **ჭანტურია ლ.**, სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2011, გვ. 361-363.

კი გულისხმობს საარჩევნო ამომრჩეველთან არა უშუალო კომუნიკაციას, არამედ გაშუალებულ კონტაქტს. მაშასადამე, ამ შემთხვევაში პროცესში მონაწილეობენ მესამე პირები, რომლებიც შეიძლება იყვნენ ამ დანაშაულში თანამონაწილენი, ან სრულიად უდანაშაულონი.

37

1.5. დრო. სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებული **დანაშაულის დროის** საკითხის გადაწყვეტას ასევე მნიშვნელობა ენიჭება. საარჩევნო კოდექსის 47-ე მუხლი (ამომრჩევლის მოსყიდვა), რომელიც საუბრობს ამომრჩევლის მოსყიდვაზე, მიუთითებს იმ აკრძალვებზე, რომელიც მოქმედებს არჩევნების დანიშვნის შესახებ სამართლებრივი აქტის გამოქვეყნებიდან არჩევნების საბოლოო შედეგების გამოქვეყნებამდე არსებულ დროის მონაკვეთში. ასე რომ, სსკ-ის 164¹ მუხლში მოცემულია ბლანკეტური ნორმა, რის გამოც გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროდ, მიიჩნეული უნდა იყოს არჩევნების დანიშვნის შესახებ სამართლებრივი აქტის გამოცემიდან არჩევნებში (მათ შორის განმეორებით არჩევნებში) ამომრჩევლის მიერ ხმის მიცემის ჩათვლით დროითი მონაკვეთი.

38

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული განზრახი დანაშაულია. მისი ჩადენა შესაძლებელია **პირდაპირი განზრახვით**.

39

2.2. მიზანი. მიზანს კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება, რადგან ამის შესახებ სსკ-ის 164¹ მუხლის დისპოზიციაში თავად კანონმდებელი მიუთითებს, როდესაც ხაზს უსვამს „საარჩევნო მიზანზე“. მაშასადამე, პირი მაშინ დაისჯება ამ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისთვის, თუკი იგი ნორმაში დასახელებულ ქმედებებს ახორციელებს სწორედ საარჩევნო მიზნით.

40

იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი მიზანი არ გამოიკვეთა, პირს არ უნდა დაეკისროს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა.

41

მე-2 მაგალითი: საარჩევნოს სუბიექტმა არჩევნების დროს ამომრჩეველს გადასცა გარკვეული ოდენობის თანხა, თუმცა იგი მოქმედებდა არ არჩევნებზე ზემოქმედების, არამედ ვალის დაბრუნების მიზნით.

42

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი დგინდება სტანდარტულად.

43

IV. პოსტკრიმინალური წამახალისებელი ნორმა. კანონმდებელმა გამონაკლისი დაუშვა ამომრჩევლებისთვის და სსკ-ის 164¹ მუხლის შენიშვნაში მე-3 ნაწილის სახით შემოიღო პოსტკრიმინალური, წამახალისებელი ნორმა და განსაზღვრა, რომ „სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლდება პირი,

რომელსაც შესთავაზეს ან დაჰპირდნენ საარჩევნო მიზნით, პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფულის, ფასიანი ქაღალდის (მათ შორის, ფინანსური ინსტრუმენტის), სხვა ქონების, ქონებრივი უფლების, მომსახურების ან სხვა რაიმე უპირატესობის გადაცემას ან გაწევას, ანდა კანონით დადგენილი შეზღუდვებისათვის თავის არიდების მიზნით მოჩვენებით, თვალთმაქცურ ან სხვა გარიგებაში მონაწილეობას, თუ მან ამის თაობაზე ნებაყოფლობით განუცხადა სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელ ორგანოს. პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლების შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელი ორგანო.“

44

მაშასადამე, სსკ-ის 164¹ მუხლის შენიშვნის მე-3 ნაწილი მხოლოდ მაშინ უშვებს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების შესაძლებლობას, თუ:

1) ამ დანაშაულის ჩადენის შესახებ განცხადებას აკეთებს **ამომჩიველი**, ე.ი. ეს ის პირია, რომელსაც შესთავაზეს ან დაჰპირდნენ საარჩევნო მიზნით, პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფულის, ფასიანი ქაღალდის (მათ შორის, ფინანსური ინსტრუმენტის), სხვა ქონების, ქონებრივი უფლების, მომსახურების ან სხვა რაიმე უპირატესობის გადაცემას ან გაწევას, ანდა კანონით დადგენილი შეზღუდვებისათვის თავის არიდების მიზნით მოჩვენებით, თვალთმაქცურ ან სხვა გარიგებაში მონაწილეობას;

2) განცხადება კეთდება **სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელ ორგანოში**;

3) განცხადების ფორმას მნიშვნელობა არა აქვს;

4) განცხადება უნდა გაკეთდეს **ნებაყოფლობით**, რა დროსაც გადამწყვეტია განცხადების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების თავისუფლება და კვალიფიკაციაზე გავლენას ვერ მოახდენს ქცევის მოტივის ზნეობრივი მხარე. მთავარია, რომ განხადება განხორციელდეს ავტონომიური მოტივიაციის საფუძველზე ანუ ნებაყოფლობით ქცევას უნდა ჰქონდეს ადგილი;

5) ზემოთ ჩამოთვლილი პირობების შეფასების შედეგად, სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელი ორგანო **იღებს გადაწყვეტილებას** ამომჩიველის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების შესახებ. ამგვარი ჩანაწერი ეწინააღმდეგება სისხლის სამართლის პოლიტიკის ელემენტარულ პრინციპებს, რადგან წამახალისებელი ნორმის არსი სწორედ ისაა, რომ განმცხადებელს უნდა ჰქონდეს მყარი გარანტია იმისა, რომ იგი გათავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან. თუკი მას არ ექნება ასეთი განარტია კანონისგან, მაშინ წამახალისებელი ნორმის მამოტივირებელი ძალა იკარგება, და განმცხადებელს მუდამ იმის შიში ექნება, რომ ალბათობის რაღაც ხარისხით სისხლის სამართლის პროცესის მწარმოებელი ორგანო არ მიიღებს მისთვის სასურველ გადაწყვეტილებას და მას არ გაათავისუფლებენ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან, რის გამოც იგი აღარ გარისკავს და არ განაცხადებს დანაშაულის ჩადენის შესახებ.

45

V. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 164¹ მუხლში მოცემული დანაშაული **დამთავრებულ დანაშაულად** ითვლება დისპოზიციაში დასახელებულ ქმედებათა განხორციელების მომენტიდან. მაშასადამე, სსკ-ის 164¹ მუხლი **ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულთა** რიცხვს მიეკუთვნება.

46

სსკ-ის 164¹ მუხლის **მომზადება** შესაძლებელია, თუმცა სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე მისი **მომზადება** დაუსჯელი რჩება, რადგან იგი, სსკ-ის მე-12 მუხლის მე-2 ნაწილიდან გამომდინარე, ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს განეკუთვნება.

47

სსკ-ის 164¹ მუხლის **მცდელობა** დასაშვებია. როდესაც კანონმდებელი საუბრობს „გადაცემაზე“ აქ შეიძლება, როგორც გადაცემის, ისე მიღების მცდელობა, თუმცა აქ ყურადღება უნდა მიექცეს მანამდე ხომ არ ჰქონდა ადგილი „შეთავაზებას“, რადგან თვით შეთავაზება უკვე დანაშაულის დასრულებას იწვევს. ასევე შესაძლებელია დანაშაულის მცდელობა დანაშაულის პროვოკაციისას.

48

იქ, სადაც შესაძლებელია სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის მცდელობა, რასაკვირველია, დასაშვებია მცდელობაზე **ნებაყოფლობით ხელის ალება**. სსკ-ის 164¹ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ზოგიერთი ქმედება, როგორიც არის, მაგალითად, შეთავაზება, დაპირება და ასეთის მიღება თავისი ბუნებით დანაშაულის **დასრულებას** იწვევენ, რის გამოც შეუძლებელი ხდება ნებაყოფლობით ხელის ალებაზე საუბარი სსკ-ის 21-ე მუხლის თვალსზრისით.

49

VI. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. სსკ-ის 164¹ მუხლის სპეციფიკა მდგომარეობს იმაში, რომ მისი ჩადენა ხდება ე. წ. **აუცილებელი თანამონაწილეობის** ფორმით, რაც იმას გულისხმობს, რომ სახეზეა ორი მხარე მომსყიდველი და მოსყიდული ანუ ამომრჩეველი.

50

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 164¹ მუხლი კონკურენციაში შეიძლება მოვიდეს ქრთამის ალებასთან (სსკ-ის 338-ე მუხლი) ან ქრთამის მიცემასთან (სსკ-ის 339-ე მუხლი). მაგალითად, თუ საარჩევნო სუბიექტი ქრთამს სთავაზობს ავტორიტეტულ მოხელეს, რათა მან თავისი შესაძლებლობები გამოიყენოს ამომრჩევლებზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით და მოხელეც იღებს ამ შეთავაზებას, ხორციელდება არა ამომრჩევლის მოსყიდვა, არამედ ქრთამის მიცემა და ქრთამის აღება.

51

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. გამოძიების შეწყვეტის ან/და სისხლისსამართლებრივი დევნის არდაწყების ან შეწყვეტის საფუძველს წარმოადგენს განსაზღვრული დანაშაულის ჩამდენის ქმედითი მონაწილეობა (სსსკ-ის 105-ე მუხლის 1-ლი ნაწილის „ლ“ ქვეპუნქტი).

ყალბი დოკუმენტის საფუძველზე არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში მონაწილეობის მიღება (სსკ-ის 164² მუხლი)

მუხლი 164². ყალბი დოკუმენტის საფუძველზე არჩევნებში, რეფერენდუმში ან პლებისციტში მონაწილეობის მიღება

არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის დროს სხვისი პიროვნების დამადასტურებელი დოკუმენტის ან ყალბი დოკუმენტის საფუძველზე ან არაერთგზის ხმის მიცემა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. 2005 წლის 16 დეკემბერს სსკ-ში 164²-ე მუხლის მოტანით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაწესდა იმ პირებისათვის, ვინც არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის დროს სხვისი პიროვნების დამადასტურებელი დოკუმენტის ან ყალბი დოკუმენტის საფუძველზე ან არაერთგზის ხმა მისცა.

2

სსკ-ის 162 მუხლის კომენტირებისას უკვე აღინიშნა, რომ საარჩევნო სფეროში ჩადენილი დანაშაულებიდან ზოგიერთ დელიქტზე, მათ შორის, სსკ-ის 164²-ე მუხლზე დაკვირვება ბადებს განცდას იმის შესახებ, რომ თავისი ბუნებით ეს ნორმა **მმართველობის სფეროში** ჩადენილ დელიქტებს უფრო უახლოვდება, ვიდრე ადამიანის უფლებების და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშალებს. ამიტომ უმჯობესია, ეს ნორმაც მმართველობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში იყოს მოქცეული.

3

სსკ-ის 164²-ე მუხლი ბლანკეტურ ნორმას შეიცავს, რომლის შინაარსი გამომდინარეობს საარჩევნო და სხვა საკანონმდებლო აქტებიდან. საარჩევნო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ საარჩევნო პროცესების და შესაბამისი რეგულაციების შესახებ ზემოთ განხილულ მუხლებში უკვე იყო საუბარი.

4

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგებლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. დანაშაულის ამსრულებელი, როგორც წესი, ის ფიზიკური პირია, რომელიც სარგებლობს აქტიური საარჩევნო უფლებით.

5

სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ამსრულებლები შესაძლებელია იყვნენ ასევე სხვა პირებიც⁸⁵², კერძოდ, ის პირები, რომლების არ სარგებლობენ საქართველოს კანონმდებლობით მინიჭებული აქტიური საარჩევნო

852 შეად. იხ. გვენეტაძე ნ., სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 416-417.

უფლებით. ეს ის შემთხვევაა, როდესაც ისინი ყალბი ან სხვისი პიროვნების დამა-
დასტურებელი დოკუმენტების საფუძველზე მონაწილეობენ არჩევნებში. ეს პი-
რები შეიძლება იყვნენ **უცხო ქვეყნის მოქალაქეები ან მოქალაქეობის არმქონე**
პირები, ასევე **საქართველოს არასრულწლოვანი მოქალაქეები**.

6

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 164² მუხლიდან გამომდინარე, ძირითად სა-
მართლებრივ სიკეთედ გვევლინება ადამიანის კონსტიტუციით გარანტირებული
საარჩევნო უფლება, ხოლო *დამატებით* სამართლებრივ სიკეთედ სახელმწიფოს
ინტერესებიც უნდა მივიჩნიოთ. მაშასადამე, ამომრჩეველი გაყალბების გზით
ხმას აძლევს არჩევნებში კონკრეტულ საარჩევნო სუბიექტს და ამით ცდილობს
მავენ ზეგავლენა მოახდინოს არჩევნების შედეგებზე. ამდენად, განსახილველი
ნორმის მიზანია დაიცვას არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის პროცე-
სი, რომლის გამართულ ჩატარებაზე პასუხისმგებელია სახელმწიფო.

7

1.3. ქმედება. სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ქმედება გა-
მოიხატება მოქმედებაში, კერძოდ, **ხმის მიცემაში**. ამ დანაშაულის უმოქმედო-
ბით ჩადენა, შეუძლებელია.

8

აქვე ხაზგასმის უნდა აღინიშნოს, რომ განსახილველი დანაშაულის შემადგენლო-
ბა მოიცავს ორი სახის ალტერნატიულ ქმედებას:

- 1) ქმედება, რომლის დასჯადობა დაკავშირებული დანაშაულის ჩადენის
საშუალებასთან;
- 2) ქმედება, რომლის დასჯადობა უკავშირდება განმეორებითობას (ე.წ. იტე-
რაციული დელიქტი).

9

საარჩევნო კოდექსის 65-ე მუხლის თანამხად, თითოეული ამომრჩეველი ხმას
აძლევს პირადად და შესაბამისად, დაუშვებელია ხმის მიცემა სხვა პირის ნაც-
ვლად. საარჩევნო კოდექსის ამავე მუხლის თანამხად, ხმის მიცემა, თავის მხრივ,
გადის გარკვეულ **პროცედურებს**, კერძოდ, კენჭისყრის ოთახში შესული ამომრ-
ჩეველი მიდის სარეგისტრაციო მაგიდასთან და რეგისტრატორს წარუდგენს სა-
ქართველოს მოქალაქის პირადობის მონმობას ან საქართველოს მოქალაქის პას-
პორტს. შესაბამისობის დადასტურების შემთხვევაში ამომრჩეველთა რეგისტრა-
ტორი ახორციელებს ამომრჩევლის მარკირებას და ხელს აწერს ამომრჩეველთა
სიის სათანადო გრაფაში, რის შემდეგაც ამომრჩეველი ხელმოწერით ადასტუ-
რებს საარჩევნო ბიულეტენის (ბიულეტენების) მიღებას, ხოლო შემდეგ ამომრჩე-
ველი შედის ფარული კენჭისყრის კაბინაში და ავსებს ბიულეტენს (ბიულეტენებს)
ამ კანონით დადგენილი წესით. შევსებულ და სათანადოდ დაკეცილ ბიულეტენს
ამომრჩეველი ათავსებს სპეციალურ კონვერტში, რომელსაც საბოლოოდ აგდებას
საარჩევნო ყუთში.

სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულად ითვლება ქმედების განხორციელების მომენტიდან, მაშასადამე, პირის მიერ უშუალოდ ხმის მიცემის მომენტიდან (**ფორმალური დელიქტი**). მაშასადამე, როდესაც პირი შემოხაზულ ბიულეტენს ჩააგდებს საარჩევნო ურნაში.

1.4. საშუალება. სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული პირველი ალტერნატიული ქმედება შესაძლებელია სხვადასხვა საშუალებით განხორციელდეს. ესენია: **(ა) სხვისი პიროვნების დამადასტურებელი დოკუმენტი, ან (ბ) ყალბი დოკუმენტი.**⁸⁵³

(ა) სხვისი პიროვნების დამადასტურებელია დოკუმენტი, რომელიც კანონმდებლობით დადგენილი ნორმების მიხედვითაა გაცემული, თუმცა მას არ იყენებს ის პირი, ვისზეც ეს დოკუმენტია გაცემული. საარჩევნო კოდექსის 65-ე მუხლის მე-2 ნაწილის მიხედვით, როგორც წესი, ამომრჩეველი ვალდებულია გამოცხადდეს არჩევნებზე და ამის საფუძველზე მოიპოვოს კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება. მაშასადამე, ამომრჩეველი სწორედ **საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობით ან საქართველოს მოქალაქის პასპორტით** მონაწილეობს კენჭისყრაში. ამდენად, ეს დოკუმენტი მას უნდა ეკუთვნოდეს და არა სხვას. შესაბამისად, თუ პირი სხვისი პირადობის მოწმობის ან სხვისი პასპორტის გამოყენებით მისცემს ხმას, იგი პასუხს აგებს სსკ-ის 164² მუხლის საფუძველზე.

(ბ) ყალბი დოკუმენტი გულისხმობს ისეთ დოკუმენტს, რომელიც ან მთლიანად ფიქტიურია და თავიდანვე ყალბ დოკუმენტს წარმოადგენს, ან კიდევ ნამდვილი ოფიციალური დოკუმენტია, მაგრამ ნაწილობრივ გაყალბებულია. მაგალითად, პასპორტში შეცვლილია დაბადების თარიღი, ნომერი, სურათი და სხვ.

რაც შეეხება მეორე ალტერნატიულ ქმედებას, როგორც აღინიშნა ქმედების დასჯადობა უკავშირდება **არაერთგზისობას**, მაგრამ არა სსკ-ის მე-15 მუხლის გაგებით, არამედ აქ მოიაზრება ფაქტობრივი განმეორებითობა ანუ გულისხმობს ერთი და იგივე ქმედების ორჯერ ან მეტჯერ განხორციელებას. ამ შემთხვევაში ორჯერ ან მეტჯერ ხმის მიცემას (ე. წ. საარჩევნო კარუსელი).

ამომრჩევლის მიერ ხმის მიცემა ხორციელდება მხოლოდ ერთხელ და შესაბამისად, ხმის განმეორებით მიცემა დაუშვებელია. ამას ადასტურებს საარჩევნო კოდექსის 64-ე მუხლის შინაარსი, რომელიც გულისხმობს ამომრჩევლის სავალდებულო მარკირებას, რაც გამორიცხავს ამომრჩევლის მიერ განმეორებით ხმის მიცემის შესაძლებლობას. იმ შემთხვევაში, თუ ამომრჩეველს გავლილი აქვს მარკირება, მას არ მიეცემა კენჭისყრაში მონაწილეობის უფლება.

⁸⁵³ დოკუმენტის შესახებ იხ. **მამულაშვილი გ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი მეორე, **მამულაშვილი გ.**, (რედ.), თბ., 2017, გვ. 439.

16

საარჩევნო კოდექსის 64-ე მუხლის მე-6 ნაწილის თანახმად, „ამომრჩეველს, რომელმაც გაიარა მარკირების პროცედურა და მონაწილეობა მიიღო კენჭისყრაში, უფლება არა აქვს, იმავე ან სხვა საარჩევნო უბანში ხელახლა მიიღოს კენჭისყრაში მონაწილეობა.“ ამავე მუხლის მე-7 ნაწილის მიხედვით, „ამ მუხლის მოთხოვნათა დამრღვევისთვის პირს ეკისრება საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი პასუხისმგებლობა,“ რომელშიც სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა იგულისხმება.

17

არაერთგზის ხმის მიცემა შესაძლებელია განხორციელდეს, როგორც ნამდვილი საკუთარი დოკუმენტების საფუძველზე, ასევე არ არის გამორიცხული თუ იგი მოხდება ყალბი ან სხვადასხვა პიროვნების დამადასტურებელი დოკუმენტების საფუძველზე, თუმცა ეს ისედაც გათვალისწინებულია ამ მუხლის დისპოზიციაში. შესაბამისად, ამ ჩანაწერით კანონმდებელმა მოახდინა ამომრჩეველის მიერ საკუთარი ნამდვილი დოკუმენტის საფუძველზე ორჯერ ან მეტჯერ ხმის მიცემის ფაქტის კრიმინალიზება.

17

1.5. დრო. სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის დროა არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის ჩატარების დრო, კერძოდ, უშუალოდ ხმის მიცემის დრო, კენჭისყრის დრო და არა ნებისმიერი დრო საარჩევნო პერიოდის მანძილზე.

18

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა **განზრახვაში** გამოიხატება. მაშასადამე, პირს შეცნობილი უნდა ჰქონდეს სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის ყველა ელემენტი, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ქმედების ამ მუხლით შესაფება დაუშვებელია. მაგალითად, როდესაც პირი კომისიის წევრს ვადაგასულ პასპორტს წარუდგენს და ვადის გასვლის ფაქტი მას შეცნობილი არა აქვს, იგი პასუხს არ აგებს სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის. რაც შეეხება **მიზანს** და **მოტივს**, მას კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს.

19

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენის დროს მართლწინააღმდეგობა შეიძლება გამოირიცხოს მხოლოდ უკიდურესი აუცილებლობის საფუძველზე.

20

ბრალი დგინდება სტანდარტულად.

21

IV. მომზადება და მცდელობა. ზემოთ უკვე აღინიშნა, რომ სსკ-ის 164² მუხლი დამთავრებულ დანაშაულად ითვლება დისპოზიციაში დასახელებული ქმედება-

თა განხორციელების მომენტიდან (ფორმალური დელიქტი).

22

სსკ-ის 164² მუხლის **მომზადება** შესაძლებელია, თუმცა სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე მისი მომზადება დაუსჯელი რჩება, რადგან იგი ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს განეკუთვნება.

23

სსკ-ის 164² მუხლის **მცდელობა** დასაშვებია. სსკ-ის 164² მუხლის მცდელობას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც დამნაშავე, სავალდებულო მარკირების გავლის შემდეგ, შეგნებულად ყალბ დოკუმენტს წარუდგენს საარჩევნო კომისიის წევრს, რათა მიიღოს საარჩევნო ბიულეტენი. სწორედ ამ მომენტიდან იგი ახორციელებს სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულის ობიექტურ შემადგენლობას და შესაბამისად, იგი იმყოფება დასჯადი მცდელობის სტადიაზე.

24

ვინაიდან სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში დასაშვებია მცდელობა, რასაკვირველია, შესაძლებელია ამ დანაშაულის მცდელობაზე ნებაყოფლობით ხელის აღებაც.

25

1-ლი მაგალითი: ყალბი დოკუმენტის წარდგენის შემდეგ, დამნაშავემ გადაიფიქრა დანაშაულის ბოლომდე მიყვანა და ამის შესახებ ნებაყოფლობით განუცხადა საარჩევნო კომისიას.

ამ შემთხვევაში დამნაშავე უნდა გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის სსკ-ის 21-ე მუხლის საფუძველზე. მაგრამ თუკი მან ეს დოკუმენტი გააყალბა ან თუ სხვას გასტაცა, რასაკვირველია, იგი პასუხს აგებს სხვა დანაშაულების ჩადენის გამო სსკ-ის 362-ე ან 363-ე მუხლების საფუძველზე.

26

V. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა.

სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულს, როგორც წესი, ახორციელებს ერთპიროვნული ამსრულებელი. ამ დანაშაულის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მისი ჩადენა თანამსრულებლობის ფორმით შეუძლებელია.

27

ის, ვინც ამ დანაშაულის ჩადენას ორგანიზებას უწევს ან ხელმძღვანელობს მას ან კიდევ მის ჩადენაში დაიყოლიებს სხვა პირს ან ხელს შეუწყობს მის ჩადენას, პასუხს აგებს როგორც ამ დანაშაულში თანამონაწილე.

28

მე-2 მაგალითი: ა-მ ბ-ს ყალბი პასპორტი დაუმზადა, რის საფუძველზეც ამ უკანასკნელმა ხმა მისცა არჩევნებზე.

ა. პასუხს აგებს სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში თანამონაწილეობის, კერძოდ, დახმარებისათვის. ამასთან, მას პასუხისმგებლობა დამატებით დაეკისრება სსკ-ის 362-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის-

29

ის, ვინც შეაცდენს ამომრჩეველს და ყალბი დოკუმენტის საფუძველზე მიაღებინებს მონაწილეობას კენჭისყრაში, პასუხს აგებს როგორც ამ დანაშაულის შუალობითი ამსრულებელი.

30

VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 164² მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობის განხორციელებისას წარმოიშობა არა მხოლოდ ამავე მუხლით, არამედ ასევე სხვა მუხლებით გათვალისწინებულ დანაშაულებთან რეალური ერთობლიობის შემთხვევები. დანაშაულთა რეალური ერთობლიობის საკითხი აღსანიშნავია იმ მუხლებთან, რომლის ობიექტური შემადგენლობის ელემენტები მოცემულია ასევე სსკ-ის 164² მუხლის ობიექტურ შემადგენლობაში. ასეთია, მაგალითად, ყალბი დოკუმენტები, რომელთან დაკავშირებითაც სსკ-ში არის შესაბამისი ნორმები. მაგალითად, ის, ვინც მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლებული სხვის დოკუმენტის საფუძველზე აძლევს ხმას, შესაძლებელია, ის ამით ჩადიოდეს სხვა დანაშაულსაც, კერძოდ, სსკ-ის 362-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებას, რომელიც ეხება ამომრჩევლის ნების განხორციელებისთვის ხელის შეშლას. მაშასადამე, როდესაც დამნაშავე ამომრჩეველს ჩანთიდან ფარულად ამოაცალა პასპორტი და მის საფუძველზე თავად მიიღო მონაწილეობა კენჭისყრაში, ამით მან განახორციელა როგორც სსკ-ის 362-ე, ასევე სსკ-ის 164² მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები.

31

VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმები გათვალისწინებული არ არის.

არჩევნების გაყალბება (სსკ-ის 164³ მუხლი)

მუხლი 164³. არჩევნების გაყალბება

არჩევნებთან დაკავშირებული დოკუმენტების: საარჩევნო სიების, ოქმების, ბიულეტენების, სარეგისტრაციო ჟურნალების და საკონტროლო ფურცლების განზრახ გაყალბება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში 164³ მუხლი შემოტანილია 2005 წლის 16 დეკემბერს, რომლითაც დაწესდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა იმ პირებისათვის, ვინც არჩევნებთან (რეფერენდუმთან და პლებისციტთან) დაკავშირებულ დოკუმენტებს გააყალბებს.

2

სსკ-ის 162-ე და 164² მუხლების კომენტირებისას უკვე აღინიშნა, რომ საარჩევნო სფეროში ჩადენილი დანაშაულებიდან ზოგიერთ დელიქტი, მათ შორის, სსკ-ის 164³ მუხლი თავისი ბუნებით მმართველობის სფეროში ჩადენილ დელიქტებს უფრო უახლოვდება, ვიდრე ადამიანის უფლებების და თავისუფლებების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს. ამიტომ უმჯობესია, ეს ნორმაც მმართველობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავში იყოს მოქცეული.

3

სსკ-ის 164³-ე მუხლიც ბლანკეტური ნორმაა და მისი შინაარსიც გამომდინარეობს საარჩევნო და სხვა საკანონმდებლო აქტებიდან. საარჩევნო კანონმდებლობით გათვალისწინებული საარჩევნო პროცესების და შესაბამისი რეგულაციების შესახებ ზემოთ განხილულ მუხლებში უკვე იყო საუბარი.

4

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის **სუბიექტი** შესაძლებელია იყოს, მხოლოდ **ფიზიკური პირი**, რომელიც, როგორც წესი, სპეციალურია. მათ მიეკუთვნება საარჩევნო პროცესში ჩართული პირები, ვისაც უშუალო შეხება აქვთ საარჩევნო დოკუმენტაციასთან.

5

მაშასადამე, აღნიშნული პირები საარჩევნო კანონმდებლობიდან გამომდინარე, პასუხისმგებლები არიან საარჩევნო, სარეფერენდუმო ან საპლებისციტო დოკუმენტების ნამდვილობაზე, ხმების სწორად დათვლაზე, არჩევნების, რეფერენდუმის ან პლებისციტის შედეგების სწორად შეჯამება-დადგენაზე. მათ შეიძლება მიეკუთვნოთ საარჩევნო, სარეფერენდუმო კომისიის წევრები, რომლებიც საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „ტ“ ქვეპუნქტის თანახმად წარმოადგენენ **საარჩევნო ადმინისტრაციის მოხელეებს**.

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. ამ დანაშაულში ძირითად სამართლებრივ სიკეთედ მიიჩნევა ადამიანის კონსტიტუციით გარანტირებული საარჩევნო უფლებები. დამატებითი სამართლებრივი სიკეთე სახელმწიფოს ინტერესია, ვინაიდან სწორედ სახელმწიფო უზრუნველყოფს ქვეყანაში დემოკრატიული და სამართლიანი არჩევნების ჩატარებას და ამ პრინციპების დარღვევა სწორედ სახელმწიფოს აყენებს ზიანს, რაც, საბოლოო ჯამში, საზოგადოების დემოკრატიული განვითარების პროცესს უქმნის საფრთხეს.

დანაშაულის საგანი. სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული **დანაშაულის საგანთან** დაკავშირებით აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ სსკ-ის 164³ მუხლი მხოლოდ არჩევნებთან დაკავშირებულ დოკუმენტებზე მიუთითებს და არაფერს ამბობს რეფერენდუმთან ან პლებისციტთან დაკავშირებულ დოკუმენტებზე, რაც საკანონმდებლო ხარვეზად უნდა მივიჩნიოთ.

საარჩევნო კოდექსის მე-2 მუხლის „3⁵“ პუნქტის თანახმად, ზოგადად **საარჩევნო დოკუმენტაციას** განეკუთვნება საარჩევნო კომისიაში შესული და საარჩევნო კომისიიდან გასული **განცხადება, საჩივარი, წერილი, ოქმი, საარჩევნო ბიულეტენი, სპეციალური კონვერტი, საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის სამართლებრივი აქტი, საკონტროლო ფურცელი, სარეგისტრაციო ჟურნალი, ამომრჩეველთა სია, ამომრჩეველის ბარათი, საარჩევნო კომისიის წევრის ახსნა-განმარტება.**

აქედან, სსკ-ის 164³ მუხლი მხოლოდ ზოგიერთი კონკრეტული დოკუმენტის გაყალბების კრიმინალიზაციას ახდენს. ამ დოკუმენტებს მიეკუთვნება: **(ა) საარჩევნო სიები, (ბ) ოქმები, (გ) ბიულეტენები, (დ) სარეგისტრაციო ჟურნალები და (ე) საკონტროლო ფურცლები.**

ა) **საარჩევნო სია** გულისხმობს ამომრჩეველთა ერთიან სიას, რომელშიც რეგისტრირებულ პირს აქვს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. ამომრჩეველთა სიებს ცენტრალური საარჩევნო კომისია ადგენს იმ მონაცემების საფუძველზე, რასაც მას აღმასრულებელი ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობის და მმართველობის ორგანოები გადასცემენ. საარჩევნო ერთიანი სიის გადასინჯვა ხდება წელიწადში ოთხჯერ. ამომრჩეველთა სია სამი სახისაა: 1. ამომრჩეველთა ერთიანი სია; 2. ამომრჩეველთა სპეციალური სია; 3. გადასატანი საარჩევნო ყუთის სია⁸⁵⁴.

ბ) **საარჩევნო ოქმი** - საარჩევნო კოდექსის 70-ე მუხლის თანახმად, კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგები აისახება ცესკოს, საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმებში.

854 იხ. გეგენავა დ., ქანთარია ბ., ერქვანია თ., და სხვები, საქართველოს საკონსტიტუციო სამართლო, მესამე გამოცემა, 2015, გვ. 163.

12

შემაჯამებელი ოქმი არის კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების დამადასტურებელი ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი. შემაჯამებელი ოქმს და ამ კანონით დადგენილი წესით დამონმებულ მის ასლს ერთნაირი იურიდიული ძალა აქვს. დაუშვებელია შემაჯამებელი ოქმში შეტანილი მონაცემების გადასწორება.

13

გ) **საარჩევნო ბიულეტენი** არის ის დოკუმენტი, რომლის საფუძველზე ამომრჩეველი აძლევს ხმას არჩევნებში კონკრეტულ საარჩევნო სუბიექტს, ხოლო რეფერენდუმში კონკრეტულად დაყენებულ საკითხს.

14

საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, „საარჩევნო ბიულეტენი იბეჭდება ცესკოს განკარგულების საფუძველზე, მის მიერ დადგენილი ნიმუშის მიხედვით, ქართულ ენაზე, აფხაზეთში – აგრეთვე აფხაზურ ენაზე, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში, ადგილობრივი მოსახლეობისათვის გასაგებ სხვა ენაზედაც.“

15

საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, „საარჩევნო ბიულეტენების დაბეჭდვასა და საარჩევნო ყუთების (ძირითადის და გადასატანის) დამზადებას უზრუნველყოფს ცესკო. საარჩევნო ბიულეტენები იბეჭდება ცესკოს და საოლქო საარჩევნო კომისიების მიერ უფლებამოსილ პირთა და დამკვირვებელთა მუდმივი მეთვალყურეობით.“

16

საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად, „საარჩევნო ბიულეტენების დაბეჭდვის დაკვეთის შემსრულებელი პირადად აგებს პასუხს, რომ დაბეჭდილი და შესაბამისი საარჩევნო კომისიისთვის გადაცემული ბიულეტენების რაოდენობა ზუსტად შეესაბამებოდეს დაკვეთილ რაოდენობას, რომ მასთან არ დაიბეჭდოს და არ გავრცელდეს ზედმეტი ბიულეტენები.“

17

საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის მე-3 ნაწილის თანახმად, „საარჩევნო კომისიაში საარჩევნო ბიულეტენების შენახვისა და დანიშნულებისამებრ გაცემისთვის პირადად აგებენ პასუხს საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და კომისიის მდივანი.“

18

დ) **საარჩევნო სარეგისტრაციო ჟურნალი** საარჩევნო დოკუმენტის სახეა, რომელშიც ტარდება კენჭისყრის პროცესში განხორციელებული ყველა პროცედურული საკითხი. ეს შეიძლება იყოს საარჩევნო უბანზე მისულ ამომრჩეველთა რეგისტრაცია, განცხადების/საჩივრის მიღება და სხვ.

19

ე) **საარჩევნო საკონტროლო ფურცელი** ასევე საარჩევნო დოკუმენტის სახეა.

საარჩევნო კოდექსის 61-ე მუხლის მე-10 ნაწილის თანახმად, „საკონტროლო ფურცლებს ხელს აწერენ პირველი ამომრჩეველი და საუბნო საარჩევნო კომისიის ყველა დამსწრე წევრი. საკონტროლო ფურცლებზე აღინიშნება პირველი ამომრჩეველის სახელი, გვარი და საქართველოს მოქალაქის პირადი ნომერი. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და მდივანი საკონტროლო ფურცლებს სამ ეგზემპლარად ავსებენ. საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე საკონტროლო ფურცლის ერთ ეგზემპლარს აგდებს ძირითად საარჩევნო ყუთში პირველი ამომრჩეველის მოსვლის შემდეგ, მეორე ეგზემპლარს – გადასატან საარჩევნო ყუთში, ხოლო მესამე ეგზემპლარს ინახავს საარჩევნო ყუთებში არსებულ საკონტროლო ფურცლებთან შემდგომი შედარების მიზნით.“

20

სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საგანში ნახსენები არ არის მარკირებისთვის განკუთვნილი ქიმიური საღებავი და მარკირების შესამოწმებელი სპეციალური ხელსაწყო (იხ. საარჩევნო კოდექსის 64-ე მუხლი). აქედან გამომდინარე, იბადება შეკითხვა იმასთან დაკავშირებით, თუ როგორ უნდა გადაწყდეს კვალიფიკაციის საკითხი მაშინ, როდესაც აღნიშნული საღებავის ან ხელსაწყოს გაუფარგისებას ან შეცვლას აქვს ადგილი. გამოსავალი შეიძლება სსკ-ის 164² მუხლში მოიძებნოს. კერძოდ, მოცემულ ნორმაში საუბარია არაერთგზის ხმის მიცემაზე. ამიტომ სწორედ აქ შეიძლება მსგავსი ქმედებების მოაზრება და მისი განმარტოვებული სსკ-ის 164² მუხლის ორგანიზატორად ან დამხმარედ იქნეს მიჩნეული. თუკი აღნიშნული გაუფარგისებული ან შეცვლილი საღებავის ან ხელსაწყოს გამოყენება არ ხდება ხმის არაერთგზის მიცემისთვის, მაშინ სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობა გამოირიცხება.

21

1.3. ქმედება. სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულებრივი ქმედება გამოიხატება დოკუმენტების **გაყალბებაში**, რომელიც გულისხმობს როგორც დოკუმენტებში ცრუ ცნობების შეტანას, ნამდვილი დოკუმენტის შინაარსის შეცვლას, ტექსტის ნაწილის შესწორებას, სხვა რიცხვით დათარიღებას, ასევე ყალბი შინაარსის ახალი დოკუმენტების შექმნას⁸⁵⁵. ყალბი შინაარსის ახალი დოკუმენტების შექმნა გულისხმობს საარჩევნო პერიოდში ყალბი საარჩევნო დოკუმენტების დამზადებას. მაგალითად, საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარემ დაამზადებინა ყალბი ბიულეტენები.

22

სსკ-ის 164³ მუხლი დამთავრებულია ქმედების განხორციელების მომენტიდან, მაშასადამე, საარჩევნო დოკუმენტის გაყალბების მომენტიდან (**ფორმალური დელიქტი**). შესაბამისად, დანაშაულის დამთავრებაზე გავლენას არ ახდენს ის ფაქტი, გაყალბდა თუ არა არჩევნები საარჩევნო უბანზე, თუ საარჩევნო ოლქში. მთავარია, რომ სუბიექტმა შეგნებულად მცდარი ინფორმაცია შეიტანოს საარჩევნო დოკუმენტებში. ამიტომ მკითხველისთვის ცოტათი დამაბნეველია ამ მუხლის სათაური, რადგან აქ მითიებულია არ საარჩევნო დოკუმენტების გაყალბებაზე,

855 იხ. გვენეტაძე ნ., სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 418.

როგორც მხოლოდ ქმედებაზე, არამედ არჩევნების გაყალბებაზე, როგორც ქმედებით გამოწვეულ შედეგზეც. მაშასადამე, სათაური ბევრად უფრო ფართო ხასიათს ატარებს და ის ქმედების გარდა შედეგზეც არის ორიენტირებული, მაშინ, როდესაც ამ ნორმის დისპოზიცია მხოლოდ ქმედებაზე აკეთებს აქცენტს. აქედან გამომდინარე, უმჯობესი იქნება, თუ სათაური უფრო მეტად დაკონკრეტდება და მასში მიეთითება საარჩევნო დოკუმენტების გაყალბებაზე.

23

სსკ-ის 164³ მუხლში მართებულად არ არის მითითებული დანაშაულის დროზე, რადგან ამ დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია არა მარტო საარჩევნო პერიოდში, არამედ ნებისმიერ დროს, განსაკუთრებით ეს ეხება საარჩევნო სიების ან ბიულეტენების გაყალბების შემთხვევას.

24

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა გამოიხატება განზრახვაში, რის შესახებ ნორმაში პირდაპირ არის მითითებული. განზრახვა შეიძლება იყოს **მხოლოდ პირდაპირი**. თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ დისპოზიციაში განზრახვის მითითება საერთოდ ზედმეტია, რადგან „გაყალბება“ თავისი ბუნებით განზრახი მოქმედებაა.

25

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი დგინდება სტანდარტულად.

26

IV. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულ დანაშაულად ითვლება საარჩევნო დოკუმენტის გაყალბების მომენტიდან.

27

სსკ-ის 164³ მუხლის **მომზადება** შესაძლებელია, თუმცა სსკ-ის მე-18 მუხლის მე-2 ნაწილის საფუძველზე მისი მომზადება ამ მუხლის საფუძველზე დაუსჯელი რჩება, რადგან იგი ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაულს განეკუთვნება.

28

სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მცდელობა შესაძლებელია.

29

V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. სსკ-ის 164³ მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შესაძლებელია განხორციელდეს როგორც ერთპიროვნული ამსრულებლობის, ისე თანაამსრულებლობის, შუალობითი ამსრულებლობის ან თანამონაწილეობის ფორმით.

30

VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 164³ მუხლითა და სსკ-ის 164-ე მუხლით გათვალისწინებულ ნორმათა კონკურენციაზე იხი-

ლეთ სსკ-ის 164-ე მუხლის შესაბამისი კომენტარი.

31

სსკ-ის 164³ მუხლის და სსკ-ის 362-ე მუხლის ერთმანეთთან შედარებისას ნათელია, რომ სსკ-ის 164³ მუხლი სპეციალური ნორმის შემცველია.

32

თუმცა არის ისეთი შემთხვევები, როდესაც ადგილი აქვს ყალბი საარჩევნო დოკუმენტების გასაღების ფაქტს იმ პირებზე, ვინც უფლებამოსილია საარჩევნო პროცედურების განხორციელებაზე. ასეთ შემთხვევაში, შესაძლებელია მხოლოდ სსკ-ის 362-ე მუხლით კვალიფიკაციაზე საუბარი. ასე უნდა გადაწყდეს საკითხი იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ყალბი საარჩევნო დოკუმენტების შეძენას ან შენახვას აქვს ადგილი.

33

VII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. განსახილველი დანაშაულის შესახებ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით რაიმე სპეციალური ნორმები გათვალისწინებული არ არის.

გაფიცვის უფლების ხელყოფა (სსკ-ის 165-ე მუხლი)

მუხლი 165 გაფიცვის უფლების ხელყოფა

გაფიცვის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, ანდა მატერიალური, სამსახურებრივი ან სხვაგვარი დამოკიდებულების გამოყენებით პირის იძულება, თავი შეიკავოს გაფიცვისაგან, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. გაფიცვის უფლება აღიარებული და დაცულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით და კანონმდებლობით, ასევე ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო აქტებით. საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლის პირველი პუნქტით, „გაფიცვის უფლება აღიარებულია. ამ უფლების განხორციელების პირობები და წესი განისაზღვრება ორგანული კანონით.“ 1966 გაეროს „ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების შესახებ“ პაქტის მე-8 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „ამ პაქტის მონაწილე სახელმწიფოები კისრულობენ ვალდებულებას უზრუნველყონ გაფიცვების უფლება იმ პირობით, რომ ეს უფლება ხორციელდებოდეს თითოეული ქვეყნის კანონების შესაბამისად,“ ხოლო ამავე მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „ეს მუხლი არ ეწინააღმდეგება იმას, რომ კანონიერი შეზღუდვები შემოიღონ ამ უფლებების გამოყენებაზე იმ პირთა მიერ, რომლებიც შედიან სახელმწიფოა შეიარაღებული ძალების, პოლიციისა თუ ადმინისტრაციის შემადგენლობაში.“

2

“ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის” ტექსტი გაფიცვის უფლებას არ მოიხსენიებს, მაგრამ ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს განმარტებით გაფიცვის უფლება არის ევროკონვენციის მე-11 მუხლით გარანტირებული უფლების – შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლების მნიშვნელოვანი ნაწილი.⁸⁵⁶

3

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. ამ დანაშაულის ამსრულებელი არის ნებისმიერი ფიზიკური პირი, თუმცა დისპოზიციის იმ ნაწილში, სადაც მითითებულია მატერიალური, სამსახურებრივი ან სხვაგვარი დამოკიდებულების გამოყენებით პირის იძულებაზე, რათა დაზარალებულმა თავი შეიკავოს გაფიცვისაგან, სახეზეა სპეციალური ამსრულებელი.

⁸⁵⁶ იხ. მათ შორის, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება 2018 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილება „ოგნევენკო რუსეთის წინააღმდეგ“, განაცხადი №44873/09, პარ. 70.

4

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 165-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისგან დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის ადამიანის ერთ-ერთ ფუნდამენტურ უფლება - გაფიცვის უფლება.

5

1.3. ქმედება. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში **ორი ალტერნატიული ქმედებაა** მოცემული. კერძოდ, დანაშაული ხორციელდება გაფიცვის უფლების განხორციელებისთვის **(1) უკანონოდ ხელის შეშლაში** ან **(2) იძულებაში, რათა დაზარალებულმა თავი შეიკავოს გაფიცვისგან**. განსახილველი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობის მქონეა, რის გამოც იგი დამთავრებულად ითვლება ქმედების განხორციელების მომენტიდან. ბუნებრივია, აღნიშნული ქმედებები შეზღუდულია და მათ დანაშაულებრივ ბუნებას შესაბამისი ხერხები აძლევს, რაზეც ქვემოთ იქნება საუბარი.

6

თავდაპირველად უნდა განიმარტოს ტერმინი **გაფიცვა**. საქართველოს საკანონმდებლო სივრცეში გაფიცვის უფლებას ყველაზე დეტალურად შრომის კოდექსი არეგულირებს. ის ერთმანეთისგან ასხვავებს **გაფიცვას** და **ლოკაუტს**. შრომის კოდექსის 49-ე მუხლით, გაფიცვა არის დავის შემთხვევაში დასაქმებულის დროებითი ნებაყოფლობითი უარი შრომითი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულებაზე, ხოლო ლოკაუტი არის დავის შემთხვევაში დამსაქმებლის დროებითი ნებაყოფლობითი უარი შრომითი ხელშეკრულებით გათვალისწინებული ვალდებულებების მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულებაზე. შესაბამისად, თუ დავა არ არსებობს დასაქმებულსა და დამსაქმებელს შორის, გაფიცვის უფლება არ წარმოიქმნება.

7

შრომის კოდექსის 47-ე მუხლი დავას განმარტავს, როგორც შრომითი ურთიერთობის დროს წარმოშობილ უთანხმოებას, რომლის გადაწყვეტაც შედის შრომითი ხელშეკრულების მხარეთა კანონიერ ინტერესებში.

8

შრომის კოდექსის 47-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, დავის წარმოშობის საფუძველი შეიძლება იყოს:

- ა) საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევა;
- ბ) ინდივიდუალური შრომითი ხელშეკრულების ან კოლექტიური ხელშეკრულების ან შრომის პირობების დარღვევა;
- გ) დასაქმებულსა და დამსაქმებელს შორის ინდივიდუალური შრომითი ხელშეკრულების არსებით პირობებთან ან/და კოლექტიური ხელშეკრულების პირობებთან დაკავშირებული უთანხმოება.

9

ამავე მუხლის მეორე ნაწილით, დავა წარმოიშობა მხარის მიერ მეორე მხარისა-

თვის გაგზავნილი წერილობითი შეტყობინებით უთანხმოების შესახებ.

10

ერთმანეთისგან უნდა განვასხვავოთ ინდივიდუალური და კოლექტიური დავა: შრომის კოდექსის 48¹ მუხლით, კოლექტიურ დავაში უნდა მონაწილეობდეს სულ მცირე 20 დასაქმებული ან დასაქმებულთა გაერთიანება. ინდივიდუალურ და კოლექტიურ დავაში გაფიცვის უფლება სხვადასხვა დროს წარმოიქმნება: ინდივიდუალური დავის დროს დასაქმებულმა გაფიცვის დაწყებამდე არანაკლებ 3 კალენდარული დღით ადრე დასაქმებულს უნდა აცნობოს გაფიცვის ადგილი და ხასიათი (შრომის კოდექსის 49-ე მუხლის მე-4 ნაწილი).

11

კოლექტიური დავის დროს გაფიცვისა და ლოკაუტის უფლება წარმოიშობა საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრისთვის მედიატორის დანიშვნის თაობაზე წერილობითი შეტყობინების გაგზავნიდან ან მინისტრის მიერ საკუთარი ინიციატივით დავის მედიატორის დანიშვნიდან 21 კალენდარული დღის გასვლისთანავე (შრომის კოდექსის 49-ე მუხლის მე-3 ნაწილი).

12

შესაბამისად, სამართლებრივად გაფიცვის უფლება რეალიზდება უმოქმედობით, რაც გულისხმობს შრომითი ვალდებულებების მთლიან ან ნაწილობრივ შეუსრულებლობას. მაშინ, როცა ლოკაუტი არ შეიძლება გაგრძელდეს 90 კალენდარულ დღეზე მეტი ვადით, შრომის კოდექსი გაფიცვის მაქსიმალურ ხანგრძლიობას არ განსაზღვრავს. შრომის კოდექსის 49-ე მუხლის მე-6 ნაწილით გაფიცვის და ლოკაუტის დროს მხარეები ვალდებული არიან განაგრძონ შემათანხმებული პროცედურები.

13

განსახილველ დანაშაულში **ხელის შეშლა** შეიძლება გამოიხატოს მოქმედებითაც და უმოქმედობითაც. მაგალითად, გაფიცვის ორგანიზებისთვის საჭირო გეგმებისა და ტექნიკის განადგურებით, შენობიდან გასასვლელი კარების დახურვა, და სხვ. ხელის შეშლა ნიშნავს იმას, რომ როდესაც განხორციელებული ქმედება ართულებს ან შეუძლებელს ხდის გაფიცვის უფლების რეალიზაციას კონკრეტულ დროსა და კონკრეტულ ადგილას. რაც შეეხება **იძულებას**, იგი გულისხმობს აქტიურ მოქმედებას. ამ დროს არ ხდება დაზარალებულის სხეულებრივი ხელშეუხებლობის ხელყოფა. იძულებისას დაზარალებულის ფსიქიკაზე ზემოქმედება ხორციელდება ისეთი ინფორმაციის მიწოდებით, რომელმაც შეიძლება ადამიანში გამოიწვიოს შიში, ტკივილი. ამ დროს მნიშვნელობა არა აქვს თვით დაზარალებულზე ფსიქიკურმა ზემოქმედებამ რეალურად რაიმე გავლენა მოახდინა თუ არა. აქვე ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ვინაიდან ძალადობის მუქარა უკანონოდ ხელის შეშლას მიენერება როგორც ხერხი, ამიტომ ძალადობის მუქარა იძულებიდან უნდა გამოირიცხოს. იძულება იქნება, მაგალითად, სამსახურიდან გაგდების ან სამსახურში დაქვეითების მუქარა, ანდა დამნაშავე მასზე მატერიალურად დამოკიდებულ პირს ემუქრება, რომ არ გადაიხდის მისი სწავლის საფასურის ან

ბინის ქირას, მწვრთნელი ემუქრება მის მოწაფეს, რომ ამორიცხავს ეროვნული ნაკრებიდან და ა.შ.

14

დანაშაულის დამთავრებისთვის აუცილებელი არ არის პირმა ვერ მოახდინოს თავისი უფლების რეალიზაცია. დაბრკოლების შექმნა ან იძულება უკვე იძლევა დამთავრებულ დანაშაულის შემადგენლობას.

15

როგორც ქვემოთ იქნება ნაჩვენები, უკანონოდ ხელის შეშლა ან იძულება შესაბამისი **დანაშაულებრივი ხერხების გარეშე ქმედების შემადგენლობას ვერ დააფუძნებს.**

16

რაც შეეხება ხელის შეშლის **უკანონობას**, აუცილებელია დადგინდეს გაფიცვის უფლების განხორციელების კანონისმიერი ფარგლები ანუ რა შემთხვევაში აწესებს კანონი აკრძალვას.

17

გაფიცვის უფლება არ არის აბსოლუტური ხასიათის. საქართველოს კანონმდებლობა იცნობს გაფიცვის უფლების შეზღუდვის სხვადასხვა კატეგორიებს. შრომის კოდექსის 49-ე მუხლის პირველი ნაწილის თანახმად, „გაფიცვაში მონაწილეობის უფლება არა აქვთ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილ პირებს.“ პირთა ასეთი კატეგორია ჩამოთვლილია, როგორც კანონებით, ასევე კანონქვემდებარე აქტებით, 2013 წლის 6 დეკემბერს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის №01-43/ნ ბრძანებით დამტკიცებულია ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საქმიანობების ნუსხა, რომლითაც დასაქმებულ პირებსაც გაფიცვა ეკრძალებათ. კერძოდ, ასეთი სამუშაოებია: ა) მუშაობა სასაზღვო სამედიცინო დახმარების სამსახურში; ბ) მუშაობა სტაციონარულ დაწესებულებებში ან/და ამბულატორიული დაწესებულების გადაუდებელი დახმარების სამსახურებში; გ) მუშაობა ელექტროენერგიის წარმოების, განაწილების, გადაცემისა და დისპეტჩერიზაციის სფეროში; დ) მუშაობა წყალმომარაგებისა და წყალარინების სფეროში; ე) მუშაობა სატელეფონო კავშირგაბმულობის სფეროში; ვ) მუშაობა საავიაციო, სარკინიგზო, საზღვაო და სახმელეთო მიმოსვლის უსაფრთხოების უზრუნველყოფის სფეროში; ზ) მუშაობა ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობის, კანონიერებისა და მართლწესრიგის უზრუნველყოფის სამსახურებში, მათ შორის: ზ.ა) მუშაობა საქართველოს თავდაცვის სამინისტროსა და მისი სისტემის დაწესებულებებში; ზ.ბ) მუშაობა საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და მისი სისტემის დაწესებულებებში; ზ.გ) მუშაობა საქართველოს სასჯელაღსრულების, პრობაციისა და იურიდიული დახმარების საკითხთა სამინისტროსა და მისი სისტემის დაწესებულებებში; თ) მუშაობა სასამართლო ორგანოებში; ი) მუშაობა დასუფთავების მუნიციპალურ სამსახურებში; კ) მუშაობა სახანძრო უსაფრთხოების და სამაშველო სამსახურებში; ლ) მუშაობა ბუნებრივი გაზის ტრანსპორტირების და განაწილების სფეროში; მ) მუშაობა ნავთობისა და გაზის მოპოვების, მომზადე-

ბის, ნავთობის გადამუშავების და გაზის დამუშავების სფეროებში.

18

შესაბამისი სფეროს მარეგულირებელი საკანონმდებლო აქტებით გაფიცვა ეკრძალებათ პოლიციელებს,⁸⁵⁷ პროკურორებს,⁸⁵⁸ მოსამართლეებს,⁸⁵⁹ დაზვერვის,⁸⁶⁰ საგანგებო სიტუაციების მართვის⁸⁶¹ სამსახურებს.

19

შრომის კოდექსის 51-ე მუხლის მე-2 პუნქტით: „დაუშვებელია უშუალოდ სამუშაო პროცესის დროს გაფიცვის უფლების გამოყენება იმ დასაქმებულთა მიერ, რომელთა საქმიანობა დაკავშირებულია ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოებასთან, ან თუ ტექნოლოგიური ხასიათიდან გამომდინარე შეუძლებელია ამ საქმიანობის შეჩერება.“

20

შრომის კოდექსის 50-ე მუხლის მიხედვით, „თუ საფრთხე ემუქრება ადამიანის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, ბუნებრივი გარემოს უსაფრთხოებას ან მესამე პირის საკუთრებას, აგრეთვე სასიცოცხლო მნიშვნელობის სამსახურის საქმიანობას, სასამართლოს უფლება აქვს გადადოს გაფიცვის ან ლოკაუტის დაწყება არა უმეტეს 30 დღით, ხოლო დაწყებული გაფიცვა ან ლოკაუტი შეაჩეროს ამავე ვადით“.

21

ასევე შრომის კოდექსის 51-ე მუხლის პირველი ნაწილით, საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს გაფიცვის უფლება ან ლოკაუტის უფლება შეიძლება შეიზღუდოს საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტით, რომელიც საჭიროებს საქართველოს პრემიერ-მინისტრის თანახმობას.

22

გაფიცვა და ლოკაუტი შრომითი ურთიერთობის შეჩერების საფუძვლებია (შრომის კოდექსი, 36-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „ა“ ქვეპუნქტი). გაფიცვის ან ლოკაუტის დროს დამსაქმებელი არ არის ვალდებული, მისცეს დასაქმებულს შრომის ანაზღაურება (შრომის კოდექსის 49-ე მუხლის მე-8 ნაწილი). ასევე, შრომის კოდექსის 51-ე მუხლის მე-6 პუნქტით, სასამართლო იღებს გადაწყვეტილებას გაფიცვის ან ლოკაუტის უკანონოდ ცნობის შესახებ, რომელიც დაუყოვნებლივ ეცნობება მხარეებს. სასამართლო გადაწყვეტილება გაფიცვის ან ლოკაუტის უკანონოდ ცნობის შესახებ სრულდება დაუყოვნებლივ.

23

ყოველივე ზემოთაღნიშნულიდან გამომდინარე, გაფიცვა უკანონოდ ჩაითვლება:

1. იმ უწყების წარმომადგენლის გაფიცვა, რომლის მუშაკებსაც საქართველოს კანონმდებლობით არა აქვს გაფიცვის უფლება;

857 იხ. „პოლიციის შესახებ“ კანონის 36-ე მუხლის მე-2 პუნქტი,

858 იხ. „პროკურორის შესახებ“ ორგანული კანონის 45-ე მუხლის მე-6 ნაწილი.

859 იხ. „სამოსამართლო ეთიკის წესების“ 28-ე მუხლი <http://www.supremecourt.ge/judges-self-governance/judges-ethics-code/> (მოპოვების თარიღი: 4.09.2019).

860 იხ. „დაზვერვის შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის მე-11 პუნქტი.

861 იხ. „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“ საქართველოს კანონის 47-ე მუხლის მე-4 პუნქტი.

2. თუ გაფიცვის დროს არ იქნა დაცული სათანადო საფუძვლები და პროცედურები (დავის არსებობა, დამსაქმებლის წინასწარ წერილობით გაფრთხილების ვალდებულება, სათანადო ვადების დაცვა, ა.შ.);
3. გაფიცვა იმ მუშაკისა, ვისი საქმიანობაც დაკავშირებულია ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოებასთან, ან თუ ტექნოლოგიური ხასიათიდან გამომდინარე შეუძლებელია ამ საქმიანობის შეჩერება;
4. თუ პირს გაფიცვის უფლება შეუჩერდა სასამართლო გადაწყვეტილებით;
5. თუ გაფიცვა უკანონოდ იქნა ცნობილი სასამართლოს გადაწყვეტილებით;
6. თუ პირს გაფიცვის უფლება შეეზღუდა პრეზიდენტის დეკრეტით.

24

ამასთან, გაფიცვის წესის დარღვევა აქციის ორგანიზატორის მიერ, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია თავად ქმნის დანაშაულის შემადგენლობას და კრიმინალიზებულია სსკ-ის 348-ე მუხლით (გაფიცვის წესის დარღვევა).

25

1.4. ხერხი. აღნიშნული დანაშაულის ხერხებზე საუბრისას, ჯერ უნდა განვიხილოთ ის ხერხები, რომლებიც მიეწერება **უკანონოდ ხელის შეშლას**, ხოლო შემდეგ უნდა ვისაუბროთ იმ ხერხებზე, რომლებიც ახასიათებს იძულებას. თუკი ქმედება ხელის შეშლაში გამოიხატება, მაშინ ამგვარ ხერხებად გვევლინება:

- ა) ძალადობა;
- ბ) ძალადობის მუქარა.

26

ა) ძალადობაში მოიაზრება ფიზიკური ზემოქმედება: ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ხელების ან ფეხების შეკვრა ან თავისუფლების სხვაგვარი უკანონო აღკვეთა ან სხვა აგრესიული მოქმედება, რასაც შეიძლება მოჰყვეს ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება.

27

ბ) ძალადობის მუქარა შეიძლება განხორციელდეს სიტყვით, იარაღის დემონსტრირებით ა.შ. მუქარა მსხვერპლის მიერ აღქმული უნდა იქნას როგორც რეალური. ძალადობის მუქარაში არ იგულისხმება ქონების დაზიანების ან განადგურების მუქარა.

28

თუკი ქმედება **იძულებით** ხორციელდება, მაშინ დანაშაულის ჩადენის ხერხებად გვევლინება:

- ა) მატერიალური მდგომარეობის გამოყენება;
- ბ) სამსახურებრივი დამოკიდებულების გამოყენება;
- გ) სხვაგვარი დამოკიდებულების გამოყენება.

29

ა) მატერიალური დამოკიდებულების გამოყენებას ადგილი აქვს მაშინ, როდესაც დაზარალებული სიცოცხლისთვის ან სხვა ცხოვრებისეული საჭიროებისთვის

აუცილებელ ფინანსურ სახსრებს დამნაშავესგან იღებს (კვება, ჩაცმა, მკურნალობის ხარჯი, სწავლის საფასური და ა.შ.). ამ დროს პირის იძულება უნდა გამოიხატოს მატერიალური მდგომარეობის გაუარესების მუქარაში. იძულებას არ ექნება ადგილი, თუ გაფიცვაზე უარის თქმის სანაცვლოდ დაზარალებულს პირდებიან მატერიალური მდგომარეობის გაუმჯობესებას.

30

გ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც დაზარალებულის მიმართ დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელება სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ხელშეწყობით ხორციელდება. სამსახურში მოიაზრება როგორც საჯარო, ისე კერძო სფეროში დასაქმელი პირი. სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენების დროს დაზარალებული საკუთარ სამსახურებრივ უფლებამოსილებას იყენებს დაზარალებულზე ზეწოლისათვის, რათა მას ხელი შეუშალოს გაფიცვაში. მაგალითად, სამსახურიდან გათავისუფლების, დაქვეითების, პრემიის არმიცემის მუქარა და სხვ. თუ ადგილი აქვს დაზარალებულისთვის მდგომარეობის გაუმჯობესების დაპირებას გაფიცვაზე უარის თქმის სანაცვლოდ (მაგ., დანაშაულებას, პრემიის მიცემას, ან სხვ), მაშინ ამ დანაშაულის შემადგენლობას ადგილი არ ექნება.

31

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ობიექტური შემადგენლობის ამგვარი ნიშანი („სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება“) სისხლის სამართლის კოდექსში, ძირითადად გვხვდება, როგორც კვალიფიციური შემადგენლობის ელემენტი, თუმცა განსახილველ დანაშაულში მისი ამ სახით წარმოდგენა განპირობებულია გაფიცვის უფლების დაცვის მაღალი სტანდარტით: სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება, თავისთავად, უკვე დანაშაულის ძირითად შემადგენლობას აფუძნებს. მიზანშეწონილი იქნება, განსახილველ მუხლს დამამძიმებელ გარემოებად დაემატოს შემდეგი: „იგივე ქმედება, ჩადენილი მოხელის ან ამასთან გათანაბრებული პირის მიერ.“ ასეთი ჩანაწერი უფრო სამართლიანი იქნება, რადგან მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით „ხელის შეშლა“ უფრო მეტი სოციალური საშიშროებით გამოირჩევა.

32

სხვაგვარ დამოკიდებულებაში იგულისხმება ისეთი ურთიერთობა, როცა პირის მდგომარეობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული მეორე პირზე და ასეთი დამოკიდებულების განყვეტა გარკვეულ სირთულეებთან არის დაკავშირებული. მაგალითად, სხვაგვარი დამოკიდებულება შეიძლება იყოს პროფესიული ასოციაციის წევრობა, რომლისგანაც გარიცხვაც პირს ემუქრება, თუ ის ისარგებლებს გაფიცვის უფლებით. ვერ დავეთანხმებით ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ სხვაგვარი დამოუკიდებულება შეიძლება გამოიხატოს ასევე მეგობრულ ურთიერთობაში, როცა პირი დავალებულია მისი მეგობრისაგან და იძულებულია მისი თხოვნით თავი შეიკავოს გაფიცვისგან⁸⁶². ნათესაური, მეგობრული და მსგა-

862 იხ. **ლევკეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 421.

ესი სოციალური კავშირების გამოყენება პირზე ზეგავლენის მოსახდენად, ამ დანაშაულის ჩადენის ხერხად არ უნდა ჩაითვალოს.

33

სსკ-ის 165-ე მუხლში მოცემული ეს ხერხები ამომწურავია და სხვა ხერხით, მაგალითად, მოტყუებით, შანტაჟით გაფიცვის უფლების ხელყოფა სსკ-ის 165-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება.

34

1.5. დრო. ძალადობა და ძალადობის მუქარა უნდა განხორციელდეს გაფიცვის უფლების რეალიზაციამდე ან რეალიზაციის დროს. თუ გაფიცვა უკვე დასრულებულია, დამნაშავის ქმედება შეიძლება დაკვალიფიცირდეს დევნად (სსკ-ის 156-ე მუხლის პირველი ნაწილი).

35

2. სუბიექტური შემადგენლობა. 2.1. განზრახვა. სუბიექტური შემადგენლობა როგორც პირდაპირ, ისე არაპირდაპირ განზრახვას გულისხმობს.

36

2.2. მიზანი. როგორც ზემოთ აღინიშნა განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში **ორი** ალტერნატიული ქმედებაა მოცემული. თუკი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა ხორციელდება გაფიცვის უფლების განხორციელებისთვის **უკანონოდ ხელის შეშლით**, მაშინ მიზანს კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს. თუკი ადგილი აქვს მატერიალური, სამსახურებრივი ან სხვაგვარი დამოკიდებულების გამოყენებით პირის **იძულებას** ე.ი., როდესაც განსახილველი დანაშაულის მეორე ალტერნატიული შემადგენლობა ხორციელდება, მაშინ დანაშაულის მიზანი დანაშაულის შემადგენლობის აუცილებელ ნიშნად გვევლინება. ასეთი მიზანი კანონმდებლის მიერ გამოხატულია სიტყვებით **„რათა დაზარალებულმა თავი შეიკავოს გაფიცვისგან.“**

37

აღნიშნული დანაშაულის ჩადენის მოტივი შეიძლება იყოს სიძულვილი, კარიერიზმი, ანგარება ან სხვ. მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

38

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

39

IV. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 165-ე მუხლით გათვალისწინებულია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაული, რომლის მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია, თუმცა პრაქტიკულად მცდელობის განხორციელების ნაკლები ალბათობა არსებობს, რადგან უმეტეს შემთხვევაში ქმედების განხორციელება დანაშაულის დასრულებას იწვევს.

40

V. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა და რაიმე სპეციფიური გარემოება არ იკვეთება.

41

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. თუ გაფიცვის უფლების ხელყოფისას ადგილი აქვს ახლავს შეკრების ან მანიფესტაციის უფლების ხელყოფას, ან სიტყვის თავისუფლების ხელყოფას, მაშინ, სათანადო პირობების არსებობისას, ადგილი ექნება სსკ-ის 165-ე მუხლით და სსკ-ის 153-ე მუხლით ან 161-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ერთობლიობას.

42

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის ერთ-ერთი დამაფუძნებელი ელემენტი ძალადობა არ მოიცავს განზრახ ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას. შესაბამისად, თუ ძალადობით გაფიცვის უფლების ხელყოფისას ადგილი ექნება განზრახ ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას, სსკ-ის 165-ე მუხლთან ერთად აუცილებელია, დამდგარი შდეგის გათვალისწინებით, ქმედების ან სსკ-ის 117-ე ან 118-ე მუხლთან ერთად კვალიფიკაცია. თუკი ძალადობა გამოიხატა თავისუფლების უკანონო აღკვეთაში, ქმედება სსკ-ის 165-ე მუხლთან ერთად აუცილებელია სსკ-ის 143-ე მუხლითაც შეფასდეს ანუ ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას.

43

თუ გაფიცვაში ხელის შეშლა განხორციელდა დისკრიმინაციული მოტივით, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 142-ე მუხლთან ერთობლიობით.

44

VIII. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

**პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანების
შექმნისათვის ან მისი საქმიანობისათვის ხელის შეშლა
(სსკ-ის 166-ე მუხლი)**

**მუხლი 166. პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანების
შექმნისათვის ან მისი საქმიანობისათვის ხელის შეშლა**

პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანების შექმნისათვის ან მისი საქმიანობისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა, ჩადენილი ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან შინაპატიმრობით ვადით ექვსი თვიდან ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. გაერთიანების თავისუფლება ადამიანის უმნიშვნელოვანესი უფლებაა, რომელიც აღიარებული და განმტკიცებულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციით და ეროვნული კანონმდებლობით, ასევე ადამიანის უფლებათა უნივერსალური და რეგიონული საერთაშორისო ინსტრუმენტებით, როგორიცაა 1948 წლის 10 დეკემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“ (მე-20 მუხლი), 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“ (მე-11 მუხლი), 1966 წლის 16 დეკემბრის „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი“ (22-ე მუხლი), 1996 წლის 3 მაისის „ევროპის სოციალური ქარტია“ (მე-5 მუხლი) და სხვ.

2

გაერთიანების თავისუფლება ადამიანებს შესაძლებლობას აძლევს აქტიურად ჩაერთონ სოციალურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში.⁸⁶³ საზოგადოებრივი გაერთიანებები ასრულებენ უმნიშვნელოვანეს ფუნქციას საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, როგორიცაა, მაგალითად, პოლიტიკა, ეკონომიკა, კულტურა, ჯანდაცვა, გარემოს დაცვა, კანონის უზენაესობა და სხვ.

3

გაერთიანების თავისუფლება გადაჯაჭვულია სხვა ისეთ უფლებებთან, როგორიცაა აზრის, სინდისის, რელიგიის, სიტყვის და გამოხატვის თავისუფლება. გაერთიანების უფლება ადამიანებს საერთო ინტერესების ირგვლივ თვითორგანიზებისა და მათი საჯაროდ დაცვის შესაძლებლობას აძლევს.⁸⁶⁴

4

გაერთიანების თავისუფლება უნდა განვასხვაოთ შეკრებისა და მანიფესტაციის

⁸⁶³ Golubovich D., Freedom of Association in the Caselaw of European Court of Human Rights, International Journal of Human Rights, 2013, p. 3.

⁸⁶⁴ იხ. ვენეციის კომისიის მოსაზრება „არასამთავრობო ორგანიზაციებთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა სტანდარტებთან აზებრაიჯანის კანონდებლობის შესაბამისობის თაობაზე“, 2011 წლის 14-15 ოქტომბერი, CDL-AD(2011)035, პარ. 8.

თავისუფლებისგან. ორივე უფლება ადამიანთა ერთობის არსებობას მოითხოვს. თუმცა შეკრება და მანიფესტაცია გულისხმობს ადამიანთა შეკრებას კონკრეტულ დროში და კონკრეტულ ადგილას⁸⁶⁵, ხოლო გაერთიანება ჩამოყალიბებულია ხანგრძლივი ვადით, განსაზღვრული მიზნებით და მისი ნების ფორმირებას აქვს ორგანიზაციული სახე⁸⁶⁶.

5

გაერთიანება შესაძლოა ვირტუალურად, ინტერნეტსივრცეშიც შეიქმნას და იმოქმედოს ისე, რომ ნევრთა ფიზიკური შეკრება საჭირო არ გახდეს.⁸⁶⁷

6

გაერთიანების თავისუფლება პირველ რიგში წარმოშობს სახელმწიფოს ნეგატიურ ვალდებულებას, რომ არ ჩაერიოს ამ თავისუფლების განხორციელებაში. თუმცა ამავედროულად სახელმწიფოს ეკისრება პოზიტიური ვალდებულებებიც, როგორცაა, მაგალითად, გაერთიანებებისათვის იურიდიული პირის სტატუსის მინიჭება და გაერთიანებების საქმიანობის თავისუფლებისათვის საჭირო სამართლებრივი მექანიზმების შექმნა.⁸⁶⁸

7

გაერთიანების თავისუფლების საკითხებზე ეუთოსა და ვენეციის კომისიის მიერ მიღებული ერთობლივი გაიდლაინების თანახმად, გაერთიანების დამფუძნებლებს და წევრებს უნდა ჰქონდეთ თავისუფლება თავად განსაზღვრონ გაერთიანების მიზნები და საქმიანობის სფეროები; დაადგინონ საქმიანობის წესები და განსაზღვრონ შიდა სტრუქტურა; აირჩიონ მმართველი ორგანოები და წარმომადგენლები, (პრინციპი 4) დაადგინონ წევრობის კრიტერიუმები (პრინციპი 3), მოიპოვონ ფინანსური, მატერიალური და ადამიანური რესურსები (პრინციპი 7), განახორციელონ კომერციული საქმიანობაც გაერთიანების ძირითადი საქმიანობის დაფინანსების მიზნით, (თუმცა შემოსავლის მიღება არ უნდა იყოს გაერთიანების მთავარი მიზანი და მიღებული შემოსავალი არ უნდა განაწილდეს წევრებს შორის).⁸⁶⁹

8

გაერთიანების თავისუფლება არ არის აბსოლუტური უფლება. „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენციის“ მე-11 მუხლით, ეს უფლება შეიძლება შეიზღუდოს, ისეთ შემთხვევებში, „რომელიც გათვალისწინე-

865 Halstead P., *Unlocking Human Rights*, Rutledge, 2013, p. 326.

866 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 15 სექტემბრის №2/2/439 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ომარ ალაფიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“

867 იხ. OSCE/ODIHR Guidelines on Freedom of Association, 2015, par. 150

868 Golubovich D., *Freedom of Association in the Caselaw of European Court of Human Rights*, *International Journal of Human Rights*, 2013, p. 5. იხ. აგრეთვე ევროპის ადამიანის უფლებათა გადაწყვეტილება საქმეზე „Ouranio Toxo and Others v. Greece“ (Application no. 74989/01, judgment of 20 October 2005), par. 37: „გაერთიანების თავისუფლების ეფექტური და ნამდვილი დაცვა ვერ დაიყვანება მხოლოდ სახელმწიფოს მხრიდან ჩაურევლობის ვალდებულებაზე (. . .). სახელმწიფო ორგანოების პასუხისმგებლობა უზრუნველყონ ასოციაციის ან პოლიტიკური პარტიის ჯეროვანი ფუნქციონირება, მაშინაც კი როდესაც მათი საქმიანობა არის შემანუხებელი იმ პირებისათვის, რომლებიც უპირისპირდებიან მათ კანონიერ იდეებს.“

869 Venice Commission and OSCE ODIHR Joint Guidelines on Freedom of Association, 2014.

ბულია კანონით და აუცილებელია დემოკრატიულ საზოგადოებაში ეროვნული უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ინტერესებისათვის, უწესრიგობის ან დანაშაულის აღსაკვეთად, ჯანმრთელობისა თუ მორალის ან სხვათა უფლებათა და თავისუფლებათა დასაცავად. ასევე სახელმწიფოს შეუძლია დაანესოს კანონიერი შეზღუდვები ამ უფლებათა განხორციელებაზე შეიარაღებული ძალების, პოლიციის ან სახელმწიფო ადმინისტრაციის წარმომადგენლების მიმართ.“

9

გაერთიანების აკრძალვა ან კანონგარეშე გამოცხადება უნდა იყოს ყოველთვის უკიდურესი ღონისძიება და გამოიყენებოდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ გაერთიანებამ შექმნა ძალადობის, ან სხვა კანონდარღვევის მყისიერი საფრთხე.⁸⁷⁰ გაერთიანება არ შეიძლება აიკრძალოს ან კანონგარეშე გამოცხადდეს მხოლოდ იმის გამო, რომ ის მშვიდობიანი გზით ითხოვს კანონის ან კონსტიტუციური წყობილების შეცვლას.⁸⁷¹

10

საქართველოს კონსტიტუციის 22-ე მუხლი აღიარებს გაერთიანების თავისუფლებას და ადგენს, რომ გაერთიანების ლიკვიდაცია შეიძლება მხოლოდ ამავე გაერთიანების ან სასამართლოს გადაწყვეტილებით, კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით.

11

ზოგიერთი ტიპის გაერთიანების საქმიანობა, როგორიცაა, მაგალითად, საზოგადოებრივი გაერთიანებები, პოლიტიკური გაერთიანებები და პროფესიული კავშირები, სპეციალური კანონებით არის მოწესრიგებული (კანონი „საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საქმიანობის შეჩერებისა და მათი აკრძალვის შესახებ“, კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“, კანონი „პროფესიული კავშირების შესახებ“ და ა.შ.)

12

საყურადღებოა, რომ თავად სისხლის სამართლის კოდექსიც ითვალისწინებს გარკვეული ტიპის გაერთიანებების შექმნისთვის ან მასში მონაწილეობისთვის დასჯადობას. მაგალითად, სსკ-ის 252-ე მუხლი ითვალისწინებს ისეთი რელიგიური, პოლიტიკური ან საზოგადოებრივი გაერთიანების შექმნა, რომლის საქმიანობას თან ერთვის ძალადობა ადამიანის მიმართ, ანდა ასეთი გაერთიანების ხელმძღვანელობა. სისხლის სამართლის კანონმდებლობით ასევე კრიმინალიზებულია სხვა ისეთი ტიპის ფორმირების შექმნა, რომელიც თავისი ბუნებით გაერთიანებას წარმოადგენს. ასევე დასჯადად არის გამოცხადებული მსგავსი ტიპის დანაშაულებრივ დაჯგუფებაში მონაწილეობა, მხარადჭერა ან სხვაგვარი მოქმედებით მათანა დაკავშირება. მაგალითად, სსკ-ის 223-ე (უკანონო ფორმირების შექმნა, ხელმძღვანელობა, ასეთ ფორმირებაში განწევრება, მონაწილეობა ან/და უკანონო ფორმირების სასარგებლოდ სხვა საქმიანობის განხორციელება), სსკ-

870 ეუთოს და ვენეციის რეკომენდაციები, პარ. 35.

871 ECtHR, Refah „Partisi (the Welfare Party) and others v. Turkey“ [GC] (Application nos. 41340/98, 41342/98, 41343/98 and 41344/98, judgement of 13 February 2003.

ის 224-ე (ბანდიტიზმი), 223¹ („ქურდული სამყაროს“ წევრობა, „კანონიერი ქურდობა“), 223³ („ქურდული სამყაროს“ საქმიანობის მხარდაჭერა) სსკ-ის 223⁴ („ქურდული სამყაროს“ წევრისთვის/„კანონიერი ქურდისთვის“ მიმართვა ან ამ მიმართვის შედეგად მატერიალური სარგებლის ან მატერიალური უპირატესობის მიღება), 224¹ (რეკეტული დაჯგუფებაში მონაწილეობა), სსკ-ის 327-ე (ტერორისტული ორგანიზაციის წევრობა, ტერორისტული ორგანიზაციის საქმიანობაში მონაწილეობა, ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნა ან ხელმძღვანელობა) მუხლები და ა.შ. შესაბამისად, ამ ტიპის გაერთიანებების შექმნა, საქმიანობა, მასში მონაწილეობა ან ასეთ გაერთიანებასთან დაკავშირებული სხვა დანაშაულებრივი ქმედებები სსკ-ის 166-ე მუხლით არ არის დაცული.

13

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. ამ დანაშაულის ამსრულებელი არის ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

14

1.2. სამართლებრივი სიკეთე - საქართველოს კონსტიტუციის 22-ე მუხლით გარანტირებული გაერთიანების თავისუფლება.

15

1.3. ქმედება. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში ორი ალტერნატიული ქმედებაა მოცემული. კერძოდ, ესენია: **(1) პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანების შექმნისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა** ან **(2) პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანების საქმიანობისათვის უკანონოდ ხელის შეშლა**. განსახილველი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობის მქონეა, რის გამოც იგი დამთავრებულად ითვლება ერთ-ერთი ალტერნატიული ქმედების განხორციელების მომენტიდან. ბუნებრივია, აღნიშნული ქმედებები შეზღუდულია და მათ დანაშაულებრივ ბუნებას შესაბამისი ხერხები აძლევს, რაზეც ქვემოთ იქნება საუბარი.

16

უპირველეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს რა მოაზრება **პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანებაში**. სსკ-ის 166-ე მუხლი დანაშაულებრივი ხელყოფისაგან იცავს სამი ტიპის გაერთიანებას: - საზოგადოებრივ, პოლიტიკურ და რელიგიურ გაერთიანებებს.

17

საზოგადოებრივი გაერთიანება პირთა ნებაყოფლობითი კავშირია, რომლებიც ერთიანდებიან საერთო იდეებისა და მიზნების გარშემო⁸⁷².

18

საქართველოს კონსტიტუციის 22-ე მუხლის პირველი პუნქტი ზოგადი შინაარსიდან გამომდინარე, ვრცელდება როგორც რეგისტრირებულ, ასევე არარეგისტრირებულ საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 15 სექტემბრის №2/2/439 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ომარ ალაფიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“

ტრირებულ გაერთიანებებზეც.⁸⁷³

19

საქართველოში მრავალი ასეთი გაერთიანება მოქმედებს ასოციაციების და კავშირების, მათ შორის არარეგისტრირებული გაერთიანებების სახით. ეს შეიძლება იყოს პროფესიული და შემოქმედებითი კავშირები, სტუდენტური გაერთიანებები, ქალთა, ეროვნულ უმცირესობათა კავშირები, საქველმოქმედო ორგანიზაციები და ა.შ.

20

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 39-ე მუხლის პირველი პუნქტით, „არარეგისტრირებული კავშირის (გაერთიანების) მოწყობის და სტრუქტურის საკითხები განიხილება ნევრთა ურთიერთშეთანხმებით.“

21

პოლიტიკური გაერთიანების ცნებას განმარტავს „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონი, რომლის 1-ლი მუხლის თანახმად, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება (შემდგომში – პარტია) არის საერთო მსოფლმხედველობრივ და ორგანიზაციულ საფუძველზე შექმნილი მოქალაქეთა ნებაყოფლობითი დამოუკიდებელი გაერთიანება, რომელიც რეგისტრირებულია ამ კანონით დადგენილი წესით და თავის საქმიანობას ახორციელებს საქართველოს კონსტიტუციისა და კანონმდებლობის ფარგლებში.“

22

აღნიშნული განმარტების მიუხედავად, ლიტერატურაში მიღებულია პოლიტიკური გაერთიანების უფრო ფართო ცნება, რომელიც რეგისტრაციას არ საჭიროებს. მაგალითად, ასეთი გაერთიანებებია პარტიათა კოალიციები.⁸⁷⁴

23

საქართველოს კონსტიტუციის მე-3 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად, „პოლიტიკური პარტიები მონაწილეობენ ხალხის პოლიტიკური ნების ჩამოყალიბებასა და განხორციელებაში. პოლიტიკური პარტიების საქმიანობა ეფუძნება მათი თავისუფლების, თანასწორობის, გამჭვირვალობის და შიდაპარტიული დემოკრატიის პრინციპებს“.

24

აღსანიშნავია, რომ საქართველოს კონსტიტუციით პოლიტიკური გაერთიანების შექმნის უფლება მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეებს აქვთ, მაშინ როცა რელიგიური და საზოგადოებრივი გაერთიანების შექმნის უფლება გარანტირებულია ყველასთვის, მოქალაქეობის მიუხედავად.

873 **ქანთარია ბ.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 304.

874 **ქანთარია ბ.**, კომენტარში: **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 309.

„მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-6 მუხლით, „დაუშვებელია პარტიის შექმნა რეგიონული ან ტერიტორიული ნიშნის მიხედვით.“

კანონმდებლობა **რელიგიური გაერთიანების** ცნებას არ განმარტავს. ზოგადად, რელიგიური გაერთიანება განიმარტება როგორც პირთა კავშირი, რომელიც ორგანიზებულია რელიგიური მიზნების ირგვლივ.⁸⁷⁵ რელიგიური გაერთიანებები ეწევიან ამა თუ იმ რელიგიის პროპაგანდას, განმარტავენ რელიგიურ დოქტრინას, ახდენენ რელიგიური რიტუალების ადმინისტრირებას, ეწევიან რელიგიური ხასიათის მომსახურებას, ნიშნავენ სასულიერო იერარქიის წარმომადგენლებს და ა.შ.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1509¹ მუხლის 1-ლი და მე-2 ნაწილებიდან გამომდინარე, რელიგიური გაერთიანებები შეიძლება დარეგისტრირდნენ როგორც საჯარო სამართლის იურიდიულ პირებად, ასევე არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირებად, აგრეთვე ეწეოდნენ საქმიანობას, როგორც ამ კოდექსით გათვალისწინებული არარეგისტრირებული კავშირი.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 1509¹ მუხლის მე-4 ნაწილის მიხედვით, „საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს მმართველობის სფეროში მოქმედი საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტო უფლებამოსილია საჯარო სამართლის იურიდიულ პირად დაარეგისტრიროს საქართველოსთან ისტორიული კავშირის მქონე რელიგიური მიმდინარეობა ან ის რელიგიური მიმდინარეობა, რომელიც ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში კანონმდებლობით მიჩნეულია რელიგიად.“

ზოგადად დანაშაულებრივი ქმედება შეიძლება გამოიხატოს როგორც მოქმედებაში, ასევე უმოქმედობაში. მოქმედების მაგალითია პირის მიერ გაერთიანების შესაქმნელად შედგენილი დოკუმენტაციის განადგურება, ანდა იძულება განახორციელოს გაერთიანების ლიკვიდაცია, ხოლო უმოქმედობის მაგალითია გაერთიანების რეგისტრაციის მოთხოვნაზე უკანონო უარის თქმა.

გაერთიანების რეგისტრაციის უსაფუძვლო გაჭიანურება შეიძლება ჩაითვალოს ხელის შეშლად თუ ის არსებითად აფერხებს გაერთიანების საქმიანობას. სსკ-ის 166-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება პირისთვის უკანონოდ უარის თქმა გაერთიანებაში მიღებაზე ან პირის უკანონოდ გარიცხვა ამა თუ იმ გაერთიანებიდან.

გაერთიანების **საქმიანობაში ხელის შეშლა** შეიძლება გულისხმობდეს ისეთი საქმიანობებში ხელის შეშლას, რომელთა განხორციელებაც ორგანიზაციის ამო-
875 იხ. <https://definitions.uslegal.com/r/religious-organization/> (მოპოვების თარიღი: 10.09.2019).

ცანებში შედის. მაგალითად, საქველმოქმედო ორგანიზაციისთვის ხელის შეშლა საქველმოქმედო საქმიანობაში, ბუნებადაცვითი ორგანიზაციისთვის ხელის შეშლა გარემოზე დაკვირვებაში, სამეცნიერო-კვლევითი ორგანიზაციისთვის ხელის შეშლა მეცნიერული კვლევების ჩატარებაში, რელიგიური ორგანიზაციისთვის ხელის შეშლა რელიგიური ლიტერატურის გავრცელებაში და ა.შ. გაერთიანების საქმიანობაში ხელის შეშლა, ასევე გულისხმობს ორგანიზაციის ადმინისტრირებასთან დაკავშირებულ საქმიანობაში ხელის შეშლას, როგორცაა, მაგალითად, მმართველი ორგანოების არჩევა, ნევრთა საერთო კრების მოწვევა, წესდების შემუშავება-დამტკიცება, კადრების შერჩევა, ფონდების მოძიება, ა.შ.

32

რაც შეეხება ხელის შეშლის **უკანონობას**, აუცილებელია დადგინდეს პოლიტიკური, საზოგადოებრივი ან რელიგიური გაერთიანების შექმნის ან მისი საქმიანობის კანონისმიერი ფარგლები ანუ რა შემთხვევაში აწესებს კანონი აკრძალვას. სსკ-ის 166-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია გაერთიანება იყოს კანონიერი, ისევე როგორც საქმიანობა, რომელშიც ამ გაერთიანებს ხელს უშლიან.

33

თუ გაერთიანების შეექმნას ან მის საქმიანობას ხელი ეშლება კანონიერი მოქმედებების შედეგად (მაგალითად, პოლიტიკური პარტიის საქმიანობის აკრძალვა, ორგანიზაციის საქმიანობის შეჩერება, ორგანიზაციის ანგარიშების დაყადაღება სასამართლოს გადაწყვეტილებით), ქმედება სსკ-ის 166-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება.

34

ქართული კანონმდებლობით შეზღუდვები და აკრძალვები დაწესებულია ამა თუ იმ მიზნით შექმნილ გაერთიანებებზე, ასევე შეზღუდულია კონკრეტულ პირთა გაერთიანების თავისუფლება, კერძოდ, „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ კანონის მე-5 მუხლის მე-2 პუნქტის მიხედვით, „დაუშვებელია ისეთი პარტიის შექმნა და საქმიანობა, რომლის მიზანია საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობა ან ძალადობით შეცვლა, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფა, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევა, ან რომელიც ეწევა ომის ან ძალადობის პროპაგანდას, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს.“⁸⁷⁶

35

„მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ ორგანული კანონის მე-10 მუხლის პირველი პუნქტით, „პირს, რომელიც ჩაირიცხება თავდაცვის ძალების ან სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების დაცვაზე პასუხისმგებელი ორგანოს შემადგენლობაში, განწესდება მოსამართლედ, უწყდება პოლიტიკური პარტიის წევრობა.“

36

~~„საზოგადოებრივი გაერთიანებების შეჩერებისა და აკრძალვის შესახებ“~~ საქარ-876 ანალოგიურ ნორმას შეიცავს „საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საქმიანობის შეჩერებისა და მათი აკრძალვის შესახებ“ საქართველოს ორგანული კანონის მე-4 მუხლი.

თველოს ორგანული კანონის მე-3 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „სასამართლოს შეუძლია 3 თვემდე ვადით შეაჩეროს იმ საზოგადოებრივი გაერთიანების საქმიანობა, რომელიც არსებითად გადავიდა სამეწარმეო საქმიანობაზე.“ ამავე კანონის მე-4¹ მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, „საზოგადოებრივი გაერთიანებისათვის საქმიანობის უფლების ჩამორთმევა ან მისი ლიკვიდაცია შეიძლება საზოგადოებრივი გაერთიანების მიმართ სისხლის სამართლის საქმეზე კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს გამამტყუნებელი განაჩენის საფუძველზე.“

37

„მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ კანონის 35-ე მუხლის თანახმად, „პარტიის აკრძალვა შეიძლება მხოლოდ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებით, კანონით განსაზღვრულ შემთხვევებში და დადგენილი წესით.“

38

1.4.ხერხი. განსახილველი დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას ერთ-ერთი ალტერნატიული ხერხის გამოყენებით. ესენია: **ა) ძალადობით, ბ) ძალადობის მუქარით ან გ) სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.** კანონში ჩამოთვლილი ხერხები ამომწურავია და სხვა ხერხების გამოყენება, თუნდაც ამას შედეგად მოჰყვეს გაერთიანების საქმიანობის ხელის შეშლა, სსკ-ის 166-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება.

39

ძალადობა ამ შემთხვევაში გულისხმობს ისეთ მოქმედებებს, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის სხეულებრივ ხელშეუხებლობასთან. მაგალითად, ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება და ა.შ.

40

ძალადობის მუქარა მოიცავს სიტყვიერ, წერილობით, ან ჟესტიკულაციურ ქცევას, რომელიც შინაარსობრივად მიმართულია ჯანმრთელობის ან სიცოცხლის ხელყოფისკენ. ძალადობის მუქარაში არ იგულისხმება ქონების დაზიანების ან განადგურების მუქარა.

41

სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაში იგულისხმება ისეთი სიტუაცია, როდესაც დაზარალებულის მიმართ დანაშაულებრივი ქმედება სწორედ სამსახურებრივი უფლებამოსილების მეშვეობით ხორციელდება. სამსახურრივ მდგომარეობაში მოიაზრება როგორც საჯარო, ისე კერძო სფერო დასაქმელი პირის უფლებამოსილება. მაგალითად, რელიგიური ორგანიზაციისათვის რელიგიური ლიტერატურის დროებით უკანონო ჩამორთმევა, კონკრეტულ საარჩევნო უბანზე პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენლის არშეშვება ამომრჩევლებთან შესახვედრად, გაერთიანების რეგისტრაციის უკანონო გაუქმება და სხვ.

42

სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება ასევე შეიძლება გამოიხატოს თა-

ნამდებობის პირის მხრიდან ორგანიზაციის ან მისი წევრების იძულებაში, რომ თავი შეიკავონ გარკვეული საქმიანობისგან. მაგალითად, საგადასახადო ან საგამოძიებო ორგანოების წარმომადგენლის მხრიდან მუქარა, რომ გამოყენებული იქნება საგადასახადო სანქციები ან დაიწყება გამოძიება, თუ ორგანიზაცია არ შეწყვეტს ამა თუ იმ კანონიერ საქმიანობას.

43

2. სუბიექტური შემადგენლობა. ამ დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია პირდაპირი ან არაპირდაპირი განზრახვით.

44

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად. ამასთან, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს ქმედების შემადგენლობის გამომრიცხველ გარემოებებს, რადგან კანონმდებელი მიუთითებს ქმედების უკანონოებაზე. შესაბამისად, ხელის შეშლის კანონიერი საფუძვლის არსებობა გამომრიცხავს ქმედების შემადგენლობას, რაც ლოგიკურად აღარ მოითხოვს განსახილველი დანაშაულე-ბრივი ქმედების მართლწინააღმდეგობის ან ბრალის შემოწმებას.

45

IV. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 166-ე მუხლით გათვალისწინებული ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაული, რომლის მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია, თუმცა პრაქტიკულად მცდელობის განხორციელების ნაკლები ალბათობა არსებობს, რადგან უმეტეს შემთხვევაში ქმედების განხორციელება დანაშაულის დასრულებას იწვევს.

46

V. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანამსრულებლობა.

47

VI. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილი არაერთ დანაშაულს შეიცავს, რომელიც ადამიანის ამა თუ იმ საქმიანობაში ხელის შეშლას გულისხმობს. თუ ხელის შეშლა განხორციელდა ძალადობით, ძალადობის მუქარით ან სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ქმედება დაკვალიფიცირდება არა ზოგადი (სსკ-ის 166-ე), არამედ სპეციალური მუხლით, ზოგჯერ აუცილებელი მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევა. კერძოდ:

- გაერთიანებისთვის ინფორმაციის საჯაროდ გავრცელებაში ხელის შეშლა დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 153-ე მუხლით;
- რელიგიური გაერთიანებისთვის რელიგიური წესის აღსრულებაში ხელის შეშლა დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 155-ე მუხლით;
- შეკრება-მანიფესტაციის უფლების განხორციელებაში გაერთიანების ხელის

შეშლა დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 161-ე მუხლით;

- გაფიცვის უფლების განხორციელებაში გაერთიანებისთვის ხელის შეშლა დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 165-ე მუხლით.

48

სსკ-ის 166-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობის ერთ-ერთი დამაფუძნებელი ელემენტი ძალადობა არ მოიცავს ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას. შესაბამისად, თუ გაერთიანების თავისუფლების უკანონოდ ხელის შეშლისას ადგილი ექნება განზრახ ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას, სსკ-ის 165-ე მუხლთან ერთად კვალიფიკაციისას აუცილებელია, დამდგარი შედეგის გათვალისწინებით, ან სსკ-ის 117-ე მუხლის ან 118-ე მუხლის გამოყენება.

49

ვინაიდან სამსახურებრივი მდგომარეობის, გამოყენება სსკ-ის 166-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის ხერხია (რაც მოიაზრებს როგორც საჯარო მოხელეებს, ასევე კერძო სფეროში დასაქმებულ პირებს), გაერთიანების უფლების განხორციელებისთვის უკანონო ხელის შეშლა, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ საკუთარი სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ბოროტად გამოყენებით ან გადამეტებით, მხოლოდ სსკ-ის 166-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება.

50

სსკ-ის 166-ე მუხლთან ერთად შესაძლებელია სხვა მუხლების გამოყენებაც

1-ლი მაგალითი: სპეციალური კომპიუტერული პროგრამის მეშვეობით ვ-მ შეაღწია არასამთავრობო ორგანიზაციის კომპიუტერულ სისტემაში და წაშალა ყველა მონაცემი, რითაც ხელი შეუშალა ორგანიზაციის საქმიანობას.

ვ-ს ქმედება დაკვალიფიცირდება განსახილველი მუხლით (სსკ-ის 165-ე მუხლი) და სსკ-ის 286-ე მუხლით (კომპიუტერული მონაცემის ან/და კომპიუტერული სისტემის ხელყოფა).

მე-2 მაგალითი: ა-მ გაერთიანების საქმიანობის ხელის შეშლის მიზნით, ღამით ცეცხლი წაუკიდა არასამთავრობო ორგანიზაციის ოფისს, რითაც დიდი ოდენობით მატერიალური ზიანი მიაყენა.

ა-ს ქმედება დაკვალიფიცირდება განსახილველი მუხლით (სსკ-ის 165-ე მუხლი) და სსკ-ის 187-ე მუხლის მე-2 „ა“ ქვეპუნქტით (ნივთის განადგურება ცეცხლის წაკიდებით).

51

VII. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

ინფორმაციის გაცნობაზე უარის თქმა ან არასწორი ინფორმაციის წარდგენა (სსკ-ის 167-ე მუხლი)

მუხლი 167. ინფორმაციის გაცნობაზე უარის თქმა ან არასწორი ინფორმაციის წარდგენა

პირისათვის უკანონოდ უარის თქმა მასზე არსებული ინფორმაციის ან ოფიციალური დოკუმენტის გაცნობაზე, ანდა იმ დოკუმენტის ან მასალის წარდგენაზე, რომელიც უშუალოდ შეეხება მის უფლებებსა და თავისუფლებებს, აგრეთვე ასეთი ინფორმაციის, დოკუმენტის ან მასალის არასრულად ან დამახინჯებულად წარდგენა, ანდა მის გასაცნობად სხვაგვარად უკანონოდ ხელის შეშლა, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

1

I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. აღნიშნული დანაშაულის ამსრულებლის განსაზღვრისას თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-ის 167-ე მუხლი ითვალისწინებს რამდენიმე ალტერნატიულ ქმედებას: *(1) პირისათვის უკანონოდ უარის თქმა მასზე არსებული ინფორმაციის ან ოფიციალური დოკუმენტის გაცნობაზე, ანდა იმ დოკუმენტის ან მასალის წარდგენაზე, რომელიც უშუალოდ შეეხება მის უფლებებსა და თავისუფლებებს; (2) ასეთი ინფორმაციის, დოკუმენტის ან მასალის არასრულად ან დამახინჯებულად წარდგენა; (3) მის გასაცნობად სხვაგვარად უკანონოდ ხელის შეშლა.*

2

პირველი და მეორე ალტერნატიული ქმედების ამსრულებელი, როგორც წესი, არის საჯარო სამსახურში დასაქმებული პირი⁸⁷⁷, თუმცა ზოგიერთ შემთხვევაში შეიძლება იყოს კერძო სტრუქტურის წარმომადგენელიც, რომელიც ფლობს სსკ-ის 167-ე მუხლში მითითებულ ინფორმაციას და დოკუმენტებს და ვალდებულია ეს ინფორმაცია გასცეს მოქალაქეზე. მესამე ალტერნატიული ქმედების ამსრულებელი შეიძლება იყოს ასევე ნებისმიერი ფიზიკური პირი.⁸⁷⁸

3

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 167-ე მუხლით დაცული სამართლებრივი

⁸⁷⁷ ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის 36-ე მუხლის თანახმად, საჯარო დაწესებულება ვალდებულია დაადგინოს საჯარო ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი საჯარო მოსამსახურე.

⁸⁷⁸ არ არის გასაზიარებელი ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრება, რომ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ თანამდებობის პირი, რომელიც ინფორმაციას ფლობს. ინფორმაციის გაცნობაში უკანონოდ ხელის შეშლა შეუძლია ასევე ნებისმიერ ფიზიკურ პირს. იხ. **ლეკვეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 423.

სიკეთეა ინფორმაციული თვითგამორკვევის უფლება, რომელიც აღიარებულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-18 მუხლის მეორე პუნქტით,⁸⁷⁹ ასევე პირადი და ოჯახური ცხოვრების ხელშეუხებლობა, რომელიც დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის მე-15 მუხლით.⁸⁸⁰ დანაშაულის შედეგად დაზარალებული შეიძლება იყოს როგორც საქართველოს მოქალაქე, ასევე უცხოელი და მოქალაქეობის არმქონე პირი.⁸⁸¹

4

1.3. ქმედება. როგორც ზემოთ აღნიშნის, სსკ-ის 167-ე მუხლი სამ ალტერნატიულ ქმედებას მოიცავს. ესენია: **(1) პირისათვის უკანონოდ უარის თქმა მასზე არსებული ინფორმაციის ან ოფიციალური დოკუმენტის გაცნობაზე, ანდა იმ დოკუმენტის ან მასალის წარდგენაზე, რომელიც უშუალოდ შეეხება მის უფლებებსა და თავისუფლებებს; (2) ასეთი ინფორმაციის, დოკუმენტის ან მასალის არასრულად ან დამახინჯებულად წარდგენა; (3) მის გასაცნობად სხვაგვარად უკანონოდ ხელის შეშლა.**

5

თავდაპირველად უნდა გაირკვეს რა არის ინფორმაცია, დოკუმენტი ან მასალა, დანაშაულის საგნად გვევლინება. საინფორმაციო ტექნოლოგიების განვითარების ეპოქაში როგორც საჯარო, ასევე კერძო უწყებებს აქვთ ფართო შესაძლებლობა მოიპოვონ, დაამუშაონ მრავალი სხვადასხვა სახის ინფორმაცია, მათ შორის პერსონალური მონაცემები, რომლებიც უკავშირდება პირის ჯანმრთელობას, განათლებას, ქონებას, ოჯახურ მდგომარეობას, წარსულ ყოფაქცევას და ა.შ. რაც უფრო მეტია შესაძლებლობები ამ მიმართულებით, უფრო მეტია მონაცემების დაცვის და მათი შეგროვებისა და დამუშავების რეგულირების საჭიროება. ინდივიდს უნდა შეეძლოს იმის პროგნოზირება, თუ რა სახის პერსონალურ ინფორმაციას ფლობენ და ამუშავებენ მის შესახებ საჯარო და კერძო ორგანიზაციები. პიროვნება დაცული უნდა იყოს მონაცემთა არამართლზომიერი მოპოვების, დამახსოვრების, დამუშავების, გამოყენების და გადაცემისგან.⁸⁸²

879 „ყველას აქვს უფლება კანონით დადგენილი წესით გაეცნოს საჯარო დანესებულებაში მასზე არსებულ ან სხვა ინფორმაციას ან ოფიციალურ დოკუმენტს, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც იგი შეიცავს კომერციულ ან პროფესიულ საიდუმლოებას ან დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელია სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების ან სამართალწარმოების ინტერესების დასაცავად კანონით ან კანონით დადგენილი წესით აღიარებულია სახელმწიფო საიდუმლოებად.“

880 „ადამიანის პირადი და ოჯახური ცხოვრება ხელშეუხებელია. ამ უფლების შეზღუდვა დასაშვებია მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიულ საზოგადოებაში აუცილებელი სახელმწიფო ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ან სხვათა უფლებების დაცვის მიზნით“. ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლოს განმარტებით პირადი და ოჯახური ცხოვრების ხელშეუხებლობა, რომელიც დაცულია კონვენციის მე-8 მუხლით, ასევე გულისხმობს პირის ხელმისაწვდომობას საჯარო დაწესებულებებში მის შესახებ არსებულ ოფიციალურ მონაცემებზე. ეს ინფორმაცია პირადი ცხოვრების სხვადასხვა სფეროს შეიძლება ეხებოდეს, მაგალითად, როგორიცაა პირის ფსიქიკური ჯანმრთელობა, პირის ბავშვობა და ადრეულ ასაკში განვითარება, ბიოლოგიური მშობლების ვინაობა, ჯანმრთელობასთან დაკავშირებულ რისკები, ტოტალიტარული რეჟიმის დროს საიდუმლო სამსახურების მიერ შექმნილ დოკუმენტები და ა.შ. იხ. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 7 დეკემბრის გადაწყვეტილება „იონჩევი ბულგარეთის წინააღმდეგ“ (Yonchev v. Bulgaria), პარ. 49.

881 კონსტიტუციის მე-18 მუხლში მითითებულია სიტყვები „ყველას აქვს უფლება“, რითაც ის განსხვავდება კონსტიტუციის იმ მუხლებისგან, სადაც საგანგებოდ არის გაკეთებული მითითება მოქალაქეზე (იხ. კონსტიტუციის 23-ე და 25-ე მუხლები).

882 **ხუბუა გ.,** სახელმძღვანელოში: **იზორია ლ., კორკელია კ., კუბლაშვილი კ., ხუბუა გ.,** საქართ-

ამრიგად, სსკ-ის 167-ე მუხლში მითითებულ ინფორმაციაში, მასალებსა და დოკუმენტებში მოიაზრება როგორც საჯარო დაწესებულებებში, ასევე შესაბამისი ნორმატიული აქტით პირდაპირ გათვალისწინებულ შემთხვევებში კერძო დაწესებულებებში არსებული მასალები და ინფორმაცია, რომელიც შეიძლება იყოს როგორც პერსონალური, ასევე სხვა სახის ინფორმაცია, რომელიც უშუალოდ ეხება პირის უფლებებს და თავისუფლებებს.⁸⁸³

პერსონალური მონაცემების შენახვის და დამუშავების წესს განსაზღვრავს „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ კანონი“, რომლის მე-2 მუხლის „ა“ ქვეპუნქტის თანახმად, „პერსონალური მონაცემი არის ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც უკავშირდება იდენტიფიცირებულ ან იდენტიფიცირებად ფიზიკურ პირს. პირი იდენტიფიცირებადია, როდესაც შესაძლებელია მისი იდენტიფიცირება პირდაპირ ან არაპირდაპირ, კერძოდ, საიდენტიფიკაციო ნომრით ან პირის მახასიათებელი ფიზიკური, ფიზიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, ეკონომიკური, კულტურული ან სოციალური ნიშნით.“ ამავე კანონის მე-5 მუხლის თანახმად, პერსონალური მონაცემთა დამუშავება დასაშვებია, თუ: ა) არსებობს მონაცემთა სუბიექტის თანხმობა; ბ) მონაცემთა დამუშავება გათვალისწინებულია კანონით; გ) მონაცემთა დამუშავება საჭიროა მონაცემთა დამმუშავებლის მიერ მისთვის კანონმდებლობით დაკისრებული მოვალეობების შესასრულებლად; დ) მონაცემთა დამუშავება საჭიროა მონაცემთა სუბიექტის სასიცოცხლო ინტერესების დასაცავად; ე) მონაცემთა დამუშავება აუცილებელია მონაცემთა დამმუშავებლის ან მესამე პირის კანონიერი ინტერესების დასაცავად, გარდა იმ შემთხვევისა, როდესაც არსებობს მონაცემთა სუბიექტის უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის აღმატებული ინტერესი; ვ) კანონის თანახმად, მონაცემები საჯაროდ ხელმისაწვდომია ან მონაცემთა სუბიექტმა ისინი ხელმისაწვდომი გახადა; ზ) მონაცემთა დამუშავება აუცილებელია კანონის შესაბამისად მნიშვნელოვანი საჯარო ინტერესის დასაცავად; თ) მონაცემთა დამუშავება აუცილებელია მონაცემთა სუბიექტის განცხადების განსახილველად (მისთვის მომსახურების გასაწევად).⁸⁸⁴

ველოს კონსტიტუციის კომენტარები (ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი), თბ., 2005, გვ. 352.

883 მაგალითად, „პაციენტის უფლებების შესახებ“ კანონის მე-17 მუხლით, სამედიცინო დაწესებულებებს ევალებათ პაციენტებსა და მათ წარმომადგენლების მოთხოვნის საფუძველზე მათთვის სამედიცინო ჩანაწერების და მათი ასლების გაცემა.

884 „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის მე-3 მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, „ამ კანონის მოქმედება არ ვრცელდება: ა) ფიზიკური პირის მიერ მონაცემთა აშკარად პირადი მიზნებისათვის დამუშავებაზე, როდესაც მათი დამუშავება დაკავშირებული არ არის მის სამეწარმეო ან პროფესიულ საქმიანობასთან; ბ) სასამართლოში სამართალწარმოების მიზნებისათვის მონაცემთა დამუშავებაზე, რადგან ამან შეიძლება დააზიანოს სამართალწარმოება სასამართლოს მიერ საბოლოო გადაწყვეტილების გამოტანამდე; გ) სახელმწიფო უსაფრთხოების (მათ შორის, ეკონომიკური უსაფრთხოების), თავდაცვის, სადაზვერვო და კონტრდაზვერვითი საქმიანობების მიზნებისათვის სახელმწიფო საიდუმლოებისთვის მიკუთვნებულ მონაცემთა დამუშავებაზე; დ) სახელმწიფო საიდუმლოებისთვის მიკუთვნებული ინფორმაციის (გარდა ამ მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული მონაცემებისა) დამუშავებაზე.“ ასევე კანონის რიგი მუხლებისა არ ვრცელდება მედიასაშუალებებზე, პოლიტიკურ პარტიებზე, ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებებზე და ოფიციალურ სტატისტიკაზე.

როდესაც საუბარია პერსონალური მონაცემების გაცნობაზე, ერთმანეთისგან უნდა განვასხვაოთ საჯარო და კერძო დანესებულებებში არსებული მონაცემები. „*პერსონალურ მონაცემთა შესახებ*“ კანონი საჯარო უწყებებს უფრო მაღალ სტანდარტს უწესებს ვიდრე კერძო უწყებებს⁸⁸⁵. ზოგადად, აღნიშნული კანონის 21-ე მუხლით მონაცემთა სუბიექტს უფლება აქვს, მონაცემთა დამმუშავებელს (რაშიც იგულისხმება, როგორც საჯარო, ასევე კერძო უწყება ან ფიზიკური პირი) მოსთხოვოს ინფორმაცია მის შესახებ მონაცემთა დამმუშავების თაობაზე. მონაცემთა დამმუშავებელმა მონაცემთა სუბიექტს უნდა მიაწოდოს შემდეგი ინფორმაცია: ა) მის შესახებ რომელი მონაცემები მუშავდება; ბ) მონაცემთა დამმუშავების მიზანი; გ) მონაცემთა დამმუშავების სამართლებრივი საფუძველი; დ) რა გზით შეგროვდა მონაცემები; ე) ვისზე გაიცა მის შესახებ მონაცემები, მონაცემთა გაცემის საფუძველი და მიზანი.

9

რაც შეეხება საჯარო უწყებებში არსებულ ინფორმაციას, ამავე კანონის თანახმად, პირს უფლება აქვს (კანონის 21-ე მუხლის პირველ პუნქტში განსაზღვრული ინფორმაციის გარდა) გაეცნოს მის შესახებ საჯარო დანესებულებაში არსებულ პერსონალურ მონაცემებს და უსასყიდლოდ მიიღოს ამ მონაცემების ასლები.⁸⁸⁶ მოქალაქეს აქვს არა მხოლოდ უფლება, რომ გაეცნოს მის შესახებ არსებულ ინფორმაციას, არამედ „თავი დაიცვას“ არასწორი ინფორმაციისაგან და მოითხოვოს მისი ჩასწორება, ან განადგურება. კერძოდ, ამავე კანონის 22-ე მუხლის თანახმად, მონაცემთა სუბიექტის მოთხოვნის შემთხვევაში მონაცემთა დამმუშავებელი ვალდებულია გაასწოროს, განაახლოს, დაამატოს, დაბლოკოს, წაშალოს ან გაანადგუროს მონაცემები, თუ ისინი არასწორია, არაზუსტია, არ არის განახლებული ან თუ მათი შეგროვება და დამმუშავება განხორციელდა კანონის საწინააღმდეგოდ.

10

იმის მიუხედავად, რომ „*პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ*“ კანონით კერძო (არასაჯარო) უწყებებს მოქალაქეზე მასთან დაკავშირებული ინფორმაციისა და დოკუმენტების გაცემის ზოგადი ვალდებულება არ ეკისრებათ, ზოგ შემთხვევაში ასეთი ვალდებულება შეიძლება გათვალისწინებული იყოს სპეციალური კანონით. მაგალითად, „პაციენტის უფლებების შესახებ კანონის“ მე-17 მუხლის მიხედვით, „პაციენტის, ხოლო მისი თანხმობის ან მცირეწლოვანების შემთხვევაში – პაციენტის ნათესავის და კანონიერ წარმომადგენელს უფლება აქვთ: ა) გაეცნონ სამედიცინო ჩანაწერებს და მოითხოვონ პაციენტის შესახებ არსებულ ინფორმაციაში შესწორების შეტანა; სამედიცინო ჩანაწერებში ინახება როგორც შესწორებამდე არსებული, ისე პაციენტის, მისი ნათესავის ან კანონიერი წარმომადგენლის მიერ მიწოდებული ახალი ინფორმაცია; ბ) მოითხოვონ სამედიცინო ჩანაწერების

885 იხ. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მდგომარეობისა და ინსპექტორის საქმიანობის შესახებ ანგარიში, 2017, გვ. 26 <https://www.personaldata.ge/ka/download/2960> (მოპოვების თარიღი: 19.09.2019)

886 გარდა იმ მონაცემებისა, რომელთა გაცემისათვის საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულია საფასური: „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“ კანონის 21-ე მუხლის მე-5 პუნქტი.

ნებისმიერი ნაწილის ასლი.“

11

მონაცემთა სუბიექტს უფლება აქვს, კანონმდებლობით გათვალისწინებული მისი უფლებების დარღვევის შემთხვევაში, კანონით დადგენილი წესით, მიმართოს სახელმწიფო ინსპექტორის სამსახურს ან სასამართლოს, ხოლო თუ მონაცემთა დამმუშავებელი საჯარო დაწესებულებაა, საჩივრის წარდგენა შესაძლებელია ასევე იმავე ან ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოში (26-ე მუხლის პირველი პუნქტი).

12

საჯარო დაწესებულებებიდან საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნას და გაცემას არეგულირებს საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი, რომლის თანახმადაც, საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნა პირმა უნდა წარმოადგინოს წერილობითი განცხადების ფორმით. აუცილებელი არ არის განცხადებაში მიეთითოს მოთხოვნის მოტივი ან მიზანი (37-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილები). საჯარო დაწესებულება ვალდებულია გასცეს საჯარო ინფორმაცია დაუყოვნებლივ, ან არა უგვიანეს 10 დღისა. თუ საჯარო ინფორმაციის გაცემისათვის საჭიროა 10 დღიანი ვადა, საჯარო დაწესებულება ვალდებულია მოთხოვნისთანავე აცნობოს ამის შესახებ განმცხადებელს (ზაკ-ის მე-40 მუხლი). საჯარო დაწესებულების უარი საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე განმცხადებელს უნდა ეცნობოს დაუყოვნებლივ. საჯარო ინფორმაციის გაცემაზე უარის თქმის შემთხვევაში საჯარო დაწესებულება ვალდებულია გადაწყვეტილების მიღებიდან 3 დღის ვადაში პირს წერილობით განუმარტოს მისი უფლებები და გასაჩივრების წესი, ასევე მიუთითოს ის სტრუქტურული ქვედანაყოფი ან საჯარო დაწესებულება, რომელთანაც წარმოებდა კონსულტაცია ინფორმაციის გაცემაზე უარის თქმის გადაწყვეტილების მიღებისას (ზაკ-ის 41-ე მუხლი). პირს უფლება აქვს, საჯარო დაწესებულების, სახელმწიფო მოსამსახურის ან საჯარო მოსამსახურის გადაწყვეტილების გაუქმების ან შეცვლის მოთხოვნით მიმართოს სასამართლოს, აგრეთვე მოითხოვოს ქონებრივი და არაქონებრივი ზიანის ანაზღაურება როგორც ინფორმაციაზე გაცემის უარის შემთხვევაში, ასევე არასწორი საჯარო ინფორმაციის გაცემისას (ზაკ-ის 47-ე მუხლი).

13

სსკ-ის 167-ე მუხლში გათვალისწინებული ქმედება შეიძლება განხორციელდეს როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით. უმოქმედობად ჩაითვლება პირისათვის პასუხის არგაცემა, მასზე არსებული ინფორმაციის ან ოფიციალური დოკუმენტის გაცნობის მოთხოვნაზე, ან ასეთი მასალების/დოკუმენტის მიწოდებისგან თავის არიდება,⁸⁸⁷ ხოლო მოქმედებად ჩაითვლება როგორც უარყოფითი პასუხის გაცემა, ასეთი ინფორმაციის, დოკუმენტის ან მასალის არასრულად ან დამახინჯებულად წარმოდგენა.

14

ინფორმაცია, რომლის წარდგენაზე პირს **უარს ეუბნებიან** უშუალოდ მის უფლე-

⁸⁸⁷ შესაძლოა პირს დადებითი პასუხი გაეცეს მოთხოვნაზე, თუმცა მასალები და ინფორმაცია არ მიეწოდოს.

ბებსა და თავისუფლებებს უნდა შეეხებოდეს, რაც იმას ნიშნავს, რომ გავლენას უნდა ახდენდეს ამა თუ იმ უფლების წარმოშობაზე, ან შეწყვეტაზე, ან უფლების შინაარსზე. მართალია, კანონის ტექსტში პირდაპირ არ არის მოხსენიებული, მაგრამ სსკ-ის 167-ე მუხლში ასევე პირის ვალდებულებებთან დაკავშირებული ინფორმაცია იგულისხმება. მაგალითად, ეს შეიძლება იყოს საგადასახადო, ქონებრივი, მშობლის ან სხვა სახის ვალდებულებები.

15

მოქალაქის მიერ ინფორმაციის და დოკუმენტის მოთხოვნა სათანადო ფორმით უნდა იყოს წარგენილი, ხოლო ზოგ შემთხვევაში გადახდილი უნდა იყოს მომსახურების განევის საფასური. თუ მოქალაქემ მოთხოვნა სათანადო ფორმით არ წარადგინა ან დადგენილი საფასური არ გადაიხდა, ამ საფუძვლით მისთვის მასალების/დოკუმენტების/ინფორმაციის გაცემაზე უარი კანონიერად ჩაითვლება და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას არ გამოიწვევს.

16

მოქალაქემ შესაძლოა მოითხოვოს მის უფლებებსა და თავისუფლებებთან დაკავშირებული როგორც კონკრეტული ინფორმაცია/დოკუმენტი/მასალა, ასევე ნებისმიერი ინფორმაცია/დოკუმენტი/მასალა, რაც ინახება შესაბამის დანესებულებაში, და რომელიც ეხება მის უფლებებს. ამ ინფორმაციის მხოლოდ ნაწილობრივი და არასრული გაცემა ასევე დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 167-ე მუხლით.

17

ინფორმაციის დაყოვნებული მიწოდება ამ მუხლით შეიძლება დაკვალიფიცირდეს თუ ეს ხდება განზრახ, ინფორმაციის გაცნობის ხელის შეშლის მიზნით. უმოქმედობად ჩაითვლება ასევე მოქალაქის გადამისამართება განზრახ იმ პირის ან უწყების მისამართით, რომელიც ამ ინფორმაციას არ ფლობს.⁸⁸⁸

18

უარი უნდა იყოს **უკანონო**, რაც იმას ნიშნავს, რომ ის უნდა ეწინააღმდეგებოდეს საქართველოში მოქმედ კანონს ან სხვა ნორმატიულ აქტს. უარი შეიძლება ფორმალურად დასაბუთებული იყოს, მაგრამ იყოს უკანონო. უარი შეიძლება იქნას გაცემული როგორც ზეპირი, ასევე წერილობითი ფორმით.

19

არასრულად ინფორმაციის წარდგენა ნიშნავს პირისთვის ინფორმაციის ნაწილობრივ გაცნობას. **დამახინჯებული** ინფორმაციის წარდგენა გულისხმობს დაცული ინფორმაციისგან განსხვავებული ინფორმაციის მიწოდებას.⁸⁸⁹

20

რაც შეეხება **ცნობების გასაცნობად სხვაგვარად ხელის შეშლას**, ეს შეიძლება გამოიხატოს როგორც მოქმედებაში, ასევე უმოქმედობაში. სხვაგვარად ხელის შეშლის მაგალითი შეიძლება იყოს ინფორმაციის განადგურება, ინფორმაციის გასაცნობად კანონით გაუთვალისწინებელი გადასახადის მოთხოვნა, განმცხა-

888 **ლევკეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 424.

889 **ლევკეიშვილი მ.**, სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 424.

დებლის იძულება უარი თქვას საკუთარ მოთხოვნაზე და ა.შ.

21

სსკ-ის 167-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება ქმედება იმის მიუხედავად, უწყების, ორგანიზაციის მიერ მოპოვებული ინფორმაცია კანონის დაცვით არის მოპოვებული (ან შენახული) თუ კანონის დარღვევით. სსკ-ის 167-ე მუხლით კვალიფიკაცია გამოირიცხება, თუკი ამით ირღვევა თვითინკრიმინაციისგან დაცვის პრინციპი (იხ. აგრეთვე ქვემოთ, პარ. 34).

22

ქმედება სსკ-ის 167-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება, თუ პირის შესახებ ინფორმაცია განადგურებულია ან გასულია საჯარო დანესებულებიდან.

23

1.4. შედეგი. სსკ-ის 167-ე მუხლით გათვალისწინებულია დანაშაულის მატერიალური შემადგენლობა. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია. მოქალაქემ მისთვის აუცილებელი ინფორმაციის/დოკუმენტის/მასალის არქონის გამო შეიძლება სხვადასხვა სახის ზიანი მიიღოს, რომელიც შეიძლება იყოს როგორც მატერიალური (მაგალითად, ხელფასის, პენსიის, სოციალური დახმარების, მემკვიდრეობის მიუღებლობა), ასევე მორალური (მაგალითად, საკუთარი ჯანმრთელობის შესახებ ინფორმაციის ვერ მიღება, ასევე არაქონებრივი უფლების განხორციელებაში ხელის შეშლა, როგორიცაა, განათლების უფლება, არჩევნებში მონაწილეობის უფლება და სხვ.).

24

მნიშვნელოვანი ზიანი შეფასებითი კატეგორიაა, რომელიც სასამართლომ ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა დაადგინოს. შედეგის დადგენასთან ერთად აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა სსკ-ის 167-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებასა და მიყენებულ ზიანს შორის.

25

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 167-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება შეიძლება ჩადენილი იქნას მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, ე.ი. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს რომ მისი ვალდებულებაა განმცხადებლისთვის შესაბამისი ინფორმაციის მიწოდება და უარს ეუბნება ან სხვაგვარად ხელს უშლის ინფორმაციის გაცნობაში ან დამახინჯებულად წარმოუდგენს მას.⁸⁹⁰

26

სსკ-ის 167-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის განზრახვის სპეციფიკა ასევე იმაში მდგომარეობს, რომ პირს შეცნობილი აქვს ქმედების უკანონო ხასიათი. თუ დამნაშავე შეცდომით მიიჩნევს, რომ მის მიერ განხორციელებული ქმედება კანონიერია, სსკ-ის 167-ე მუხლით ქმედების კვალიფიკაცია გამოირიცხება.

890 არასწორია მოსაზრება, რომ ქმედება შეიძლება არაპირდაპირი განზრახვითაც იქნას ჩადენილი. სუბიექტმა დანამდვილებით უნდა იცოდეს, რომ მას აქვს ინფორმაცია და არ გასცემს მას, ან გასცემს დამახინჯებული ფორმით. იხ. **ლეკვეიშვილი მ.,** სახელმძღვანელოში: **ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.,** სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 425.

27

სსკ-ის 167-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შედეგის მიმართ დამნაშავეს შეიძლება როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით მოქმედებდეს.

28

II. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

29

III. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 167-ე მუხლი მიეკუთვნება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის კატეგორიას, რომელიც არ შედის სსკ-ის მე-18 მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულების ჩამონათვალში. შესაბამისად, მისი მისი მომზადება სისხლისსამართლებრივად არ ისჯება. დანაშაულის მცდელობა შესაძლებელია, თუ დამნაშავემ მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენების განზრახვით ჩაიდინა სსკ-ის 167-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება, მაგრამ შედეგად მნიშვნელოვანი ზიანი არ დადგა.

30

IV. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა.

31

V. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. თუ პირის მიერ მოთხოვნილი ინფორმაცია მოსახლეობის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის ან გარემოსათვის საშიშ გარემოებას, ფაქტს ან მოვლენას შეეხება, ქმედების კვალიფიკაცია უნდა მოხდეს სსკ-ის 167-ე და სსკ-ის 247-ე მუხლების ერთობლიობით. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ სსკ-ის 247-ე მუხლით ინფორმაციის გაცემის ვალდებულება არსებობს იმას მიუხედავად, ამგვარი ინფორმაციის გაცემა კონკრეტულმა მოქალაქემ მოითხოვა თუ არა.

32

თუ მოქალაქეს ინფორმაციის მიცემაზე უარს ეუბნებიან დისკრიმინაციული მოტივით (მაგალითად, ენის, სქესის, ასაკის, მოქალაქეობის, წარმოშობის, დაბადების ადგილის, საცხოვრებელი ადგილის, ქონებრივი ან წოდებრივი მდგომარეობი და სხვა ნიშნის გამო), მაშინ ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 167-ე და სსკ-ის 142-ე მუხლების ერთობლიობით.

33

თუ ოფიციალურ დოკუმენტში ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანა განხორციელდა, ან მოხდა ოფიციალური დოკუმენტის გაყალბება ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 167-ე მუხლის და სსკ-ის 341-ე მუხლების (სამსახურებრივი სიყალბე) ერთობლიობით.

34

შესაძლებელია, რომელიმე ორგანიზაცია ფლობდეს სსკ-ის 157-ე მუხლით (პირა-

დი ცხოვრების ამსახველი ინფორმაციის ან პერსონალური მონაცემების ხელყოფა) ან სსკ-ის 158-ე მუხლით (პირადი ცხოვრების საიდუმლოს ხელყოფა), სსკ-ის 158-ე მუხლით (კერძო კომუნიკაციის საიდუმლოების დარღვევა), ან სსკ-ის 159-ე მუხლით (პირადი მიმონერის, ტელეფონით საუბრის ან სხვაგვარი ხერხით შეტყობინების საიდუმლოების დარღვევა) გათვალისწინებული დანაშაულებრივი ქმედების გზით მოპოვებულ ინფორმაციას. თუკი ამგვარი ინფორმაციის გაცემაზე პასუხიმგებელი პირი უარს აცხადებს ინფორმაციის გაცემაზე, ქმედების დამატებით სსკ-ის 167-ე მუხლით კვალიფიკაცია გამოირიცხება, თუკი ამით ირღვევა თვითინკრიმინაციისგან დაცვის პრინციპი.

35

თუ პირმა ანგარებით ან სხვა პირადი ინტერესით უწყებაში არსებული ოფიციალური დოკუმენტი გაანადგურა მას შემდეგ, როდესაც მოქალაქემ მიმართა დაწესებულებას შესაბამისი დოკუმენტის გამოთხოვის მოთხოვნით, ქმედება სსკ-ის 167-ე მუხლთან ერთად დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 363-ე მუხლით (დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის, მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება), რომელიც დისპოზიციის მიხედვით, დოკუმენტის განადგურებას და დაზიანებასაც მოიცავს.

36

თუ პასუხიმგებელი პირი ვარაუდობს, რომ მას შესაძლოა ეს ინფორმაცია არ ჰქონდეს და თავს არ იწუხებს მისი მოძიებით, ან ვარაუდობს, რომ შესაძლოა არასწორ ინფორმაციას გასცემდეს, სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ პირი გაუფრთხილებლობით მოქმედებს, მაშინ, სათანადო პირობების არსებობისას, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 220¹ მუხლით (გულგრილობა) ან სსკ-ის 342-ე მუხლით (სამსახურებრივი გულგრილობა).

37

VI. საპროცესოსამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსაზღვრავს დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

შრომის თავისუფლების ხელყოფა (სსკ-ის 168-ე მუხლი)

მუხლი 168. შრომის თავისუფლების ხელყოფა

შრომის თავისუფლების ხელყოფა, ესე იგი ნებისმიერი სახის კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლა ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

1

I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. დანაშაულის სუბიექტია ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

2

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. შრომის თავისუფლება მიეკუთვნება ერთ-ერთ ფუნდამენტურ სოციალურ უფლებას, რომელიც აღიარებული და დაცულია როგორც საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონმდებლობით, ასევე ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართლით.⁸⁹¹

3

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე პირველი პუნქტით, „შრომის თავისუფლება უზრუნველყოფილია. ყველას აქვს სამუშაოს თავისუფალი არჩევის უფლება. უფლება შრომის უსაფრთხო პირობებზე და სხვა შრომითი უფლებები დაცულია ორგანული კანონით.“

4

„ადამიანის უფლებათა საყოფელთაო დეკლარაციის“ 23-ე მუხლის პირველი პუნქტით, „ყოველ ადამიანს აქვს შრომის, სამუშაოს თავისუფალი არჩევის, შრომის სამართლიანი და ხელსაყრელი პირობების და უმუშევრობისაგან დაცვის უფლება.“

891 ზოგიერთი სხვა უფლებისგან განსხვავებით (როგორიცაა, მაგალითად, რელიგიის თავისუფლება, სიტყვის თავისუფლება, შეკრებისა და მანიფესტაციის თავისუფლება) შრომის თავისუფლებაში ძალადობრივი ხელის შეშლა თანამედროვე ცხოვრებაში იშვიათი მოვლენაა (ისევე როგორც, მაგალითად, განათლების უფლებაში, ოჯახის შექმნის უფლებაში ძალადობრივად ხელის შეშლა). ასეთი შემთხვევები შესაძლოა გავრცელებული ყოფილიყო საბჭოთა წარსულში, როდესაც შრომა იყო კანონით სავალდებულო, ხოლო ქურდული სამყარო შრომას მიიჩნევდა კანონიერი ქურდისთვის მიუღებელ (აკრძალულ) საქმიანობად. დღეისათვის, როცა უმუშევრობა ნომერ პირველ პრობლემად სახელდება, თითქმის წარმოუდგენელია რომ კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლამ მიიღოს გავრცელებული ხასიათი. ამას ადასტურებს ისიც, რომ სსკ-ის 168-ე მუხლთან დაკავშირებით სასამართლო პრაქტიკა თითქმის არ არსებობს, რაც იმას ნიშნავს, რომ ეს მუხლი პრაქტიკულად უმოქმედოა. ამიტომ შესაძლებელია სსკ-ის 168-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის დეკრიმინალიზაცია. თუკი ცალკეულ შემთხვევაში ადგილი ექნება ადამიანის იძულებას თავი შეიკავოს კანონიერი შრომისგან, ქმედება სსკ-ის 150-ე მუხლით დაკვალიფიცირდება.

5

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით, შრომის თავისუფლება გულისხმობს ადამიანის უფლებას „თავად განკარგოს საკუთარი შესაძლებლობები შრომით საქმიანობაში, თავად აარჩიოს შრომითი საქმიანობის ესა თუ ის სფერო.“⁸⁹²

6

შრომითი საქმიანობა შეიძლება იყოს როგორც ფიზიკური, ასევე გონებრივი, შეიძლება განხორციელდეს როგორც ინდივიდუალურად, ასევე კოლექტიურად.

7

საკონსტიტუციო სასამართლოს განმარტებით ადამიანის ნებისმიერი საქმიანობა ვერ ჩაითვლება „შრომად.“ „შრომად“ შეიძლება გავიგოთ მხოლოდ ისეთი საქმიანობა, რომელიც მატერიალური და სულიერი თვალსაზრისით ემსახურება ადამიანის ცხოვრების საფუძვლის შექმნასა და შენარჩუნებას. შრომა, ერთი მხრივ, წარმოადგენს ადამიანის მატერიალური უზრუნველყოფის, ხოლო, მეორე მხრივ, პიროვნული თვითრეალიზაციისა და განვითარების საშუალებას.⁸⁹³

8

შესაბამისად, შრომად არ ჩაითვლება, მაგალითად, გართობა, სპორტი, სწავლა ან ნებისმიერი სხვა საქმიანობა, რომელიც მატერიალური ან სულიერი პროდუქტის შექმნისკენ ან მომსახურების გაწევისკენ არ არის მიმართული.

9

არსებობს მოსაზრებაც, რომ შრომის უფლება მხოლოდ შრომითი ურთიერთობის ფარგლებში წარმართულ ანაზღაურებად საქმიანობას მოიაზრებს.⁸⁹⁴ ამგვარი განმარტება ვიწროა, ვინაიდან არ მოიცავს თვითდასაქმებული პირების და არაანაზღაურებად შრომით საქმიანობას.

10

შრომის უფლების სამართლებრივი დაცვა გულისხმობს შრომის თავისუფლების, პროფესიისა და საქმიანობის თავისუფალი არჩევანის სამართლებრივ დაცვას, იძულებითი ან სავალდებულო სამუშაოს აკრძალვას, სახელმწიფოს მიერ თავისუფალი მენარმეობისა და კონკურენციის განვითარების ხელშეწყობას, მონოპოლიური საქმიანობის აკრძალვას, შრომითი უფლებების დაცვას და დისკრიმინაციის აკრძალვას, შრომის სამართალიან ანაზღაურებას, პროფკავშირების შექმნის უფლებას, უსაფრთხო შრომის პირობებს, არასრულწლოვნისა და ქალის შრომის მომეტებულ დაცვას და სხვ.⁸⁹⁵

892 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 1997 წლის 28 თებერვლის გადაწყვეტილება № 2/4-24 „ლეონარდო დევიდარიანი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“, გვ. 12.

893 საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის „მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“, II, 20.

894 ფუტყარაძე ი., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 366.

895 იხ. ფუტყარაძე ი., კომენტარში: ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ. და სხვ., ტურავა პ. (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 366.

1.3. ქმედება. სსკ-ის 168-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება გულისხმობს კანონიერი შრომითი საქმიანობის ხელის შეშლას. ბუნებრივია, მას თან უნდა ახლდეს ძალადობა ან ძალადობის მუქარა, რაზეც ქვემოთ გამახვილდება ყურადღება.

ხელის შეშლა უნდა განხორციელდეს კონკრეტულ საქმიანობაში. თუ ადამიანს ზოგადად უშლიან ხელს პროფესიის არჩევაში ძალადობით ან ძალადობის მუქარით ქმედება დაკვალიფიცირდება იძულება (სსკ-ის 150-ე მუხლი) ან მუქარად (სსკ-ის 151-ე მუხლი).⁸⁹⁶

შრომით საქმიანობისთვის ხელის შეშლა შეიძლება იყოს, მაგალითად, მშენებელის, ადვოკატის, მწვრთნელის, გეოლოგის და სხვა კანონიერი საქმიანობის განმახორციელებელი პირის მიერ შესასრულებელი, შრომითი მოვალეობის შესრულებისას მისი ცემა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება ან ამგვარი მოქმედებების მყისიერი განხორციელების მუქარა.

ქმედების სსკ-ის 168-ე მუხლით კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია შრომითი საქმიანობა იყოს **კანონიერი**, რაც გულისხმობს იმას, რომ ის არ უნდა იყოს ეწინააღმდეგებოდეს კანონს ან სხვა ნორმატიულ აქტს.

ზოგიერთი სახის შრომითი საქმიანობა თავისი არსით სისხლის სამართლის დანაშაულს ან ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევას წარმოადგენს. მაგალითად, ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში პროდუქციის დამზადება, შემოტანა, რეალიზაცია (სსკ-ის 198-ე მუხლი); ბირთვული იარაღის ან ბირთვული ასაფეთქებელი მოწყობილობის დამზადება (სსკ-ის 232-ე მუხლი); პროსტიტუცია (ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 172³ მუხლი) და სხვ.

სასამართლო პრაქტიკა ასევე არ მიიჩნევს დანაშაულად ისეთი შრომითი საქმიანობის ხელის შეშლას, რომელიც პირს სამოქალაქო სამართლის ნორმით ეკრძალება. მაგალითად:

2004 წლის 28 ოქტომბერსა და 16 ნოემბერს პოლიციას დანაშაულის ჩადენის შესახებ განცხადებით მიმართა მოქალაქე ნ.კ.-ძემ. იგი ითხოვდა მეზო-

ლაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, თბ., 2013, გვ. 362.

896 იხ. **მამულაშვილი გ.**, კომენტარში: **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008, გვ. 495 .

ბლებთან – ე. და ჟ. ნ-ძეებთან საბინაო დავასთან დაკავშირებით მომხდარი ინციდენტის ირგვლივ რეაგირებას. კერძოდ, განმცხადებელი უთითებდა, რომ იგი თავის საცხოვრებელ ფართში აშენებდა კედელს. მშენებლობის პროცესში მას შეუვარდნენ მეზობლები – ე. და ჟ. ნ-ძეები და და დაუნგრეს ნახევრად აშენებული კედელი. მომდევნო დღეებში კი საერთოდ არ მისცეს საშუალება თავის საკუთარ ფართზე აშენებინა კედელი. მომხდარი ინციდენტის დროს ძალადობის გამოყენების ფაქტი დაადასტურეს მოწმეებმა ნ. კ-მ, ო. მ-მა და გ. ც-მ. განცხადებელი მიუთითებდა, რომ მის მიმართ ჩადენილი იქნა (მათ შორის) სსკ-ის 168-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული.

ჩატარებული შემოწმების შედეგად ვაკე-საბურთალოს რაიონის შს სამმართველოს უფროსმა გამოიტანა სისხლისსამართლებრივ დევნაზე უარის თქმის დადგენილება, რომელიც გასაჩივრდა რაიონულ სასამართლოში. რაიონულმა სასამართლომ შეაფასა საქმეში არსებული მასალები და ჩათვალა, რომ სახეზე არ იყოს 168-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა, ვინაიდან აღნიშნული მუხლი მოიცავს კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელისშეშლას, ხოლო საზიარო ფართში მშენებლობის წარმოება თანამესაკუთრის ნებართვის გარეშე ვერ ჩაითვლებოდა კანონიერ შრომით საქმიანობად.⁸⁹⁷

17

ზოგიერთი სახის საქმიანობა, როგორიცაა, მაგალითად, ფარმაცევტული საშუალებებების დამზადება, არქეოლოგიური სამუშაოები, საბანკო, სადაზღვევო საქმიანობა, სამხედრო პროდუქციის დამზადება, სააღსრულებო საქმიანობა სპეციალურ ნებართვას საჭიროებს.⁸⁹⁸ თუ პირი ნებართვის გარეშე ასეთ საქმიანობას აწარმოებს, ეს ვერ ჩაითვლება კანონიერ შრომით საქმიანობად.

18

ზოგჯერ შეიძლება საქმიანობის სახე კანონიერი იყოს, მაგრამ კონკრეტულ პირს ეკრძალებოდა მისი განხორციელება კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო განაჩენით. მაგალითად, სსკ-ის 43-ე მუხლი სასჯელის სახით ითვალისწინებს საქმიანობის უფლების ჩამორთმევას.

19

ყველა ზემოთჩამოთვლილ შემთხვევებში პირისათვის შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლა, თუნდაც ის განხორციელდეს ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, სსკ-ის 168-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება. სსკ-ის 168-ე მუხლით არ დაკვალიფიცირდება იძულებითი შრომა. ასეთი ქმედება შესაძლოა სსკ-ის 150 (იძულება) ან სსკ-ის 143¹ (ადამიანი ვაჭრობა) მუხლებით დაკვალიფიცირდეს.

20

თავად კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლა უნდა იყოს უკანონო. თუ ქმედება კანონიერი, (მაგალითად, სამართალდამცავი ორგანოს მიერ პირის კა-

897 იხ. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2005 წლის 5 აპრილის განჩინება №77-დად.

898 იხ. საქართველოს კანონი „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ.“

ნონიერი დაკავების ან დაპატიმრებისას), მაშინ კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლა სსკ-ის 168-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება.

21

განსახილველი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობის მქონეა, რის გამოც იგი დამთავრებულად ითვლება ქმედების განხორციელების მომენტიდან. დანაშაულის დამთავრებისთვის არ არის აუცილებელი დაზარალებულმა შრომითი საქმიანობა შეწყვიტოს ან შეაჩეროს. ქმედება დამთავრებულად ითვლება, როდესაც დამნაშავის ქმედება აძნელებს ან შეუძლებელს ხდის პირის კანონიერ შრომით საქმიანობას.

22

1.4. ხერხი. კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლა უნდა განხორციელდეს **ძალადობის ან ძალადობის მუქარის** თანხლებით.

23

კანონში ჩამოთვლილი ხერხები ამომწურავია და სხვა ხერხების გამოყენება (მაგალითად, შანტაჟი, მოტყუება, დაბრკოლების შექმნა მინაყრილებით, გზის ჩახერგვით და ა.შ.) თუნდაც ამას შედეგად მოჰყვეს კანონიერი შრომითი საქმიანობის ხელის შეშლა, სსკ-ის 166-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება.

24

ძალადობა გულისხმობს ისეთ მოქმედებებს, რომელიც დაკავშირებულია ადამიანის სხეულებრივ ხელშეუხებლობასთან. მაგალითად, ცემა, ხელის გადაგრეხვა, ერთჯერადი დარტყმა, შებოჭვა, ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება და ა.შ.

27

ძალადობის მუქარა მოიცავს სიტყვიერ, ნერილობით ან ფესტიკულაციურ ქცევას, რომელიც შინაარსობრივად ზემოაღნიშნული ძალადობის მყისიერად განხორციელებისკენ არის მიმართული. ძალადობის მუქარაში არ იგულისხმება ქონების დაზიანების ან განადგურების მუქარა.

28

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. დამნაშავე ითვალისწინებს და სურს მოქალაქეს ხელი შეუშალოს შრომის კონსტიტუციური უფლების რეალიზებაში ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

29

დანაშაულის მოტივი და მიაზანი შეიძლება იყოს შურისძიება, მტრობა, მენარმე კონკურენტის თავიდან ჩამოცილება, ა.შ., თუმცა ქმედების კვალიფიკაციაზე გავლენას ვერ მოახდენს.

30

II. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამომრიცხველი გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

31

III. მომზადება და მცდელობა. სსკ-ის 168-ე მუხლით გათვალისწინებული ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაული, რომლის მომზადების დასჯადობა არ გამომდინარეობს სსკ-ის 18-ე მუხლიდან, ხოლო მცდელობა შესაძლებელია, თუმცა პრაქტიკულად მცდელობის განხორციელების ნაკლები ალბათობა არსებობს, რადგან უმეტეს შემთხვევაში ქმედების განხორციელება დანაშაულის დასრულებას იწვევს. თუ ძალადობის მუქარით ხელი ვერ შეეშალა კანონიერ შრომით საქმიანობას, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 168-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის მცდელობად.

32

IV. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა შესაძლებელია.

33

V. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს სხვადასხვა სახის პროფესიული ან სხვა სახის შრომითი საქმიანობის ხელის შეშლას როგორცაა, სსკ-ის 154-ე მუხლი (ჟურნალისტიკისათვის პროფესიულ საქმიანობაში უკანონოდ ხელის შეშლა), სსკ-ის 364-ე მუხლი (სამართალწარმოების განხორციელებისთვის, გამოძიებისთვის ან დაცვის განხორციელებისთვის ხელის შეშლა) სსკ-ის 190-ე მუხლი (კანონიერი სამეწარმეო საქმიანობისთვის ხელის შეშლა). ყველა ასეთი შემთხვევა უნდა დაკვალიფიცირდეს არა სსკ-ის 168-ე მუხლით არამედ შესაბამისი სპეციალური მუხლებით.

34

თუ პირი ხელს უშლის საზოგადოებრივი, პოლიტიკური, ან რელიგიური გაერთიანების შრომით საქმიანობას, შესაბამისი პირობების არსებობისას, ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 166-ე მუხლით.

35

თუ კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლა, რომელიც განხორციელებულია ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, გამოხატავს საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემლობას და უხეშად არღვევს საზოგადოებრივ წესრიგს, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 168-ე და 239-ე მუხლებით.

36

დაბოლოს, თუკი კანონიერ შრომით საქმიანობაში ხელის შეშლა ხორციელდება ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანების თანხლებით, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 168-ე და შესაბამისად, ან 117-ე, ან 118-ე მუხლებით.

ბით.

37

VI. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

შრომის კანონმდებლობის დარღვევა (სსკ-ის 169-ე მუხლი)

მუხლი 169. შრომის კანონმდებლობის დარღვევა

პირის იძულება, დაწეროს განცხადება საკუთარი ინიციატივით სამუშაოდან განთავისუფლების თაობაზე, ან სამუშაოზე აღდგენის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა, -

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

1

I. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. განსახილველი მუხლი ორ ალტერნატიულ შემადგენლობას ითვალისწინებს: (1) პირის იძულება, დაწეროს განცხადება საკუთარი ინიციატივით სამუშაოდან განთავისუფლების თაობაზე; (2) სამუშაოზე აღდგენის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა.

2

პირველი ალტერნატიული შემადგენლობის ამსრულებელი, როგორც წესი, არის სპეციალური ამსრულებელი - დამსაქმებელი ან დამსაქმებელი ორგანიზაციის წარმომადგენელი, თუმცა გამონაკლისის სახით შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი,⁸⁹⁹ ხოლო მეორე ალტერნატიული შემადგენლობის ამსრულებელი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის, ვისაც ევალება სამუშაოზე აღდგენის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულება ანუ ამ შემთხვევაში ამსრულებელი სპეციალურია.

3

1.2. სამართლებრივი სიკეთე. სსკ-ის 169-ე მუხლით დაცული სამართლებრივი სიკეთე არის შრომის თავისუფლება. აღნიშნული უფლება გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლის პირველი პუნქტით, რომელიც ადგენს: „შრომის თავისუფლება უზრუნველყოფილია. ყველას აქვს სამუშაოს თავისუფალი არჩევის უფლება. უფლება შრომის უსაფრთხო პირობებზე და სხვა შრომითი უფლებები დაცულია ორგანული კანონით.“

4

საქართველოში შრომის სამართლის უმთავრესი წყარო არის შრომის კოდექსი, რომელიც აწესრიგებს ორგანიზებულ შრომით ურთიერთობებს და ვრცელდება ყველა იმ შრომით ურთიერთობაზე, რომელიც არ არის მოწესრიგებული ცალკე კანონით. საჯარო მოხელეთა შრომით ურთიერთობებს არეგულირებს საჯარო სამსახურის შესახებ კანონი.

899 ვერ დავეთანხმებით ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ ამ დანაშაულის ამსრულებელი მხოლოდ სპეციალური სუბიექტია. იხ. ლეკვეიშვილი მ., სახელმძღვანელოში: ლეკვეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 428.

5

სსკ-ის 169-ე მუხლის დისპოზიცია აუცილებელ წინაპირობად ითხოვს შრომითი ურთიერთობის არსებობას დამსაქმებელსა და დასაქმებულს შორის.

6

შრომის კოდექსის მე-2 მუხლით „შრომითი ურთიერთობა არის შრომის ორგანიზაციული მოწესრიგების პირობებში დასაქმებულის მიერ დამსაქმებლისათვის სამუშაოს შესრულება ანაზღაურების სანაცვლოდ“.

7

შრომის კოდექსის მე-6 მუხლის თანახმად, „შრომითი ხელშეკრულება იდება ზეპირი ან წერილობითი ფორმით განუსაზღვრელი ან განსაზღვრული ვადით.“ ამავდროულად მუხლის 1¹ პუნქტის თანახმად კი, „შრომითი ხელშეკრულება იდება აუცილებლად წერილობითი ფორმით, თუ შრომითი ურთიერთობა 3 თვეზე მეტ ხანს გრძელდება.“

8

შრომის კოდექსის 37-ე მუხლი ადგენს შრომის ხელშეკრულების შეწყვეტის საფუძვლებს, რომელთაგან ერთ-ერთია დასაქმებულის მიერ თანამდებობის/სამუშაოს საკუთარი ნებით დატოვება წერილობითი განცხადების საფუძველზე.

9

შრომის კოდექსის 38-ე მუხლით დასაქმებულს უფლება აქვს სასამართლოში გაასაჩივროს დამსაქმებლის გადანაცვეტილება შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტის შესახებ, ხოლო სასამართლოს მიერ შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტის შესახებ დამსაქმებლის გადანაცვეტილების ბათილად ცნობის შემთხვევაში, სასამართლოს გადანაცვეტილებით, დამსაქმებელი ვალდებულია პირვანდელ სამუშაო ადგილზე აღადგინოს პირი, რომელსაც შეუწყდა შრომითი ხელშეკრულება, ან უზრუნველყოს ის ტოლფასი სამუშაოთი, ან გადაუხადოს მას კომპენსაცია სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ოდენობით.

10

შრომის კოდექსის 38-ე მუხლის მე-8 პუნქტის თანახმად, „სასამართლოს მიერ დასაქმებულთან შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტის შესახებ დამსაქმებლის გადანაცვეტილების ბათილად ცნობის შემთხვევაში, სასამართლოს გადანაცვეტილებით, დამსაქმებელი ვალდებულია პირვანდელ სამუშაო ადგილზე აღადგინოს პირი, რომელსაც შეუწყდა შრომითი ხელშეკრულება, ან უზრუნველყოს ის ტოლფასი სამუშაოთი, ან გადაუხადოს მას კომპენსაცია სასამართლოს მიერ განსაზღვრული ოდენობით.“

11

მაშასადამე, საქართველოს შრომის კანონმდებლობა უკანონოდ დათხოვნილი სუბიექტის უფლებრივი რესტიტუციის სახით სამ ალტერნატივას ითვალისწინებს: - 1) სამუშაოზე აღდგენა, 2) ტოლფასი სამუშაოთი უზრუნველყოფა და 3) კომპენსაცია.⁹⁰⁰

900 ამ საკითხზე დეტალურად იხ. მესხიშვილი ქ., სახელმძღვანელოში: შველიძე ზ., ბოდონე ქ.,

12

სსკ-ის 169-ე მუხლი პასუხისმგებლობას ადგენს მხოლოდ სამუშაოზე აღდგენის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობისთვის. თუმცა აღნიშნული მუხლის ეს ფორმულირება სიტყვასიტყვით არ უნდა იქნას გაგებული და მან ასევე უნდა მოიცავს როგორც სამუშაოზე აღდგენის, ასევე უკანონოდ გათავისუფლებულის ტოლფასი სამუშაოთი უზრუნველყოფის (თუმცა არა კომპენსაციის) შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილება.

13

სსკ-ის 169-ე მუხლი მიზნად ისახავს დაიცვას დასაქმებული პირი იძულებითი, უკანონო გათავისუფლებისგან, ასევე ხელი შეუწყოს უკანონოდ გათავისუფლებული პირის სამსახურში აღდგენას.

14

1.3. ქმედება. სსკ-ის 169-ემ მუხლი 2013 წლის 6 მარტის ცვლილებამდე საკმაოდ ფართოდ იყო ფორმულირებული და ითვალისწინებდა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას სამუშაოდან უკანონო დათხოვნის, სამუშაოზე აღდგენის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობის ან შრომის კანონმდებლობის სხვა არსებითი დარღვევისთვის.⁹⁰¹ მუხლის ასეთი ფართო ფორმულირება წარმოქმნიდა ნორმის განჭვრეტადობის და ასევე ქმედებათა მეტისმეტად ფართო სპექტრის კრიმინალიზაციის საფრთხეს. 2013 წლის ცვლილებით ქმედების შემადგენლობა დავინროვდა და ჩამოყალიბდა დღეს არსებული რედაქციით. სსკ-ის 169-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება ორ ალტერნატიულ შემადგენლობას მოიცავს. ის ორიენტირებულია მხოლოდ იმაზე, რომ დასაქმებული დაიცვას სამსახურიდან უკანონო გათავისუფლებისგან და ხელი შეუწყოს მისი დარღვეული შრომითი უფლების აღდგენას.

15

როგორც აღინიშნა, განსახილველი ნორმის დისპოზიციით გათვალისწინებული პირველი შემადგენლობა ითვალისწინებს **პირის იძულებას, დაწეროს განცხადება საკუთარი ინიციატივით სამუშაოდან განთავისუფლების თაობაზე.**

16

შრომის კოდექსის 37-ე მუხლის პირველი ნაწილის „დ“ და „ე“ ქვეპუნქტი ითვალისწინებს შრომის ხელშეკრულების შეწყვეტას როგორც ცალმხრივი, ასევე ორმხრივი ნების გამოვლინების საფუძველზე, კერძოდ, როგორც დასაქმებულის წერილობითი განცხადებით,⁹⁰² ასევე მხარეთა წერილობითი შეთანხმებით.

17

სსკ-ის 169-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისას დამნაშავის მიზანია მიალნიოს შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტას დასაქმებულის ნება-

თოდრია თ., ხაჟოშია თ., გუჯაბიძე ნ., მესხიშვილი ქ., საქართველოს შრომის სამართალი და საერთაშორისო შრომის სტანდარტები, თბ., 2017, გვ. 246.

901 ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 42-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას შრომის კანონმდებლობის, ხოლო 42⁴ მუხლი არასრულწლოვნის შრომითი უფლებების დარღვევისთვის.

902 მსგავს საფუძველს ითვალისწინებს „საჯარო სამსახურის შესახებ“ კანონის 108-ე მუხლის „ე“ პუნქტი.

ზე უკანონო ზემოქმედების გზით. რეალურად ეს არის პირის იძულება დატოვოს დაკავებული თანამდებობა მისივე ნების საწინააღმდეგოდ. თანამშრომლის სამუშაოდან გათავისუფლების ამ უკანონო მეთოდს, როგორც წესი, დამსაქმებელი მიმართავს იმ შემთხვევებში, როცა შრომითი ხელშეკრულების შეწყვეტა კანონიერი მეთოდებით შეუძლებელია, რთულია, ან დიდ დროს მოითხოვს.

18

სსკ-ის 169-ე მუხლი არ იძლევა იძულების განმარტებას, ამიტომ ამ ტერმინის განმარტებისთვის უნდა ვიხელმძღვანელოთ სსკ-ის 150-ე მუხლით. იძულება გამოიხატება ფიზიკურ ან ფსიქიკურ იძულებაში.

19

ფიზიკური იძულება გულისხმობს ცემას, ძალადობას, წამებას, ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებას.

20

ფსიქიკური იძულების ხერხად შეიძლება გამოყენებული იყოს როგორც ძალადობის, ასევე თავისუფლების უკანონო აღკვეთის, ქონების განადგურების, სახელის გამტეხი ცნობების გახმაურების მუქარა. სააპელაციო სასამართლოს 2019 წლის 11 აპრილის განაჩენით იძულებად დაკვალიფიცირდა ასევე დაზარალებულის მიმართულებით სხვადასხვა ნივთების სროლა, რომელსაც თან ახლდა სიტყვიერი შეურაცხყოფა და სამსახურიდან წასვლის მოთხოვნა.⁹⁰³ იძულების ხერხად ვერ ჩაითვლება მოტყუება.

21

დამსაქმებლის მხრიდან დაუკონკრეტებელი მუქარა „თუ არ წახვალ, ვნახოთ რაც მოგივა“, იძულების ხერხად ჩაითვლება მხოლოდ იმ შემთხვევებში, თუ დასაქმებულს აქვს საფუძველი ივარაუდოს, რომ მის წინააღმდეგ იქნება გამოყენებული იძულების რომელიმე ზემოთ ჩამოთვლილი ხერხი.

22

კანონიერი ზომების მიღებით დამუქრება (მაგალითად, ჩადენილი დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყების, ან სამსახურებრივი გადაცდომისთვის დისციპლინური წარმოების დაწყების ან კანონიერი საფუძვლით სამსახურიდან გათავისუფლების მუქარა) სსკ-ის 169-ე მუხლის შემადგენლობას ვერ დააფუძნებს. თუ არსებობს სამსახურიდან პირის დათხოვნის კანონიერი საფუძველი, ქმედება სსკ-ის 169-ე მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება, თუმცა, თუ გამოყენებულია ძალადობა (ცემა, ჯანმრთელობის დაზიანება და სხვ.), ძალადობის ან ქონების განადგურების მუქარა ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 151-ე, 126-ე, ან 118-ე მუხლებით.

23

მუქარა შეიძლება იყოს მიმართული როგორც უშუალოდ დაზარალებულის მიმართ ასევე მისი ახლობლის მიმართ. მუქარა შეიძლება იყოს როგორც სამომავლო, ასევე იმწუთიერი.

⁹⁰³ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2019 წლის 11 აპრილის №730-18 განაჩენი.

24

იძულების ხერხი შეიძლება ასევე იყოს დისკრიმინაცია სამსახურებრივ ურთიერთობებში, რომელსაც შრომის კოდექსის მე-2 მუხლის მე-4 ნაწილი განმარტავს, როგორც პირის პირდაპირ ან არაპირდაპირ შევიწროებას, რომელიც მიზნად ისახავს ან იწვევს პირის ღირსების შელახვას და მისთვის დამაშინებელი, მტრული, დამამცირებელი, ღირსების შემლახველი ან შეურაცხყოფელი გარემოს შექმნას, ანდა პირისთვის ისეთი პირობების შექმნა, რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ აუარესებს მის მდგომარეობას ანალოგიურ პირობებში მყოფ სხვა პირთან შედარებით.

25

იძულების ხერხი ასევე შეიძლება იყოს სექსუალური შევიწროება, რომელსაც შრომის კოდექსი განმარტავს, როგორც პირის მიმართ არასასურველი სექსუალური ხასიათის ქცევას, რომელიც მიზნად ისახავს ან/და იწვევს მისი ღირსების შელახვას და ქმნის მისთვის დამაშინებელ, მტრულ, დამამცირებელ, ღირსების შემლახველ ან შეურაცხყოფელ გარემოს.

26

თუ განხორციელდა პირის იძულება, რათა პირმა სამსახური დატოვოს კონკრეტულად არა წერილობითი არამედ ზეპირი განცხადების საფუძველზე, ან სამსახური დატოვოს ყოველგვარი განცხადების გარეშე, ქმედება დაკვალიფიცირდება სსკ-ის 150-ე მუხლით.

27

განხილული ალტერნატიული დანაშაულის შემადგენლობა დამთავრებულად ითვლება იძულების განხორციელების მომენტიდან, მიუხედავად იმისა, მიაღწია თუ არა ამსრულებელმა შესაბამის მიზანს.

28

მუხლის დისპოზიციით გათვალისწინებული მეორე ალტერნატიული შემადგენლობა ითვალისწინებს **სამუშაოზე აღდგენის შესახებ სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობას.**

29

აღნიშნული დისპოზიცია წარმოადგენს სსკ-ის 381 მუხლის ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობის ანდა მისი შესრულებისათვის ხელის შეშლის სპეციფიკურ შემთხვევას.

30

ქმედება გამოიხატება უმოქმედობაში. სუბიექტი, ვისაც ევალება სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება და უკანონოდ გათავისუფლებული პირის სამუშაოზე აღდგენა არ ასრულებს თავის ვალდებულებას და არ გამოსცემს შესაბამის აქტს.

31

საქართველოს კონსტიტუციის 62-ე მუხლის პირველი პუნქტით, „სასამართლოს გადაწყვეტილება გამოაქვს საქართველოს სახელით. სასამართლოს აქტები შე-

სასრულებლად სავალდებულოა. სასამართლოს გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა ან მისი შესრულებისთვის ხელის შეშლა ისჯება კანონით.“

32

სსკ-ის 169-ე მუხლის დისპოზიციით აუცილებელი წინაპირობაა ის, რომ სასამართლო გადაწყვეტილება ძალაში უნდა იყოს შესული.

33

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 264-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო გადაწყვეტილება, რომელიც არ (აღარ) საჩივრდება ძალაში შედის გამოცხადების-თანავე. სასამართლო გადაწყვეტილება, რომელიც საჩივრდება ძალაში შედის, თუ არ გასაჩივრებულა კანონით დადგენილ ვადებში, ან უცვლელად დარჩა კანონიერ ძალაში შესული ზემდგომი ინსტანციის გადაწყვეტილებით, ან თუ გადაწყვეტილების გამოცხადების შემდეგ მხარეები წერილობით განაცხადებენ უარს მის გასაჩივრებაზე.

34

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 268-ე მუხლით სასამართლო უფლებამოსილია მხარის მოთხოვნის საფუძველზე დაუყოვნებლივ აღსასრულებლად გადასცეს გადაწყვეტილება უკანონოდ დათხოვნილი ან გადაყვანილი მუშაკის სამუშაოზე აღდგენის შესახებ.

35

სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულებას არეგულირებს „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ საქართველოს კანონი. აღნიშნული კანონის მე-7 თავში მოცემულია აღსრულების გადადების, შეწყვეტის, შეჩერების, აღსასრულებელი დოკუმენტის უკან დაბრუნების საფუძვლები და წესი.

36

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დადგება იმ შემთხვევაში, თუ ორგანიზაციაში აღარ არსებობს თანამდებობა, საიდანაც პირი გათავისუფლდა (მაგალითად, გაუქმდა საწარმოს რეორგანიზაციის შედეგად, ან აღნიშნულ ვაკანსიაზე სხვა პირია დასაქმებული), რის გამოც უკანონოდ გათავისუფლებული პირის სამსახურში აღდგენა შეუძლებელია. სსკ-ის 169-ე მუხლით პასუხისმგებლობა არ გამოირიცხება იმ შემთხვევაში, თუ ორგანიზაცია ახორციელებს ფიქციურ ღონისძიებებს (რეორგანიზაციას ან ვაკანსიაზე სხვის დასაქმებას), რათა თავი აარიდოს სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებას.

37

სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების კონკრეტული ვადა კანონით განერილი არ არის, თუმცა გადაწყვეტილების აღსრულება უნდა მოხდეს სააღსრულებო ფურცლის წარდგენიდან გონივრულ ვადაში (რაც საჭიროა სამუშაოზე აღდგენისთვის საჭირო აქტის გამოსაცემად). აღნიშნული ვადის გასვლის შემდეგ შესაძლოა უკვე დადგეს შესაბამისი პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი.

38

თუ სამუშაოზე აღდგენის გადანაცვეტილება ორგანიზაციაში რამდენიმე პირის ხელმოწერას საჭიროებს, შესაძლოა დადგეს იმ პირის პასუხისმგებლობის საკითხი, ვინც ამ გადანაცვეტილების ხელმოწერაზე უარს აცხადებს. თუ სამუშაოზე აღდგენის გადანაცვეტილება კოლექტიური ორგანოს პასუხისმგებლობაა, შესაძლოა დადგეს კოლექტიური ორგანოს წევრების სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხიც.

39

სწორედ სასამართლო გადანაცვეტილების აღსრულებისთვის დადგენილი პროცედურების დარღვევის შემდეგ შეიძლება ადგილი ჰქონდეს განსახილველი დანაშაულის დასრულებას.

40

2. სუბიექტური შემადგენლობა. სსკ-ის 169 მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ აიძულებს პირს მისი ნების საწინააღმდეგოდ განცხადება დაწეროს სამუშაოდან გათავისუფლების თაობაზე ან შეცნობილად არ ასრულებს სასამართლო გადანაცვეტილებას და სურს ამ ქმედების ჩადენა.

41

II. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობისა და ბრალის გამოვლინებული გარემოებანი დგინდება სტანდარტულად.

42

III. მომზადება და მცდელობა. განსახილველი შემადგენლობის მომზადება შეუძლებელია სსკ-ის მე-18 მუხლიდან გამომდინარე. დანაშაულის მცდელობაც შეუძლებელია, ვინაიდან ქმედება დასრულებულად ითვლება იძულების განხორციელების, ან სასამართლო გადანაცვეტილების შეუსრულებლობის მომენტიდან.

43

IV. თანამონაწილეობა, თანაამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. რაიმე სპეციფიკური გარემოება არ იკვეთება. აღნიშნულ დანაშაულში შესაძლებელია თანამონაწილეობა, შუალობითი ამსრულებლობა ან თანაამსრულებლობა.

44

V. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სსკ-ის 169-ე მუხლი აღგენს იძულების და სასამართლო გადანაცვეტილების შეუსრულებლობის სპეციფიკურ შემთხვევებს. ამიტომ შესაბამისი ქმედება მხოლოდ ამ მუხლით დაკვალიფიცირდება და დამატებით სსკ-ის 150-ე და სსკ-ის 381-ე მუხლებზე მითითება აღარ არის საჭირო.

45

თუ განსახილველ მუხლში მოცემული მეორე ალტერნატიული შემადგენლობა (სასამართლოს გადანაცვეტილების შეუსრულებლობა) დისკრიმინაციული მოტივით არის ჩადენილი, ქმედება სსკ-ის 169-ე და სსკ-ის 142-ე მუხლებით დაკვალი-

ფიცირდება.

46

თუ იძულების ხერხად გამოყენებულია წამება, წამების მუქარა, თავისუფლების უკანონო აღკვეთა, ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, მაშინ ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას და კვალიფიკაცია განხორციელდება როგორც სსკ-ის 169-ე, ისე შესაბამისი ერთ-ერთი მუხლით (სსკ-ის 144¹, 144², 117-ე, 118-ე ან 143-ე მუხლები).

47

VI. საპროცესო სამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

შრომის დაცვის წესის დარღვევა (სსკ-ის 170-ე მუხლი)

მუხლი 170. შრომის დაცვის წესის დარღვევა

1. უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესის დარღვევა ამ წესის დაცვისათვის პასუხისმგებელი პირის მიერ, რამაც გამოიწვია ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

3. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

1

I. ზოგადი დებულებანი. უსაფრთხო შრომის უფლება ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი სოციალური უფლებაა, რომელიც გარანტირებულია საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლით.

2

მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარება კაცობრიობას საზოგადოებრივად სასარგებლო მიზნების მისაღწევად ახალ შესაძლებლობებს უქმნის, თუმცა ამავე დროულად შეიცავს მომეტებულ რისკებს წარმოების სხვადასხვა სფეროში დასაქმებული ადამიანების სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის.

3

შრომის უსაფრთხოების დაცვა რამდენიმე დონეზე ხორციელდება. პასუხისმგებელი სუბიექტებიდან პირველ რიგში უნდა გამოვყოთ სახელმწიფო, რომელიც ადგენს შრომის უსაფრთხოების ნორმებსა და სტანდარტებს და მონიტორინგს უწევს მათ შესრულებას; შემდგომ ეს არის დამსაქმებელი, რომელიც ვალდებულია დაიცვას შრომის უსაფრთხოების საერთო და სპეციალურ ნორმები, ასევე თავადაც შექმნას და დაიცვას უსაფრთხო შრომის სტანდარტები; შემდეგი რგოლია დასაქმებული, რომელიც ასევე ვალდებულია დაემორჩილოს მოქმედ წესებს და ინსტრუქციებს; დაბოლოს, ეს არის შრომის უსაფრთხოების წესების დარღვევისათვის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სისტემა.

4

ტექნიკის უსაფრთხოებისა და შრომის დაცვის სხვა წესები მრავალფეროვანია. ისინი შეიძლება დაიყოს საერთო და სპეციალურ წესებად. საერთოა ის წესები, რომელიც ყველა ორგანიზაციისთვის სავალდებულოა, ხოლო სპეციალურია ის წესები, რომლებიც ეხება საქმიანობის კონკრეტულ დარგებს.⁹⁰⁴

904 **ლევკეიშვილი მ.,** სახელმძღვანელოში: **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.,** სისხ-

5

შრომის კანონთა კოდექსის 35-ე მუხლი ადგენს დამსაქმებლის ვალდებულებას დანერგოს შრომის უსაფრთხოების უზრუნველყოფი პრევენციული სისტემა და დროულად მიაწოდოს დასაქმებულს სათანადო ინფორმაცია შრომის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული რისკებისა და მათი პრევენციის ზომების, აგრეთვე საფრთხის შემცველ აღჭურვილობასთან მოპყრობის წესების შესახებ, აუცილებლობის შემთხვევაში უზრუნველყოს დასაქმებული პერსონალური დამცავი აღჭურვილობით, სახიფათო მოწყობილობა ტექნოლოგიურ პროგრესთან ერთად დროულად შეცვალოს უსაფრთხო ან ნაკლებად სახიფათო მოწყობილობით, მიიღოს ყველა სხვა გონივრული ზომა დასაქმებულის უსაფრთხოებისათვის და მისი ჯანმრთელობის დასაცავად.

6

უსაფრთხო შრომის ზოგად პირობებს, ასევე განსაზღვრავს საქართველოს ორგანული კანონი „შრომის უსაფრთხოების შესახებ.“ აღნიშნული კანონის მე-3 მუხლის „ვ“ პუნქტის განმარტებით, „შრომის უსაფრთხოება ეს არის – დასაქმებულისა და სამუშაო სივრცეში მყოფი სხვა პირის სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა და ფუნქციური შესაძლებლობების სამუშაოს უარყოფითი ასპექტებისგან დაცვის სისტემა, რომელიც ჯანსაღი და უსაფრთხო საქმიანობის პირობებს ქმნის და მოიცავს სამართლებრივ, სოციალურ-ეკონომიკურ, ორგანიზაციულ-ტექნიკურ, სანიტარიულ-ჰიგიენურ, სამკურნალო-პროფილაქტიკურ, სარეაბილიტაციო და სხვა ღონისძიებებს.“

7

სათანადო სამართლებრივი ბაზის არსებობის მიუხედავად, შრომის უსაფრთხოება საქართველოში ერთ-ერთ მტკივნეულ სოციალურ პრობლემას წარმოადგენს. 2011-2018 წლებში საწარმოო შემთხვევების შედეგად საქართველოში დაშავდა 1081, ხოლო დაიღუპა 376 ადამიანი.⁹⁰⁵ უბედურ შემთხვევათა გამომწვევი მიზეზი სხვადასხვაა. ეს შეიძლება იყოს სამუშაოზე არასათანადო კვალიფიკაციის მქონე კადრის დაშვება ან მუშაკებისთვის წინასწარი ინსტრუქტაჟის ჩათვარებლობა, სათანადო დამცავი აღჭურვილობის არ არსებობა, საწარმოო საშუალებების არასწორი გამოყენება, გაუმართავი ან მოძველებული ტექნიკის გამოყენება და სხვ.

8

„შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ ორგანული კანონი ადგენს დამსაქმებელთა ზოგად ვალდებულებებს შრომის უსაფრთხოების დაცვის კუთხით. ეს ვალდებულებები ეხება, მათ შორის, რისკის პრევენციას, უსაფრთხოების სისტემის დანერგვას, სათანადო რეგულაციების შემუშავებას, პასუხისმგებლობების განერას და მათი შესრულების კონტროლს. კანონის მე-5 და მე-6 მუხლების თანახმად, დამსაქმებელი ვალდებულია საფრთხის შემცველი ფაქტორების ანალიზის საფუძველზე შეიმუშაოს წერილობითი დოკუმენტი, რომელიც უნდა ითვალისწინებდეს

ლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 428.

905 იხ. EMC “რას ვითხოვთ როცა ვსაუბრობთ შრომის უსაფრთხოებაზე“ <https://emc.org.ge/ka/products/ras-vitkhovt-rodetsats-vsaubrobt-shromis-usaftrtkhoebaze> (მოპოვების თარიღი: 18.09.2019).

ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენების რისკის შემცირების ან აღმოფხვრის ღონისძიებებს; გამოავლინოს და აღრიცხოს საფრთხის შემქმნელი ადგილები; რეგულარულად შეამოწმოს ტექნიკური აღჭურვილობის უსაფრთხოების მდგომარეობა და მოახდინოს მისი დოკუმენტირება; წერილობით განსაზღვროს შრომის უსაფრთხოების სფეროში შესაბამისი დასაქმებულების და სამუშაო სივრცეში მყოფი სხვა პირების ვალდებულებები და პასუხისმგებლობა; უზრუნველყოს დაცვისა და კონტროლის სისტემების გამართული ფუნქციონირება; დასაქმებული და სამუშაო სივრცეში მყოფი სხვა პირი უფასოდ აღჭურვოს აუცილებელი ეფექტიანი ინდივიდუალური დაცვის საშუალებებით იქ, სადაც ეს აუცილებელია მათი სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის დასაცავად; უზრუნველყოს დასაქმებულთათვის სწავლებისა და ინსტრუქტაჟის ჩატარება; უზრუნველყოს დასაქმებულისთვის წინასწარი და პერიოდული სამედიცინო შემოწმების ჩატარება საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ შემთხვევებში; მომეტებული საფრთხის წარმოშობის შემთხვევაში მიიღოს ყველა შესაბამისი ზომა და გასცეს სამუშაოს შეწყვეტის ბრძანება, რათა დასაქმებულებმა და სხვა პირებმა შეძლონ სამუშაო ადგილებიდან უსაფრთხო ზონაში გასვლა; არ დაუშვას სამუშაოზე დასაქმებული ან/და სხვა პირი, რომელიც ალკოჰოლური, ნარკოტიკული ან ფსიქოტროპული სიმთვრალის მდგომარეობაში იმყოფება და ა.შ.

9

„შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ ორგანული კანონის მე-7 მუხლის თანახმად, შრომის უსაფრთხოების სფეროში დასახული ამოცანების შესრულების ორგანიზებისათვის, დამსაქმებელი ვალდებულია ჰყავდეს ერთი ან მეტი შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტი ან აღნიშნული მიზნით შექმნას შრომის უსაფრთხოების სამსახური.

10

ზოგადი ვალდებულებების გარდა, დამსაქმებელი ვალდებულია დაიცვას მთავრობის მიერ დამტკიცებული ტექნიკური რეგლამენტებით გაწერილი შრომის უსაფრთხოების წესები, რომლებიც ეხება შრომითი საქმიანობის ამა თუ იმ დარგს. ასეთია, მაგალითად, საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 27 ოქტომბრის №477 დადგენილება „სიმაღლეზე მუშაობის უსაფრთხოების მოთხოვნების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“, ⁹⁰⁶ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის დადგენილება №429 „ამწე მოწყობილობების მოწყობისა და უსაფრთხო ექსპლუატაციის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“, საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №432 დადგენილება „საამფეთქებლო სამუშაოების უსაფრთხოების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“, საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბერი №450 დადგენილება „კარიერების უსაფრთხოების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ და სხვ.

906 ასევე იხ. საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 19 თებერვალი №98 დადგენილება „სიმაღლეზე მუშაობის უსაფრთხოების მოთხოვნების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 27 ოქტომბრის №477 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ.“

11

შრომის უსაფრთხოების ნორმებისა და სტანდარტების დაცვის ვალდებულება აქვს არა მხოლოდ დამსაქმებელს, არამედ დასაქმებულსაც. კერძოდ, „შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ ორგანული კანონის მე-11 მუხლის შესაბამისად, დასაქმებული ვალდებულია იხელმძღვანელოს შრომის უსაფრთხოების ნორმებით; მართოს სამუშაო ტექნიკა ინსტრუქციების და მიღებული ცოდნის შესაბამისად; მომეტებულ საფრთხესთან დაკავშირებული სამუშაო შეასრულოს მხოლოდ იმ შემთხვევაში თუ აქვს შესაბამისი მოწმობა და თუ ამ სამუშაოს შესრულება დამსაქმებელმა დაავალა; გამოიყენოს ინდივიდუალური დაცვის საშუალებები, საშიშროების წარმოქმნისას დაუყოვნებლივ შეატყობინოს დამსაქმებელს, გაიაროს ტრენინგები, არ გამოცხადდეს სამსახურში სიმთვრალის მდგომარეობაში და ა. შ.

12

„შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ ორგანული კანონის მე-16 მუხლით, შრომის უსაფრთხოების ნორმების დაცვის შემომწმობის განმმახორციელებელი სამსახური⁹⁰⁷ აკონტროლებს შრომის უსაფრთხოების ნორმების აღსრულებასა და გამოყენებას, ახორციელებს სამუშაო ადგილზე მომხდარი უბედური შემთხვევებისა და პროფესიული დაავადებების შემთხვევების მოკვლევას და აღრიცხავს მათ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით. ზედამხედველი ორგანო უფლებამოსილია წინასწარი შეტყობინების გარეშე შეამოწმოს ინსპექციისადმი დაქვემდებარებული ნებისმიერი სამუშაო სივრცე, დღე-ღამის ნებისმიერ დროს განახორციელოს სამუშაო სივრცის ინსპექტირება, მოკვლევა და შემოწმება, რაც აუცილებელია შრომის უსაფრთხოების ნორმების ეფექტიანი აღსრულებისა და გამოყენების უზრუნველსაყოფად.

13

„შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ ორგანული კანონის მოთხოვნათა დარღვევა, ასევე, საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცებული ტექნიკური რეგლამენტით გათვალისწინებული ნორმების დარღვევა იწვევს დისციპლინურ, ადმინისტრაციულ, სამოქალაქო სამართლებრივ, ხოლო რიგ შემთხვევებში სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

14

II. დანაშაულის ძირითადი შემადგენლობა

1. ობიექტური შემადგენლობა. 1.1. სუბიექტი. ამ დანაშაულის ამსრულებელი სპეციალურია, კერძოდ, ეს არის ფიზიკური პირი, ვისაც **ევალება უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესის დაცვა.** ამსრულებელი შეიძლება იყოს როგორც ხელმძღვანელი თანამდებობის პირი, ასევე დასაქმებული, რომელიც ამა თუ იმ სამუშაოს ასრულებს.

15

1.2. სამართლებრივი სიკეთე არის შრომის უსაფრთხო პირობებზე ადამიანის უფლება, რომელიც დაცულია საქართველოს კონსტიტუციის 26-ე მუხლით. მეო-

⁹⁰⁷ სამსახური ექვემდებარება საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიებიდან დევნილთა, შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის სამინისტროს. იხ. „შრომის უსაფრთხოების შესახებ“ ორგანული კანონის მე-3 მუხლის „d“ პუნქტი.

რე ძირითად სამართლებრივ სიკეთეს წარმოადგენს ადამიანის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.

16

1.3. ქმედება. ქმედება გამოიხატება უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესის დარღვევაში. დანაშაული შეიძლება ჩადენილი იქნას როგორც მოქმედებით, ასევე უმოქმედობით. სსკ-ის 170-ე მუხლის დისპოზიცია ბლანკეტურია. ქმედების კვალიფიკაციისთვის აუცილებელია გაირკვეს უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის რომელი კონკრეტული წესი იყო დარღვეული. უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის წესი შეიძლება განერილი იყოს როგორც კანონით, ასევე კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით, ასევე კონკრეტული ორგანიზაციის მიერ დამტკიცებული სახელმძღვანელო ინსტრუქციებით.

17

ერთმანეთისგან ასხვავებენ შრომის დაცვის წესების დარღვევის ორ სახეს: ა) უსაფრთხოების ტექნიკის და ბ) შრომის ჰიგიენის და სანიტარული წესის დარღვევას. ტექნიკური უსაფრთხოების წესების დაცვა დასაქმებულს იცავს სანარმოო ტრამპეზისაგან, ხოლო შრომის ჰიგიენა და სანიტარული წესები - პროფესიული და სხვა დაავადებისაგან.⁹⁰⁸

18

1.4. შედეგი. სსკ-ის 170-ე მუხლის თითოეული ნაწილით დანაშაულის მატერიალური შემადგენლობაა გათვალისწინებული. თავიდანვე უნდა აღინიშნოს, რომ განსახილველ მუხლში მოცემულია რამდენიმე ალტერნატიული შედეგი. კერძოდ, უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესის დაცვისათვის პასუხისმგებელი პირის მიერ ამ წესის დარღვევამ უნდა გამოიწვიოს:

- ა) ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება;
- ბ) ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება;
- გ) ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა;
- დ) ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა.

19

„ა“ და „ბ“ პუნქტებში მოცემული შედეგებისთვის თანაბარი პასუხისმგებლობაა დაწესებული, ხოლო „გ“ და „დ“ პუნქტებში მოცემული შედეგებისთვის პასუხისმგებლობა მძიმდება. მაშასადამე, განსახილველი მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილები არ გვევლინება დანაშაულის კვალიფიციურ შემადგენლობებად. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისე გამოვიდოდა, რომ სსკ-ის 170-ე მუხლის 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებულია ძირითადი შემადგენლობა, ხოლო ამავე მუხლის მე-2 და მე-3 ნაწილებით დანაშაულის კვალიფიციური შემადგენლობა.

20

მიზეზობრივი კავშირის დადგენა წესის დარღვევასა და დამდგარ შედეგს შორის

908 მამულაშვილი გ., კომენტარში: გამყრელიძე ო. (რედ.), ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტყარაძე ე., ბაქანიძე რ., სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ, 2008, გვ. 505.

აუცილებელია. თუ დადგინდა, რომ უსაფრთხოების წესის დაცვის შემთხვევაში ეს შედეგი მაინც დადგებოდა, მაშინ სსკ-ის 170-ე მუხლით პასუხისმგებლობა ვერ დადგება.

21

ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანების მიზეზი შეიძლება იყოს, აგრეთვე პროფესიული დაავადება, რომელიც დასაქმებულს შეიძლება გაუჩნდეს უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესების დარღვევის გამო. შრომის უსაფრთხოების შესახებ კანონი მე-3 მუხლის „შ“ პუნქტი პროფესიულ დაავადებას განმარტავს როგორც დასაქმებულის მწვავე ან ქრონიკულ დაავადებას, რომელიც ვითარდება სანარმოო გარემოსა და სამუშაო პროცესის საფრთხის შემცველი ფაქტორების ზემოქმედებით, იწვევს მისი ჯანმრთელობის მდგომარეობის გაუარესებას ან/და პროფესიული შრომისუნარიანობის შეზღუდვას მოკლე პერიოდში ან ხანგრძლივად და განსაზღვრულია საქართველოს კანონმდებლობით; თუ შრომის უსაფრთხოების წესების დარღვევამ გამოიწვია პროფესიული დაავადება, რაც, თავის მხრივ, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე ხარისხის დაზიანებაში გამოიხატა, ქმედება სსკ-ის 170-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს.⁹⁰⁹

22

შესაძლოა გვექონდეს ისეთი შემთხვევებიც, როცა სანარმოო ტრამვა სანარმოში დასაქმებული რამდენიმე პირის გაუფრთხილებლობის შედეგია, რა შემთხვევაშიც თითოეულის მიმართ შედეგის ობიექტური და სუბიექტური შერაცხვის საკითხი ინდივიდუალურად უნდა გადაწყდეს.

23

შესაძლოა გვექონდეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც ტექნიკის უსაფრთხოების ან შრომის დაცვის წესს არღვევს როგორც დამნაშავე, ასევე დაზარალებული. მაგალითად, „მშენებლობის უსაფრთხოების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 27 მაისის №361 დადგენილების მე-11 მუხლის მე-4 პუნქტით, სახურავის მოწყობის სამუშაოთა შესრულება დაუშვებელია მხედველობის შემზღუდავი ნისლისა და ქარის 15 მ/წმ სიჩქარის დროს. თუ ამ წესს ერთდროულად არღვევს, როგორც მუშაკი, ასევე მისი ხელმძღვანელი, რასაც შედეგად მოჰყვება მუშის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, პასუხს აგებს ხელმძღვანელი. თუმცა დაზარალებულის ბრალს სასამართლო მხედველობაში მიიღებს სასჯელის დანიშვნისას. თუ მუშა, ხელმძღვანელის გაფრთხილების და აკრძალვის მიუხედავად მაინც არღვევს წესს, ამ შემთხვევაში, შესაძლოა გამოირიცხოს ობიექტური შერაცხვა დაზარალებულის პირადი პასუხისმგებლობით გამონეული თვითსაფრთხის გამო.⁹¹⁰

909 ზოგიერთი ავტორი ეწინააღმდეგება პროფესიული დაავადების დანაშაულებრივ შედეგად აღიარებას, იმის გამო, რომ მიზეზობრივი კავშირის დაადგენა წესების დარღვევასა და პროფესიულ დაავადებას შორის ხშირად რთულია. გარდა ამისა, თანამედროვე ტექნოლოგიები და უსაფრთხოების სტანდარტები ვერ გამორიცხავენ რიგ სანარმოებში პროფესიული დაავადების გაჩენის შესაძლებლობას. იხ. Хилтунов Н., Уголовная ответственность за нарушение требований охраны труда, диссертация, М., 2015, с. 75.

910 იხ. ტურავა მ., სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მეცხრე გამოცემა, თბ., 2013, გვ. 117.

24

2. სუბიექტური შემადგენლობა. დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს გაუფრთხილებლობის ორივე ფორმით, როგორც თვითიმედოვნებით, ასევე დაუდევრობით. გაუფრთხილებლობის კონკრეტული ფორმა გავლენას ვერ მოახდენს ქმედების კვალიფიკაციაზე თუმცა მხედველობაში იქნება მიღებული სასჯელის შეფარდების დროს.

25

თუ პირი განზრახ არღვევს უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესს, ასევე ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგს და სურს იგი ან უშვებს მის დადგომას, იგი პასუხს აგებს ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულისათვის.

26

III. მართლწინააღმდეგობა და ბრალი. მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოებები დგინდება სტანდარტულად. ბრალის გამომრიცხავ გარემოებებში ცალკე უნდა აღინიშნოს შეცდომის, როგორც ბრალის გამომრიცხავი გარემოების სპეციფიკა.

27

IV. პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებანი

1. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა (მე-2 ნაწილი). „იგივე ქმედებაში“ იგულისხმება განსახილველი მუხლის არა 1-ლი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა მთლიანად, არამედ მხოლოდ ქმედება შედეგის გარეშე. წინააღმდეგ შემთხვევაში ისე გამოვიდოდა, თითქოს, ჯერ უნდა დადგეს ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება და შემდეგ რომელიმე ამ შედეგმა უნდა გამოიწვიოს ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა. ეს დებულება ვრცელდება განსახილველი მუხლის მე-3 ნაწილზეც.

28

თავისთავად ცხადია, რომ ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ხორციელდება გაუფრთხილებლობით.

29

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა (მე-3 ნაწილი). აქ მხოლოდ ის უნდა აღინიშნოს, რომ გაუფრთხილებლობით ჩადენილი ქმედება იწვევს ორი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას.

30

V. მომზადება და მცდელობა. ვინაიდან განსახილველი დანაშაული გაუფრთხილებლობითია, ამიტომ მისი მომზადება და მცდელობა შეუძლებელია.

31

VI. თანამონაწილეობა, თანამსრულებლობა და შუალობითი ამსრულებლობა. სსკ-ის 170-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში თანამონაწილეობა ან

შუალობითი ამსრულებლობა შეუძლებელია. თუ დანაშაულებრივი შედეგი დგება რამდენიმე პირის მიერ შრომის უსაფრთხოების ერთი და იგივე ან სხვადასხვა წესის დარღვევის გამო, ქმედება შეერაცხება თითოეულ მათგანს ინდივიდუალურად, თუმცა თუ შედეგი რამდენიმე ადამიანის მიერ შეთანხმებულად განხორციელებული ერთდროული ან თანმიმდევრული ქმედებების შედეგად დგება, შეიძლება თანაამსრულებლობას ჰქონდეს ადგილი.

32

VII. ნორმათა კონკურენცია და დანაშაულთა ერთობლიობა. სისხლის სამართლის კოდექსის 240-ე მუხლი ითვალისწინებს სამთო, სამშენებლო ან სხვა სამუშაოს წარმოებისას უსაფრთხოების წესების დარღვევას, რომელსაც შედეგად მოჰყვა ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ან მძიმე დაზიანება ან სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

33

სისხლის სამართლის კოდექსის 240-ე და 170-ე მუხლები თითქმის მთლიანად ფარავენ ერთმანეთს, მათ შორის არის მხოლოდ მცირე განსხვავებები, კერძოდ

1. სსკ-ის 170-ე მუხლის მთავარი ობიექტია უსაფრთხო შრომის პირობებზე ადამიანის უფლება.
2. სსკ-ის 170-ე მუხლი დამამძიმებელ გარემოებად ითვალისწინებს ორი ან მეტი ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას, რაც სსკ-ის 240-ე მუხლით არ არის გათვალისწინებული.
3. სსკ-ის 240-ე მუხლი დამამძიმებელი გარემოების სახით ითვალისწინებს აგრეთვე სხვა მძიმე შედეგს, რაც სსკ-ის 170-ე მუხლით არ არის მოცული.

34

ვერ დავეთანხმებით ლიტერატურაში გამოთქმულ მოსაზრებას, რომ სსკ-ის 240-ე მუხლით გათვალისწინებული შემადგენლობა სპეციალურია სსკ-ის 170-ე მუხლით გათვალისწინებულ შემადგენლობასთან მიმართებაში და რომ შრომის დაცვის ზოგადი წესების დარღვევა უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 170-ე მუხლით, ხოლო სპეციალური წესების დარღვევა სსკ-ის 240-ე მუხლით⁹¹¹. ამ მუხლების ანალიზი ასეთი დასკვნის შესაძლებლობას არ იძლევა.

35

სასამართლო პრაქტიკა მეტყველებს, რომ უსაფრთხოების წესების დარღვევით გამოწვეული საწარმოო ტრამეები და ფატალური შემთხვევები ძირითადად სსკ-ის 240-ე მუხლით კვალიფიცირდება, თუმცა იგივე შემთხვევები შეიძლება თავისუფლად დაკვალიფიცირდეს ასევე სსკ-ის 170-ე მუხლით.

36

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 4 ივლისის №. 1/763-9 განაჩენით ო-ს ბრალი დაედო იმაში, რომ მან არ გაუწია ზედამხედველობა მინის დამამზადებელ საამქროში თანამშრომლებთან მინაპაკეტების ტრანსპორტირების უსაფრთხოების დაცვის წესის დაცვას. მინაპაკეტის გადაადგილების დროს ის გადაყი-

⁹¹¹ *მამულაშვილი გ.*, სახელმძღვანელოში: *ლეკვიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.*, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019, გვ. 786.

რავდა და ზემოდან დაეცა ერთ-ერთ მუშას, რომელიც მიღებული დაზიანებების შედეგად გარდაიცვალა.

37

თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 21 დეკემბრის N. 1/115 განაჩენით მთავარი ინჟინერი ვ. ანარმოებდა სამეურნეო სასაწყობო შენობის და ავტოტექნიკის ფარეხის მშენებლობას, რა დროსაც მისი მითითებით მშენებლობაში უსაფრთხოების ტექნიკის ნორმების დარღვევით ელექტრო შედუღებითი სამუშაოების წარმოებისათვის აიგო დაახლოებით 3,9 მეტრის სიმაღლის ხარაჩო, რომელიც არ იყო შემოღობილი. ამავდროულად არ განახორციელა კონტროლი, რათა სამუშაოთა მწარმოებელ პერსონალზე გაცემულიყო უსაფრთხოების ქამრები. აღნიშნული ხარაჩოდან, ელექტრო შედუღებითი სამუშაოების წარმოებისას, დაახლოებით 3,9 მეტრის სიმაღლიდან გადმოვარდა ელექტროშემდუღებელი ს., რომელიც არ იყო დამაგრებული უსაფრთხოების ქამრით. გადმოვარდნის შედეგად ს.-მ მიიღო ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე ხარისხის დაზიანება.

38

სასამართლომ პირველ საქმეში ბრალდებული დამნაშავედ ცნო სსკ-ის 240-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ხოლო მეორე საქმეში სსკ-ის 240-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში, თუმცა ორივე შემთხვევა შეიძლებოდა ასევე წარმატებით დაკვალიფიცირებულიყო სსკ-ის 170-ე მუხლის შესაბამისი ნაწილებით.

39

შესაბამისად, სსკ-ის 170-ე და 240-ე მუხლების თითქმის სრული ურთიერთგადაფარვის გამო მიგვაჩნია სისხლის სამართლის კოდექსში ორი ანალოგიური მუხლის არსებობა და ერთ-ერთი მათგანი უნდა იქნას ამოღებული.

40

სისხლის სამართლის კოდექსში მოცემულია მრავალი სხვა მუხლი, რომელიც ეხება საქმიანობის კონკრეტულ სფეროში უსაფრთხოების წესების დარღვევას, მაგ., ესენია: **ელექტრო- ან თბოენერგიის, გაზის, ნავთობის ან ნავთობპროდუქტების ობიექტზე უსაფრთხოების წესების დარღვევა** (მუხ. 240¹), ატომური ენერგეტიკის ობიექტზე უსაფრთხოების წესის დარღვევა (მუხ. 241), აფეთქებასაშიშ საწარმოში ან საამქროში უსაფრთხოების წესის დარღვევა (მუხ. 242), მაგისტრალური მილსადენის მშენებლობის, ექსპლოატაციის ან რემონტის უსაფრთხოების წესის დარღვევა (მუხ. 283). ყველა ეს შემთხვევა წარმოადგენს სპეციალურ შემადგენლობებს სსკ-ის 170 მუხლთან მიმართებაში და ამიტომ კვალიფიკაცია ამ მუხლებით უნდა მოხდეს.

41

სისხლის სამართლის კოდექსის 276-ე მუხლი ითვალისწინებს ტრანსპორტის მოძრაობის უსაფრთხოების ან ექსპლოატაციის წესის დარღვევას. განსხვავება სსკ-ის 170-ე და 276-ე მუხლებს შორის კარგად ჩანს თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 27 აგვისტოს № 1/3 -17 განაჩენში, რომლის თანახმადაც ა.-ს ს ბრალი დაედო იმაში, რომ საწარმოს შიდა ტერიტორიის სამანევრო ბილიკზე

სამშენებლო სამუშაოების წარმოების დროს შპს-ს ბალანსზე რიცხული სპეციალური ავტომატური უკუსვრით მოძრაობისას დაეჯახა იმავე კომპანიის თანამშრომელს, რომელიც ადგილზე გარდაიცვალა. სასამართლომ ჩათვალა, რომ დარღვეული იყო მშენებლობის დროს უსაფრთხოების ტექნიკის მარეგულირებელი ნორმები, რის გამოც ზ. დამნაშავედ ცნო სსკ-ის 240-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენაში. სასამართლომ იმსჯელა მოცემული შემთხვევის სსკ. 276-ე მუხლით შესაძლო კვალიფიკაციის თაობაზე განმარტა, რომ საგზაო მოძრაობის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად საგზაო სატრანსპორტო შემთხვევა უნდა მოხდეს „გზაზე“, ხოლო მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევას ადგილი ჰქონდა საწარმოს შიდა ტერიტორიაზე სამანევრო ბილიკზე სამშენებლო სამუშაოების წარმოების მიმდინარეობის დროს. შესაბამისად, ის არ მიეკუთვნებოდა საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევათა კატეგორიას და განხილული უნდა ყოფილიყო შრომის უსაფრთხოების მარეგულირებელი კანონმდებლობის შესაბამისად.

42

თუ უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის დაცვის სხვა წესის დარღვევამ არა ადამიანების, არამედ ნივთის დაზიანება გამოიწვია, მნიშვნელოვანი ზიანის არსებობისას, ქმედება შეიძლება სსკ-ის 188-ე მუხლით დაკვალიფიცირდეს.

43

თუ წესის დარღვევამ გამოიწვია ერთი ადამიანის სიკვდილი და მეორე ადამიანის ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება ქმედება, უნდა დაკვალიფიცირდეს სსკ-ის 170-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილებით, თუმცა სასჯელი მხოლოდ სსკ-ის 170-ე მუხლის მეორე ნაწილით უნდა დაინიშნოს. ჯანმრთელობის დაზიანების სახით დამდგარი შედეგი გათვალისწინებული იქნას როგორც პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოება სასჯელის დანიშვნის დროს.

44

VIII. საპროცესო სასამართლებრივი რეგულაცია. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი განსახილველ დანაშაულთან მიმართებით სპეციალურ ნორმას არ ითვალისწინებს.

**გამოყენებული ლიტერატურა, ნორმატიული მასალა და
სასამართლოს გადაწყვეტილებები (განაჩენები)**

I. ბიბლიოგრაფია

1. ქართულენოვანი ლიტერატურა

1. **აბაშიძე ი., მეტრეველი რ., ჩიქობავა არნ. (მთავარი რედ.), ძიძიგური შ., ჭაბაშვილი მ.**, ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ერთტომეული, 1986;
2. **ბეგიაშვილი მ. (რედ.)**, მონაცემთა დაცვის ევროპული სამართალი, სახელმძღვანელო, ინგლისურიდან თარგმნა **კახაბერ გოშაძემ**, თბ., 2015;
3. **ბეჭვაია დ.**, საზოგადოებრივი ცნობიერების აქტუალური საკითხები, თბ., 1990;
4. **ბოხაშვილი ბ.**, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-2 და მე-3 მუხლებით გათვალისწინებული პოზიტიური ვალდებულებები - პრეცედენტული სამართლით დადგენილი უახლესი სტანდარტები, სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა დაცვის თანამედროვე გამოწვევები, **კ.კორკელია (რედ.)**, თბ., 2009;
5. **ბოხაშვილი ბ., კორკელია კ.**, პირადი ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება და სახელმწიფოს ვალდებულებები, თბ., 2017;
6. **ბურდული ნ.**, წარმოადგენს თუ არა დიპლომატიური გარანტიები ეფექტურ ზომებს წამების წინააღმდეგ? ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, №2;
7. **ბურდული ი., გოცირიძე ე., ერქვანია თ.** და სხვ., **ტურავა პ.** (სამეცნიერო რედ.), საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქართველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი. თბ., 2013;
8. **გაბიანი ა., გვენეტაძე ნ., დვალიძე ი.** (რედ.), **თოდუა ნ., ივანიძე მ., მამულაშვილი გ., ნაჭყებია გ.** (რედ.), **ტყეშელიაძე გ., ხუროშვილი გ.**, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2007;
9. **გამყრელიძე ო.**, სისხლისსამართლებრივი უმართლობის პრობლემა და თანამონაწილეობის დასჯადობის საფუძველი, თბ., 1989;
10. **გამყრელიძე ო.**, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, თბ., 2008;
11. **გამყრელიძე ო.**, მოტყუების გზით სხვისი დაყოლიება დანაშაულის ჩასადენად, თეუსუ სამეცნიერო შრომების კრებული, მიძღვნილი გურამ თავართქილაძის დაბადების 60 წლისადმი, თბ., 2007;
12. **გამყრელიძე ო.** (რედ.), **ტურავა მ., ებრაღიძე თ., მამულაშვილი გ., ფუტკარაძე ე., ბაქანიძე რ.**, სისხლის სამართლის სასამართლო პრაქტიკის კომენტარი: დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ (საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის თავი XXII-XXIV), თბ., 2008;
13. **გეგენავა დ., ქანთარია ბ., ერქვანია თ. და სხვები**, საქართველოს საკონსტი-

ტუციო სასამართლო, მესამე გამოცემა, 2015;

14. **გონაშვილი ვ., დარბაიძე ლ.**, ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები (საქართველოს კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა), თბ., 2019;
15. **გონაშვილი ვ., თევდორაშვილი გ., კახიანი გ., კვერენჩილაძე გ., ჭილაძე ნ.**, შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, თბ., 2016;
16. **გოცირიძე ე.**, სიცოცხლის დასაწყისი და დასასრული: ფეტუსისა და ევონაზიის უფლებრივი საკითხები სტრასბურგის იურისპრუდენციის მიხედვით. სტატიათა კრებულში: „ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული და ეროვნული სისტემები“, **კორკელია კ. (რედ.)**, თბ., 2007;
17. **დვალიძე ი.**, მოტივისა და მიზნის ზეგავლენა ქმედების კვალიფიკაციასა და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობაზე, თბ., 2008;
18. **დვალიძე ი.**, „სულიერი გახრწნის“ პრობლემა სისხლის სამართალში, თსუ იურიდიული ფაკულტეტის სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის პროცესის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომები, თბ., 2011;
19. **ებრაღიძე თ.**, დანაშაულის პროვოკაცია, საიუბილეო სამეცნიერო კრებული, ოთარ გამყრელიძე 80, თბ., 2016;
20. **ებრაღიძე თ.**, წამქეზებელი წამქეზებლის წინააღმდეგ, სისხლის სამართლის კანონმდებლობის რეფორმისა და თანამედროვე კრიმინოლოგიის პრობლემები, **გამყრელიძე ო. (რედ.)**, თბ., 2006;
21. **თეზელიშვილი ს. (ბიჭი)**, უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, თბ., 2007;
22. **თოდუა ნ.**, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნით დამძიმებული ან პრივილეგირებული შემადგენლობის გამიჯვნის მნიშვნელობა თანაამსრულებლისა და თანამონაწილის ქმედების კვალიფიკაციისას, საიუბილეო კრებულში: იხ. გუ-რამ ნაჭყებია-75, თბ., 2016;
23. **თოდუა ნ.**, მისატყვევებელი უკიდურესი აუცილებლობა ქართულ სისხლის სამართალში, სისხლის სამართლის სამეცნიერო სიმპოზიუმის კრებული: სისხლის სამართლის მეცნიერება ერთიანი ევროპული განვითარების პროცესში, თბ., 2013;
24. **თუმანიშვილი გ.**, სისხლის სამართლის პროცესი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, თბ., 2014;
25. **იზორია ლ., კორკელია კ., კუბლაშვილი კ., ხუბუა გ.**, საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარები (ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი), თბ., 2005;
26. **კასრაძე ლ.**, შეკრების თავისუფლების შეზღუდვა მორალისა და სხვა სამართლებრივი სიკეთეების დასაცავად - ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ერთგვაროვანი მიდგომა თუ ორმაგი სტანდარტი. ადამიანის უფლებათა დაცვა, კონსტიტუციური რეფორმა და სამართლის უზენაესობა საქართველოში (სტატიათა კრებული), **კორკელია კ. (რედ.)**, თბ., 2017;
27. **კინწურაშვილი ნ.**, დისკრიმინაციის ძირითადი კონცეპტები საერთაშორისო

სამართალში, თბ., 2015;

28. **კორკელია კ., ქურდაძე ი.**, ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო სამართალი ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მიხედვით, 2004;
29. **კუბლაშვილი კ.**, ძირითადი უფლებები, თბ., 2003;
30. **კუბლაშვილი კ.**, ადამიანის ძირითადი უფლებები და თავისუფლებები, თბ., 2017;
31. **ლობჯანიძე გ.**, ტრეფიკინგის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2006;
32. **ლევკეიშვილი მ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, მეშვიდე გამოცემა, თბ., 2019;
33. **ლევკეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, წიგნი I, თბ., 2016;
34. **ლევკეიშვილი მ., თოდუა ნ., მამულაშვილი გ.**, სისხლის სამართლის კერძო, წიგნი II, თბ., 2017;
35. **მალაქელიძე ლ.**, განზრახვა და მართლწინააღმდეგობის შეგნება ქართული და გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით (შედარებით-სამართლებრივი ანალიზი), თბ., 2013;
36. **მაყაშვილი ვ., ტყეშელიაძე გ.**, პასუხისმგებლობა მექრთამეობისათვის, თბ., 1964;
37. **მაყაშვილი ვ., მაჭავარიანი მ., ნერეთელი თ., შავგულიძე თ.**, დანაშაული პიროვნების წინააღმდეგ, თბ., 1980;
38. **მენაბდე ვ.**, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებები, უნივერსალური გამოწვევა, სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, **კორკელია კ.** (რედ.), თბ., 2011;
39. **მერებაშვილი ნ.**, ადევნების დასჯადობის ლეგიტიმაცია, ჟურნალი „სისხლის სამართლის აქტუალური საკითხები“, 2018, №3, ;
40. **მესხი მ.**, ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) სამართლებრივი ასპექტები და მასთან ბრძოლის მეთოდები, თბ., 2016;
41. **მესხი მ., ბაქაქურო ნ.**, ადამიანით ვაჭრობა (ტრეფიკინგი), თეთრი მონობა ოცდამეერთე საუკუნეში, ტრეფიკინგთან ბრძოლის სამართლებრივი და პრაქტიკული ასპექტები, ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, 2006;
42. **მჭედლიშვილი-შედრიხი ქ.**, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლენის ცალკეული ფორმები, თბ., 2011;
43. **მეურმიშვილი, ბ.**, სისხლისსამართლებრივი დევნის დაწყება და განხორციელება ქართულ სისხლის სამართლის პროცესში (გამოძიების სტადიაზე), 2015;
44. **მიქნაძე გ.**, წამების პრევენციის ევროპული კომიტეტის საქმიანობის ზეგავლენა საქართველოს სასჯელაღსრულების სისტემის რეფორმაზე, სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, **კ. კორკელია (რედ.)**, თბ., 2015;

45. *მჭედლიშვილი-ჰედრიხი ქ.*, სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის გამოვლინების ცალკეული ფორმები, თბ.; 2011, გვ. 219.
46. *ნაჭყებია გ. (რედ.), გორაშვილი გ., მამულაშვილი გ., თოდუა ნ., გოგშელიძე რ., სულაქველიძე დ., დვალაძე ი.*, ორგანიზებული დანაშაულის თანამედროვე გამოვლინებების კრიმინალიზაციისა და სამართალშეფარდების პრობლემები ქართულ სისხლის სამართალში, თბ., 2012;
47. *ნიპარიშვილი ბ.*, მტკიცებულებათა დასაშვებობა სისხლის სამართლის პროცესში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის მიხედვით, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“, №3, 2017;
48. *პრადელი ჟ.*, შედარებითი სისხლის სამართალი, გამოცემის მეცნიერული რედაქტორი *ნინიძე თ.*, თარგმნა *ე. სუმბათაშვილმა*, 1999;
49. *რეხვიაშვილი მ.*, იმერეთის სამეფო, 1462-1810, თბ., 1989;
50. *საგინაშვილი ნ.*, პერსონალური მონაცემების დაცვა და პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა, ადამიანის უფლებათა სტანდარტების გავლენა საქართველოს კანონმდებლობასა და პრაქტიკაზე, სტატიათა კრებული, *კორკელია კ.* (რედ.), 2015;
51. *სხირტლაძე ნ.*, პერსონალურ მონაცემთა დაცვის სამართლებრივი ასპექტები, თბ., 2017;
52. *სუმბაძე ნ., მახარაძე თ.*, ინტერპერსონალური კომუნიკაცია მომსახურების სფერო, თბ., 2010;
53. *ტულუში თ., ბურჯანაძე გ., მშვენიერაძე გ., გოცირიძე გ., მენაბდე ვ.*, ადამიანის უფლებები და საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების პრაქტიკა, *კოპალეიშვილი მ. (სამეცნიერო რედ.)*, 1996-2012 წლების სასამართლო პრაქტიკა, თბ., 2013;
54. *ტურავა მ.*, წამება და წამების მუქარა ადამიანის სიცოცხლის გადასარჩენად – სისხლის სამართლებრივად ნებადართული იძულების ღონისძიება? (ეროვნული და ევროპული მიდგომები მაგნუს გეფგენის საქმის მიხედვით), სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო, *რედ. კონსტანტინე კორკელია*, თბ., 2011;
55. *ტურავა მ.*, ევროპული სისხლის სამართალი, თბ., 2010;
56. *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილის მიმოხილვა, მე-9 გამოცემა, თბ., 2013;
57. *ტურავა მ.*, სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი, დანაშაულის მოძღვრება, თბ., 2011;
58. *უზნაძე დ.*, ზოგადი ფსიქოლოგია, ტომი III-IV, თბ., 1998;
59. *ფაფიაშვილი ლ.*, ციფრული მტკიცებულებების ამოღება: პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის საკმარისი თუ ილუზიური გარანტია? ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში, (სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში), *კორკელია კ. (რედ.)*, თბ., 2014;

60. **ფაფიაშვილი ლ.** (რედ.), **ივანიძე მ., აქუბარდია ი., თუმანიშვილი გ., მეურ-
მიშვილი ბ., გოგნიაშვილი ნ.,** საქართველოს სისხლის საპროცესო სამართა-
ლი, კერძო ნაწილი, თბ., 2017;
61. **ფაფიაშვილი ლ., თუმანიშვილი გ., კვაჭანტირაძე დ., ლიპარტელიანი ლ.,
დადეშქელიანი გ., გუნცაძე შ., მეზვრიშვილი ნ., თოლორაია ლ.,** საქართვე-
ლოს სისხლის საპროცესო კოდექსის კომენტარი, **გიორგაძე გ.** (რედ.), თბ.,
2015.
62. **ქაღდანი თ., სარიშვილი ნ.,** პერსონალურ მონაცემთა დაცვის საერთაშორი-
სო სტანდარტების დანერგვა საქართველოში. ადამიანის უფლებათა დაცვის
ეროვნული და საერთაშორისო მექანიზმები (სტატიათა კრებულში: ადამიანის
უფლებათა დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო მექანიზმები), **კორკელია
კ.** (რედ.), 2016;
63. **ქანთარია ბ.,** საქართველოს კონსტიტუციის კომენტარი, თავი მეორე, საქარ-
თველოს მოქალაქეობა, ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი,
მუხლი 36, თბ., 2013;
64. **ქვაჩახია ვ., ნადირაშვილი შ., ბეჭვაია დ., ქელიძე ვ.,** სოციოლოგიური ნარკ-
ვევები, ღირებულება და განწყობა, თბ., 1969;
65. **შალიკაშვილი მ., მიქანაძე გ., ხასია მ. (ზ.),** სასჯელაღსრულების სამართა-
ლი, თბ., 2014;
66. **შარაშიძე მ.,** საქართველოში პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობის უფლე-
ბის კონსტიტუციურსამართლებრივი ანალიზი. ადამიანის უფლებთა დაცვა
და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში, (სტატიათა კრებულში ადა-
მიანის უფლებათა დაცვა და სამართლებრივი რეფორმა საქართველოში),
კორკელია კ. (რედ.), თბ., 2014;
67. **შველიძე ზ., ბოდონე ქ., თოდრია თ., ხაჟომია თ., გუჯაბიძე ნ., მესხიშვილი
ქ.,** საქართველოს შრომის სამართალი და საერთაშორისო შრომის სტანდარ-
ტები, თბ., 2017;
68. **ცხვედიანი თ.,** დანაშაულის პროვოცირების საკითხი ადამიანის უფლებათა
ევროპული სასამართლოს პრაქტიკაში, თბ., 2017;
69. **წერეთელი თ.,** დანაშაულის მომზადება და მცდელობა, თბ., 1961;
70. **წერეთელი თ.,** თანამონაწილეობა დანაშაულში, თბ., 1965;
71. **წულაია დ.,** წამების აკრძალვა საერთაშორისოსამართლებრივი ნორმების
მიხედვით, ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“, 2014, N 2;
72. **წულაია ზ.,** სისხლის სამართალი, კერძო ნაწილი, ტომი პირველი (მეორე გა-
მოცემა), თბ., 2003;
73. **ჭანტურია ლ.,** სამოქალაქო სამართლის ზოგადი ნაწილი, თბ., 2011;
74. **ჭელიძე ლ.,** სიცოცხლის უფლება ფეტუსისათვის, სტატიათა კრებულში: ადა-
მიანის უფლებათა დაცვა ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში, **კორ-
კელია კ.,** (რედ.), თბ., 2002;
75. **ხარანაული ლ.,** დაუმთავრებელი დანაშაულის დასჯადობა ქართული და

გერმანული სისხლის სამართლის მიხედვით, თბ., 2014;

76. **ხარშილაძე მ.**, სოციალური ფსიქოლოგია, თბ., 2011;
77. **ხაჭაპურიძე ნ.**, წამების აკრძალვის ეფექტიანი მექანიზმი და მისი გამოყენება საქართველოში, სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებები და სამართლის უზენაესობა, **კორკელია კ. (რედ.)**, თბ., 2013;
78. **ხოდელი მ.**, წამების შედეგად მოპოვებულ მტკიცებულებათა დასაშვებობის პრობლემა სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით), ჟურნალი „სამართლის ჟურნალი“ 2014, №2;
79. **ხოდელი მ.**, სატელეფონო საუბრის ფარული მიყურადება სისხლის სამართლის პროცესში (ქართული და გერმანული სამართლის მიხედვით), თბ., 2019;
80. **ხუბუა გ.**, სამართლის თეორია, თბ., 2015;
81. **ხუციშვილი ე.**, მოწმისა და დაზარალებულის უსაფრთხოება წამებისა და არასათანადო მოპყრობის საქმეთა გამოძიების პროცესში, სტატიათა კრებულში: ადამიანის უფლებათა დაცვის ეროვნული და საერთაშორისო მექანიზმები, **კ. კორკელია (რედ.)**, თბ., 2016;
82. **ხუციშვილი ქ.**, გაეროს უშიშროების საბჭოსა და სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს კონკურენტული და კომპლემენტარული კომპეტენციები, თბ., 2011;
83. **ხუციშვილი ქ.**, გაეროს უშიშროების საბჭოსა და სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს კონკურენტული და კომპლემენტარული კომპეტენციები, თბ., 2011;
84. **ჯიშკარიანი ბ.**, სისხლის სამართლის კერძო ნაწილი, დანაშაული ადამიანის წინააღმდეგ, თბ., 2016;
85. **ჯიშკარიანი ბ.**, ევროპული სისხლის სამართალი ევროკავშირის ფარგლებში, თბ., 2013;
86. **ჯოხაძე გ.**, პერსონალურ მონაცემთა დაცვა ადამიანის უფლებათა კონტექსტში: საქართველოს მაგალითი, გამოწვევები და ტენდენციები. ადამიანის უფლებათა დაცვის საერთაშორისო სტანდარტები და საქართველო (სტატიათა კრებულში), **კ. კორკელია (რედ.)**, თბ., 2011.

(ინტერნეტწყარო)

http://www.fes-caucasus.org/fileadmin/Publications/2017/hate_speech.pdf (მოპოვების თარიღი: 12.08.2019).

1. <https://sputnik-georgia.com/society/20170506/235877258/shshm-pirtatvis-ras-aketen-saqartveloshi.html> (მოპოვების თარიღი: 21.09.2018).
2. **ჰაინრიხი ბ.**, სახელმწიფოს მიერ დანაშაულის პროვოცირება, გერმანულ-ქართული ელექტრონული ჟურნალი, ქართულად თარგმნა **ხატია თანდილაშვილმა**, პირველი გამოცემა, 2016 წლის აპრილი, <http://dgstz.de/storage/documents/9hZ7uvGaAbz57yAJapA5ExtYM2N9bmH4tH4g2Vw3.pdf> (მოპოვების თარიღი: 21.11.2018).

3. **ჯიშკარიანი ბ.**, ადევნება როგორც სისხლისსამართლებრივი შემაღდგენლობა, გერმანულ-ქართული სისხლის სამართლის ელექტრონული ჟურნალი, მესამე გამოცემა, 2018 წლის დეკემბერი, (<http://www.dgstz.de/storage/documents/ePhmX5LVkUVp6uAGnWrnPDpTCpFltDuLkYZV4qSb.pdf> მოპოვების თარიღი: 2.05.2019).
4. Disability 101: medical model v. social model <https://erinhuman.com/2017/08/05/disability-101-medical-model-vs-social-model/> (მოპოვების თარიღი: 16.08.2019).
5. **ტარტარაშვილი თ., ფირცხალაიშვილი ნ.**, სიძულვილის ენა, კავშირი 21-ე საუკუნე, თბ., 2017, http://www.fes-caucasus.org/fileadmin/Publications/2017/hate_speech.pdf (14.08.2018);
6. სიძულვილის ენა http://www.fes-caucasus.org/fileadmin/Publications/2017/hate_speech.pdf (მოპოვების თარიღი: 12.08.2019).
7. <https://sputnik-georgia.com/society/20170506/235877258/shshm-pirtatvis-ras-akete-ben-saqartveloshi.html> (მოპოვების თარიღი: 21.09.2018).
8. EMC “რას ვითხოვთ როცა ვსაუბრობთ შრომის უსაფრთხოებაზე“ <https://emc.org.ge/ka/products/ras-vitkhovt-rodesats-vsaubrobt-shromis-usaftrkhoebaze> (მოპოვების თარიღი: 18.09.2019).
9. საქართველოს დემოკრატიული ინიციატივა, სიძულვილის ენა, სამართლებრივი ჩარჩოები საქართველოსთვის, თბ. 2014 <https://www.gdi.ge/uploads/other/0/190.pdf> (მოპოვების თარიღი: 14.08.2019)
10. **ნარინდოშვილი მ.**, ადამიანის უფლებები, **მელაძე გ.** (რედ.), თავისუფლების ინსტიტუტი, თბ., 2005. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=2253> (მოპოვების თარიღი: 21.01.2019).
11. **ხერხეულიძე ლ. (რედ.), ასათიანი მ. (რედ.)**, ჟურნალი „სოლიდარობა“, №10, 2007 იხ. <http://www.nplg.gov.ge/gwdict/index.php?a=term&d=5&t=2253> (მოპოვების თარიღი: 21.01.2019).

2. უცხოენოვანი ლიტერატურა (გერმანული)

1. **Bales K., Cornell B.**, Moderne Sklaverei, 2008;
2. **Baumann/Weber/Mitcht**, Strafrecht, Allgemeiner Teil, Lehrbuch, Auflage 11, 2003;
3. **Bergerhoff**, Nötigung durch Boykott, 1998;
4. **Eisele J.**, Strafrecht – Besonderer Teil I, Straftaten gegen die Person und die Allgemeinheit, 4 Ed., 2017;
5. **Eser A., Eisele J.**, Strafgesetzbuch Kommentar, 29 Ed., 2014;
6. **Fischer T.**, Strafgesetzbuch: mit Nebengesetzen, 61 Ed., 2014;
7. **Geerds F.**, Verfolgung Unschuldiger (§ 344 StGB), კრებულში: Festschrift für Günter Spindel zum 70. Geburtstag am 11. Juli 1992, 511;
8. **Geilen, G.**, Rechtsbeugung durch Verfolgung, § 344 im Spiegel eines Fehlurteils, კრე-

- ბულში: Festschrift für Hans Joachim Hirsch zum 70. Geburtstag am 11. April 1999;
9. **Golubovich D.**, Freedom of Association in the Caselaw of European Court of Human Rights, International Journal of Human Rights, 2013;
 10. **Halstead P.**, Unlocking Human Rights, Rutledge, 2013;
 11. **Hecker B.**, Strafgesetzbuch Kommentar, 29 Ed., 2014;
 12. **Heinrich B.**, Strafrecht - Allgemeiner Teil II, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 2005;
 13. **Heinrich B.**, Strafrecht Allgemeiner Teil, 4. Auflage, 2014;
 14. **Heinrich B.**, Strafrecht - Allgemeiner Teil II, Verlag W. Kohlhammer, Stuttgart, 2005;
 15. **Heintschel-Heinegg, B.**, Beck'scher Online-Kommentar, Strafgesetzbuch, 38. Ed., 2018
 16. **Herz A, L.**, Menschenhandel, eine empirische Untersuchung zur Strafverfolgungspraxis, 2005;
 17. **Hruschka J.**, Die Nötigung im System des Strafrechts, JZ 1995;
 18. **Kargl W.**, Zur objektiven Bestimmung der Nötigung, Festschrift für Claus Roxin zum 70. Geburtstag, 2001;
 19. **Kindhäuser U., Neumann U., Paeffgen H.-U.**, Strafgesetzbuch, Nomos Kommentar, Band 2, 2. Auflage, 2005;
 20. **Kretschmer J.**, Der strafrechtliche Rechtsgüterschutz des Schlafenden und Bewusstlosen, კრებულში: Jura 2009;
 21. **Kühl K., Heger M.**, Strafgesetzbuch, Kommentar, 29 Ed., 2018;
 22. **Kühl K.**, Strafrecht Allgemeiner Teil, 7 Ed., 2012;
 23. **Louise Herz A.**, Menschenhandel, eine empirische Untersuchung zur Strafverfolgungspraxis, 2005;
 24. **M. Sander G.** (Bandredakteur), Münchener Kommentar, Strafgesetzbuch, §§ 185-262, 3. Auflage, 2017;
 25. **Martens T.**, Menschenhandel zum Zweck der Arbeitsausbeutung am Beispiel der Ausbeutung von Hausangestellten, 2017;
 26. **Mitsch W.**, Strafrechtsdogmatische Probleme des § 239 III Nr. 1 StGB, კრებულში: GA 2009;
 27. **Rackow, P.**, Beck'scher Online-Kommentar, Strafgesetzbuch, 38. Ed., 2018;
 28. **Satzger H., Schmitt B., Widmaier G.**, Strafgesetzbuch, Kommentar, 1. Auflage, 2009;
 29. **Sieber U., Satzger H., Heintschel-Heinegg B.**, Europäisches Strafrecht, 2. Auflage, 2014;
 30. **Sternberg-Lieben D., Schittenhelm U.**, Strafgesetzbuch Kommentar, 29 Ed., 2014;
 31. **Schönke A., Schröder H.**, Strafgesetzbuch, Kommentar, 27 Auflage, Verlag C.H. Beck, München 2006;
 32. **Schubert K., Moebius I.**, Zwangsheirat – Mehr als nur ein Straftatbestand: Neue Wege zum Schutz der Opfer, Zeitschrift für Rechtspolitik (ZRP), 2006;

33. **Schumacher U.**, Freiheitsberaubung und “Fürsorglicher Zwang” in Einrichtungen der stationären Altenhilfe, Stree/Wessels-FS, 1993;
34. **Valerius B.**, Beck’scher Online-Kommentar, Strafgesetzbuch, 38. Ed., 2018;
35. **Walter F.**, Die Maßregel der Unterbringung in einem psychiatrischen Krankenhaus, კრებულში: JA 2015, 92;
36. **Wessels J., Beulke W., Satzger H.**, Strafrecht Allgemeiner Teil, Auflage 43, 2013.

(ინგლისური)

1. **Bychawska – Siniarska D.**, Protecting the Right to Freedom of Expression under the European Convention on Human Rights, A Handbook for Practitioners, Council of Europe, 2018; **Cassese A.**, International criminal law, New York, 2003;
2. **Gerards I.**, The discrimination Grounds of Article 14 of the European Convention on Human Rights, Human Rights’ Law Review, 13.1;
3. **Cryer R., Friman H., Robinson D., Wolmshurst E.**, An Introduction to International Criminal law and Procedure. Cambridge. 2009.

1. (რუსული)

1. **Гришаев П. И., Кригер Г.А.**, Соучастие советскому уголовному праву, М., 1959;
2. **Дубоносов Е. С.**, Провокация взятки либо коммерческого подкупа. Серия «высшая школа», М., 2002;
3. **Иванов В.Д.**, Понятие провокации преступления. Концепция развития органов внутренних дел и внутренних войск МВД: теория практика. Тезисы и доклады межвузовской научно-практической конференции, Белгород, 1996;
4. **Кикнадзе Д., А.**, Система факторов действия и развития личности, Тб., 1982;
5. **Кучер Е.**, Правовой статус журналиста: дуалистический подход, **Электронный научный журнал „Медиаскоп“, Выпуск №1. 2011;**
6. **Селезнев М.**, Эксперимент или провокация? (К вопросу о борьбе с коррупцией) Российская юстиция, 1996, №5;
7. **Таганцев Н. С.**, Русское уголовное право. Часть общая, том I, (полное переиздание), изд. «Автограф», Тула, 2001;
8. **Траинин А. Н.**, Учение о соучастии, М., 1941;
Хилтунов Н., Уголовная ответственность за нарушение требований охраны труда, диссертация, М., 2015;
9. **Чавчавадзе Н.**, Культура и ценности. Тб., 1984;
10. **Шаргородский М.Д. (Ред.), Беляев Н.А. (Ред.)**, Советское уголовное право, часть общая, кол. авт., Л., 1968.

(ინტერნეტწყარო)

1. Council of Europe, toolkit, prohibition of discrimination, 2014 <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/linterdiction-de-la-discrimination> (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).
2. Handbook on European Non Discrimination Laws, 2018, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019)
3. Disability 101: medical model v. social model <https://erinhuman.com/2017/08/05/disability-101-medical-model-vs-social-model/> (მოპოვების თარიღი: 16.08.2019).
4. <http://sestrinskoe-delo.ru/manipulyatsii/> (მოპოვების თარიღი: 18.06.2018); Рой С.В., Сестринский уход. (Алгоритмы манипуляций) Учебно-методическое пособие для самостоятельной работы, Ставрополь, 2011.
5. <https://studfiles.net/preview/6758886/page:5/> (მოპოვების თარიღი: 18.06.2018).
6. <https://www.aprupes-birojs.lv/ru/meditsinskij-ukhod-doma/sposoby-vvedeniya-medikamentov.html> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018).
7. <https://scisne.net/a-83> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018)
8. <https://novate.ru/blogs/160315/30447/> (მოპოვების თარიღი: 19.06.2018).
9. Meloy J. Reid, Stalking an old behavior, A New Crime, THE PSYCHIATRIC CLINICS OF NORTH AMERICA, VOLUME 22, NUMBER 1, 1999, 85. http://drreidmeloy.com/wp-content/uploads/2015/12/1999_Stalking_anOldB.pdf (მოპოვების თარიღი: 30.01.2018).
10. Reno J., Robinson L., Brennan N., Schwartz K., Stalking and Domestic Violence, The Third Annual Report to Congress under the Violence Against Women Act Violence Against Women Grants Office. A publication of the Violence Against Women Grants Office, Office of Justice Programs, U.S. Department of Justice, Washington, D.C. 20531, 1998, 23. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/ovw/172204.pdf> (მოპოვების თარიღი: 30.01.2018).
11. Horaskova M., Stalking – the new phenomenon of the Czech criminal law, Journal „Advances in Economics, Risk Management, Political and Law Science“, Tomas Bata University in Zlin, Czech Republic September 20-22, 2012, 171-172. <http://www.wseas.us/e-library/conferences/2012/Zlin/EPRI/EPRI-27.pdf> (მოპოვების თარიღი: 30.01.2018).
12. Mozgawa M., Nazar K., The offence of Stalking in Polish criminal law (Art. 190A § 1 of the criminal code), http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2016/statji_n3_40_2016/28.pdf (მოპოვების თარიღი: 15.02.2017).
13. Goode M., Stalking: crime of the '90s?, <https://aic.gov.au/sites/default/files/publications/proceedings/downloads/27-goode.pdf> (მოპოვების თარიღი: 17.01.2018).

14. *Salimi E., Mansourabadi A.*, The Criminology of Cyber Stalking: Investigating the Crime, Offenders and Victims of Cyber Stalking, International Journal of Criminology and Sociological Theory, Vol. 7, No. 2, December 2014, <https://ijcst.journals.yorku.ca/index.php/ijcst/article/view/39711/35959> (მოპოვების თარიღი: 30.01.2018).
15. *Byshavska-Shiniarska D.*, Protecting the right to freedom of expression under Art. 10 of the European Convention of Human Rights, <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814> (მოპოვების თარიღი: 18.08.2019).
16. http://fizmat.by/kursy/jelektromagnt/jelmagn_volny (მოპოვების თარიღი: 4.3.2019).
17. <https://sites.google.com/site/f11g7elektromagnitnyevolny/48-cto-takoe-elektromagnitnaa-volna> (მოპოვების თარიღი: 4.3.2019).
18. *Byshavska-Shiniarska D.*, Protecting the right to freedom of expression under the European Convention of Human Rights, <https://rm.coe.int/handbook-freedom-of-expression-eng/1680732814> (მოპოვების თარიღი: 18.08.2019).
19. Disability 101: medical model v. social model <https://erinhuman.com/2017/08/05/disability-101-medical-model-vs-social-model/> (მოპოვების თარიღი: 16.08.2019).
20. Council of Europe, toolkit, prohibition of discrimination, 2014 , <https://www.coe.int/en/web/echr-toolkit/linterdiction-de-la-discrimination> (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).
21. Handbook on European Non Discrimination Laws, 2018, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EN.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019);
22. <https://sputnik-georgia.com/society/20170506/235877258/shshm-pirtatvis-ras-aketeben-saqartveloshi.html> (მოპოვების თარიღი: 21.09.2018).
23. <http://millab.ge/az/mil-resources/any/5/any/> (მოპოვების თარიღი: 8.08.2019).
24. <https://www.mtitc.government.bg/en/category/44/recommendation-cmrec20164-committee-ministers-member-states-protection-journalism-and-safety-journalists-and-other-media-actors> (მოპოვების თარიღი: 26.08.2019).
25. <https://www.mtitc.government.bg/en/category/44/recommendation-cmrec20164-committee-ministers-member-states-protection-journalism-and-safety-journalists-and-other-media-actors> (მოპოვების თარიღი: 26.08.2019).
26. http://www.haute-loire.gouv.fr/IMG/pdf/page_internet_diversite-2.pdf (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).
27. philosophy terms – conscience <https://philosophyterms.com/conscience/> (მოპოვების თარიღი: 30.08.2019).

28. Difference between conviction and belief <https://www.differencebetween.com/difference-between-conviction-and-vs-belief/> (მოპოვების თარიღი: 30.08.2019)
29. Department of Justice, Political Activities <https://www.justice.gov/jmd/political-activities> (მოპოვების თარიღი: 30.08.2019).

3. ანგარიში, გზამკვლევი, დასკვნა, რეკომენდაცია

(ქართულენოვანი)

1. ვენეციის კომისიის მოსაზრება „არასამთავრობო ორგანიზაციებთან დაკავშირებით ადამიანის უფლებათა სტანდარტებთან აზერბაიჯანის კანონდებლობის შესაბამისობის თაობაზე“, 2011 წლის 14-15 ოქტომბერი, CDL-AD(2011)035;
2. 2000 წლის R (2000)7 რეკომენდაცია „ჟურნალისტების მიერ თავიანთი ინფორმაციის წყაროს გაუმჟღავნებლობის თაობაზე“;
3. სახელმძღვანელო დისკრიმინაციის აკრძალვის ევროპული სამართლის შესახებ, ევროპის საბჭო, 2013;
4. ნამების აკრძალვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლის განხორციელება, გზამკვლევი, 2005.

(ინტარნეტყარო)

1. სახალხო დამცველის ანგარიში დისკრიმინაციის წინააღმდეგ ბრძოლის, მისი თავიდან აცილების და თანასწორობის მდგომარეობის შესახებ. <http://ombudsman.ge/res/docs/2019032916015787636.pdf> (მოპოვების თარიღი: 07.08.2019).
2. პერსონალურ მონაცემთა დაცვის მდგომარეობისა და ინსპექტორის საქმიანობის შესახებ ანგარიში, 2017 <https://www.personaldata.ge/ka/download/2960> (მოპოვების თარიღი: 19.09.2019);
3. სახალხო დამცველი, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებრივი მგომარეობა საქართველოში, 2016. <http://www.ombudsman.ge/geo/190308061623angarishebi/shezguduli-shesadzleblobis-mqone-pirta-uflebri-vi-mdgomareoba2> (მოპოვების თარიღი: 18.08.2019);
4. სახალხო დამცველი, შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებრივი მგომარეობა საქართველოში, 2016 <http://www.ombudsman.ge/geo/190308061623angarishebi/shezguduli-shesadzleblobis-mqone-pirta-uflebri-vi-mdgomareoba2> (მოპოვების თარიღი: 18.08.2019).

(უცხოეთში)

1. OSCE/ODIHR Guidelines on Freedom of Association, 2015;
2. Venice Commission and OSCE ODIHR Joint Guidelines on Freedom of Association, 2014.

II. ნორმატიული აქტები

1. ეროვნული კანონმდებლობა

1.1. კანონები

1. საქართველოს 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუცია (წინამორბედი და მოქმედი ვერსიები);
1. საქართველოს 2014 წლის 5 თებერვლის ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“;
2. საქართველოს 1997 წლის 31 ოქტომბრის ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების შესახებ“;
3. საქართველოს 1997 წლის 14 ნოემბრის ორგანული კანონი „საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საქმიანობის შეჩერებისა და მათი აკრძალვის შესახებ“;
4. საქართველოს 2011 წლის 27 დეკემბრის ორგანული კანონი „საარჩევნო კოდექსი“;
5. საქართველოს 1996 წლის 15 მაისის ორგანული კანონი „რეფერენდუმის შესახებ“;
6. საქართველოს 2010 წლის 17 დეკემბრის ორგანული კანონი „საქართველოს შრომის კოდექსი“;
7. საქართველოს 1997 წლის 14 ნოემბრის ორგანული კანონი „საზოგადოებრივ გაერთიანებათა საქმიანობის შეჩერებისა და მათი აკრძალვის შესახებ“;
8. საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი“;
9. საქართველოს 2009 წლის 9 ოქტომბრის კანონი „საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი“;
10. საქართველოს 1999 წლის 22 ივნისის კანონი „საავტორო და მომიჯნავე უფლებების შესახებ“;
11. საქართველოს 1999 წლის 26 ივნისის კანონი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“;
12. საქართველოს 2009 წლის 17 ნოემბრის კანონი „აივ ინფექცია/შიდსის შესახებ“;
13. საქართველოს 2000 წლის 5 მაისის კანონი „პაციენტის უფლებების შესახებ“;
14. საქართველოს 2001 წლის 8 ივნისის კანონი „საექიმო საქმიანობის შესახებ“;

15. საქართველოს 1997 წლის 10 დეკემბრის კანონი „ჯანმრთელობის დაცვის შესახებ“;
16. საქართველოს 2011 წლის 28 დეკემბრის კანონი „პერსონალურ მონაცემთა დაცვის შესახებ“;
17. საქართველოს 1999 წლის 30 აპრილის კანონი „ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის შესახებ“;
18. საქართველოს 2010 წლის 9 მარტის კანონი „პატიმრობის კოდექსი“;
19. საქართველოს 2005 წლის 11 ნოემბრის კანონი „კონტრდაზვერვითი საქმიანობის შესახებ“;
20. საქართველოს 2010 წლის 17 სექტემბრის კანონი „საქართველოს საგადასახადო კოდექსის“;
21. საქართველოს 1999 წლის 25 ივნისის კანონი „საქართველოს ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსი“;
22. საქართველოს 2005 წლის 25 მარტის კანონი „ლატარიების, აზარტული და მომგებიანი თამაშობების მოწყობის შესახებ“;
23. საქართველოს 2001 წლის 20 ივნისის კანონი „ადვოკატთა შესახებ“;
24. საქართველოს 1999 წლის 26 ივნისის კანონი „საქართველოს სამოქალაქო კოდექსი“;
25. საქართველოს 1997 წლის 12 ივნისის კანონი „შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“;
26. საქართველოს 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონი „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“;
27. საქართველოს 1997 წლის 31 ოქტომბრის კანონი „საომარი მდგომარეობის შესახებ“;
28. საქართველოს 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონი „საჯარო დაწესებულებაში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“;
29. საქართველოს 2015 წლის 27 ოქტომბრის კანონი „საჯარო სამსახურის შესახებ“;
30. საქართველოს 2016 წლის 1 დეკემბრის კანონი „საერთაშორისო დაცვის შესახებ“;
31. საქართველოს 1998 წლის 29 აპრილის კანონის „სახელმწიფო ბაჟის შესახებ“;
32. 2015 წლის 12 ივნისის კანონი „არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი“;
33. საქართველოს 1995 წლის 14 ივნისის კანონი „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ“;
34. 2013 წლის 4 ოქტომბრის კანონის „პოლიციის შესახებ“;
35. 2006 წლის 14 ივნისის კანონი „ფსიქიატრიული დახმარების შესახებ“;
36. საქართველოს 2014 წლის 2 მაისის კანონი „დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“;

37. საქართველოს 2008 წლის 23 ოქტომბრის კანონის „ოკუპირებული ტერიტორიების შესახებ“;
38. საქართველოს 2014 წლის 5 მარტის კანონი „უცხოელთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“;
39. საქართველოს 2015 წლის 19 თებერვლის კანონი „სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ“;
40. საქართველოს 1999 წლის 23 ივლისის კანონი „საქართველოს ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსი“
41. საქართველოს 2004 წლის 23 დეკემბრის კანონი „მაუწყებლობის შესახებ“;
42. საქართველოს 1996 წლის 27 ივნისის კანონი „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მონმობის და საქართველოს მოქალაქის პასპორტის გაცემის წესის შესახებ“;
43. საქართველოს 1997 წლის 17 სექტემბრის კანონი „სამხედრო ვალდებულები-სა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“;
44. საქართველოს 2001 წლის 7 დეკემბრის კანონი „სამედიცინო-სოციალური ექსპერტიზის შესახებ“;
45. საქართველოს 2006 წლის 28 აპრილის კანონი „ადამიანით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“;
46. საქართველოს 2007 წლის 27 ივნისის კანონი „საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის შესახებ“;
47. საქართველოს 2004 წლის 24 ივნისის კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავი-სუფლების შესახებ“;
48. საქართველოს 2018 წლის 30 ნოემბრის კანონი „პროკურატურის შესახებ“;
49. საქართველოს 2018 წლის 27 ივნისის კანონი „სამოქალაქო უსაფრთხოების შესახებ“;
50. საქართველოს 2010 წლის 27 აპრილის კანონი „სადაზვევო სამსახურის საქმიანობის შესახებ“;
51. საქართველოს 1999 წლის 16 აპრილის კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“
52. საქართველოს 2005 წლის 24 ივნისის კანონი „ლიცენზიებისა და ნებართვების შესახებ“;
53. საქართველოს 2019 წლის 19 თებერვლის ორგანული კანონი „შრომის უსაფრთხოების შესახებ.“
54. საქართველოს 2004 წლის 24 ივნისის კანონი „სიტყვისა და გამოხატვის თავი-სუფლების შესახებ.“

1.2. ბრძანებები/დადგენილებები

1. საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2007 წლის 29 აგვისტო №1143 ბრძანება „აზარტული და სხვა მომგებიანი თამაშობების (გარდა წამახალისებელი გათამაშებისა) ადგილებზე და გარე პერიმეტრზე ვიდეომეთვალყურეობის სისტემებისა და მათი დამონტაჟება-ექსპლუატაციის წესის დამტკიცების შესახებ“;
2. საქართველოს ფინანსთა მინისტრისა და საქართველოს შინაგან საქმეთა მინისტრის 2011 წლის 14 დეკემბრის №611-№1013 ერთობლივი ბრძანება „აზარტული და სხვა მომგებიანი თამაშობების ნებართვის მფლობელ პირთა მიერ სანებართვო პირობების შესრულების შემოწმების წესის დამტკიცების შესახებ“;
3. საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2007 წლის 20 მარტის 87/ნ ბრძანება „ფსიქიატრიულ სტაციონარში მოთავსების წესის დამტკიცების შესახებ“;
4. „მაუწყებელთა ქცევის კოდექსი.“ დამტკიცებულია საქართველოს კომუნიკაციების ეროვნული კომისიის 2009 წლის 12 მარტის №2 დადგენილებით;
5. 2013 წლის 6 დეკემბერს საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის №01-43/ნ ბრძანება „ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საქმიანობების ნუსხის დამტკიცების შესახებ“;
6. საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 27 ოქტომბრის №477 დადგენილება „სიმაღლეზე მუშაობის უსაფრთხოების მოთხოვნების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“;
7. საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 19 თებერვლის №98 დადგენილება „სიმაღლეზე მუშაობის უსაფრთხოების მოთხოვნების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 27 ოქტომბრის №477 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“;
8. საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის დადგენილება №429 „ამწე მოწყობილობების მოწყობისა და უსაფრთხო ექსპლუატაციის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“;
9. საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №432 დადგენილება „საამფეთქებლო სამუშაოების უსაფრთხოების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“;
10. საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბერი №450 დადგენილება „კარიერების უსაფრთხოების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“;
11. საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 27 მაისის №361 დადგენილება „მშენებლობის უსაფრთხოების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე.“

1.3. სხვადასხვა ხასიათის ქვევის წესები, ნორმატიული აქტების პროექტი (მათ შორის ინტენეტწყაროდან)

1. შპს „საქართველოს ფოსტის“ მომხმარებლის სახელმძღვანელო. დამტკიცებულია „საქართველოს ფოსტის“ გენერალური დირექტორის 2015 წლის 15 დეკემბრის №15-01/830 ბრძანებით და ძალაშია 2016 წლის 1 იანვრიდან;
2. „სამოსამართლო ეთიკის წესების“ <http://www.supremecourt.ge/judges-self-governance/judges-ethics-code/> (მოპოვების თარიღი: 4.09.2019);
3. განმარტებითი ბარათი „სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტზე <https://info.parliament.ge/file/1/Bi-llReviewContent/115383?> (მოპოვების თარიღი: 27.02.2019).

2. საერთაშორისოსამართლებრივი აქტები

1. 1948 წლის 10 დეკემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“;
2. 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“;
3. 1966 წლის 16 დეკემბრის „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი“;
4. 1989 წლის 20 ნოემბრის „ბავშვის უფლებათა კონვენცია“;
5. 2000 წლის 7 დეკემბრის „ევროპის კავშირის ადამიანის ძირითად უფლებათა ქარტია“;
6. 1975 წლის 9 დეკემბრის „წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი და დასჯისაგან პირის დაცვის დეკლარაცია“;
7. 1996 წლის 3 მაისის „ევროპის სოციალური ქარტია“;
8. 1981 წლის 28 იანვრის „კონვენცია პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“;
9. 1981 წლის 27 ივნისის „ადამიანისა და ხალხთა უფლებების აფრიკული ქარტია“;
10. 2001 წლის 8 ნოემბრის „პერსონალური მონაცემების ავტომატური დამუშავებისას ფიზიკური პირების დაცვის შესახებ“ ევროპის საბჭოს კონვენციის დამატებითი ოქმი (ზედამხედველობით ორგანოებთან და მონაცემთა ტრანსსა-საზღვრო გადადინებასთან დაკავშირებით) რატიფიცირების თაობაზე“;
11. 1965 წლის კონვენცია „რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის ლიკვიდაციის შესახებ“;
12. 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენცია“;
13. 1987 წლის 26 ნოემბრის „წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენცია“;

14. 2011 წლის 11 მაისის ევროპის საბჭოს კონვენცია „ქალთა მიმართ ძალადობისა და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“;
15. 1993 წლის 4 ნოემბრის „წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენციის“ პირველი დამატებითი ოქმი;
16. 1993 წლის 4 ნოემბრის „წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენციის“ მეორე ოქმი;
17. 1981 წლის 18 სექტემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო ისლამური დეკლარაციიდან“;
18. 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენცია“;
19. 1990 წლის 5 აგვისტოს „ისლამში ადამიანის უფლებათა კაიროს დეკლარაციიდან“;
20. 1963 წლის 24 აპრილის კონვენცია „საკონსულო ურთიერთობების შესახებ“;
21. 1961 წლის 18 აპრილის კონვენცია „დიპლომატიური ურთიერთობების შესახებ“;
22. 2014 წლის 27 ივნისის „ასოცირების შესახებ შეთანხმება, ერთი მხრივ, საქართველოსა და მეორე მხრივ, ევროკავშირის და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანებას და მათ წევრ სახელმწიფოებს შორის“;
23. **ჟენევის 1949 წლის 12 აგვისტოს კონვენციები:**
 - ა) „მოქმედ ჯარში დაჭრილთა და ავადმყოფთა მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ“;
 - ბ) „საზღვაო შეიარაღებულ ძალებში დაჭრილთა, ავადმყოფთა და ხომალიდის დაღუპვაში მოყოლილ პირთა მდგომარეობის გაუმჯობესების შესახებ“;
 - გ) „სამხედრო ტყვეებთან მოპყრობის შესახებ“;
 - დ) **ჟენევის 1949 წლის 12 აგვისტოს კონვენცია ომის დროს „სამოქალაქო მოსახლეობის დაცვის შესახებ“;**
24. **ჟენევის 1949 წლის 12 აგვისტოს კონვენციების ორი დამატებითი ოქმები:**
 - ა) 1977 წლის 8 ივნისის დამატებითი ოქმი „საერთაშორისო შეიარაღებული კონფლიქტების მსხვერპლთა დაცვის შესახებ“ (I ოქმი);
 - ბ) 1977 წლის 8 ივნისის დამატებითი ოქმი „არასაერთაშორისო ხასიათის შეიარაღებული კონფლიქტების მსხვერპლთა დაცვის შესახებ“ (II ოქმი).
25. 1998 წლის 17 ივლისის „სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლოს რომის წესდება“;
26. 2000 წლის 15 ნოემბრის კონვენცია „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“;
27. „ტრანსნაციონალური ორგანიზებული დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“ გაეროს 2000 წლის 15 ნოემბრის კონვენციის დამატებითი ოქმი „ადა-

- მიანთა, განსაკუთრებით ქალებისა და ბავშვების ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლის, მათ დასჯადობის და ასეთი ქმედებების თავიდან აცილების შესახებ“;
28. 2005 წლის 16 მაისს ევროპის საბჭოს კონვენცია „ადამიანებით ვაჭრობის (ტრეფიკინგის) წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ“;
29. 2014 წლის 12 აპრილის „შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების კონვენცია“;
30. 1995 წლის 16 ნოემბრის “ტოლერანტობის პრინციპთა” დეკლარაცია.

(ინტერნეტწყარო)

1. 1948 წლის 10 დეკემბრის „ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია“, <http://www.un.org/en/universal-declaration-human-rights/> (მოპოვების თარიღი: 23.06.2018).
2. 1950 წლის 4 ნოემბრის „ადამიანის უფლებათა და ძირითად თავისუფლებათა დაცვის კონვენცია“ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf (მოპოვების თარიღი: 23.06.2018).
3. 1966 წლის 16 დეკემბრის „სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტი“ <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/ccpr.aspx> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).
4. 1989 წლის 20 ნოემბრის „ბავშვის უფლებათა კონვენცია“ <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).
5. 2000 წლის 7 დეკემბრის „ევროპის კავშირის ადამიანის ძირითად უფლებათა ქარტია“ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).
6. 1975 წლის 9 დეკემბრის „წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი და დასჯისაგან პირის დაცვის დეკლარაცია.“ <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/declarationtorture.aspx> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).
7. 1984 წლის 10 დეკემბრის „წამებისა და სხვა სასტიკი, არაადამიანური და დამამცირებელი მოპყრობის ან სასჯელის წინააღმდეგ ბრძოლის კონვენცია“, <https://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cat.pdf> (მოპოვების თარიღი: 23.06.2018).
8. 1987 წლის 26 ნოემბრის „წამებისა და არაადამიანური ან დამამცირებელი მოპყრობის ან დასჯის აღკვეთის ევროპული კონვენცია“, <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/rms/090000168007a67f> (მოპოვების თარიღი: 27.06.2018).
9. 1975 წლის 9 დეკემბრის „წამებისაგან და სხვა სასტიკი, არაადამიანური ან ღირსების შემლახველი და დასჯისაგან პირის დაცვის დეკლარაცია.“ <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/DeclarationTorture.aspx> (მოპოვების თარიღი: 6.06.2018)

III. სასამართლოს გადაწყვეტილება/განაჩენა/განჩინება

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენა (გადაწყვეტილება)

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენა კრეზული, ნიგნი I, თბ., 2004:

- 1.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1981 წლის 22 აპრილის განაჩენი „ბუჰოლცი გერმანიის წინააღმდეგ“ (*Buchholz v. Germany*);
- 1.2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1983 წლის 28 იანვრის განაჩენი „ალბერი და ლეკომპტი ბელგიის წინააღმდეგ“ (*Albert and Le Compte v. Belgium*);
- 1.3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1991 წლის 20 თებერვლის განაჩენი „კრუზ ვარასი და სხვები შვედეთის წინააღმდეგ“ (*Cruz Varas and others v. Sweden*);
- 1.4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „ლაბიტა იტალიის წინააღმდეგ“ (*Labita v. Italy*).

2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენა კრეზული, ნიგნი II, თბ., 2004:

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2000 წლის 1 მარტის განაჩენი „სელმუნი საფრანგეთის წინააღმდეგ“ (*Selmouni v. France*).

3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენა კრეზული, ნიგნი III, თბ., 2006:

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 8 ივლისის განაჩენი, „ილაშკუ და სხვები მოლდოვისა და რუსეთის წინააღმდეგ“ (*Illaşcu and others v. Moldova and Russia*).

4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენა კრეზული, ნიგნი IV, თბ., 2006:

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 17 მარტის განაჩენი „კარალევიჩუსი ლიტვის წინააღმდეგ“ (*Karalevičius v. Lithuania*).

5. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენა კრეზული, ნიგნი V, თბ., 2008:

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 20 ივნისის განაჩენი „ბოიციენკო მოლდოვას წინააღმდეგ“ (*Boicenco v. Moldova*).

6. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს განაჩენა კრეზული, ნიგნი VI, თბ., 2009:

6.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 5 თებერვლის განაჩენი „ბელევიცკი რუსეთის წინააღმდეგ“, (*Belevitskiy v. Russia*);

6.2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 28 ნოემბრის განაჩენი „ისტრატი და სხვები მოლდოვის, წინააღმდეგ“, (*Istratii and others v. Moldova*).

7. სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი I, თბ., 2013, გვ. 322.

7.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 10 მარტის განაჩენი „ვიკტორკო პოლონეთის წინააღმდეგ“, (*Wiktorko v. Poland*);

7.2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 17 მარტის განაჩენი „ბრეაბინი მოლდოვის წინააღმდეგ“, (*Breabin v. Moldova*).

8. სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი II:

8.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2011 წლის 31 მაისის განაჩენი „ჰელიგი გერმანიის წინააღმდეგ“, (*Hellig v. Germany*).

8.2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2009 წლის 6 ნოემბრის განაჩენი „დენის ვასილევ რუსეთის წინააღმდეგ“ (*Denis Vasilyev v. Russia*);

8.3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2008 წლის 24 იანვრის განაჩენი „მასლოვა და ნალბანდოვი რუსეთის წინააღმდეგ“ (*Maslova and Nalbandov v. Russia*);

8.4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 29 ნოემბრის განაჩენი „ბეკოსი და კუტროპულოსი საბერძნეთის წინააღმდეგ“, (*Bekos and Koutropoulos v. Greece*).

9. სტრასბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-3 მუხლზე, ნიგნი III:

9.1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 18 მაისის განაჩენი „დავიდოვი და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ“ (*Davydov and others v. Ukraine*);

9.2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 10 მაისის განაჩენი „ჯალო გერმანიის წინააღმდეგ“ (*Jalloh v. Germany*);

9.3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2010 წლის 24 მარტის განაჩენი „გეფგენი გერმანიის წინააღმდეგ“ (*Gäfgen v. Germany*);

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 23 თებერვლის გადაწყვეტილება „სამი თურქეთის წინააღმდეგ“, განაცხადი №51500/08

2. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1985 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება „აბდულაზიზ, კაბალეზ და ბალკანდალი გაერთიანებული სამეფოს

წინააღმდეგ“;

3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილება „პერინცეკი შვეიცარიის წინააღმდეგ.“
4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1994 წლის 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება „ჯერსილდი დანიის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №15890/89.
5. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2019 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება დასაშვებობაზე „გლაიზენი შვეიცარიის წინააღმდეგ“, განაცხადი №40477/13;
6. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 20 თებერვლის გადაწყვეტილება „პავლე ივანოვი რუსეთის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №35222/04.
7. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2016 წლის 23 თებერვლის გადაწყვეტილება „სამი თურქეთის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №51500/08;
8. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1985 წლის 28 მაისის გადაწყვეტილება „აბდულა ზიზ, კაბალეზ და ბალკანდალი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ,“
9. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 16 ნოემბრის გადაწყვეტილება „ნორვეუდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ,“ განაცხადი №23131/03.
10. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 20 თებერვლის გადაწყვეტილება „პავლე ივანოვი რუსეთის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №35222/04.
11. ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის 1979 წლის 11 ოქტომბრის გადაწყვეტილება დასაშვებობაზე „გლიმერვესენი და ჰაგენბეკი ჰოლანდიის წინააღმდეგ.“
12. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 7 ივლისის გადაწყვეტილება „ვონა უნგრეთის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №35943/10.
13. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2015 წლის 15 ოქტომბრის გადაწყვეტილება „პერინცეკი შვეიცარიის წინააღმდეგ.“
14. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 1994 წლის 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება „ჯერსილდი დანიის წინააღმდეგ,“ განაცხადი №15890/89.
15. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2019 წლის 25 ივნისის გადაწყვეტილება, „გლაიზენი შვეიცარიის წინააღმდეგ“, განაცხადი №40477/13.
16. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება 1976 წლის 7 დეკემბრის „ჰენდისაიდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ,“ განაცხადი №5493/72.
17. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2007 წლის 7 მაისის გადაწყვეტილება „იაჰოვას მოწმეთა გლდანის კონგრეგაციის წევრები და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ,“ განაცხადი №71156/01.
18. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2017 წლის 7 დეკემბრის გა-

დანყვეტილება იონჩევი ბულგარეთის წინააღმდეგ (*Yonchev v. Bulgaria*).

19. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2013 წლის 15 იანვრის გადაწყვეტილება „*ევეიდა და სხვები გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*“, განაცხადი №48420/10, და 3 სხვ.
20. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება 2018 წლის 20 ნოემბრის გადაწყვეტილება „*ოგნევენკო რუსეთის წინააღმდეგ*“, განაცხადი №44873/09.
21. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2004 წლის 16 ნოემბრის გადაწყვეტილება „*ნორვუდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ*“, განაცხადი №23131/03.
22. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2012 წლის 18 დეკემბრის N39804/04 გადაწყვეტილება „*ბაისუევი და ანზოროვი საქართველოს წინააღმდეგ*“;

(ინტერნეტწყარო)

1. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 11 ოქტომბრის განაჩენი „*ტუსკია და სხვები საქართველოს წინააღმდეგ*“ (*Tuskia and others v. Georgia*), 78
2. ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22assembly%22\],%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22article%22:\[%2211%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22kpdate%22:\[%222018-08-15T00:00:00.0Z%22,%222019-02-15T00:00:00.0Z%22\],%22itemid%22:\[%22001-186667%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22assembly%22],%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22article%22:[%2211%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22kpdate%22:[%222018-08-15T00:00:00.0Z%22,%222019-02-15T00:00:00.0Z%22],%22itemid%22:[%22001-186667%22]})) (მოპოვების თარიღი: 16.02.2019).
3. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 15 ნოემბრის განაჩენი „*ნავალნი რუსეთი წინააღმდეგ*“ (*Navaln v. Russian*), 98 ([https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:\[%22assembly%22\],%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22article%22:\[%2211%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22\],%22kpdate%22:\[%222018-08-15T00:00:00.0Z%22,%222019-02-15T00:00:00.0Z%22\],%22itemid%22:\[%22001-187605%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22assembly%22],%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22article%22:[%2211%22],%22documentcollectionid%22:[%22GRANDCHAMBER%22,%22CHAMBER%22],%22kpdate%22:[%222018-08-15T00:00:00.0Z%22,%222019-02-15T00:00:00.0Z%22],%22itemid%22:[%22001-187605%22]})) (მოპოვების თარიღი: 16.02.2019).
4. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2018 წლის 28 ივნისის განაჩენი „*ჭოხონელიძე საქართველოს წინააღმდეგ*“ (*Tchokhonelidze v Georgia*). <http://www.supremecourt.ge/files/upload-file/pdf/choxonelidze-saqartvelos-winaagmdeg.pdf> (მოპოვების თარიღი: 1.12.2018.).

2. საქართველოს სასამართლოების გადაწყვეტილებები/ განაჩენები/განჩინებები

2.1. საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებები/განაჩენები/ განჩინებები

1. უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 1 ნოემბრის გადაწყვეტილება საქმეზე

№275აპ-17;

2. უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №75აპ-17.
3. უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2004 წლის 4 ოქტომბრის №237-აპ განჩინება.
4. უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატის 2015 წლის 2 დეკემბრის განჩინება №338-აპ-15.
5. უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 2 დეკემბრის №338-აპ-15 განჩინება
6. უზენაესი სასამართლოს 2004 წლის 20 აპრილის №2კ-99დად.-04 განჩინებით
7. უზენაესი სასამართლოს 2005 წლის 5 აპრილის განჩინება №77-დად.
8. უზენაესი სასამართლოს 2017 წლის 4 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე №75აპ-17;
9. უზენაესი სასამართლოს 2012 წლის 25 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე N543აპ-11.
10. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2019 წლის 16 იანვრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია);
11. თბილისის საოლქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2006 წლის 12 ივნისის №1/ა-141-ე გადაწყვეტილება;
12. საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2006 წლის 20 სექტემბრის №67-კოლ განჩინება;
13. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 24 იანვრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია);
14. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 30 მაისის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია);
15. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია);
16. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 29 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია);
17. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 27 დეკემბრის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია);
18. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის 2018 წლის 12 აპრილის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია);
19. თბილისის საქალაქო სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა საგამოძიებო, წინასასამართლო სხდომისა და არსებითი განხილვის კოლეგიის

- [illegible]

37. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2018 წლის 6 მარტის განაჩენი (საქმის ნომერი დაშტრიხულია).
38. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2019 წლის 11 აპრილის №730-18 განაჩენი.
39. ახალქალაქის რაიონული სასამართლოს 2017 წლის 16 მარტის განაჩენი საქმეზე №1/16-2016;

2.2. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები/ განჩინებები

1. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2018 წლის 18 აპრილის №2/482,483,487,502 გადაწყვეტილება საქმეზე „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „მოდრობა ერთიანი საქართველოსთვის“, მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანება „საქართველოს კონსერვატიული პარტია“, საქართველოს მოქალაქეები - ზვიად ძიძიგური და კახა კუკავა, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მოქალაქეები დაჩი ცაგურია და ჯაბა ჯიშკარიანი, საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
2. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის N2/21/872 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - სოფიკო ვერძეული, გურამ იმნაძე და გიორგი გვიმრაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
3. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 13 ოქტომბრის №1/10/703 გადაწყვეტილება, „საქართველოს მოქალაქე გიორგი ქართველიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
4. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 13 ივლისის №1/8/696 გადაწყვეტილება. „საქართველოს მოქალაქე ლაშა ბახუტაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
5. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის №1/1/625, 640 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქეები - გიორგი ბურჯანაძე, ლიკა საჯაია, გიორგი გოცირიძე, თათია ქინქლაძე, გიორგი ჩიტიძე, ლაშა ტულუში, ზვიად ქორიძე, ააიპ „ფონდი ღია საზოგადოება საქართველო“, ააიპ „საერთაშორისო გამჭვირვალობა - საქართველო“, ააიპ „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია“, ააიპ „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება“ და ააიპ „ადამიანის უფლებათა ცენტრი“ საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
6. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის №1/4/592 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ბექა ნიქარიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
7. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2012 წლის 11 აპრილის №1/1/468 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;

8. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2011 წლის 13 მაისის №1/1/500 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე რევაზ ჩაგუნავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
9. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
10. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 15 სექტემბრის №2/2/439 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ომარ ალაფიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
11. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 10 ივლისის №1/2/458 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - დავით სართანია და ალექსანდრე მაჭარაშვილი საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს წინააღმდეგ“;
12. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 6 აპრილის №2/1/415 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
13. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 23 ივნისის №2/2/425 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე სალომე წერეთელი-სტივენსი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
14. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 30 ოქტომბრის №2/3/406,408 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
15. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის №2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“;
16. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის №1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
17. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 6 ივნისის №2/2/359 გადაწყვეტილება საქმეზე „ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
18. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2002 წლის 5 ნოემბრის №2/2/180-183 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და ზაალ ტყეშელაშვილი, ნინო ტყეშელაშვილი, მაია შარიქაძე, ნინო ბასიშვილი, ვერა ბასიშვილი და ლელა გურაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
19. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 1997 წლის 28 თებერვლის გადაწყვეტილება №2/4-24 „ლეონარდო დევედარიანი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;

ტის წინააღმდეგ“.

3. გერმანიის სასამართლოების გადაწყვეტილებები/განაჩენები/ განჩინებები

3.1. საერთო სასამართლოების გადაწყვეტილებები/განაჩენები/ განჩინებები

1. ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1983 წლის 6 დეკემბრის 1 StR 651/83 და 1960 წლის 31 მაისის 1 StR 212/60 გადაწყვეტილება.
2. ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 2002 წლის 3 დეკემბრის 4 StR 432/02 გადაწყვეტილება;
3. ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 2015 წლის 1 იანვრის 3 StR 410/14 გადაწყვეტილება;
4. ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1952 წლის 25 სექტემბერი 3 StR 742/51 გადაწყვეტილება;
5. ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1983 წლის 6 დეკემბრის 1 StR 651/83 გადაწყვეტილება;
6. ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1974 წლის 21 ნოემბრის 4 StR 502/74 გადაწყვეტილება;
7. ფედერალური უზენაესი სასამართლოს 1983 წლის 6 დეკემბრის 1 StR 651/83 გადაწყვეტილება;
8. ნოისის მიწის სასამართლოს (გერმანია) 2016 წლის 24 აგვისტოს გადაწყვეტილება;
9. კიოლნის უმაღლესი სასამართლოს 1985 წლის 13 აგვისტოს N-Ss 120/85 განაჩენი, კრებულში: NJW 1986.

3.2. გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები

1. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfGE 22, 180 [219];
2. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfGE 45, 187 [223];
3. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfGE 58, 208 [224 f.] ;
4. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfGE 70, 297 [307];
5. ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfGE 92, 1, f.16.

**4. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს
გადაწყვეტილებები
(ინტერნეტყარო)**

1. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 1990 წლის 8 ნოემბრის გადაწყვეტილება, №C-177/88. Elisabeth Johanna Pasifica Dekker v. Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwaassenen, C-177/88 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A61988CJ0177> (მოპოვების თარიღი: 10.109.2019);
2. მართლმსაჯულების ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 23 ოქტომბრის გადაწყვეტილება №C-5/02 , „შონჰაიტის“ (Schönheit case) Hilde Schönheit v. Stadt Frankfurt am Main and Silvia Becker v. Land Hessen (ECJ) <http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-4/02&language=en> (მოპოვების თარიღი: 10.109.2019).

გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“

თბილისი, მ. კოსტავას ქ. №75

ტელ: (+995 032)238 35 99; (+995)557 51 51 34

ვებ-გვერდი: www.law.ge

ელ-ფოსტა: Info@law.ge

www.facebook.com/PublishingWorldofLawyers